

ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

СЪЧИНЕНИЯ

ВТОРО ИЗДАНИЕ

ИНСТИТУТ
ПО ИСТОРИЯ
НА БКП
ПРИ ЦК НА БКП

ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

ТОМ

9

МАЙ 1919 — ФЕВРУАРИ 1920

ПАРТИЗДАТ
ИЗДАТЕЛСТВО
НА БЪЛГАРСКАТА
КОМУНИСТИЧЕСКА
ПАРТИЯ
СОФИЯ 1985

Редакционна колегия

чл.-кор. проф. д-р ЙОРДАН ЙОТОВ (председател)
акад. ВЛАДИМИР ТОПЕНЧАРОВ
акад. ВЕСЕЛИН ХАДЖИНИКОЛОВ
ДАВИД ЕЛАЗАР
проф. д-р ТАТЯНА КОЛЕВА
ст. н. с. I ст. д-р ДИМИТЪР СИРКОВ
н. с. МАРИЯ ЧЕРВЕНДИНЕВА

Редактори на том 9

проф. д-р ТАТЯНА КОЛЕВА
ЕКАТЕРИНА ПЕОВСКА

Съставител

к. и. н. ПЕНКА КОСТАДИНОВА

ПРЕДГОВОР КЪМ ТОМ ДЕВЕТИ

В том девети са включени 99 произведения на Георги Димитров, написани от май 1919 до февруари 1920 година. От тях 21 са отпечатани в том пети на първото издание на съчиненията, 6 по-късно — в различни сборници, списания, вестници, а 72 се публикуват за първи път.

Върху теоретическата, публицистичната и организаторската дейност на Георги Димитров в този период оказват влияние събитията в света и в България. През 1919 г. редица страни са обхванати от революционен подем. В Бавария, Унгария, Словакия временно е установена съветска власт. На Балканите в революционното движение освен работниците се включват и трудещи се селяни. В Италия назрява революционна криза. В защита на своите интереси се надигат масите в Англия, Франция, Съединените щати, Швейцария, Испания, Португалия, Скандинавските страни. Разраства се националноосвободителното движение на колониалните и зависимите народи.

Съставна част от революционната борба на трудещите се в света е движението за солидарност със Съветска Русия, която води тежка борба с империалистическите интервенти и вътрешната контрареволуция. Въпреки огромните трудности Червената армия отбива натиска на интервентите и белогвардейците на всички фронтове. Към началото на 1920 г. е освободена по-голямата част от територията на страната. Създава се възможност Болшевишката партия да пристъпи към решаването на създателните задачи на пролетарската диктатура.

Поради редица причини в първите години след Октомврийската революция (1918—1919 г.) международният пролетариат не успява да премахне капиталистическото господство. Буржоазията съумява, въпреки трудностите, които изпитва, да се организира, да спечели поддръжката на социалдемократическите десни лидери, да използва армията и полицията и да ограничи обхвата на революционния процес.

Учредителният конгрес на Комунистическия интернационал (1919 г.), състоял се в условията на нарастващ революционен подем в света, изразява вяра в близката победа на революцията и изтъква необходимостта комунистическите партии да се готвят за завоюване на политическата власт. Неговите решения са насочени към изграждане на партии от нов тип, способни да възглавяват революционния щурм против буржоазния строй и да установят пролетарска диктатура в отделните страни.

Класовите противоречия в България се изострят извънредно много. Последниците от участието ѝ в империалистическата война се чувствуват особено осезателно. Страната е окупирана от съглашенски войски. Жестокият Ньойски мирен договор налага тежки репарации, откъсва от родината значителни територии, населени с българи, наранява националното чувство на народа. Икономическото положение на трудещите се става все по-тежко. Разстроени са индустриалното производство и селското стопанство. На пазара липсват жизнено необходими продукти, ширят се скъпотията и спекулата. Всред масите все повече нараства недоволство от буржоазията, която се оказва неспособна да защити националните интереси на България, довежда я до две национални катастрофи, до международна изолация и огромни икономически трудности. В парламентарните избори през август 1919 г. две трети от подадените гласове са за БЗНС, БКП, БРСДП(о) и Радикалната партия. Най-много гласове (176 281) получава Земеделският съюз, а след него — Комунистическата партия (120 000). Александър Стамболийски съставя коалиционно правителство, което поставя началото на реформената дейност на БЗНС.

През лятото и есента на 1919 г. под ръководството

на БКП пролетариатът се вдига на стачна борба, по градове и села се свикват масови събрания, митинги, демонстрации. В Сливен, Русе, Самоков се провеждат политически стачки с участието на всички трудещи се. На 27 юли партията организира протестна акция в цялата страна против тежкото икономическо положение и политическото безправие на трудещите се, в защита на Съветска Русия. Правителството, в което участвуват БЗНС и БРСДП(о), подлага на терор и преследване трудовите маси, борещи се в защита на своите интереси. По нареждане на министъра на вътрешните работи — широкия социалист Кр. Пастухов, полицията и армията разгонват събранията и демонстрациите, организирани от Комунистическата партия, на много места стават сблъсквания, има убити и ранени. През декември 1919 г. избухва стачката на транспортните работници, която продължава повече от 50 дни. С обща политическа стачка трудещите се от цялата страна изразяват солидарност с борещите се железничари и пощенци.

Първият конгрес на Българската комунистическа партия приема Програмна декларация, в която определя задачите на работническата класа в новата епоха, настъпила след победата на Великата октомврийска социалистическа революция. В духа на Лениновата теория за империализма се отбелязва, че са създадени икономическите условия за победата на революцията, че завоюването на политическата власт е близка непосредствена задача на пролетариата. Конгресът определя исканията-максимум на партията — за съветска власт, червена армия и всенародна милиция, за превръщане на средствата за производство от частна в обществена собственост.

Като насочва своето внимание към подготовка на масите за завоюването на политическата власт, партията дава отпор на появилото се в българското работническо движение «ляво» течение на т. нар. антипарламентаристи. Конгресът приема специална резолюция, в която се подчертава, че преди да е избухнала революцията БКП ще участвува в изборите и в Народното събрание и ще ги използва за засилване на масовата революционна борба. Тези разбирания залягат и в доклада на Георги Ди-

митров пред конгреса за дейността на парламентарната група на БКП.

Заедно с другите членове на Централния комитет Георги Димитров върви начело на интензивното теоретическо преустройство на партията на основите на ленинизма. Той изучава с голям интерес трудовете на В. И. Ленин и неговата огромна дейност за организиране на съветската държава, помощта, която оказва на международния пролетариат и на младите комунистически партии да изработят правилна стратегия и тактика на революционната борба, стреми се да направи изводи за дейността на БКП и на ОРСС в специфичната българска обстановка. Своето възхищение от този титан на революцията той изразява през май 1919 г. в предговора към брошурата «Ленин към работниците в Европа и Америка». «Името на най-авторитетния вожд на Руската социалистическа съветска република Ленин доби всемирна известност. . . Неговото име се превърна в символ на международната работническа революция, която, възтържествувала в Русия, заля Унгария, раздруса Германия и се разширява непрестанно, за да обгърне със своите вълни целия капиталистически свят.

Поради това именно всичко написано и казано непосредствено от Ленин днес добива огромно значение за борещия се пролетариат във всички страни» (с. 56).

Георги Димитров изучава внимателно трудовете и на други съветски ръководители, използва ги в своята ежедневна революционна дейност, препоръчва ги на партийните и синдикалните дейци, на работниците, изтъква, че залегналите в тях идеи могат да бъдат приложени и в нашата страна.

Той взема активно участие в разработването и разясняването на политическата линия на партията. Като описва разстроеното производство, търговия, продоволствие, жилищната нужда, спекулата, прави извод, че върху почвата на буржоазната обществена система не може да се възстанови дезорганизираният стопански живот, да се осигури елементарното съществуване на населението. Буржоазията, която четиридесет години стои начело на държавата, не може да обедини народа, довежда България до национална, политическа и стопанска

катастрофа. «По силата на самите исторически факти — пише Димитров — на тия маси, предводителствувани от пролетариата, се пада тежката задача да спасят народа и страната от окончателно загиване и да ги изкарат от *задънената* улица, в която капитализмът, войната и алчността на буржоазията за грабежи и печалби ги вмъкна» (с. 383—384).¹

Особено остро се обявява Георги Димитров против тежките клаузи на Ньойския договор, наричайки го «злодейски мир»; защитава становището на Комунистическата партия за борба за неговото премахване, «за извоюването на пълната независимост и свобода на българския народ» (с. 246). Той разобличава грубата намеса на съглашенските окупационни власти в страната, протестира против обезоръжаването на армията, настоява оръжието от складовете да се раздаде на трудещите се, за да защитават сами своята свобода и независимост.

Защитата на Великата октомврийска социалистическа революция и на съветската власт преминава като червена нишка в произведенията на Георги Димитров, включени в настоящия том. В брошури, статии и речи той изяснява историческото значение на Октомври, характера на пролетарската диктатура. В отговор на буржоазията, която използва затрудненията на съветското правителство, за да клевети установения от революцията строй, обяснява, че ако съветският народ търпи големи материални лишения, «това не се дължи на лошата система на управлението, а се дължи на тая военно-икономическа блокада, в която е поставена Русия» (с. 157).

Пролетарският интернационалист се обявява рязко против подпомагането от българското правителство на контрареволуционната армия на генерал Деникин с оръжие и нарича това «една дръзка провокация, която би могла да доведе до война със Съветска социалистическа Русия» (с. 90). Той протестира срещу настаняването на белогвардейски части в България и тяхната подготовка за участие в контрареволуционната война.

Изхождайки от становището на партията, че социалистическата революция е близка непосредствена цел на работническата класа, Георги Димитров сочи ролята и

мястото на професионалните съюзи в борбата за завладяването на политическата власт, техните задачи в условията на пролетарската диктатура. В отчета на СК пред Единадесетия конгрес на ОРСС (28 май 1919 г.), в реферата за предстоящите задачи на синдикалното движение, в статии, речи, документи, включени в тома, той изтъква, че ОРСС ще продължава да защитава непосредствените интереси на пролетариата, но при създадената обстановка след войната пред работниците в целия свят се поставя задача да се борят не само за увеличаване на заплатите и намаляване на работното време, за сключване договори за дребни придобивки, а да унищожат самата капиталистическа система. По време на революцията и след нейната победа революционните професионални съюзи трябва да осъществяват контрол върху производството, да се борят за експроприация и социализация на едрата частна собственост, за социалистическа организация на икономическия живот, за разчистване пътя към комунизма. Те стават опора на пролетарската диктатура, превръщат се в органи на съветската власт, пренасят центъра на своята дейност в областта на организацията на стопанския живот. «Опитът на Съветска Русия много ясно ни показва — изтъква той — колко е важно пролетариатът и неговите професионални съюзи да бъдат *своевременно* и *добре* подготвени за управлението и организацията на целия стопански живот на страната в духа на комунистическото преустройство на обществото» (с. 369).

Георги Димитров многократно подчертава необходимостта от тесни връзки на ОРСС с партията. Като се обявява против синдикалния неутралитет, той изтъква, че в революционната следвоенна епоха обединението на работниците може да стане само в професионални съюзи, които са органи на революцията, здрава опора на Комунистическата партия.

В изпълнение решенията на синдикалния конгрес секретарят на ОРСС изяснява новия състав и задачите на местните работнически съвети, препоръчва членовете на ОРСС във всяко предприятие да се разделят на десеторки, да водят агитация сред неорганизираните, при всяка квартална секция на БКП настоятелствата на

професионалните организации да имат свои постоянни делегати, които да се грижат за спечелването на работниците по места.

Професионалните съюзи застават начело на стачното движение в страната, което все повече нараства, добива масов характер. Георги Димитров посочва единодушието, решителността и издръжливостта, широките размери и продължителността на стачките и апелира към пролетариата да подпомага стачкуващите.

По решение на Централния комитет на партията Георги Димитров ръководи заедно с Васил Коларов и Христо Кабакчиев петдесет и пет дневната стачка на транспортните работници (края на декември 1919—февруари 1920 г.). След завършването ѝ пише известната брошура «Поражение и победа», в която анализира задълбочено причините за избухването ѝ, развоя на борбата, резултатите и поуките от нея. Той обръща внимание на тежкото положение на транспортните работници, посочва замисъла на протестната акция на 24 декември, усилията на БКП и на ОРСС да се избегне стачката, за която в момента няма благоприятни условия, терора върху стачниците, помощта, която трудещите се оказват на стачкуващите. Едноседмичната обща политическа стачка в цялата страна според него е «най-великолепният акт на класова пролетарска солидарност от страна на цялата работническа класа спрямо борбата на транспортния пролетариат» (с. 397). Единодушното отрицателно отношение на буржоазията към нея е обяснимо.

Класовите противоречия в България в края на 1919 г. са изострени до краен предел, буржоазията съумява да вмъкне в борбата против стачката правителството, в което главна роля играе БЗНС. Това довежда до разединяване между работниците и голяма част от селяните, намиращи се под влиянието на Земеделския съюз, които са използвани против стачкуващите. Стачниците са подложени на арести, уволнения, преследвания. Това увеличава напрежението в страната, на много места стават сблъсквания, които застрашават да се превърнат в гражданска война. Като обсъжда трезво вътрешната и международната обстановка, партийното ръководство преценява, че в момента няма благоприятни условия за успеш-

на революция в България, и решава да се прекрати стачката, въпреки че не са постигнати икономически придобивки.

Георги Димитров защитава правилната линия на партията. Още в хода на борбата предупреждава стачкуващите да избягват всякакъв повод за насилия от страна на властта, да не се поддават на провокации, откъдето и да идват те, да запазят самообладание, благоразумие, желязна дисциплина. След прекратяване на стачката отново се връща към този проблем, за да подчертае правилното решение на БКП и да се противопостави на «левите» фразьори, които призовават към въоръжено въстание независимо от липсата на благоприятни условия. Той изтъква, че буржоазията свързва стачката с революцията, обявява ѝ вътрешна война. «В тоя особен момент на борбата или трябва да се пренесе тя на оная *плоскост*, на която я поставя самата буржоазия, т. е. да се превърне в едно *непосредствено настъпление от страна на целия пролетариат за завладяването на политическата власт*, или — ако международните и вътрешните условия още не са на зряло за това (каквото е днес случаят у нас) — да се изостави *позицията*, на която се води борбата, т. е. да се прекрати стачката при едно *организирано отстъпление* на борещите се работници» (с. 406).

Работническите стачки, подчертава Георги Димитров, се ценят не толкова по непосредствените материални резултати, колкото по далечните и трайни последици, които имат за общото освободително движение на пролетариата. Правителството и буржоазията получават една пирова победа. Стачниците се борят цели петдесет и пет дни при изключителни условия, не се поддават на провокации, не допускат никакви стачкоизменници, проявяват удивителна смелост и готовност за по-нататъшна борба. «Самият тоя факт вече представлява една рядка *морална победа* за тях и за целия български пролетариат» (с. 410).

Стачката разкрива по безспорен начин необходимостта от единна класова организация на транспортните работници, от единни революционни професионални съюзи. Целият развой на борбата означава банкрут на полити-

ката на синдикален неутралитет, на блокарската тактика на опортюнистите.

Най-съществената поука от стачката, която Георги Димитров подчертава специално, е, че при изострените класови противоречия, в условията на започналата пролетарска революция, всяка по-значителна икономическа борба «неизбежно се превръща в класова политическа борба и необходимостта от завладяването на политическата власт от страна на пролетариата за коренното преобразование на съществуващата капиталистическа обществена и производствена организация изпъква на *преден план*» (с. 413).

На самото комунистическо движение стачката показва, че е необходима *«организираност, сплотеност, високо комунистическо съзнание, желязна революционна дисциплина, избягване провокациите на буржоазията и властите, непреувеличаване своите сили и неподценяване силите на противника и правилно схващане задачите на всеки даден момент в освободителната борба»* (с. 413—414).

Голяма част от произведенията, включени в тома: изказвания, статии, речи пред събрания, предложения, протести, декларации, отразяват дейността на Георги Димитров в Софийския общински съвет. Много време отделя съветът за обсъждане на жилищния проблем, който е особено тежък през 1919 година. Дебатите са остри, изказванията и предложенията на съветниците от отделните партии показват коренно различен подход към този важен проблем. Георги Димитров отново обосновава разбирането на партията за решаването на жилищната криза: да се реквизират излишните жилища на буржоазията и да се раздадат на нуждаещите се, да се премахне частният монопол върху строителния терен и да се създаде общински поземлен фонд, да се отпуснат празни места под наем на нуждаещите се, които биха могли да си построят жилища, да се обложат с данък имотите, капиталите и доходите от тях на богатите граждани, а след това да се прибегне и към конфискуване на големите богатства на буржоазията. С придобитите средства да се построят от общината жилища за бедните. Наред с това изтъква необходимостта да се приеме нов закон, който да намали и да определи размерите на всички

наеми. Да се направи щателна анкета на бездомническите квартали, като бъдат отнети къщите на заможните граждани, които са построени на общински места, и се дадат на бездомните бедни семейства. Като мярка за облекчаване на жилищната нужда Георги Димитров предлага в София да живеят само онези, които се занимават с общественополезен труд — произвеждат материални или духовни блага, като се изгонят рентниерите, спекулантите и др.

В Столичния съвет Георги Димитров подлага на остра критика политиката на управляващото мнозинство по отношение на бездомниците, които, останали без жилища, заемат общински места и заробвайки се материално, построяват свои, макар неудобни и нехигиенични къщички. Той подчертава, че властите нямат право да изгонват тези хора и да употребяват срещу тях насилие.

Наред с общото отрицателно отношение към позициите на буржоазните съветници, както и на представителите на широкосоциалистическата партия, той подкрепя някои техни предложения, които отговарят на интересите на трудещите се, прави конструктивни допълнения, поправки, отбелязва положителните прояви на отделни съветници, базира се на изказванията им. Неговият конкретен подход личи най-добре в отношението му към Т. Г. Влайков. Димитров многократно посочва честността и добросъвестността на писателя, подкрепя редица негови предложения, уважава усилията му за разрешаване на наболелите проблеми на трудовите маси. При обсъждането на жилищния въпрос подчертава: «Без да искам да правя комплимент на г-н Влайкова, ще кажа, че той в нашия Общински съвет, ако не е единственият, той е първият човек, който полага най-големи усилия и грижи за детайлното проучване на всички подобни въпроси» (с. 305). Като разяснява, че е невъзможно в условията на капитализма да се разреши жилищната криза, заявява: «Нека ме извини г-н Влайков, който полага голямо старание, голямо усърдие, но всичките му усилия удрят в камък и практически резултати не могат да се получат не по негова вина, а поради други причини» (с. 229). Изтъквайки стремежите на буржоазното мнозинство в

съвета да запази интересите на собствениците-капиталисти, Георги Димитров посочва, че то не е възприело дори предложението на Влайков, който предлага минимални отстъпки, «за да запази известна хармония от гледна точка на общественото спокойствие» (с. 321—322). От своя страна Т. Г. Влайков се отнася с уважение към Георги Димитров и с разбиране на проблемите, които той поставя, и в редица случаи поддържа неговите предложения.

В Общинския съвет Георги Димитров обосновава многократно възгледите на партията, че в рамките на буржоазното общество не е възможно да се разрешат трайно наболелите жилищни, продоволствени и други проблеми на масите, да се подобри реално тяхното положение, че е необходимо да бъде премахнато капиталистическото господство, да се установи диктатура на пролетариата. Той подчертава, че «само една съветска, една истинска народна власт е в състояние да пренебрегне егоистичните класови интереси на една шепа — у нас а̀сьл са една шепа — акционери, банкери и имотни и да се тури в услуга на жизнените интереси и искания на народните маси» (с. 142—143). И прави уточнение, че става дума за действително богатите, а не за средните слоеве, които са множество и също имат интерес да се освободят от диктатурата на акционерните дружества и банките.

Георги Димитров изтъква предимствата на съветската власт, установена след победата на Великата октомврийска социалистическа революция в Русия, пред буржоазната парламентарна демокрация. Той подчертава, че и при общото избирателно право, и при буржоазния парламентаризъм, и при буржоазната демокрация държавата и общината остават органи на капиталистическото господство, на капиталистическата мощ, на една имотна класа. Нужно е коренно преобразуване на обществото, трудещите се да завоеват политическата власт, да организират производството и разпределението на произведените блага според своите интереси.

Включените в тома няколко документа от Софийския окръжен съвет допълват представата за политиката на партията в местните органи на властта. Георги Димитров предлага мерки за подобряване положението на тру-

дещите се маси, критикува бездействието на съвета през дългия му мандат от 1912 до 1919 г., настоява Окръжният съвет да сложи своя мандат и да бъдат произведени нови избори, които да отразяват волята на мнозинството от избирателите.

В раздела за подготвителни материали е включен конспектът за реч на Георги Димитров в Софийския окръжен съвет. Той съдържа интересни данни за икономическото положение на окръга и обосновка на необходимостта да се извършат коренни преобразования на обществото, като се установи истинско народовластие чрез съветската система. Тук е поместен и първоначалният план на брошурата «Поражение и победа». Двата документа показват метода на работа на политическия деец, задълбочената подготовка, която той извършва, преди да направи изказванията си в изборните учреждения, както и предварителното премисляне на проблемите, които поставя в своите книги, статии и др.

Като приложение към тома се публикуват документи, подписани от Георги Димитров и други партийни дейци или без подпис, в изработването на които той участва: съобщения, указания, разяснения, призови на Синдикалния комитет на ОРСС, свързани с укрепването на профсъюзното движение, подпомагане на стачните борби на пролетариата, събиране средства за фонда Защита и борба и т. н.

Питанията на Георги Димитров и други членове на комунистическата парламентарна група в Народното събрание по организацията на продоволствието в страната, за съдбата на българските пленници и заложници, за постъпките, които правителството е направило за облекчаване участието им и за тяхното освобождаване, за наказване виновниците за злополуката в мина «Перник», при която са загинали и пострадали десетки работници, за нередности по железниците и пощите, говорят за активната парламентарна дейност на Георги Димитров в защита на жизнените интереси на трудещите се.

Протестите и декларациите на комунистическата група в Столичната община против незаконните действия на жилищните комисии, против ненавременното утвърждаване и свикване на новоизбрания на 7 декември Общин-

ски съвет, за политиката на партията в съвета допълват представата за неуморната принципна дейност на Георги Димитров в изборните учреждения. Протестът на Централния комитет на БКП до Министерския съвет по повод провокационно хвърлената бомба сред участващите в партийно събрание в «Ючбунар», както и обръщението към членовете на БКП и на ОРСС във връзка с резултатите от изборите за окръжни съветници на 25 януари 1920 г. говорят за тежкото положение, при което партията води своята политическа борба.

Произведенията на Георги Димитров, включени в том девети от неговите съчинения, показват теоретическото израстване на видния партиен и синдикален деец, сериозното и задълбочено изучаване на трудовете на В. И. Ленин и на други съветски ръководители, на революционната практика на болшевиките, стремежа да ги приложи в борбата на партията и професионалните съюзи за завоюване на политическата власт.

С цялата своя организаторска дейност, с позицията си в Народното събрание и в Общинския съвет Георги Димитров защитава непосредствените икономически и политически интереси на трудещите се и в същото време убеждава масите, че трайно подобряване на тяхното положение е невъзможно при буржоазното общество, че е необходимо да бъде премахнато капиталистическото господство и да се установи диктатура на пролетариата във формата на съветска власт. С това той защитава и обосновава теоретически линията на партията през разглеждания период, готви масите за социалистическа революция по примера на Октомври.

От Редакцияната колегия

ОТЧЕТ НА ПАРЛАМЕНТАРНАТА ГРУПА* ПРЕД ПЪРВИЯ КОНГРЕС НА БКП (т. с.)¹

26 май 1919 г.

Дейността на парламентарната група е известна от издадените брошури.**

Още отначало нашата група застана на решителното становище за мира и против войната.² Своето гледище против войнствената политика тя изрази в един специален позив към българския трудещ се народ (Прочита позива.)*** В парламента ние се обявихме против военните кредити и защитихме становището на мира с една декларация на групата. (Прочита декларацията.)**** Борбата ни против войната непрекъснато продължаваше. След руската революция³ парламентарната група усвои нейната формула за мир⁴ — мир без анексии и обезщетение въз основа правото на народите да се самоопределят.

Нашата група внесе законопроекта за подпомагане на бедните войнишки семейства, за положението и заплатите на работниците, за подобрене материалното положение на държавните наемници, както и законопроект

* Във в. «Работнически вестник» е публикувано само кратко резюме от изнесения от Г. Димитров отчет. (Ред.)

** Вж Социалдемократията в парламента. Отчет за дейността на парламентарната група на Работническата социалдемократическа партия. Част II—III, XVII ОНС. С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1915 г.; Част IV—V, XVII ОНС. С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1919 г. (Ред.)

*** Позив към работническата класа в България. София, 7 септември 1915 г. В: Българската комунистическа партия (тесни социалисти) в Народното събрание и общините. (Декларации, предложения и искания.) Част I. С., 1922 г., с. 22—30. (Ред.)

**** Вж Стенографски дневници, XVII ОНС, II РС, 2 з., 15 декември 1915 г., с. 8—9. (Ред.)

за конфискацията на продуктите за осигуряване прехраната на народа*.

Парламентарната ни група води енергична, непрестанна борба против военната диктатура и цензурата. Тя се обяви решително против хайката срещу войниците и разстрелванията на фронта. Тя бичува безобразията, насилията и варварствата през време на войната, които се инспирираха от Главната квартира. В защита на осъдените и подсъдими войници, срещу които имаше заведени 129 000 дела, ние внесохме и успяхме да прокараме, макар и с дефекти, по вина на буржоазните представители, Закона за амнистията⁵. Тая амнистия трябваше да се даде, за да бъдат спасени от въжето и куршума хиляди невинни работници и селяни, сред които мизерията и мръсотията на войната създадоха радомирското движение⁶ против убийците на народа! (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Парламентът днес се използва от буржоазията като контрареволуционна крепост. Желанието на партията⁷ и парламентарната ѝ група е да настъпи час по-скоро моментът за напусчане на парламента. (Б р а в о! Р ъ к о п л я с к а н и я.) Ние считаме парламентарната акция само като средство за революционното обединяване на пролетариата за завладяването на политическата власт! Парламентът е опора на контрареволуцията; такъв ще бъде и оня, който ще се избере под терора на Пастуховата полиция. Срещу такъв парламент пролетариатът ще издигне своята власт, диктатурата на труда! (Б у р я от р ъ к о п л я с к а н и я.). . . . .**

Властта на тая нова политическа власт ще почива върху принципа: само който работи, той има право да яде и да управлява! (Б у р я от в ъ з г л а с и и п р о д ъ л ж и т е л н и, п о в т а р я щ и с е р ъ к о п л я с к а н и я.)

В. «Работнически вестник»,
№ 266, 27 май 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Цж Съч. Т. 6. С., 1984, с. 401—419, 420—424; Т. 7. С., 1984, с. 116—130, 176—177, 340—365, 409—414, 415—416, 566—569; Българската комунистическа партия (тесни социалисти) в Народното събрание и общините (Декларации, предложения и искания.) Част I. С., 1922 г., с. 75—82, 103—110. (Ред.)

** Унищожено от цензурата. (Ред.)

ПРИВЕТ ДО КСАНТИЙСКИТЕ БОРЦИ

София, 27 май 1919 г.*

Ксанти — Тютюноработническо
дружество «Защита»⁸

От името на организираните в Общия работнически синдикален съюз⁹ работници и работнички изпращаме най-горещи другарски комунистически поздрави на борещите се ксантийски тютюноработници¹⁰. Залогът за тяхната победа е преди всичко в сговорността и дисциплината им. Нека не забравят нито за миг върховния работнически закон — «Един за всички, всички за един!» Целият български пролетариат е на тяхна страна, готов най-решително да подкрепи справедливата им борба против капиталистическата експлоатация към победа.

За Синдикалния комитет
Секретар: *Георги Димитров*

В. «Работнически вестник»,
№ 267, 27 май 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на публикуването. (Ред.)

ЕДИНАДЕСЕТИ
РЕДОВЕН КОНГРЕС
НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ
СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ¹¹

София, 28 май 1919 г.

I
О Т Ч Е Т
НА КОМИТЕТА
НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ
СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ
В БЪЛГАРИЯ

за периода 1915—1918 и I—IV. 1919 г.

Другари делегати,

Цели седем години вече нашата страна се намира в едно изключително, ненормално положение на войни, разстройство на целия стопански живот, масова безработица и растяща скъпотия.

Още незаздравели раните, причинени от Балканските войни (1912—1913)*, настъпи голямата световна война (1914—1918), необикновено тежките последици на която за работническите маси у нас и след демобилизацията продължават да се чувствуват във всичката си острота, особено поради военната и икономическа блокада на страната.

Това положение не можеше да не се отрази твърде зле върху ръста и развитието на работническите професионални организации, които изобщо са най-чувствителни към всички промени и раздрусвания в стопанския живот.

Войните не само изтръгнаха из нашата среда маса членове и деятели, паднали по бойните полета, не само множество други превърнаха в инвалиди или хвърлиха в чужди плен, дето се намират и досега, но едновременно с това създадоха и извънредно големи трудности за възстановяването и засилването на синдикалното движение.

И само благодарение на своя класов, социалистиче-

---

* Става дума за Балканската (1912—1913) и Междусъюзническата (1913) война. (Ред.)

ски характер, от една страна, и на неуморната енергия и безгранична преданост на синдикалните и партийни деятели, от друга, нашето синдикално движение можа да преодолее разрушителното влияние на войните, не прекъсна своето съществуване и не се отклони от изпълнението на своите задачи в защита на работническите маси нито за един миг през целия този тежък период, успя след демобилизацията сравнително бързо да възстанови предишните си сили и веднага след това широко да използва за своето масово разрастване и своята подготовка за новите си задачи благоприятното настроение сред пролетариата, създадено от епохата на международната работническа революция, която епоха ликвидацията на всемирната война откри.

Това изпъква съвършено ясно и от самите данни за състава, състоянието, дейността и борбите на Общия работнически синдикален съюз през отчетния период (1915—1918 и I тримесечие на 1919), макар и тия данни ние да сме принудени поради неизбежни технически затруднения да предадем в съвършено съкратена и сбита форма.

I. СЪСТАВ

В края на 1914 г. Синдикалният съюз се състоеше от 13 професионални съюза с 4503 членове в 137 секции.

През 1915 г., преди мобилизацията, въпреки предизвиканата от влиянието на европейската война тежка стопанска криза и масова безработица у нас, числото на синдикалните членове можа да се увеличи на 5071, а секциите от 137 станеха 146.

Мобилизацията през септември 1915 г. обаче прибра близо двете трети от членовете на професионалните съюзи. По-голямата част от професионалните секции (84), както и Бръснаро-фризьорският съюз^{1а}, престанаха да съществуват поради масовото им изпразване от мобилизацията. Синдикалният съюз остана в края на 1915 г. само с 2603 членове — предимно млади работници, една малка част стари, надминаващи максималната пределна възраст за военна служба, две-три десетки инвалиди от Балканските войни и работнички.

Свиканите през 1916 г. два нови набора предизвикаха

ново намаление в състава на Синдикалния съюз, поради което въпреки новоприетите няколкостотин членове в края на годината съюзът броеше само 2278 членове.

Борбите около прилагането на Закона за работническите заплати¹³, раздвижването между пернишките рудничари, както и влиянието на руската революция, спомогнаха твърде много за числения ръст на Синдикалния съюз през 1917 година. Маса нови работници и работнички бидоха привлечени в редовете на професионалните съюзи и общото число на членовете в края на 1917 г. се възкачи на 5181, което означаваше 110 членове *повече*, отколкото преди самата мобилизация, макар и професионалните секции да бяха само 75 срещу 146 в средата на 1915 година.

Безпорядъчният характер на демобилизацията, задържането в плен на една голяма част от армията, септемврийските събития, съпровождащи демобилизацията, както и бруталното военнo положение възпрепятстваха на Синдикалния съюз да прибере веднага в своята среда всички оцелели от войната синдикални членове. Все пак до края на 1918 година се възобновиха голяма част от престаналите да съществуват при мобилизацията професионални секции, възобнови се и Бръснаро-фризьорският съюз и числото на синдикалните членове достигна до 5713 в 115 секции. От началото на 1919 г. обаче се започна едно бързо възстановяване и засилване на професионалните съюзи, темпът на което оттогава насам все повече се засилва, едновременно с настъпилото, макар и още мудно, оживяване на самото производство.

Веднага след демобилизацията Работническото баяджийско дружество в София, което по-рано бе неутрално, влезе в състава на нашето синдикално движение, като се присъедини към Строителния съюз¹⁴.

Същата важна стъпка направи и ксантийското Тютюнороботническо дружество «Защита» през април т. г. чрез присъединяването си към нашия Тютюнороботнически съюз¹⁵, след като то отдавна и особено през войната фактически действуваше в пълно съгласие със Синдикалния съюз.

По този начин през месец април т. г. общото число на членовете в Синдикалния съюз достигна 12 801 в 199

секции, а днес вече наближава 15 000, с една тенденция на постоянно нарастване.

Численият състав на Синдикалния съюз ще се увеличи значително още и с образуването на *Съюза на земеделските и градинарски работници*¹⁶, като се има предвид обстоятелството, че в партията има днес кръгло 3000 такива работници, членове на социалдемократическите партийни групи в селата.

Трябва също да се отбележи, че *Келнеро-готварският съюз*¹⁷, броящ близо 800 членове, отдавна вече фактически върви заедно с нашия Синдикален съюз, намира се в най-близки и здрави връзки с него и няма никакво съмнение, че на предстоящия си конгрес ще се присъедини и формално към нашето синдикално движение.

* * *

Численият състав на професионалните съюзи поотделно през отчетния период е посочен в таблица I, а разпределението на синдикалните членове по градове се вижда от таблица II.

Отраден е фактът, че най-важните професионални организации, които съставляват и *гръбнака* на нашето синдикално движение — *Транспортният*¹⁸, *Рудничарският*¹⁹ съюзи, се развиват особено задоволително, както това показват и самите таблици.

Предприетият контрареволуционен поход срещу Рудничарския съюз в Перник*, дето е голямата маса на неговите членове — както и трябваше да се очаква, — не само не сполучи, но и донесе тъкмо обратни резултати за организаторите му. Въпреки извършените брутални насилия, преследвания, арести, уволнения и интернирания на най-добрите пернишки другари, членовете на Рудничарския съюз в Перник се увеличиха от 1500 преди февруари на повече от 2000 понастоящем. В произведените напоследък избори за служебни работнически комитетии при Пернишката мина са подадени за кандидатите на Рудничарския съюз 4334 гласа срещу само 528 други

* Вж Съч. Т. 8. С., 1985, с. 471—474, 475—489, 523—527. (Ред.)

Таблица I
ЗА ЧИСЛОТО НА ЧЛЕНОВЕТЕ И СЕКЦИИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ

№ по ред	СЪЮЗИ	На 1. I. 1915 година		На 31. VI. 1915 година (пре-ди мобил-защита)		На 31. XII. 1915 година (след мобил-защита)		На 31. XII. 1916 година		На 31. XII. 1917 година		На 31. XII. 1918 година (след демобили-зацията)		Април 1919 година		От тях работнички
		Секции	Членове	Секции	Членове	Секции	Членове	Секции	Членове	Секции	Членове	Секции	Членове	Секции	Членове	
1	Транспортният	25	1009	29	1012	17	613	19	705	26	1066	33	1703	62	3771	84
2	Тютюноработническият	6	255	6	688	4	418	5	208	5	353	7	332	11	3078	289
3	Рудничарският	3	138	2	160	1	169	1	175	2	1319	4	1660	4	2108	4
4	Металороботническият	14	370	15	388	5	164	2	128	4	305	7	353	15	695	11
5	Кожаро-обушарският	17	443	17	447	7	369	10	346	7	519	9	381	18	589	15
6	Фабричният	17	416	17	512	5	180	8	284	9	352	10	329	17	542	8
7	Текстилният	5	458	6	386	2	129	2	146	6	848	7	256	7	467	88
8	Шивашкият	16	408	19	434	7	182	7	92	5	169	14	232	20	392	49
9	Дърводелският	13	369	15	383	4	154	2	29	3	54	10	130	18	368	2
10	На търг. служещи	11	340	11	391	6	107	5	87	4	77	6	142	13	349	21
11	Печатарският	4	157	4	157	3	75	3	60	3	87	3	75	6	169	38
12	Строителният	5	115	4	82	1	43	1	18	1	32	4	80	4	168	—
13	Бръснаро-фризьорският	1	25	1	31	—	—	—	—	—	—	1	40	4	105	1
	Всичко	137	4503	146	5071	62	2603	65	2278	75	5181	115	5713	199	12801	610

бюлетини с размесени имена на наши и противни нам кандидати!

Подобният поход, който сега се предприема против Транспортния съюз по железниците, както и против ксантийското Тютюноработническо дружество «Защита» — не може да има никакво съмнение в това, ако се съди от досегашните резултати, — не ще се завърши по-щастливо за управляющия контрареволуционен блок у нас²⁰ и неговите вдъхновители — «широкосоциалистическите» предатели²¹.

* * *

Численият състав на Синдикалния съюз през разните години от 1907 г. насам, както и числото на организираниите работнички, може да се види ясно от следните данни:

Години	Секции	Членове	От тях работнички
1907	83	2084	97
1908	120	3424	194
1909	149	4020	202
1910	207	5406	340
1911	184	6165	227
1912	235	8460	280
1913	169	5088	276
1914	137	4503	360
1915	146	5071	340
1916	65	2278	118
1917	75	5181	238
1918	115	5713	247
1919	199	12801	610

Макар и да имаме основание да предполагаме, че фактически числото на работничките за 1918 и 1919 г. е по-голямо от посоченото по-горе, тъй като някои съюзи не са дали сведения за влизащите в техния състав работнички, все пак общото число на организираниите работ-

42	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	23	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	28	8	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	21	—	2300	—	—	—	—	—	—	—	9
—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	26	—	—	—
—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	17	—	—	1573	1897	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	100	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	85	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—
7	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
34	74	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—
90	271	173	550	—	—	12	36	45	160	49	—
—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
81	215	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50
61	148	67	—	—	—	162	54	12	20	14	—
—	22	—	—	—	—	—	224	—	—	—	—
28	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
539	921	—	—	—	—	112	175	37	40	31	—
—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—	01
156	203	18	29	—	—	—	—	—	—	—	—
26	45	19	12	—	—	—	18	—	10	—	—
—	6	—	30	—	—	16	23	32	43	10	—
—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	44	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—
8	14	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	21	32	56	—	—	—	—	—	—	—	15
10	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
14	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
—	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
30	57	—	—	—	—	—	23	—	—	—	—
23	27	—	—	—	—	—	—	23	35	40	—
5	26	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
108	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	161	—	—	—

Всячко . . . 1703 3771 332 3078 1660 2108 353 695 381 589 329

						0					0						42	50	30
						19											16	38	
	2				0	1											23	8	111
																	7	55	44
																	1	71	17
																	12	8	
																	2330	16	
						10	11											8	
																	10	14	25
																	23	32	
																		23	
																		8	3
																		9	
																	40	43	
	9	40	43														13	54	68
																		16	
																	21	38	
																		20	
																	2	11	
																	1073	1014	53
																		100	
																	80	88	
																	20	20	
																	11		
																	17	75	11
	90	14	21														34	74	
																	455	1220	582
																		20	
																	6	9	9
																		15	14
																		162	484
																		375	527
																			33
																		28	27
																			25
																			20
69	10	10				90												930	1553
70	64	60				11	90	30	68	34	68	13	59	40	70		171	178	
																		15	
13							4	10	10								184	305	96
40	100	919					0	10	32			10	19				269	514	369
																		6	10
																		12	
																		26	21
																		14	148
																		8	14
																			15
																			22
																		44	102
																		10	63
																		43	92
																		2	39
																		119	191
																		102	154
																		5	26
																			34
																			28
																			371
																		273	87
512	256	467	232	392	130	308	142	349	75	169	80	108	40	105	5713	12 801			4503

ЗА ЧЛЕНОВЕТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ ПО ГРАДОВЕ

№ по ред	ЧИСЛО НА ЧЛЕНОВЕТЕ																ВСИЧКО		Число на членовете на I януари 1919 година
	Г Р А Д О В Е	Транс-порен	Топлюно-работни-чески	Рудни-чарски	Метало-работни-чески	Кожларо-обушарски	Фабри-чен	Тексти-лен	Шивашки	Дърво-делски	Търгов-ски	Печатар-ски	Строите-лен	Брасна-обръчка	На 31 декември 1918	През април 1919			
	Декември 1918	април 1919	Декември 1918	април 1919	Декември 1918	април 1919	Декември 1918	април 1919	Декември 1918	април 1919	Декември 1918	април 1919	Декември 1918	април 1919					
1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	16		
2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	47		
3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	7		
4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	308		
5	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	298		
6	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	43		
7	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	18		
8	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	27		
9	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8		
10	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	20		
11	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	9		
12	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10		
13	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	22		
14	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	292		
15	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	30		
16	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	57		
17	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	117		
18	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	13		
19	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	13		
20	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	106		
21	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	20		
22	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	70		
23	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	20		
24	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	44		
25	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	44		
26	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	52		
27	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	59		
28	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	38		
29	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8		
30	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	111		
31	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	11		
32	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	23		
33	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	30		
34	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	52		
35	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	11		
36	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	38		
37	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8		
38	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10		
39	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	14		
40	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	25		
41	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	32		
42	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	23		
43	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8		
44	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3		
45	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	9		
46	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	68		
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	53		
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	100		
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	85		
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	26		
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	26		
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	11		
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	7		

№ по ред

46

нички — и абсолютно, и относително — *е твърде незадоволително* и тоя печален факт заслужава нашето най-сериозно внимание.

* * *

По-нататъшното разрастване на синдикалното движение се улеснява значително и от обстоятелството, че сега нашият Синдикален съюз е *единственият обединяющ център*, около който се извършва професионалното организиране на работниците и работничките у нас. Тъй нареченият «свободен» или «обединен» Синдикален съюз²² вече не съществува дори и като синдикална централа. «Широките социалисти» нямат днес никакви професионални работнически организации. Те запазват още известно влияние само сред държавните служещи. Част от работниците в техния предишен Синдикален съюз преминаха в нашата среда, другата част представляват сега няколко синдикални групи в София и Пазарджик (предимно печатари, дърводелци и шивачи). Тия групи обаче се намират под влиянието на тъй наречените «независими социалисти»²³, нямат никакъв резон за отделно съществуване, след като се откъснаха от «широките», поради предателската роля на последните, и не им остава друго, освен да се присъединят към съответните наши професионални съюзи като единствени класови организации на работниците от дадените професии, нещо, което в интереса на големите решителни борби, които предстоят на българския пролетариат, би следвало да стане в най-непродължително време.

II. ДЕЙНОСТ

1. Обща организационна, агитационна и просветителна дейност

Макар и останали без опитните си ръководители и функционери и въпреки военното положение, постоянните преследвания и арести, затварянето на клубовете и пр. професионалните съюзи със съдействието на секретаря на Синдикалния съюз, който единствен от

членовете на Синдикалния комитет не бе мобилизиран, развиха през време на войната усърдна организационна, агитационна и просветителна дейност във всички важни места на страната.

Без да излагаме подробно цифри за станалите през тоя период събрания, конференции, беседи и заседания, резултатите от тая дейност се виждат добре преди всичко по отношение числения състав, финансиите и днешната дееспособност на професионалните съюзи.

Незасегнатите от мобилизацията синдикални членове бидоха задържани в редовете на своите професионални организации. Повече от 2000 нови членове се привлякоха в тяхната среда през време на войната. С намиращите се във войската синдикални членове и техните семейства се поддържаха сравнително редовни връзки. Всичко това именно улесни бързото възстановяване и засилване на синдикалното движение след демобилизацията.

През тоя период се положиха особено големи грижи за социалистическата просвета на синдикираните работници и работнички, като се устройваха беседи по специално изработен за целта от Синдикалния комитет просветителен план*. Организира се постоянно разпространение на социалистическа литература всред професионалните секции. Разпространението на «Работнически вестник» бе една първостепенна задача и грамадното мнозинство от синдикалните членове станаха негови редовни абонати, четци и разпространители в средата на неорганизираните работници и работнички в самите предприятия, дето работят.

Съдържанието на цялата агитация и пропаганда, както и на специалната просвета, се съобрази с преживявания революционен момент, с революционните събития в другите страни и с революционните задачи, които предстоят и на българския пролетариат, за да могат синдикалните членове да се проникнат дълбоко от съзнанието, че вече не се касае за едно бавно и постепенно намаляване на капиталистическата експлоатация, чрез обикновената синдикална борба и чрез така нареченото работническо

* Вж Съч. Т. 8. С., 1985, с. 133—140, 494—502. (Ред.)

законодателство, а за окончателното премахване на капиталистическата експлоатация чрез завладяването на политическата власт от пролетариата, установяването на работническата диктатура и съветската система.

В същия дух се списват и професионалните органи, които можаха да възобновят своето излизане, като «Железничар» и «Телеграфопощенски вестник», а след тях «Тютюнороботник» и «Търговски служащ», макар от последните два досега да са излезли само отделни броеве.

През време на войната местните работнически съвети²⁴ продължиха да действуват под формата на временни синдикални комисии. След демобилизацията те навсякъде се възобновиха и все по-пълно, с малки изключения, поемат изпълнението на своите важни задачи.

2. Подпомагане

Една голяма грижа на Синдикалния съюз бе материалното подпомагане на нуждаещите се членове и семейства през време на войната. Това подпомагане имаше за цел не само да облекчи, в кръга на възможното, тежката участ на нашите другари и техните семейства, но и главно да послужи като едно реално проявление на работническата класова солидарност и да помогне за поддържането необходимите връзки между организациите и техните членове.

В образувания за случая при Синдикалния съюз фонд се събраха 36 822,44 лв., от които 33 987,45 лв. се изразходваха за подпомагане синдикални членове — войници, ранени, болни, безработни, както и нуждаещи се семейства на мобилизирани наши другари. Близо 15 000 лева от тая сума са употребени за подпомагане на организирани работници от чуждестранни съюзи, намиращи се в плен в България (сърби, румъни, руси, италианци и французи), както и нуждаещи се другарски семейства в Сърбия, Румъния, Добруджа, Македония и Драмско.

Извън изразходваните от фонда суми професионалните съюзи са дали от своите каси за подпомагане на членовете им също една сума от 21 506,90 лв.

Общата сума на разхода за подпомагане през периода 1915—1918 г. прочее възлиза на 55 494,35 лв. (Вж таблица III.) С тая сума са подпомогнати 2465 членове на

Таблица III
ПОДПОМАГАНЕ БЕЗРАБОТНИ И ДРУГИ ЧЛЕНОВЕ И СЕМЕЙСТВА

№ по ред	СЪЮЗИ	От съюзните каси		От фонда «Безработни»		Всичко	
		Подпомогнати членове	Сума	Подпомогнати членове	Сума	Подпомогнати членове	Обща сума
1	Транспортният	63	3505	42	560	105	4065
2	Тютюноработническият	297	3632	72	703	369	4335
3	Рудничарският	36	459	22	162	58	621
4	Металороботническият	66	726	80	745	146	1471
5	Кожаро-обущарският	150	1346	98	977	248	2323
6	Фабричният	127	1765	143	1226	270	2991
7	Текстилният	254	3740	196	1619	450	5359
8	Шивашкият	110	1227	71	805	181	2032
9	Дърводелският	187	2592	120	1078	307	3670
10	На търг. служещи	83	885	48	565	131	450
11	Печатарският	78	1363	57	826	135	2189
12	Строителният	24	250	32	360	56	610
13	Бръснаро-фризьорският	1	10	8	128	9	138
14	Подпомогнати семейства и др.*	—	—	—	24 232	—	24 232
	Всичко	1476	21 506	989	33 987	2465	55 494
							75
							35

* Със сумата 24 232,75 лв. от фонда «Безработни» са подпомогнати семействата на наши другари от Сърбия, Румъния и др.; наши другари от Сърбия и Румъния и др. — пленници в България; семействата на партийни и др. членове по случай празника на труда и други важни случаи.

професионалните съюзи и близо 2500 пленници и членове на другарски семейства в Сърбия, Румъния, Добруджа, Македония и Драмско.

* * *

Фондовете за «синдикалната самопомощ» през време на войната не можаха да функционират. Подир мобилизацията се започна и тяхното възобновяване. Днес в повечето места те усърдно изпълняват своята задача — да оказват лекарска помощ и правна защита на синдикалните членове и техните семейства.

3. Централите

През целия период на войната работата на централните настоятелства на професионалните съюзи, с изключение на Транспортния съюз, бе възложена върху Синдикалния комитет в лицето на секретаря му. Последният с помощта на отделни немобилизирани членове от централните настоятелства отправляваше функциите на професионалните централи.

Днес вече централните настоятелства напълно са поели своята работа. За повечето от тях обаче е необходимо попълнянето на състава им, както и подбирането за функционери по-подходящи другари, което предстои да се извърши от тазгодишните техни професионални конференции. Едновременно с това по-важните съюзи, които нямат още постоянни плащани секретари, каквито са особено Рудничарският и Тютюноработническият, трябва безусловно да се сдобият с такива

4. Синдикалният комитет

Всички членове на комитета, извън секретар-касиера на Синдикалния съюз, който като депутат остана немобилизиран, бяха мобилизирани през целия период на войната.

Заедно с неколцина немобилизирани членове на централните настоятелства на професионалните съюзи секретар-касиерът образува *Временна централна синдикал-*

на комисия, която заместваше Синдикалния комитет през време на войната, като всички по-важни въпроси решаваха се в съгласие с Общия работнически съвет.

През четиритях месеца на 1918 г., когато секретар-касиерът на Синдикалния съюз бе хвърлен в Централния затвор²⁵, неговата работа по решение на Общия работнически съвет се изпълняваше от др. Камен Тошев.

След демобилизацията членовете на Синдикалния комитет се завърнаха, с изключение на др. Лугарич, който остана на постоянно местожителство в Загреб. Неговото място в комитета по решение на Общия работнически съвет се зае от члена на Контролната комисия др. Жеко Димитров, комуто се възложи и длъжността помощник секретар-касиер вместо избрания от конгреса др. Антон Иванов, който стана постоянен секретар на партийната организация и Местния работнически съвет в София.

Не се върна в нашата среда само един член от контролната комисия на Синдикалния съюз — крайно симпатичният и многообещаващият председател на Работническия шивашки съюз²⁶, *Максим Наимович*, който падна убит през октомври 1916 г. при Кенали, споменът за чийто прекрасен характер и безгранична преданост към делото на социализма ще остане свеж завинаги у всички, които имаха случай да го познават отблизо.

Дейността на Синдикалния комитет като ръководител на синдикалното движение се вижда от самото изложение на отчета за състава, състоянието, дейността и борбите на Синдикалния съюз през отчетния период.

III. БОРБИ

Синдикалният съюз и през време на войната остана верен на себе си като класова работническа боева организация. Той решително отхвърли политиката на «гражданския мир»²⁷ и вземаше под свое ръководство и защита всички борби на работниците в защита на техните интереси и против експлоатацията.

В организирания от Социалдемократическата партия акции против войната и за мира, против скъпотията и спекулацията²⁸, за отпразнуването празника на труда и пр. Синдикалният съюз взе участие с всичките си сили.

Голяма бе борбата за прилагането на Закона за работническите заплати, който бе прокаран по инициативата на Социалдемократическата партия и благодарение енергичната борба на нашите работнически организации и натиска, който се упражни в тая посока от организираниите работници на фронта.

Законът можа да се приложи само отчасти поради голямото противодействие от страна на заинтересованите господари, най-широко подкрепяни от държавната власт. Но и доколкото се приложи тоя закон, това се дължи изключително на усилията на нашите представители в комисиите по работническите заплати и на организираното от нашите работнически организации движение в цялата страна за тая цел. Правителството изля гнева си за тая борба върху нашите представители в комисиите, като почти всички те бидоха изпратени на фронта под разни предлози, макар и по-рано да бяха освободени от надлежните медицински комисии като негодни за военна служба поради болест или инвалидност. На заменяването на тия представители с други наши другари систематически се пречеше, а когато нейде се сполучеше заменяване — новите наши представители ги постигаше същата участ.

Характерен е фактът в това отношение, че Министерството на труда, откато мина в ръцете на «широките социалисти», още по-безогледно пречи на прилагането на тоя закон. То заменява навсякъде нашите представители с «широки социалисти», неизбрани от никакви работнически организации, а назначени направо от него, които «работнически» представители не вършат абсолютно нищо за прилагането на закона.

На усилията на Синдикалния съюз да се приложат и другите работнически закони — Законът за хигиената и безопасността на труда²⁹ и Законът за работническите осигуровки³⁰, «широкосоциалистическите» ръководители на Министерството на труда отговарят по същия начин, пазейки се да не накърнят с нещо интересите на българските капиталисти.

Стачките през време на войната поради неблагоприятните условия за стачна борба бяха изобщо малко. Въпреки големите трудности повечето от тия стачки завършиха с известни успехи за работниците.

След демобилизацията и особено в последно време стачките зачестиха като едно неизбежно последствие на непоносимата скъпотия на живота и безграничната експлоатация на труда.

Всички стачки през отчетния период са ръководени от нашите организации. Нито една стачка не е обявена под *чуждо* ръководство.

* * *

Особено важно бе през тоя период движението на пернишките рудничари³¹, добре известно вече на всички другари. Въпреки безогледните насилия от страна на «левицарското» правителство това движение даде в резултат въвеждането на осемчасов работен ден в Пернишката мина и едно увеличение на работническите заплати със 150—200%.

* * *

Съществуващият хаос в стопанския живот и масовата безработица; пълното господство на финансовия капитал върху индустрията и търговията чрез многобройните банки и акционерни дружества, образувани през време на войната; контрареволуционният поход на българската «лява» и «дясна» буржоазия против социалдемократическите работнически организации — поставят синдикалната борба при едни особени условия, намаляват шансовете за нейния успех до минимум и все по-ясно показват не само необходимостта от могъщи масови работнически организации за защита на работническите интереси, но още и неизбежната необходимост да се прибегне в близкото бъдеще към окончателното премахване на капиталистическата обществена и производствена система и целият стопански живот да премине във властта на трудещите се маси.

IV. ФИНАНСИ

Необходимите данни за приходите, разходите и наличността на професионалните съюзи през четиригодишния период (1915—1918) са изложени в таблица IV.

ПОСЛОЖЕНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ ПРЕЗ ВРЕМЕТО ОТ 1 ЯНУАРИ 1915

ПРИХОДИ:

	От фонда «За- щита и борба»		От професно- нални органи	Разни други приходи	Наличност от 1914 год.	ВСИЧКО		Внесени в Касата на ОПС	За помощи		
	От фонда «За- щита и борба»	От професно- нални органи				Разни други приходи	Наличност от 1914 год.			Внесени в Касата на ОПС	За помощи
100	883	05	23238	50	9327	38	82680	4459	60	3505	15
100	197	50	172	60	1318	20	15416	824	95	3632	30
100	368	90	—	—	174	—	30003	6034	10	459	45
100	106	80	28	70	1263	75	8301	2350	40	726	80
100	118	50	37	85	3129	95	10298	2057	50	1346	15
100	131	—	38	80	3079	45	9722	1409	60	1765	85
100	369	50	182	50	3878	30	17890	2908	30	3740	95
100	110	—	78	—	2416	75	8225	1538	70	1227	60
100	97	50	78	50	3919	40	9395	1006	40	2592	65
100	96	—	133	15	6510	—	12637	1262	80	885	70
100	101	—	27	45	2257	70	8224	1614	—	1363	50
100	21	—	—	—	151	10	836	124	10	250	80
100	3	50	—	—	154	—	353	12	40	10	—
100	2004	25	24 016	05	37 580	98	213 987	25602	85	21506	90
100	—	—	—	—	4432	44	41 254	—	—	33987	45
100	2004	25	24 016	05	42 013	42	255 242	25602	85	55494	35

Всичко в наличност от 1914 год. 42 013 л.в., постъпили от волни пожертвования за фонда «Рудничарски дом». Същата су-
мата 12750 л.в., постъпили от волни пожертвования за фонда «Рудничарски дом».

ГОДИНА ДО 31 ДЕКЕМ ВРИ 1918 ГОДИНА

РАЗХОДИ:

Нам, кан- пел. и др.	За фонд «За- щита и борба»	За професно- нални органи	За заплати, хонорари	Други разходи	Наличност на 31. XII 1918 г.	В С И Ч К О
4448	734	8611	9496	1741	49682	82680
478	—	44	—	1109	9327	15416
1777	368	—	—	43	21320	30003
827	100	99	160	161	3876	8301
531	118	50	600	382	5212	31
784	129	133	1690	488	3321	10298
1307	319	245	1029	374	7966	9722
682	89	96	91	345	4155	17890
657	86	181	190	258	4423	8225
582	42	149	1060	311	8342	9395
383	91	94	—	93	4584	12637
131	19	—	—	126	184	8224
89	—	—	—	—	241	836
						353
12681	74	9705	14316	5435	122640	213987
—	—	—	—	—	7267	41254
12681	74	9705	14316	5435	129907	255242
						85
						73
						58

ма влиза и в общата наличност на Рудничарският съюз.

ЗА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ

СЪЮЗИ	От членски внос		От вписан внос		От членски книжки		
Транспортен	46218	55	1073	85	890	30	883
Тютюноработнически	11008	55	604	80	131	60	197
Рудничарски*	15989	10	661	30	24	90	368
Металороботнически	6171	65	226	10	37	70	100
Кожаро-обушарски	4865	70	247	90	24	80	118
Фабричен	5548	75	405	50	20	20	131
Текстилен	11898	95	886	30	12	50	368
Шивашки	5046	30	181	50	32	20	110
Дърводелски	4474	70	110	90	38	40	97
На търг. служещи	5365	55	90	30	31	50	90
Печатарски	5372	20	4	20	18	10	10
Строителен	567	25	19	60	12	80	2
Въвснано-фризьорски	195	35	—	—	—	—	—
Всичко	122 722	60	4512	25	1275	—	2604
По фонда „Безработни“	—	—	—	—	—	—	—
А всичко	122 722	60	4512	25	1275	—	2604

*) В показаната сума 12 785 лв. (графата «разни други приходи») влиза

Както се вижда от самата таблица, грамадната част от приходите са постъпления от редовни членски вноски, което показва, че въпреки изключителното време членските вноски въобще редовно са постъпвали в касите на професионалните съюзи.

От друга страна, въпреки необикновено големите разноси за подпомагане през тоя период общата наличност на професионалните съюзи е увеличена *три* пъти — от 42 013,01 лв. в края на 1914 г. тя се е възкачила на 129 907,90 лв. в края на 1918 година.

Трябва да се отбележи, че поради увеличените разходи за администрация на професионалните съюзи и необходимостта да се увеличи размерът на даваните помощи на безработни, боледуващи и пр., който размер вследствие обезценяването на парите и голямата скъпотия е нищожен — от началото на 1919 г. всички професионални съюзи са увеличили своите членски вноски с 50—200%. По тая причина сега вече постъпленията от членски вноски в касите на професионалните съюзи са много по-големи от предшестващите години.

Каква е финансовата жизнеспособност на нашето синдикално движение може да се разбере добре, като се сравнят приходите, разходите и наличността през трите последователни периода от по четири години от 1907 г. насам:

Години	Общи приходи	От тях чл. вноски	Общи разходи	От тях помощи	Обща наличност
1907—1910	156 464	90 124	141 821	22 997	14 642
1911—1914	234 406	158 450	192 391	26 008	42 013
1915—1918	255 242	122 722	125 907	55 494	129 907

* * *

Приходите, разходите и наличността на Синдикалния комитет за същия четиригодишен период се виждат от таблица V.

При значително увеличените разноси за издръжката на секретариата на Синдикалния съюз, агитация и пр.

Таблица V

РАВНОСМЕТКА

за приходите и разходите на Синдикалния комитет
през времето от 1 януари 1915 до 31 декември 1918 г.

	От какво е постъпило	Сума		За какво е разходвано	Сума
1	Членски внос от професион. съюзи	25 602 85	1	За заплати	17 788 50
2	По фонда за „Безработни“	36 822 44	2	„ наем, канц. и др.	2 253 05
3	Съюзни издания	40 20	3	„ агитация	1 910 15
4	Волни пожертвувания	324 20	4	„ съюзни издания	46 75
5	Случайни други приходи	2 350 85	5	„ погашение дългове	1 830 07
			6	„ подпом. „Безработни“	33 987 45
			7	„ разни други разходи	1 342 40
	<i>Всичко</i>	<i>65 140 54</i>		<i>Всичко</i>	<i>59 158 37</i>
	Наличност на фонда „Безработни“	4 432 29		Към 31. XII. 918	
	Наличност на съюзната каса	1 463 18		Наличност на съюзн. каса	4 610 36
	<i>А всичко</i>	<i>71 036 01</i>		Към 31. XII. 918	
				Налич. на ф. „Безработни“	7 267 28
				<i>А всичко</i>	<i>71 036 01</i>

предишната вноска от по 10 ст. месечно за член се оказва съвсем недостатъчна. Поради това Синдикалният комитет в споразумение с централните настоятелства на професионалните съюзи от началото на 1919 г. увеличи вноските на 20 ст., а конгресът ще трябва да даде мандат за едно още по-голямо увеличение.

* * *

По резервния фонд «Защита и борба» чрез професионалните съюзи и направо при Синдикалния комитет са

постъпили всичко 3 977,96 лв. Очевидно масата от членовете не са си внесли своите вноски от 50 ст. годишно за този фонд през четиригодишния период. Предстои да се съберат невнесените вноски, но същевременно необходимо е да се увеличи и размерът на самата вноска поне на 2 лв. годишно, като се има предвид голямата нужда от този фонд за предстоящите решителни и продължителни борби. Конгресът, който ще има да се занимае и с този въпрос, убедени сме, ще направи потребното за бързото усиляване на резервния фонд «Защита и борба», както и изобщо за пълната финансова подготовка на нашето синдикално движение, което с досегашните незначителни средства, при изменените условия за работническите борби, не би могло да направи нито една решителна стъпка напред.

V. ИНТЕРНАЦИОНАЛНИ ВРЪЗКИ

Още при избухването на европейската война Международният синдикален съюз³², ръководен от Карл Легин (Германия), Хюбер (Австрия) и Удегест (Холандия), се постави в пълна услуга на германския империализъм. Вследствие на това ние веднага скъсахме всичките си връзки със социалпатриотическия и предателски «Синдикален интернационал» и отказахме на поканата на Удегеста като заместник на интернационалния секретар Легин да участвуваме в свиканата от тях интернационална синдикална конференция в Стокхолм³³.

Но ние отхвърлихме с възмущение и поканата на съглашенските социалпатриоти, отправена ни чрез францuzкия синдикален секретар Жуо, да подкрепим тяхната инициатива за избиране съгласенофилско ръководство на Международния синдикален съюз, защото те пък искаха да използват работническите организации за каузата на съглашенския империализъм.

По същите причини впоследствие ние отказахме да вземем участие и в Бернската синдикална конференция³⁴.

Между това нашият Синдикален съюз подкрепи решително направените в Цимервалд³⁵, Кинтал³⁶ и Стокхолм³⁷ опити за интернационалното обединение на социалдемократическите партии и работнически синдикати, останали верни на принципите и тактиката на революционния

социализъм. Тия опити се увенчаха най-сетне с пълен успех чрез образування на 6 и 7 март т. г. в Москва *Комунистически интернационал*³⁸. Днес нашият Синдикален съюз заедно със Социалдемократическата партия влиза в състава на Комунистическия интернационал, възприема напълно неговите принципи и неговата тактика и счита, че няма никакъв смисъл в сегашния революционен момент работническите синдикати от разните страни да се обединяват помежду си отделно, извън тоя интернационален революционен център за борещия се пролетариат от целия свят.

VI. ПРЕДСТОЯЩИ ЗАДАЧИ

Самият факт, че нашият Синдикален съюз застава под знамето на Комунистическия интернационал, е вече една достатъчно ясна програма за неговата предстояща дейност и борба. Това означава, че работническите маси у нас трябва бързо да бъдат сплотявани в редовете на Синдикалния съюз и Социалдемократическата партия (българската секция от Комунистическия интернационал), да бъдат всестранно подготвени за завладяването на политическата власт чрез работническата революция и за премахване капиталистическата експлоатация и въвеждане социалистическата организация на производството и размяната чрез установяване на работническата диктатура, властта на трудещите се маси.

Нашите професионални съюзи, като действуват усилено за защита на работническите интереси, при днешното положение ще насочват главните си усилия в тая именно посока и ще се готвят за достойното изпълнение на своите нови задачи, които предстоящото заемане на политическата власт от пролетариата им поставя, отнасящи се до контрола върху производството, до експроприацията и социализацията на едрата частна собственост, до социалистическата организация на стопанския живот и до разчистването пътя към пълния комунизъм — крайния исторически идеал на пролетариата.

За успешното изпълнение на своята роля в предвечерието на революцията, в самата революция и в периода на социалистическото и комунистическо преустройство

на обществото нашият Синдикален съюз трябва да обгърне големите маси от българския пролетариат, да представлява от себе си една могъща, масова, дисциплинирана и дълбоко проникната от революционния комунистически дух организация.

И той ще стане такава организация — за обща радост на борещия се български пролетариат!

София, 20. V. 1919 година

За Синдикалния комитет
Секретар-каснер: Г. Димитров

*Брошура: Синдикалното
движение в България.
Отчет на комитета на
Общия работнически синдикален
съюз за периода 1915—1918
и I—IV. 1919 г.*

*Печата се по текста
на брошурата*

2

ПРЕДСТОЯЩИТЕ ЗАДАЧИ
НА СИНДИКАЛНОТО ДВИЖЕНИЕ*

Другари и другарки!

Работническите синдикати се родиха и развиха на почвата на регулиране професионалните борби между труда и капитала. От организации за защита на работническите класови интереси опитаха се да ги направят регулатори на капиталистическото производство, да ги превърнат в опора на капиталистическата експлоатация. Един дълъг период мина, в който работническите синдикати упражняваха политиката на «примирение» чрез борбите си за тарифните договори.

Днес ние сме в състояние да преценим всичката безплодност на тая дейност. В Англия въпреки продължителните професионални борби надниците не се подигнаха над необходимия минимум. Това, което се получаваше, се вземаше обратно чрез политиката на поскъпване живота, на косвените данъци и пр. Работният ден, и където се намаляваше на 8 часа, фактически се увеличаваше благодарение на извънредната и празнична работа, както и на безработицата. Днес това положение е още по-засилено. Войната помете ония придобивки, които професионалните съюзи бяха извоювали с дългогодишни борби. От друга страна, пролетарската революция в Русия създаде с един замах оная промяна в положението на работническата класа, която в течение на буржоазното общество нигде не можа да се извоюва.

Всесветската война създаде нови условия за синди-

* Реферат, изнесен от Г. Димитров пред конгреса. (Ред.)

калната борба. Концентрацията на капиталите се засили във всички страни, включително и в нашата. У нас има 155 акционерни дружества с капитал 620 825 000 лева. От тях: до 1913 г. — 5 акционерни дружества (с 4 500 000 лв. капитал); през 1914—1915 г. — 11 акционерни дружества (с 10 325 000 лв. капитал); през 1916—1918 г. — 129 акционерни дружества (с 606 млн. лв. капитал). От акционерните дружества 146 (с капитал 589 825 000 лв.) са: промишлени — 59 (със 130 865 000 лв. капитал); търговски — 38 (с 82 360 000 лв. капитал); финансово-кредитни — 36 (с 297 600 000 лв. капитал); транспортни — 8 (с 32 млн. лв. капитал); общи търговско-промишлени — 5 (със 77 млн. лв. капитал).

Текстилната, тютюневата, минната, металната и др. индустрии са в ръцете на няколко акционерни дружества, т. е. на финансовия капитал. Противникът на работническите професионални организации не е отделният господар, а банките, акционерните дружества, финансовият капитал.

Към това трябва да се прибави кризата в стопанския живот, хаосът в производството и размяната, масовата безработица, при която професионалната борба не може да разчита на значителни и трайни успехи.

На трето място, държавата преживява периода на разклащане. Буржоазията бърза да използва нейните сили за предотвратяване на работническата революция. На тая тенденция се дължи бесният поход против пернишкия, сливенския, ксантийския и транспортния пролетариат.

При тия условия професионалната борба става все по-безнадеждна, тя губи откъм практически резултати. Непосредствената задача на синдикалното движение днес е премахването на капиталистическата експлоатация! (Б у р н и о д о б р е н и я и в ъ з г л а с и « в я р н о » от ц е л и я к о н г р е с.) Капитализмът фалира и той трябва да бъде заменен с комунизма. А то ще стане не чрез професионалната борба, а чрез общата политическа борба на пролетариата за завладяване на властта и установяване диктатурата на труда! (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Днес цялата страна се залива и продължава да се

залива от стачки. Днешното стачно движение е насочено към сплотяването на работниците от всички професии под знамето на комунистическата революция и издигането им за великата задача — събарянето на капитализма! (Б у р н и, п р о д ъ л ж и т е л н и р ъ к о п л я с к а н и я и в ъ з т о р ж е н и в ъ з г л а с и.)

Такъв е, другари и другарки, историческият момент. Разбира се, че до момента на работническата революция работническите организации не ще се откажат да реагират срещу капиталистическата експлоатация. Но тая задача днес е напълно подчинена на другите нови задачи на пролетариата. Върховната тяхна задача е да улеснят работническата класа в революционната ѝ подготовка, да създадат работническите кадри на Българската комунистическа партия за извършването на социалната революция в България! (Б у р н и, о д о б р и т е л н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Политическата власт ще бъде завладяна в близкото непосредствено бъдеще! («Вярно!» Р ъ к о п л я с к а н и я.) На мястото на капиталистическата държава ще бъде издигната съветската власт! На мястото на диктатурата на капитала — диктатурата на труда! Е, добре! Здравата и най-надеждна опора на съветската власт ще бъдат организираните работнически маси. Защото работническите съвети ще се избират от работниците в производството, които трябва да бъдат обгърнати от синдикалното движение. Работническите синдикати са сигурните органи за експроприацията и социализацията, за контрола и ръководството на индустриалните предприятия. Те ще бъдат най-добрите сътрудници на съветската власт за организацията на социалистическото производство.

В името на тая програма работническите синдикати трябва да обединят всичко експлоатирано в индустрията, транспорта, търговията, земледелието, в цялото производство. Синдикалното организиране в името на дребни придобивки е една безнадеждна работа.

Работническите синдикати трябва да бъдат масови организации. За поддържане здрави връзки между тях и неорганизираните работници, както и с извън нас стоящите синдикати, могат да се избират от самите работници работнически комисии в предприятията, които да

улесняват единодушното действие на всички работници.

В работническото движение никакво място няма за «синдикален неутралитет»³⁹, дори и под формата на така наречения организационен неутралитет. Ако в миналото такова тежние можеше да се подхранва, то днес, когато професионалната борба по своята същност става класова революционна борба, обединението на работниците може да стане само в синдикати, които са органи на революцията! (Р ъ к о п л я с к а н и я.) А ръководители на революционната борба не могат да бъдат, не са работническите синдикати. Те са здравата опора на Комунистическата партия, нейни сътрудници, нейна десница в делото на революцията. Други отношения между синдикатите и партията на пролетариата биха били пакостни за делото на революцията и комунизма! («Много вярно!» Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Да, единството на пролетариата е нужно, но то е осъществимо само на базата на изложените нови задачи на синдикалното движение с оглед на нуждите на комунистическата революция! Затова синдикалните организации трябва да обединят всички работници и работнички, всички работнически групи и организации под знамето на Комунистическата партия за тържеството на комунизма! (П р о д ъ л ж и т е л н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

И. «Работнически вестник»,
№ 270, 2 юни 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

3

ПРЕДСТОЯЩИТЕ ЗАДАЧИ
НА СИНДИКАЛНОТО ДВИЖЕНИЕ*

XI редовен конгрес на Общия работнически синдикален съюз в България, като изслуша реферата на др. Георги Димитров върху предстоящите задачи на синдикалното движение и станалите дебати,

р е ш и:

I. Констатира, че капиталистическата производствена и обществена система е окончателно фалирала. Нейното по-нататъшно задържане означава неминуемо физическо и духовно израждане на работническите маси и неизмерими бедствия за тях. Самият стопански живот на страната е из основи разстроен, без никакви изгледи да се повърне вече към предишното си състояние. Предизвиканата от това разстройство масова безработица всекидневно расте и се изостря. Финансовият капитал чрез основаните през време на войната акционерни дружества и банки става вече пълен господар и върховен разпоредител в най-важните области на производството и размяната. Борбата на работническите синдикати при тия условия става все по-безнадеждна, изгледите за нейните практически успехи се намаляват до минимум и прокараните с дългогодишни усилия подобрения в условията на работническия труд са застрашени от проваляне. Вследствие на всичко това пред пролетариата днес неизбежно се поставя като една близка, непосредствена практическа

* Резолюция по реферата на Г. Димитров, приета на 28 май 1919 г. от конгреса, публикувана във в. «Работнически вестник», № 272, 4 юни 1919 г., с известни съкращения от цензурата. (Ред.)

задача премахването на самата капиталистическа експлоатация чрез завладяването на политическата власт и установяването на работническата диктатура.

2. Възприемайки напълно Програмната декларация на Българската комунистическа партия (тесни социалисти)⁴⁰, конгресът счита, че професионалните съюзи, без да се отказват нито за момент от възможната защита на работническите маси при днешното положение, имат днес върховната длъжност да подготвят бързо и всестранно пролетариата за достойното изпълнение на неговите задачи в предвечерието на работническата революция, в процеса на самата революция и в преходния период от социализма до пълния комунизъм; да сплотят цялата работническа маса под знамето на Българската комунистическа партия (тесни социалисти); да бъдат здрава опора на работническите съвети в ръководството на революцията и при изграждането на съветската власт; да поемат, като сътрудници на тая власт, контролата и ръководството на производството и размяната; да улеснят социализацията на капиталистическата частна собственост и организирането на целия стопански живот на социалистически начала.

3. За изпълнението на тия свои задачи професионалните съюзи трябва да бъдат масови организации, да сплотят и най-скоро време в своята среда всички годни за организация елементи на работническата класа, в името на борбата за премахването на капиталистическата експлоатация, като едновременно с това създадат всички необходими условия за единодушното действие в самите предприятия между организираните в Синдикалния съюз работници и стоящите още извън него работнически професионални групи и организации.

4. Счита, че в преживяваната революционна епоха обединението на професионалните съюзи със съществуващите извън тях работнически групи и организации от съответните професии може да се извърши само след възприемането от последните горензложените задачи и с оглед на запазване революционното единство на целия български пролетариат, поддържано от Българската комунистическа партия (тесни социалисти), и затова решително отхвърля всяка помисъл за повръщане към от-

живелите и фаллирали методи и форми на организация, каквито са синдикалният неутралитет и самосиндикализъм¹¹.

Днес, когато всеки работник е длъжен да се определи за работническата революция или против нея, синдикалният неутралитет, макар и под формата на тъй наречения организационен неутралитет, би означавал само нарушение необходимото революционно единство на пролетариата и услужване на контрареволуцията в нашата страна.

5. Апелира към всички неорганизирани работници и работнички, както и към стоящите още извън Синдикалния съюз работнически професионални групи и организации да възприемат напълно това становище и да се сплотят час по-скоро в редовете на Синдикалния съюз и около Българската комунистическа партия (тесни социалисти) за премахването на капиталистическата експлоатация и за пълното тържество на комунизма — крайния исторически идеал на борещия се пролетариат.

*Решенията на XI редовен
конгрес на Общия работнически
синдикален съюз в България
(заседал на 28 май 1919 г. — София).
С., 1919*

*Печата се по текста
на брошурата*

4

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ПО ФОНДА
«ЗАЩИТА И БОРБА»*

28 май 1919 г.

Др. Г. Димитров предлага конгресът да задължи централните настоятелства да съберат несъбраните вноски от миналите години за този фонд, като неплатилите се смятат нередовни.

В. «Работнически вестник»,
№ 271, 3 юни 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Предложението на Г. Димитров е прието. (Ред.)

5
ЗАКЛЮЧИТЕЛНО ИЗКАЗВАНЕ
ПРЕД КОНГРЕСА

28 май 1919 г.

Разискванията в конгреса доказаха бляскаво, че той е един напълно делови конгрес, който днес, при това в отличие от миналото, е истински работнически по състав конгрес. Непълнотите на отчета се дължат на това, че войната разстрои ръководните синдикални органи. Централните настоятелства бяха попълнени по искането на Синдикалния комитет с лица, които трябваше да заместят изгубените във войната и други техни членове. Взети са мерки в това отношение и за местните работнически съвети. В дейността на тия съвети трябва да се запази пълна централизация. За издаването на една синдикална брошурна литература пречеха много технически причини. Идеята за синдикален орган може да се има предвид, като разрешението на въпроса се предостави на Синдикалния комитет и Общия работнически съвет. Кадърът на функционерите и деятелите трябва да бъде увеличен. Подготвянето им зависи най-много от общата просветителна работа в организациите. Безработните трябва да се привличат в организациите, което е толкова по-лесно, че те се освобождават от членски вноски. Грижите за връзките ни с безработните имат и това значение — да ги запазят от различни опасности на деморализацията. Досега ние нямаме организация на земеделските работници. Войната осуети първите опити в това направление. Сега те трябва да се подновят с нови, много по-големи сили. Нашето синдикално движение ще бъде допълнено и с други отделни съюзи: на хлебари, на бояджии и др.

Извън нашето синдикално движение друго такова не съществува. (Р ъ к о п л я с к а н и я.) От «свободния» Синдикален съюз останаха някои групи (София, Пазарджик), които не са под влиянието на широките «социалисти». Те са под влиянието на тъй наречените комунисти⁴². Техните ръководители декларират, че са съгласни с принципите и тактиката на Комунистическия интернационал. На тях въпросът е ребром поставен: не им остава освен братски да подадат ръката си на нашия Синдикален съюз и да вървят с него напред към комунизма. (Р ъ к о п л я с к а н и я.) Днес няма средно място: или с революцията, или против нея! Който днес пречи на обединението на всички работници в професионалните съюзи при Комунистическата партия, той не е истински комунист, не е революционер! (Р ъ к о п л я с к а н и я.) Пролетарският инстинкт за сплотяване и решителна борба е по-силен от всичко и на него никой не ще може да се противопостави! (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

В. «Работнически вестник»,
№ 271, 3 юни 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ПРЕДГОВОР
 КЪМ БРОШУРАТА
 «ЛЕНИН КЪМ РАБОТНИЦИТЕ
 В ЕВРОПА И АМЕРИКА»⁴³

*(Две открити писма на Ленин
 към американските и европейски работници)*

Името на най-авторитетния вожд на Руската социалистическа съветска република Ленин доби всемирна известност. То днес се произнася от крепителите на стария, раздрусан буржоазен строй във всички страни със страх и трепет, а от пролетариата и цялото поробено човечество — с адмирация и дори религиозно благоговение. Наред с Маркс и Енгелс, великите основатели на научния социализъм и автори на Комунистическия манифест, Ленин се обезсмърти в историята на освободителното работническо движение чрез гигантското дело на Руската социалистическа революция, чрез практическото прилагане принципите на Комунистическия манифест, чрез създаването на пролетарската Съветска държава. Неговото име се превърна в символ на международната работническа революция, която, възтържествувала в Русия, заля Унгария⁴⁴, раздруса Германия⁴⁵ и се разширява непрестанно, за да обгърне със своите вълни целия капиталистически свят.

Поради това именно всичко написано и казано непосредствено от Ленин днес добива огромно значение за борещия се пролетариат във всички страни.

Заедно с работата за изграждане на Руската съветска социалистическа република, за смазването на контрареволуцията отвътре и отвън⁴⁶ и за разчистване пътя на работническата революция в другите страни, Ленин е намерил време да отпрати и две бележити писма — едното към *американските работници* от 20 август 1918 г., другото към *европейските*

и американски работници от 21 януари 1919 година.

Първото писмо на Ленин* ние земаме от социалдемократическия вестник в Америка «Работническа просвета», дето то е напечатано с известни окастривания от американската цензура. От него липсват, както се вижда, ония пасажки, които засягат положението в Америка и днешните революционни задачи на американския пролетариат.

Второто писмо превеждаме текстуално направо от руския оригинал**.

В първото си писмо Ленин дава една бляскава защита на Руската социалистическа революция, на Съветската република и нейната мирна политика, както и на пролетарската диктатура.

В своето второ писмо, констатирайки значителните успехи на революционния пролетариат в разните страни в борбата му за завладяване на политическата власт, той прокламира фактическото основаване на Комунистическия интернационал и очертава със свойствената му ясност и рязкост пътищата и методите на всемирната работническа революция.

Ние, българските комунисти (тесни социалисти), със задоволство можем да констатираме, че сме в пълно съгласие с Ленин, че принципите и тактиката на Комунистическия интернационал са наши принципи и наша тактика.

Становището на Ленин по отношение на буржоазната демокрация и парламентаризма е становището, което застъпва най-решително нашата партия, която никога не е била жертва на парламентарни илюзии и винаги се е държала настрана от заблужденията и предразсъдъците на буржоазната демокрация. Отричайки буржоазната демокрация и парламентаризма, Българската комунистическа партия подготвя пролетариата и трудещите се маси за революцията, насочена към завладяването на политическата власт, като използва изборната борба и парламентарната трибуна извън другите си средства само за тая подготовка, и то докато настъпи и в нашата страна моментът, за който говори Ленин във второто си писмо,

* Ленин, В. И. Собр. съч. Т. 37. С., 1982, с. 46-62. (Ред.)

** Пак там, с. 437-445. (Ред.)

когато ще напусне окончателно парламентарната позиция, за да премине на щурм във всеоръжието си към събарянето на капиталистическата държава и за заменяването ѝ със съветската пролетарска държава, с работническата диктатура.

Трите основни направления сред пролетариата във всички страни, които така добре характеризира Ленин във второто си писмо, съществуват и в България. Двете направления, социалпатриотическото и умереното («кауцкианското»), се представляват от партията на «широките социалисти»⁴⁷, която с крайните си социалпатриоти (Сакъзов, Джидров, Пастухов, Сакаров, Ас. Цанков и др.) и с умерените, «кауцкианците» (Романов, Рашенов и др.), всецяло е в лагера на буржоазната контрареволуция.

Носител на революционното направление е Българската комунистическа партия (тесни социалисти), която по своята същност, по своята програма и комунистически лозунги, по своята дейност и масова революционна борба е *единствената комунистическа партия* у нас и представлява от себе си с пълно право българската секция на Комунистическия интернационал.

При това фактическо положение всеки разбира колко безсмислено не само, но и колко пакостно и предателско е да се създават извън Българската комунистическа партия разни «комунистически групи», «организации» и «партийки», на каквито днес се явяват горещи любители някои необуздани честолюбци, всевъзможни свръхчовеци, непоправими индивидуалисти и дори фондоедци на работническата революция.

Всички работници, всички трудещи се, всички борчески и революционни елементи в нашата страна, които действително усвояват принципите и тактиката на Комунистическия интернационал, стоящи още — по една или друга причина — извън Българската комунистическа партия и нейните работнически синдикати, извън работническото революционно движение, са длъжни днес да се вслушат в мощния зов на Ленинова, да се проникнат дълбоко от идеите му, прокарани в тия две писма, и без колебание да се сплотят в редовете на Българската кому-

нистическа партия и работническите синдикати при нея под знамето на комунизма.

«Десните» и «леви» контрареволуционери днес бързо се организират и стягат силите си — едните, сплотени около новото «левичарско» правителство на Теодорова—Пастухова—Стамболийски, другите — около Демократическата⁴⁸ и либералните буржоазни партии⁴⁹ с техните «военни лиги»⁵⁰, македонствующи⁵¹ и патриотарски банди.

Срещу организиращата се контрареволуция трябва да се издигне могъщият революционен блок на българския пролетариат и останалите трудещи се маси чрез Българската комунистическа партия и нейните работнически професионални организации.

Историята поставя ребром въпроса: или с контрареволуцията — за запазване на капитализма, или с работническата революция — за премахването на капитализма и чрез работническата диктатура — за вдворяването на социализма и за пълното тържество на комунизма.
Среден път няма!

Всеки трябва да определи своето място! Всеки трябва да изпълни своя дълг!

Никакво разпокъсване на революционните сили на пролетариата! Никакво обособяване в сепаратистически групи и организации! Никаква спекулация с комунизма и комунистическата революция!

Всички работници и трудещи се, готови за решителна борба, трябва да бъдат в пълно революционно единство чрез своята Комунистическа партия и своите професионални организации.

Това е върховното повеление на днешния исторически момент.

Това собствено е и големият практически смисъл на двете открити писма на великия вожд на Руската социалистическа съветска република и на всемирната работническа революция, които писма ние най-горещо препоръчваме на българските работници и всички трудещи се в градове и села.

София, май 1919 г.

ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТВА И СЕКЦИИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ*

София, 7 юни 1919 г.

Другари,

Синдикалният конгрес** със задоволство отбелязва здравината, сплотеността и дееспособността на нашето синдикално движение. Схващайки обаче ясно извънредно важния момент, който преживяваме, конгресът особено силно подчерта голямата необходимост от масовото разрастване и всестранно засилване на професионалните съюзи, които в най-близко време трябва да привлекат в своята среда болшинството от неорганизираните работници и работнички, да създадат здрави и постоянни връзки и с онай част от работническата маса, която — по една или друга причина — още не се поддава на организиране, и усилено да работят за комунистическата просвета и революционната подготовка както на своите членове, така и на цялата маса от съответните професии.

Решенията на конгреса, които ще намерите в тук приложенния отпечатък***, дават всичката възможност за успешното постигане на тая задача, стига те да бъдат усърдно и добросъвестно приложени навсякъде.

Сега предстои делегатите на конгреса в своите отчети пред синдикалните членове да изяснят конгресните решения, както и новите големи задачи, които имат да изпълнят работническите професионални организации в предвечерието на работническата революция, в процеса

* Окръжно на СК на ОРСС № 1. (Ред.)

** Единадесетият конгрес на ОРСС (май 1919 г.). (Ред.)

*** В настоящия том се публикува само резолюцията по доклада на Г. Димитров «Предстоящите задачи на синдикалното движение» (ж с. 50-52) (Ред.)

на самата революция и за социалистическата организация на производството, и веднага след това да се организира цялата предстояща синдикална дейност напълно в духа на тия решения.

*

За да се улесни масовото разрастване и засилване на професионалните съюзи, като се използва най-широко създаденото от партийния и синдикалния конгресни благоприятно настроение сред работническите маси и започнатата вече избирателна борба, Синдикалният комитет в съгласие с централните настоятелства на професионалните съюзи реши да се предприеме в цялата страна една *специална агитационна акция* във връзка с приключването на първото полугодие на текущата година, която акция да се започне на *15 юни* и да се завърши на *15 юли т. г.*

Тая акция ще бъде един *повсеместен агитационен шурм* за привличането в редовете на професионалните съюзи всички годни за организация работници и работнички, стоящи още извън нашето синдикално движение, както и за всестранното засилване на съюзите.

Централните настоятелства и секциите на професионалните съюзи с помощта на местните работнически съвети, женските комунистически комисии⁵², младежките дружества⁵³ и партийните другари и другарки, невлизаци непосредствено в професионалните организации, трябва още отсега да подготвят всичко необходимо за осигуряване бляскавия успех на тая *първа* от 1914 г. насам агитационна акция, като през периода на самата акция (15 юни—15 юли) се извърши преди всичко следното:

1. В събрания и конференции да се изясни огромното значение на синдикалните организации в настоящата революционна епоха и новите задачи на синдикалното движение, като в името на тия задачи се организира една усилена агитация сред неорганизираните работници и работнички;

2. Да се свикат конференции на работниците и работничките по работилници, фабрики и предприятия, като се изтъква пред неорганизираните неотложната необходимост незабавно да се организират и да присъединят

своите усилия към борбата за премахването на капиталистическата експлоатация;

3. Да се издирят всички бивши членове, напуснали организациите си поради безработица или други причини, и да бъдат поканени да възобновят членството си, ако не са, разбира се, с нещо компрометирани;

4. Да се прегледат списъците на членовете на партийните организации и групи, на женските кръжоци, младежките дружества и групите на инвалидите⁵⁴ и тия от техните членове, работници и работнички, които още не са професионално организирани, да бъдат веднага записани в съответните професионални организации;

5. Да възобновят членството си всички членове, които поради временна промяна на професията си са напуснали своята организация, ако при тая промяна не експлоатират чужд труд и не се занимават със занятия, компрометирующа движението;

6. Да се организират всички безработни, като се освобождават от плащане членски вноски, докато бъдат без работа;

7. Дето поради малочислеността на работниците от дадена професия не може да има професионална секция, а няма и смесена секция, отделните работници и работнички да бъдат записани за членове направо при съответните централни настоятелства;

8. Да се издирят членовете войници във всяка местност, като се поддържат постоянни връзки с тях и чрез тях с останалите работници войници;

9. Местните работнически съвети да се погрижат за образуването на секции от *Съюза на земеделските и градинарски работници*, като за тая цел засегнат със своята агитация всички места на районите си;

10. Синдикалните членове, които не са абонати на «Работнически вестник», да бъдат убедени да станат такива, а всички функционери и по-активни членове да се абонират и за «Ново време»;

11. Да се организира масово разпространение на новата комунистическа брошурна литература между синдикалните членове и в средата на неорганизираните работници и работнички в самите предприятия, дето работят;

12. До 15 юли най-късно да се съберат от членовете всички закъснели членски вноски и не остане в организациите нито един нередовен член;

13. Да се събере от всички членове годишната вноска за резервния фонд «Защита и борба» от 2 лв. за 1919 г., както и неизплатените за 1917 и 1918 г. вноски от по 50 ст.;

14. Да се възобнови подписката по фонда за безработните и се събират най-усилено помощи за тоя фонд, тъй много необходим сега поради масовата безработица в повечето производства.

За успеха на агитационната акция ще е необходимо централните настоятелства да делегират в по-важните места на страната подходящи свои делегати (най-добре секретарите си), а местните работнически съвети да изпратят в мините и другите отдалечени от градските центрове важни предприятия агитатори, като за целта влязат в предварително споразумение със съответните централни настоятелства и Синдикалния комитет.

По случай акцията професионалните органи ще излязат с подходящ агитационен материал, а Синдикалният комитет ще издаде специален апел* за организиране на работниците и работничките и за сплотяването на всички работнически сили, готови да се борят за премахване капиталистическата експлоатация чрез революцията и чрез въдворяване работническата диктатура.

След завършване агитационната акция местните работнически съвети да съобщят на Синдикалния комитет получените резултати: 1. Колко нови членове са привлечени в съюзите (поотделно); 2. Колко абонати на «Работнически вестник» и на «Ново време» са записани; 3. Колко екземпляра от комунистическата брошурна литература са разпространени; 4. Колко събрания и конференции са свикани; 5. Колко агитационни обиколки са направени в околността; 6. Кои членове (поименно) са останали нередовни по отношение членските си вноски; 7. Колко вноски за фонда «Защита и борба» са изплатени и, 8. Колко помощи за фонда за безработните са събрани.

Същите сведения настоятелствата на професионалните

* Вж настоящия том, с. 70—71. (Ред.)

секции, отнасящи се само до техните професии, да изпратят до своите централни настоятелства.

Тия сведения трябва да бъдат получени в София *най-късно до 20 юли т. г.*

*

Като привличаме вашето най-сериозно внимание върху горензложеното, ние сме убедени, скъпи другари, че вие веднага ще се заемете най-енергично за работа, ще изпълните достойно своя дълг, за да се поздравим след тая акция с едно удвояване на петнадесетте хиляди синдикални членове, които имаме днес и които в сравнение с 500-хилядната работническа маса, заета в производството и размяната, представляват една работническа армия, далеч недостатъчна за изпълнението на големите задачи, стоящи пред нас.

Прочее всички на работа — с подobaющите за работника революционер-комунист усърдие, непоколебимост и безгранична преданост към великото освободително дело на пролетариата!

Приемете нашите другарски комунистически поздравни.

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

*Публикува се за първи път
по текста на оръжното*

ДО МЕСТНИТЕ
РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ,
НАСТОЯТЕЛСТВАТА
НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЕКЦИИ,
ДО УЧИТЕЛСКИТЕ ГРУПИ,
ДО ГРУПИТЕ НА СЛУЖЕЩИТЕ
И ИНВАЛИДИТЕ,
ДО МЛАДЕЖКИТЕ ДРУЖЕСТВА
И ЖЕНСКИТЕ КОМУНИСТИЧЕСКИ
КОМИСИИ*

София, 12 юни 1919 г.

Другари,

Съгласно направените от конгреса изменения в Устава на Синдикалния съюз занаяпред Местният работнически съвет във всяко място ще се състои: 1. От Местния партийен комитет (или настоятелството на партийната група) — изцяло или от техни делегати; 2. От по един делегат на професионалните секции и подсекции; 3. От по един делегат на организациите на служещите⁵⁵, учителите⁵⁶, инвалидите, младежите и на женските комунистически комисии.

Местният работнически съвет ще прави редовни заседания два пъти в месеца, а извънредни — всякога, когато се окаже нужда.

За изпълнение решенията на съвета, за подготвяне необходимите материали за заседанията му, както и за извършване всичко потребно в духа на дадените от него директиви избира се един Изпълнителен комитет от 3—5 души, който трябва да се събира поне веднъж в седмицата на съвещание. В малките работнически центрове вместо Изпълнителен комитет може да се избере само секретар на съвета.

* Окръжно на СК на ОРСС № 2. (Ред.)

*

Като обръщаме вашето внимание върху тия изменения досежно състава и функционирането на местните работнически съвети, подканваме ви да пристъпите незабавно към реконституирането на съвета в местността ви, като се погрижите да бъдат изпратени за делегати в съвета най-подходящите и добре запознати с работите на своите организации другари и такива, които биха могли *редовно* да участвуват в неговата дейност. Делегатите ще бъдат определени из средата на настоятелствата на професионалните секции и другите по-горе посочени организации. Като изключение може да се допусне избирането за делегат в съвета и лице, което не е член на съответното настоятелство, но в такъв случай то ще трябва да участвува в заседанията на настоятелството, за да бъде в течение на неговата дейност и да поддържа една непосредствена връзка между него и съвета. При това нужно е да се тури край на досегашната практика — да се изпращат от дадени настоятелства различни членове за разните заседания на съвета. Делегатите, напротив, трябва да бъдат по възможност *постоянни*, за да може самият съвет успешно да изпълнява своята важна работа.

Веднага след реконституирането си Местният работнически съвет трябва да избере из своята среда един Изпълнителен комитет (секретар, касиер и пр.), като се гледа да попаднат в него най-способните и дейни членове, защото от тоя Изпълнителен комитет ще зависи в голяма степен успехът на цялата дейност на съвета.

Точният адрес на съвета ще бъде своевременно съобщен на Синдикалния комитет.

*

Още в първото си заседание Местният работнически съвет трябва да се занимае с окръжното на Синдикалния комитет от 7 юни т. г. и специално с *агитационната синдикална акция*, която се предприема през периода

15 юни—15 юли т. г.,

като се приложат напълно препоръчаните в окръжното

мерки за успешното организиране в местността ви на тая извънредно важна акция.

Особени грижи трябва да се положат за слабите секции, както и за образуването на секции от професиите, в които още няма такива, и преди всичко секции на новообразувания *Съюз на земеделските, горски, лозарски и градинарски работници*.

В споразумение с местните работнически съвети от съседните градове определете точно границите на вашия агитационен район и наредете работата си така, щото да не остане нито едно предприятие в района ви незаsegnато от агитацията и специалните грижи за професионалното организиране на заетите там работници и работнички.

*

Крайно наложително е Местният работнически съвет във всяко място да поеме с пълно достойнство и разбиране ролята, която му се възлага в движението като съединително звено между професионалните организации и партията и като институт, който трябва постоянно да обединява усилията, дейността и борбите на професионалните секции в местността и най-широко да подпомага тяхното масово разрастване и засилване.

Извън обикновената агитационна и организаторска работа една важна задача на местните работнически съвети е също така — да улеснят професионалните секции и доброто уреждане тяхната просветителна работа. В изпълнение на тая задача постарайте се просветата в секциите да се постави на сигурни начала, като се приложи напълно изработеният от Синдикалния комитет просветителен план, който, ако липсва у вас, изискайте го веднага от комитета.

Друга не по-малко важна задача, която местните работнически съвети има да изпълняват особено усърдно в настоящия момент, е — да се грижат, щото стачките в местността им да бъдат обявявани винаги в споразумение със съответните централни настоятелства на професионалните съюзи, и то след щателно проучване на условията, да бъдат добре организирани, правилно ръководени и най-широко използвани както за добиване възможните

максимални практически резултати, така и за сплотяването на работниците и работничките от дадените професии и подготвянето им за революционната борба, насочена към окончателното премахване на капиталистическата експлоатация.

За развитието на всички стачки трябва да бъдат редовно уведомявани съответните централни настоятелства и Синдикалният комитет, а по отношение материалната издръжка! на стачките — да се пестят най-грижливо средствата на професионалните съюзи, които средства ще бъдат особено необходими в предстоящите големи и решителни борби.

В *ръководството* на стачките, което е изключително право на съответните централни настоятелства и Синдикалният комитет, Местният работнически съвет ще изпълнява само спомагателна, сътрудническа роля.

Третата особено важна задача, с изпълнението на която местните работнически съвети са длъжни сериозно да се заемат, се заключава в грижата за прилагането на съществуващото работническо законодателство, както и за неговото възможно разширение. За тая цел направете всичко необходимо, за да бъдат добре осветлени синдикалните членове и всички други работници и работнички в местността ви върху съществените положения на Закона за хигиената и безопасността на труда и Закона за работническите осигуровки, като се изтъкне тяхната голяма недостатъчност и необходимостта от разширението им чрез прокарването *максимален осемчасов работен ден; шест часа работа във вредните за здравето на работниците професии; редовна седмична почивка; напускане работа в събота на обед; забраняване работата за деца, ненавършили 14-годишна възраст; държавна застраховка в случаите на безработица, болест, злополука и старост; установяване минимална работническа заплата съобразно скъпотията на живота и избран работнически инспекторат.*

Във връзка с всичко това трябва да се популяризира идеята, че една пълна, всестранна защита на труда ще бъде възможна само чрез завладяването на политическата власт от самия пролетариат и чрез вдворяването на работническата диктатура.

*

За своята дейност, както и за състоянието на синдикалното движение в местността си местните работнически съвети са длъжни редовно, ежемесечно (най-късно до 10 число на новия месец) да изпращат на Синдикалния комитет *специален бюлетин* (според приготвения за целта формуляр), за да може и комитетът, имайки точна картина за действителното състояние на синдикалното движение в цялата страна, да предприеме своевременно необходимите мерки за премахване съществуващите дефекти и слабости и за засилването на движението изобщо и във всяко отделно място на страната.

*

Синдикалният комитет е убеден, че вие ще се проникнете напълно от важността на задачите, които се възлагат на местните работнически съвети в настоящия момент, и не ще се спрете пред нищо, за да бъдат тия задачи достатъчно изпълнени, съзнавайки добре, че това е абсолютно необходимо за по-скорошната и пълна подготовка на работническите маси у нас за победоносната комунистическа революция.

С другарски комунистически поздрав

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

*Публикува се за първи път
по текста на околното*

ЗАСИЛВАЙТЕ РАБОТНИЧЕСКИТЕ СИНДИКАТИ!

София, 18 юни 1919 г.*

В духа на решенията на последния синдикален конгрес комитетът на Синдикалния съюз и централните настоятелства на професионалните съюзи предприемат една *агитационна синдикална акция* за цялата страна, която акция започна на *15 юни* и ще се завърши на *15 юли т. г.*

Агитационната синдикална акция има предимно за цел:

1. *Популяризирането* *всред работническите маси* *решенията на Синдикалния конгрес* *и задачите на работническите синдикати днес* — в борбата против капиталистическата експлоатация и за завладяване политическата власт от пролетариата, и *утре* — за консолидирането на новата работническа власт, за социализацията на средствата за производство и размяна и за социалистическата организация на стопанския живот на страната.

2. *Масовото привличане на неорганизираните работници и работнички в редовете на професионалните съюзи.*

3. *Образуването професионални секции в професиите, дето няма още такива, и особено секции на новия Съюз на земеделските, горски, лозарски и градинарски работници.*

4. *Записването абонати на «Работнически вестник» и «Ново време» из средата на синдикалните членове и другите работници и работнички.*

5. *Събирането на всички закъснели членски вноски,*

* Дата на публикуването. (Ред.)

на вноските за резервния фонд «Защита и борба» и помощи за фонда по подпомагането на безработните.

За успешното организиране на въпросната агитационна акция Синдикалният комитет е разпратил до професионалните секции и местните работнически съвети специално окръжно (7 юни т. г.)*. Дето още не е получено това окръжно, нека веднага се поиска от комитета.

Умоляват се всички другари и другарки, всички съчувственици на работническото освободително дело и на комунизма да окажат най-широко съдействие на работническите синдикати в тяхната агитационна акция.

Периодът 15 юни—15 юли т. г. трябва да бъде един повсеместен агитационен щурм за организирането в редовете на професионалните съюзи и под знамето на комунизма всички годни за организация работници и работнички в цялата страна за налагането на днес неотложно необходимите подобрения:

Минимална работническа заплата, съобразена с днешната скъпотия на живота;

Максимален осемчасов работен ден,

Шест часа работа във вредните за здравето професии;

Редовна седмична почивка;

Напускането работа в събота на обед;

Държавна застраховка за случаите на безработица, болест, злополука и старост;

Изборен работнически инспекторат;

— а така също и за подготовката на тия маси за революционната борба, насочена към пълното премахване на капиталистическата експлоатация, чрез завладяването на политическата власт и въдворяване диктатурата на груда.

Прочее всички на работа — за бляскавия успех на предприетата акция!

За Синдикалния комитет

Секретар: *Георги Димитров*

И. «Работнически вестник»,
№ 280, 18 юни 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ЗА СЪЮЗА НА ЗЕМЛЕДЕЛСКИТЕ, ГОРСКИ, ЛОЗАРСКИ И ГРАДИНАРСКИ РАБОТНИЦИ И РАБОТНИЧКИ

София, 21 юни 1919 г.*

Съюзът на земеделските, горски, лозарски и градинарски работници и работнички започна вече да функционира. Той ще се ръководи до свикването на редовен конгрес от едно временно централно настоятелство, конституирано по решение на Синдикалния комитет в съгласие със заинтересованите земеделски другари и състоящо се от другарите: Петър Георгиев (секретар-каснер), Братован Илнев и Ламби Кандев.

В съюза ще влизат всички работници и работнички (ратаи и надничари, заети в разните клонове на земеделското стопанство, земледелие, горско дело, скотовъдство, овощарство, зеленчукство и цветарство, градинарство, лозарство, оризарство и пр.), които възприемат принципите и програмата на нашето синдикално движение.

Членовете ще плащат при записването си един лев вписан внос и ще внасят редовна месечна вноска от един лев.

Уставът, членските карти и другите, необходими за съюза книжа, са под печат и ще бъдат готови, ще се изпращат по поискване.

Всичко, което се отнася до Съюза на земеделските, горски, лозарски и градинарски работници и работнички, трябва да се адресира на адрес: *Петър Георгиев*, Работнически дом, ул. «Кирил и Методий» 64.

Като съобщава горното, Синдикалният комитет най-

* Дата на публикуването. (Ред.)

настоятелно поканва местните работнически съвети и партийните групи в селата веднага да окажат всичкото необходимо съдействие за организирането на заетите в земеделското стопанство работници и работнички, не изпусвайки нито за един момент изпредвид *огромната важност* на тая нова професионална организация за подобряване крайно тежкото положение на многохилядния земеделски пролетариат, за цялото синдикално движение у нас и за предстоящите големи революционни борби на целокупния български пролетариат.

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

В. «Работнически вестник»,
№ 286, 21 юни 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

В ПОМОЩ НА ТЮТЮНОРАБОТНИЧЕСКИТЕ СТАЧКИ

София, 23 юни 1919 г.*

След голямата стачка на ксантийските тютюноработници последваха и други тютюноработнически стачки, тоже масови — в Дупница⁵⁷, Горна Джумая⁵⁸, Станимака⁵⁹. С положителност трябва да се очаква, че тая стачна вълна ще залее и другите тютюноработнически центрове в страната поради крайно непоносимото положение, в което се намират тютюневите работници и работнички.

Благодарение единомушието на работниците, така бляскаво проявено в тия неравни борби срещу с и л н и т е и държащи в ръцете си цялата тютюнева индустрия банки и акционерни дружества, стачките в Ксанти и Дупница завършиха с успех за работниците.

Стачките, които още не са прекратени, се водят с голяма упоритост и пълно единомушие от страна на работниците. Нито един изменник не е даден досега и имаме всички основания да вярваме, че изменници не ще се явят и по-нататък.

Необходимо е обаче стачкуващите да бъдат материално подкрепени, а средствата на Тютюноработническия съюз не ще бъдат достатъчни за големите предстоящи тютюноработнически стачни борби.

Поради това тютюноработническата централа е открила подписка за събиране помощи в полза на тютюноработническия стачен фонд и е разпратила необходимите за целта листове.

Синдикалният комитет от своя страна настоятелно

* Дата на публикуването. (Ред.)

подкани местните работнически съвети, професионалните секции и всички синдикални и партийни другари да окажат най-широко съдействие на тая важна подписка.

Нека тя бъде превърната в един бляскав израз на класовата пролетарска солидарност на борещия се български пролетариат!

Всички събрани суми да се изпращат незабавно до Тютюноработническия съюз (Ст. Кираджиев — Народен дом — Пловдив).

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

В. «Работнически вестник»,
№ 287, 23 юни 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

АГИТИРАЙТЕ ЗА ЗАСИЛВАНЕТО НА РАБОТНИЧЕСКИТЕ СИНДИКАТИ!

През агитационния период *15 юни—15 юли* всички синдикални и партийни другари и другарки са длъжни най-усилено да агитират за организирането на неорганизираните работници и работнички в редовете на съответните професионални съюзи.

Не трябва да остане *нищо един работник, нищо една работничка*, годни за организация, извън своята професионална организация!

Зовът за професионалното организиране и за участието на цялата работническа маса в борбата против капиталистическата експлоатация и за нейното окончателно премахване трябва да проникне между работниците и работничките във всяко предприятие, във всяка работническа къща и в *най-отдалечения край на страната*.

Агитационната синдикална акция трябва да се превърне в една *масова мобилизация* на всички работнически сили из цялата страна *в редовете на професионалните съюзи и под знамето на комунизма*.

В настоящия момент всеки, който съчувствува на освободителното работническо движение, *престъпление върши*, ако не влезе в своята професионална организация и не взема активно участие в борбата за премахване капиталистическата експлоатация, чрез завладяване политическата власт от пролетариата и чрез вдвояване диктатурата на труда.

Който работник (или работничка) днес стои настрана като обикновен зрител на работническите борби и чака неговите другари да подобрят условията на труда и да

извоюват свобода и щастие, а той наготово да се възползува от това, е не само *недостоеен готованин*, но и неволен враг на работническата класа, на нейното освобождение, на себе си и своето семейство!

Който не се отзове днес на предприетата работническа мобилизация, заема презряното положение на *дезертьора*. Той съдействува на работническите врагове и служи на буржоазната контрареволуция.

Върховното повеление на днешния исторически момент е всички *мъже и жени на труда* да бъдат организирани в професионалните съюзи и здраво сплотени около Българската комунистическа партия (тесни социалисти).

Масовата организация на работническата класа е *безусловна необходимост* за освобождение трудещите се от игото на капитализма.

През март 1917 г. руският пролетариат сгромоляса царизма в Русия⁶⁰, политическата власт обаче биде заграбена от буржоазията. И трябваше руските болшевики бързо да организират руския пролетариат, за да стане той способен да завладее и задържи в своите ръце властта чрез *работническите и селски съвети*.

В Германия също пролетариатът бе, който смъкна стария режим, обаче властта изпадна в ръцете на буржоазията чрез социалпатриотите, които имаха на своя страна силните работнически синдикати. И днес трябва спартакистите⁶¹ да дават тежки жертви за организирането и подготвянето на германския пролетариат, за да може той да свали окончателно от плещите си ярема на капиталистическата експлоатация.

Тия ценни уроци трябва да се вземат под най-сериозно внимание от българския пролетариат *и да не се губи нито един ден* за масовата организация на работническите маси и у нас.

Прочее, всички на усилена, неуморна работа в тая посока!

60 «Работнически вестник»,
№ 288, 24 юни 1919 г.

Без подпис

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

КЪМ ОБЕДИНЕНИЕ!

Реферат,
държан на VIII
келнеро-готварски конгрес
в Плевен на 29 юни 1919 година⁶²

**Брошура. Издание на Работн.
келнеро-готварски съюз
в България**

Подпис: Г. Димитров

*Печата се по текста
на брошурата*

Другари делегати!

Съществуващата производствена и обществена система, както това е известно, почива върху частното владение на средствата за производство и размяна и се характеризира с това, че производствените средства са отделени от работещите с тях и са притежание на ония, които имат в ръцете си капиталите. Вследствие на това огромната пролетаризирана маса се наема да работи при капиталистите и се подлага на експлоатация, от която произхождат големите богатства на капиталистическата класа.

Още в първата стадия на тази производствена и обществена система работниците, като експлоатирани, обезправени, подчинени и поставени при крайно тежки условия на работа и живот, инстинктивно дохождат до идеята, че едно ефикасно средство имат за защита на своите интереси и за ограничение капиталистическата експлоатация и това средство е: *колективното напуцане в даден момент работата*. Тъй наречената *стачка* е едно явление в производството, не създадено по някаква теория и в кабинетите на учени, икономисти и политици, а е резултат на самата капиталистическа експлоатация, на която трудът е подложен.

Обаче, когато в първите стъпки на тая борба работниците схванаха, че не е достатъчно за успеха на една стачка, която се води за придобиване редица подобрения, само в момента на напуцане работата да има солидарност, дисциплина и единодушие между тях, а е необходимо солидарността, дисциплината и единодушието да бъдат

постоянни, работниците разбраха, че имат нужда от една постоянна работническа организация, която ще подготви предварителните условия, необходими за успеха на стачната борба, и ще запази придобивките от нея. Така изникнаха работническите синдикални организации. Те се явиха като необходим инструмент за защита на работниците от безчовечната експлоатация на капитала.

И работниците добиваха успехи благодарение на обстоятелството, че синдикатите премахват конкуренцията между самите работници, сплотяват силите и укрепват солидарността им и поставят притежателите на капиталите до стената, като ги принуждават да приемат работническите искания.

Господарите са силни със своите капитали, а работниците схванаха, че могат да бъдат по-силни от тях само със *своите организации и с организираното отказване от работата, когато е необходимо, за защита на техните интереси.*

Работническите синдикати наистина спечелиха в миналото големи придобивки. Но ако днес се направи обективен преглед на извървения път от работническите синдикати във всички страни, един факт се хвърля в очи, един факт привлича вниманието; той е, *че това, което чрез професионалната борба се добива по отношение на малението на работния ден и увеличение работническата заплата, се изплъзва от ръцете на работниците в голямата си част вследствие общата капиталистическа политика в дадената страна.* Забележете, работническите синдикати успяват в голяма степен да организират работниците от дадена професия и наложат увеличение на заплатите; в същото време обаче господарите имат възможност да приложат и разширят използването на женския и детски труд. Въмъкването пък на жените и децата в производството обезсилва възрастния работнически елемент и подкопава успеха на работническата борба. Извън това обикновено господарите прибягват към привличане на слабокултурните работници в производството — работници от селата и назадналите страни, които слабо се поддават на организация и така се явяват конкуренти и спъвачи в борбите на организираните работници.

От друга страна, това, което работниците добиват с

увеличението на надницата от 5 на 10, от 10 на 15 лева например — това не е един още действителен и траен резултат, защото буржоазията винаги се добира до едно реално намаление на работническата заплата. Вие знаете, че за нас, за работническата класа, не е достатъчно едно номинално увеличение на заплатата, не е важно само какво ще получи работникът в книжни левове, а каква е *реалната стойност на неговата заплата*, т. е. какво може да се купи с тая заплата.

Стачките дават например бляскав успех — двойна, тройна заплата, — но не минават много месеци и държавата прибегва към ново увеличение на косвените данъци и митата, което значи увеличение на стойността на продуктите от първа необходимост и удвоената и утроената надница с това всъщност се повръща в предишното си реално състояние и често даже става по-малка. Това, което буржоазията дава с увеличение на заплатата, отнема го с косвените данъци и със своята обща финансово-икономическа политика. При такова положение професионалната борба за увеличение работническата заплата във всички страни се свежда до едно преливане от пусто в празно. В тази борба *единственият резултат* се заключава в това и само в това, че работниците успяват със синдикалните организации само да се противопоставят на съвършеното изчерпване на своите жизнени сили; те успяват да запазят само едно ниво на жизнени условия и да се подготвят за голямата освободителна борба; те обаче не добиват *трайни* подобрения, които биха дали възможност да живеят по-културен и по-щастлив живот за един дълъг период.

Работническите организации в някои страни бяха достигнали дотам, че със силата си успяваха да наложат специални тарифи за определяне на работническата заплата в зависимост от капиталистическата печалба. Но господарите винаги сполучваха с фалшифициране своите сметки и баланси да покажат по-малка печалба и да не дават големи заплати. В други страни се сполучваше с общи договори да се постигне урегулиране на заплатите на дълги години, което често ползуваше пак само господарите.

Аз съм длъжен още веднъж да подчертая, че *профе-*

сионалните борби на работниците довеждат само до едно временно подобрене на тяхното положение и не са били в състояние да добият трайно увеличение на заплатата и подобрене на условията на труда и живота на работническите маси.

Така бе в периода преди войната. А какво е след войната?

За професионалните борби на работниците се създадоха нови условия, много по-тежки и много по-неблагоприятни. Самата война помете с един замах придобитите с продължителни и упорити усилия подобрения на работниците. Условията на труда и живота на работническите маси се страшно много влошиха.

След войната ние имаме преди всичко един стопански живот разстроен из основа — пълна дезорганизация на производството и размяната. По липса на сурови материали, поради изчерпване на физическите и интелектуални сили на производителните маси, по причини на вътрешни междуособици и външна несигурност, поради дезорганизация на вноса и износа създаде се едно стопанско разстройство, което предизвика масова безработица във всички страни и у нас, каквато преди войната в такъв размер нийде не съществуваше. На това именно положение се дължи и онази тежка безработица в областта на келнерския и готварския труд, от която вие тъй много днес страдате.

Каква стачка с шансове за по-сериозни успехи бихте могли да водите например вие в една професия, от която $\frac{3}{4}$ не функционира след войната и има такава маса безработни?

От друга страна, във всички държави, както и в България, войната спомогна, щото *финансовият капитал да стане пълн разпоредител в индустрията, търговията и всички клонове на производството и размяната*. Това можете да видите нагледно днес и във вашата професия. Големите заведения като «Сплендид», «България», «Континентал», «Юнион-палас» и пр. са в ръцете на банки и акционерни дружества.

Силата на финансовия капитал всекидневно се увеличава. През 1913 г. в нашата страна са образувани само 5 акционерни дружества и банки с общ капитал 4 $\frac{1}{2}$ ми-

лиона лева. Между това от 1914 до 1918 г. са основани вече 150 нови акционерни дружества и банки и не с 4 1/2 милиона лева, а с 620 милиона лева общ капитал! И ако бихте имали възможност да разгледате работите, с които те се занимават, вие ще видите, че те вземат целия стопански живот на страната в своите ръце и стават пълни негови господари и разпоредители.

Професионалната борба и поради тази важна причина извънредно много се затруднява. Ние няма да се борим вече с отделни финансово слаби господари, които нямат съгласие помежду си, които мъчно и бавно се споразумяват. Днес борбата ще се води с организирания и мощен финансов капитал, който има на своя страна всичките сили и средства на държавната власт.

Наистина и днес стачните борби дават известни резултати, но това се дължи не толкова, че работниците са успели със своята професионална сила да наложат тия резултати, колкото поради това, че в настоящия момент всяка стачна борба значи един вид «репетиция» за революцията, една стъпка към завладяването на политическата власт от пролетариата! (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я и в ъ з г л а с и: «Да живее революцията!»)

Днес, когато работниците в някои страни са господари на положението и трудът управлява страната, както е в Русия, българските капиталисти разбират, че е по-добре да отстъпят нещо в тия стачки, за да успокоят духовете, защото иначе биха загубили *всичко*, щом работниците и у нас последват примера на своите руски другари и вземат политическата власт в ръцете си. Под натиска на революциите в другите страни и пред страха на революцията в нашата страна господарите са принудени да правят известни отстъпки. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Капиталистическата система на производство и размяна днес е окончателно фалирала. Тя, която не можеше да даде работа на всички работници в мирно време, да обезпечи съществуването на трудещия се български народ, да очаквате сега от нея при известния финансов банкрут на държавата с 12 милиарда лева дълг да даде това, което не можеше да даде преди войната, то значи да се съгласите доброволно да гниете в мизерия и израждане. Това работниците в никой случай не могат да допуснат

у нас, както не желаят да го допуснат и в другите страни.

Ето защо днес пред работниците в целия свят се поставя пряката, непосредствена задача не да се борят само за увеличение на заплатите и намаление на работното време, не да сключват договори за дребни подобрения за година-две, а да завладеят политическата власт, да премахнат капиталистическата експлоатация над труда, да унищожат самата капиталистическа система. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Такъв е днешният исторически момент и синдикалните борби на работниците трябва да се приспособят към този особен момент, който преживяват всички страни, включително и България.

При новите сегашни условия самата професионална борба става все по-трудна и безнадеждна. Самият тоя факт вече налага ясно и недвусмислено — да не се задоволяваме с ограничение на капиталистическата експлоатация, а да съсредоточим всички сили за премахването на самата експлоатация. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Но ако намалението на експлоатацията се извършваше чрез стачни борби и покровителствени закони за труда, то премахването на експлоатацията не може да стане само със стачни борби и закони, а чрез завладяването на политическата власт, т. е. чрез премахване съвременната буржоазна държава, установяване пролетарската диктатура и унищожаване частното владение на средствата за производство и размяна.

Ако за обикновената професионална борба е достатъчно да са солидарни работниците от една професия, да скръстят ръце и да не работят, като знаят, че техните другари от професията ще ги подкрепят, че работниците от другите професии ще им съдействуват, то премахването на капиталистическата експлоатация значи не борба със скръстени ръце, не стачка, а борба с оръжие. (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Така борбата на работническата класа във всички области, както и в областта на синдикалното движение, води неизбежно към завладяване политическата власт. Борбата за защита непосредствените интереси, за подобрене условията на труда води неизбежно към революцията! (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Забележете! Английските работници след два века упорити и тежки борби при най-силни синдикални организации, каквито са тия в Англия, в една страна с огромни и най-богати в света колонии, можаха да добият заплати, които до войната се движеха едва около *минимума на най-необходимото за съществуване*.

Вековни борби, стачки, чести компромиси с господарите и в края на краищата една заплата, която не превишава обикновения *екзистенц-минимум!** Осемчасовият работен ден не бе въведен в най-важните клонове на английската индустрия до войната. Средният работен ден бе 10 часа, а имаше и 11, и 12 часа, а в заведения, дето работят ваши колеги, имаше — за срам! — 12—14-часов работен ден! Сравнете тоя факт с онова, което става днес в Русия, в «назаднала» Русия! Благодарение на диктатурата на пролетариата работниците получиха в Русия надници, които *по реалната си стойност са два и три пъти дори по-големи* от заплатите на английските работници при работен ден от 8 часа, а в някои професии и 6 часа!

Днес имаме нагледния урок, че работниците могат да получат истинско подобрение на своето положение и най-после да се освободят от веригите на капиталистическата експлоатация само чрез един особен вид стачка — *революцията на въоръжения пролетариат!* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Другари делегати!

Работническите синдикати в днешната революционна епоха има да изпълнят една много важна задача. Те са поканени днес да сплотят масите от своите професии и да участвуват най-активно в общия щурм на пролетариата за завладяване на политическата власт. В борбата, която революционният пролетариат води във всички страни за създаване един нов свят, света на обществената собственост, на равенството, братството и свободата, синдикатите трябва да бъдат в първите ѝ редове. Работническите синдикати са жизнено заинтересовани *по-скоро да въз-*

* Екзистенц-минимум (лат.) — най-малкото средства, с които може да се преживява. (Рсд.)

тържествува диктатурата на пролетариата! (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Работническите синдикати има да изиграят една роля, която в миналото няхаха и не можеха да имат. Пролетариатът взема властта в ръцете си и организира цялото производство, както това стана в Русия и Унгария, а утре ще стане в Австрия, Чехия, Германия — нека бъдем сигурни, че не след дълго и в цяла Европа! (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Нали това са синдикатите, които веднага ще бъдат повикани да организират цялото производство — всеки в своята област? Нали Келнеро-готварският съюз например ще бъде натоварен да организира народните кухни, както и всички заведения за отдых и наслада на трудещите се маси? Тези същите готвачи, които приготвяват най-вкусните ястията за охолните народни експлоататори; тези келнери, които с горчивина на сърцето и с чувство на унижение прислужват днес на паразитите и техните метреси — утре ще бъдат натоварени да организират една прислуга на народните трапези и работническите увеселителни заведения, дето заедно със своите трудещи се другари и братя ще имат удоволствието да служат на народа!

Е, добре, работническите синдикати по железниците, пощите и телеграфите, в мините, в индустрията и целия стопански живот, в кухните и заведенията трябва да бъдат подготвени достатъчно още отсега за изпълнението на тая своя роля.

Аз ви питам, другари делегати, сами да отговорите за себе си и после да обясните на тези, които избраници сте в конгреса, може ли в такова време една професионална организация, която иска да изпълни своите задачи днес в борбата за събаряне капиталистическото господство и утре при завладяване политическата власт, при организацията на новото производство и разпределение, *може ли тя да бъде неутрална сега?* (Г л а с о в е: «Не, не може!»)

Военното положение тежи върху плещите на работническите маси с нечувана жестокост. На това военно положение и вне специално дължите в голяма степен своето днешно лошо материално положение, поради ограничените мерки за заведенията. Може ли в тоя момент, когато пролетариатът в големите градове и в цялата страна

се повдига на борба против военното положение, да каже-те на своите колеги: *«Чакайте, стойте настрана; ние сме неутрални!»* Или вие ще ги поканите да усилят борбата на останалите работници? (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Цензурата на печата съществува само за това, да се държи българският народ в тъмнина и невежество, за да може да се продължава потисничеството му. Та не е ли вярно, че цензурата служи на разклатената българска буржоазия като бариера, за да не проникне в селата и градовете това, което става в Русия, Унгария, Румъния и другите страни сега, защото ако това проникне, то влияе заразително и революционно върху масите? Та тази цензура спъва и вашия *«Келнеро-готварски глас»*. Сега, когато води борба целият български пролетариат против цензурата, вие ще кажете ли: *«Скръстете ръце, пазете строг неутралитет»*, или, напротив, ще заявите смело: *«Ние сме работници, ние сме наемници; заедно с всички работници напред против цензурата!»* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Идете по-нататък! Прехраната е в крайно мизерно състояние. България, една земеделческа и скотовъдска страна, в която винаги е имало в изобилне съестни продукти — прехраната в тази страна е най-зле от всички други страни, *защото прехраната е в ръцете на ония, които са спекуланти и гешефтари*. Прехраната на българския народ би била добре днес, ако не беше разюзданата спекулация с храните, с боба, маста, сиренето и пр. и пр.

Е, добре, питам ви аз: когато целият български народ се вдига против тая система на спекулация и разбойничество, иска конфискация на всички съестни продукти и предмети от първа потреба, когато тоя народ иска премахването на спекулацията с неговия насъщен хляб; когато той иска да вземе в своите сигурни ръце организацията на прехраната; в тоя именно момент можете ли да кажете: *«Ние сме неутрални; нека железничарите, рудничарите и другите работници се борят против това; ние пазим строг неутралитет?»* Няма ли да бъде една подобна политика против вашите собствени интереси, против вашите семейства, против вашите жени и деца, против целия български пролетариат? Та на това няма

ли да ви ръкопляскат всички български гешефтари и спекуланти и няма ли те с ехидна усмивка да си казват: *«Ах, келнерите и готвачите са най-добрите, най-умните, защото когато целият български трудец се народ се бори против нашите спекулации и гешефти, те пазят строг неутралитет.»* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Позволете да направя едно подобно съпоставяне и по отношение външната политика. Сега имаме, както знаете, едно правителство «левичарско», както го наричат, «народно». Е, добре, това правителство си позволи да изпрати голяма част от оръжието на българския народ на контрареволуционния генерал Деникин за борба против руския пролетариат. *Изпраща това оръжие българското паразителство на заклетия враг на великия руски народ, чиито синове проливаха кръвта си за българското освобождение в 1877—1878 година.* Това е една дръзка провокация, която би могла да доведе до война със Съветска социалистическа Русия. И днес, когато целият български пролетариат се възмущава, няма ли да издигнете и вие вашия глас на протест също против тази дръзка провокация. Ще заявите ли, че вие се дезинтересирате от това, защото искате да запазите неутралитета си?

Но по-нататък. Съгласненските власти предприемат едно обезоръжаване на българската държава⁶³. Днешното българско правителство, което претендира да е *народно*, вместо да раздаде всичките оръжия от складовете на народа, да се бори той сам за своята защита, или ако не може да направи това — да се махне от властта, — *то улеснява да се извърши обезоръжаването.* Мислите ли вие, че това не ви интересува? Няма ли да кажете и вие заедно с целия български пролетариат: *«Искаме това обезоръжение да бъде спряно; оръжието да бъде дадено на народа!»* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Напоследък България се наводнява от един особен род «безотечественици»⁶⁴, които не са намерили място за себе си в огромната и велика Руска съветска република! Вашите софийски колеги ги знаят много добре, защото често прислужват на тези руски дворяни и генерали, доскорошни палачи на руския народ, когато те прогуляват дадените им от българското правителство и банките пари. В същия момент 30 000 руски пленници, в голямата си

част вероятно синове на падналите някога за освобождаването на българския народ руси, *българското правителство ги събира в лагери за угода на враговете на българския и руски народи, готви се да ги прати на контрареволуционния генерал Деникин, за да проливат кръвта си против своите братя и близки.* Една нова дръзка провокация против руския народ в този момент, когато топовете на освободителната руска армия се чуват вече отсам Дунава. . . В каква пропаст тая политика може да хвърли българския народ! Ще останете ли вие неутрални и няма ли да кажете заедно с целия български народ: *«Стига толкова провокации; руският народ е наш брат, делото на Руската съветска република е наше собствено дело! Не ни водете на нови войни с революционните народи, защото от този народ ние очакваме нашето щастие.»* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Бихте ли желали в този ред на мисли да ви излагам множество други случаи, за да се види какво значи да *пазиш в този момент неутралитетът?* Та не е ли ясно за всички ви, че това значи да помагаш на врага си; значи да обезоръжаваш себе си, да сковаваш силите си и станеш неспособен за ефикасна борба. Кой би имал кураж да дигне ръка и гласува за подобно предателство?

Неутралитетът все още можеше да бъде поддържан в миналото. Неутралитетът все още можеше да има своето обяснение в условията на миналото, когато се касаеше за една борба само за по-малък работен ден, за по-голяма заплата, когато въпросът бе само за ограничаване на капиталистическата експлоатация. Днес обаче, когато се касае за *премахване на самата експлоатация, когато се касае за заемане властта от трудещите се маси, когато пролетариатът и буржоазията стоят класа срещу класа, неутралитетът означава поддържане на контрареволуцията против освободителното дело на пролетариата!* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Това е фактичното положение, в което е поставена българската работническа класа. Всеки член на тая класа трябва днес да определи къде да бъде: *отсам барикадите или оттамък барикадите; с революцията или с контрареволуцията.* Питам вас, хората на най-големите морални мъки на труда, хората, които понасят най-тежките огор-

чения, непознати на другите работници освен на заетите в домашната прислуга, когато днес се подига трудещият се народ за решителна борба, *ще скръстите ли ръце, ще кажете ли: ние ще останем и занаят пред неутрални.*

В този момент келнерските и готварски работници няма да разберат, че те нямат нищо общо с никоя друга партия освен с партията на работническата класа, с партията на революцията? Може ли да има съмнение, че днес не е време за колебания и мъдрувания? Днес е необходимо всяка професионална организация да намери своето място в *общата армия на труда, защото последната в близкото бъдеще ще се превърне в червена армия на работническата революция.* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.) *Дезертъори от тая армия вашата професия не бива да даде, и тя няма да даде.* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Другари делегати!

Ако всичко това е така, а то несъмнено е така — аз бих желал от средата на вашите колеги най-отявленият партизанин на неутралитета да се отдели за един момент настрана и помисли сериозно по въпроса. И ако той е искрен, ако той не е подкупен, непременно ще ми каже: *«Дай си ръката! Да вървим заедно напред по пътя на революционната пролетарска борба!»* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Може ли да има някои, които по тактически съображения мислят, че не е време още за напущане формално на неутралитета. Наистина вашата организация възникна сама по себе си, изолирана от другите работнически организации. Но нека вашите по-стари другари, основатели на Келнеро-готварския съюз, си спомнят сега какъв беше този път, който измина съюзът *в продължение на петнадесет години.* През тоя дълъг период *вашият съюз фактически се приобщи към общото синдикално движение и общата революционна борба на българския пролетариат.* Та помислете: кога вие сте били против борбата на Общия работнически синдикален съюз и Комунистическата партия? Та вие участвахте във всички демонстрации и митинги в първите редове. *На Първи май всичките ваши келнерски и готварски дружества празнуваха заедно с комунистическия пролетариат.* Във всички наши собстве-

ни борби тоя пролетариат винаги е бил на ваша страна. Някогашният ви неутралитет прочее фактически е отдавна погребан!

Подигането на въпроса за запазване неутралитета става сега от тези, които искат да ви повърнат петнадесет години назад, които работят за разцеплението на пролетариата и разрушаването на вашия съюз.

Тези, които действуват за неутралитета, те биха желали в България да няма едно обединено работническо движение, здраво сплотено, силно и мощно. Това са явните и скрити врагове на българския пролетариат.

И наистина, кой поддържа днес съзнателно неутралитета? Това не са ли агентите на сегашното правителство, които искат да внесат разкол, разцепление в редовете на българския пролетариат? Надяват се, че вие бихте могли да се уловите на подобна въдица. Напразно!

В българското общество има едно убеждение, че келнеро-готварското съсловие се състои от хора из дъното, от тинята, от утайката на обществото; че те могат да се подкупят да служат едновременно и като детективи — да подслушват кой какво говори по масите, за да съобщават на полицията. Мисли се, че това е едно съсловие, способно на предателство. Та можете ли да кажете сега: «За паница леца ние ще продадем нашите интереси и ще дигнем ръка за неутралитета»? Искате ли, макар и с един глас, да потвърдите това позорно мнение за вашето съсловие, да кажете: ние даваме своя глас за контра-революцията?

Вярно е, че поради условията на своя труд келнерите си опръскани от тинята на обществото, но вярно е също така и това, което ще докажете вие и в конгреса си, че то благодарение на своята организация и просвета не са вече един продажен елемент, а това са доблестни борци и един нов свят, за един нов морал, за един велик идеал, и щастieto на цялото трудещо се човечество! (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я и в ъ з г л а с и: «Вярно!»)

Другари делегати!

Не считам за необходимо след казаното да влизам в други подробности по въпроса. Аз съм сигурен, че и пришедените доводи са достатъчни да ви убедят, че пътят, който трябва да следва вашият съюз, е пътят, който до-

сега е фактически следван, а сега се изисква само една окончателна санкция — присъединение към Общия синдикален съюз, заставане под знамето на Комунистическия интернационал, който именно и днес решава големите въпроси, а не Париж и Версайл! (Бурни ръкопляскания.)

Аз се надявам, че това ваше решение ще бъде посрещнато с единодушно одобрение от вашите другари. Те вече неведнъж доказаха, че искат да вървят със своите братя, а не със своите врагове.

Враговете отвън искат разцеплението ви на всяка цена, защото господарите разбират, че ако келнерите и готвачите са организирани в една класова революционна организация и вървят заедно с останалия български пролетариат, те не ще могат да бъдат подлагани занапред на такава експлоатация, на каквата са подложени сега. Те ще служат на публиката пак тъй добре, но вече с гордо чело, уверени в своята сила и пазейки своето достойнство. Господарите искат келнери и готвачи унизени, прегърбени, морално пречупени, които на всяка усмивка да отговарят с подскачане и унизително прегъване гръбнака си, които биха били способни на всяка подлост. Вие ще допуснете ли да се разцепи, да се обезсили вашият съюз? Аз съм убеден, напротив, въпреки интригите отвън, че ще заявите: *«Ние сме плът от плътта и кръв от кръвта на българския пролетариат; неговата борба е и наша борба. Неговата победа ще бъде и наша победа. Нашият общ враг е капитализмът. Нашият освободител е международната работническа революция!»* (Бурни одобрения и ръкопляскания.)

Този отговор вашият конгрес сигурно ще даде — друг отговор не може да има в днешния съдбоносен момент! Затова напълно основателно е да се счита VIII конгрес на вашия съюз като един исторически, епохален конгрес за вашата професия, който окончателно нарежда келнерите, готвачите, хотелиерските и др. подобни работници в общата организирана армия на пролетариата — напук на многобройните работнически врагове и за ускоряване пълното тържество на великото освободително пролетарско дело! (Бурни, несмълкаеми одобрения и ръкопляскания.)

ПЕРНИК ПОБЕДИ!

След февруарския поход срещу Рудничарския съюз в Перник положението на пернишките рудничари бе значително влошено. Отстранили намесата на Рудничарския съюз в отношенията между работниците и Дирекцията на мината, големите и малки управници на последната създадоха един непоносим режим на произволи над пернишките рудничари.

Оповестените с позива на бившия министър Джидров, във връзка с февруарския поход, подобрения на заплатите *не се приложиха напълно*. Започна се нередовно изплащане на заплатите, което достигна дотам, щото на 2 юли т. г. не бяха изплатени на работниците заплатите за месеците *май и юни!* Предвиденото със закон увеличение с 20% на заплатите и добавъчното възнаграждение на всички държавни служители *биде отказано на пернишките рудничари*. — На уволнените и напусналите работа дирекцията *отказа* да заплати петинките за време на войната, макар и да имаха те право на тия петинки, по силата на гласувания за целта закон. — Уволнените и интернираните в Тревненския балкан пернишки рудничари, членове на Рудничарския съюз, *не бидоха повърнати на работа в мината* въпреки многократните решения на рудничарските събрания в Перник. Избраната съгласно правилника на мината с 4400 гласа рудничарска служебна комисия *биде отхвърлена от дирекцията и министерството* и за такава комисия бидоха *назначени* лицата, получили само 428 гласа. Тая натрапена на пернишките рудничари комисия започна бесни преследвания чрез глоби

и уволнения срещу всички по-будни членове на Рудничарския съюз.

Всичко това препълни чашата на търпението у пернишките работници. И на 1 юли в 2 часа преди обяд те обявиха *обща стачка*. Мината *изцяло запустя*. Не остана на работа *нищо един-единствен работник от седемте хиляди работници в мината*. С решение на стачната комисия и по молба на дирекцията биде допусната да работи *само* прислугата в болницата и в работническата кухня. Стачната комисия бе взела всички мерки за запазване реда и дисциплината. *Тя забрани продажбата на спиртни пития, докато трае стачката*.

Сълидарността и ентузиазмът на стачниците, както и тяхната готовност за борба, *неописуеми!* Величествена бе устроената от тях на 2 юли преди обяд демонстрация, която, след като обиколи рудниците, се установи пред площада при дирекцията, дето стана небивал досега митинг в Перник. Ентузиазмът на работниците достигна своя връх, когато пристигнаха при тях от София с автомобил другарите Георги Димитров и Пашов и когато другарят Г. Димитров, носен на ръце, биде поставен на трибуната на митинга. В неговото лице пернишките работници бурно акламираха Рудничарския съюз и Българската комунистическа партия и манифестираха тържествено своята привързаност към тях и своята готовност да се борят за пълното тържество на освободителното работническо дело.

«Широкосоциалистическите» агент-провокатори от дружество «Марьодер»⁶⁵ бяха *изчезнали безследно*. Под тежестта на извършените от тях престъпления спрямо работниците те никъде не посмяха да се явят пред борещите се пернишки работници.

Подир обяд стачната комисия бе извикана в дирекцията за преговори. Там бяха вече делегатите на министър Сакъзов — инженерите Бояджиев и Садъков. Започнаха се дълги *п р е г о в о р и*. Минаваха часове. Даденият 24-часов срок за приемане предявените искания бе отдавна изтекъл. Всички стачници със знамето на Рудничарския съюз се явиха пред канцеларията на дирекцията, дето се водеха преговорите, и поискаха да им се отговори: *ди* или *не* — приемат ли се или не техните искания. Инженер

Бояджиев води продължителни телефонни разговори с министър Сакъзов, който особено силно упорствуваше да се съгласи с искането да бъдат приети на работа уволнените и интернирани работници, както и да се унищожи *натрапената* комисия и се даде възможност на работниците да си изберат своя комисия. Когато обаче му биде съобщено твърдото и непоколебимо решение на работниците да продължат стачката, ако това тяхно искане не бъде прието, след дълги разговори на български и френски (за да не може стачната комисия всичко да разбере) *той бе принуден да отстъпи.*

И към 9 часа вечерта се състави следният протокол, с който се приемат *всички* искания на работниците, и с който се прекратява стачката:

«Днес, 2 юли 1919 г., 9 ч. вечерта, се състави настоящият протокол между делегацията на Министерството на търговията, промишлеността и труда в състав: началникът на минното отделение инженер Бояджиев, главният инспектор по мините инженер Сидъков и директорът на мината инженер Иванов, и представителите на работниците: Темелко Ненков, Ив. Костадинов, П. Мирчев, Милан Василев, Пав. Георгиев, Хр. Мангаров, Нисим Соломонов, Петко Петков, Нисим Арон, Ив. Стефанов, Симе Анев и секретарят на Общия работнически синдикален съюз *Георги Димитров*, по случай обявената на 1 юли 1919 година, 2 ч. след обявяване на стачка, като се уговорих следното:

1. Заплатите за м. май ще бъдат изплатени до 1—2 дни, тия за месец юни ще бъдат изплащани от 15 юли нататък, а за другите месеци заплатите ще бъдат изплащани до 15-о число на следния месец най-късно, докато се уреди по-подходяща служба за по-бързо изплащане и се осъществят взетите от по-рано решения от министерството по този повод.

2. *Ще се изплатят на интернираните работници принадлежащите им се суми, включително и на съдените до освобождението им от затвора.*

3. Министерството на търговията се задължава да настоя най-енергично пред Министерството на финансите за *изплащане на уволнените работници принадлежащото им се по закона 20% увеличение на месечната заплата и добавъчното възнаграждение.*

4. *Приемат се на работа всички уволнени работници през*

тази година по повод на февруарските инциденти в мината и станалите впоследствие подобни и в свързка с тях, като срещу ония от тях, за които дирекцията има достатъчно основания, внесе въпроса за анкетиране от служебните комисии (да се види т. 9).

5. Ще се позволява и занаяпред *свободно напуцане на работниците*, като веднага им се изплаща съответната заплата, освен когато наведнъж напускат масово работници, в който случай изплащането може да се забави с някой и друг ден.

6. Ще се внимава, щото в храната на работниците да не се допуца употреблението на недоброкачествени продукти.

7. Министерството на търговията се задължава да направи необходимото за *най-бързото изплащане на всички заработени и неизплатени досега суми по сключени бюджети.*

8. Министерството се задължава да направи необходимото за *незабавното изплащане петинките на всички работници, работили през време на войната, но по разни причини не ги получили досега.*

9. Сега действащите служебни комисии се *разформироваат*, като се назначат нови избори за такива съгласно правилника. Въпросите, решени от сегашните комисии, *ще бъдат подложени на ново разглеждане от новите комисии.*

10. Министерството се задължава да снабди работническите жилища с легла и сламеници.

11. Министерството ще потърси от военните складове необходимото облекло за работниците и ще достави, в кръга на възможността, такова на тях, които не са получили по-рано.

12. Ще се нареди всички изплащания по възможност да стават отсега при рудниците, докато се приготвят необходимите за това помещения.

13. *Уволнението на работниците ще става само въз основа на решението на служебните комисии, както и изваждането им от жилищата.*

14. *Ще се изпълнява точно обещаното на работниците в позива на министър Джидров.*

15. *Времето от 1 юли 2 ч. след пладне, до 2 юли 10 ч. вечерта ще се зачете като прекарано в работа от работниците от съответните смени и ще им се заплати.*

16. Работниците се задължават да направят всичко, което зависи от тях, за правилния ход на работата и за увеличение в кръга на възможността производителността на работника.»

Необикновено тържествен бе моментът, когато др. Г. Димитров, натоварен от стачната комисия, прочете и обясни тоя протокол пред стачниците и посочи задачите, които им предстоят в бъдеще.

Работниците от третата смяна постъпиха след това към 10 часа на работа, а всички останали в стройни редове начело с рудничарското знаме отидоха пред новия Рудничарски дом, дето се завърши това историческо тържество за пернишките работници с реч от др. Пашов и дето работниците се сбогуваха с другарите Г. Димитров и Пашов, давайки си дума, че ще положат всички усилия за запазване извоюваните придобивки и за бързата си подготовка за големите революционни борби на българския пролетариат.

Стотини нови членове се записаха в Рудничарския и Металоработнически съюзи⁶⁶, заявявайки всички работници, *че занапрд не ще остане в мината нито един работник неорганизиран и извън борбата за тържеството на работническото освобождение.*

И *«Работнически вестник»,*
№ 10, 5 юли 1919 г.
Без подпис

Печата се по текста
на в. *«Работнически вестник»*

СОФИЙСКИЯТ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

Софийският общински съвет вчера* откри своята юлска сесия**, в дневния ред на която най-важните въпроси се отнасят до жилищната криза. «Широките» депозираха едно предложение, изпълнено с мерки, нееднократно предлагани от нашата група (като реквизиция на жилищни помещения от богатите и пр.), *против* които мерки те по-рано винаги гласуваха, както и други мерки, които са от изключителна компетенция на Министерството на вътрешните работи, управлявано от «широките», и ако имаха сериозно намерение, досега тия мерки трябваше да бъдат приложени.

Др. Г. Димитров разобличи тия предизборни «звънчета за популото, за народа», както бе се изразил Сакъзов веднъж пред Министерския съвет, и настоя да се постави още в следното заседание въпросът на разглеждане и тая агитационна игра на «широките» да се превърне в сериозно разглеждане на жилищния въпрос. Съветът реши да се дебатира по въпроса в следното заседание. Др. Г. Димитров отправи запитване към Постоянното присъствие и за предизвиканата по-рано и комшийски уредена криза с оставката на «широкосоциалистическия» помощник-кмет Прулов*** за да лъсне пълната котерийност в управлението на Софийската община.

В. «Работнически вестник»,
№ 13, 9 юли 1919 г.

Печата се по текста
на «в Работнически вестник»

* 8 юли 1919 г. (Ред.)

** Стенографският протокол от заседанието не е запазен. (Ред.)

*** През юни 1919 г. С. Прулов подава оставка като помощник-кмет поради недоразумения с кмета Калинков. По решение на общинската група на широкосоциалистическата партия Прулов оттегля оставката си. (Ред.)

ИЗ ПРОТОКОЛ НА СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

10 юли 1919 г.

Общинският съветник *Г. Димитров*, като се обяви против прашането на въпроса* за проучване от комисия и като намира, че предложението, което сега се прави, не е ново, а почива на решение на Общинския съвет още от 1912 г., с някои допълнения за реквизирането и преселването учреждения в провинцията, намира, че за тия седем години нищо не е направено за облекчение на кризата, което се дължало на общинската политика на управляющите. Общинската група на тесните социалисти още през декември м. г. предложила реквизицията на частните жилища**, а тъй също и премахване частния монопол на строителния терен. Настоява Общинският съвет да гласува реквизирането, а Министерството на вътрешните работи да го приложи, като се премахне и монополът на строителния терен и като не се вслушват във възраженията на домопритежателите, понеже кризата е в най-лошата си фаза и едно такова решение е наложително и необходимо.

*Публикува се за първи път
по текста на съкратения протокол
от заседанието*

* Жилищният въпрос. (Ред.)
** Иж Съч. Т. 8. С., 1985, с. 410—430, 450—451. (Ред.)

РЕЗЕРВНИЯТ ФОНД «ЗАЩИТА И БОРБА»

София, 15 юли 1919 г.*

.. . . . . **

Практиката на професионалните съюзи е да издържат със свои собствени средства стачките в професиите си и само в изключителни случаи да прибегват към помощ от резервния общ стачен фонд при Синдикалния съюз — «Защита и борба».

Характерът, размерите и продължителността на сегашните стачни борби обаче предизвикват нужди, които далеч надминават ограничените налични средства на професионалните съюзи и изискват постоянната помощ от фонда «Защита и борба», който, за да отговори на своето предназначение, трябва да разполага с грамадни суми.

Днес вече се оказват съвсем недостатъчни редовните постъпления на този фонд от по два лева годишна членска вноска на организирания в професионалните съюзи работници и работнички. Нужно е за неговото попълняне да се ангажира най-широкото материално съдействие на целия български пролетариат, на всички трудещи се в градове и села.

Предвид на това Синдикалният комитет в споразумение с Централния комитет на Българската коунистическа партия открива *специална подписка* в полза на фонда «Защита и борба», дълбоко убеден, че тая подписка ще бъде *едно бляскаво проявление на работническата класова солидарност и на революционната пожертвувателност на*

* Дата на публикуването. (Ред.)

** Унищожено от цензурата (Ред.)

трудещите се маси и на всички съчувственици на комунизма в нашата страна.

Нека прочее всички другари и съчувственици в градове и села се притекат със своите най-щедри пожертвования за този боеви фонд на борещия се български пролетариат.

Да издържим успешно стачните борби срещу могъщия финансов капитал, който днес е пълен господар и разпоредител в индустрията и търговията, в целия стопански живот на страната — това ще означава същевременно да ускорим и осигурим победата на комунистическата революция!

*
* * *
*
* * *

Големите борби изискват и големи усилия и средства. Със свойствената на комуниста и революционера готовност за жертви нека положим тия усилия и дадем необходимите средства — за тържеството на освободителното работническо дело.

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

И «Работнически вестник»,
№ 17, 15 юли 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

15 юли 1919 г.

1. ЗА ОБЛЕКЧАВАНЕ НА ЖИЛИЩНАТА КРИЗА

Господа! В миналото заседание на съвета* аз посочих, че направеното предложение от страна на групата на широките социалисти** съдържа, първо, мерки, които се включват в решението на Общинския съвет от 1912 г., мерки, неизпълнени през 7-годишния период оттогава насам, и, второ, други мерки от изключителната компетенция на централната изпълнителна власт, които, ако имаше необходимото разбиране, че са наложителни, и желание да бъдат изпълнени, трябваше да бъдат досега приведени в изпълнение от Министерството на вътрешните работи, което се управлява от самите широки социалисти. На второ място аз посочих в миналото заседание на съвета и това противоречие, в което господа широките социалисти изпаднаха по въпроса, сравнявайки победението на техния помощник-кмет при разглеждането на въпроса през м. декември и предложението, което сега се внася в съвета. По отношение реквизирането на излишните стаи и помещения техният помощник-кмет тогава бе заявил, че той не може да се съгласи да бъдат отнемани къщите на хората; по отношение нормировката на наемите, предлагана от г-н Влайкова в комисията, той бе заявил, че такава нормировка не отговаря на нравите и пр. и пр.; по отношение наказателните разпоредби, които трябва да бъдат предприети от една комисия, предлагана тоже от доклада на г-н Влайкова, той бе заявил, че за такива

* Стенографският протокол от заседанието на 10 юли 1919 г. не е запазен. (Ред.)

** Внесено от Е. Николов в заседанието на 8 юли 1919 г. (Ред.)

показания не може да бъде съгласен* по никой начин.

Т. Г. Влайков: Кой?

Г. Димитров: Помощник-кметът г-н Прулов. — Тези работи обаче, против които той се беше обявил навремето, през м. декември, сега фигурират като специални точки в предложението на групата на широките социалисти. Аз установих миналия път, излагайки всичките тези работи подробно, че предложението, което нам се прави и съвета, се прави не със сериозното намерение да се облекчи острата жилищна криза, от която страда грамадната маса от столичното население, а представлява от себе си, както техният министър Сакъзов се бе изразил и Министерския съвет, просто предизборни «звънчета за популото», една агитационна предизборна маневра; защото, подчертах и тогава, през един 7-годишен период — от 1912 г. насам — в Общинския съвет, в общината широките социалисти косвено или прямо участваха в управлението, а от една година насам заедно със своите колеги от другите партии в тази коалиция, която сега управлява общината, те са управляващи. Решенията на Общинския съвет от 1912 г. не са приложени. За това нещо те сега обвиняват другите партии, незаинтересоваността на Общинския съвет, неразположението на съвета да приложи подобни решения. В същото време това обвинение пада върху тях като управляващи сега, от една година насам, когато те имат всичката възможност да упражнят авторитета си като управляващи и да наложат прилагането на тази мярка за облекчение на жилищната криза. И ако това не стана и ако това господа демократите, народняците⁶⁷, цанковистите⁶⁸ не желаят да го приемат, много последователно, много естествено би било да им откажат от подобно сътрудничество в управлението на общината, тъй както е ставало по всички големи въпроси, които интересуват отделните партийни групировки, участващи в управлението. Те не направиха нито едно, нито другото, и след като минаха 7 години, след като мина една година на непосредственото им участие в управлението и остава само един месец до изборния ден — дали ще станат изборите или не, то е друг въпрос,

* Думата е пропусната в стенографския протокол. (Ред.)

но предполага се, че ще станат, — в такова близко време до изборите се явяват с подобно предложение. Явяват се с подобно предложение, което — очевидно е за всички, няма никакво съмнение по това у никого и във от съвета — е предназначено само да подхрани надежди в нейните избиратели към партията им.

Срещу тая демагогия отляво ние имаме демагогията отдясно. Израз на тая демагогия отдясно стана г-н д-р Спирков миналия път, пък и през декември месец миналата година, какво ни казват господата радославистите⁶⁹, когато се слага един подобен жизнен социален въпрос наново за разглеждане в Общинския съвет? «Ние — казват те — винаги сме поддържали да бъдат дадени на изплащане, да бъдат продадени общински места на бездомниците, считайки, че по тоя начин жилищната криза би се премахнала и жилищният въпрос би се разрешил.» Че това, което ни се каза от либералите през м. декември миналата година, което се повтори завчера от г-н д-р Спирков тук, не отговаря точно на това, което в началото те вършеха по тоя въпрос, когато заграбиха управлението, доста е да вземем онзи брой на в. «Утро»*, в който при поемането на властта от сегашния Общински съвет, от Постоянното присъствие на либералите, кметът Радев бе дал едно изявление за политиката, която ще бъде следвана от него, от неговата либерална коалиция в управлението на общината⁷⁰. И там ние намерихме тогава още, навремето — аз го припомням на господата, които сега си позволяват наново една подобна демагогия с въпроса, — там намираме следното, казано от името на Постоянното присъствие, в което влизаше и г-н д-р Спирков, Постоянно присъствие, изхождащо от средата на либералната коалиция. Дословно тогавашният кмет от тяхната група бе казал: «Да не мечтаят обаче бездомниците, че те ще могат да разполагат със заграбените места, както им се ще; след регулацията на квартала им, с изучаването на която сега се занимаваме, ще се съберат по-подробни сведения за бездомниците; предшествениците не ни са оставили нищо друго** освен анархия в тая работа; ме-

* Вж *При кмета*. . . — В. «Утро», № 1564, 4 юни 1919 г. (Ред.)

** Двете думи са пропуснати в стенографския протокол. (Ред.)

стата няма да им се дават в пълна собственост, за да могат да ги продават, нито пък построените жилища ще бъдат давани под наем.» Кметът Радев тогава бе развил и това изявление по въпроса за местата, заети от бездомниците, онова гледище, което бе установено в Общинския съвет: «Взели си места, ще останат на тези места, ще живеят там, ще се ползват от тях, без да имат обаче право да ги продават и да дават под наем жилищата, които са си построили.» Не ставаше въпрос за изплащането на тези места, не ставаше въпрос за продажба на тези места. Защо? Защото тогава изборите вече бяха се свършили, защото тогава вече либералната коалиция нямаше нужда да залъгва избирателите, защото тогава предстоеше да се управлява, предстоеше да се пристъпи към практическите мерки по въпроса. Сега обаче, когато се намираме и предвечерието на изборите, либералната коалиция се опитва чрез г-н д-р Спирков да казва наново на бездомниците: «Ето нá, ние сме единствените ваши защитници, защото ние искаме местата, които сте заели, да ви бъдат продадени, да ви бъдат дадени на изплащане, да станете техни пълни собственици.» С една реч старанието е да се представят пред тази огромна страдаща маса, която се е настанила на общинските места във всевъзможни конгори и колиби, която прекарва тежко съществуване, да се представят, че ако някой защитава нейните интереси в Софийския общински съвет, то е само Либералната партия, партията на д-р Радославова, фалирала в миналата си политика.

Господа! Вие ще ми позволите, без да искам да обиждам когото и да е, да покажа към какво води цялата тая работа, ако тя би се осъществила. Представете си, че би се дошло до една продажба на местата, би се решило да се продадат тези места и да бъдат дадени под форма на изплащане или под каквато и да е форма. Знае се положително, знаем го всички, д-р Спирков тоже го знае, не е ли не го знае, че това би трябвало да стане с търгове сега, че тези места трябва да бъдат дадени под търг непременно, че когато се явят на тоя търг да наддават за всеки отделен парцел, той ще остане на този, който наддаде най-много, който плати най-добре, и по този начин грамадната маса от сегашните бездомници, които са се настанили там, аз

казвам $\frac{3}{4}$ от тях, трябва да бъдат изтикани оттам и да се превърнат отново в бездомници, да търсят други празни общински места, на нова сметка да се настаняват. Това ли биха желали господа либералите на бездомниците, тая ли участ искат да им подготвят? Аз имам положителни сведения, че банките желаят това, че те искат непременно това да стане, защото това са толкова стотини хиляди квадратни метра, които представляват добра област за гешефти и ако бъдат изтикани бездомниците оттам, няма да има малки къщурки или колибки, в които да живеят натъпкано много семейства, ами в онзи квартал около Захарната фабрика, сам по себе си добър по местоположение, може да бъдат издигнати грамадни сгради, да се превърне в една хубава част на града и да се настанят там богати хора, съвсем друго население, а не това, което е сега там, и да има там сгради за спекула и забогатяване. Още повече че мина войната, господа, няма военни доставки. Тези военни доставки, които правеха вчерашни голтаци в три дена милионери, ги няма вече. Келепир трябва да се търси. И къде могат да го намерят? Очевидно в тази област. И ако самите бездомници, тези нещастни безимотни, които там са се настанили, ако биха били толкова големи простаци, да се хванат на подобна въдица, акционери от дружествата, хората на банките биха ги поздравили за това. Няколкостотин хиляди квадратни метра ще дадат най-малко 300 милиона лева — един хубав гешефт! Защото местата, които биха били продадени сега по 10, 15, 20 лв. кв. метър, след година-две при една регулация ще бъдат по 200—500 лв. кв. метър. Това е местоположението на тая част.

Може ли да се предлага подобно разрешение на въпроса? Но биха ми възразили: за да не стане туй, ще изменим закона — кога ще стане това, е въпрос, «ще чакаме нова камара», кога ще дойде тая нова камара, и то е въпрос; «ще изменим закона, ще позволим просто на Софийската община да даде тези места, както беше направила някога покойният Димитър Петков с квартала «Ючбунар»: дават се на изплащане тези места и хората в срок, по известна част ще изплатят сумата и ще бъдат собственици на тези места.» Е, господа, дори така да би било, дори да би било постигнато това, макар че е изклю-

чена възможността за него — трябва да се чака нова камара, изменения на закона, а кога ще стане това, е един въпрос — но дори това да стане, аз питам от името на тези, които живеят на тези места, от името на истинските бездомници: желателно ли е това за тях? Че това са хора трудещи се, изключвам малката част контрабанда намъкнали се там небездомници — това са работници, дребни служещи, чиновници, които със своите сегашни възнаграждения едва изкарват да се прехранят, едва свързват двата краища на своите сметки; те имат правото, тези хора, които се настаниха веднъж там, да използват общинските места, на които са построили къщурки за собствено живеене, без да плащат каквото и да е срещу тези места*. Те имат право да искат от Софийската община просто отдаване на тези места в техни ръце, в ръцете на техните поколения, без да се задължават да плащат каквото и да е срещу това. Защо наистина да плащат, защо да плащат те на общината, защо ще се натоварват те със задължения от по 10—15—20 хиляди лева при най-малките цени, при обикновените, нормираните цени? Отде това? Има ли моралното, има ли фактическото право Софийската община, която разполага с милиони квадратни метра празни места, да иска от тези бедни хора, от тези трудещи се, които с труда си хранят столицата, да иска от тях в срок от 10 години да късат от залька на децата и семействата си, за да плащат стойността на тези места? Общината е длъжна, като един институт на масата, един институт обществен, да осигури подслона на всички тези, които нямат възможност сами да си го създадат и които по своето социално положение, като трудещ се наемнически свят, са принудени да живеят в чужди къщи, да живеят под наем другаде или когато са успели да заемат общинско място, са се настанили там. Правото на истинските бездомници, които заеха тези места, е едно право, което никой не може да оспори. Те там трябва да останат да живеят занапред, да живеят техните поколения и да живеят там, в тези свои къщурки дотогава, докато общината, докато самото общество не им създаде други, по-удобни във всяко отношение жилища. Е, добре, щом това

* Съкратен неясен израз. (Ред.)

е така, питам аз: може ли да става въпрос, че се защитават интересите на тези бездомници и че се услужва на разрешението на жилищния въпрос, когато се предлага тук продажба на местата дори във формата на изплащане?

С. Ковачев: Ама нали Вие предлагаете да плащат те наем?

Г. Димитров: Аз ще дойда на тоя въпрос. Тези места те трябва да ги имат на свое разположение, да ги използват безпрепятствено, никой да не ги буца оттам, да разполагат с тях само за своите собствени лични нужди, за живеене там. Всички онези от бездомниците, които така са се настанили и които са с един малък доход, които представляват от себе си работническия свят, каквато е по-голямата част, те могат да бъдат освободени и би трябвало да бъдат освободени от плащането на всякакъв наем. Та общината от тях ли ще спечели? Та вие знаете ли, не си ли спомняте, че когато ставаше дума в Общинския съвет за наема на тези места — г-н Влайков и други го поддържаха тук, — това се направи не за да се спечели някаква сума от тези хора — гладни и бедни, не общината да закърпи своя бюджет с наема от тези места, ами то се направи — много добре помня, това беше нашето съображение, за да подкрепим подобна инициатива — то се направи, за да се легализира положението на бездомниците. Щом се установи от Общинския съвет, че тези места остават в техните ръце срещу един малък наем, това значеше за нас, че никой няма право да ги закача, да ги изгони оттам, че те ще останат там, а това беше тяхното желание и трябваше да се направи.

С. Ковачев: Това е свършено нова Ваша агитация.

Г. Димитров: Тя не е нова агитация, тя е все старата агитация.

С. Ковачев: Аз моля да се прочете протоколът, за да се види какво е поддържал г-н Димитров по-напред и какво поддържа сега.

Г. Димитров: Аз говоря това, което говорихме и тогава и което обяснихме тук. Г-н Влайков и другите ще подчертаят това: ей го нă г-н Влайков, ти може да не си бил тогава, а той беше.

Т. Г. Влайков: Вярно е твърдението на г-н Георги Димитров.

Г. Димитров: Г-н Влайков ще подчертае, че е вярно, в неговата добросъвестност никога не съм се съмнявал, нък и вие не се съмнявате, защото постоянно сме тук от голкова години. . . * Това, което нас ни интересува в тоя момент, то е, че въпросът за наема на местата, заети от тези истински бездомници, възникна** тук само от желанието да се легализира положението на тези хора; без да се отрупват с каквито и да е непоносими за тях парични задължения, без да се иска от тях да плащат стойността на тези места, да имат право да ги използват безпрепятствено, да живеят спокойно те там и техните деца, и техните поколения. И се каза тогава: щом общината разрешава въпроса, че ще се плаща известен малък наем (той и досега не е фиксиран, и досега няма определена норма и не се знае кога ще има), щом се решава да има наем, работата е свършена. Призна се тоя квартал за законнороден, а не както по-напред е бил — незаконнороден. Този квартал се признава за редовен и общината посма грижата веднага да го снабди с вода, осветление и да направи всичко, което е необходимо да се направи в един квартал, в който живее огромно население. Това не е станало досега. Когато дойде до нормирането на наемите, аз поддържам, че голяма част от тези хора не трябва да плащат никакъв наем, защото няма как да го платят. Само онези малцина, които са с повечко доходи, биха могли да бъдат обложени с някакъв наем. Масата сигурно ще бъде освободена от плащане наем за мястото си. Стига това, че тези хора са се заборчили да направят къщи, повечето от тях дължат и сега за тези къщи и дълго време ще трябва да късат от скромните си средства, за да платят задълженията си. Тъй че тази демагогия, която се прави тук отдясно, господа, тя не отговаря на интересите на това бездомническо население, нито намалява с нищо жилищната криза.

Председателят: Това, което говорите Вие, не е ли демагогия?

Ц-р Хр. Георгиев: Само демагогия е.

Г. Димитров: Г-н председателю! Вие ще вземете думата след това и ще кажете своето мнение.

* Съкратени пререкания. (Ред.)

** В стенографския протокол — «понижна». (Ред.)

Председателят: Аз правя само бележка.

Г. Димитров: Вие председателствувате и на мене ще позволите да наричам нещата с техните собствени имена, тъй както аз разбирам. Като вземете думата, после ще ми възразите дали демагогствувам или не. А кой ще каже после отде иде демагогията и кой препоръчва правилното разрешение на въпроса, не сме ние и Вие, те са други, заинтересованите отвън. Аз констатирам, и в това не мога да бъда опроверган документално с доказателства, че тая демагогия, която отгук се правеше завчера и през м. декември за продажба на местата, не отговаря на интересите на бездомническото население. Напротив, ако това предложение бе се приело, както посочих. . .

Д-р Хр. Георгиев: Трябва да отговаря на интересите им, защото те тъкмо това искат.

Г. Димитров: . . . то ще доведе до изгонването на тези нещастници от тоя квартал, в който те се намират, то ще прехвърли местата във вашите (сочи г-н д-р Георгиев), неговите (сочи г-н д-р Спирков) и други банки, които имате.

Д-р Хр. Георгиев: Празни приказки!

Г. Димитров: Не са празни приказки, защото всички тук сте акционери на тези банки и сте заинтересовани да ви падне голям келепир. Е, добре, ние не желаем подобно нещо да стане с това население, защото то е работническо, трудящо се население. Ние няма да допуснем това да стане. Ние искаме това, което е тяхно желание, да бъдат осигурени, да останат спокойно, безпрепятствено да живеят на своите собствени места.

С. Козачев: Туй искаме ние, я, да бъдат на свои собствени места.

Г. Димитров: Да, свои собствени места, очевидно защото никой не е в състояние да ги вдигне от това място, на което живеят, защото те и техните деца ще живеят там.

С. Козачев: А през декември Вие искахте да ги вдигнете с онези приятели, които гласуваха за наема.

Г. Димитров: Това са възражения, на които не считам за нужно да отговарям. Аз обясних какво говоря. . .*

* Съкратени пререкания. (Ред.)

Вие сте седнали на чуждо място, а вдигате гюрултия до бога. (В е с е л о с т.) Аз разбирам, че на някои господа тази работа не е особено приятна, като става дума за демагогия, но най-сетне и горчива да е истината, тя е истина и никой не ви е крив. Това е положението. Аз още веднъж подчертавам, понеже става дума тук за това, че когато ставаше въпрос за наема на тези места, то беше само за да се легализира положението на тези хора, за да няма никой право оттам да ги мести и да ги безпокои и че когато дойдем до конкретно нормиране на този наем — това не е направено досега, — тогава очевидно ще се яви предложение от наша страна преди всичко, а сигурен съм, че ще го подкрепят и други — една голяма част от тези хора, грамадното мнозинство от тях да бъдат освободени от всякакъв наем, поради това че са работници и служещи, които едва преживяват и които няма защо да плащат наемите на общината, за да късат от залъка на своите деца. Очевидно тези наеми ще се отнасят до малки кръгове от тези хора, които могат да плащат. Установяването на наема означаваше само легализиране на положението им, за да няма кой да ги безпокои. Това е ясно и ако г-н Ковачев не е бил и не се е интересувал да го знае, другите всички го знаят. Сега аз подчертавам още веднъж, че искането да бъдат дадени тези места на изплащане или продадени на самите бездомници, означава прехвърлянето им в ръцете на трети лица или банки, и погубването на тези хора оттам. То е тъй ясно за всеки, който разбира въпроса, че не се нуждае от никакви подробни доказателства. И ако има все още, както ме прекъсна г-н д-р Георгиев, бездомници, които желаят именно това, желаят го по недоразумение, защото считат, че няма да им бъдат отнети местата, че няма да се явят банки и надавачи, защото считат, че непременно ще им се дадат тези места на изплащане. Разберат ли истината, самите те са първите, които ще се откажат от подобно предложение. Сметката на д-р Спирков и на другите е направена в канторите на няколко банки, а бездомниците, истинските бездомници нямат никакъв интерес да стават оръдие на гешефтите на тези банки.

Д-р И. Спирков: Те трябва да останат в мизерия, за да бъдат ваши партизани — това искате вие.

Г. Димитров: Но, г-да съветници, независимо от демагогията отляво и дясно по този въпрос той остава въпрос жизнен и много сериозен. Неговото разглеждане на нова сметка се налага от остротата на жилищната криза, която ние преживяваме в този момент. Положението днес е непоносимо за една огромна маса софийски граждани. Изземването на тези места, по-рано от бездомниците към Захарната фабрика, после прехвърлянето на някои по-нататък, на другата страна, всичко това все още не облекчи жилищната криза. Една голяма маса и сега се намира в подземията, таваните, кухните и пр., в дворовете даже на открито под палатки; голяма маса плащат колосални наеми. Какво искате? Сега има работници, които получават по 20 лв. дневно и по 8 до 10 лв. дневно им се пада за две стаи и кухня. Половината от заплата, някъде две трети от заплата си, те трябва да дадат за наем. А това се отнася не само за работниците. Дори някои от по-добре поставените чиновници, например един инженер от Дирекцията на железниците ми се оплакваше, че за 4 стаи, необходими за неговото семейство, му искали 2400 лв. месечно. Той сам получава 1500 лв. възнаграждение и за да плати наем 2400 лв., просто трябва да краде.

В това положение се намира огромната маса от населението в София. И ако проследите статистиката на смъртността през последните месеци, през времето на войната и сега, ще констатирате факта, че смъртността, особено детската смъртност, е нараснала. И това се дължи не само на другите последствия от войната, но се дължи и на крайно тежкото положение на жилищния въпрос. Вие имате едно положение невъзможно, недопустимо: по 7—8 души се събират в една малка стая, натъркаляни *като сардели едни до други*. И мислите, че може да има здраве? Че може това положение да продължава така? И забележете, толкова по-тежко и по-чудовищно е това положение, като се има предвид, от една страна. . .

С. Прулов: Доста голям дял имате за това и вие.

Г. Димитров: Вие, които управлявате общината, имате дял, а не ние, които не управляваме — толкова по-чудовищно, господа, е това положение, като имате предвид, че огромната маса от този свят, който се тъпче в

подземята, таваните, дупките, в бездомнишкия и други крайни квартали, газят калта, минават в центъра на града, работят в различни фабрики, работилници и учреждения — това са работници, това са служещи, това са държавни чиновници и работници — вървят те и виждат — какво? Та къщата на г-н Гешев, колосална сграда, в която само 2—3 души живеят; та къщата на генерал еди-кой си, на министър Теодоров, и пр. — да не ги изреждам всички, — в центъра на града, големи сгради, хубави сгради, големи апартаменти, червени салони и пр. и пр. работи, спалня за всяко лице, кабинет за всяко лице, будоари всевъзможни за соарета и не знам какво още, когато голямата маса се тълче по 8—10 души в стая. Та вие мислите, че това положение би го търпяла масата, че тези хора, които нямат жилища, които нямат подслон, на които искат по $\frac{1}{4}$ от заплатата за наем на месец и ги гонят всеки месец от квартирите, търпят неудобства от хазайците, че те могат да бъдат спокойни и няма да потърсят някакъв изход? От една страна, имаме грамадни помещения, които могат да бъдат използвани за удобни, хигиенични жилищни помещения, а, от друга страна, хиляди семейства се гвичат в най-мизерни дупки. А в последно време — това го констатира нашите власти, него го нямаше по-рано — множество хора, цели семейства по дни и седмици стоят на открито, защото не могат да си намерят квартира и нищото, след като са стояли известно време, са ги накарали да си вдигнат чуковете и да стоят някъде на открито и да спят на открито.

На второ място, положението е толкова по-възмутително за тая маса, като вижда, че общината разполага с грамадни пространства. Не е да няма места, милиони квадратни метри общински места стоят празни. Празни места — частни, в столицата също има. Минавате из някоя улица из центъра на града, виждате празно място стои неизползувано, на друго място — къща с колосален парк, гдето могат да се направят още 10 къщи за жилищне.

Ама това се вижда. Милиони квадратни метра празни, десетки хиляди семейства при най-лоши жилищни условия! Мислите ли вие, че това може да продължава така? Ако няма държавни и общински управници, които да

снабдят това население с жилища — това население, което няма, най-сетне тая маса си казва: «Ще го направим сами, ще му намерим церá!» И дохожда инстинктивно идеята за посягане върху празните общински места. Когато строго се анализира това събитие по-рано, през 1911—1912 г. — старите бездомнически места, — дохожда се до същото заключение. Масата просто е отчаяна от това, че никой не взема мерки да осигури подслон на тези, които са бездомници, и тръгват тогава, настаняват се на празните общински места и правят това, което могат сами да направят. Така и стана. Ние се намираме днес пред едно ново бездомническо движение. Проклетия могат да се изсипват против него от всички страни, всички пазители на частната собственост могат да вдигнат ръце и да кажат: «Грабеж, разбойничество!», могат да викат до небесата. Но това е едно обществено явление, което никой не може да спре, ако не се вземат мерки да се дадат места и жилища на хората. Нямата сила. Може би един път ще ги изгоните с полицията, и втори, и трети път ще ги изгоните, но това ще върви, това е една такава неутолима нужда и тая маса ще се наложи на общинско място и дето намери, ще кандиса. Защото другояче не може. Дали това някой ще го насърчава или не, то е втор въпрос. Но това е една нужда, която се налага, това е нещо, което става и което не може да се избегне, за което носи отговорността — аз съм длъжен да констатирам това сега, както и преди години — не това население, което заграбва, ами тези, които са управлявали държавата и общината и които не са направили нищо да му дадат подслон досега. Вината не се крие в тези хора, които живеят в дупки и може би ще пожертвуват своите деца, като им дават подслон в тях, а вината лежи върху имотните, властующите класи, върху буржоазията, които са имали властта в ръцете си и нищо не са направили. Защото, ако бих отворил сега една парантеза*, една скоба, ако се повърнем в миналото и видим каква е политиката на общината досега, вие сами ще признаете, че общински места, заграбени само по изчислението от 10 години не от тези, които живеят към Захарната фабрика или към

* Парантеза (гр.) — вмъкване по средата на изречението дума или думи, които изясняват отношението на говорещото лице. (Ред.)

«Булина ливада», или от тези, които сега се готвят да заграбят общински места, ами от господата, които са управлявали Софийската община като кметове, помощник-кметове и съветници, и господа големи и силни на деня в София. . .

Д-р П. Д. Петков: Кажете едно име.

Г. Димитров: . . . възлизат на стойност близо 48 милиона лева. Повдиган е въпросът неведнъж в Софийския съвет да се издирят, да се намерят тези заграбвачи, да се отнемат местата им, да се вземат тези колосални суми за общински нужди. Никой нищо не направи, защото заграбвачите са големи и силни хора, защото грамадни ценности са натрупани по такъв начин, защото заграбените места по «Търговска улица» и по «Леге» и по други улици, за които делата стоят в архивите на общината, достигат днес по 800—1000 лв. кв. метър — тези лица не искат да се лишат от това, което навремето са заграбили по един незаконен начин. И, забележете, тези, които са заграбили досега за 48 милиона лева места в продължение само на 10 години, те най-много викат против грабежа на нещастните бедни хора, които искат не да правят спекула, не да печелят, а просто да вземат едно парче земя от 100 или 200 кв. метра, в което да се настанят да живеят със своите семейства, за да се отърват от кождерите-домоприщезатели. Каквото и да става обаче, колкото и да се кръщи против новото бездомническо движение, ако държавата и общината не са в състояние да вземат радикални и бързи мерки за настаняването на тези, които нямат удобни жилища и които може би нямат никакви жилища, за настаняването им в добри жилища, за осигуряването на един строеж на жилища за тези, които биха могли да имат криво-ляво свои собствени жилища в тоя момент, ако това не се направи бързо, бездомническото движение ще расте, то ще залива все повече и повече слоеве на населението в София и никой не ще бъде в състояние да го спре. Те ще използват тъмните нощи на близките избори, когато вие сами ще бъдете заинтересовани за назите реда и спокойствието, ще набиват спокойно колчета и в 4—5 часа през нощта ще поникнат къщи.

Д-р И. Спирков: Ако гласувате да им се продадат местата, няма да набиват колчета.

Г. Димитров: Вие послушайте какво предлагаме ние и гласувайте след това за него. Не да продавате тези места, за да изгоните тези хора, след като са положили толкова жертви — материални и морални, ами да оставите тези хора да живеят там, да се ползват от това, което са построили.

Д-р Хр. Георгиев: Тъкмо това искаме, бе, джанъм.

Ст. Ковачев: Променихте си мнението заради това, че ходихте да агитирате между бездомниците и ви хванаха за ухото.

Г. Димитров: Ние не сме агенти на банките, които искат да вземат тези места, не сме акционери. (Към д-р Хр. Георгиев.): Ти председателствуваш най-голямата финансова група в България.

Д-р Хр. Георгиев: И това е лъжа. Въпросът е, какво искаме ние сега.

Г. Димитров: Искате в мътна вода риба да ловите.

Д-р Хр. Георгиев: Ние тук си дерем гърлото 5 години за това.

Г. Димитров: Вие управлявахте общината и нищо не направихте, а сега, когато идат изборите, сега ви иде наум.

Д-р Хр. Георгиев: На вас ви иде наум сега. Преди 3 месеца какво говорихте? Ако бихте гласували с нас, въпросът щеше да се разреши.

Г. Димитров: Как щеше да се разреши?

Д-р Хр. Георгиев: Въпросът щеше да се разреши, както искат бездомниците.

Г. Димитров: Т. е., както искат вашите банки. Какво щеше да стане в 1918 г., питам аз, с тези, които не са банкери или акционери? Щеше да стане това: Общинският съвет решава тези места, които са заети от бездомниците, да бъдат продадени на търг.

Д-р И. Спирков: Не е вярно.

Г. Димитров: Какво е вярно тогава?

Д-р И. Спирков: Да им се дадат на изплащане.

Г. Димитров: Добре, решавате да им се дадат тези места на изплащане.

Д-р И. Спирков: На изплащане по снизходителна оценка.

Г. Димитров: Добре, но какво ще дойде в практиката? Нали вие ще се водите от вашите собствени закони, които

сте гласували в камарата? В 1886 и 1888 г. се даваха така тези места, когато имаше възможност да се прави това, въпреки всякакви законни запрещения. Днес трябва да продаваш местата на търг. Та ти си юрист, докторе, ти трябва да знаеш това!

Д-р И. Спирков: В «Ючбунар» как се дадоха?

Г. Димитров: В «Ючбунар» се дадоха действително тези места на изплащане.

Ст. Манов: Г-н Димитров! Моля едно пресичане в полза на разискванията. Г. Димитров правилно ви възразява, че тези работи трябва да се правят чрез търг. Вие правите своя отговор, че ще искате изменения на закона. Остава открит друг въпрос: даже когато им дадете местата без търг, дали ще могат да ги задържат в ръцете си? По икономически причини ще ги изгубят.

С. Прулов: Всички опълченци са останали без места.

Д-р И. Спирков: Ще им ги дадем по снизходителна оценка.

Г. Димитров: Бедните граждани, принудени от икономическите нужди, няма да бъдат в състояние да задържат тия места.

Д-р И. Спирков: Ще им помогнем и в това, на ниски цени ще им ги дадем.

Г. Димитров: На всичко има цяр, но вашият цяр води към увеличаването капиталите на банките. Ние също трябва да ликвидираме този въпрос.

...*

Сега с господата трябва да се ликвидира, казах ви, без да ме смушават всички прекъсвания, от която страна и да идат те. Първо, ако стане продажба, ако се дадат местата на изплащане, това трябва да стане, сега както е, чрез търг, освен ако се измени законът. Как и когато ще се измени законът, това е друг въпрос, то ще стане в едно бъдещо Народно събрание; я стане, я не стане, това е съвсем неизвестна работа! Дори ако се измени законът и се дадат тези места на изплащане, пак тези хора трябва да бъдат отрупани с изплащането на вноските, които трябва да дадат срещу стойността на мястото, колкото и да е минимална тя.

Д-р Хр. Георгиев: В 100 години например да става изплащането.

Д-р И. Спирков: И десетина само може.

Г. Димитров: Ще трябва, значи, да плащат, да отрупват себе си с нови задължения, ще късат от залька на своите семейства, за да плащат. И тези от тях, които останат като работници без работа и които нямат средства, за да се изхранят, те ще бъдат принудени полека-лека да заемат пари от банките и от други места и както става по един неизбежен икономически закон, ще бъдат изтикани оттам и ще отидат другаде да станат отново бездомници.

Председателят: Г-н Димитров! Вие се отклонявате от въпроса. Не е на дневен ред въпросът, какво да стане с бездомниците в тъй наречения «Радославов квартал». Те имат вече, каквото имат. Въпросът е сега друг: как ще се реши жилищният въпрос, именно дали ще можем да намерим места и къщи на тези, които са абсолютни бездомници.

Г. Димитров: Аз разбирам как трябва да се разглежда въпросът, не ми го поставяйте и Вие. Аз разглеждам жилищния въпрос и засягам бездомнишкия въпрос, защото имате сега едно ново бездомническо движение, защото на нова сметка ще има забиване на колчета контрабанда, на нова сметка ще има изграждане на къщурки и пр., и утре ще кажете, че е незаконнороден квартал. Затуй аз считам за нужно да се разчисти сметката с бездомниците, аз искам да се освободим от тези заблуждения, с които се пълнят бездомниците.

Председателят: Не е въпросът за «Радославовия квартал».

Г. Димитров: Аз зная реда на мислите си.

Председателят: Аз Ви моля да оставите настрана бездомнишкия въпрос, тъй наречения «Радославов квартал».

Г. Димитров: Ние вземаме оттам повод, за да осветлим мисълта си.

Председателят: Отклонявате се от главния въпрос.

Г. Димитров: Аз не се отклонявам от главния въпрос, аз съм тъкмо на въпроса. Аз подчертавам още веднъж следователно, че ако една такава рецепта, каквато се

предлага отгясно, би се приложила днес, то значи да се направи нещо, което е страшно пакостно за самите бездомници, заели общински места. Тези хора имат право да искат места от общината безвъзмездно.

Д-р Хр. Георгиев: И на туй може да се съгласим.

Г. Димитров: Не да плащат. Настанили се там, те там да останат.

Ст. Козачев: Съгласни сме и на туй.

Г. Димитров: Добре, гласувайте.

Ст. Козачев: Аз ще гласувам за това.

Д-р П. Д. Петков: Подир 3 месеца ще кажете и пари да им дадем.

Г. Димитров: Да стоят на тези места, които са заели.

Д-р И. Спирков: Те сами желаят да платят нещо, да си ги имат като купено, като свое собствено.

Г. Димитров: Оставете тях безвъзмездно на тези места, а на всички ония, които нямат места, но биха могли да направят свое жилище за своя употреба, общината може по същия начин да им даде места. Стремлението трябва да бъде да осигурим подслон за всички трудещи се хора в София. Всички, които живеят в София, да имат свой подслон по един или по друг начин.

Д-р И. Спирков: На думи само приказвате, а когато трябва да се гласува, казвате: «Не може.»

И. Теодоров: Ама може ли да се допусне на един общински съветник да занимава съвета два часа с една теория на грабеж, на разхищаване на общинския терен, с раздаване на терена, с раздаване на парите и т. н.? Отде ще ги вземем тия пари?

Г. Димитров: Аз ще кажа. Ще ги вземем от д-р Георгиев, от Теодор Теодорова и от Малинова.

И. Теодоров: Защото Вие насърчавате леността, Вие насърчавате грабежа и оправдавате всяко безобразие и разбойничество с разбойничеството на другите. Това не може да се допусне в един Общински съвет да се приказва. Как може да бъде това, да насърчавате вие разграбването на общинските места!

Г. Димитров: Вижте благородното сърце на един доминирител как се възмущава.

И. Теодоров: Вие трябва да защитавате интересите на общината, а не да разхищавате общинските средства.

Г. Димитров: Я ми кажете — Вие сте били кмет на София в последните 10 години, — колко заграбени места има не от тези бездомници, а под формата на казарми, на казармени сгради, на индустриални предприятия и пр.? Не са ли те за 48 милиона лева? Какво направихте Вие, когато сте били кмет? Формени разбойници сте вие!

П. Теодоров: Вие, господине, преди да говорите, трябва да проучите въпроса, защото Вие сам тук неведнъж сте се занимавали с тези въпроси и неведнъж вие сами сте решавали да се отнемат тези места. Вашата памет е къса. Вземете дневния ред и ще видите, че има специална точка, в която ще се обсъждат тези въпроси, но затуй, че някой си Зарев заграбил общинско място, не значи, че целият терен трябва да се остави за разграбване. Да си позволи един общински съветник да говори, че кметове и помощник-кметове разграбвали места, това значи, че той е един човек, който няма нищо свято на тоя свят. Мерзавщина е това, само да клеветим и да лъжем честните и почтени хора, за да насърчаваме разбойниците. Това не Ви прилича като общински съветник и деятел.

Г. Димитров: Не е ваша работа да казвате прилично ли е или не.

С. Манов: Аз моля г-н Димитрова да ми позволи да го прекъсна за едно осветление на въпроса.

Г. Димитров: Вземете думата после.

С. Манов: Добре.

Председателят: Не давайте позволение да Ви пресичат, г-н Димитров.

Г. Димитров: Вие председателствувате.

Председателят: Аз няколко пъти Ви пресичам, Вие за всичко говорихте, но не и по дневния ред.

Г. Димитров: Аз говоря по дневния ред, на прекъсвания аз не се сърдя и на всичко съм готов да отговарям.

С. Манов: Аз искам да кажа, че думите на съветника Георги Димитров не схващам като насърчение на разбойничествата, а като обяснение на едно ненормално явление.

...*

Г. Димитров: Аз не се сърдя, че ме прекъсват, ма-

---

* Съкратени пререкания. (Ред.)

кар че ако не ме прекъсваха, щях да свърша по-скоро.

П. Теодоров: Тук не е въпрос за прекъсване, тук е въпрос за морал, че Вие не можете да развivate два часа теорията на разбойничеството, а ще обсъждате въпроса, който е поставен на дневен ред.

Г. Димитров: Аз обсъждам тъкмо него. Но аз щях да се удивлявам, ако благородното сърце на един домопри-тежател като г-н Теодоров не би скочило да протестира. Когато излагам своята мисъл, аз бих се удивлявал, ако гози или друг акционер не скочи да се сърди. Съвсем е по-ясно да говорите Вие за насърчаване на разбойничеството, защото преди всичко във вашата среда като управляващи, бивши и сегашни, стоят ония, които са заграбили голяма част от общинските имоти.

Д-р П. Д. Петков: Кажете едно име.

Г. Димитров: Анкети се правиха, установи се, че за 48 милиона лева места са заградени незаконно преди онези, заградени от бездомниците.

П. Теодоров: За 100 милиона лева са заградени и тук аз бях първият, който се възмутих от това заграбване.

Г. Димитров: Обаче нищо не направихте.

П. Теодоров: Толкова Ви е къса паметта, че не знаете какво сте решавали. Вие заблуждавате себе си.

Г. Димитров: Аз съм решавал, но вие трябваше да го изпълните.

П. Теодоров: Вие упрекувате хората в нещо, в което те добросъвестно са изпълнили своя дълг. Това не Ви прави чест, господине.

Г. Димитров: Аз обяснявам едно събитие, което стана по-рано от заемането на бездомнишките места. Аз обяснявам едно събитие, което може скоро да стане от жизнена необходимост за масите. Аз не насърчавам заграбванията.

П. Теодоров: По Ваше насъскване става това заграбване, защото Вие го оправдавате.

Г. Димитров: Аз не оправдавам, а обяснявам, аз посочвам по кой начин става това, защото то става неизбежно, и посочих друго, че за тая работа не са криви тези хора, а сте криви вие, защото от 40 години нищо не направихте. . .

П. Теодоров: Брей, нищо!

Г. Димитров: . . . защото вие се грижехте през всич-

кото време за своята общинска политика в София да уре- дите центъра на града, да устроите работата така, щото имотите ви в този център — вие всички сте наредени до един в него — да повдигнат стойността си на милиони левове, но без да регулирате, без да направите нещо се- риозно за крайните квартали и да намерите жилища за тези хора, които са без жилища. Вие хубаво разбирате сега. . .

П. Теодоров: Ще ги пуснем сега, според Вас, всички в центъра. Понеже нямат жилища, ще ги пуснем тук, в общината, в министерствата, в двореца и навред!

Г. Димитров: Аз искам само да посоча, г-да съвет- ници, че когато ние разглеждаме въпроса, че когато обяс- няваме това, което става сега, то не значи, че ние насър- чаваме хората да грабят, но искаме да кажем, че вашата собствена политика води неизбежно към това, че вашата политика на пренебрежение жизнените нужди на тая ма- са я довежда до идеята да направи тя сама, каквото може да направи.

П. Теодоров: Вашата политика на деморализация во- ди към това, защото вие вселявате в ума на хората ми- сълта, че може да се граби всичко общинско и държавно.

Г. Димитров: Кой даде пример за това грабителство през време на войната, г-н Теодоров?

П. Теодоров: Те ще си получат наказанието.

Г. Димитров: Кой направи например това: пет акцио- нерни дружества и банки в 1913 г. с капитал 4 $\frac{1}{2}$ ми- лиона лева да станат в 1918 г., през време на война- та, 155 с 625 милиона лева капитал? Как стана тази работа?

П. Теодоров: Зло от това няма, това е щастие за Бъл- гария, че има концентрация на капиталите. Аз бих же- лал не 155 банки в България да има, а във всеки един околийски град да има по 50 банки.

Г. Димитров: И то в ръцете на една дузина акционери като тебе.

П. Теодоров: Във всяка банка има акционери. Ние без банки и без парични средства нищо не можем да на- правим. И капиталът има своята ценност, и той трябва да си я получи, както и трудът си има своята ценност. Вашият работник, неговата работна сила, г-н Димитров,

няма да получи нито стотинка, ако няма капитали. Само в съгласието на капитала с труда и в плюс ума в главата може да има производство в страната — когато има ум, капитал и работна сила. Но да говорите, че само работната сила без капитала ще прогресира — то е вятър. И капиталът, и трудът без ум — и то е вятър. Тъй щото банките са, които ще създадат индустрия и работничество. II вашият шеф г-н Благоев, ако Вие сте последователен и ако сте го разбрали, той тогава се радва, когато се развива капиталистическият строй, за да се яви работничеството, за да има клиента.

Г. Димитров: Ако се спрем на това, ще отидем твърде далеч. Това не са заблуждения, ние няма да се повръщаме на това, което говорим всеки ден навън, но вие дължите един отговор, когато разправяте, че учим хората да грабят: кой дава пример на истинското грабителство? След мене вземете думата да отговорите.

II. Теодоров: Но затуй, че има разбойници в гората, не следва, че всеки, който посегне на чуждо, е оправдан.

Г. Димитров: Не са в гората, ами са във вашите канцеларии, кантори, акционерни дружества и банки.

II. Теодоров: Защото там имало мошеници не значи, че в целия свят трябва да станат мошеници.

Г. Димитров: Системата ви е мошеническа. Вие говорите за деморализация — държавата ви е деморализирана, всичко е фалирало, вие се разлагате, пълен погром сте претърпели във всяко отношение.

II. Теодоров: Тази държава Ви е хранила, отгледала и дава ума, дава ви мястото тук да стоите и да обсъждате въпросите, тази същата държава, която Вие сега ругаете.

Г. Димитров: Народът ми дава туй място, а не вашата държава, вашата разбойническа капиталистическа държава. Седнете си на мястото и слушайте.

II. Теодоров: Държавата била лоша, че Ви е възпитала да говорите против нея, ще опропастите България, както Русия.

Г. Димитров: Вие съвсем я опропастихте, та няма какво вече да се опропастява. Вие всичко ограбихте.

II. Теодоров: Ще всявате тоя бич, тази чума, но знай-

те, че чумата най-напред Вас ще изяде, а после другите. Чумата не гледа кого ще изяде.

Г. Димитров: Страх ви е за вашите каси и за вашите банки. Ама неизбежно работата върви натам. Самият факт, че държавата и общината досега не можаха да разрешат нито въпроса за прехраната, нито жилищния въпрос, които ние обсъждаме сега, в една поне що-годе благоприятна форма за населението, какво показва? То е едно бляскаво опровержение на това, което Вие приказвате сега. То е доказателство, че сте некадърни като управляващи да осигурите съществуването на своя собствен народ и че тоя народ няма нужда от подобна държава, която го праща на войни, на израждане, той ще създаде своя собствена държава, своя власт, а не властта на милионерите и на акционерите. Тук е работата, ето де се различаваме ние. И тази разлика съществува между нас, тя е принципиалната, дълбоката разлика, тая пропаст съществува между нас и вас, както съществува между масите и вашите банки и акционерни дружества и правителства, които стоят.

Д-р П. Д. Петков: Казват, че Бела Кун е изпратил маса пари и документи.

Г. Димитров: Какво е направил Бела Кун, ще говорим после. Знаем къде вас ви боли въобще, когато разглеждате тези въпроси, но какво да ви правим?

П. Теодоров: Това е то теорията за грабежа. Не възпитавате хората на труд, а на разхищение.

Г. Димитров: Отде вземате тази дързост, отде имате това безсрамие да говорите, че това, което вие имате, сте го спечелили с труда си? Цялото богатство, което вие владеете, е богатството на българския народ и той трябва да си го вземе от вас. От българския народ го взехте вие.

П. Теодоров: Всичкото богатство е на българския народ и ние желяем това богатство да се запази, а не да се унищожи.

Г. Димитров: Спечелихте милиони със спекулация и разбойничество.

П. Теодоров: Не позорът и грабежът създават това богатство, а то се създава и запазва чрез ред и спокойствие.

Г. Димитров: Въпросът е да се премахне една паразитна класа, която обира народа.

И. Теодоров: Дайте да я премахнем, но чрез законни средства.

Г. Димитров: Ще има един прът, който да ви очисти оггук, трябва един остен да ви избути от тези кантори и банки.

И. Теодоров: Същото казвам и аз: камшик трябва за тези разбойници, съд трябва, тюрма трябва за тези разбойници, а не свобода за говорене и пропаганда.

Г. Димитров: Ще копаете въглища в Пернишката мина.

И. Теодоров: Аз съм копал въглища в продължение на 7 години и пак мога да копая. Но вие боклука заявихте, че не сте в състояние да очистите.

Г. Димитров: Ние не управляваме и чистиме боклука. Вие бяхте длъжни да изчистите боклука, а София потъпа днес в него. Вие дадохте 10 дена срок за изчистването му и с това доказахте, че вие сами, като партия и управление, представлявате един колосален боклук.

Председателят: На предмета, г-н Димитров.

Г. Димитров: Но, господа, това, което остава ясно и несъмнено въпреки горещите възмущения на акционерските и банкерски души в Общинския съвет, то е, че положението е непоносимо, че трябва да се вземат непременно бързи и радикални мерки, че без това е абсолютно невъзможно и че Общинският съвет трябва ясно и категорично да се произнесе по сложения въпрос. Какъв е изходът от това положение, какъв може да бъде този изход? Първо, констатирам факта, че голямо количество земи на столицата са с много рядко население, малко хора има в тях, множество празни стаи, салони и помещения. Ако тези стаи и жилищни помещения, които служат на богатите и на имотните у нас, в София, за лукс, за разточителство, за лудо пилеене ограбените, спечелени по различни законни и незаконни пътища пари, ако тези стаи и помещения биха били равномерно разпределени между нуждаещите се от жилища, една приблизителна статистика ни показва, че 3 хиляди семейства малко биха били измъкнати от тежките жилищни условия и поставени в що-годе сносни жилища.

П. Теодоров: Ето в Елена, в Панагюрище, в Копривница и пр. стотици къщи стоят празни. Пратете ги там. Затуй защото в София са надошли хора случайно. . .

Г. Димитров: Не са случайно дошли, а са дошли да работят тук.

П. Теодоров: . . .затуй, че има някои крадци, които са откраднали пари и са купили къщи, затуй да черним 99 души, спечелили къщите си със собствен труд, и да казваме, че всички са крадци — това не може. Вие злоупотребявате със свободата на словото.

Г. Димитров: Не прави чест на един помощник-кмет и бивш кмет като тебе, който не гледа сериозно на работата, а на всички въпроси гледа през очилата на своите интереси, на своята класа. Общинският съвет е длъжен да държи сметка за общинските интереси, а Вие държите сметка за една дузина домопритежатели и богати хора, когато хиляди хора оставяте да гинат в мизерия. Това ли е общински съветник, то ли е помощник-кмет и управник?

П. Теодоров: Аз съжалявам, че досега не сте разбрали дейността на общинския съветник и специално моята. Вие не знаете нито моите грижи, нито моите проекти. Нищо, само да клеветите и да обвинявате и да наричате всички мошеници.

Г. Димитров: Всичко знаем. Позволете да знаем това, което вършите Вие тук.

П. Теодоров: Тежко и горко на тая България, дето всичко черним с едно име и честни и почтени хора наричаме мошеници. Няма насърчение за почтените хора.

Г. Димитров: Имате една мошеническа система, която ражда съзнателни или несъзнателни мошеници в днешния обществен живот. Тая система вие я поддържате, върху почвата на нея стоите вие.

С. Козачев: Значи има и несъзнателни мошеници!

Г. Димитров: Има и несъзнателни мошеници, които много нещо са ограбили, а мислят, че нищо не са ограбили. Е, добре, аз констатирам, че тези хора, които трябва да намерят удобни жилища в София, в голямата си част могат и трябва да бъдат настанени непременно в тези сгради, които столицата има построени вече.

Д-р И. Спирков: Хората искат места от вас. Кажете, ще им ги дадете ли или не?

Г. Димитров: Ако прекъсват постоянно, аз ще продължавам да отговарям и ще говоря пет часа.

Председателят: Недейте отговаря на прекъсванията, г-н Димитров, и те ще престанат да Ви прекъсват.

Г. Димитров: Аз подчертавам, че голяма част от софийските семейства, които са в лоши квартири, в дупки, по тавани, могат веднага да бъдат настанени в удобни жилища в тези сгради, с които вече София разполага, построени готови, но които са във вас, в ръцете на една малка част от софийските граждани. В този момент, когато не може веднага да се строи масово, защото няма нужните материали за тая цел, защото тези материали са много скъпи, защото трябва да минат най-малко година-две, за да се почне един строеж в София, първата ранкална мярка за облекчение на жилищната криза е туряне ръка на тези излишни и свободни стаи и помещения в тези сгради.

Председателят: По какъв начин?

И. Теодоров: Насилствено ли да се завземат или със закон?

Г. Димитров: Първото нещо, което следва да се направи прочее, е да се разпределят равномерно и рационално да бъдат използвани от нуждаещите се от жилища в София тези сгради и помещения. Вие питате как ще се направи това. Работата на управляющите е да му намерят веднага формулата. Формули за това има.

Ц-р И. Спирков: Примери ни кажете. В коя държава е станало това?

Г. Димитров: Аз говоря това, което е необходимост, което е нужно, което представлява единственото разрешение на въпроса. Ако управляющите не желаят да го направят, ако не биха прибегнали към тая формула, която може да разреши въпроса, тогава не остава нищо друго, освен да се потърсят други средства за това. Е, добре, първото следователно, което трябва да се направи за облекчаване на жилищната нужда и което веднага би обектирало едно сериозно облекчение на тая жилищна нужда в София, то е използването на тези свободни стаи и помещения.

На второ място, необходимо е премахването на частния монопол на терена в столицата, превръщането на

целия терен в един общински поземлен фонд, като се запазят сградите, които са построени на местата, в собственост на тези, които си ги имат. Целият терен на града обаче се превръща в един общински поземлен фонд, с който общината разполага и от който общината взема празни места, за да ги даде на тези, които нямат жилища, но могат кооперативно или сами да построят сгради за свое собствено употребление. Владеейки този фонд в ръцете си, общината веднага би турила край на спекулацията с празните места. Това би се отразило върху спадането на рентата и очевидно върху спадане на наемите, които сега се получават. Премахването на частния монопол. . .

П. Теодоров: Няма да има наем. Щом няма собственост, няма наем — бъдете последователни.

Г. Димитров: То е първата стъпка, вие сте се изплашили много.

П. Теодоров: Отнемате всички частни терени, правите ги общински — тогава какъв наем ще има?

Г. Димитров: Остават сградите, бе.

П. Теодоров: И тях като вземете, няма да има наем. Разсъждавайте социалистически.

Г. Димитров: В известни места и сега теренът не е на частни лица. В известни места теренът и сега представлява от себе си един общински поземлен фонд. Сградите обаче там са от частна собственост и въпреки това общината, владеейки земята, владеейки терена, командва по този начин върху размера на наемите на сградите.

П. Теодоров: Не сте последователен. На всеки човек по една стая или на двама души по една стая — всичко се разпределя равномерно, следователно няма наем. Защото вие не можете да направите къща с две стаи, а да къща с една стая.

Г. Димитров: После вземете думата и ми отговорете.

П. Теодоров: Искам да бъдете последователен и логичен. Разберете абсурда.

Г. Димитров: Аз съм достатъчно логичен, но Вам не Ви понася да разберете тази идея, защото тя много непосредствено Ви засяга. Земята, целият терен трябва да бъде преобърнат в общински поземлен фонд; общината

ще вземе цялата строителна жилищна политика в ръцете си, ще строи това, което е необходимо за нуждите на населението, а не за спекулация, за забогатяване и следователно ще може да се направи нещо сериозно за облекчение на жилищната криза.

П. Теодоров: Ама наем няма да има.

Г. Димитров: Когато има частни сгради, въпреки общинския поземлен фонд, ще има наем на тези, които живеят в частните сгради.

П. Теодоров: Нали става всичко комунално?

Г. Димитров: Комунално става, когато всичко се експроприира, а когато само земята се прави общински поземлен фонд, не става още всичко комунално. Това е една преходна форма и това трябва да се направи, защото също по тоя начин действително може да се облекчи жилищната нужда.

На трето място, трябва да се прибегне към конфискуване — и тук бих желал да не скачате, те не са абсурди, те са работи, които стават вече и ще станат и у нас и които са една наложителна необходимост. . .

П. Теодоров: За жалост българският ум е доста силен още и не можете да го заблудите.

Г. Димитров: Българският ум е доста силен, затуй той няма да послуша вашите акционерски съвети и ще стъпи за себе си, както неговите интереси диктуват. Предстои, налага се да бъде конфискуван прирастът на стойността на недвижимите имоти в столицата.

П. Теодоров: Че няма прираст, нали е общински фонд?

Г. Димитров: Този прираст на сградите, на стойността на сградите е общинска собственост фактически, той е формално трябва да бъде общинска собственост. Всички тези здания, които са в центъра на града, които са увеличили своята стойност с десетки и хиляди лева, достигнали са милиони, поради това че са по място благоприятно разположени в града, там, дето е търговска улицата, дето са банките, дето има голямо движение, дето сградите могат да бъдат използвани по-добре за търговски и други цели, или поради това, че общината със своята благоустройствена политика е повдигнала тяхната стойност, като е направила плана, паважа, канализация, осветление, удобства и т. н. — неща, които се правят

със средствата на цялото население, и на тези, които живеят в калта на крайните квартали.

П. Теодоров: Ленин ще Ви пише двойка, защото щом е общински теренът, той няма прираст на стойността, той не се купува и продава.

Г. Димитров: Ти не желаеш да разбереш. Слушай какво ти говоря, позамисли се малко и ще видиш, че то е така. Касае се за тази стойност, която имат сградите, независимо от терена. Правете разлика, която съществува и в живота, и в политическата икономия. И следователно стойността на сградата, която е нараснала след всичко това, той прираст на стойността на сградата, незаслужено добит със средствата и усилията на общината, с нейната благоустройствена политика. . .

П. Теодоров: Спрете! Смешни ставате. Този стол и тук, и в бездомнишкия квартал струва 100 лева. Ако има прираст на стойността, то е на терена, изключително на терена, а не на мебелировката и на къщата. Недейте става смешен.

Г. Димитров: Работата съвсем не е смешна. Няма какво да спорим по тези въпроси. Работата е ясна. Касае се за един незаслужен прираст, който съществува и който следователно не е на стопанина, трябва да бъде на общината и общината трябва да го конфискува. По този начин, имайки земята в ръцете си, имайки общинския поземлен фонд, имайки този незаслужен прираст в ръцете си, общината би имала всичката възможност, без да прибегва към сключването на заем, без да отрупва населението с тежести, има възможността веднага да почне постройка на жилища за населението на София. Това са радикалните мерки, които трябва да бъдат предприети. На г-н Теодоров се вижда абсурдно и смешно да се посяга върху частната собственост. Абсурдно е да се направи земята общински поземлен фонд, абсурдно е да се вземе незаслуженият прираст, който трябва да бъде на общината.

П. Теодоров: Само при частната собственост има прираст.

Г. Димитров: Ама когато стане обществено всичко, тогава няма да има никакъв прираст. Ние говорим за един преходен момент при прилагането му — когато при-

стъпиш частично да превърнеш земята в общински поземлен фонд. Аз говоря още върху това, което вие трябва да предприемете, за да облекчите жилищната нужда при съществуването на вашата собствена система, като пожертвувате само част от богатствата си, от капиталите си, само част от интересите си. Не говоря за това, което ние, като вземем властта, ще направим. Това, което ние ще направим, то няма да бъде наполовина, то ще огниде докрай, до пълната логичност и последователност. Ти значи няма нищо абсурдно и смешно, а, напротив, е много сериозно. Аз само ви говоря как един буржоазен Общински съвет, стоейки още на тая своя система и разглеждайки един въпрос, който се отнася до жизнените интереси на масата, би трябвало да го разреши и как да се постигне облекчение на жилищната криза още сега. Без да се отнемат целите къщи, отнемат се само стаи, вместо целите сгради — един апартамент. Ние ви казваме: «Задоволете се с това», но не ви се отнема частният монопол напълно.

II. Теодоров: Тогава защо се противопоставяте на широките социалисти, които са за временни придобивки, нищо ставате и вие такива опортюнисти.

I. Димитров: Ти отговори, приемаш ли това или не?

II. Теодоров: Значи, байракът, който вдигахте, започвате да го спущате, за да дойдете до туй положение, в което са дошли широките социалисти и за което вие ги осъждате.

I. Димитров: Те разбират много добре за какво ние ги осъждаме. Вам се казва следното: Общинският съвет нито такъв и държавата като такава, каквито са сега, ако биха желали да направят нещо за защита на тези маси, това е, което може да се направи, запазвайки дори и сегашната собствена система като такава. Аз дължа обаче да ви кажа — и вие сте едно живо въплъщение на това доказателство, — че нито сте способни да разберете тоя изход, нито сте готови да го приемете. Към такива радикални мерки вие няма, вие не желаете да прибегнете. Дори такива радикални мерки да биха били гласувани, те ще бъдат осуетени от централната изпълнителна власт, докато вие имате властта в ръцете си, и няма да се изпълнят. При сегашните условия, докато вие имате властта в ръ-

цете си, докато имате банките и акционерните дружества в ръцете си, докато сте господари на капиталите и властта, вие няма да допуснете да се посегне върху вашата собственост, да се реквизира сградите и помещенията, да се посегне върху имота ви.

П. Теодоров: Туй е вярно.

Г. Димитров: Всички тези радикални мерки, които единствено биха облекчили сега жилищната криза, срещат съпротива не в интересите на народа, не в интересите на масата, а срещат съпротивата на вашите собствени егони-стически класови интереси като притежатели на капиталите и като държатели на властта.

П. Теодоров: Аз бих желал да имам едно карамфилче и като няма отгде да си го доставя, ще дойда да го взема от вас.

Г. Димитров: То не е карамфилчето, ами залъка на народа сте отнели и сте изградили палатите си със сълзите и кръвта на масите.

П. Теодоров: Защо тези сгради в 1913 г. бяха достатъчни, а сега са недостатъчни? Защото придойдоха при-шълци в София. Ако в София дойдат от цяла България, ние не сме длъжни на всички да намерим помещения.

Г. Димитров: Ама това става и в Русе, и във Варна, и в Пловдив, и във всички по-големи градове.

П. Теодоров: Това става, но става за сметка на Копривщица, на Котел и други малки градове, които са опустели. Няма ли в България достатъчно къщи?

Г. Димитров: Ама животът се развива така. Какво ми възразявате собствено Вие на мене? Ще Ви пратим тогава Вас да живеете в Копривщица, а Теодор Теодоров — в Созопол. Едно население иде в София отвън, друго — има прираст на самото софийско население и поради това има нарастване на населението изобщо на столицата.

П. Теодоров: За голяма жалост прирастът на населението в София е сега отрицателно — недейте заблуждава съвета.

Г. Димитров: Аз с тебе ли ще се разправам или с Общинския съвет? Не можеш да стоиш спокойно, когато виждаш, че от твоята къща една стая ще вземем.
(С м я х.)

Председателят: На предмета, г-н Димитров.

Г. Димитров: Какво можете да възразите Вие на това, когато се поиска това население в София, което е бездомническо, което е в лоши жилища, което поради това е изложено на боледуване, на смъртност, което представлява едно много благоприятно гнездо за епидемически болести, засягащи целия град, какво можете да възразите, когато Ви се каже, че част от това население трябва да поставите поне в тези сгради, които са налице? Вие възразявате: «Вместо това, вместо да безпокоите нашите домопритежатели, г-н Теодоров и пр., вземете всичките тези хора, качете ги на вагони и ги закарайте в други места.»

...*

Д-р И. Спирков: Въпросът е много прост за разрешение, само да се желае. Но не искате да го разрешите.

Г. Димитров: Ние разбираме тоя въпрос: «Продайте местата, за да ги вземат банките.» Толкова е прост този въпрос! Аз, като общински съветник, не ще позволя това да стане, ако зависи от мене. Банките и акционерите да изгонят бездомниците, това няма да позволя.

Председателят: Не става въпрос за някакви банки.

Г. Димитров: Сега собствено говорим по друг въпрос. Той се отнася до облекчаване на тая жилищна криза. Известни хора се настаниха, както са намерили. Но има други, които нямат жилища, има други, които живеят в най-лоши жилища. Разрешението, което може да се даде сега на въпроса, то е да се използват излишните помещения. Какво възразява г-н Теодоров? «Пратете ги навън!» Как ще ги пратим навън? Господа! Отговорийте безпристрастно, а не пред страха, че ще ви вземат жилищите и салоните; може ли тези хора, които са дошли в София на работа, които работят по железниците, пощите, фабриките и работилниците, които създават обществените блага, да ги вдигнете от София и да ги пратите в Копревница или Панагюрище? Ама тяхното съществуване е свързано със стопанския живот и столицата! Могат да бъдат прогонени тези, които са дошли контрабанда, само да гешефтарствуват. Ако това може да стане, нека бъдат

те изгонени, защото не са необходими, защото не вършат общественополезна работа. Но може ли да се поставя въпросът така, както г-н Теодоров ми сега възразява? «Щом искате да се намали населението на София, да бъдат достатъчни сегашните жилища, без да се обезпокои буржоазията и богатите в София, тогава има един цяр: натоварете ги и ги изпратете.» Така ли? Кой може така да поставя въпроса? Това е психологията на домопритежателя, той не вижда по-далеч от носа си, по-далеч от своя салон и къща, той не желае да види по-далеч! Това е една обществена нужда, която не търпи отлагане. Ако вие не я задоволите по един начин, тя ще намери път по друг начин и тогава ще викат: «Грабители, грабеж!» Грабят, разбира се, защото си пазиш къщата, защото не даваш облекчение, защото си позволяваш цинизма да кажеш на тези хора: «Вървете в Копривщица, идете на върха на Витоша.» Този цинизъм заслужава освиркване в един Общински съвет. Значи, не може да се поставя тъй въпросът!

П. Теодоров: Колко не може да схванете даже психологията на един домопритежател! Нима има в София един домопритежател, който мисли да се изгонят хората и да му се обезцени имотът? Ама Вие логика имате ли?

Г. Димитров: Ама преди малко туй ми казахте Вие.

П. Теодоров: Аз исках да покажа само Вашия абсурд, а Вие се уловихте на въдицата. Един домопритежател не може да мисли за опропастването на своя имот.

Г. Димитров: Значи, Вие фокуси правите! Вам ви тежи този свят, който стои в крайните квартали и негодува. Ако зависи от Вас и от Вашия брат Теодор Теодоров. Вие бихте го прогонили.

П. Теодоров: Той не ни тежи, той ни е необходим, защото без него ние не можем да живеем, нашият капитал не може да даде плод без него. Но Вие демагогствувате.

Г. Димитров: Има един излишък, според Вас, има една бунтующа се маса, от която бихте желали да се отървете и бихте желали да я пратите в пленническите лагери, в Копривщица, в Перник и т. н.

П. Теодоров: Тези, които правят стачки и лишават страната от въглища и движение, ние сме не само за тяхното екстерниране, но и за тяхното осъждане и зат-

паряне в затвора, защото те са против обществения строй. . .

Г. Димитров: За бандитите и спекулантите вие нямате наказание.

П. Теодоров: . . . защото те безпокоят живота, поскъпват продуктите и лишават страната от необходимите средства за живеене. И аз мога да Ви кажа, че съм извадил хиляди тона въглища, а Вие сте осуетили изваждането на 100 хиляди тона въглища.

Г. Димитров: Вашите управници, които нямат ум в главата си, осуетиха изваждането им.

П. Теодоров: Вие сте един опасен човек, който трябва да отиде действително в затвора за поддържане благосъстоянието на страната.

Г. Димитров: Благодаря, аз очаквам от Теодор Теодоров и от неговия колега Пастухов заповед за това.

П. Теодоров: Щом правите стачки и лишавате страната от необходимите средства за съществуване и производство, Вие сте опасен.

Г. Димитров: Най-опасни са тези, които ограбват природните маси, а в това число сте преди всичко Вие, с нашата политика.

П. Теодоров: Да, и те са опасни, но и тези, които ударят хората към разбойничество, са също опасни.

Г. Димитров: Г-н Теодоров! Не желая повече да Ви отговарям. Това, което Ви казах, какво означава? То само допълня и подчертава моето заключение. Аз казах, че да съветници, че няколко са радикалните мерки, които могат да бъдат предприети за облекчение жилищната криза, докато настъпят други условия за щастливо и пълно разрешение на жилищния въпрос. Тези радикални мерки аз изложих накратко. Те се съдържат и в предложението на нашата група. Казах обаче, такива радикални мерки, докато властта е в ръцете на капиталистите, помещиките, домопритежателите и на техните помощници и моята и страна да са, не могат да бъдат осъществени. И ако широките социалисти в своето предложение говорят за реквизиране — то е само за мошеничество, аз вече отсега мога да ги уверя, те го разбират това добре, и да подчертая с всичката си сигурност, че подобно управление като сегашното, подобно правителство, по-

добна държава, рисувани много добре с цялото живо представление, което ни дава г-н Теодоров тук, не е в състояние да прибегне към такива средства. Който мисли, че правителството, респективно Министерството на вътрешните работи, би прибегнало по закон или друг път, както това очевидно може да стане, към реквизиране в този момент, когато управлява заедно с домопритежателите, с имотните и с владетелите на капитала и властта в България, той заблуждава най-малко себе си, ако не иска да заблуждава другите. То не е възможно, то няма да стане не защото не е необходимо, много е необходимо. тая необходимост се констатира в предложението на широките социалисти. Необходимо е превръщането на частния монопол на земята в едно обществено владение, в един общински поземлен фонд. Необходимо е конфискуването на нарасналата стойност, необходимо е тези мерки веднага да бъдат предприети, но тая необходимост няма и не може да бъде задоволена, тя е несъвместима с интересите на домопритежателите, на имотните, които управляват нашата страна. И подчертавам, че дори общинският съветник, ако би гласувал подобно предложение, би приел подобни мерки, това ще означава само, че тук, в Общинският съвет, би се констатирала необходимостта от прокарването на подобни мерки. То обаче ще остане тук. Днешната държавна власт, днешната държава, държавата на капиталистите и на имотните не е в състояние да прибегне към подобни радикални мерки. Най-многого, до което тя може да прибегне, то е демагогията на г-н д-р Спирков, то са възраженията на г-н Петко Теодорова: «Изгонете ги от София!» Нещо друго е необходимо прочее. И тая нуждающа се маса в столицата няма да се интересува и не може да се интересува от съображенията на г-н Петко Теодорова, на акционерите, банкерите и домопритежателите в София. Тя се интересува от съображенията, които се отнасят до нейното собствено здраве, до нейния живот и до живота на нейните поколения и ще намери начин да задоволи своите нужди. Тя ще разбере, че не е достатъчно колчета да забиеш на общинско място и къщурка да построиш. Необходимо е като трудеща се маса да завладееш политическата власт, да създадеш една собствена истинска народна държава, да вземеш и

свои ръце управлението на общината и държавата. И тогава нека излезе г-н Петко Теодоров да каже: «Тая къща е моя, не давам си стаята и салона.»

П. Теодоров: Ей!

Г. Димитров: Това е тая маса, която ще наложи едно равномерно разпределение на наличните сгради и ще използва всичката възможност за строене веднага на жилищни помещения за огромното мнозинство, което няма такива. Как се е разрешил този въпрос в други страни, какъвто е случаят с Прусия и Унгария, бихте могли да узнаете добре — доказателство, че там, дето е сломена властта на капитала, там само е възможно да се дадат жилища на нуждаещите се.

П. Теодоров: Там, дето страните са опустошени, там е сломен капиталът — Русия и Унгария, а в Германия, Америка, Англия и Франция не.

Г. Димитров: Ще чакате да стане навсякъде това. Гежко и горко на вас като общински съветници!

П. Теодоров: Каква е съдбата на Русия сега?

Г. Димитров: Каква съдба? Тя е по-добра от съдбата на България, та България е по-зле от Русия, по-зле от Унгария!

П. Теодоров: Обеднели, съсипани страни.

Г. Димитров: Не ви е срам да говорите това вие, които съсипахте България.

П. Теодоров: Аз с горест на сърцето си го казвам. . .

Г. Димитров: С горест за своите банки, за своите каси и имоти.

П. Теодоров: . . . защото Русия ми е мила еднакво, може би като една сестра на България, най-много съжалявам, че Русия в днешното положение е така болна, нашите приятели са я докарали до него.

Г. Димитров: При цар Николай беше здрава, когато Сибирските полета бяха изпълнени с най-добрите хора на Русия.

П. Теодоров: При Александър II България се освободи.

Г. Димитров: Как можете да говорите тези работи? Как можете да представяте положението на България в розово, когато България е пустиня.

П. Теодоров: Не бих желал да бъде пустиня.

Г. Димитров: Ама пустиня е сега, г-н Теодоров. Каква дързост имате да говорите, та 12 милиарда лева дългове ни тежат, други 6 милиарда лева обезщетения искат от парите. Това го знаеш ти поне, ако публиката не го знае.

П. Теодоров: Ами Русия по-добре ли е?

Г. Димитров: Русия е по-добре от България, и Унгария е по-добре от България. Един милиард лева искат в храни и добитък за тая година.

П. Теодоров: По-добре сме от Унгария и Русия.

Г. Димитров: Ние сме една нещастна поробена страна, една съсипана страна.

П. Теодоров: Пак ние ще излезем по-добре във всяко отношение от Унгария и Русия, от вашите приятели, които опропастиха 170 милиона руски народ.

Г. Димитров: По-добре сме, ама за акционерите и банките, за тях е по-добре сега, отколкото в 1913 година, защото тогава имаше пет банки с 4 $\frac{1}{2}$ милиона лева капитал, а сега има 155 банки с 625 милиона лева капитал.

П. Теодоров: Ако Русия беше в по-добро положение, ние не щяхме да бъдем в това глупаво положение, в което сме.

Г. Димитров: Недейте отваря тези въпроси, то е тъй ясно.

П. Теодоров: Как можете да проповядвате, че в Русия и Унгария положението е блестящо!

Г. Димитров: Народът там сам се управлява.

П. Теодоров: А бе, Вие сам говорите, че вашето управление не може да бъде без диктатура. Вие го пишете това.

Г. Димитров: Диктатура на народа върху шепа такива като тебе капиталисти.

П. Теодоров: Вие, «либералите», пишете, че без диктатура не може да бъде.

Г. Димитров: Вие не желаете да разберете тези неща, но тази вълна върви и ще залее и нас.

П. Теодоров: В Русия, дето на всяка крачка револверът се вади и се стреля, било народно управление.

Г. Димитров: Народът сам управлява и налага своята диктатура. Той стреля на такива като тебе, които са опропастили народните маси.

П. Теодоров: За мене не можем да говорим, защото си човек, който си служиш с парите на не знам кого си.

Председателят: (З в ъ н и.) Давам пет минути почивка, за да се успокоят г-да съветниците.

(След отдих.)

Председателят: (З в ъ н и.) Заседанието продължава. Има думата г-н Георги Димитров.

Г. Димитров: За приемането на тези радикални мерки, които нашата група предлага, не е необходимо пращането на въпроса в каквато и да е комисия. Искането на г-да широките социалисти да бъде пратено тяхното предложение в комисия. . .

С. Манов: Това е вече обезсмислено, при тези дебати ние не го поддържаме.

Г. Димитров: Ако бихте го поддържали, то значи да се улесни погребването на въпроса.

С. Манов: При тия дебати е излишно.

Г. Димитров: При тия дебати и при дебатите, които си ставали толкова пъти в Общинския съвет, в главни линии съветът може да реши веднага и според мене той е длъжен да реши. Настояването да се отиде в комисия, подчертавам, е било само едно погребване на това, което би могло да се реши.

С. Манов: Ние бихме се ограничили само с това, въпросът за заема да отиде в комисията.

Г. Димитров: Аз се обявявам решително против пращането на въпроса в комисия, съветът трябва да го реши след дебатите, които станаха тук. Аз правя предложение от страна на нашата група по въпроса, което предложение се състои в следните пет точки: 1) Да се реквизират излишните стаи и помещения в сградите на имотните, като реквизираните сгради бъдат равномерно разпределени между нуждаещите се от една комисия, избрана от всички наематели, работници, служещи и безимотни граждани; 2) Да се премахне частният монопол върху целия терен на града и тоя терен да се превърне в един общински общоименен фонд; 3) Да се отпуснат празни места на нуждаещите се, които нямат жилища и които биха могли по-скоро да построят; 4) Да се конфискува целият прираст на стойността на имотите; 5) С добитите средства от тая кон-

фискация общината да построи жилища за софийските граждани, които нямат възможност сами да си построят такива, и да въведе всичките необходими благоустройствени подобрения в бездомническия и другите крайни квартали като водопроводи, осветление, канализация и пр.

Като правя, казвам, това предложение от страна на нашата група, аз разбирам добре още сега, че подобни радикални мерки практически няма да бъдат осъществени. Не искам да си правя илюзията и да се поддържа тая илюзия в съвета, да се поддържа едно заблуждение в заинтересованите маси, че днешното управление е в състояние да направи това, няма да го направи за жалост при всичката добра воля, дори ако има такива участници в управлението. Една система обществена, капиталистическа пречи просто на прилагането ѝ. Масите трябва да дойдат до заключение, да разберат от всичко това, което стана през този дълъг период, и от тези дебати, които стават сега в Общинския съвет, че има само едно-единствено средство да се облекчи жилищната криза — да се разреши жилищният въпрос; както и да се уреди въобще положението ѝ, то е — наместо властта на капиталистите, наместо властта на имотните, на домопритежателите, на богатите, на акционерите и банките — да се възстанови властта на самите трудещи се. Само когато държавата и общината почнат да се управляват непосредствено от самия трудещ се народ чрез работнически и селски съвети, само тогава тия въпроси ще бъдат окончателно и благоприятно разрешени, въпреки всичките мъчнотии, които очевидно и тогава ще бъдат срещнати, които се срещат и в Русия, и в Унгария, и във всичките други революционни страни. Без премахване господството и властта на капитала не е възможно задоволяването жизнените нужди и искания на широките трудещи се маси, бездомници, днешни и вчерашни, които са взели и които се готвят да вземат общински места. Каквото и да правят, те ще знаят и трябва да знаят, че уреждането на тяхното положение по жилищния въпрос и уреждането на тяхното общо положение е в пълна зависимост от уреждането на този голям въпрос — кой и как ще управлява нашата страна. Само една съветска, една истинска народна власт

е в състояние да пренебрегне егоистичните класови интереси на една шепа — у нас аслъ са една шепа — акционери, банкери и имотни и да се тури в услуга на жизнените интереси и искания на народните маси; като говоря имотни, аз разбирам големите имотни, много имотни, не говоря за средните, които действително са множество. Гня малоимотни в градовете и селата тоже имат интерес да се освободят от днешната диктатура на капитала, от диктатурата на акционерни дружества и банки, които си турили ръка на целия стопански живот и държат фактически в ръцете си целия живот на страната. Ето защо, правейки това предложение, аз се ползвам от трибуната на Общинския съвет да направя и това заключение: никаква илюзия, никакво заблуждение не бива да бъдат поддържани у бедствующите софийски граждани, те трябва да бъдат начисто по въпроса. Седем години минаха и дори милки решения на Общинския съвет не се приложиха, още седем години да минат и нищо особено няма да бъде направено, ако властта на капитала в България бъде запазена. Ключът, разковничето е в това премахване на тази власт, която дава възможност на едно меншество да използва богатствата на населението за себе си и да поставя в крайна мизерия огромните работни маси.

Аз настоявам прочее да бъде прието нашето предложение.

2. ПО УЧАСТИЕТО НА ШИРОКИТЕ СОЦИАЛИСТИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА СТРАНАТА*

Това е политиката ви на два стола: и вълкът сит, и агнето цяло! Вие държите вълка в ксшарата.

С. Манов: Ние желяем да опитомим вълка.

Г. Димитров: Той вас ви прави вълци.

С. Манов: Прочее, може да ни се прави упректът, и аз и Спирков в миналото заседание казва с голямо удоволствие: «Вие участвувате в кабинета.» Това не е тайна, то е един политически въпрос, който може би тук непосредствено не ни интересува, но веднъж се подхвърля подобен анекдот, веднъж се лансира подобна закачка, позволете

* Георги Димитров отправя реплики към С. Манов. (Ред.)

да кажем и ние нещо по него. В днешния кабинет нашата партия участвува със свои съображения, свои намерения и свои цели. Тя участвува в един временен кабинет, за да се произведат изборите при пълно безпристрастие.

Г. Димитров: И прашате войски, когато работниците в Русе правят стачка.

С. Манов: Когато стачниците се ръководят от безумци.

Г. Димитров: Вие изпращате в Русе полиция срещу стачниците⁷¹.

С. Манов: Вие правите комедия. 300 души правят оперетъчна революция.

Г. Димитров: Те не правят революция, а правят масова политическа стачка.

С. Манов: Ще приказваме по тези въпроси. Днешният кабинет за всеки случай, мене ми се струва, аз съм дълбоко убеден, че ако нашият Общински съвет не намери в своята среда болшинство за нашето предложение, нашата общинска група отделно ще намери свои пътища и свое въздействие, за да направи тези въпроси, които са изложени в нашето предложение по жилищния въпрос, въпрос на управление. Но ние като Общински съвет не се дезинтересираме в този момент от позицията, която ще вземе правителството. Ние искаме съветът сам, като съвет, да излезе с едно свое обосновано, с едно свое авторитетно мнение. Мнението на Общинския съвет в София по тези въпроси е едно мнение безспорно с един голям авторитет. И мен ми се струва, че на всички, или поне на мене, направи жалко впечатление, дето през м. декември ние не можахме да дадем на българския законодател едно авторитетно мнение.

Г. Димитров: Отговорете на това: защо останяхте да управлявате след туй? Защото облагите на властта са хубави. Въпросът трябва да се постави ребром, щом не ви приемат предложението, понеже те са болшинство, тогава напуснете властта!

С. Манов: Аз ви казах, г-н Димитров, и от тая декларация, четвърти път Ви моля да вземете акт, че нито един въпрос няма да оставя незасегнат.

Г. Димитров: Щом не се приема вашето предложение, напуснете управлението.

С. Манов: Това е наша работа. Вие бъдете спокойни

Аз Ви казах, че нито един Ваш въпрос няма да остане незаसेгнат.

Г. Димитров: Вие носите отговорност с всички други. Имате гръмки фрази, а вървите заедно с тях.

С. Манов: Аз моля, г-н председателю, да помолите и да съветниците да не ме пресичат.

Председателят: Вие им дадохте право да Ви прекъсват.

С. Манов: Г-н Димитров говори 6 часа и можеше да се изкаже.

Г. Димитров: Аз искам да се обясним по този въпрос. Вие искате сега да дойде този въпрос до Пастухова, защото тричленната комисия ще я назначава той. Вие искате, че можете да имате своя тричленна комисия в общината.

С. Пруоз: Три пъти ви заявих и още един път ви заявявам, че ние няма да допуснем тричленна комисия да дойде в Софийската община.

Г. Димитров: Две души и сърца имате.

Публикува се за първи път по текста на стенографския протокол от заседанието

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

17 юли 1919 г.

І. ИЗКАЗВАНЕ ПО ПОВОД ИСКАНЕТО ДА СЕ ОТПУСНЕ ОБЩИНСКО МЯСТО ЗА ПОСТРОЯВАНЕ НА ДОМ НА ПИСАТЕЛИТЕ*

Аз мисля, че е много смешно да се поставя въпросът така. Преди всичко не е работа на общината да диктува образуването, обединението и пр. на разни дружества. На второ място, дори Петко Теодоров да би бил прав, да няма фактическата грешка, за която г-н Влайков напомни, все пак общината или ще отпусне място, ако намери за необходимо, за дадена корпорация или известно дружество, или няма да отпусне, без да постави условия за това, което дружеството има намерение да върши. Аз считам, че писателите, публицистите, журналистите, както щете ги делете на категории, да имат обща корпорация за обща цел е абсолютно невъзможно в днешно време. Те са разделени, тъй както самият народ е разделен партийно, политически. Общината да дава място на някакъв съюз на писатели или публицисти, то значи да дава място за изграждане дом само на една част от писателите, а не за всичките, и понеже това не е възможно да се направи, понеже не може да се направи един дом за всички, то общината не би трябвало да удовлетворява такива искания, които биха облагодетелствували само част от писателите или публицистите, толкова повече че лицата, които искат място — не искам да обиждам българската научна и художествена мисъл, — по голяма част от тях са, както казах, духовни инвалиди и фондоедци на българската държава и българската буржоазия. Общината, която трябва да гледа интереса на

* Предложението е внесено от началника на кадастралното отделение инж. Селимински по искане на Дружеството на българските писатели. (Ред.)

гражданите, няма право да разполага с общинските места и имоти, за да задоволява подобни желания на подобни фондоедци или духовни инвалиди. Ако искат приют, като направим приют за пропаднали бедни хора, ще им направим приюти и на тях, а да искат място да направят дом, за да играят билиард и пр. работи, които те биха желали, това ние не можем да направим. Аз решително съм против и моля съвета да не удовлетворява подобно искане. Друго би било, ако имахме работа с една корпорация, ако всичките пишуци братя биха били в една организация и ако за тяхното служене на обществото е необходимо да имат един общ дом, читалня и т. н., тогава може да се направят всички материални жертви. Такова нещо в случая нямаме. Грамадна част от писателския свят, който служи на народа, не може и няма да бъде там, защото не е фондоедец и не е изпаднал до тяхното положение. Те не биха желали да се подредят в тая категория.

2. ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА ПРОДЪЛЖАВАНЕ ДЕБАТИТЕ ПО ЖИЛИЩНИЯ ВЪПРОС

Г-н председателю! Как разбирате това? Поставен е един въпрос на разглеждане в съвета, жилищен или който и да е, безразлично, открити са дебати по този въпрос, очевидно тия дебати продължават, докато се свършат. Ние искаме да се свършат тия дебати, които са открити. Съветът трябва да реши, трябва да се произнесе по въпроса. Той е компетентният да вземе решение. Нищо не стои открито. Не е предрешено да се изпрати въпросът в комисията.

Председателят: Не е и аз казвам, че не е.

Г. Димитров: За комисия тук сега не става дума; оти има дебати, има предложения и аз ще искам съветът да го гласува. Ако съветът откаже да гласува, ако съветът откаже да вземе едно окончателно решение и иска да се изпрати в комисията, то е друга работа.

С. Прулов: Ако се поставя така въпросът, нека се гласува предложението на г-н Теодорова*. Ако наистина,

* Г. Теодоров предлага да се прекратят дебатите по жилищния въпрос (предложението не е прието. (Ред.)

след като се изкажат всички, съветът ще решава да се изпраща ли въпросът в комисия или не. . .

Председателят: Ако болшинството не желае.

С. Прулов: Болшинството и днес не желае. Няма смисъл да продължават дебатите два или три дена, записаните г-н Батолов и другите да говорят, а впоследствие да вземем едно решение да отиде въпросът в комисията, където ще се разглежда не зная колко време.

Г. Димитров: И няма да се върне.

С. Прулов: На всеки случай, господа, аз мисля, че той трябва да се върне от комисията. При тия условия, казвам, нека се подложи сега на гласуване предложението на г-н Теодорова.

Г. Димитров: Съветът трябва да реши въпроса, а не комисията. Има въпроси, които веднага може да се решат след дебатите.

С. Прулов: Г-н Димитров! Това казвам и аз, това поддържам отначало. Въпросът за изпращане в комисията е изчерпан, но се повдига наново и аз смятам, че след като се изкажат от всички партии по един-двама съветници, въпросът е свършен и не остава, освен да се пристъпи към гласуване. Но се повдига въпрос гласуване да няма, защото се прави предложение да се изпрати в комисията и след като се върне оттам, тогава да се разгледа от съвета.

Г. Цукев: Вие не знаете какво ще решава съветът.

С. Прулов: Аз мисля предварително да се реши този въпрос. Ще има маса въпроси да се разгледат и вместо да си губим времето напразно, нека се гласува предложението на г-н Теодорова.

Г. Димитров: Такова предложение имаше значение в началото. Такова предложение направил г-н Батолов, но не се прие, отде накъде сега ще се прекратят дебатите.

Публикува се за първи път по текста на стенографичен протокол от заседанието.

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

19 юли 1919 г.

1. ИЗКАЗВАНЕ ПО ЖИЛИЩНИЯ ВЪПРОС

Искам думата. Само няколко бележки ще направя за по-точно обяснение. Искам да констатирам, че въпросът е изчерпан.

Председателят: Добре, имате думата.

Г. Димитров: Аз само ще изкажа своето съжаление, че тези дебати, които станаха по жилищния въпрос сега, и особено речите, които се държаха от нашите противници, за да се обори тезата, която ние поддържаме по жилищния въпрос, не можах да бъдат чути от една голяма маса софийски граждани. Особено щях да бъда доволен, ако инак сериозната реч на г-н Батолова беше изслушана от тая заинтересована за правилното разрешение на жилищния въпрос маса в София, защото считам, че всичките тия аргументи, които г-н Батолов наведе, първо, за да оправдае сегашното състояние на работите по жилищната криза от гледището на управлението на страната и, второ, за да покаже, че тези предложения, които се правят от наша страна*, са невъзможни, неприложими или биха дали лоши резултати, всичките тия аргументи и съображения бяха едно косвено доказателство за необходимостта тъкмо така в едно близко време да се разреши жилищният въпрос. Г-н Калинков, когото аз за жалост смятам за важна работа другаде не можах да чуя отначало, дойде да тури точка на всичките спокойни обсъждания и заключения, които направи г-н Батолов снощи. Той счита, види се, доразвивайки мисълта на г-н Батолова,

* Вж. настоящия том, с. 141—142. (Ред.)

че превръщането на частния монопол на терена в София в обществен, а преди това посягането върху тъй наречения незаслужен прираст в ценността на недвижимите имоти е чисто болшевишка работа. . .

К. Батолов: Имате фактическа грешка. Г-н Қалинков даже цитираше мнение на проф. Вагнер за образуването на общински поземлен фонд.

Г. Димитров: Аз казвам това, което чух.

Председателят: По отношение фонда аз съм съгласен с Вас. Моля, г-н Димитров, принципиалният въпрос, който се развива от проф. Вагнер, е следният: общината не продава своя имот — това ние го следваме, — общината завардва своя имот и, ако е възможно, откупва цялата площ и образува един поземлен фонд.

Г. Димитров: Аз искам само да констатирам, че аргументите, които вие противопоставяте на нас, не само не оборват тезата, която ние поддържаеме тук, но потвърдяват необходимостта от такова едно разрешение на въпроса. В края на краищата, ако бих събрал всичките тия възражения, като започна от г-н Батолова и свърша с г-н Цукева, те се свеждат само към едно: понеже днес капиталът е във ваши ръце, понеже вие управлявате държавата и общината, понеже, значи, имате и капитала, и властта в ръцете си, вие в никакъв случай не можете да се съгласите да посегнете върху свещената частна собственост. Ето къде е въпросът.

Д-р И. Спирков: Искаме да дадем на всички тия, които нямат.

Г. Димитров: Моля, то е несериозно. Остави това.

Г. Цукев: Ние смятаме, че това е едничкото разрешение на въпроса сега.

Г. Димитров: Всичко това, което Вие говорите, показва, че общината не е в състояние нищо друго да направи сега за разрешението на жилищната криза, освен да си послужи с ония дребни палиативни мерки, които би могло Министерството на вътрешните работи и самата да предприеме.

К. Батолов: Или законодателни мероприятия! Не забравяйте това.

Г. Димитров: Г-н д-р Петков каза, че нищо не може да се направи, освен да се пренесат няколко държавни

учреждения в провинцията. Г-н Цукев същото това ни говори. Та отгатък г-н Петко Теодоров, когато взе думата да каже, че е съгласен да се дебатира въпросът, че няма нищо против да се разисква въпросът, стига само да не се вземе решение, всички дойдохте да докажете едно, че жилищната криза няма да се отстрани, непоносимото положение по жилищния въпрос няма да се измени нито в седмица, месец, година, две. В течение на доста продължителен период то ще продължава да бъде така и само дребни и палиативни мерки ще се . . .

С. Ковачев: Дребна палиативна мярка ли е да се продадат места на бездомниците?

Д-р И. Спиркоз: На това отговорете.

Г. Димитров: Нищо друго вие не можете да направите освен това, което аз изброих, което вие сами посочихте гук. Е, добре, мислите ли, че тая грамадна маса в София, която тегли под ужаса на жилищната криза, ще може да понесе това положение? Г-н Цукев, г-н Батолов и всички казват: «Противоконституционно е реквизирането, противоконституционно е посягането върху частната собственост, няма закон за това, няма закон за онова.» Е, добре, всичко това, което се налага да бъде сторено за облекчение на жилищната криза, можеше своевременно да бъде направено, ако една друга политика бе се следвала и управлението на държавата и общината. Та законите кой ги създава? Не са ли вашите управляващи класи? Те можаха следователно това да го направят. То не е сторено, но, най-сетне, ако Конституцията е пречка, ако законите представляват пречка, над тях има един върховен закон, той е законът масите да живеят добре, да имат благополучие, тоя закон стои над Конституцията и над всички закони в страната. Е, добре, когато Общинският съвет във вашето лице се отказва да вземе ясно становище по въпроса. . .

С. Козачев: Какво по-ясно становище от туй? Искайте да им се продадат места.

Г. Димитров: Вие ме само отклонявате от мисълта. Нико не карате да се повръщам върху това, за което стои да говоря. Моето предложение предвижда даване на места. И аз ви казах, че тя, които имат средства едва да живеят, трябва да получат места, без да плащат нещо

Г. Цукев: Защо тогава да не продадем на бездомниците местата, заети вече от тях?

Г. Димитров: Добре, ще им дадем общински места, но не е там въпросът. Като дадете тези места, трябва да им построите и сгради.

Д-р И. Спирков: Те сами ще си построят.

С. Ковачев: И заявления има в този смисъл.

Г. Димитров: Позволете да зная кой може да строи и кой не — и аз се интересувам от въпроса.

Г. Цукев: Като не могат сами, ще строи държавата или общината.

Г. Димитров: Една грамадна маса от столичното население са работници и служещи, които не могат да построят свои жилища. Общината и държавата трябва да направят това. Вне веднага отговаряте: «Няма средства!» Калинков казва: «Ние нищо не можем да направим в това отношение.» Аз посочвам, че има отде да се вземат средства.

Председателят: Да се заграбят.

Г. Димитров: Не един обикновен личен грабеж, а да отнемете това, което шепя, стотина, хиляда или две хиляди софийски граждани. . .

Д-р П. Д. Петков: Увеличавайте, увеличавайте.

Г. Димитров: . . . са успели, използвайки своето положение на управляващи, властимеющи, например притежатели на известни капитали, да забогатеят за сметка на народа; да отнемем заграбеното* по този начин и да го повърнем на тези, от които е взето*, да го повърнем на самия народ.

Д-р И. Спирков: Това се казва софизъм. Значи, не желате да разрешите жилищния въпрос.

Председателят: Те откраднали ли са своите имоти?

Г. Димитров: Истината е тази, че няколко дузини в София притежават големи богатства. Е, добре, използвайки властта, използвайки привилегията на тая власт, те са успели да ограбят по различни начини народните маси и да трупат богатства. Аз казвам: настъпил е моментът, когато грамадните маси от народа. . .

* Думите са пропуснати в стенографския протокол. (Red.)

Д-р И. Спирков: Ще отнемем ограбеното чрез данъци и закони.

Г. Димитров: Нищо не правите.

Д-р И. Спирков: Когато дойде време, ще го направим. Сега още не е дошло това време.

Г. Димитров: За вас не е дошло време, за тая маса е дошло.

Д-р И. Спирков: Ние нямаме властта в ръцете си.

Г. Димитров: Вие я имахте до вчера и нищо не направихте.

Д-р И. Спирков: Колко се отклонявате от въпроса!

Г. Димитров: Говоря по въпроса. Вие не искате да разберете и аз разбирам защо. Мене ми е ясно, че вие искате да избегнете разрешението на въпроса само с даването на места, ама то не разрешава работата. Въпросът е много по-голям от даването на местата.

С. Ковачев: Ние искаме държавата и общината да правят здания за бедните и имотните.

Г. Димитров: Щом държавата и общината считат, че не са поставени в положение да не са във възможност да облекчат сериозно жилищната криза, трябва да си вземат бележка тия, които са заинтересовани. То е голямата маса, то е в София, в провинцията, в цялата страна. Нужно е прочее, както казах в края на своята реч по въпроса*, една друга държавна и общинска власт, една общинска пародна власт. Тя не е властта на акционерните дружества и банките, не е властта на една шепа политически котерии — тя е властта на самия народ, който работи и който всичко създава.

Г. Цуков: Това е властта на една част от народа.

Г. Димитров: Тя е властта на народа, защото тая част от народа, господата, тя не представлява това, което имате вие в своя Общински съвет, да ми се пъчите тук сега — позволете ми изрази — с всичкия политически цинизъм и да кажат: «Ние представляваме София», тогава когато сте избрани преди 5 години и когато зад гърба ви няма една стотина, една стотна част от вашите избиратели.

Д-р И. Спирков: Вие бяхте трима, станяхте двама.

Г. Димитров: Тя ще бъде една власт в ръцете на са

* Реч пред Софийския общински съвет за облекчаване на жилищната криза. Прочетена на 15 юли 1919 г. (вж настоящия том, с. 104—113). (Ред.)

мите трудещи се софийски граждани, ще бъде един съвет на тези трудещи се в София, който се избира и членовете на който ще бъдат винаги сменяеми, а не да стоите тук пет години да се подигравате с интересите на масите. Една подобна власт за града, една подобна власт за страната, една власт на самия труд, на тези, които работят и всичко творят, тая власт ще бъде в състояние, като окастри, като смъкне привилегиите на капитала и неговата мощ, да разреши тези големи проблеми по въпроса за жилищата, прехраната и съществуването на масите. Защото, господа, вие жертвувате интересите на огромните маси за своите собствени класови и егоистически интереси, затова се намирате в тази задънена улица. Вие идете с всички аргументи, инак добре подбрани от г-н Батолова, да кажете: «Няма какво да правим.» Вие си подписвате като управляващи класи своята политическа смъртна присъда. Аз още веднъж повтарям, че съжалявам, заедто не са тук масите да ви видят, да ви чуят такива, каквито сте. Да видят как вие искате да пратите тия въпроси в една погребана комисия, за да кажете вие там: «Това не може.»

Д-р И. Спирков: Сега да ги разрешим.

Г. Димитров: Няма за какво да спорим много. Беше нужно да се разкрият известни работи. Поставиха се въпросите, всеки си смъкна маската тук и аз съм доволен, че вие я смъкнахте много добре.

Д-р П. Д. Петков: И Вие най-напред.

Г. Димитров: Сега сме на чисто. Има два големи интереса: интересът на трудящите се безимотни хора и интересът на тези, които имат големи капитали. Конфликтът между тези интереси се изразява в остротата на жилищната нужда. Е, добре, това противоречие вие не сте в състояние да премахнете, а тоя вулкан, казах отатък, той вече изригва тоя вулкан заедно с другите въпроси за съществуването на масите.

Д-р И. Спирков: Изкуствен е.

Г. Димитров: Нека мислите, че е изкуствен. Корените са дълбоки и водят към една дълбока обществена криза. Ако това не стане, нищо не е в състояние да облекчи положението на масите. Тия маси чувствуват, те почват да разбират това, и колкото да ги залъгвате само с отпуска

не на места, без възможност да построят удобни жилища. . .

Д-р И. Спирков: Вие и това не правите.

Г. Димитров: Господа! Аз констатирам, че е вярно изтъкнатото от много лица, че с представените предложения действително се върши демагогия.

С. Прулов: Вие тъпан биете в това отношение.

Г. Димитров: Аз не бих желал ние да упражняваме демагогия, нямаме нужда от тая демагогия. Защо, ще кажете. Защото нашата партия и аз лично. . .

С. Прулов: Как може да казвате, че е демагогия, г-н Димитров, когато това е един палещ въпрос? Това е недостойно!

Г. Димитров: Г-н Прулов! Вие разбирате какво говоря. Аз не казвам, че е демагогия нуждата; тя съществува; а казвам, че е демагогия търсенето начин за разрешението на въпроса и начинът на повдигането на този въпрос.

С. Ковачев: Вие най-напред повдигнахте въпроса.

Г. Димитров: Аз отхвърлям обвинението, че от наша страна, когато се изтъкват нуждите на масите и когато се посочва начинът на окончателното разрешение на жилищния въпрос, се върши демагогия. Нямаме нужда от нея, господа.

Д-р И. Спирков: Масите ви посочват.

Г. Димитров: Вие като папагал повтаряте се едно и също.

Д-р И. Спирков: И вие повтаряте, а най-главното, не казвате.

Г. Димитров: Аз говорих вече по този въпрос.

Председателят: Свършете вече!

Г. Димитров: Като ме прекъсват, толкова повече ще говоря. Кажете им да не ме прекъсват, за да свърша. Аз никога в Общинския съвет не съм отстъпвал от това, което имам да кажа.

Д-р И. Спирков: Ако го оставиш, до утре ще говори. Трябва да го изобличиш, когато говори.

Г. Димитров: Може да ме изобличи някой, ама трябва да бъде малко по-кадърен човек от тебе.

Д-р И. Спирков: Вие, вчерашен печатар, мислите, че много нещо знаете.

Г. Димитров: Аз съм човек на труда и не съм ял па-

рите на богатия си баща, за да получа докторска титла.

Д-р И. Спирков: Не съм ял парите на баща си. Твоят брат е стоял при мене.

Г. Димитров: Той ми е казал това и много добре Ви е характеризирал като потосмукач на народния труд. Купена диплома не притежавам. Остави ме да свърша.

С. Ковачев: Той е умен като Исус Христос III.

Председателят: Г-н Димитров, защо докачате? Какво значи купена диплома?

Г. Димитров: Той знае добре какво значи.

Д-р И. Спирков: Г-н Калинков знае, той ми е съученик.

Г. Димитров: Председателят трябва да има еднакво отношение към всички съветници. Когато оттам ме обиждат, тогава Ви мълчите, когато оттук се говори както трябва, Ви правите бележки. Салонен език не е за Общинския съвет; тук трябва да се каже истината, каквато е! Аз не се сърдя, когато той говори така. — Господа! Понеже се касае да се направи заключение, аз трябва да констатирам още веднъж, че Общинският съвет сам признава в тия дебати и ще го признае в своя сегашен вот, неспособността да направи каквото и да е за облекчение на жилищната криза.

Г. Цукев: Интересно заключение; като че ли не при съществувате тук.

Г. Димитров: Това заключение е потвърдено от самия Вас и от Вашия колега д-р Петков. Неспособен е Общинският съвет да стори това, както е неспособно и държавното управление да стори това, защото то стои върху почвата на една капиталистическа обществена система, защото пази интересите и привилегиите на капитала против интересите на масите. То е така ясно, че не подлежи на никакво съмнение за ония, които нямат личен или класов интерес да го прикрият. Нуждата обаче съществува; тя очаква своето разрешение. И щом управлението на държавата и общината не са в състояние да дадат това разрешение, заинтересованите работещи маси сами ще намерят да го дадат. Г-н Калинков се опитва да ви уплаши с това, което става в Русия. Той прочете изявлението на Максим Горки, който писател в един момент на революцията е бил огорчен от известни ексцеси на револю-

нията, каквито винаги стават, каквито имаше във Великата французка революция⁷², каквито имаше в Английската революция⁷³, който писател и поет в първите моменти написал едно изявление крайно рязко. Това изявление д-р Калинков прочете и каза: «Ето една смъртна присъда», ама той забрави, че скоро след това, при развитието на работите в Русия, сам Максим Горки се убеждава, че развитието на революцията върви тъй, както трябва, че той трябва да посвети своя талант и своите сили на Съветската социалистическа република, и застана редом с Туначарски начело на народната просвета.

Председателят: Факт, че сега е по-грозно в Русия, отколкото беше по-рано, защото 50 хиляди души има изгонили оттам в Цариград.

Г. Димитров: Признавам, че в Русия е грозно, готов съм да призная това, което каза г-н Калинков, че в Русия е ад, ама за кого е ад? Ад е за дворяните, капиталистите, лихварите и господата, които притежават имоти и капитал в Русия, за руския народ обаче не е ад. Руският 180-милионен народ сега сам се управлява, сам урежда своите съдбини, ако някъде зле беше уреден, той сам носи отговорността и търси пътища да го поправи. Един народ, който сам се управлява, в който управляват повече от 50 хиляди съвета, в които съвети влизат повече от 1 1/2 милиона хора — това е самият народ, който диктува, който се управлява така или иначе. И ако руският народ търпи големи материални лишения, ако въпросът за прехраната не може да бъде уреден, кой умен човек не може да си помисли, не би разбрал, че това не се дължи на лошата система на управлението, а се дължи на тая военна и економическа блокада, в която е поставена Русия.

Д-р П. Спирков: Кажете колко милиона сте получили в Русия?

Г. Димитров: Милioni от Русия не сме получили и това подмятане е смешно, но има във вашите партии хора, които бяха на казан в Азиатския департамент и при руския цар. Ако аз бих получил от руския народ нещо от нещото на българския народ, не бих го считал за позорно, но питам ви вас, които получавате от руския цар, да ми продадете България, за да я обърнете в една Задушска губерния, вне какво ще отговорите. За това аз

мога да разкрия документи, недейте ме кара да чета документи, които не са на мястото си, понеже сега не му е времето, когато г-н министър Теодоров — съжалявам, че брат му не е тук. . .

Председателят: На предмета.

Г. Димитров: . . . когато г-н министър-председателят Теодоров, като министър на външните работи, дава заповед да се изплатят 22 500 лв. от фонда на Министерството на външните работи на еди-кой си господин, който написал брошура за чумата в болшевишка Русия*, и 50 000 лв. на някой си г-н Дюкмеджиев**, дошъл от някъде си, който написал всевъзможни псувни по адрес на болшевишка Русия.

Председателят: Как ще проверим това, което казвате? Не Ви вярваме, дайте доказателства.

Г. Димитров: Преписите от разписките са у мене Е, добре, господа, ето кой получава пари, ето кой се подкупва! И недейте подмята на нас, които представляваме работническата класа, която водим на решителна борба за осъществяването на нашите идеали. . .

С. Прулов: Работническата класа не се представлява от вас.

К. Батолов: Моля, г-н Димитров, ако е възможно, по-кратко.

Г. Димитров: Вие искахте да бъде изчерпателен.

К. Батолов: Вие сте в една материя, която няма връзка с въпроса.

Г. Димитров: Това, което говоря, е засегнато от дебатите и е в свързка с въпроса; пресичанията идат от друго място и по други причини. — Аз трябва да подчертая в заключение, че правейки тия предложения, от татък групата на широките социалисти сама се поставя в едно крайно фалшиво положение: или те са за реквизиране на жилищата и за предприемането на радикални мерки и това може да стане чрез една решителна борба на масата срещу управлящата класа и в такъв случай трябва да бъдат в редовете на тая маса, или когато те

* Г. Димитров вероятно има предвид брошурата на П. Джидров «Препрага на социализма». С., 1919. (Ред.)

** Дюкмеджиев, Л. Социалната смърт и държавният бандитизъм в болшевишка Русия. С., 1919. (Ред.)

управляват с домопритежателите или техните представители във властта заедно, ако правят подобно предложение, очевидно това са само «звънчета за популото», както беше се изразил техният Янко Сакъзов.

С. Прулов: Ние ще отидем по средния път.

Г. Димитров: Няма, господа, среден път; едно от двете: или вие поддържате радикалните мерки, които ви диктува животът днес и които могат да бъдат приложени чрез оряването привилегиите на собствеността и чрез окончателното премахване на капиталистическата собственост. . .

С. Прулов: Нали по етапи ще вървим, както Вие казвате?

Г. Димитров: . . . или, щом закачите калъчката и почнете да упражнявате полицейска власт, за да пазите имотите и собствеността на богатите. . .

С. Прулов: Теории!

Г. Димитров: Моля! — . . . нямате право да излизате с подобни предложения. Едно е вярно*. Вие днес представлявате полицията на България, вие управлявате България в този смисъл. Какво е призванието на полицията в буржоазната държава — нали да пази собствеността върху почвата на съществуващата Конституция? Или каква реквизиция тогава говорите?

С. Прулов: Реквизиция въз основа на същата Конституция.

Г. Димитров: Тогава, когато масите искат това, никаква Конституция не е в състояние да ги спре.

С. Прулов: Това положение, ако не се узакони, волю-волю ще минем на другия път.

Г. Димитров: Аз отговарям на вашия Манов — съжалявам, че го няма тук. Вие имате калъчката в ръцете си. Нам ни предписват Конституция и закони в страната да пазим собствеността и имотите на хората, вие трябва да ги пазите и ги пазите. Вие това вършите. Вие служите на буржоазиите и капиталистите в България; няма никакво значение в това!

С. Прулов: Никой не е мислил да нарушава собствеността чрез грабеж.

* В стенографския протокол — «друго». (Ред.)

Г. Димитров: Не е въпросът за грабеж. Вие затвърдявате една обществена система на частната собственост.

С. Прулов: Никой не е искал ощетяването на тая частна собственост чрез грабеж.

Г. Димитров: Вие държите в ръцете си тая власт и казвате на г-н Теодорова, на представителя на най-големите богаташи в България — вашите хора казват: «Ние взехме полицията не да ви катурим вас, ние имаме полицията и Вътрешното министерство и пр. не да ви махнем вас, не да отнемем вашите привилегии на собственици и богати хора, за да задоволим интересите на масите, не, такова нещо ние не желаем. Ние вземаме властта заедно с вас, за да изпълним заедно с вас общонационални задачи.»

С. Прулов: Никакви национални задачи; просто за да произведем избори.

Г. Димитров: Не е само това, недейте говори; всички разбират тая работа. Е, добре, питам аз, биха ли ви позволили вам, биха ли ви дали Министерството на вътрешните работи. . .

С. Прулов: Кой ни го е дал? Ние си го взехме сами.

Г. Димитров: Това е върхът на политическия цинизъм.

С. Прулов: Това са факти.

Председателят: Моля, г-н Димитров.

Г. Димитров: Вие нищо не сте взели; вам ви дават властта, господата, та това го знаят вашите колеги, с които управлявате, пък и гражданите го знаят много добре. Защо ви дават властта? Щото самата буржоазна държава на власт е разклатена и компрометирана в очите на народните маси. Вие сте свикани да ѝ турите лустро, да ѝ дадете кредит в масите, за да обърнете дебелия сопа на властта срещу бунтовниците и размирниците, срещу тези, против които сега г-н д-р Калинков апелира да се вземат всички мерки. Е, добре, това е правено и в Русия, и навсякъде.

С. Прулов: Там, където сте искали да разтуряте събрания, яли сте бой, иначе имате пълна свобода.

Г. Димитров: Във всичките работнически стачки по лицията се бърка срещу работниците. Това е навсякъде. Ами, господата, може ли да бъде другояче?

С. Прулов: От факти има нужда; от теории няма нужда.

Г. Димитров: Ето ви, г-н Батолов е там, до Вас, аз бих го повикал за свидетел в едно отношение да Ви отговори той сам, ако обича, как е възможно, щом се нагърбвате вие да управлявате една буржоазна държава, държава на капитала, щом се нагърбвате да имате Министерството на вътрешните работи, полицията в ръцете си, нищо друго да правите? Та нали срещу всички тези елементи, които работят за разрушението на тая държава, е нашата полиция.

С. Прулов: Това е теория. Фактите са други, че там, където искате да разтурите събрание, не ви се дава възможност, иначе всичко си правите. Имайте достойнството да го признаете.

Г. Димитров: Сега, ето аз повиках един свидетел, който е до Вас, и той би могъл да Ви каже, и всеки би могъл да Ви каже, който би държал за действителността, и последователността, за логичността, че другояче не е възможно. Впрегнали се в тая каруца, вие ще вървите против интересите на масите и за интересите на капитала.

С. Прулов: Вие бъркате.

Г. Димитров: Ама Вие имате Перник и Русе, и Сливен, и пр.

С. Прулов: В Перник е дадено това, което никъде не е дадено.

Г. Димитров: Превърнахте полицията в един инструмент за преследване трудещите се маси, които се борят за хляб и свобода. Ако беше тук г-н Влайков, той щеше да каже, макар че е ваш ортак в управлението, че вие се превърнахте в една полицейска социалдемократия. Е, добре, господа, такава политика не се прави тук, такава политика не минава. Народните маси са вече сити на приказки и дискусии, те искат дела.

С. Прулов: Какво чакате?

Г. Димитров: Вие управлявате. Дайте да видим какво вършите. Вие не правите нищо за облекчението на икономическата криза. Впрочем следва да се констатира публично навсякъде, че сте неспособни вие, които управлявате, да я облекчите.

С. Прулов: Нека това констатираат масите и бъдат логични.

Г. Димитров: Когато те излязат, Пастухов ще тръгне с полиция и войска срещу тези маси. Там е вашата трагедия, трагедията на една котерия, която иска да седи на два стола, която се е хванала с едната ръка за Теодоров и за гешефтарите, а с другата ръка — за пролетариата. Това комедиантство ведин момент на горещи съдбоносни борби не минава.

С. Ковачев: Говорете по жилищната криза.

Г. Димитров: Вие не сте в състояние да я държите; тя ще ви погребее като политически и управляващи партии.

С. Ковачев: Ще си изпълним дълга; на всичките софийски граждани ще дадем жилища.

Г. Димитров: Не се приема реквизицията на свободните помещения не защото е противоконституционно и защото законът пречи, не, но в дъното на съображенията вие имате само едно: не се приема, защото ще се посегне върху спокойствието на притежателите на имотите, защото ще се посегне върху самите имоти.

Д-р И. Спирков: Това е демагогия. Шести път го разправяте.

Г. Димитров: Вие имате нужда сто пъти да се каже.

Председателят: Вие развивате точките, които развихте миналия път.

Г. Димитров: Аз завършвам. Да се премахне частният монопол на терена в София, да се превърне в един общински поземлен фонд и да се постави на разположение на общината за разрешението на жилищния въпрос в интереса на цялото население — това не може! Защо? Защото се отнемат имотите на имотните в София. Докато настъпи моментът за едно подобно изземане за земята, да се пристъпи към конфискуване незаслужилия прираст в стойността на имотите, прираст не номинален, а реален, защото сградите и местата, които струваха 30 000 лв., днес са 300 000 лв. и милион.

С. Ковачев: Батолов казва, че като отнемем местата, прираст няма да има.

Г. Димитров: Да се посегне върху това, да се взе

ме този незаслужен прираст в една или друга форма . . .

К. Батолов: И ние казваме — чрез данъци.

Г. Димитров: . . . не влизам в подробност тук — и това не може, защото се посяга върху «свещената частна собственост». Как, кажете, ще отнемем имота на едн-кой си, който сам си го е спечелил? Не може! Следователно не могат да се приемат тези радикални мерки не защото са неосъществими, не защото не биха донесли облекчение на жилищния въпрос, не защото не са наложителни, не защото не се диктуват от жизнените интереси на масите, ни 90% от столичното население, но защото, ако това би се прокарало, една стъпка би останала до окончателното премахване на капиталистическата частна собственост.

Д-р И. Спирков: Чете лекции по социализма! Ние не сме работници.

Г. Димитров: Това се диктува от интересите на масата и щом 90% от населението е заинтересовано да го има, а само 10% други са против него, бъдете спокойни, тия 10%, макар да имат срещу себе си силата на капитала, миличката на държавната и общинска власт, непременно ще наложат на 10-те% това отношение, което трябва на народните маси.

Д-р П. Петков: Събирате гологаните на работниците и ги лъжете.

Г. Димитров: Това има да стане; а всичките тия възмущения, които са съвършено недостойни, аз ги разбирам много добре. Вие нямате сериозни аргументи; какъвто аргумент сериозен можа да ми се противопостави, се отнесе от г-н Батолова — противник политически е, но не дотоен противник, а това глаголствуване, това дърдоране от Вас, г-н Петков, показва, че има босота и празнина във вашите глави.

С. Ковачев: Във вашите глави.

Г. Димитров: Ама с това, господа, не допринасяте нищо нищо за разяснението на въпроса, а още по-малко за облекчението на жилищната криза. Вие си подписвате в това фалимента, подписвате си смъртната присъда. И да разбере народът това — то е нашата задача!

2. В ЗАЩИТА НА СЪВЕТСКАТА ВЛАСТ В РУСИЯ*

Председателят: Има думата г-н Димитров. Нека се има предвид, че това мнение, което чухте, е писано преди година и половина.

Д-р И. Спирков: Сега ще слушаме.

Г. Димитров: Ще слушате и хоро ще играете. Докато губим времето си тук, ще слушате, разбира се. Това е писано преди година и половина, в момент още на революцията, в първите дни на революцията, преди да може да се организира властта на съветите както трябва. Едно. На второ място, сам Кауцки отстъпи от своите предишни разбирания. Той стана социалпатриот. Е, добре, г-н Калинин и всеки друг, който иска да търси аргументи против руския болшеvizъм и намирайки аргументи против болшеvizма в Русия, да атакува нашата партия и нашата революционна борба в България за съветска форма на управление, ако имаше добросъвестност в него, трябваше да намери доклада на анкетната комисия⁷⁴, избрана в Бернския интернационал⁷⁵. Тая анкетна комисия, изпратена в Русия, отишла в Москва и Петроград да види какво става там. Тя е написала своя доклад, афиширала го е и той трябваше да бъде прочетен. Този доклад опровергава Кауцки и всички ония тенденциозни източници против Руската съветска република. Положението в Русия не е райско.

Председателят: Не може да бъде райско, по-лошо е от ад.

Г. Димитров: Защото вашият съглашенски империализъм, на който вие служите, държи под военноикономическа блокада Русия и тя не може да организира стопанския си живот както трябва. Докато не бъде сломена и вдигната тая блокада, руският народ ще среща затруднения. Тежки бедствия прекарват работническите маси в Русия сега, но те знаят за какво се борят. Те отиват към разчистване пътя за едно положение, каквото не беше мислимо, не беше възможно при стария царски режим. Това виждаме и в Унгария, и в някои други стра

* Г. Димитров се изказва по повод прочетеното от Г. Калинин интервю на К. Кауцки, в което той се обявява срещу съветската власт в Русия. (Цит.)

ни. То не е предмет на нашите дебати, но понеже повдигате този въпрос и черпите аргументи оттам, трябва да ни се каже. Не е ли ясно и за слепците, че се повдига едно международно вълнение на революция на народните маси, което се излива вече в нови обществени форми, в нова форма на управление и стопанска организация. Та това е неизбежно, това е болшевизъм в основата си, ако разбирате. Това, което става в Русия, става в Унгария, макар и не точно копие във всички подробности, както в Русия. Ще стане същото в Югославия, няма съмнение за Сърбия, няма съмнение за Румъния, няма съмнение. . .

Д-р П. Петков: За България?

Г. Димитров: И България няма да избегне тая участ. В това няма никакво съмнение. Във всеки случай всичките тия аргументи, които на нас се противопоставят, с нищо не облекчават жилищната криза. Това интервю на Кауцки няма да направи положението на населението в София по-леко. Това ние предлагаме, което народните маси са в състояние да го направят и с което непременно ще разчистят пътя към разрешението на жилищната и на всички други кризи.

Председателят: Който надвие.

Г. Димитров: Или ще отидем на ешафода, или ще възвръществуваме!

Публикуса се за първи път по текста на стенографския протокол от заседанието

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

21 юли 1919 г.

1. ИЗКАЗВАНЕ ПО НОВИЯ ПРАВИЛНИК ЗА СЛУЖБИТЕ В СОФИЙСКИТЕ ГРАДСКИ МИНЕРАЛНИ БАНИ*

Защо преди да докладвате този правилник, не го раздадохте на съветниците, а така, експромто** искате да го прокарате?

П. Теодоров: То мина през комисията.

Г. Димитров: Мина, но и понятие нямаме за него. Това е един правилник. Преди да се докладва, два дена бяха достатъчни, за да се напишат на пишуща машина няколко екземпляра, да ги имаме на ръка в заседанието и да знаем какво ще гласуваме.

П. Теодоров: Г-н Сакъзов го направи закон само с указ, преждевременно, преди да се склучи*** мирът, а вие сега за един правилник, който по силата на този указ се прави, вдигате гюрултия.

Председателствующ Прулов: Започна се вече разглеждането на правилника и не може да се отложи.

Г. Димитров: По този начин не може да се процедира. Що се касае до бележката на г-н Петко Теодоров, тя е невярна. Вие не знаете как стои работата и искате да заблуждавате. Работата стои другояче. Има един Закон за хигиената и безопасността на труда, гласуван от Народното събрание въз основа на Конституцията. Съгласно този закон Министерството на труда има право да фиксира точно работния ден и то прави това с постановление и царски указ, тъкмо съгласно закона и тъкмо съг-

* Г. Димитров се изказва по доклад на архитект Карасимеонов, упр. вител на Софийските градски бани. (Ред.)

** Экспромто (лат.) — неочаквано, без подготовка. (Ред.)

*** В стенографския протокол — «свърши». (Ред.)

лисно Конституцията. Вие си спомняте за Конституцията гук, а не си спомняте, че Конституцията се тъпче чрез военно положение, цензури и пр.

И. Теодоров: Тя се тъпче, защото има чужди войски.

Г. Димитров: Не затова, а защото не ви изнася да я прилагате сега. Аз правя тая забележка затуй, защото един подобен правилник трябва да съвпада със закона, а да да бъде така, трябва да бъде проучен предварително.

...*

Има едно-единствено уместно предложение: да се махне тази клауза**, защото иначе се поддържат една лъжа и едно лицемерие безподобни.

Д-р Г. Калинков: Вие допускате ли бакшиша?

Г. Димитров: Той сам по себе си става. Ето кои са елементите, които създават бакшиша в баните, както и другаде: от една страна, положението на самия персонал, нуждата на персонала да добие нещо повече по един или друг начин, без да увреди даже интересите на службата, и шилнявайки службата, да добие нещо повече от това, което е определено като заплата, и, от друга страна, нуждата на клиентите да бъдат по-добре и по-внимателно услужени, считайки, че щом платят бакшиш, вниманието към тях ще бъде по-голямо, което ще бъде привилегия на тези, които плащат.

Д-р Г. Калинков: Привилегия на богатите.

Г. Димитров: Бедните дават често пъти повече, защото са повече пожертвувателни. Вие виждате, че и във втора и трета класа вани има тоже бакшиш.

Д-р Г. Калинков: Фактът е друг.

Г. Димитров: При тези взаимни отношения между персонал и клиенти не е възможно да изкорените бакшиша, ако щете и с най-драконовски мерки да го преследвате. Досегашната практика установява това. Ето защо няма смисъл да се поставя клауза, която би причинила само неприятности между Управлението на баните и персонала. Управлението на баните, като не туря в правилника нищо по въпроса за бакшиша, ще има една гри-

* Съкритени изказвания на други участници в заседанието. (Ред.)

** Става дума за т. 16 от правилника, която забранява на персонала в средните бани да иска и да приема допълнителни възнаграждения от посетителите. (Ред.)

жа: да иска от персонала еднакво услужване на всички, изпълняване добросъвестно службата си. Който не я изпълнява добросъвестно, правилникът има достатъчно постановления, с които може да го тури на мястото му. Значи няма опасност, че с бакшиша ще се създават привилегии за богатите, щом като самото управление има достатъчно други средства да накара служещите да изпълняват добросъвестно службата си спрямо всички. Ето защо аз считам, че най-правилното разрешение на въпроса е премахването на всяка клауза за бакшиша. Бакшишът съществува, за него няма нищо да фигурира, няма нито да се премахва, нито да се насърчава.

П. Теодоров: Значи ще трябва да се унижават общинските чиновници да получават бакшиш?

Г. Димитров: Ако не искате да се унижават общинските чиновници, възнаградете ги добре — ето церът! Когато това не го направите и не сте в състояние да го направите, тогава нямате право да ритате срещу бакшиша. Това е едно буржоазно лицемерие от вас: ситите и доволните да порицават ония, които са принудени да приближават към такова допълнително възнаграждение.

2. ПРОТИВ ОТПУСКАНЕТО НА ОБЩИНСКИ МЕСТА ЗА СПЕКУЛАТИВНИ ЦЕЛИ*

Общината не може да отпуска места на никакви акционерни дружества, които под формата на спорт целят чисто спекулативни цели. Може да се отпускат места на дружества-корпорации, които имат за цел физическо или духовно развитие на членовете от обществото. Това разбирам, общината е давала такива места. Но тук имаме работа с едно акционерно дружество, което иска да постави спорта на акционерни начала. Да си намери място, да си го купи или наеме. Общината няма защо да дава под наем места за чисто спекулативни цели и печалби. Аз съм решително против такова нещо. Това би било опасен прецедент. Общината не трябва да дава под наем места за никакви други цели освен за своята социална поли-

* Г. Димитров се изказва по повод заявлението на дружество «Комспорт» от 23 юни 1919 г., с което иска да му се даде под наем за 30 г. 120 000 кв. м място в Борисовата градина за хиподром. (Ред.)

гика, за увеличаване на капитала си или за физическо или духовно развитие на обществото. Всичко друго, което гони спекулативни цели, което има за цел да се добият печалби, трябва да стане не с местата на общината, които и без това не са много и които трябва да бъдат употребени за други цели, а по други пътища. Тези хора могат да намерят други места, без да закачат този поземлен фонд, който имаме. Ние имаме по-висши интереси от капиталистическите цели на това дружестео.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

АГИТАЦИОННАТА СИНДИКАЛНА АКЦИЯ

София, 1 август 1919 г.*

Предприетата от Синдикалния комитет и централните настоятелства на професионалните съюзи *агитационна синдикална акция* се приключва на 1 август т. г.

Според *общите* сведения, с които до тоя момент разполага Синдикалният комитет, акцията се завършва с отлични резултати за нашето синдикално движение. През агитационния период са привлечени в редовете на професионалните съюзи много хиляди неорганизирани работници и работнички, образувани са множество нови секции на съюзите и смело може да се каже, че са засегнати от агитационната акция работниците и работничките във всички кътища на страната.

За да се *затвърдят* добитите резултати и да се използват за по-нататъшното засилване на професионалните съюзи и за организирането на стоящите още извън нашето движение работници и работнички, Синдикалният комитет настоява:

1. До *10 август т. г.* най-късно местните работнически съвети да му изпратят подробни сведения за добитите от агитационната акция резултати в местността им, като си послужат със специалните за тая цел формуляри.

2. Веднага след привеждане в известност добитите от акцията резултати всеки Местен работнически съвет да свика на конференция настоятелствата на професионалните секции в местността, за да се обсъдят *конкретните* мерки, които трябва да се предприемат съобразно специ-

* Дата на публикуването. (Ред.)

фичните условия на всяка професия, за задържането на повъспечелените членове и за по-нататъшното вербуване на средата на неорганизираните нови работници и работнички.

3. Да се свикат общи синдикални събрания, в които да се изнесат добитите резултати и във връзка със стачните борби и създаденото колосално раздвижване перед работническите маси от протестационната акция на 27 юли⁷⁸ т. г., да създаде нов мощен тласък в агитацията между неорганизираната работническа маса, както и за сплотяването в редовете на нашите професионални съюзи и ония работници и работнически групи, организирани при «широкосоциалистическата» партия, които досега вече са дълбоко възмутени от предателството на тая полицейска котерия. На тия събрания трябва да се издигне енергично лозунгът за *единството* на организацията и борбата на пролетариата.

4. Да се усили комунистическата просвета в професионалните секции, както и разпространението на «Работнически вестник» и комунистическата литература, като се има предвид, че това е най-сигурното средство за задържането и школуването на хилядите нови членове на професионалните съюзи.

Синдикалният комитет е убеден, че другарите веднага ще направят всичко необходимо в духа на настоящото, да непускат нито за минута съдбоносния момент, който преживяваме, и историческите задачи, които стоят пред нас.

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

78 «Работнически вестник»,
№ 21, 1 август 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ЕДИНСТВОТО НА ПРОЛЕТАРИАТА

На тая тема на 3 т. м. вечерта говори в Работническия дом, София, др. *Георги Димитров*. Градината и салонът на Работническия дом бяха буквално изпълнени от работнически свят. Бурната и пламенна реч на др. Г. Димитров бе непрестанно прекъсвана от възторжените одобрения на присъстващите другари и другарки.

Другарят оратор обрисова бедственото положение, в което работническата класа изпадна вследствие катастрофалната националистическа политика на разбойническата буржоазия. Необузданата капиталистическа експлоатация (ниски заплати, дълъг работен ден, безработица), чудовищната скъпотия и тежката жилищна нужда (в големите градове) наложиха редица работнически стачки. Стачните борби извикаха общия вой на работническите потосмукачи, обединени около новоизникналите акционерни дружества, банки и картели; държавата откри застана на страната на капитала. (Тук другарят оратор обрисова подробно, открито предателската, противоработническа и разценническа роля на общоделската власт вуваша котерия в борбата на пернишките миньори, иксантийските тютюноработници, общата стачка на славенските работници⁷⁷, ролята им по конгреса и след него на Келнеро-готварския съюз⁷⁸, по общата стачка на русенските работници, по борбата на железничарите пощенците⁷⁹ и напоследък по акцията на 27 юли на Коммунистическата партия.)

Очертаха се рязко два борещи се на живот и смърт лагера. От едната страна на барикадата застанаха работ

ниците и трудещите се, борещи се под знамето на Комунистическата партия и професионалните съюзи, от друга страна на барикадата застана класата на капиталистите и контрареволуционната буржоазия.

Общоделската полицейска котерия открито премина в лагера на контрареволуцията. Арести, побои в участъците, освобождаване срещу тежки гаранции арестуваните борци-комунисти, доброволната детективска служба — всичко това е нейно дело.

Работниците и трудещите се разбраха, че общоделската полицейска котерия е открит наемник на техните противници — и бързат да се наредят под знамето на борбата, под знамето на Комунистическата партия.

Днес Българската комунистическа партия брои в своите редове повече от 40 000 борци, а Общият работнически синдикален съюз — повече от 30 000. Разочарованието от наемническата контрареволуционна политика на общоделската полицейска котерия всред работниците, членове на тая партия, е пълно. Тяхната работническа съвест и чест заговориха и те бързат да скъсат с тая партия. «Работнически вестник» не сарва да публикува декларациите, с които те преминават в редовете на собствената си партия.

Но Българската комунистическа партия има врагове не само отдясно, а и отляво. *Настрана от движението*, от борбите и страданията на българския пролетариат стои и гня сублимни моменти една група от *съзерцатели*, от *критици*; това са хората около литературните кръжоци на «Социалистически преглед»⁸⁰ и . . . . .*

Изолирали се от борбите на *масата*, прекарващи в съкрушително бездействие — тия богове от Парнас патят спокойствие; те мъдруват, съчиняват различия и шепнат чрез своите писания смут и заблуди — равни на качестви — върху борбата на Българската комунистическа партия.

Интелигентите свръхчовеци около «Социалистически преглед» и «Наша дума» бълнуват за обединение, а не желаят да подчинят своята амбиция на пролетарската дисциплина, защото тя е за тях диктатура; бълнуват за

• Унищожено от цензурата. (Ред.)

революция, за съвети — а правят всичко възможно, за да разстроят кадрите на революцията.

Но въпреки това *обединението* под знамето на комунизма *става*; въпреки тях делото. . . . . *
е в здравите и сигурни ръце на единствената *масова* партия на българския пролетариат — Българската комунистическа партия. Напразно има да чакат те планината да отиде при Мохамед.

В пламналата изборна борба Българската комунистическа партия зове масите да се сплотят под разветия стъг на максималната ѝ програма. В името на нея на работа, другари, за да занемаят всички клевети!

Последните думи от пламенната реч на др. оратор бяха продължително аплодирани.

В. «Работнически вестник»,
№ 28, 9 август 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Унищожено от цензурата. (Ргд.)

ЖИЛИЩНАТА НУЖДА

Жилищната нужда става все по-болезнена и непоносима. Катастрофалната политика на буржоазията разруши основите на целия икономически живот; тя не остави незасегнато строителното дело, спря строежа в градовете и села, разюзда най-необузdana спекулация с незастроените градски места и с къщите и по този начин предизвика колосално повишение на цените на къщите и на наемите. Буржоазията, която не остави нито една област от живота на народните маси, за да си натрупа колосални богатства от залька на бедстващите и страдащите, алчно използва острата жилищна нужда, за да превърне и нея в изобилен източник на бързо обогатяване.

Поскъпването на наемите настъпи още преди войните. То се дължеше на бързото увеличение на градското безработно население и на спекулацията на буржоазията с незастроените градски места. Благоустройството на градовете (прокарване и павиране на улици, водоснабдяване, канализация и т. н.), доколкото се вършеше, повиши цените на местата и къщите, а оттук и размера на наемите. Домоприжателите използваха и използват благоустройството на населените места, вършено със средствата на народните маси, за да увеличават цените на местата, къщите и наемите. По този начин благоустройството на градовете доведе до тъкмо обратни резултати от очакваните: вместо да се подобрят жилищните условия на градското население, те се влошиха. Увеличаващото се безработно градско население е принудено да живее

натъпкано като сардели в тесни, тъмни и влажни жилища и да плаща половината и повече от ежемесечния си доход за наеми. Работното население е изгонено не само от центъра на големите градове, но и от по-добрите квартали, то биде принудено да се пресели в най-далечните махали, дето няма нито улици, нито осветление, нито вода, нито здрави жилища и дето всичко тъне в смрад и нечистотии. Така в София, в квартала «Ючбунар», от работнически, какъвто беше, се превърна в чиновнически, а работническите семейства са изгонени в «Коньовица» и далечните краища на столицата.

Но жилищната нужда е непоносима и в центъра на големите градове. Днес само най-богатите могат да намерят сносна къща за живеене в столицата и другите големи градове, като плащат месечни наеми за къща с 2 стаи — 600 лева, с 4 стаи — 1200 лв., и т. н. Широката маса работници и служещи, дори чиновници и офицери, трябва да се заселва из крайните квартали в най-нехигиенични жилища.

Войната изостри още повече жилищната нужда. Строежето на здания, както и особено баснословната спекулация с градските места и имоти, увеличи наемите десет и повече пъти. В големите градове мнозинството от служещите и чиновниците живеят още благодарение на Закона за наемите⁸¹. Но широката работна маса, която беше принудена и днес е принудена даменява местожителството си, за да търси работа, не може да се ползува от облагите на Закона за наемите. Същото е с голяма част чиновници, дребни търговци, офицери, учители и др., които са принудени да променят местожителството си. Законът покровителствува само наемателите, които са сключили наемните договори преди или през време на войната, не и ония, които сега се пренасят и наемат жилища. Те, за да намерят жилища, трябва да платят десеторно по-големи наеми.

Буржоазните котерии, десни и «леви», нехаят пред тая въплияща нужда на работните маси. «Левите» управляват вече 10 месеца, те имаха на разположение и цял месец на Народното събрание, но не направиха нищо за облекчение на жилищната нужда. Те дори не внесоха някои обещани от тях подобрения в Закона за наемите

той си остана такъв, какъвто биде създаден от Радославоното болшинство. Буржоазните котерии, десни и «леви», не искат да засягат болния жилищен въпрос, защото не искат да посягат върху интересите на градските домопритежатели и на спекулантската буржоазия, която търгува с местата и къщите.

Комунистическата партия е единствената, която посочва смело на зеещата и изострящата се жилищна нужда и посочва на средствата за нейното задоволяване. Ако работническите и трудещите се маси са натъпкани в крайните квартали на градовете, то в центъра една шепа охолни буржоазия живее в широки, просторни и комфортни жилища, като се ползува с всички изгоди на благоустройството (паваж, осветление, вода, канализация и пр.), създадени с общи средства. Комунистическата партия иска, щото жилищата в градовете да бъдат разпределени равномерно между населението, като част от работното население от крайните квартали, натъпкано по цели и многобройни семейства в една или две стаи, се пресели в широките и удобни къщи на буржоазията, които трябва да се реквизирират, като на домопритежателите се остави толкова стаи и отделения, колкото е необходимо и възможно при съществуващите сгради в града.

От друга страна, за да се спре спекулацията с незастроените места, градските общини трябва да ги експроприират, да обезщетят притежателите им по цените преди войната и да ги застроят с общински и държавни жилища, които да се дават на достъпни наеми. Най-после, трябва да се създаде нов закон за наемите, който да намали и определи размерите на всички наеми, сключени по-рано, и които ще се сключват в бъдеще.

По основната причина на жилищната нужда е в частната собственост върху земята и сградите. Последните столетия развиха и засилиха частния капиталистически монопол върху земята; едрите земевладелци и домопритежатели използват своя монопол, за да увеличават непропорционално цените на храните и жилищата. Само премахването на капиталистическия монопол върху земята, преобръщането ѝ от частна в обществена собственост, ще премахне извора на жилищната нужда. Комунистическата партия се бори за превръщането на земята в собстве-

ност на трудещия се народ, в общ национален фонд на цялото общество; тя се бори за създаването на общественото владение на земята.

На 27 юли Комунистическата партия издигна наред с другите си искания и това за задоволяване на жилищната нужда. Но тъкмо затова правителството на «левите» начело с широко-полицейската Пастухова котерия, за да защити алчните домопритежатели и спекуланти, организира всички сили на реакцията, подкупи и напипа и се нахвърли върху работните маси, борещи се под знамето на Комунистическата партия за задоволяване на жилищната нужда.

На 17 август в изборите* Комунистическата партия призовава всички трудещи се, които страдат под тежестта на жилищната нужда, да се сплотят под нейното знаме, на което са написани спасителните лозунги за даване жилища, въздух и светлина на трудещия се народ.

В. «Работнически вестник»,
№ 27, 8 август 1919 г.
Без подпис

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Парламентарни избори за XVIII обикновено НС. (Ред.)

ДО ГОСПОДИНА КМЕТА НА СТОЛИЧНАТА ОБЩИНА*

КОПИЕ ОБЩИНСКИТЕ СЪВЕТНИЦИ

София, 20 август 1919 г.**

В последната сесия на Общинския съвет, както и по-рано на два пъти, имотното и домопритежателско болшинство на съвета въпреки нашите енергични настоявания *отвърли предложението за реквизиране свободните и служители за лукс на буржоазията жилища и други помещения и равномерното им разпределение между бездомните трудещи се семейства!*

Общинският съвет отказа въобще да направи каквото и да е за облекчение острата жилищна криза в столицата, и снабдяването с жилища бездомното население.

Тогава още предупредихме, че с тая своя политика Общинският съвет с ам тласка бездомните граждани да заемат общинските места и да търсят облекчение от ударите на жилищната криза в струпването на бързата свои жилища.

Днес вече в покрайнините на столицата хиляди трудещи се бедни граждани заемат общински места и заробиват се материално, бързат да си построят къщурки, а сами по себе си крайно нехигиенични, неудобни и прямо опасни.

И след като Общинският съвет със своята буржоазна жилищна политика, ръководейки се само от интересите на имотните и домопритежателите, докара бедствувалата и отчаяна маса до това положение, сега вие при-

* Протест на комунистическата общинска група, подписан от Г. Димитров, включен в статията «Смущението на престъпниците» — вж «Работнически вестник», № 46, 1 септември 1919 г. (Ред.)

** Дати на писмото. (Ред.)

стъпате с въоръжена сила да прогонвате тия нещастници и разтуряте къщурките им; вие сте готови да проливате и кръвта на маса жени и деца, които по ваша вина са прибегнали към такава крайност!

Ние най-решително протестираме против това насилие и заявяваме, че завземането на общинските места и нерационалният строеж върху тия места може да се спре само ако бързо се реквизират свободните и други жилищни помещения и се настанят там нуждаещите се от жилища трудещи се бедни семейства.

Докогато това не направите, вие нямате нито моралното, нито фактическото право да изгонвате от общинските места тия нещастници и да употребявате срещу тях насилнически мерки.

Ако въпреки това вие все пак употребите насилие срещу тия софийски граждани, жертви на буржоазната общинска и държавна политика, отговорността за тежките последствия пада изключително върху вас и вашите колеги в управлението на Софийската община.

За Комунистическата общинска група
Общински съветник: *Георги Димитров*

ПОЗИВ

НА СОФИЙСКАТА ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИЯ*

Работници и граждани!

Едрата софийска буржоазия, старите и нови милионери, гешефтарите и спекулантите днес се разполагат в просторни и комфортно наредени къщи с множество стаи, апартаменти, салони, будоари. За своя лукс, за своите феделнически и развратни удоволствия те заемат жилищни и други помещения, в които спокойно биха могли да се поместят най-малко 3000 бездомни трудещи се семейства.

В същия тоя момент хиляди многочленни семейства на работници, служещи, чиновници и други бедни граждани са натъпкани в зимници, дупки, тавани, бараки, коридорчета и кухни, дори под шатри в дворовете на някои къщи и са принудени за подобни мизерни жилища да платят баснословно скъпи наеми, които достигат често до 150—200 лева.

И тая страшна жилищна криза всеки нов ден все повече се изостря, става все по-непоносима и хвърля в крайно отчаяние бездомническите трудещи се маси на столицата.

Софийската община, която има *милиони квадратни метри празни места и мери*, и до днес не направи нищо сериозно за облекчаване жилищната криза. Управлявана от мюлци и домопритежатели, ръководена в своята обща и

* Позивът е написан от Г. Димитров; цели изрази и пасажии съвпадат с тези от речите му в Софийския общински съвет на 15 юли и 29 септември 1919 г. за облекчаване на жилищната криза в София (вж настоящия том, 104—143, 228—245). (Ред.)

жилищна политика *само* от интересите на имотното и домопритежателско *малцинство* софийски граждани, общината остави *мнозинството* на столичното население да страда под ударите на жилищната криза и да бъде жертва на алчността за големи наеми на домопритежателите.

Софийската община решително отхвърли и предложението на Комунистическата партия — *да се отнемат излишните и служещи за лукс на буржоазията жилищни и други помещения и се използват за облекчение на жилищната криза**, защото не желае да развали рахатлъка и да ограничи бесните удоволствия на ситото и охолно буржоазно малцинство.

Неизбежен резултат обаче на тая чорбаджийска, престъпна и цинична политика на общинските управници днес се явява новото масово бездомническо движение — заемането общински места от бедстващата и отчаяна трудеща се маса.

И когато тая маса с цената на хиляди материални жертви се старее да осигури един мизерен покрив за своите нещастни семейства, общинската власт на ситите и охолните, на имотните и домопритежателите се нахвърля с оръжие против нея, пролива невинната кръв на жени и деца, разтуря струпаните бедни къщурки и конфискува материалите, които бездомниците са добили срещу материалното си заробване!

Българската комунистическа партия, върна на своя дълг като защитница на трудещите се маси, е издигнала своя решителен глас на протест срещу това насилническо, цинично и престъпно поведение на общинските управници, на общинската власт и Пастуховата «широкосоциалистическа» полиция.

Комунистическата общинска група е отправила до столичния кмет, с копие до общинските съветници, следния протест:

***

Сплотете се всички здраво под знамето на комунизма, като не забравяте нито за минута, *че спасението на бедстващите трудещи се маси от страшната жилищни*

* Вж настоящия том, с. 141—142. (Ред.)

** Текстът на протеста публикуваме отделно (вж настоящия том, с. 179—180). (Ред.)

криза не може да се постигне със заграбването на общински места и струпването на мизерни къщурки и бараки, което води към заборчаването на бездомниците до уши.

Сериозното облекчение на жилищната криза и нейното окончателно премахване е възможно само чрез завладяване на политическата власт от трудещите се маси, чрез свалянето от управлението на държавата и общината буржоазията и превръщането едрата капиталистическа собственост (богатствата, банките, сградите и земята) в собственост на целия трудещ се народ!

Да живеят трудещите се маси!

Долу насилническата, престъпна и цинична политика на буржоазията!

Да живее Българската комунистическа партия!

София, 21 август 1919 г.

От Местния комитет

Публикува се за първи път
по текста на позива

ПИСМО ДО РЕДАКЦИЯТА

24 август 1919 г.*

Другари редактори,

Дайте, моля, място във вестника на следните няколко реда:

В предсмъртния си час убитият от Пастуховата полиция на 21 август т. г. работник-шивач *Георги Иванов* бе пожелал да се види за втори път с мен, след като сутринта на 22 август бях го виждал вече, за да ми съобщи — както бе заявил сам той — *нещо много важно*. Заварих го на болничното легло в Александровската болница, пъшкащ от страшни болки. Посрещна ме със светнал поглед, който изразяваше необикновена твърдост и героизъм.

«Шест пъти ме раняваха през войната — простена той. — Там оцелях, за да бъда подло убит тук от Пастуховите полицаи!» . . .

Разправи ми накратко, че той е бил на местопроизшествието⁸² не да заграбва общинско място, а *съвсем случайно* и че се е намесил по покана на помощник-градоначалника като парламентъор заедно с Киро Ковачев, за да се предотврати всяко възможно кръвопролитие; поиска да узнае дали са арестувани убийците; помоли ме да уведомя семейството му за станалото и най-сетне ми каза:

«Предай на другарите ми от «Борец»⁸³ и комунистическата ючбунарска група, че след това, което снощи си извърши, трябва всички да се присъединят към Комунистическата партия. Престъпление е да се стои поощр

* Дата на писмото. (Ред.)

настрана, защото с това ще се помага само на мерзавците широки «социалисти». На убийците трябва да се отмъсти! . . .»

След тия думи се задави от неописуеми мъки и наскоро издъхна, въпреки голямото старание на известния хирург д-р Петров да го спаси.

Изпълнявам един дълг към паметта на трагично загиналия работник, като предавам с настоящото неговото последно предсмъртно желание, отправено чрез мен към другарите му.

И «Работнически вестник»,
№ 48, 3 септември 1919 г.
Подпис: Георги Димитров

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

СЛОВО ПРИ ПОГРЕБЕНИЕТО НА ГЕОРГИ КИРКОВ*

Другари и другарки, нашият скъп покойник бе и първият тръбач за пробуждането и организирането на българския пролетариат. Първата брошурка, с която нам, младите работници, още преди 25 години бе посочен пътят за професионалното организиране, брошурката за значението на работническите синдикати и тяхната полза за работниците**, бе преведена и издадена от Георги Кирков. В тъмното минало заедно с други другари той посочи правия ни път. В 1904 г. Кирков като секретар на партията бе и първият основател на Общия работнически синдикален съюз, на който две години бе секретар. В тежките борби, стачките на железничари, рудничари и други той ни даваше своите съвети на другар и учител.

***

В. «Работнически вестник»,
№ 44, 29 август 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Г. Димитров говори от името на Синдикалния комитет на ОРСМ. (28 август 1919 г.) (Ред.)

** Работническите синдикати. Тяхната полза и значение за работническото движение. Прев. от немски Г. Кирков. Ст. Загора, 1899. Била, «Работнически вестник», Серия I, кн. 1. (Ред.)

*** Краят е унищожен от цензурата. (Ред.)

ЗА СЪБИТИЯТА В БЕЗДОМНИЧЕСКИЯ КВАРТАЛ В СОФИЯ

*Изказване и реплики
в Софийския общински съвет*

29 август 1919 г.

Г-да съветници! От името на нашата общинска група имам да направя пред Общинския съвет следния протест*: (Ч е т е.) «При многократното разглеждане на жилищния въпрос управниците на общината и болшинството на Общинския съвет решително отказаха да предприемат каквото и да е сериозни мерки за облекчение острата жилищна криза и преди всичко да приемат предложението за реквизиране излишните и служещи за лукс на софийската буржоазия жилищни и други помещения.

С това свое поведение те сами тласнаха отчаяните бездомни маси да прибегнат към заграбването на общински места и със свои средства и по свой начин да търсят изход от ударите на страшната жилищна криза.

От друга страна, в предизборните си агитации за законодателните избори на 17 август самите помощници-кметове П. Теодоров, д-р Петков и Соломон Прулов наред с демократическите и радославистки агитатори — както това потвърждават жителите на крайните квартали — са насърчавали заемането на общински места от бездомниците, като са ги уверявали, че впоследствие съветът ще оформи това заемане, понеже по принцип специалната общинска комисия е решила да дава общински места под наем за постройка на жилища.

Насърчени от това, част от бездомниците са заели

* Протестът, подписан от комунистическите общински съветници Г. Димитров и В. Мулетаров, с дата 29 август 1919 г. е приложен към Протокол № 46 на Софийския общински съвет. Публикуван е във в. «Работнически вестник», № 46, 1 септември 1919 г. (в рубриката «Из Софийския общински съвет»).

общински места и пристъпили към построяване на свои къщурки.

Когато обаче се завършиха изборите, Постоянното присъствие, без да прибегне към каквито и да е предварителни мерки за мирно разбирателство по въпроса, послужи си с въоръжена сила за изгонването на бездомниците и разтурянето струпаните от тях къщурки, резултат на което бе позорното тройно убийство на 21 август т. г.

Комунистическата общинска група, като протестира най-енергично против това скандално поведение на Постоянното присъствие, счита за главни интелектуални виновници за убийството на тримата софийски работници кмета и неговите помощници.»

С. Прулов: Г. Димитров най-напред.

Г. Димитров: (Продължава да чете.) «Тяхната отговорност за извършеното злодеяние е толкова по-голяма, като се вземе предвид обстоятелството, че кметът и неговите помощници бяха писмено предупредени от комунистическата общинска група още на 20 август* вечерта да спрат всички насилнически мерки срещу бездомниците, докато не се намеси Общинският съвет и уреди въпроса без кръвопролитие и жертви.

Комунистическата общинска група заявява най-сетне, че една дръзка провокация е към бедствующите работнически маси да стоят и по-нататък начело на управлението на Софийската община лицата, които са оцапали своите ръце с невинната кръв на падналите на 21 август т. г. жертви.

Те трябва да се махнат от управлението и да понесат всички падащи се тям отговорности за извършеното позорно и кърваво престъпление.»

Към този протест аз трябва да прибавя още и това, че на сутринта същия ден, когато се извърши това злодеяние в София, след изпращането на писмения наш протест-предупреждение до г-н кмета и помощниците, аз настоявах по телефона пред кмета г-н Калинков той или неговите помощници непременно да се явят пред тази група бездомници, с които общината се разправя, да обяснят становището на Постоянното присъствие, да на

* Вж настоящия том, с. 179—180. (Ред.)

правят всичко за мирно разбирателство, преди да пращат полиция и въоръжена войска там. Вместо да сторят това, кметът и неговите помощници, вместо да изпълнят своя дълг, вместо да се явят пред софийските граждани да обяснят какво ще правят, те се задоволяват да се изкрият до един, защото три пъти аз търсих г-н Прулова, г-н кмета и д-р Петкова по всички телефони и никого не намерих в общината.

*

...Е, добре, от името на нашата група аз сутринта направих това предупреждение — това ще потвърдят сигурно и господата от Постоянното присъствие, защото няма да искат да лъжат по този пункт пред вас — исках настоятелно да се влезе в мирно разбирателство, считайки, че това може да се направи, че могат да се избягнат всички кръвопролития и жертви, щом се заяви, че въпросът е на дневен ред, че съветът ще бъде свикан веднага и ще бъдат дадени места под наем, че други мерки ще бъдат взети. След като исках това настоятелно от г-н кмета и настоявах то да се направи, стана обяд, стана два часа, полиция се изпраща, въоръжена срещу бездомниците, исканват се да стрелят и убиват, търся кмета, търся Прулов и т. н.

Звъних по всички телефони, виках военния министър, исках вашия Асен Господинов и тогава, преди още да стърмят, да стрелят и да паднат жертвите, аз пратих специален човек да ви търси тук. И той никого от вас не намерил, подлещи неподобни, нито тебе**, нито другите.

Толкова повече ви отправяме този протест сега, след като паднаха няколко жертви на вашето престъпление.

И. Теодоров: Дързости!

Г. Димитров: Това не са дързости, г-н Теодоров, вие ще трябва да се махнете от тези места и да понесете отговорността пред закона и общественото мнение.

И. Теодоров: Не сте Вие, който ще ме махнете оттука.

Г. Димитров: Има кой да Ви махне.

* Гук и по-нататък в стенографския протокол с многоточие са означени неясни или съкратени пререкаания между съветниците. (Ред.)

** Соломон Прулов. (Ред.)

П. Теодоров: Обаче ако искате добросъвестно разбирателство по въпроса, думите «кръвопийци» и «подлеци», «убийци» не трябва да ги употребявате, защото всички тези думи падат върху вас.

Г. Димитров: Хиляди хора тук могат да установят върху кого падат. Е, добре, аз ви установявам този факт публично пред вас. Него го знае цяла София. В онзи момент и по телефона ви търсихме, и специални хора пращаме да търсят и кмета, и особено Прулова.

С. Прулов: Аз бях тук.

Г. Димитров: И това лице се завръща и казва, че никого от тях не намерил.

С. Прулов: Това е безобразие.

Г. Димитров: Безобразие е това, което Вие вършите. Вместо пепел да си туриш на главата, още имаш дързостта да разправяш.

С. Ковачев: Малко по-вежливо, г-н Димитров.

Г. Димитров: Какво искате, бе? Вие убивате хора. . .

С. Ковачев: Ах, зверове сме ние, убиваме хора!

Г. Димитров: Г-н Ковачев! Ако не си замесен в тази работа, послушай малко и после говори.

С. Ковачев: Аз Ви слушам, но Ви моля, недейте обижда.

Г. Димитров: Вземете думата след мене и опровергайте този факт, който аз установявам в момента, когато въоръжени стражари отиват, когато те се готвят да стрелят, когато сам военният министър по наше настояване търси по телефона г-н Пастухова, министъра на вътрешните работи, търси кмета да се намеси той в този момент, аз считам, че е длъжно Постоянното присъствие, ако е на мястото си, да прати хора да предотвратят убийството на гражданите, защото за няколко квадратни метра не могат да бъдат убивани хората. Е, добре, кметът го нямаше, г-н Петко Теодоров го нямаше, д-р Петков го нямаше, Прулов също го нямаше.

Вие се бяхте изпокрили тогава.

Председателят: (Продължително звъни.)

Г. Димитров: В този момент отговорните общински управници бяха избягали.

Председателят: Кметът беше с градоначалника там — на мястото, с автомобил. Вие де бяхте?

Г. Димитров: Е, господа, аз установявам именно този факт. След като са направени по този случай всички предупреждения, питам аз с какво морално право може г-н Калинков да стои срещу нас като кмет, с какво морално право могат да стоят неговите помощници да управляват общината, когато техните ръце са оцапани с кръвта на невинни софийски граждани?

Нека дойда до този въпрос, ще ви питам тогава. Защото нашето вътрешно министерство, вашият Пастухов, към когото прибягнахте за съдействие и който прати полицията да стреля и убива без никакъв повод, при изричната заповед на помощник-градоначалника, човек, който желаше да предотврати това злодеяние, да не се стреля, Нашият министър на вътрешните работи излезе да опомисти, че двамата подбудители, арестувани по този инцидент, са тесни социалисти — това са бунтовници, нарочно пратени там да разбунтуват бездомниците, за да се предизвикат безредия. Какво казват тези двама души? Искате ли да ви извадя тяхната декларация с техните подписи и почерци? Вашият Спас Димитров, когото лично не познавам, казва:

«Твърдя категорично, че е лъжовно известието на Местния комитет на широките социалисти и изложението на Министерството на вътрешните работи, че съм тесен социалист. Напротив, аз съм член на Софийската организация на общинските служещи и член на широкосоциалистическата партия.»

Ето ви единия ваш подбудител. Вторият заявява:

«Никога не съм бил член на организацията на тесните социалисти.»

В. Мулетаров: Кръщават го.

Г. Димитров: А това са единствените двама души, които са заловени като подбудители. Господа! Истината трябва да се знае винаги и аз ви моля, ако има кураж и в Прулов от групата на широките социалисти. . .

С. Прулов: Сега ще говоря.

Г. Димитров: . . . един от тях да се яви в онзи край, между бездомниците, а в «Ючбунар» и «Коньовица».

С. Прулов: Аз съм всеки ден там, не съм отсъствувал от този край.

Г. Димитров: Вие ще бъдете натирен и оплют по един безподобен начин.

С. Прулов: Аз не съм бил натирван, а съм бил викан и с голяма охота посрещан.

Г. Димитров: Никога не е било това. Това, което направихте, е едно подло и коварно убийство. Считайки, че Комунистическата партия е зад гърба на тези хора, вие искате да отмъстите на нея и вместо да отмъстите на нея, убихте невинни софийски граждани. Подобни интелектуални убийци не могат да управляват Софийската община. И от името на нашата партия, от името на тези няколко хиляди хора, които гласуваха за нас и ни правят едно значително болшинство в този съвет, ние казваме: Нямаме право да управлявате, трябва да се махнете оттам.

С. Козачев: Трябва да се качи Георги Димитров.

Г. Димитров: Ще се качат тези, които искат софийските граждани, а тези, които са разбойници и убийци — в никакъв случай — такива, които предизвикват убийства, подли и коварни.

Знаеш ли, че наш другар нито едно място не е взел, а маса широки социалисти са взели? Наши другари са убити, но не са взели места.

С. Прулов: Не ме интересува това, не ме интересува кой е взел място. Друго ме интересува. Аз Ви казвам друго, че пред мене се явиха Ваши другари, познати на мене.

С. Козачев: Как са се намерили Вашите другари там, г-н Димитров?

Г. Димитров: Намериха се там, за да предотвратят убийствата. Живеят наблизко и отиват, без да са взели място. Не е чудно, че някой наш работник е отишъл, но интересното е, че от анкетата, която направих, се установява, че нито един наш човек не е взел място.

С. Прулов: Тази анкета нека се изнесе. Аз например не знам, че наши хора са взели място, а знам, че Ваши хора се явиха пред мене да протестират да им се даде веднага място.

Г. Димитров: Аз Ви четох декларациите сега.

С. Прулов: Аз видях пък ваша партийна книжка.

Г. Димитров: Я я покажете. Човекът ми дава декларация: аз съм член на широкосоциалистическата партия.

С. Прулов: Аз ще Ви я дам, ама какъв резултат ще излезе?

Г. Димитров: Резултат, че лъжете, че заблуждавате.

С. Прулов: Няма нужда от много време, аз ще Ви я донеса на един от вас лично и ще ви я представя.

В. Мулетаров: Тук, пред съвета.

С. Прулов: Ще я представя — същият Спас Димитров — член на вашата партия.

Г. Димитров: Тоя заявява, че е член на вашата партия и не може да бъде в две партии. Той не е такъв подлец като Вас.

С. Прулов: Аз ще Ви покажа книжката, издължена до средата на 1918 година. Ще видите и ще се убедите.

Г. Димитров: Член на вашата партия е и член на организацията на софийските общински служещи.

С. Прулов: Недейте се толкова тревожи, ще Ви покажа книжката.

Г. Димитров: Той дава декларация, че е ваш човек.

С. Ковачев: Ние не можем да различим кой е крив, кой е прав.

Г. Димитров: Честно и почтено е да се махнете веднага оттам. Недейте провокира София със стоенето си.

С. Прулов: Недейте ни учи.

Г. Димитров: Аз ви казвам как мисли масата.

С. Прулов: Не, на всеки случай тези ваши другари, които дойдоха пред мене и обещаха категорично, тържествено, че ще направят всичко, за да не се продължи по-нататък разграбването на местата, тези хора, които са наши добри приятели, под ваше влияние, защо не са си изпълнили тържественото задължение, което като комисии, като делегация на тези хора, които са заграбили местата, бяха взели върху себе си.

Г. Димитров: Къде бяхте Вие тогава, когато помощник-градоначалникът преговаряше с тези убити хора, които отидоха като парламентъори?

С. Прулов: Питайте всички служещи в общината, които назят нашите стаи, дали съм отсъствувал един-един-

ствен миг от моя пост. През всичкото време съм се разправял с делегации — с вашата делегация, с една делегация на инвалиди и т. н.

Г. Димитров: Касае се за времето на 21 август от 2—4 часа.

С. Прулов: Аз не съм бил в два, бил съм в 2 1/2.

Г. Димитров: И по телефона три пъти Ви търсих, и човек пратих специален.

С. Прулов: Нека дойде човекът, когото сте пратили да ме търси, да каже, че не ме е намерил в кабинета.

Г. Димитров: Той излезе с публична декларация във вестника, че Ви е търсил и не Ви е намерил.

С. Прулов: На всеки случай дължа да отхвърля по най-енергичен начин всичките тези обвинения, които г-н Димитров съвсем голословно направи по заграбените места, за да може да отхвърли от себе си обвиненията, че е сам съучастник.

Г. Димитров: «Тълпата убила убитите» — пишете Вие в изложението на вашия Местен комитет. Извинете за изражението, ама това е нетърпимо.

В. Мулетаров: Кой извика вашата общоделска полиция?

С. Прулов: Извика я онзи, който иска да запази този комунален, единствен имот, който има общината.

Г. Димитров: Как стана убийството, питайте помощник-градоначалника. Една парантеза да отворя. Човекът праща тия трима души, които отиват като парламентьори там, дето стоят стражарите. Помощник-градоначалникът — забележете — им казва: «Идете оттатък с пристава Черешарова заедно и кажете, че докато от общината не се яви комисия, която да види какво ще стане, къщите няма да се разтурят и няма да се предприемат никакви мерки. Отиват като парламентьори тия хора мирно и тихо с пристава и когато стигат зад къщите, без да има никакво предизвикателство от тълпата, биват застреляни от самите пристави — широки социалисти, оръдия на Пастухова. Ето кой е сволоч!

С. Прулов: Тази работа стои другояче, г-н Димитров; Вие я обяснявате по един път, а други я обясняват по

друг път. При следователя съвършено друго сте установили.

Г. Димитров: Ето подписите им, бе джанъм! Демократи, цанковисти, стамболовисти⁸⁴ — различни лица от различни партии, с подписа си казват: «Г-н прокуроре и г-н следователю, тая работа тъй стана.» А приставите — широки социалисти, са на свобода!

С. Прулов: И следователят въпреки това задържа онези, които са обвинени, че са направили убийствата.

Г. Димитров: Задържа жените, които свидетелствуваша.

С. Прулов: Задържа онези, които са участвували в убийството. Моля Ви се, г-н Димитров, недейте измества въпроса по такъв начин.

Г. Димитров: Не го измествам.

С. Прулов: Вие го измествате. Въпросът е, кой е предизвикал да стане това, и даже да приемем, че е тъй, както Вие го излагате. . .

Г. Димитров: То е подло и коварно убийство от широките социалисти.

С. Прулов: Подло е от страна на онези, които са подкочоросвали тълпата.

Г. Димитров: И Вие тогава.

С. Прулов: Не, не; вие сте подкочоросвали.

Г. Димитров: Ние сме ходили на агитация за съветска власт, а не за места, това целият свят го знае.

С. Прулов: Вие сте им обещали да им дадете места.

Г. Димитров: Ние не управляваме.

С. Прулов: Вие сте им обещали места, както сте обещали на друго място износ на брашно.

Г. Димитров: Къде това?

С. Прулов: Във всички села в Свищовско.

Г. Димитров: Вашият парцал «Долу маските» псува, и псува, защото нито един човек не е чул за квартал «Георги Димитров». Направете анкета — вие не сте от нас — и установете какво е говорено.

С. Прулов: Друга анкета ще се направи, която да установи кой е бил убиецът?

Г. Димитров: На конференцията на детективите вашият началник на Обществената безопасност е казал: «Ако премахнете еди-кой си тесен социалист, няма да

бъдете наказани.» Вашите детективи казват, че няма да се наложи наказание, ако това и това бъде направено. Престъпници безподобни!

(К ъ м п р е д с е д а т е л я.) Вие не трябва да стоите тук, а трябва да си отидете; Вие трябва да се махнете веднага, за да снемете от себе си кървавото петно.

Председателят: Ако продължавате в този тон, ще сезирам съвета да вземе мерки против Вас.

Г. Димитров: Този съвет вече никого не представлява, г-н кмете.

Д-р П. Петков: Ами вие кого представлявате?

Г. Димитров: 17 август* доказва кого представляваме ние.

В. Мулетаров: (К ъ м д-р П. Петков.) Ами Вие кого представлявате? Имате ли още сурат да мислите, че представлявате някого?

Г. Димитров: (К ъ м п о м о щ н и ц и т е-к м е т о-в е.) На 17 август вие сте изключени. Мълчете там. Ще се разправяме и по този въпрос.

(С. Прулов: Аз се питам, след като тия хора заявиха, че няма да строят — и те са ваши хора.)

Г. Димитров: Преди всичко не са наши хора.

К. Батолов: Комисията, де.

Г. Димитров: Но и дори да бяха наши хора — аз не ги знам тия хора. Тия хора, които аз не познавам, си идвали при Вас и Вие сте им заявили: «Чакайте тая работа да се отнесе до съвета. Ако до 1-ви общината не уреди въпроса, правете, каквото вие сами знаете.» И заключението беше: тия хора са заели места 1, 2, 3, 5, 10, 50 — неправилно, насилствено са ги вземали, ще ги задържат и ако до 1-ви общината не им разреши въпроса, не ги ликвидира вземането, за да строят свободно, г-н Прулов им е казал: «Тогава правете, каквото знаете.» Какво? — Ще строят. Питам аз: след като тая комисия Ви каза, че няма да строи, на 21-ви строено ли е?

С. Прулов: Да, строено е. Не само е строено, но оти- ваха на тълпи да вземат нови места.

* Денят на парламентарните избори, в които БКП спечелва 47 депутатски мандата. (Ред.)

Г. Димитров: Там, дето стреля вашата полиция, дето убива хората, не е строено.

С. Прулов: Лъжа е това. Те са строили и са били под-
кокоросани да строят.

Г. Димитров: Нищо подобно няма.

С. Прулов: Защото те са заявили, че няма да строят
къщи. Ама вие сте ги подкокоросвали да строят и те
строят.

Г. Димитров: Убитите имат ли място? Строиша ли?
Ранената жена строеше ли?

С. Прулов: Аз това не знам.

Г. Димитров: Пометналата и полудялата жена строи
ли и тя? Това са жертвите на вашето престъпление.

С. Прулов: Те са жертви на Вас, които сте ги подко-
коросвали.

Г. Димитров: Вашият градоначалник Пантев стои с
автомобила и дава заповед да се стреля. Помощник-гра-
доначалникът дава заповед да не се стреля. Значи широ-
кият социалист дава заповед за убийството.

С. Прулов: Вие създавате маса легенди. Вие сте ге-
ниален просто в това направление. Вие можете да обър-
нете работата с главата надолу и да създадете работи,
които не съществуват.

Г. Димитров: Аз допускам, че е имало от другите партии
и честни хора и познавам такива демократи, цанковисти,
народняци, дори някои радослависти. Всички тия хора
могат да ви удостоверят истината със своите думи: «Изне-
нидани бяхме, когато помощник-градоначалникът се ста-
раше да предотврати стрелянето, как тогава градоначал-
никът Пантев, широк социалист, който дойде с автомобил,
заповяда да се стреля.» Питаха демократи и други как
е възможно да става това?

С. Прулов: Само Вие го казвате.

Г. Димитров: Когато се изнесе фактът такъв, какъвто
е, аз предполагам, че между тези хора все ще има такива,
които да са чули това.

С. Прулов: Чуло се е и друго нещо. Например в пър-
вия ден Вие сте бил първият, който сте казал, че приставът
ишидил револвер и е стрелял от любов към изкуството.

Г. Димитров: От омраза към тесните социалисти.

С. Прулов: Няма омраза към тесните социалисти, а

има такава у вас към широките социалисти, дива омраза която не може да се поддаде на анализ.

Г. Димитров: Вашите сътрудници в управлението ми казват това.

Председателят: (Продължително звъни.) Моля, г-н Димитров, нямате думата. Престанете да пресичате оратора. (Невъобразим шум. Глъчка.)

Г. Димитров: «Със своите коварни и подли убийства широките подкопават цялата власт» — вашите сътрудници и съюзници казват това. Всички говорят това, а вие го отхвърляте.

С. Прулов: Аз нали Ви казах, че сте просто гениален в това отношение. Вие можете да създадете толкова работа, колкото никой не може да измисли.

Г. Димитров: Махнете се и създайте анкета.

С. Прулов: Аз нямам нищо против това. И аз поставям* въпроса така: да се прегледа моята дейност, и аз Ви заявявам, че ако у мене има една капка от виновност в това отношение, ако от мене не е отстранено обвинението** в подстрекаване към убийство, то аз се оттеглям на вечни времена оттука.

В. Мулетаров: Ние анкета искаме. Приемате ли предложението?

С. Прулов: Направете това предложение и аз ще гласувам и с двете ръце за него.

Председателят: (Звъни.)

Г. Димитров: (Към председателя.) Ето Ви Батолов, има хора, които още не са опръскани с кръв; направете Батолова кмет, а Вие се махнете оттам и дайте анкета.

...

Позволете да Ви задам още един въпрос.

С. Прулов: С удоволствие.

Г. Димитров: Вие, като Постоянно присъствие, искате съдействието на полицията, защото Пожарната команда не била в състояние да се разправи с тия бездомници. Полицията Ви съдействува. Това ми заяви по телефона самият градоначалник: «И не само полиция и войска, ни

* В стенографския протокол — «подлагам». (Ред.)

** Думата е пропусната в стенографския протокол. (Ред.)

да Ви кажа, г-н Димитров, само на Вас лично мога да го кажа това, артилерия е приготвена дори.»

С. Прулов: До мене ли отправяте въпроса?

Г. Димитров: Постоянното присъствие е искало съдействие. Обръщам се към военния министър Маджаров и му казвам: «Г-н Военен министре, работата е така, има опасност да паднат хора, поискайте от кметството, от Министерството на вътрешните работи и от градоначалството да се спрат тия насилнически мерки и да се свика на заседание съветът, да се покани Постоянното присъствие да отиде на самото място и да влезе в едно мирно разбирателство на въпроса.» Казах това на военния министър, считайки, че е напълно възможно, защото строежът е свършено спрял и работата може да бъде приключена. Военният министър ми каза: «Г-н Димитров, ние даваме войската по искането на вътрешното министерство, по искането на Пастухова, защото последният счита, че полицията е недостатъчна; мене ми е неприятно да поемам подобна отговорност, но понеже заявявате, че още е възможно в този момент едно мирно разбирателство, ето аз приемам телефона да говоря с Пастухова и да поискам от него да се спре каквото и да е действие от полицията, да погърси кмета г-н Калинков и Постоянното присъствие да влезе в мирно разбирателство.» Е, добре, аз питам: когато вие, като Постоянно присъствие, прибягнахте към съдействието на войската и когато то ви се дава и при това съдействие се извършва коварното убийство, кой носи отговорността?

С. Прулов: Вашата логика е пресилена, не вижда ли?

Г. Димитров: Защо вие като Постоянно присъствие не казахте: «Не желаем войска, ще свикаме съвета?» Защо пригикте полицията на 21-ви? Ако бяхте Вие там, щяхте ли видите какъв е строежът — една къщурка недоградена, шестри барачки на колчета и няколко клечки забити, това беше, какви къщи! Защо не се явиха тези господа? Когато се явиха с градоначалника, става стрелбата. Защо стрелят?

Въпросът за убийството е обществен въпрос, не е въпрос само на съдилищата.

П. Теодоров: Аз питам само едно, общината длъжна ли беше да запази този обществен имот, или не? Длъжна беше да го запази. И аз вярвам, че Вие първи ще бъдете и сега на мнение, че тя трябва да го запази.

Г. Димитров: Как трябва да го запази? С куршуми ли?

П. Теодоров: Ама то е въпрос на друго действие, а не на наше.

Г. Димитров: На ваша инициатива.

П. Теодоров: Вие чухте и не трябва да Ви повтарям, че правихме три опита, аз лично правих три опита, за да ги докараме и да се споразумеем.

В. Мулетаров: Пред изборите.

П. Теодоров: След изборите. Хората строяха след изборите. В понеделник и вторник ги виках.

Г. Димитров: След изборите, от понеделник насам, никой от вас, нито Вие, нито друг, е ходил.

П. Теодоров: Ама аз не бях тук, човече божи!

Г. Димитров: Петко Теодоров след изборите действително не е ходил.

С. Прулов: Аз заявявам, че нито пред, нито след изборите съм се явявал.

Г. Димитров: Вестник «Мир» пише, че ти си подстреквал хората.

С. Прулов: А пък Вие казвате, че Петко Теодоров е ходил.

П. Теодоров: Аз казах, че не мога да допусна това да е вярно.

С. Прулов: Ето г-н Теодоров казва, че не е вярно.

П. Теодоров: Тъй щото, господа, опит за примирение правихме по същия път, по който и г-н Димитров ги е правил. Еднакво с Вас сме мислили, че можем да се помирим, че можем да направим да стане нещо доброволно.

Г. Димитров: След това замина за Чамкория и тази работа я не знаеш.

П. Теодоров: Знам до вторник, когато ги виках за трети път. Оттам нататък не зная. И следователно Вашето обвинение, че аз съм пращал полиция, че аз съм стрелял, че аз съм убиец, че аз съм това. . .

Г. Димитров: Не си стрелял, а си искал полиция.

П. Теодоров: Бунтовник съм, защото ме нямало тук

В. Мулетаров: Може ли Петко Теодоров да бъде тук в такава време!

Г. Димитров: Защото, докато си бил тук, не си направил необходимото, за да предотвратиш убийството.

П. Теодоров: Казах, че съм ги викал.

Г. Димитров: Тогава ще остане кметът да отговаря, щом всички си умиват ръцете!

Д-р П. Петков: . . . След като се взема едно решение за Постоянното присъствие да се свика немедленно сесията, за да се предпази заграбването на мерата, и след като оттук си излязоха хората доволни и дадоха заявление, че няма да предприемат никакво насилствено действие, аз искам да зная: откъде накъде ние трябва да бъдем толкова предвидливи и да знаем, че непременно на другия ден, в 2 часа, ще стане това, което се случи.

Г. Димитров: Ама те ви предупредиха с кмета.

Д-р П. Петков: Кой ни предупреди?

Г. Димитров: След това, което стана в еврейския квартал⁸⁵ вечерта, не получихте ли едно писмо?

Д-р П. Петков: То се отнася до всички съветници.

Е. Николов: То беше насърчение на работниците.

Д-р П. Петков: На вашето писмо на 21-ви аз никакво внимание не можех да обърна, защото вие не представявате тези хора.

Г. Димитров: Аз Ви предупредих и Вие, вместо да отговорите, предизвикахте. . .

Д-р П. Петков: Кой си ти?

Г. Димитров: Общински съветник съм аз.

Д-р П. Петков: Прекрасно, но Вие говорите от името на тези хора.

Г. Димитров: Говоря от името на своята партия, от името на нашата общинска група.

Д-р П. Петков: Вие заявихте, че в тези хора никакви реални социалисти няма.

Г. Димитров: Заели места няма, то е факт!

Д-р П. Петков: Е тогава, какво Ви боли Вас, та нишките?

Г. Димитров: Защото това е една работническа маса, а аз ме боли.

Г. Цукев: А бе, вие имате дял тука с Вашето писмо

до Общинския съвет. Вие вътре заявявате, че ще се извърши престъпление, атентат, ако се спре по-нататък строенето на къщите. Какво значи всичко това? За тези хора значи само едно: продължавайте, грабете и няма да бъдете наказани.

Г. Димитров: Ето го на, прочетете го!

Г. Цукев: Дайте да го прочетем, да видите какво сте написали.

Г. Димитров: (Ч е т е.) «Докато не направите това. . .»

Г. Цукев: (Ч е т е.) «Докогато това не направите — т. е. не разрешите тоя въпрос, — вие нямате нито моралното, нито фактическото право. . .»

Г. Димитров: Разбира се.

Г. Цукев: . . . да изгонвате от общинските места тия нещастници. . .»

Г. Димитров: Какво искате друго?

Г. Цукев: . . . и да употребите срещу тях насилнически средства.»

Г. Димитров: Е, видя ли?

Г. Цукев: Чакай, аз ще го обясня сега. (Продължава да чете.) «Жертви на общинската и държавната политика. Отговорността за тежките последствия пада изключително върху вас и вашите колеги в Софийската община.»

Г. Димитров: Не било вярно!

Г. Цукев: Това нещо е станало известно на всичките тези хора там и заради тях, то значи само едно. Вие мислите, че това само до нас е пратено. Това е пратено до цяла София.

Г. Димитров: Това е публично предупреждение.

Г. Цукев: Това значи, че «ние, голямата сила в София, комунистите, ще се противопоставим на всекиго, който се опита с насилие да ви изгони».

В. Мулетаров: Докогато отивате с оръжие срещу тях.

Г. Димитров: Насилнически мерки нямате право да предприемате, защото вие сте виновни за това поведение. И войска и полиция срещу тях нямате право да пращате.

В. Мулетаров: Какво вършихте досега, откогато сте избрани?

Г. Цукев: Срещу силата, която ще противопостави

общината, вие насъсквате бездомниците. И вие сте морално отговорни за тези убийства повече от всички други.

С. Ковачев: Тежи ви кръвта на умрелите, г-н Георги Димитров.

Г. Димитров: Вие сте изгубили пусулата и не знаете какво говорите.

Председателят: (Силно звъни. Силни преканения между тесните социалисти и Ковачев. Шум.) Моля, господа, има думата г-н д-р Петков.

Г. Димитров: Изгубили сте чувството към истината. Вие сте едно нищожество и криете истината.

С. Ковачев: Това съм, но не карам хората на касапшица.

П. Теодоров: Ние искахме да се запази редът.

В. Мулетаров: Какъв ред, когато ограбихте България. С този ред, който поддържахте, ограбихте целия народ.

Г. Димитров: За 10 кв. м хора убивате, след като сте насърчавали заграбването и след като не сте реквизирали жилищата на богатите. Това е цинизъм!

П. Теодоров: Защото заблуждавате хората и ги водите по криви пътища, ето какво стана.

Г. Димитров: Кой учи софийските граждани да грабят?

П. Теодоров: Вие ги учите да грабят къщите на богатите. Това е разумът на вашите агитации.

Г. Димитров: Вие сте отговорни и трябва да се махнете, защото не сте достойни за това управление.

П. Теодоров: Г-н Цукев Ви го каза, че Вие с подписа си сте ги насърчавали.

Г. Димитров: Излезте с анкета, а дотогава трябва да се махнете.

В. Мулетаров: Кой докара народа до просяшка тояга? Вашата политика, вашите банки.

П. Теодоров: Не можете да направите нищо против банките, защото без тях животът е невъзможен.

Г. Димитров: Само банкери и домопритежатели сте вие.

П. Теодоров: А сам създаваш домопритежатели на

общинския комунален терен. Уж комунисти, а отиват да разправят за заграбване на обществения имот!

Г. Димитров: Вие станяхте причина за заграбване терена с вашата досегашна политика.

Д-р П. Петков: След като Постоянното присъствие взема единственото разумно решение по този въпрос на 20-и, след депутацията, която се изслуша, дохожда едно предупреждение на другата сутрин от Димитрова. Какво предупреждение?

Г. Димитров: Я го прочетете цялото!

Д-р П. Петков: Че завземането на общинските места и нерационалният строеж на тези места може да се спре само ако бързо се реквизират свободни и други жилищни помещения.

В. Мулетаров: Гласувахте ли по туй, г-н Ковачев?

С. Ковачев: Гласувахме и пак ще гласуваме.

(Пререкания между Ковачев и Мулетаров. Шум.)

Председателят: (Звъни.)

Д-р П. Петков: И вие продължавате така: (Чете.) «Докато не направите това, вие нямате нито моралното, нито фактическото право да разгоните тези нещастници.»

Г. Димитров: Разбира се.

Д-р П. Петков: Че как стана това? В ден и два ли?

Г. Димитров: С насилие не можете да си служите.

Д-р П. Петков: Хората са там; Вие с нищо не можете да си служите и значи хората да си останат там.

Д-р А. Нешов: От вас ли зависи реквизирането?

Г. Димитров: Направихте ли потребното?

Д-р А. Нешов: Вие като народен представител го направете там до министър Пастухов.

Г. Димитров: Вие сте управляващи, вие направете постъпките, понеже вие имате правителство.

Д-р А. Нешов: Вие имате само една цел, винаги да говорите против широките.

Д-р П. Петков: И сега, понеже Постоянното присъствие не послуша г-н Димитрова, то е виновно и трябва да си върви. Вашата покана, г-н Димитров, ние няма да чакаме, докато жителите на София не го искат това и дотогава Вие ще мълчите. Партиите, които представлява Постоянното присъствие, имат 11 500 гласа; когато вие

нямате 11 500 гласа, тогава ще приказвате, а сега с 3000 наши гласа Вие нямате думата.

Г. Димитров: След това позорно престъпление вие не можете да останете тук. Значи нямате тупе, срам, нищо; избивате хората и стоите още.

Председателят: Минаваме на дневния ред след обясненията, които се дадоха.

В. Мулетаров: Ами Вие няма ли да дадете обяснение?

Председателят: Аз си изпълних дълга. Аз запазих мерата и казах, че ще я запазя с всички мерки, защото съм отговорен да пазя общинския имот.

Г. Димитров: Вие документирахте своя собствен попор публично. Отказахте да се махнете оттам и отказвате да се направи анкета.

С. Прулов: Анкета аз приемам.

В. Мулетаров: Има предложение за анкета, моля да се гласува!

Председателят: Пристъпваме към дневния ред. Първият въпрос е: да се влезе в нови преговори за откупуване на трамваите и осветлението.

Г. Димитров: Вие не искате да гласувате предложението за анкета. Вие бягате, защото не сте чисти!

Публикува се за първи път по текста на стенографския протокол от заседанието

ПОЗИВ НА СОФИЙСКАТА ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИЯ*

София, края на август 1919 г.**

Работници и граждани!

Пресата разгласи едно «официално комюнике» на Вътрешното министерство по повод кървавото полицейско нападение срещу бездомното работническо население в София, първите жертви на което паднаха работниците: *Киро Ковачев, Ибрахим Керимов и Георги Иванов.*

От единия до другия край това «комюнике» е лъжливо, клеветническо, цинично и крайно предизвикателно. Цяла София и, на първо място, гражданите от «Ючбунар» и «Коньовица», които са живи свидетели на станалото, се отвращават отън душа против ненадминатия досега цинизъм на властниците. Скрито зад цензурата, която не допуска да се каже истината, министерството бърза с просташки лъжи, измислици и клевети по адрес на Комюнистическата партия (тесни социалисти) да си умие ръцете, подобно на Пилата, от предварително организираното кърваво злодеяние срещу работническото население и неговите достойни представители.

Истината, която знае цяла работническа София и която всеки добросъвестен гражданин може да провери, е следната:

1. В предизборните си агитации, за да получат избирателни гласове от бездомниците, и тримата помощници-кметове на Столичната община: *П. Теодоров (народняк),*

---

* Позивът е написан от Г. Димитров; текстът почти напълно съвпада по съдържание, стил и последователност на изложението с изказването му в Софийския общински съвет на 29 август 1919 г. по повод събитията в бездомническия квартал на 20 и 21 август (вж настоящия том, с. 187—205). (Ред.)

** Датирано по съдържанието на документа. (Ред.)

д-р Петков (стамболовист) и Соломон Прулов («широк социалист»), наред с демократическите и радославистки агитатори насърчаваха вземането на общинските места, като уверяваха бездомниците, че Общинският съвет сам, в близката си сесия, ще оформи това вземане, понеже по принцип е разрешен въпросът от специална общинска комисия да се дават места под наем за построяване на жилища.

Една безпристрастна анкета би установила по неоспорим начин тоя факт, както и факта, че нито нашият другар Георги Димитров, нито някой от агитаторите на Комунистическата партия е насърчавал заграбването на общински места. Цяла София знае добре, че нашата изборна агитация се водеше навсякъде от името на максималната програма на партията, от името на комунизма и съветската социалистическа власт.

Но когато на другия ден след изборите бездомниците пристъпиха да вземат общински места, същите общински управници, които ги насърчаваха преди изборите, побързаха да предприемат насилнически мерки срещу тях и да разтурят струпаните тук-там бездомни къщурки.

На 20 август бяха нападнати от полицията бездомниците в еврейския квартал и мнозина от тях бити и арестувани. Явно бе, че това ще се извърши и в другите квартали и може да доведе до кръвопролития.

Предвид на тая опасност още на 20 август вечерта комунистическата общинска група отправи до столичния комитет д-р Калинков, до неговите помощници и общинските съветници следното предупреждение-протест, като същевременно поиска немедленото свикване на съвета, за да се произнесе той по въпроса:

*

В позива, с който Местният комитет на комунистическата организация оповестява на 21 август, преди убийството, в това предупреждение изрично се казва следното:

«Сплотете се всички здраво под знамето на комунизма, нито не забравяйте нито за минута, че спасението ни бедствуващите трудещи се маси

* Текстът на протеста публикуваме отделно (вж настоящия том, с. 179—180). (Ред.)

от страшната жилищна криза не може да се постигне със заграбването на общински места и струпването на мизерни къщурки и бараки, което води към заборчняването на бездомниците до уши и до множество неудобства и риск за тях.»*

Пада прочее лъжата на враговете, че тесните социалисти подстрекавали бездомното население към насилствено заемане на общински места.

2. За да се уреди въпросът за тия места по мирен начин и за да се избегне проливането на кръв, Комунистическата партия чрез своя общински съветник другаря Георги Димитров направи най-настойтелни постъпки на 20 и 21 август, преди убийството, пред столичния кмет, градоначалника и военния министър. Вследствие на тия постъпки последният бе обещал да действа пред министър Пастухов за спиране насилническите мерки срещу бездомниците, *докато по въпроса се произнесе Общинският съвет.* Тия факти не могат да отрекат въпросните официални представители на властта.

3. Ако въпреки всичко това кръвопролитие то все пак стана, истината е, че министър Пастухов и неговата «широкосоциалистическа» полиция *искаха на всяка цена с въоръжената сила на властта да отмъстят на работническите маси за страшното поражение, което претърпя «широкосоциалистическата» партия на 17 август. И те умислено избягнаха мирното разбирателство, за да потопят престъпните си ръце в невинна работническа кръв.*

4. *Бездомниците не са предизвикали с нищо, не са били въоръжени, не са стреляли.* Това потвърждават всички очевидци. Те установяват истината сега и със своето специално изложение по случката.

Тая истина, която не може да бъде помрачена от официални комюникета, говори, че убитите работници са били изпратени от самия помощник-градоначалник като *парламентъори* заедно с пристава Черешаров, да съобщат на една група стражари заповедта на помощник

* Вж настоящия том, с. 181—183 (Ред.)

градоначалника да не стрелят и да не разтурят къщите, докато дойде комисия от общината да уреди мирно въпроса. Убитите прочее са жертва на един заговор, организиран от «широките социалисти» и приведен в изпълнение от Пастуховите полицаи. Нещо повече, стреляно е върху група жени и деца, които се натрупали върху падналите трупове, а една бременна жена, уплашена от това зверство, е пометнала и полудяла!

5. Ами какво бе поведението на властниците при погребението на жертвите? Цяла София е потресена и погнусена от подлостта, цинизма и позора на правителството, което не се засрами да употреби въоръжена сила само и само да бъде разгонено мирното траурно шествие на работническия народ в София. Предизвикателството на властниците бе безгранично. Маса жени и деца бяха стъпкани от конете на кавалерията; десетки и стотини хора бити и контузени. Такова злодейство едва ще се срещне и в най-черните страници от историята на деспотичкото управление в царска Русия!

6. Вътрешното министерство твърди, че арестуваните бездомници Спас Димитров и Д. Маринополски като инициатори и подбудители са били тесни социалисти. Но простено ли е на висше официално учреждение да лъже най-безобразно? Четете граждан!

«Д е к л а р а ц и я

Твърдя категорично, че е лъжовно съобщението на Местния комитет на широката партия и в изложението на Министерството на вътрешните работи, че аз съм тесен социалист. Напротив, аз съм член на Организацията на общинските служещи (от Съюза на съюзите⁸⁶) и член на широката партия.

София, 25 август 1919 г.

(п) С п а с Д и м и т р о в.»

«Д е к л а р а ц и я

Подписаният заявявам категорично, че е нагла лъжливост твърдението на Местния комитет на широкосоциалистическата партия в издадения позив: «Долу маската!»,

и в изложението на Министерството на вътрешните работи, че съм бил някога тесен социалист. Аз нямам никаква кѝца, баща ми има такава. От следствието се установи моята невинност и затова бидох освободен от отговорност.

София, 25 август 1919 г.

(п) Д. Маринополски»

Ето какви са хората, които са стоели начело на нещастните бездомници — единият «широк социалист», другият безпартиен!

7. Министерството на вътрешните работи си позволява да клевети и самите жертви на организираното от «широките социалисти» подло убийство. То лъже в комуникето си, че убитите са заграбили общински места и че единият от тях, *Киро Ковачев*, бил на служба в тесняшкия клуб и му се плащало, за да подстрекава бездомниците. Между това истината е, че нито един от убитите не е заграбвал общинско място, а *Киро Ковачев* никога не е бил партиен служител, доскоро бе служител във Военното училище. Току-що бе назначен за технически работник в Министерството на земледелието и държавните имоти и се готвеше на другия ден да замине в командировка из провинцията.

8. Позорът на Пастуховото министерство е надминат само от партийния комитет на «широките социалисти», който в хвърчащия си пасквил «Долу маската!» има неокачествимата дързост да твърди, че тълпата сама е убила *Киро Ковачев*, *Георги Иванов* и *Ибрахим Керимов*!

9. В своя пасквил «широкосоциалистическият» партиен комитет наред с най-отвратителните гадости, че тесните социалисти искали да създадат бездомнически квартал «*Георги Димитров*» и пр., изнася и старата, бит пазарска интрига, че някогашните общински съветници *Благоев* и *Кирков* осуетили през 1912 г. сключването на общински заем от 10 милиона лева за постройка на работнически жилища и по тоя начин станали причина за сегашните нещастия на бездомното столично население.

Между това всеизвестно е, че тогава Общинският съвет

реши да прибегне и към сключването на заем за постройка на такива жилища, но това решение не се изпълни и досега, макар че «широките социалисти» помагаша на тогавашното народняшко-цанковистко Постоянно присъствие в управлението на общината; поддържаха след това и радослависткото Постоянно присъствие, а от една година участвуват в управлението на общината чрез свой помощник-кмет*!

Това всеки интересуващ се гражданин може да провери и в официалните протоколи на Общинския съвет.

Как може тогава още да се твърди, че нашите двама съветника (от 30 общински съветници) са попречили да се изпълни това решение?

10. И днес, докато съдебните власти оставят убийците на свобода да продължават да изпълняват приставските си длъжности и да заплашват, арестуват, бият и пребиват лицата, които се готвят да свидетелствуват пред следователя истината по извършеното злодеяние, полицейските участъци са изпълнени с работници, привърженици, агитатори и дейци на Комунистическата партия. Тия хора са арестувани безпричинно, под предлог че са разпространявали некролозите за погребението на жертвите; задържат се с дни из участъците и жестоко биват малтретирани от детективи, пристави и стражари, все отбор тъмни личности и фанатизирани Пастухови оръдия, какъвто е особено случаят с нашия партиен и синдикален деец другаря Сидер Тодоров и маса други другари в 6-и участък и с работника Кафеджийски и други като него в 5-и участък.

Всички постъпки пред прокурорските и следствени власти, всички протести пред правителството против този нечуждан вандализъм остават без внимание, а арестите, мерките побоища и беснуванието на Пастуховите полици продължават!

Нещо по-злодейско и престъпно: облечените във власт оръдия на Пастухова — детективи, пристави и някои стражари, публично се заканват, че ще убият подителите на Комунистическата

партия и специално другаря Георги Димитров. . .

На една конференция на *детективите* било им е заявено от тяхното началство, че те трябва да търсят случай да премахнат Георги Димитров, като за това няма да бъдат преследвани и наказвани!

Дори в своето събрание миналата неделя в «Червен рак»*, «широкосоциалистическите» оратори Соломон Прулов и Хараламби Христов публично са подстреквали своите съмишленици към подобни убийства над тесните социалисти!

Никога една политическа партия не е достигала до такъв позор, до такова падение, както «широкосоциалистическата» котерия!

Но и затова пък от тая котерия бяга всичко честно и непокуварено. Нейните последни аргументи са: *лъжата, подлостта, насилията, джандарският калъч и подлито убийства!*

Мъже и жени на труда!

Кървавият терор, на който е подложена партията на работническата класа и нейните достойни дейци от побеснелите и оскотели народни врагове, *свидетелствуват само за близкия край на тяхното кърваво господство!*

Въпреки всичко освободителното дело на комунизма ще тържествува!

Поклон пред паметта на скъпите жертви!

Напред, сплотени всички трудещи се, рамо до рамо, в редовете на Българската комунистическа партия за да се осигури и ускори пълната победа на трудещия се народ над убийците и злодейците, над народните врагове!

Публикува се за първи път по текста на позива

* Вж *Импозантно* събрание по жилищния въпрос — в. «Народ», № 100, 5 август 1919 г. (Ред.)

ЖИЛИЩНИЯТ ВЪПРОС В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

В заседанието на 1 септември* се докладва протоколът на специалната комисия по жилищния въпрос⁸⁷ за отдаване под наем на празни общински места в строителната черта на града чрез публичен търг. Докладва се и другият протокол — за отдаване под наем без публичен търг на общински места вън от строителната черта на града.

От страна на нашата общинска група др. Г. Димитров се обяви решително *против* това отдаване под наем на общински места в чертата на града чрез търг. *Тия места по такъв начин биха се заели не от бедното бездомно софийско население, а от богатите граждани или хора на банките, които ще построят сгради за печалби и спекулация.* Удобните, намиращи се в благоустроената част на града места се дават на имотните граждани, а бездомните работници, служещи и чиновници се пращат в далечните крайнини и вън от града, дето ще трябва сами да се грижат за водоснабдяването, осветлението и благоустройството на новозастроените бездомнически квартали. Срещу тази възмутителна неправда др. Г. Димитров protesta най-енергично.

Помощник-кметът Петко Теодоров обяснява, че *местата вътре в чертата на града трябва да се дадат на лица, които имат достатъчно средства, за да издигнат красиви и монументални сгради и да спомогнат с това за украсяването на столицата.* На тия места не бива да

*-----
• Стенографският протокол от заседанието не е запазен. (Ред.)

се строят бедни къщурки. Народняшкият помощник-кмет си позволи и публичната лъжа, че противопоставянето на др. Г. Димитров срещу поемните условия за отдаване под наем на тия места чрез публичен търг означавало желанието му да се снесе въпросът от дневния ред и да се прави обструкция на бързото му разрешение! Този цинизъм на народняка предизвика изобличителната критика от страна на нашите другари Г. Димитров и В. Мулетаров. За да спаси Постоянното присъствие от тия изобличения пред многобройната работническа публика, кметът вдигна заседанието и не позволи да се поднови впоследствие, макар съгласно правилника да имаше още два часа за заседание.

На другия ден дебатите продължават по същия въпрос. Др. Г. Димитров протестира против своеволното вдигане на заседанието от кмета, изобличава още веднъж Постоянното присъствие в желание да облагодетелствува богатите софийски граждани с хубави общински места, настоява да се оттеглят поемните условия за отдаване общинските места чрез търг и да се разгледат само поемните условия за отдаване под наем места без търг.

Ив. Божинов (радославист) поддържа предложението на комисията със същите съображения, изложени от помощник-кмета П. Теодоров.

Г. Цукев (стамболовист) се обявява против отдаването на общинските места на частни лица и настоява да се дадат на известни дружества или банки за построяване жилища на концесионни начала. Настоява още общината сама да построи жилища за ония софийски граждани, които сами не биха имали възможност да си построят такива.

Т. Влайков (радикал⁸⁸) поддържа и двата протокола на комисията, като намира, че за местата вътре в градската черта ще се явят на търга ония, които могат да платят повече. *Другите ще вземат места вън от града на по-чист въздух.*

Др. Г. Димитров разви обстоятелствено становището на нашата група за облекчение на жилищната криза и мотивира следните предложения:

I

Да се определи количеството стаи, които може всяко семейство, според числеността му, да използва в съществуващите днес сгради за своите жилищни нужди, като при това определяне се изключи всяко съображение за лукс и излишество. *Всички останали стаи, салони и др. жилищни помещения да се реквизират и равномерно разпределят между нуждающите се от жилища семейства. Да се реквизират също така и ония увеселителни и др. заведения, които не представляват абсолютна обществена необходимост, и се превърнат по същия начин в жилища за нуждающите се.*

II

Да се извърши щателна анкета в сегашните бездомнически квартали, за да се издирят имотните лица, които са построили там къщи. *Местата и къщите на тия лица да се отнемат и дадат на истински бездомни и бедни семейства.*

III

Определените за застрояване общински места както и строителната черта на града, така и вън от нея да се дадат под наем без търг за построяване жилища само на безимотни и слабодоходни семейства за собствените им жилищни нужди, а не за печалба и спекулация.

IV

Размерът на наема да се определи в зависимост не от близостта и отдалечеността на местата, а според материалното положение на наемателите на тия места, като на бедните софийски граждани и за безимотните инвалиди и вдовици от войната се отпуснат общински места без наем.

V

Общинските места да бъдат дадени само чрез такива операции, които се състоят от безимотни и слабодоходни бездомници — работници, служещи и чиновници,

дробни занаятчии и пр., като кооперациите действуват под непосредствената контрола на общината и на една специална комисия, избрана от самите заинтересовани в постройката на жилищата софийски граждани.

VI

При постройката на жилищата общината и държавата да дадат най-широко съдействие по отношение кредита, строителните материали, техническите приготовления и пр., необходими за бързото, правилно и евтино застрояване.

VII

Водоснабдяването, осветлението и благоустройството на кварталите, които по тоя начин ще бъдат застроени, да се извършват от самата община и със средствата на целия град.

VIII

Общината да построи и сама жилища за отдаване под наем на ония бездомни софийски граждани, които поради липса на собствени средства не ще могат чрез кооперациите да се сдобият с жилища, като за тая цел обложат имотите, капиталите и доходите от тях на богатите граждани на столицата и се прибегне след това и към конфискуване на големите богатства.

В заключение подчерта, че Общинският съвет ще има да избира: да приеме ли предложението на комунистическата общинска група и с това да тръгне по пътя на сериозното облекчаване жилищната криза, или да следва досегашната своя политика, да отхвърли това предложение за угода на капиталистическите и домоприжателски интереси и в такъв случай още веднъж ли докаже, че е чужд на жизнените нужди на работническите бедстващи маси и че тия маси трябва да вземат в свои ръце съдбините си и да наложат правилното разрешение на жилищния въпрос.

ЖИЛИЩНИЯТ ВЪПРОС В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

РЕШЕНИЕТО НА СЪВЕТА*

Съветът пристъпи към гласуване на предложените поемни условия и предложението** на нашата общинска група. Въпреки най-енергичното противопоставяне от страна на др. Г. Димитров болшинството на съвета прие, с малки изменения, общинските места да се отдават под наем *чрез търг и отхвърли предложението на комунистическата група — тия места да се отдават под наем без търг и само за застрояване на жилища на действително бездомни и безимотни граждани.*

По поемните условия за отдаване общински места вън от чертата на града станаха оживени разисквания върху всеки отделен член във връзка с предложенията на нашата общинска група. Др. Г. Димитров настоя общинските места да бъдат дадени само чрез такива кооперации, които се състоят от безимотни и слабоимотни бездомници: работници, служещи, чиновници, дребни занаятчии и пр. Кооперациите да действуват под непосредствения контрол на общината и на специална комисия, избрана само от тия граждани. Болшинството на съвета, включително широките, отхвърли това предложение.

Съветът тоже отхвърли предложението на нашата група, с което се иска размерът на наема да се определя не от близостта или отдалечеността на местата, а според материалното положение на наемателите, като на бедните софийски граждани и безимотни инвалиди и вдовици от

* Заседанието е на 4 септември 1919 г. Стенографският протокол не е ясен. (Ред.)

** Във в. «Работнически вестник» — «предложенияте». (Ред.)

войната местата да бъдат без наем. Отхвърли се и предложението, щото при построяването на жилища общината и държавата да дадат най-широко съдействие по отношение кредита, строителните материали, техническите улеснения и всичко необходимо за бързото, правилно и евтино застрояване.

Станаха особено бурни дебати по въпроса за благоустройството на новозастроените квартали. Предложението на др. *Г. Димитров* беше: водоснабдяването, осветлението и благоустройството на тия квартали да се извърши от общината, а не от наемателите. Помощник-кметът *П. Теодоров* се обяви решително против това предложение, защото, ако се поставят новите квартали на еднаква нога с досегашните градски части, това ще предизвика катастрофално спадане на днешната стойност на недвижимите имоти в централните части на града. Др. *Г. Димитров* изобличи тоя цинизъм на помощник-кмета *П. Теодоров*, който иска да запази само интересите на шепата богати притежатели на недвижими имоти в столицата, като оставя бедните граждани — наематели на местата, да се заробят материално, за да благоустроят сами кварталите си.

Г. Цукев (стамболовист), *Влайков* (радикал) и *Манов* (широк «социалист») подкрепиха предложението на нашата група. Гласувано, то биде прието.

Съветът отказа да постави на гласуване предложенията на нашата група:

1. За реквизиция на свободните и служещи за лукс жилищни и други помещения;

2. За построяване от самата община на жилища за оная работническа маса, която не би могла да се снабди с жилища, и

3. Да се извърши щателна анкета на сегашните бездомнически квартали и да се отнемат местата и къщите на ония имотни лица, които са се настанили там, и тия места и къщи да се дадат на работнически бездомни семейства.

И в това отношение представителите на всички партии в съвета от народняци до широки «социалисти» се явиха напълно единодушни.

По тоя начин съветът фактически не реши нищо, което би довело до едно близко облекчение на острата жилищна криза. Неговото решение има всъщност само това практическо значение, че общинските места в чертата на града ще бъдат отдадени чрез търг на богатите софийски граждани, на търговци и банки, които ще ги застроят с луксозни сгради, складове, магазини и пр. за спекулация и печалби.

Др. Г. Димитров изобличи най-остро тая противоработническа политика на болшинството в Общинския съвет, констатира *нежеланието и негодността* на съвета да облекчи жилищната криза.

.....*

И, «Работнически вестник»,
№ 51, 6 септември 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

СЕСИЯТА НА СОФИЙСКИЯ ОКРЪЖЕН СЪВЕТ

На 15 септември се откри редовната сесия на Софийския окръжен съвет от окръжния управител Тома Василев. В речта си окръжният управител изтъква, че съветът се свиква в досегашния си състав, понеже обстоятелствата не позволявали да се произведат избори за нов съвет.

В заседанието на 16 септември от страна на нашата партия др. *Г. Димитров* обоснова следната

ДЕКЛАРАЦИЯ

на групата на Българската комунистическа партия

През течение на целия си мандат Софийският окръжен съвет следваше една политика на сляпо поддържане националистическото предателско войнствено дело на българската буржоазия и монархизма, от една страна, и на охранване интересите на имотните, капиталистите и сдритите земевладелци в окръга, от друга страна.

В най-тежкото време на войната съветът не направи абсолютно нищо за облекчение положението на бедстващите трудещи се работнически и малоимотни маси в Софийски окръг.

Нито по продоволствието на населението, нито за хигиената и санитарното състояние на окръга, нито за възстановяване разстроеното от войната земеделско стопанство, нито, най-сетне, в областта на културното дело и на социалните грижи за безработните, гладуващите, вдовиците и сираците от войната Софийският окръжен съвет не намери време и средства да направи каквото и да е.

Между това хора на Постоянната комисия бяха увлечени в афери и сделки, компрометиращи съвета и прямо пакостни за интересите на трудещите се маси в окръга.

Политиката на буржоазните партии (десни и «леви») в управлението на Софийския окръг подобно на политиката им в цялата страна напълно банкрутира.

Днешният Софийски окръжен съвет още при конституирането си не изразяваше действителната воля на избирателните маси в окръга. Сега, след резултатите от законодателните избори на 17 август, става още по-явно, че Софийският окръжен съвет съвсем не изразява тая воля. Неговото болшинство биде фактически дезавуирано и бламирано в станалите избори. То представлява днес само едно фиктивно и самозвано болшинство.

От друга страна, мандатът на окръжните съвети, както и оня на общинските съвети, е отдавна изтекъл и днешният Софийски окръжен съвет би следвало да си отиде и отстъпи място на едно действително представителство на избирателните маси в окръга.

Българската комунистическа партия, като констатира всичко това, заявява, че сегашният Софийски окръжен съвет е изгубил законното, морално и фактическо право да урежда работите на Софийския окръг и той е длъжен да си сложи мандата и да поиска произвеждането на избори за нов Окръжен съвет, както и на избори за общински съвети.

Българската комунистическа партия заявява още, че окръжните и общински съвети ще се превърнат в истински самоуправителни институти на трудещия се народ.

ИЗ СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

На 25 септември се откри редовната сесия на Софийския общински съвет*. По предложението на др. Мулетаров съветът реши да постави в дневния ред и въпроса за исканията на работниците по трамваите и осветлението.

Кметът докладва разменените между министър Пастухов** и него*** писма по дейността на Общинския съвет за облекчение жилищната и продоволствена криза.

Др. Г. Димитров разкритикува тая празна полемика чрез писма, публикувани във вестниците, между министъра и кмета, от която, разбира се, никакво облекчение на жилищната и продоволствена криза не може да се получи и която собствено има цел само да заблуди бедстващите маси по отношение истинските виновници за техните бедствия. Правителството чрез Пастухова се старая да стовари всичката вина за тия бедствия върху кметството, а последното чрез кмета обвинява правителството. *Между това и правителство, и кметство, служейки само на интересите на капиталистите, домопритежателите и гешефтарите, са виновни и отговорни за тежките бедствия на трудещите се маси в столицата.* Наистина Пастухов вярно констатира, че кметството и бол

* Стенографският протокол не е запазен. (Ред.)

** Вж *Към дела!* Писмото на министър Кр. Пастухов до Столичната община — в. «Народ», № 206, 16 септ. 1919 г. (Ред.)

*** Вж *Писмо* до министъра на вътрешните работи и народното здравие [кмет: Г. Калников] — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет, четвърта редовна сесия, 23 септември 1919 г. (Ред.)

шинството на съвета не са направили нищо за облекчение жилищната и продоволствена криза. Той с тая констатация иде само да потвърди многократните протести на комунистическата група в това отношение. Но политическите приятели на полицейския министър цяла година участвуват в сегашното Постоянно присъствие и *винаги са били напълно солидарни с кмета, когото Пастухов упреква в бездействие.* Те не подкрепяха предложенията на нашата група за реквизиране на излишните и други жилищни помещения, за постройка на общински жилища, за конфискация на предметите от първа потреба и общественото им разпределение между нуждаещите се и пр., като си позволяваха дори цинизма да наричат тия предложения «тесняшки идиотщини.» — На второ място, Пастухов не направи нищо за създаване бюджетна автономия на общината, за да може тя да намери ресурси, достатъчни за постройка на жилища и за нуждите на една широка социална политика чрез облагане имотите, капиталите и доходите на капиталистическата класа. — На трето място, мандатът на днешния Общински съвет е отдавна изтекъл. Тоя съвет съвсем не изразява волята на изборелните маси на столицата. Неговото болшинство от капиталисти и домопритежатели е абсолютно негодно за предприемане каквито и да е сериозни мерки за облекчение жилищната и продоволствена криза. Широкосоциалистическият министър на вътрешните работи, вместо да направи необходимото за немедленото произвеждане на нови общински избори, *търси днес само повод за разтурянето на сегашния Общински съвет и назначаването на широкосоциалистическа тричленна комисия, която да проинише бъдещите общински избори в София!* — Разглеждайки отговора на кмета, др. Г. Димитров констатира, че той публично лъже, когато твърди, какво не бил за войните, които са причинили сегашните бедствия, и какво той изпълнил дълга си към столичното население. — В заключение др. Г. Димитров характеризира книжната порба между министъра и кмета с изразителната народна мъдрост: *«Каквото куку, такова и пипи!»* Прекатурило се сърнето от вътрешното министерство, намерило си *шопанека* в кметството на Софийската община! — др. Г. Димитров настоява да се обсъди тая недостойна и дема-

гогска маневра на министъра и кмета и да се премине към обсъждането и гласуването на предложенията на комунистическата група, приемането на които само би довело до възможното днес облекчение на жилищната и продоволствена криза.

В. «Работнически вестник»,
№ 69, 27 септември 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ЖИЛИЩНИЯТ ВЪПРОС, СКЪПОТИЯТА И СЛУЖЕЩИТЕ

На 26 септември в Работническия дом — София, софийската група на *Комунистическата организация на държавните служещи* устрои събрание, на което говори народният представител др. Георги Димитров върху жилищния въпрос, скъпотията и служещите. Събранието бе импозантно. Др. оратор обрисова бедственото положение, в което се намира в настояще работническата класа, положение, което с всеки нов ден се влошава. Буржоазната държава, община и пр. не са в състояние да подобрят живота на трудещите се маси. Днес тая държава в лицето на властващите леви котерии има една задача — да задушават с всички средства недоволството на борещите се чисти, държавни, окръжни и общински наемници. Работническата класа не бива повече да се надява никому освен на себе си. Комунистическата партия сочи тоя единствен спасителен път — пътя на комунистическата организация, просвета и борба за коренното преустройство на нещата, при което принципът: «Който не работи, не трябва да яде!», ще намери пълно приложение.

И «Работнически вестник»,
№ 10, 29 септември 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ИЗ СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

В заседанието на 27 септември т. г.* Софийският общински съвет прие допълнителния бюджет за 1919 г., в който се предлагат кредити предимно за установеното по закона добавъчно възнаграждение на общинските служещи.

Др. Г. Димитров предлага да бъдат предвидени и необходимите кредити за *увеличение заплатите на работниците от трамваите и осветлението*, съгласно отправените от тяхната организация до съвета искания**.

Кметът отклони това предложение с обещанието, че съветът, когато разгледа исканията на работниците по трамваите и осветлението, ако ги намери за основателни, може да гласува втори допълнителен бюджет за целта.

Др. Г. Димитров протестира против маневрата на кмета да избегне крайно наложителното увеличение на работническите заплати по трамваите и осветлението.

Кметът предлага текста на една покана от съвета до столичните граждани за траурната манифестация⁸⁹ във вторник.

Др. Г. Димитров разкрива истинския смисъл на тази манифестация и се обявява против предложението на кмета.

Докладва се протоколът на комисията по жилищния въпрос. Др. Г. Димитров излага и депозира предложението

* Стенографският протокол не е запазен. (Ред.)

** Вж *Позив* към всички работници по трамваите и осветлението при Софийската градска община. — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет. Четвърта редовна сесия, 10 октомври 1919 г. (Ред.)

нието на Комунистическата партия по жилищния въпрос*.

Разискванията по протокола на комисията и по предложенията на Комунистическата партия ще станат в следното заседание на съвета.

Понеже в това важно заседание на Общинския съвет *отсъствуваха и четиримата съветници на широко«социалистическата» партия*, др. Г. Димитров пита кмета: широките «социалисти» да не са решили да напуснат съвета, за да се улесни разтурянето му и заменяването му с широко«социалистическа» тричленна комисия за произвеждане предстоящите общински избори?

Кметът обяснява, че такова заявление от широките не е получавал и че отсъствието им трябва да се дължи на обстоятелството, че вече не намират сметка да участвуват в Постоянното присъствие и се дезинтересират въобще от общинските работи.

Др. Г. Димитров подчертава продажността и подлостта на широко«социалистическата» партия.

И. «Работнически вестник»,
№ 71, 1 октомври 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

НУЖНИ СА РАДИКАЛНИ МЕРКИ ЗА ОБЛЕКЧАВАНЕ НА ЖИЛИЩНАТА КРИЗА

Реч в Софийския общински съвет

29 септември 1919 г.

Имахме случая, господа, на много пъти да развиваме нашето принципиално становище по жилищния въпрос. Ясно е за вас — аз мисля, че и вън от съвета няма никой да се съмнява в това, — че премахването на жилищната криза окончателно, която се изразява в липсата на жилища, лоши жилища и високи наеми, е възможно само чрез експроприацията на домопритежанията, на земята, на богатствата, с премахването на частното владение на терена и на сградите. В това няма никакво съмнение. Само тогава може да бъде премахната жилищната криза, само тогава могат да бъдат създадени условия за снабдяване на всяко семейство с необходимото удобно, културно, така да се каже, хигиенично помещение. Дотогава ние ще се намираме в една жилищна криза, за облекчението на която не може и дума да става, и ако ние дебатираме толкова пъти тук, в Общинския съвет, по този въпрос, то е не да намерим начин да премахнем жилищната криза, която не може да бъде премахната при капиталистическата система, докато господства частният капиталистически интерес, интересът на домопритежателите, на bankerите, на капиталистите, докато съществува днешната държавна система въобще, а възможно повече да я облекчим. Такъв беше смисълът и на работата, която трябваше да извърши комисията по жилищния въпрос за сегашната сесия на Общинския съвет. Но, господа, вие видяхте протокола на комисията и чухте обширните и изчерпателни обяснения на г-н Влайкова, член на тая комисия и автор на този протокол, и сигурно ще се съгласите с мене, че това,

което предлага комисията с този протокол, дава нещо много незначително по отношение облекчението на жилищната нужда, да не кажа нищо! Нека ме извини г-н Влайков, който полага голямо старание, голямо усърдие, но всичките му усилия удрят в камък и практически резултати не могат да се получат не по негова вина, а поради други причини.

Какво ни се предлага всъщност?

Първата мярка, на която се спря г-н Влайков, е превръщането на лагерните помещения в жилищни помещения. Но, господа, когато г-н Влайков посочи това като едно средство за облекчение на жилищната нужда, когато г-н Балабанов наблегна особено силно на този факт, и единият, и другият забравят, че тия помещения са съвършено разрушени.

Председателят: Извинете, г-н Димитров, че ще Ви прекъсна. Сега ми дойде на ум да командироваме г-н Трендафилов да отиде да прегледа тия бараки в «Лагера». Желаете ли някой от г-да съветниците да отиде с него? — Г-н Манов и г-н Петков ще отидат.

Г. Димитров: Казах, че се забравя, какво тия постройки са разрушени. Аз имах случай да ги видя сам. Сега комисията, която пращате, ще констатира сигурно същото нещо. И вие същото потвърдявате. Впечатлението ми във всеки случай е точно. Те са постройки, които, за да станат удобни за живеене през зимата, не само че трябва много средства, очевидно трябва, но трябва и много време, което ние сега нямаме по никой начин на разположение. Нито 10, нито 15 дена, нито месец биха стигнали да излязат от тези полуразрушени бараки-жилища* — и някои са съвсем разрушени жилища. Ето защо аз турям и този пункт един кръст, от него нищо няма да излезе. Вещко е разрушено.

С. Ковачев: Само офицерските бараки и клубовете са годни.

И. Балабанов: Нямаат прозорци.

Г. Димитров: Нямаат прозорци, нямаат нищо. Това може да се поправи наистина, но за него са необходими много средства, много време и материали, които вие сега

* Думата е пропусната в стенографския протокол. (Ред.)

по никакъв начин в един къс период до зимата не можете да имате. Ако би станало нещо, ако би могло да стане наистина, ще бъде едно облекчение. За себе си и от името на нашата група казвам, че от това нищо не може да се очаква и трябва да го изключим, няма защо да храним хората с илюзии.

Втората мярка, която комисията ни предлага със своя протокол, като нещо, което би могло наистина да е резултатно, каква е? Това е тъй нареченото задължително съгъстяване. Г-н Влайков избягна да каже реквизиция, защото то не е реквизиция. Той се помъчи да ни убеди, че е същото по своите практически и крайни резултати, но не е същото, господа! Защо не е същото? Вие говорите за задължително съгъстяване. То ще се изрази в една покана към домопритежателите и наемателите, които живеят в по-широки помещения, по възможност да се съгъстят. . .

Г. Влайков: Не по възможност, а ще има норми.

Г. Димитров: Моля — . . . и да дадат възможност следователно и други лица да се настанят в тия жилищни помещения. . .

С. Ковачев: По определената норма.

Г. Димитров: . . . Да намерят свои лица, познати, близки, с които те биха могли да живеят. Това съгъстяване, което ще стане по определени норми, но съгласно общественото положение и пр. и пр., както каза г-н Влайков, ще даде за резултат това, че само една малка част от тези хора, които разполагат с помещения, ще приберат някой близък човек, колкото за да оправдаят съгъстяването, а другите биха могли да се скрият и да намерят достатъчно оправдание, че това, което държат, им е необходимо, че държат жилищни помещения не повече от своите нужди и не повече от тая норма. Вие сами можете да си представите практически тая работа много ясно. Доброволно никой няма да направи съгъстяване. Какво да се направи? Трябва да се прибегне към санкцията, за която се говори. Тогава дохождаме до реквизицията. Трябва насилствено да им отнемем апартаментите, стаите, будоарите на дамните и пр., а това означава да туриш ръка на тях, то значи да правиш реквизиция.

С. Ковачев: Г-н Влайков не иска да употреби думата «реквизиция», от нея се плаши.

Г. Димитров: Не е спорът само на думи и термини, тук разликата е голяма, същността на работата е различна, а и резултатите, според мене, са съвършено различни. При реквизицията вие определяте за нуждите на едно семейство, каквото му е необходимо. Излишното туряте на свое разположение като община, като комисия. С това излишно вие разполагате за задоволяване на една обществена нужда. Не оставяте излишни будоари и стаи на разположение на самия стопанин да разполага с тях както си ще и да прибере когото си ще. Когато аз, като домопритежател, като стопанин, имам един етаж излишен, г-н Влайков ми казва: «Вие ще го запълните, вие сте длъжен да не го държите празен на свое разположение, защото нямате нужда от него.» Аз ще взема наемател на този етаж на произволен наем — такъв, какъвто бих могъл да взема.

Т. Влайков: Ще има норми за наема.

Г. Димитров: Ще излезе, че настаняването по този начин, доколкото би ставало чрез задължителното съгъстяване, ще бъде с наем от произволни размери.

Т. Влайков: Ще има задължително посредничество.

Г. Димитров: Вие ще оставите всеки да прибере при себе си лице.

Т. Влайков: Ще сключи и договор с него.

Г. Димитров: Ще го прибере при условия, които той сам ще сключи, не формално и не официално, както и сега. Сега много наематели не казват, че плащат 300 лева, казват, че плащат 150 лева, само да бъдат спокойни. Когато се прибегне към реквизирането на тия служещи за лукс жилищни помещения, на всички тия излишни помещения и бъдат поставени на разположение на един орган, който ще ги използва равномерно за нуждите на бедното население и на тези, които живеят в лоши квартири при наем, определен не от стопанина, а от един обществен орган, по този начин съгъстяването ще стане ефикасно и при наеми нормирани, определени, фиксирани и установени от такъв един орган. Това чрез задължителното съгъстяване в никой случай не може да стане. Ето защо въпреки всичките изяснения, които даде г-н Влайков и кои-

то аз слушах с особено внимание, ние оставаме на това мнение, че в случая едно ефикасно облекчение за жилищната криза засега е възможно чрез реквизирането на всичките свободни, служещи за лукс жилищни помещения. Това трябва да се отнася за маса заведения. Нека не се казва така, че не може да се установи кое е необходимо, кое е полезно и кое е вредно. Можем да го установим. На всички комарджийници можем веднага да турим кръст.

Т. Влайков: За тях спор няма.

Г. Димитров: Всички вертепи до един, а те са множество, градоначалството има един колосален списък, можете да се уверите в това, те са вредни и излишни и трябва да бъдат затворени. Някои могат да не бъдат вредни, но са излишни, които служат само за удоволствие на известни имотни хора, те тоже трябва да бъдат затворени, макар че интересите на известни стопани могат да пострадат. Но има един по-върховен интерес, той е здравето на трудещите се маси в София.

С. Ковачев: Не само на трудещите се.

Г. Димитров: Другите граждани успяват да се нареждат, ако не е домопритежател, все са наематели и могат да намерят добри квартири. Е, добре, не може да се каже следователно, че една голяма част от тия заведения са така или иначе необходими и че трябва да останат — и могат да се махнат. Ако някои не могат да бъдат употребени за жилищни помещения — такива има, — ще бъдат употребени за други цели, ще бъдат превърнати в жилищни помещения. Само когато се прибегне към подобна широка реквизиция на жилища и други помещения, които служат за удоволствие, може да се внесе едно облекчение в кризата. Ние констатираме — това е установено и от тая анкета, която сега се прави, макар в нея да се внася голяма неточност поради характера, който ѝ се придава, и поради лицата, които я правят, — че реквизицията би отворила място най-малко на 3000 семейства, нека бъдат 2000, кажете ги 1000. То би било облекчение, но то може да стане чрез реквизиция. Задължителните съгъстявания ще бъдат фактически едно пожелание, което кога ще има резултати — никой не може да каже сега, но аз за себе си съм сигурен, че то ще даде нищожни

резултати и само ще създаде надежда у тези, които живеят при невъзможни условия, че с това средство ще се постигне известно облекчение.

Т. Влайков: Аз съм убеден, че ще има значителни резултати. Богатите хора ще бъдат заинтересовани да дадат с по-малък наем квартирите на свои познати хора, отколкото да чакат да им наложим други хора. Така че от само себе си ще паднат наемите.

Г. Димитров: Те не биха турили никакви хора, понеже кризата е твърде голяма, г-н Влайков, понеже търсенето на квартирите надминава значително предлагането на такива. Нито с увеличението на постройките, които биха се поправили, нито с нашето съгъстяване може да се намали значително тая криза. Законът за търсенето и предлагането ще играе роля на увеличение на наемите, на поддържане високи наеми и ползувайки се от този закон, наемите ще бъдат високи.

Т. Влайков: Те ще бъдат нормирани.

Г. Димитров: Казвате, наемите ще бъдат нормирани, но ако вие не разполагате с помещения чрез реквизиция, нормата може да бъде както за другите предмети от първа необходимост. Има една разлика наистина между сиренето и маслото, което може да се движи от едно място на друго, и къщата, която не може да се движи. Но това, което е основно и съществено и което не дава възможност на дирекцията, като постави една норма, да я приложи, е, че предметът не е в ръцете на органите, които определят цените, а е в ръцете на самия стопанин, който желае високи цени, и той намира хиляди начини да заобикаля установените норми. Хазяинът и наемателят, ако дойдат и кажат: «Ние сме се споразумели за 150 лв. и сме доволни» — фактически положението няма да бъде такова, ще има таен договор между хазяина и наемателя, който е бил принуден да плати двоен наем и троен наем, само да седи. Има много недостатъци, които изтъкна г-н Влайков и към които могат да се прибавят и други още. Жилищният съд ще уреди въпроса, ще уреди и споровете, но той не може да премахне причините, които предизвикват споровете. Той ще урегулира отношенията, които ще урегулира едно съдилище, но тия отношения зависят от условията, при които са поставени маса от наемателите

и наемодателите. С какво прочее се отменява фактически положението, бих питал за себе си, на тия, които живеят в лоши жилища сега, като гласувате този законопроект? Вие искате да регулирате нещо, но особено облекчение по този начин не се постига. Първо, вие изоставяте реквизицията, която е едно що-годе ефикасно средство за сега. Второ, вие изоставяте въпроса за постройката на общински жилища. Сега е моментът, когато Общинският съвет трябва да заяви и пред общество, и пред Народно събрание, особено когато утре последното* се отвори, че не се касае за някаква санкция, която ще се даде за едно изнасилено тълкувание на Закона за стопанските грижи⁹⁰, касае се за бързото прокарване на един закон за облекчение на жилищната нужда в столицата и големите градове. Първото постановление, което трябва да има в такъв закон, е да се развържат ръцете на общините в бюджетно, финансово, данъчно отношение, общините да имат възможност да облагат с данъци, които сме изтъквали и които се споделят от някои от вас, да облагат недвижимите имоти, доходите, капиталите, богатствата на капиталистическата класа, за да могат да се добият доходите, необходими за постройката на общински жилища. Ако преди зимата общината не е в състояние да строи, ако не го е направила досега, наложително е да се направят приготовления за идущата пролет. Март, април, май — три месеца са достатъчни, за да се построят достатъчно постройки и да бъдат построени по начин, който отговаря на нуждите на населението. Ще кажете: необходими са средства и общината не може да ги даде. Ще трябва да добие данъчна автономност, за да се развържат нейните ръце. Е, добре, какво пречи на Народното събрание още в първите дни да прокара един такъв закон, ако желае болшинството на това Народно събрание. Като депутати ние в Народното събрание ще си кажем думата и ще викаме високо, но ние тук сме общински съветници и не можем да се задоволим с тези дреболии, г-н Влайков, извинете за изражението. С това може да се направи нещо мъничко, ама много по-мъничко, отколкото с големите усилия, които вие сте положили. Нужно е изменение

* XVIII обикновено НС. (Ред.)

на Закона за градските общини⁹¹ веднага, в смисъл да се даде автономия, данъчна, бюджетна, на общината и, на второ място, ангажиране на държавата сама да участва в тази голяма грижа за постройката на жилища за бездомните със средства и по други пътища, по които трябва да се направи това. Ето кое би било ефикасно. Не още сега, през зимата, но сигурно напролет то може да стане. Сега няма нужда да искате делегации от дирекцията, тогава бихте имали този мандат още отсега.

Т. Влайков: Ние искаме мандат за това, което трябва да направим подир 10 дни.

Председателят: Идеята на комисията беше да направи това, което може утре да се направи, а не напролет.

Г. Димитров: Аз не разбрах трябва ли да говорим върху това, че вие и утре няма да го имате, и другиден, и след десет дни, защото когато в Дирекцията за стопански грижи или в Министерския съвет се спрат на този въпрос, тия възражения, които г-н Чернев като юрист изтъкна и в комисията, и тук — помнете думите ми, — те ще бъдат меродавни за тях.

Т. Влайков: Г-н Чернев говори като юрист, а там ще има държавници.

Г. Димитров: Идеята, заключението ще бъде: законът е необходим, гласувайте го. Нека ни дадат тази делегация по Закона за стопански грижи. Само тя би била недостатъчна. Тя фигурира само в рамките на Закона за стопански грижи, вън от който не може да се излезе. Нужен е друг закон и това трябва да кажем в нашето решение. Този протокол, който аз приемам, създава измислени предисловия, ето защо ние предлагаме на първо място приемане на реквизицията на всички свободни и полуполуприемни, служещи за удоволствие жилищни и други помещения, като тия помещения, които биха били реквизиирани, бъдат разпределени от общината чрез една специална комисия, избрана от самите заинтересовани бездомни граждани на столицата. И, бъдете спокойни, няма да бъдат накърнени моралните чувства на домоприемателите и пр. и на тия, които живеят нашироко сега. Тази комисия ще държи сметка за положението на лицата, които имат сега сгради и които ще трябва да се стеснят,

насилствено наистина, за да отстъпят една част на ония, които нямат нищо. На второ място, предлагаме постройка на общински жилища, за която цел е необходима данъчна, финансова, бюджетна автономия. Ето ви Народното събрание, болшинството е от левичари — да видим тая левичарска буржоазия, на която в това отношение ние веднага бихме помогнали, макар да сме против нея, дали ще прокара автономия на общината, за да ѝ се даде възможност да намери тия милиони, които ѝ са необходими за постройка на удобни жилища за бездомното население. Г-н Влайков казва: «Нищо не може да се направи по отношение изгонването на спекулантите», аз бих казал паразитите, и пр. У нас се свежда работата дотам. София е наводнена от множество лица, които не се занимават с никакъв общественополезен труд. Не че не са работници физически, не че не се занимават със собствен труд, но не се занимават с общественополезен труд. Това са спекулантите, това са тия, които са дошли да си ядат парите, това са всевъзможни паплачи, извинете за израза, и по-неже разполагат с много средства, заемат хубави квартири. Няма никакво съмнение, че голяма част от сградите, които биха могли да послужат за жилищни помещения на действително трудещите се, се заемат от паразитни елементи. Да се установи кои се занимават с общественополезен труд: писател ли е, поет ли е, чиновник ли е, драматург ли е и пр. Ако има общественополезен труд — да остане, ако не е такъв, посетителите на кабаретата, на вертепите, на кафенетата, вечерните бонвивани да си отидат. Тогава вие казвате много основателно, според мен: «Няма как, всичките тия паразити казват, че са общественополезни за столицата, и имат документи — единият е юрисконсулт на едн-коя си банка, другият е член на управителния съвет на едн-коя си банка, третият — без него банката не може да функционира, и пр.»

Председателят: Дошли да възпитават децата си.

Г. Димитров: Да, дошли да възпитават децата си, дошли при метресите си, всеки намерил една работа, снабдил се с документ. При днешната буржоазна и бюрократическа власт, който плати по-добре, който знае да плати, той се снабдява винаги с документи, че е много необходим. Това правят мнозинството. Тия, които не успеят да на

правят това, какво правят? — Господинът заминал с един трен за Костенец баня, направил една баня, другия ден с обратния трен отново пристига в столицата! Изгоненият спекулант или паразит, кажете го излишен човек в столицата, с един трен отива, а с друг се връща! Той даже не отива в Бургас, отдето е, а прекарва една нощ в някое курортно място. Преместил се от един хотел в друг, отива от една квартира в друга, има всичко в услуга — и власт, и пр. Това е зло, срещу което буржоазната власт е абсолютно безсилна, както признава и г-н Влайков. Но значи ли това, че тия паразити трябва да останат в столицата, значи ли, че не трябва да се разчита на известно облекчение от тяхното изгонване? Общинският съвет не може да не иска очистването на подобни елементи от София, защото голяма част от тях, забележете, живеят не само в едно помещение. Сведенията на градоначалството ни казват така: «Констатираме, че еди-кой си г-н Х извън жилището си за семейството си държи апартамент на улица еди-коя си за еди-коя си дама, а на еди-кой си край на София държи етаж или друга къща за еди-коя си приятелка.» Този народ е такъв, не се задоволява само с жилищата на своето семейство, а използва жилищата и за други цели. Тия паразитни елементи трябва да бъдат изгонени от София. Опит за това трябва да се направи. Ако това не стане — да се установи, че тия власт е негодна да очисти това, което нейната система като боклук, като фурда* създава всеки ден. Една друга власт, истинска народна власт, властта на трудещите се е необходима, за да бъдат те изчистени, както ги изчисти в Русия и се озоваха в Цариград, в София, в Прага и в джендема цяла редица дворяни из Москва. Във всеки случай Общинският съвет не може да се откаже да иска махването на тия паразити из столицата.

Но, господа, става дума за наемите. Г-н Влайков се занимава със стопански въпроси от години наред, не може да бъде извинен в незнание на политическата икономия и штова, дето си прави илюзията да мисли, че можеш да нормираш наемите, без да се засегне рентата. Г-н Влайков и други биха се съгласили, че едно спадане на нае-

* Фурда (тур.) — негодна стока, измет. (Ред.)

мите, особено когато търсенето на квартири надминава предлагането, би било постигнато само ако се тури ръка на частното владение на терена, ако целият строителен терен в столицата би бил обърнат в един общински поземлен фонд. То още не е експроприация, към която комунистите се стремят. Във всеки случай това е едно частично премахване на частния монопол върху земята. Тая спекула със земята, изкуственото повдигане на рентата в София, което в никой град на Европа го няма, както у нас, ще бъде премахната. Рентата ще спадне значително, а естествено последствие от това ще бъде спадането на наемите. Ето защо Общинският съвет не може да се отклони от радикалната мярка да се премахне частното владение върху целия терен на града, като се превърне този терен заедно със сегашните общински места в един общ общински поземлен фонд. Това ще има туй голямо преимущество при общата строителна жилищна политика на общината, която трябва да държи целия строеж в свои ръце, че самата община ще може да регулира, да направлява постройката на жилища отсега нататък в духа на нуждите на самото население, а не постройката на жилища за спекулация, за печалба и пр., както е досега. Имайки в ръцете си целия терен, общината става единственият стопанин в случая, който диктува, оказва колосално влияние върху рентата.

Т. Влайков: То е прекрасна теория, но ако можете, посочете ми един осъществим проект.

Г. Димитров: То е една радикална мярка, която би могла да облекчи положението. Аз бих могъл да ви представя практически проект за осъществяване. Къде ще срещне спънка той? Вие се сещате, че той проект, който ще бъде тъй наложително необходим на жителите на столицата, които живеят от свой труд, ще бъде осуетен, ще трябва да падне пред интересите на владетелите на земята, на владетелите на сградите в София, на владетелите на частния капитал. Ако подобен проект се яви неосъществим, то няма да бъде затова, защото той е лош, а защото се сблъсква с частния капиталистически интерес, защото се сблъсква с обществения политически живот. Ето, го спода, защо ние настояваме и настоявахме в миналото и по този случай при разглеждането на жилищния въпрос

отново настояваме Общинският съвет да застане на това становище — за муниципализацията на целия строителен терен на града.

В свързка с всичко това ще трябва да възобновя едно предложение, което миналия път правих пред миналия съвет и се отхвърли без всяко основание от коя да е страна. Ние сме изтъквали много пъти, че една голяма част от общинските места, от общинските имоти в центъра на града са заграбвани в течение на година. В 1908 или 1910 г. — сега не мога да си спомня точно — бившият кмет Евстати Кирков беше направил за себе си една анкета, от която се виждаше, че близо седем милиона и нещо квадратни метра общинска земя тук и в околността е заградена от частни лица.

Т. Влайков: И от държавата за военни учреждения.

Г. Димитров: Да, и държавата една значителна част е заграбила, но и много частни лица, и за тези места нито една стотинка никой не е платил. Тези места възлизат на 47 милиона лева по стойност в 1910 година. Колко биха възлезли сега — всеки от вас може да си направи сметката, като увеличи пет пъти, а по-точно 10 пъти. Това са 400 милиона лева. За 1912 г. от нашата група, поддържани от други, се направи предложение за анкета⁹². Почва се анкетирането, досега обаче резултати никак не са получени от тая анкета. Пита се не е ли крайно време ли се издирят всичките тия заградени места, които са заградени от богати, състоятелни хора и които поради това заграбване са станали милионери, защото имат места в «Търговска», в «Леге», около двореца, в най-добрите части на града, които са стрували някога 2—3 лв., а сега 700—800 лв. — колкото ни искат за мястото на руската църква. Е, добре, да се издирят тези места и ли се възвърнат на общината. Те са нейна собственост, те са на цялото население на столицата, те са заградени общински имоти и оттам, господа, ако общината сериозно направи това, ако би била в състояние да го направи, ако би искала да го направи, стотина милиона лева тя може да има на разположение веднага, които да употребли за постройка на жилища за работнически и други семейства и за нуждите на своята обща социална политика.

Председателят: Как веднага, когато трябва да води процес и след 10 години ще се реши процесът.

Г. Димитров: Има средства за това.

Председателят: Аз вярвам, че ще вземат пари, но не веднага, а след години.

Г. Димитров: Вие ще трябва като Общински съвет да потърсите начин за бързото повръщане на тия имоти. Оставите ли обикновеният съд да я нареди, аз се съмнявам дали ще ги вземете, защото има и давност, и фалшиви документи, и интереси, които трябва да оспорваме. Но има друга къса процедура да се поиска законодателна мярка за това установяване на едни-кои си заграбени места от Софийската община: общината има право без съд да ги повърне веднага и използва за свои нужди. Едно подобно законодателно мероприятие е наложително, ако другите средства не стигат. Може например да се унищожат сделките в Гюмюрджинско със закон, Народното събрание да ги унищожи. Питам аз, защо да не могат да бъдат унищожени и тия сделки, оформени с актове?

С. Манов: Разбира се, че могат.

Г. Димитров: И трябва! Следователно това са много места.

Т. Влайков: Те са на разположение на общината.

Г. Димитров: Можете да проверите и да видите, че част от тези места са отпуснати за известна цел, а са употребени за друга цел, имаме сведения за това. Затуи, защото имаме маса подобни сведения и защото тези места трябва да бъдат повърнати на общината, застроени или не, общината трябва да разполага с тях. Затова трябва да бъде предприета една щателна изчерпателна анкета, която да не се бави с цели години, както досега, без да дава резултати.

Т. Влайков: Не е работа това на днешния момент. Вие чертаете далечни работи.

Г. Димитров: То е на днешния момент, то е днес, го е утре, зимата, то е и друг ден, пролетта, и трябва да се вземат мерки отсега. Другите, които ще дойдат, трябва да наследят това, защото този съвет, който е тука, е негоден, трябва да си върви и да станат избори. Във всеки случай, господа, това е наложително и то трябва да се направи. Тая анкета трябва да засегне тоже и бездом

нишките места. Ако ние признаваме правото на истинските бездомници за основателно, защото не са имали къде да отидат, защото една политика лоша спрямо интересите на масите е водена от общината, то не можем да допуснем една част от тези места да бъдат заграбени от хора, които имат сгради сега в столицата, в центъра, които имат място и къща, които дават под наем. Тези места не са малко, самите жители на бездомнишкия квартал са готови да дадат сведения и да ви ги посочат. Всеки път са ми посочвали десетки хора, които трябва да бъдат веднага изселвани оттам. Общината веднага трябва да направи инкетата, да им отнеме местата и да ги даде на действително бедните граждани, нещо, което би направило тоже облекчение. Следователно мерките се свеждат към две. Първо, работи, които биха могли веднага да бъдат направени в близко време, и, второ, неща, които могат да се предприемат за застрояване през пролетта, за да се окаже влияние на спадането на рентата и спадането на наемите.

Най-сетне, господа, Министерството на вътрешните работи напоследък прояви голямо усърдие. Г-н Пастухов, за мен лично е съвсем понятно, за вас не гарантирам, не знам, предприе просто една водевилна кампания спрямо спекулантите, спрямо спекулацията, па и спрямо причинителите на жилищната криза. Това си има своето значение за него, за партията му. Трябва да кажа, че съжалявам, че единственият днес представител на партията му, който се явява сега* — завчера нямаше нито един от тях, — си отиде. . .

Д-р В. Чернев: Той отиде на «Лагера» да прегледа къщичките.

Г. Димитров: Една партия, която се окончателно компрометира чрез властта във всяко отношение, която е подкопана издъно, привържениците на която я напускат масово, защото са възмутени, разочаровани и основателно възмутени от котерийната политика, че даже един като Стефан Манов — съжалявам, че го няма тук — с официално писмо до Висшия партиен съвет излезе да заклейми тази котерийност, тая пастуховщина, както той я нарече, и ми заяви, че напуска партията. А че сетне са го кандър-

* Стефан Манов. (Ред.)

дисвали да остане, това показва какъв е неговият политически манталитет.

Председателят: В негово отсъствие недейте приказва.

Г. Димитров: Аз съм му го казвал и по-рано, така че не е нещо ново. Пастухов се показва като голям борец спрямо спекулантите, да прави жестове, които показват борба спрямо спекулантите, и дохожда до това смешно положение, какъвто е случаят например със запечатването на банка «Гирдап»: да запечаташ предната врата и да оставиш задната врата отворена. Сега следствената комисия дошла и казва, че няма нищо — янлъш олмуш*, че грешка има, че само отделни лица като Бончо Боев, които нямат нищо общо с банката, са направили нещо и те трябва да понесат последствията. Това е смешно. Прави впечатление, че той води една смешна борба, това е един фарс. Има спекуланти, които с един трен заминават, с друг се връщат или от един хотел, от една квартира отиват в друга и, най-сетне, най-новото произведение — против всичките любители на големите дамски деколтета из улици «Лега», «Търговска», — запрещава се носенето на такива деколтета! Страшна тревога, това е пословично! Недостойно е за един социалистически министър, за едно правителство, което и да е. Касае се за радикалните мерки, които трябва да подобрят положението, а не за хвърлянето прах в очите, не за удари във въздуха.

Д-р В. Чернев: Къорфишеци.

Г. Димитров: Къорфишеци, защото нищо не дават, само оскандаляват този, който ги прави. Те произвеждат смях, защото деколтетата и тоалетите дамски могат да не се явяват на улицата, могат да се крият у дома си. Какво облекчение за чиновниците, работниците, дребните и едрите офицери, за всички, които бедствуват, о това? Облекчение ще получат ли, че дамите с късо облекло са не на улицата, а в къщи по заповед на Пастухова? Масата иска друго, а не тия игри. И, най-сетне, пред приема се нещо — посочи се жилищна анкета. Какво по необходимо от това — да се направи веднага анкета?

Това го решихме по-рано, както каза г-н Влайков

* Янлъш олмуш (тур.) — станала грешка. (Ред.)

Не се изпълни за жалост. Отдавна беше необходимо да се установи точното положение и ако беше направено това, положението щеше да бъде по-благоприятно, нямаше да се схваща, че ще внесем стеснение, както е сега, и затова сега всички се мъчат да укриват, да дават неточни сведения. Тая анкета трябва да бъде шконтирана с 50%, за да получите истинското състояние. Но Пастухов бърза да я направи. С кого я прави той? С чиновници, офицери, с хора длъжностни. Нямам нищо против да бъдат поставени на разположение тези хора, но вие ще се съгласите, че при това положение, при което ще се произведе една жилищна анкета, органите трябва да бъдат независими непосредствено от държавната власт, органи, които независимо биха действували, лица, които няма да бъдат изхвърлени на улицата, ако пишат точно колко стаи и какви апартаменти се обитават от семейството. Аз питах този офицер, много честен човек, който дойде отзарана в нашия Работнически дом: можете ли във всички къщи точно, свободно да опишете положението, да поискате продълствените карти, жилищните карти, за да се установи точно колко лица живеят? При генерал еди-кой си можахте ли да направите това? — Наведе засрамен чело този честен офицер, защото сигурно не е могъл да го направи. Ако един офицер, който ще извърши тая анкета извън своята служба, сега още е в такова положение, че трябва да държи сметка за домопритежателите, от които ще вземе сведение, да запише едно или друго; колко повече това се отнася за другите чиновници, които могат да бъдат изгонени! Такава анкета нам в този момент не е нужна, такава анкета не може да даде истински резултати, които ние ценим. Не можем да намерим обективната истина чрез подобна анкета. Министерството я предприема на своя отговорност, Пастухов я разгласи като свой актив. Тук има община. Той упреква Общинския съвет, че не е направил това и това, а не съобщава дори, че анкета се предприема, че иска дори лица общински съветници, които биха се турили на разположение да анкетират. Предполага се, че биха се намерили хора, които да направят това. Ще направите една анкета, която няма да бъде вярна. Ето защо аз настоявам извън тая анкета, която там ще бъде извършена и която ще даде материали, които могат да се взе-

мат под внимание, че нам се налага все пак да направим своя собствена анкета. Трябва да се намери средство и трябва да се произведе най-малко, за да послужи като една корекция на анкетата, която ще бъде направена от министерството, корекция, необходима за нашето бъдещо решение.

В заключение, г-да съветници, считам, че с приемането само на протокола, както е представен от комисията . . .

Т. Влайков: За проекта на Пастухов?⁹³

Г. Димитров: Аз го съвършено елиминирам, той се нуждае от коренна преработка и ако бъде внесен в Народното събрание, там ще имаме случая да го дебатираме.

Председателят: Собствено законопроекът официално не е изпратен на общината. Ние го имаме по частен ред и аз ви го пратих по частен ред.

Г. Димитров: Аз мисля, че ако Общинският съвет би гласувал редицата положения, които съдържа проектът на комисията, ако Общинският съвет би се проникнал от предложенията, които прави нашата партия, то в такъв случай той е достатъчен да послужи като една основа на законопроекта, който Народното събрание би следвало да гласува веднага след събирането си, да замени закона на Пастухова, който не отговаря на нуждите на масите и на целта, която се преследва с него, да се облекчи сериозно и бързо жилищната криза.

Ето защо, господа, в заключение настоявам протоколът на жилищната комисия да бъде приет с резервите, които направих по отношение на задължителното съгъстяване, и с предложенията на нашата партия, които обособих и срещу които трябва да кажа, без да искам никого да обиждам, нито едно-единствено сериозно възражение от никоя страна не е направено, не може да бъде направено аслъ, нито от теоретическо, нито от практическо гледище. Едно ми се възрази: «Законът това не позволява.» Е, добре, господа, има един закон над законите, той е нуждата народът да живее и колкото се може по-добре да живее! Всичките закони, които пречат на това, трябва да бъдат изменени и могат да бъдат изменени. Ето правителството, ето Народното събрание, искайте да го измените. Не се ли направи от правителството или от На-

родното събрание — това няма характер на заплашване, — не се ли направи това от горе, ще дойде от долу неминуемо и ще дойде от долу по един начин, както идват народните революционни движения, дето не може да се иска всичко да стане по план, а си става тъй, както вървят революциите въобще. Хората, които управляват, тия, които господствуват, самата буржоазия, която 40 години седи, е длъжна да се проникне от действителното положение, в което се намираме. Не е ли способна това да направи тя сама, явно показва, че е изиграла своята роля и на нейно място трябва да дойде класата на трудещите се и да направи това, което буржоазията не е способна да извърши!

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

СОФИЙСКИЯТ ОКРЪЖЕН СЪВЕТ

Редовната сесия на Софийския окръжен съвет, открита на 15 септември, биде закрыта на 30 септември т. г.

По-голямата част от заседанията на съвета бидоха употребени за изслушване доклади върху положението на окръга и управлението му от окръжния управител, окръжния лекар, окръжния инженер, окръжния ветеринарен лекар, окръжния инспектор по труда, директора на земеделската катедра, управителите на окръжните разсадници и на дърводелските училища, секретаря на Търговско-индустриалната камара и делегата на Дирекцията на прехраната.

Самите решения на Окръжния съвет бяха твърде малко и без никакво значение за наложителното подобряване положението на бедстващите маси в окръга.

На първо място, по предложение на «широките социалисти» гласува се една резолюция по договора за мира⁹⁴, с която се изразява «дълбокото съжаление и възмущение» на Окръжния съвет*. По тоя случай от името на комунистическата група др. *Г. Димитров* изтъкна действителните причини, които доведоха България до тоя злодейски мир⁹⁵, осъди остро националистическата предателска политика на българската буржоазия и нейните широко«социалистически» агенти и изложи становището на Комунистическата партия по договора и по борбата за неговото унищожение, както и за извоюването пълната независимост и свобода на българския народ.

На второ място, съветът прие един допълнителен

---

* Вж *Окръжният съвет в София и условията на мира* — в. «Народ», № 213, 24 септември 1919 г. (Ред.)

бюджет за 1919 г., в който се предвиждат само установените по закона добавъчни възнаграждения и 20% към заплатите на окръжните чиновници, служещи и работници. — Предложенето на нашата група, обосновано на два пъти от др. Г. Димитров, да се предвидят и необходимите суми в същия допълнителен бюджет или в специален такъв, за другите, нетърпящи никакво отлагане нужди, каквито са тия за дърводелските училища, за разсадниците, за подобрене санитарното състояние на окръга, за борба против болестите по добитъка, за защита на труда и пр., *биде отхвърлено.*

На трето място, прие се правилникът за Дърводелското училище, в който благодарение застъпничеството на др. Асен Хадживасилев се прокараха някои подобрения; *съветът обаче не гласува необходимите средства за откриването и редовното функциониране на дърводелските училища.*

Извън това съветът уреди още няколко чисто административни въпроси и грамадното мнозинство от съветниците, «уморени» от страшно «съсипателната» и «плодотворна» работа, побързаха да си отидат, за да си отпочинат, или по-право *да си гледат мандрите, стопанствата, търговските предприятия и пр.!*

Едва в последното заседание се направи кратък доклад по известни въпроси, засягащи дейността на окръжната Постоянна комисия, която представлява едно типично *ориенталско дембелхане** и партизанско гнездо за *преждане лични сделки и гешефти, за облагодетелствувание народняшки и демократически партизани и за охрана интересите на капиталистите, земевладелците и гешефтарите.*

Нашата група използва този случай да подложи на изчерпателна критика дейността на Окръжния съвет и неговата Постоянна комисия през дългия им мандат от 1912 до 1919 година.

Това направи др. Г. Димитров, речта на който ще предадем накратко в следния брой.

И «Работнически вестник»,
№ 11, 13 октомври 1919 г

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дембелхане (тур.) — свърталище на мързеливци. (Ред.)

ПО ДЕЙНОСТТА НА СОФИЙСКИЯ ОКРЪЖЕН СЪВЕТ*

Позовавайки се на изнесените данни в направените пред съвета доклади, др. *Г. Димитров* подчерта, че те представляват *един страшен обвинителен акт за Окръжния съвет и Постоянната комисия*. Тия доклади разкриха ужасното положение, в което се намират всички отрасли на стопанския обществен живот на окръга и престъпното пренебрежение на Окръжния съвет към нуждите и интересите на трудещите се маси в окръга. Така:

Земледелието е още напълно примитивно. 37% от обработваемата площ е оставена в угар поради липса на изкуствено наторяване на почвата. Още и досега се употребяват 14 704 първобитни рала. Има само 46 вършачки. Двата парни плуга, с които разполага окръгът, са повредени и извадени из употребление. Не е имало достатъчно семе за посев на жито и боб, когато грамадни количества контрабанда са изнесени извън страната. Работният добитък в земеделските стопанства в окръга *наполовина е унищожен* през войната, а другата половина е *изтощена и недостатъчно работоспособна*. Поради липса на коне и слабото употребление на вършачки *тазгодишната вършитба е значително закъсняла*.

Горите в голямата си част са *унищожени* през войните и в предизборните периоди. Контролът над горите е *фиктивен*. Горската стража е съвършено малобройна и зле плащана.

Овощарството е извънредно слабо. От четиритях ок-

* Реч на Г. Димитров, произнесена на заседание на Софийския окръжен съвет на 30 септември 1919 г. (Ред.)

ръжни разсадника само *златишкият* е редовно работил. Но и той не е можал да се развие поради липса на средства. Целият му годишен разходен бюджет е 9000 лв., а е дал приходи за 1918 г. — 35 000 лв. Не разполага дори с една кола за прекарване необходимия тор.

Скотовъдството е претърпяло истинска катастрофа. Повече от 50% от добитъка е унищожен. В целия окръг има всичко 100 жребци и те негодни, а трябва най-малко 500, има 15 биволски бици, а са нужни минимум 100. Болестите по добитъка са масови. Средства за лекуване няма. В София няма амбулатория за добитъка *поради липса на място*, а амбулаториите в другите места на окръга не функционират *поради липса на персонал!*

Промишлеността е из основа разстроена. Занаятчийството е напълно пропаднало. Една-единствена «промишленост» се е разцъфтяла — *спекулацията* с предметите от първа потреба, вследствие на която изникнаха множество нови банки и се фабрикуваха маса нови милионери.

Съобщителните средства са неописуемо мизерни. Пътищата са развалени; повечето мостове са разрушени. шосейната мрежа е изобщо недостатъчна. Маса села си служат с междуселски пътища и пътеки, останали от турско време. Важни области като Трънско, Копривщенско, Пирдопско, Орханйско, Етрополско още не са свързани с железопътна мрежа!

Учебното дело е занемарено. Повече от 60% от децата, подлежащи на задължително основно образование, *стоят извън училищата*. Голямата част от училищните сгради си обикновени коптори или пък са повредени. Най-необходимите учебни пособия липсват.

От четиритях дърводелски окръжни училища само етрополското е било отворено. Но и то не разполага с инструменти и материали. Направената от Министерството на просветата ревизия констатира потресни факти за нередовности и злоупотребления. Рапортът на инспектора е изпратен на прокурора. — За четиритях дърводелски училища се отпускат годишно всичко 9 0 0 0 л е в а!

Продоволствието на окръга се характеризира с *постоянен глад, голота и босота на масите* при систематичка контрабанда и разюздана спекулация.

Санитарното състояние на окръга е ужасно. Констатира се поразително нарастване на смъртността. През 1910 г. са умрели 7500 д.; 1915 г. — 7596; 1916 г. — 7872; 1917 г. — 8778; 1918 г. — 11 827 души! До 20-годишна възраст умрелите през 1910 г. са 3327 д.; 1915 г. — 4067; 1916 г. — 4195; 1917 г. — 4709; 1918 г. — 5961 души! И в тия числа не се смятат убитите и умрели войници.

Социалните грижи и защитата на труда са една област, от която Окръжният съвет и неговата Постоянна комисия винаги са били *абсолютно дезинтересирани*. Единственото окръжно сиропиталище в с. Искрец е в такова мизерно положение, щото неговият директор не се реши да се яви пред съвета да даде искания му доклад. Там децата са пораснали в рани и паразити и често, за да се нахранят, са прибегвали към просия в селото. От друга страна, в окръга и досега близо 5000 индустриални и други заведения не са дали в Инспекцията на труда задължителните по закона декларации за числото на работниците им. В тия 5000 заведения прочее работниците не се ползват още от защитата на Закона за хигиената и безопасността на труда и не са осигурени по Закона за работническите осигуровки в случай на болест и злополука!

Всички докладчици, които изнасяха пред съвета горните потресаващи констатации, посочваха *войната* за причина на това състояние на окръга. Същото направи и окръжният управител; това отбелязва и Постоянната комисия в своя забъркан и несносен отчет. Наистина войната е една голяма причина за бедствията на трудещите се маси в окръга. Но тая *причина* има своя *дълбока причина* — това е самата *капиталистическа система*, поддържана от всички десни и «леви» буржоазни партии.

Положението обаче в бъдеще ще стане още по-тежко и безизходно поради убийствените стопански, финансови и политически условия на договора за мира.

Буржоазията, която от четиридесет години стои начело на българския народ и ръководи неговите съдбини, напълно фалира. Тя не можа да осъществи националното му обединение. Вместо това докара национална, политическа и стопанска катастрофа за страната⁹⁶. Тя днес е негодна да се справи с тежките последици на своята соб-

ствена националистическа и предателска политика. Тя не е в състояние да организира производството, нито да обезпечи прехраната на населението.

Това най-добре доказва самият Софийски окръжен съвет. Вие, господа, не взехте *нищо едно-единствено решение за облекчение на трудещите се маси в окръга*. Вие дори отказахте да гласувате един втори допълнителен бюджет за нетърпящите никакво отлагане нужди на окръга. И сега, въпреки разкритото пред вас ужасно положение на населението, вие бързате да си отидете, за да се предадете на частните си занаятия и гешефти.

С това си поведение вие сами потвърдихте правотата на нашата декларация, с която още при откриване на сесията ви заявихме, че *трябва да си отидете и отстъпите мястото си на едно истинско представителство на трудещите се маси в окръга*.

Осъждайки най-остро вашата противонародна политика, изтъквайки още веднъж, че спасението на окръга и цялата страна е възможно само чрез коренни преобразования, чрез премахване господството на частния капиталистически интерес и въдворяването диктатурата на труда, чрез съветската система, ние подчертаваме и при закриването на тая безплодна сесия на Окръжния съвет нашата декларация, която гласи:

«През течение на целия си седемгодишен мандат Софийският окръжен съвет следваше една политика на сляпо поддържане националистическото, предателско войнствено дело на българската буржоазия и монархизма, от една страна, и на охраняване интересите на имотните, капиталистите и едрите земевладелци в окръга, от друга страна.

В най-тежкото време на войната съветът не направи абсолютно нищо за облекчение положението на бедстващите трудещи се работнически и малоимотни маси в Софийски окръг.

Нито по продоволствието на населението, нито за хигиената и санитарното състояние на окръга, нито за възстановяване разстроено от войната земеделско стопанство, нито, най-сетне, в областта на културното дело и на социалните грижи за безработните, гладуващите, вдовиците и сираците от войната Софийският окръжен съвет намери време и средства да направи каквото и да е.

Между това хора на Постоянната комисия бяха уличени в

афери и сделки, компрометиращи съвета и прямо пакостни за интересите на трудещите се маси в окръга.

Политиката на буржоазните партии (десни и «леви») в управлението на Софийския окръг, подобно на политиката им в управлението на цялата страна, напълно банкрутира.

Българската комунистическа партия, като констатира това, заявява, че сегашният Софийски окръжен съвет е изгубил законното, морално и фактическо право да урежда работите на Софийския окръг и той е длъжен да си сложи мандата и да поиска произвеждането на избори за нов Окръжен съвет, както и на избори за общински съвети.

Българската комунистическа партия заявява още, че окръжните и общински съвети ще се превърнат в истински самоуправителни институти на трудещия се народ и ще изпълнят най-добре своите задачи. . . . .*

След тая реч на др. Г. Димитров окръжният съветник М. Николов, бивш член на Постоянната комисия, от Либералната партия, заяви, че след направените изобличения, които счита напълно основателни, той се отказва повече да бъде член на този Окръжен съвет.

Никой друг не въе думата. «Широките» също мълчаха. Постоянната комисия не се опита дори да се защити. Съветът обаче гласува одобрение на дейността на Постоянната комисия. *Против* гласуваха само двамата наши окръжни съветници! **

В. «Работнически вестник»,
№ 81 и 82 от 13 и 14
октомври 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Унищожено от цензурата. (Ред.)

** Г. Димитров и Н. Йсаков. (Ред.)

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

1 октомври 1919 г.

1. ПРЕДЛОЖЕНИЯ КЪМ ПРОТОКОЛА НА КОМИСИЯТА ПО ЖИЛИЩНИЯ ВЪПРОС

Към протокола има предложения, направени от нашата група*, които аз поддържам. Едно от тези положения коренно изменява един важен пункт от протокола и ако то бъде прието, то самият този пункт няма да бъде приет.

Председателят: Ще гласуваме най-напред протокола.

Г. Димитров: Гласуват се най-напред ония частни предложения извън протокола на комисията, които са разширителни, които разширяват в един или друг пункт протоколното решение на комисията; такъв е случаят с тъй нареченото сгъстяване на жилците. Вместо сгъстяване ние туряме това, което е силно, ефикасно, необходимо — реквизицията! Ако някои от г-да съветниците биха гласували за принципа на реквизицията, тогава съответният пункт от решението на комисията ще трябва да се измени. Нали така? Ето защо аз предлагам, преди да се гласува протоколът, да се гласува нашето предложение за реквизицията.

Председателят: Не можем да гласуваме така — ще гласуваме протокола на комисията, а после това.

Които от г-да съветниците приемат протокола на комисията, да си вдигнат ръката. Болшинство, приема се.

С. Ковачев: С взетите по-рано решения.

Г. Димитров: (Ч е т е.) «Да се определи количеството на сградите, които може всяко семейство, според числото на членовете си, да използва за своята жилищна

* Вж настоящия том, с. 214 — 216. (Ред.)

нужда, като при това се изключи всякакво съображение за лукс и излишество. Всички останали стаи, салони и пр. жилищни помещения да се реквизират и се разпределят между нуждающите се семейства равномерно; да се реквизират също така и ония увеселителни и др. заведения, които не представляват необходимост, и да се раздадат на нуждающите се по същия начин. Помещенията да се реквизират от една комисия, избрана от самото бездомно население.» Ето това е предложението ми, гласувайте го.

Председателят: Приема ли се предложението на г-н Димитров, така прочетено? (Г л а с у в а т с а м о с ъ в е т н и ц и т е Г . Д и м и т р о в и С . М а н о в .)

Г. Цукев: Да го разделим. Г-н Димитров иска реквизиция на жилищата и реквизицията на увеселителните заведения, които не представляват абсолютно никаква необходимост.

С. Манов: Закриване на такива заведения и използването им за удовлетворяване на жилищната нужда.

Г. Цукев: Искам да се раздели, за да получи подкрепа, защото реквизиция на жилищни помещения и реквизиция на заведения, предназначени само за увеселение, са две различни неща.

С. Ковачев: Съгласи се, Георги, иначе ще пропадне.

Председателят: Г-н предложителят не се съгласява. Който приема предложението изцяло, да си вдигне ръката.

Г. Димитров: Значи само двамата с Манова гласуваме?

С. Манов: Не, трима — и г-н Маринов.

Председателят: Значи пада това предложение.

Г. Димитров: (Ч е т е.) «В столицата да живеят само ония, които се занимават с общественополезен труд.»

Председателят: Пояснете кой труд е общественополезен.

Г. Димитров: Този труд, който улеснява производството в столицата, прехраната на населението, продоволствието на населението, задоволяването културните, материални и духовни нужди на населението — то е достатъчно широко понятие, но има норми, които би установили, че еди-кой си господин, който се занимава с

верижна търговия, не се занимава с общественополезен труд.

С. Манов: Или яде своята рента.

Председателят: Има и софиянци, които се занимават с това — къде ще ги денем?

Г. Димитров: И те трябва да си отидат.

Председателят: Къде?

Г. Димитров: Ако народът би имал властта в ръцете си, той ще прати този господин в Копривщица на чист въздух — в джендема нека да отиде! Касае се за това, че в столицата при тая жилищна криза трябва да останат само ония, които се занимават с общественополезен труд, които произвеждат едни или други материални или духовни блага, а всички други трябва да се изчистят оттук. Ето кой е въпросът.

С. Ковачев: Аз питам Георги Димитров как ще изгоним оттук един пенсионер, който е дошъл тук да възпитава децата си?

Г. Димитров: Пенсионери са, които са неспособни за работа.

С. Ковачев: Не може да си намери работа човекът.

Г. Димитров: Не се касае за тях, а се касае за рентнерите, за спекулантите и пр. и пр.

С. Ковачев: Конкретизирайте, за да гласуваме.

Г. Димитров: Аз казах: «Който не се занимава с общественополезен труд.»

Г. Цукев: Обяснете го.

Г. Димитров: Казах го. Г-н Цукев е адвокат; няма да спорим, че той като такъв върши общественополезен труд. Това е ясно, господа. Аз говорих един час тука.

Г. Цукев: Утре с Вашия критерий ще кажете, че и тази работа не е общественополезен труд, и ще ни изгоните всички.

Председателят: Може да се приеме това предложение, но не и за софийските граждани, защото няма къде да ги приемат, като ги изпъдим от България, трябва да ги пратим в морето.

С. Манов: Софийски граждани, заселени след мобилизацията — в тази форма приемам предложението.

Г. Димитров: То не е пълно, макар че действително мислата е дошла след мобилизацията.

Председателят: Кажете тогава от коя дата.

Г. Димитров: Няма значение.

Председателят: Тогава половината от столицата ще изселите. Ние искаме да вършим целесъобразна работа, а не такава. Очевидно е, че това предложение, така формулирано, гони изпъждането на всички софиянци и не може да се приеме. Може ли такава нещo?

Г. Димитров: Съгласете се, че в столицата не могат и не трябва да остават ония, които не се занимават с общественополезен труд. Това е принципът.

Т. Влайков: Не само в столицата, никъде не трябва да ги има такива, но къде да ги денем?

Г. Димитров: Предлага им се да вършат някоя полезна работа. Ако приемат, ще живеят; ако не, ще си отидат. Не е важна датата, важен е принципът. Макар че съм убеден, че органите на властта няма да го изпълнят, но съветът е длъжен да настоя да констатира тази необходимост. Добре, да бъде даже след мобилизацията, това значи да засегнем най-малко три четвърти от тези паразити. От цялата тази голяма маса, която нашето предложение визира, три четвърти навярно са дошли след мобилизацията. И ако бихте приели «от мобилизацията насам», пак би трябвало да си отидат три четвърти от тях. Тъй че аз съм съгласен на тази поправка: «Лицата, дошли след 10 септември 1915 г. в София, които не се занимават с общественополезен труд, да се изселят.»

Председателят: Приемате ли, г-да съветници, това предложение на Г. Димитрова?

С. Манов: Предложението е поддържано и от нас, разбира се.

Председателят: Седем души гласуват — болшинство, приема се!

Г. Димитров: Общината сама да предприеме постройка на жилища за бездомното население, което със собствени средства не може да се сдобие със свои жилища на общински места. Това ще трябва да се иска настоятелно от камарата.

Т. Влайков: Ние имаме такова решение от 1911 г.

Г. Димитров: Моля Ви, г-н Влайков, в свързка с острата жилищна криза, която искаме да облекчим, в свързка с нашия протокол, който дава синапово зърно

по отношение облекчението на жилищната нужда, ние можем да кажем на правителството, че без тая бюджетна автономия Общинският съвет няма да намери средства за разрешението ѝ.

Председателят: Въпросът е решен така, както предлагате Вие, защото в протокола се казва, че комисията, като разгледа всички въпроси за концесии и пр., всичките въпроси сега се отлагат и пр., а се предлага това.

Г. Димитров: Не е така, аз искам да се гласува.

Председателят: Четете началото на протокола, там е казано всичко.

С. Ковачев: Нека се каже.

Председателят: Запомнете, че това е единственото, което напролет трябва да се направи.

Г. Димитров: Ние ще имаме общински избори наскоро. И защо да не се направят постъпки веднага?

С. Манов: Много право.

Г. Димитров: Това е необходимо. Общината сама да предприеме постройките. На общината да се даде право на бюджетна и данъчна автономия, за да се сдобие с необходимите за постройките на жилищни къщи средства чрез облагането имотите, капиталите и доходите, както и чрез конфискация на частните богатства.

Председателят: Има думата г-н Манов по това предложение.

С. Ковачев: Ако искате нещо, защо го съединявате с конфискацията, то значи нищо да не стане.

Г. Димитров: Вие искате да направиме каучукови предложения, в които всеки да вложи, каквото ще, и да не излезе нищо. Завчера аз развих това и сега го подчертавам.

К. Батолов: То е принцип у тях.

Г. Димитров: То е наложителна, необходима мярка, г-н Батолов, не само принципи. Касае се за облагане на капиталите, имотите и доходите — един източник. Е, добре, господа, ако този източник се окаже недостатъчен, общината заедно със самата държава да има правото съвместно да прибегне към една конфискация на част или нищо на богатствата, за да задоволи нуждите си.

С. Ковачев: Значи да не се направи нищо.

Г. Димитров: Значи да направим всичко, което може да се направи.

С. Ковачев: Всичко не може да се направи и затова по-малкото трябва да се направи.

Г. Димитров: Вие го предложете, а аз ще го гласувам. Да се търсят източници за пострройки на жилища, толкова необходими сега в един заем, както предлага г-н Манов, то има страшни неудобства. . .

С. Манов: И бюджетна автономия да искаме.

Г. Димитров: . . . именно в това, че общината има днес 50—60 милиона лева дълг. Трамваите и осветлението, които трябва да се ликвидират, искат 150 милиона кръгло. Вероятно е 99%, че ще ни се наложи това. Това става 200 милиона лева борч. Сегашните ресурси са малко; нужни са ужасни увеличения. Един милион лева се дават само за заплати. Е, добре, мислите ли, че формално е възможно да се направи един нов заем от 50 милиона лева?

Председателят: Вие говорите работи, които не се отнасят до предмета.

Г. Димитров: Това е по предмета. По този път чрез заем само товарът на населението би се увеличил.

С. Манов: Когато създадем бюджетна автономия, тогава ще плащат имотните граждани.

Председателят: (З в ъ н и.) Кажете предложението си, г-н Димитров!

Г. Димитров: Вие тероризирате дебатите. Вие знаете, че аз не отстъпвам никога, когато съм в правото си.

Председателят: (С и л н о з в ъ н и, г л ъ ч к а, ш у м.) Давам пет минути отдиш.

(След отдиха.)

Г. Димитров: И така, господа. . .

Председателят: Моля Ви сега, Димитров, говорете кратко.

Г. Димитров: Да, кратко — . . . Ние правим предложение в тая форма именно за да се постигне, първо, едно решително и настоятелно искане към новото правителство и към новото събрание за бюджетна и данъчна общинска автономия; още сега съветът да посочи, че той възприема необходимостта да бъдат облагани капиталите,

доходите, имотите на капиталистическата класа, за да се намерят ресурси за постройка на жилища; още сега съветът да посочи, че той, за да задоволи една голяма обществена нужда на масата население в София, е готов да прибегне и към конфискацията на богатствата на капиталистическата класа на части или изцяло. Господа, такива цели преследва нашето предложение. Явява се необходимостта в настоящия момент и затова го поставям да се разисква, за да се провери и документира как ще се отнесе съветът по въпроса за общинската автономия на облагане имотите, капиталите и доходите и за конфискацията на богатствата в полза на обществото.

...*

Във връзка с протокола правя предложение да се учреди една анкета за издирване на заграбените места в строителната черта на града и да се възвърнат тия места на общината. Същата анкета да се извърши и в бездомническия квартал, като местата, заети от имотни и съгоятелни граждани, им се отнемат и дадат на истински бездомници.

Г. Цукев**: Това предложение го обсъдихме по-рано.

Председателят: Независимо от това може да стане анкета, но това е по-нататък. Желаете ли съветът да се назначи анкета?

Г. Цукев: Тя е назначена.

С. Ковачев: По второто предложение на г-н Георги Димитров ще кажа, че има анкета. Има комисия назначена. Тая комисия да представи своя доклад.

Г. Димитров: Общинският съвет трябва да избере една нова анкетна комисия, която да произведе анкета в най-скоро време.

С. Манов: Съществува такава анкетна комисия, само да се внесе нейният доклад в съвета и ако не е свършила работата, да се смени с друга.

Председателят: Въпросът е свършен, анкетна комисия има.

Г. Димитров: Не съществува, фактически нищо не върши.

* Съкратени изказвания на други участници в заседанието. (Ред.)
 ** Вероятно Г. Цукев. Името е пропуснато в стенографския протокол. (Ред.)

Председателят: Добре, ще я накараме да върши.

Г. Димитров: Да се направи анкета, за да се издирят заграбените места в чертата на града.

Председателят: Съгласен ли е съветът. . .

Г. Димитров: Няма я тази комисия. Фактически не работи, фактически не съществува.

2. ПО ДОСТАВЯНЕТО НА ДЪРВА И ПРАЗДАВАНЕТО ИМ ОТ ОБЩИНАТА*

Има да добавя нещо друго към това, което се каза. Не желаяйки да говоря изчерпателно по цялата служба, по която говорихме по-рано, когато г-н Влайков беше натоварен да върши тази работа, аз имам да обърна вниманието ви върху едно, че общината, наемайки се да доставя дърва за София при сегашното монополизиране на пазара на дървата, ще срещне колосални трудности, особено по отношение на цената. Необходимо е да се поиска от правителството не само да се спре, както каза г-н Манов, частната продажба на дървата. . .

С. Манов: И спекулацията.

Г. Димитров: . . . но въобще да се допусне на общината чрез органите на държавата да реквизира, да тури ръка на голямото количество дърва, които са събрани тук и там, по една определена цена, за да се отстрани всяка възможност за спекулация. Ако някъде може да става дума за реквизиране, по-право за конфискуване на предмети от първа необходимост, то е тук. Да се плати не 50 лева, дори сто лева на кубически метър — защото имаме сега 155 лв. кубически метър вместо 50—60 лв. Ако общината ще доставя на бедното население по 155 лв. или евентуално по 200 лв. с разносните кубическия метър дърва, то няма да бъде особено облекчение. Наемайки се прочее общината да доставя дърва, тя трябва да се осигури откъм тая страна непременно със съдействието на държавата, за да има дървата на възможно ниска цена.

Ето защо предложението на г-н Манова аз бих желал

* Г. Димитров се изказва по доклада на началника на финансови отдел К. Стоянов за доставката на отоплителни материали. (Ред.)

да се модифицира в този смисъл, щото да се даде право на общината да реквизира. Без това или няма да се намерят дърва, или ще се намерят на много висока цена.

3. ПИТАНЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ИСКАНЕТО НА РАБОТНИЦИТЕ ПО ТРАМВАИТЕ И ОСВЕТЛЕНИЕТО

Бих желал да зная Постоянното присъствие готово ли е със своя доклад пред съвета по искането на работниците по трамваите и осветлението⁹⁷ и в кое заседание ще ни сезира по този въпрос?

Председателят: Защо доклад?

Г. Димитров: Ще ни каже какво мисли Постоянното присъствие да направи.

Председателят: Ще ви прочета мнението на директора г-н Милков и мнението на Постоянното присъствие, без да искате специален доклад.

Г. Димитров: В кое заседание?

Председателят: Тази сесия ще бъде.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

2 октомври 1919 г.

1. ПО ИСКАНЕ ЗА БЕЗПЛАТНО ОТПУСКАНЕ НА ОБЩИНСКО МЯСТО*

Представиха ли те точно своите планове, от които да се види, че тая работа е нещо сериозно, че това ще се строи непременно? Аз искам да зная има ли такова нещо?

Докладчик инж. Селимински: Има. Регулационната комисия е разгледала книгата им. Имат писмо и от Министерството на търговията, промишлеността и труда, че им се признава правото за производство на салами, шунки, сушена сланина и пр. — признават им се общи облаги. Имат редовни документи и планове.

Г. Димитров: Това ще бъде фабрика, а не една обикновена работилница. Такива ли са проектите? Ако се касае за една барака, за нещо дребно, каквито саламджийници има, съвсем няма нужда да се отпуща място от 1200 м. Като предполагаме, че въпросът се касае за откриването на една фабрика за консерви от месо, тук трябва да се приеме и това, което Общинският съвет е поддържал по-рано — че той по възможност ще съдействува за развитието на индустрията в столицата. От тази гледна точка г-н Ковачев не би бил прав, ако той желае да се спъне развитието на индустриалните предприятия — те трябва да се развиват. Щом за такова едно предприятие са достатъчни 500 или 1000 метра, повече няма защо да се дава, и наемът, който ще определим, не трябва да бъде много по-нисък, отколкото наемът, който определяме за

* Г. Димитров се изказва по искането на братя Богданови да им бъде отпуснато безплатно общинско място за построяване на фабрика за колбаси, докладвано от инж. Селимински, началник на кадастралното отделение при Софийската община. (Ред.)

подобни места и за други цели. Вярно е, че това е едно предприятие за печалба капиталистическа, и то следователно би понесло един наем поне такъв, какъвто е наемът на другите места. На трето място, съветът трябва да усвои веднъж завинаги принципа, че щом известно дружество или частен капиталист прибегва към услугите на общината за празни места, за да построи фабрика, трябва да приеме редица условия, които биха гарантирали щогоде положението на тия софийски гражданки и граждани, които биха работили там. В тия предприятия няма да работят хора отвън, а ще работят софийски жители — мъже и жени на София, и следователно за Общинския съвет не е безразлично, щом като отпуска едно място и улеснява създаването на едно индустриално предприятие, дали в това индустриално предприятие ще бъдат спазвани всички закони относно труда и всичко, що се отнася до здравето и живота на гражданите, които ще работят там. Самò по себе си се разбира, че съществуващите закони трябва да бъдат спазвани, но щом диктуваме условията, ние сме длъжни веднага да кажем, че към тия условия прибавяме още условията да бъдат спазвани и всички тия съществуващи закони за покровителство на труда, защото в противен случай ние считаме това за едно нарушаване условията, при които сме отстъпили мястото за едно индустриално предприятие — една нова гаранция от наша страна за гражданите, които ще работят там, а не, както беше досега: по различни пътища гледаха да вземат места за други цели, както е сега случил с г-н Калпакчиева и много други места, или дето изниква фабрика, стопанинът прибегва до най-безчовечна експлоатация на работническия труд, без да се е намесила общината, макар да е дала един, два, пет, десет лекара.

Ето защо, първо, аз искам да зная точно дали за това предприятие 1225 м не са много — по плановете им трябва ли да се види; на второ място, наемът трябва да бъде повдигнат до размера на наема, който общината ще получава от местата, които ще даде за жилищни постройки; на трето място, една подобна клауза за защита на труда и това ново предприятие да бъде вмъкната още в тия условия, при които сключваме договора с тия господа при

отдаването на мястото. Само при такива условия ние бихме съдействували за развитието на индустрията и бихме могли да имаме и нещо повече за гарантиране здравето и живота на тия, които ще работят там.

Председателят: Какъв трябва да бъде наемът?

Г. Димитров: За първите десет години такъв, на какъвто имат право, вторите десет години трябва да има възможност общината да наложи това, което има за другите предприятия — 5% от стойността на мястото.

Председателят: И тук е 5%.

К. Батолов: Да плаща по 1 лев на кв. м годишно — от деня на предаването на мястото до изтичането на срока, предвиден в договора. След изтичането на първото десетилетие договорът се подновява, като наемът бъде до 5% от стойността.

С. Ковачев: «До» да няма, а 5%.

Г. Димитров: Още този, който приема — значи, братя Богданови, които ще заемат мястото за постройката на подобна една фабрика, — се задължава пред общината, самò по себе си то се знае — . . .

Докладчик инж. Селимински: Когато се разрешава постройката, той дава декларация, че ще спазва всички хигиенически условия.

Г. Димитров: . . . съобразявайки се със съществуващите закони за труда, да направи всичко необходимо за запазване здравето и живота на тези, които ще работят в това предприятие. Това е социалната грижа, която ще упражнява съветът.

Председателят: Без това фабриката няма да съществува; ще я затворят на втория ден, ако не съблюдава законите.

Г. Димитров: Отстъпването на мястото трябва да стане при едно предварително подобно условие.

*

Т. Влайков: . . . Сега аз искам и друг един въпрос да повдигна. Ние вчера се занимахме с един от най-жизнените за столицата въпроси, които толкова време стоят като кошмар над града, именно жилищния въпрос. Между другото, за разрешението на жилищния въпрос же-

* Съкратени реплики на други участници в заседанието. (Ред.)

лателно би било всички ония, които имат фабрики, да си подготвят помещения за своите работници, разбира се, удобни, отговарящи на хигиеническите условия. Някои фабрики действително строят или имат предвид да си построят — например Захарната фабрика искаше напоследък място. Дали не е уместно оттук нататък, когато отпусхаме място за фабрики и ако смятаме, че тия фабрики ще бъдат сериозни, покрай другите работи да ги задължаваме да построят удобни помещения за своите работници?

Г. Димитров: При условие да бъде запазена личната свобода на работниците.

Т. Влайков: Ако е уместно, можем да предвидим и това като една клауза и понеже мислим в бъдеще с цяла редица мерки да се разрешава жилищният въпрос, това днес няма да помогне, но след две-три години ще влезнат 50 души работници и онези, които са си построили — да дадат удобни помещения, при какви условия, то е вече друг въпрос, тези работи може да се уредят с други нареждания, но да се постави и това като задължение и оттук нататък всички, които строят фабрики, да си строят и помещения за своите работници.

Докладчик инж. Селимински: На същото ли място?

Т. Влайков: Ако не му е достатъчно, да иска повече място.

С. Ковачев: Всички се оплакват, че не им е достатъчно мястото и искат грамадни места.

Докладчик инж. Селимински: Те ще бъдат в особен индустриален квартал. Близко до тези, които имаме, има такъв квартал, който ще се застрои с работнически жилища. Може и общината да ги построи, но и индустриалците да вземат участие.

Г. Димитров: Въпросът, който повдига г-н Влайков, е много важен и не би могъл да бъде решен така инцидентно. По него са водени големи спорове във всички страни. Касае се не само да се снабдят работниците с жилища при фабриките, за да не бъдат изложени на жилищна мизерия и спекулация въвн, но се касае толкова повече и за свободата на живота и действието на тези работници, които ще бъдат в разните фабрики. Понеже фабрикантите в различните страни използват създаването на тия жили-

ща като средство за закрепостяване, отнемане свободата на действие, за отнемане свободата на убеждение, дори и правото на стачна борба за увеличение на заплатата на работниците, повдигна се страшна буря против създаването на подобни жилища. Ето защо, ако г-н Влайков настоява за това, въпросът заслужава специално обсъждане и тогава чак би се решил в една или в друга форма.

2. ПО ПРЕДЛОЖЕНИЕТО ЗА ОТЧУЖДАВАНЕ НА МЕСТА ЗА РАЗШИРЯВАНЕ НА ПАРКА*

Г-да съветници, от обясненията, които даде г-н д-р Чернев, трябва да заключим, че наистина ще трябва да се решава сега окончателно въпросът за заменяването на тия места, защото заменяването на тия места с цел да се разшири паркът към четвъртия километър неминуемо влече отчуждаването на всички места. Докато въпросът за отчуждаването на другите места не е изучен от нас достатъчно, докато общината не е готова да предприеме въпроса за отчуждаването на каква да е цена, дотогава не можем да разрешим този въпрос. Пред новия Общински съвет може практически въпросът да бъде сложен така: трябва ли толкова и толкова милиона лева за откупуване на това място, за да има това разширение на парка до четвърти километър. Новият Общински съвет може да счита, че за общественото здраве на столицата, вместо да се разшири паркът към четвърти километър, би могло да се направи един парк към «Коньовица», което е още по-добре, или към «Лагера» и да се откаже от целия проект, за който говори г-н Чернев. Няма защо да обвързваме ръцете на бъдещия съвет с такова решение, толкова повече че това решение може да повлече големи материални щети.

Ето защо аз поддържам предложението на г-н Влайкова да се отложи въпросът не защото този съвет не трябва да решава такива въпроси, но защото въпросът трябва да бъде изучен основателно, а това ще направи новият съвет. Господата от тази кооперация бързат да строят. Те срещаха и мене. Няма нищо, ако почакат два-три месеца.

* Предложението е на регулационната общинска комисия. (Ред.)

Председателят: Които от г-да съветниците приемат да се отложи въпросът по предложение на г-н Влайкова, моля да си вдигнат ръката. Меншество. Ще се гледа.

Н. Панов: Нали е непосредствено с общинската мера?

Г. Димитров: Г-н председателю! Вдигнете заседанието, защото маса свят от съветниците отсъствуват и този въпрос ще трябва да се реши наново.

Председателят: Които приемат протокола на комисията, да си вдигнат ръката.

Г. Димитров: С пет души не може да се решава.

Председателят: С трима решаваме, законен състав имаме.

Т. Влайков: Ще говорим тогава. Аз не исках думата, защото тук повдигнах въпрос за отлагане.

...*

Председателят: Г-н Димитров, желаете ли да говорите по съществуващото на въпроса?

Г. Димитров: Аз протестирам против скандалното решение на съвета. Това не е решение всъщност.

Председателят: Които приемат решението на регулационната комисия относително тези места, за които става дума, да си вдигнат ръката. Болшинство. Приема се.

Г. Димитров: Какво болшинство имате? Вие, г-н председателю, трябва да обявявате въпросите, които са на дневен ред, и всеки трябва да знае в туй заседание какво ще се решава. Не изненадвайте съвета с подобни въпроси. Управлението на общината урежда частни интереси.

Публикува се за първи път по текста на стенографския протокол от заседанието

* Съкратени изказвания на други участници в заседанието. (Ред.)

ПО УЧАСТИЕТО НА ШИРОКОСОЦИАЛИСТИЧЕСКАТА ПАРТИЯ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ОБЩИНАТА*

Реч в Софийския общински съвет

4 октомври 1919 г.

Господа! Ние имаме една оставка, която по самото писмено заявление на помощник-кмета, който напуска Постоянното присъствие, се дължи не на здравословни причини. Така че всичко това, което г-н Влайков говори по този пункт, е съвсем безпредметно и неуместно. Касае се за напускане на Постоянното присъствие поради други причини, поради причини от обществен и политически характер, както те са изложени тук, в писменото заявление на г-н Прулова**. Преди всичко аз трябва да установя, че когато се състави това Постоянно присъствие, то се яви тук под председателството на г-н Калинкова с една ограничена наистина, но с една платформа пред нас⁹⁸. Каза се, че ще има честно управление, че ще има пестеливо управление, че ще има грижи за бедните, за бездомниците, че ще има тази грижа, друга грижа, трета грижа и т. н.

С. Манов: Това не ви отказваме, ограничена платформа!

Г. Димитров: За изобличение на тези, които отричат, че има платформа. Нужно ли е да се доказва, че има платформа? Само по себе си се разбира, че щом като Постоянното присъствие ще се състои от една, две, три, четири партии, както беше, тия партии ще трябва да се споразумеят върху известна база за управлението в общината,

* Г. Димитров се изказва по повод писмената оставка на Соломон Прулов, представител на широкосоциалистическата партия, от длъжността помощник-кмет на Софийската община. (Ред.)

** Вж *Оставката* на др. Прулов — в. «Народ», № 212, 23 септември 1919 г. (Ред.)

да уредят известни въпроси помежду си, които са въпроси на това управление, и тогава да поемат браздите на управлението в ръцете си; това се разбира само по себе си, така и стана тогава. Постигна се споразумение по съществените, важни въпроси по управлението на общината в този момент — от авг. 1918 г. и до изборите, защото това Постоянно присъствие считаше, че съветът трябва да остане неразтурен, и от този съвет при неговото съществуване да бъдат произведени новите общински избори. Не е вярно, че нямаше платформа; платформа имаше.

С. Манов: Ограничена.

Г. Димитров: Вие си ограничихте платформата, за да можете заедно да управлявате. Вие казахте: в името на това и това ще управляваме заедно — и почнахте да управлявате. Знаейки групата на широките социалисти много добре, че този състав не изразява волята на избирателните маси в онзи момент — то се чувствуваше, то се знаеше, — прие да участва в Постоянното присъствие на този съвет. Знаейки много добре, че от Демократическата партия, от Народната партия, от Народнолибералната партия, с които заедно трябваше да управлява, никога не може да излезе едно мероприятие, което да задоволи нуждите и интересите на масите в управлението на общината. . .

С. Ковачев: Не е вярно.

Г. Димитров: . . .тази група прие да участва в Постоянното присъствие. Знаейки дейността на този Общински съвет, на неговото болшинство в продължение на три години, групата на широките прие да участва в управлението на общината. При наличността на установени работи, известни на всички, широките социалисти приеха да пратят Прулова като свой делегат. Той отиде не лично там, не поканен от кмета, но той се яви като делегат на тази група, за да се образува един нов управлющ блок в Общинския съвет. Е, добре, от август 1918 г. до август 1919 г. мина цяла година. Аз ви призовавам да си спомнят тия от вас, на които паметта не е ангажирана с много работи от различен характер и могат да помнят, добре да си спомнят, през тази верига от месеци — 12 — през толкова сесии, редовни и извънредни, които имахме,

колко пъти ние тук изобличавахме Постоянното присъствие, че то бездействува и че не действа по жилищния и други въпроси, и колко пъти ставаха тук формени скандали благодарение на това? Оттам, от групата на широките социалисти, от името на която Прулов участвуваше в Постоянното присъствие, не само че не бяхме подкрепени в тези протести, но винаги срещаме оправдание на Постоянното присъствие, че то не може нищо да направи, че това могло, това направило.

С. Манов: Излязохме със свои предложения.

Г. Димитров: Аз Ви моля да не прекъсвате и да слушате.

С. Манов: Няма да прекъсвам, но да си спомните за нашите предложения.

Г. Димитров: Вие тогава не бяхте в съвета и съжалявам, че Прулов не е тука. . .

С. Манов: Аз съм от октомври насам.

Г. Димитров: . . . а не Вие да се явявате като адвокат на своята група. Вие не присъствувахте тук при четенето на платформата и не знаете работите точно.

С. Манов: Всичко ми е известно.

Г. Димитров: Толкова по-добре би било, ако Ви е известно. — Групата на широките социалисти вземаше под своя защита Постоянното присъствие. Защо? — Защото бе единодушна по тия конкретни въпроси на управлението. Не се касае до големи принципиални въпроси, по които може да се дискутира, касае се за онези актуални, конкретни, всекидневни въпроси, по които Постоянното присъствие трябва да вземе решения, да внася предложения в съвета и по всички тия въпроси се констатираше единодушие между групите.

С. Манов: Не.

Г. Димитров: Ние сме го подчертавали сами множество пъти. Тук са г-н Влайков, г-н Батолов, тук са и другите — все има добросъвестни в нашите политически противници — биха могли да установят, че различията, които са се явявали в това Постоянно присъствие, са били винаги от най-дребно естество. Единственото крупно различие бе едва в последния момент. Вие си спомняте за уволнението на един общински чиновник за

манifestацията на 1 май. Дотогава имаше пълна солидарност.

В. Мулетаров: До разглеждането на въпроса за бараката.

Г. Димитров: До разискването на въпроса за оная нещастна барака на Евтим Николов, да не прибавям нищо, което остана паметник на скудоумие и гешефтарство.

Председателят: Тя не е на Евтим Николова, тя е на общината.

С. Манов: Тя е на всички кооперации.

Г. Димитров: Евтим Николов тук декларира от името на Съюза на потребителните кооперации⁰⁹, че ако тази барака я оставим на разположение тям, тя най-сетне при ликвидацията ще бъде наша безвъзмездно. И за тази барака стана скандал в съвета и Постоянното присъствие.

Председателят: Ние я взехме.

Г. Димитров: Не искаха да я отстъпят на общината.

Председателят: Скандал не стана, съветът гласува и ние гласувахме и я взехме.

Г. Димитров: Тогава направиха първата демонстрация, за да дойде втората в свързка с 1 май и уволнението на чиновника. След близо една година. . .

С. Манов: А декември — нашето предложение по жилищния въпрос?

Г. Димитров: То беше за агитация.

С. Манов: Това са ваши преценки.

Г. Димитров: Вие ме предизвиквате да говоря работи, които нямаше да говоря, но нека ги напомня. През декември предложение имахте — да! Но помнете ли, че аз ви питах: защо това предложение го правите като групи, когато имате помощник-кмет в Постоянното присъствие? Какво е мнението на Постоянното присъствие по този въпрос? Г-н Калинков каза, че то не знае за това предложение, което правите в съвета, то е значи из областта на вашето автономно действие.

С. Манов: Споразумение до днес с Постоянното присъствие не сме имали.

Г. Димитров: Постоянното присъствие каза: вие можете да си говорите колкото щете, да правите предложение в духа на вашата програма и вашите разбирания и в

борбата с тесняците, но когато ние тук трябва да стоим на тия столове като управляющи, да управляваме хората на общината, тогава вече ще вървите заедно, ще подписвате всичко, което трябва да се подписва, ще управлявате своя отдел в общината. И това беше, г-н Прулов. Ръка за ръка с кмета в общата политика на управлението в общината. От друга страна, вие тук с мене заедно, за масата, за публиката, се явихте с предложение. Аз констатирам това пълно единодушие и питам: ако беше вярно това, което е писано тук, че Постоянното присъствие не изпълнило дълга си, че Общинският съвет не изразявал волята на избирателите си и че поради всичко това и за да се даде път на един нов Общински съвет, който с достойнство да се заеме с разрешаването на всички въпроси из областта на социалната политика, ние напускаме участието си в Постоянното присъствие на съвета, ако това беше вярно, казвам — на септември 1919 г., — не беше ли повече от вярно на декември 1918 г., когато вашето и нашето предложение не се приеха? Защо тогава не напуснахте?

С. Манов: Направихме прекомерна жертва. Още тогава, по моето схващане, трябваше да напуснем.

Г. Димитров: Защо не го направихте в онзи момент, когато се посягаше върху общинските служещи?

С. Манов: Изборите не бяха станали.

Г. Димитров: Ако всичко това беше вярно, като истински мотив на тази оставка, никакво съмнение няма, че тя отдавна щеше да бъде подадена. Ако този мотив е ръковолил групата на широките социалисти, нямаше да бъдат в Постоянното присъствие и в това не мога да бъда опроверган от никого. Влязла веднъж в управлението, заблудила се, направила грешка, както казва г-н Манов грешка било, че на декември още не са напуснали, — пита се при всички други важни случаи, когато се е констатирила пълната недееспособност на съвета, във всички области, дето трябва да се действа бързо, защо тогава не се подаде тази оставка? Защо тази оставка. . .

С. Манов: Изборите бяха в неизвестност.

Г. Димитров: . . . се подава тъкмо когато дохожда писмото на г-н Пастухова до кмета¹⁰⁾ — известното писмо, по което ние дебатирахме тук и по което болшинството на

съвета осъди постъпката на министъра на вътрешните работи? Защо даже туй писмо дойде? Кому не е ясно, че това писмо до столичния кмет имаше преди всичко за цел да подготви общественото мнение на столицата и на страната за разтурянето на днешния Общински съвет и за назначаването на една широкосоциалистическа тричленна комисия, която да произведе изборите. В свързка с това писмо помощник-кметът пише този мотив, който съществуваше и важеше още преди години, но чак сега си спомнят за него, за напускане Постоянното присъствие. Целта, единствената цел, единственият истински мотив то е да се улесни разтурянето на Общинския съвет и заменяването му с тричленна широкосоциалистическа комисия, която да произведе избори. Сметката излезе криво, ама не е по ваша вина.

С. Манов: Изкарвате я криво, защото правите едно предложение, което не е у нас.

Г. Димитров: Защото Министерството на вътрешните работи няма да бъде у вас — там турят точка на Пастуховщината, както Вие се изразявате във Вашето писмо. Сега тази оставка остана безпредметна. Прулов, вашият колега сигурно се разкайва, но колата е прекатурена и връщането е неудобно. Тази работа точно така стои. Когато г-н Прулов изпраща тази писмена оставка, считаше се, че новата правителствена комбинация ще бъде такава, щото Министерството на вътрешните работи да бъде в ръцете на широките социалисти.

С. Манов: Не сме били толкова наивни.

Г. Димитров: Вие проявихте толкова политически наивитет, колкото никоя политическа партия не е проявявала досега. Вие вярвахте, че министерството ще бъде във ваши ръце, и тогава си казвахте, ще се разтури Софийският общински съвет, аслъ той е недейтелен — това ние го говорим месеци, години — той не върши това, което трябва да върши, той не разрешава важните проблеми, които са поставени пред него, той бяга от големите въпроси, той трябва да си отиде и тогава ще дойде — кой ще дойде? — министърът на полицията Пастухов ще си направи своя тричленна комисия, която ще използва помощенството си, както другите тричленни комисии, един от представителите на които виждате пред себе си — г-н

Спирков! И ще си произведе изборите, за да се получат що-годе благоприятни резултати. Тази е сметката, господа, тази е сметката ви, когато оставката се подава. Тази сметка се разтури коренно.

С. Манов: Остава само да се радвате.

Г. Димитров: Дали ще се радваме или скърбим, то е наша работа, но аз констатирам фактите и ще изведа от тях заключението — казвате, тогава стояхме, защото не се виждаше кога ще станат изборите, но след 17 август, след произвеждането на законодателните избори, стана възможно да бъдат произведени и общинските избори, стана възможно това; тогава ние решаваме да напуснем, за да улесним произвеждането на изборите! Господа! Произвеждането на изборите не зависи от вашето напускане и от вашето отсъствие от Постоянното присъствие, нито от вашето отсъствие от заседанията на съвета.

С. Манов: Аз моля да не експлоатирате с едно нещастно стечение на обстоятелствата.

Г. Димитров: Правилно беше даже преди законодателните избори да се реши произвеждането на общински избори, след като се консултират избирателите по техните общински работи, тогава ще бъдат произведени и законодателните избори. Така трябваше да стане.

С. Манов: Много вярно!

Г. Димитров: Но не го направиха, а вашите със земеделците¹⁰¹ бяха болшинство, можеха да го направят, но не го направиха. Сега станаха изборите, ние напускаме, за да бъдат произведени и общинските избори! Господа! Въпросът за произвеждането на изборите трябваше досега да бъде решен вече. Но и да се назначат нови избори, както си представлявате вие, вие напускате, за да се произведат те от тричленната комисия.

С. Манов: От ново Постоянно присъствие.

Г. Димитров: Ако вашият мотив беше този, че предпочитате вместо тричленна комисия едно Постоянно присъствие от този съвет за обикновеното управление, този мотив повече важи за произвеждането на изборите. Аз, за себе си да кажа, повече предпочитам изборите да се произведат от едно Постоянно присъствие от няколко партии, отколкото от една широкосоциалистическа тричленна комисия.

С. Манов: Извън нас тази възможност не е унищожена.

С. Ковачев: (Към г-н Димитров.) От Пастухов те е страх, най-много от него ви е страх.

Г. Димитров: Една тричленна комисия има развързани ръце да върши каквото пожелае в тази област, не подлежи на никакъв контрол и не чувствава наблюдението на когото и да е. Тук отделните партии се контролират по-годе независимо от това, че има съветници, които имат правото да се намесват. Пред съвета Постоянното присъствие отговаря както и да е за това, което върши, един контрол би се упражнил. Тричленната комисия, която и да е тя, е освободена от този контрол. И по тази причина стават обикновено при тричленните комисии най-много и най-големи злоупотребления и фалшификации при изборите. Затуй разтурят съветите при произвеждането на избора и затуй възлагат произвеждането на изборите само на тричленни комисии. Трябваше следовително, стоейки вие на позицията, че Постоянното присъствие с вашето участие би било по-добре, по за предпочитане от една тричленна комисия, да стоите до края. Вие напускате — това показва желанието ви това Постоянно присъствие да бъде заместено от една тричленна комисия. И то това е истинската причина на кризата и оставките.

Какво заключение, господа, бихме могли да извадим от това? Имате чисто и просто наред с другите политически котерии, които управляват общината, и една друга политическа котерия. Тя се ръководи не от програма, не от принцип, не от платформа, тя се ръководи от изгодите, които може да има за партията си и за лицата си. Да даде оставката си, то зависи от момента дали ще има изгоди или няма да има, дали ще дойде тричленна комисия или не! Е, господа, това е едно ново доказателство, че Софийската община има чисто и просто котерийно управление и че на това управление трябва да се тури край. Ние сме имали дълга да изтъкнем по кой начин може да стане това: работническите маси в столицата трябва да вземат в ръцете си управлението на общината и своите избраници, своите делегати, които ще управляват тази община, да ги държат в ръцете си — който мръдне, вил, да го заместят с друго; който върви контра, да

бъде смъкнат, а не тази парламентарна система, която имаме днес.

С. Ковачев: Кои маси?

Г. Димитров: Тия, които работят, които създават всичко.

Е. Николов: Не контрабандистите като Нонова в Самоков.

Г. Димитров: Е, добре, господа, това именно трябва да стане и докато това не стане, ще имаме тия котерни и пазарлъци за управлението на общината, както днес ги имаме за управлението на цялата страна. Какво дели тия господа от земеделците? Да не разкривам интимните работи, за които не съм получил разрешение. Стамболийски, когато се яви при нас, за да ни сондира, каза: «Господа! По платформата, по програмата с широките ние се споразумяхме». . .¹⁰²

С. Манов: Това е един голям въпрос.

Г. Димитров: . . . «касае се за местата; тия господа са претенциозни повече, отколкото трябва, повече, отколкото заслужават, отколкото сили имат и искат непременно да имат Министерството на вътрешните работи и това на войната; съгласете се, ние не можем да им го дадем; спорът е там; и по жилищния въпрос, и по въпроса за тъй наречената република — по всичко това ние се споразумяхме с тях».

Д-р А. Нешов: Във ваш интерес е републиката, щом са се споразумели, то значи е в съгласие с вашите принципи.

Г. Димитров: «Трай коньо за зелена трева»: чрез Народното събрание, та по пътя на Конституцията, че след 10 години ще стане! Тази работа я разбираме!

Д-р А. Нешов: По революционен начин!

Г. Димитров: Аз установявам този факт в свръзка с тази работа, която става в дребния парламент. Това Постоянно присъствие, което представлява мъничко правителство. . .

Председателят: И в мъничкия съвет се намира и мъничката комунистическа група на Георги Димитров от двама души.

Г. Димитров: Нашият парламент е малък в сравнение с големия и по това, което става тук, ние констати

раме, че политическите котерии, които управляват тук и там, са еднакви, еднакво се проявяват. Ние искаме това: министерска криза, в един такъв съдбоносен момент от гледището на самата буржоазия не могат да я разрешат още, не могат да се споразумеят още, играят си с огъня, обвинявайки тъй жестоко Комунистическата партия, че тя създава безредия, анархия, в този момент не могат да се споразумеят за програма, за платформа, карат се за министерски места — четири или три, и кой на кое министерство да бъде. Ето ви котериите в пълна истинска светлина. Ние го виждаме и тук. . .

С. Ковачев: И Ленин и Троцки се карат в Русия.

Г. Димитров: . . . ние констатираме и по този случай, че тая котерийност, която буржоазните партии проявяват* заедно с широките социалисти днес и в общината, и в държавата, е пакостна за народа. Необходимо е следователно самите народни трудещи се маси да вземат управлението в ръцете си и тая котерийност да бъде заместена със съветската система в управлението на страната и общината.

Д-р А. Нешов: Та що общо има котерийността с парламентаризма?

Г. Димитров: Не тая парламентарна котерийност, а живото, деловото ръководство на работите в държавата, общината и окръга от самите трудещи се маси, под техен контрол. Защото това го няма, защото има господство на капиталистическата клика и на нейните оръдия — ние констатираме тия факти в управлението на държавата!

Д-р А. Нешов: Жалко, че в Русия тая система пропада!

Г. Димитров: За вас би било желателно това, но то е диверсия, вижте** голямата стачка в Англия¹⁰³, вижте** това, което става в България — съставянето на новия кабинет¹⁰⁴. Руската съветска република я погребват от самото нейно раждане! Тя живее! Вие постоянно обявявате, че тя е фалирала. Завчера вие обявихте във вашата преса, че Ленин и Троцки заминали за Южна Америка, и днес вестниците казват, че има болшевишки фронт в Гуркестан!

* Думата е пропусната в стенографския протокол. (Ред.)

** В стенографския протокол погрешно — «поради». (Ред.)

Председателят: Моля оставете тези неща.

Г. Димитров: Тия работи са вятър, те са за масите, които не са просветени.

Председателят: Едно обяснение. В камарата, казахте, се карат, защото не могат да поделят постовете и кой ще бъде министър. Заявявам ви, че тук никой не се кара за поста на Прулова и никой не желае да го вземе. Всички казват: «Или този да бъде, или друг не избираме, защото утре ще си отидем!» Така, щото борба за този пост няма, каквото Вие си въобразявате.

Г. Димитров: То се потвърди, че до този момент, когато сте рекли да си отидете, своя общ лозунг развивате и бихте искали да го споделяте с г-н Прулова в бъдеще. Това е едно законно желание.

Председателят: Моля, на предмета.

Г. Димитров: Аз съм точно на предмета. За нас в случая няма никакво съществено значение от гледна точка управлението на общината: Прулов ще остане ли или не, да бъде при вас. Никакъв хаир няма за масите и за работите в управлението. Те вървят по един и същи път. Колата, която кара онзи (сочи П. Теодоров). . .

Председателят: Аз заявявам, че г-н Прулов е един великолепен работник, и не искам да зная, че е широк социалист. Той е честен работник.

Г. Димитров: Вие двамата сте впрегнати в колата, вие сте доволни един от друг, вие давате референции, че той стои постоянно в канцеларията. Признавам го, така и трябва да бъде. Не се шляе. Един помощник-кмет не трябва да се шляе и да ходи като Петко Теодоров в «Чамкория» в един важен момент. Обаче само да подписва бумагите, това не е никакво управление на общината. Това не е уреждане на големите въпроси, които стоят пред Постоянното присъствие и пред съвета.

Председателят: Уреждат се, но не като от вас.

Г. Димитров: От тая гледна точка ние не виждаме никаква особена полза за масите в «Коньовица» и «Ючбунар». Какво са получили те от това, че в Постоянното присъствие участвува и широк социалист?

Д-р А. Нешов: Защо не запазите тази енергия за изборите?

Г. Димитров: Нашата енергия е неизчерпаема, защото ние служим на идеала велик, а не на това, което има в «Батенберг»*! Не сме ние, които бихме настоявали Прулов да остане в Постоянното присъствие, защото ние не считаме, че това е особено необходимо.

Д-р А. Нешов: (Възр а з я в а н е щ о.)

Г. Димитров: Аз ви казах, че Вие трябва да мълчите. Пие не бихме молили г-н Прулова да остане в Постоянното присъствие, нито бихме казали да си върви. Вие всички трябва да си вървите! Нужно е да си вървите! Нужно е избори да се произведат, нужно е масите да се произнесат. Необходимо е веднага след това не само избори да се произведат по тая парламентарна система, но необходимо е властта да мине фактически в ръцете на масите чрез съветската система. Ето кое би ни спасило, господа, от господството на капитала и от това, което ражда тая котерийност безподобна в управлението на общината и управлението на държавата. Борейки се против тая котерийност, ние знаем, че нейните корени са в господството на капитализма, на банковия капитал преди всичко, който държи всичко в ръцете си — цялата преса, и депутати, и съветници, и министри, и властта на държавата. Борейки се против тая котерийност, ние се борим против капитала за неговото смъкване, за заменяването на гнилата парламентарна система в съветска система, която служи на труда и на трудеция се народ. Тъй гледаме ние на вашата дребничка оставка на г-н Прулова.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

* Ресторант «Батенберг». (Ред.)

ПО ДИСЦИПЛИНАРНИЯ ПРАВИЛНИК НА ОБЩИНСКИТЕ ЧИНОВНИЦИ И СЛУЖЕЩИ*

Изказване в Софийския общински съвет

6 октомври 1919 г.

Аз няма да говоря много, за да не ви отнемам времето. Към това, което се каза от наша страна**, трябва да прибавя само няколко неща и да подчертая тези неща, които считам, че действително би трябвало да влязат като едно допълнение и изменение на приетия правилник.

Преди всичко ние се обявяваме решително против наказанието с глоба, отнемане част от заплатата на служителите, хляба на техните семейства и казахме защо. Подчертавам още веднъж, че в градацията от наказания трябва да фигурират всички други наказания без това, което би поставило в по-лошо положение семейството на самия чиновник или служител. Защото се касае за наказания, които преследват целта да се поправи чиновникът или служителът, който прави известни грешки. Наказанието не представлява от себе си едно отмъщение, не представлява от себе си средство, за да се накаже чиновникът просто с цел да му се отмъсти. То има за цел да предупреди в бъдеще известно опущение, немарливост, нередовност, като се предполага, че чиновникът или служителът, който е бил наказан, ще вземе бележка от наложеното му наказание и ще избягва по-нататък да повтаря простъпките — няма да дойде, значи, до много по-голямо наказание. Тъй че от градацията на наказанията трябва да бъде изхвърлено отнемането на част от заплатата

* Докладван от секретаря на Софийския общински съвет К. Данчев. (Ред.)

** В. Мулетаров прави предложение от името на общинската група на партията по чл. 14 от правилника да не се уволняват общински служители за участие в стачка. (Ред.)

глоба или лишаване от заплата. То е варварско, останало е от много отдавна, отживяло е времето си, не отговаря на днешното време вече и няма защо да бъде поддържано тук.

Д-р А. Нешов: Без да се сърдите, ще Ви кажа какво ми шепне г-н Влайков: «Защо в Русия отнемат хляба на буржоазията?»

Г. Димитров: Г-н Влайков ви шепне това, а Вие трябва да се сетите, че се отнема хлябът на тия, които не работят, за да ги накарат да работят.

С. Ковачев: Как да не работят? Тях ги карат най-много да работят.

Г. Димитров: Който не работи, няма право да яде, който не работи, няма право да управлява — нито политически права, нито хляб, ако не работи! Това е принцип най-верен, най-сигурен и най-справедлив. — Но, господа, уволнението се счита за наказание; уволнението не представлява от себе си наказание, то е вече една мярка, с която се освобождава общината от известен чиновник или служещ. То не е наказателна мярка. Наказателни мерки са мерките, които целят да предотвратят известни грешки и нередовности, които целят да възпитават, да поправят. Уволнява се тогава, когато се види, че служещият е непоправим или явно вреди, съзнателно не изпълнява службата си. Тогава се прибегва до уволнение и няма защо уволнението да се туря в тази градация на наказанията и да се отговаря така, както ни се отговаря от онази страна: кое бихте предпочели — да му отнемем едномесечната заплата или да го уволним? Тази алтернатива. . .

Д-р А. Нешов: Един чиновник не идва редовно на работа по час и два. В дисциплинарния съвет се внася това и какво наказание се предвижда? Мъмрене! А по вашия принцип онзи, който не работи достатъчно, не трябва да яде достатъчно; туй е логичното мислене.

Г. Димитров: Ако някой систематически не се явява на работа, ако някой съзнателно не работи, той ще бъде уволнен.

Д-р И. Спирков: Ами вие, когато правите стачка и не работите, защо ядете?

Г. Димитров: Тъй че, господа, няма никакво сериоз-

но основание да се поддържа това посегателство върху хляба на чиновниците и служещите.

На второ място, друг голям въпрос е въпросът за стачката на чиновниците и служещите. Аз трябва да предупредя, че този правилник, който се изработва тук, не се отнася до трамваите и осветлението. Той се отнася до чиновниците и служещите, до административния персонал. Като става дума за стачка, прочее, става дума за стачка на тия чиновници и служещи, а не става дума за стачка на служещите по трамваите и осветлението, дето кметът няма дори това право, което тук му се предвижда по Правилника за чиновниците и служещите при самата община. Значи общината, Общинският съвет е признал, че по трамваите и осветлението стачка не може да има, ако за това, разбира се, съществуват основателни причини. Вие тук искате да отречете правото на стачки на другия персонал.

С. Манов: Това е мисълта на Калинкова.

Г. Димитров: Е, добре, господа, да се отрича или не правото на стачка от страна на Общинския съвет с правилник, няма абсолютно никакво практическо значение, за да се премахне стачната борба, защото, когато тя се наложи, когато има основание за нея, тя ще избухне, тя ще дойде, тя ще съществува като факт. Съвсем няма значение дали вие я позволявате със своето решение, със своя правилник, или не я позволявате.

С. Ковачев: Защо искате тогава да се впише в правилника?

Г. Димитров: Правилникът, който се изработва сега, урежда известни отношения, когато няма стачка. . .

Д-р А. Нешов: Но се вземат мерки за евентуална стачка.

Г. Димитров: . . . т. е. редовните отношения на персонала към кмета, на персонала към Постоянното присъствие, на персонала към Общинския съвет. Тези отношения се регулират, те са нормални отношения и тях искаме да регулираме с един правилник, да има един известен стабилитет, създаден с този правилник. Дойде ли стачка, обяви ли се стачка, разбира се, тогава други отношения настъпват, отношения на борба между персонала и Постоянното присъствие. Общинският съвет е, който трябва да се яви веднага като арбитър и да уреди

въпроса. Стачка няма да има, ако Постоянното присъствие, управлението на общината избягва да създава причини, които биха тласнали работниците към стачка.

С. Ковачев: Представете си едни грамадни искания за заплатите и пр.

Г. Димитров: Досега толкова стачки са водени, няма нито един-единствен случай в България да е обявена някъде стачка в частното производство от каприз, нито пък прекомерни искания са предявени. Който се интересува от този въпрос, няма защо да бъде социалдемократ или комунист, за да знае тази работа. Вне ще видите, че работниците прибегват към стачка — защото то е едно двуостро оръжие, което докарва вреда и на тях, и затуй няма защо да правят стачки от удоволствие, а тогава, когато изчерпят всички останали легални средства! Какво биха направили нашите чиновници и служещи, преди да отидат към стачка? Те ще се обърнат със своите искания към Постоянното присъствие, към нас, Общинския съвет. Ако се допусне, че има един Общински съвет, който не би разбрал необходимите нужди на този персонал и не би дал това, което е основателно да се даде, разбира се, тогава ще има стачка. Кой носи отговорността? Болшинството на Общинския съвет ще носи тази вина. Но вие казвате веднага: по правилника кметът има право да уволнява тия, които стачкуват. Разрешено — ще уволни! Отношенията между Постоянното присъствие и персонала остават висящи, те не се регулират по този правилник, нито по закон, те ще трябва да бъдат регулирани наново като отношения между две сили, които са в конфликт помежду си! Е, добре, Общинският съвет е, който ще трябва веднага да се произнесе, не да уволни тези, които са направили стачка, а веднага да се влезе в разбирателство по техните искания, по този конфликт и да се уреди той, за да бъде прекратен.

С. Ковачев: Ако не може да се уреди?

Г. Димитров: «Как така — вика кметът, ще направят стачка по водопровода; ама няма да има вода; ще спрат грамваите, ще спре осветлението!» Може, стачка може да се прави всякъде, дори там, дето е най-необходимо за съществуването на общината. За да се не дойде на толкова чистото до стачка, тия, които управляват, трябва да държат

сметка, трябва да се съобразяват с действителните нужди и искания на работниците и да удовлетворят това, което е необходимо да се удовлетвори. Тогава до стачка няма да се дойде. А че стачки на общински и държавни служещи стават във всички страни, навсякъде, това всеки може да го знае. Чиновници, служещи в Париж и в цяла Франция, не направиха ли стачка¹⁰⁵?

С. Манов: В 1908 година*.

Г. Димитров: Да.

С. Манов: Сега пък в Англия.

Г. Димитров: Сега има толкова много стачки навсякъде.

С. Ковачев: Защо там не им признават правото на стачки?

Г. Димитров: Уволняват ли ги там? Да прощавате. Смешно е да се мисли, че кметът може да уволни веднага 2 хиляди души, защото направили стачка. Ще отиде да преговаря с тях, ще влезе в споразумение. Но ако г-н кметът си позволи да уволни инициаторите и по този начин да попречи на стачката им, тогава се поставя един въпрос: или персоналът да се върне на работа и кметът да си отиде, или кметът да остане и персоналът да бъде вън! Всичката работа е там, че без тия трудещи се хора в канцелариите, в отделенията, в разните служби на общината, в трамваите, осветлението и т. н. кметът, помощниците му нито пет пари не струват! Ето къде е въпросът! Трябва да се разбере, че трябва да се отстояват** интересите, правата, исканията и действителните нужди на този персонал, без който вие не можете.

Д-р Г. Калинин: Други ще намерим, които ще се подчиняват на закона.

Г. Димитров: Вие не можете да ги намерите, то е смешно да се говори; тук се касае за една стачка, която би била масова, каквато може да бъде при крайна нужда. Когато тя е наложителна, говори ли се за такова нещо, тогава безсмислено е туй постановление на правилника, което дава право на кмета да уволнява. Той само би провокирал с това, би озлобил персонала, би изострил конфликта, вместо да се намеси веднага Постоянното при-

* Годината е 1909. (Ред.)

** В стенографския протокол — «респектират». (Ред.)

съствие и да уреди този конфликт в интерес на общината и в интерес на самия персонал. Но, господа, за стачка може да става дума при сегашната организация на общината и държавата, защото не е съвсем вярна тази концепция, която ни разви г-н Влайков за държавата и общината. И при общото изборително право, и при тъй наречения парламентаризъм, и при буржоазната демокрация държавата и общината като част от цялата държавна система си остават органи на едно капиталистическо господство, организация на капитала, на капиталистическата мощ, на една имотна маса, на имотната част от народа.

С. Ковачев: Пак към Вашата демагогия! Каква капиталистическа мощ може да има в общината? Тук няма партизанство, тук има интерес на гражданите. Г-н Влайков има право.

Г. Димитров: Общината е орган на държавата.

С. Ковачев: Това е демагогия.

Е. Николов: В Сливен буржоазна ли е общината?

Г. Димитров: Този апостроф може да Ви покаже, че е така. Сливен, дето Общинският съвет е социалистически, дето Общинският съвет е в наши ръце¹⁰⁶, дори и там той е принуден да управлява по един начин, който се диктува от общата организация на държавата.

Е. Николов: Значи, ставате оръдие на буржоазията.

Г. Димитров: Толкова разбираш ти! Но истината е гая, че дори тогава, когато общината би била във властта на Комунистическата партия, ако цялата политическа власт не е в ръцете на работещия народ, очевидно е, че локалните места, отделните общини, които биха влезли в ръцете на социалисти и на комунисти, са поставени в рамки на управление такива, каквито се диктуват от общата организация на държавната и обществена система в дадения момент. Ето защо, господа, ние имаме работа не с Общински съвет, не с една община, не с една организация, която би гледала интересите на трудещите се, за да бъде винаги в споразумение с тях трудещи се маси и да не дохожда работата до стачка и конфликт. Когато ще има социалистическа власт, тогава няма да има нужда от стачка.

Д-р Г. Калинков: Тогава буржоазията ще прави стачки против вас.

Г. Димитров: Ние имаме работа с една капиталистическа власт в държавата и общината. Тая капиталистическа власт в държавата и общината неизбежно води и към стачки. Тия стачки се явяват естествено явление и те не могат да бъдат задушавани, запрещавани и т. н. Ето защо този въпрос трябва да се поставя като въпрос за съотношение на сили. Той е един голям обществен въпрос, който да бъде разрешаван в момента от съотношението на силите. Не може да бъде уреден той от правилник, който се е приел за нормални отношения, и затова ние настояваме да се премахне това постановление в чл. 11¹⁰⁷.

Д-р А. Нешов: То е съотношение между вас и нас. Ние представляваме силата, която ще го наложи, а вие ще го наложите тогава, когато ще бъдете на нашето място.

Г. Димитров: Да се разправяш с една глава, която...

С. Ковачев: Вие имате монопола на ума!

Г. Димитров: Ние имаме монопола на ума и това е гордостта ни, у вас има монопол на друго!

Д-р А. Нешов: Вашата логика я мерите с ваш аршин.

Г. Димитров: Тъй нареченото формално съотношение на сили е против нас и против персонала, защото тук има твърде много преживелици. Така е, но, господа, вие правите този правилник сега, а кога ще се прилага, ще видим. Един нов Общински съвет ще отиде не на една, а повече от една крачка напред от това, което вие сте успели да направите тук. Ние изпълняваме своя дълг, като пледираме сега в защита на интересите на този персонал, като считаме, че по този начин само персоналът би могъл да има по-голям стабилитет и да изпълнява своята служба по-добре. Затуй пледираме ние. Убедени сме обаче, че един нов съвет няма съмнение, ще направи нещо по-добро от това, което вие ще приемете. Съвсем не се безпокоим, че след един месец, като произведем изборите, ще има тормозене, каквото има сега. Една малка бележка. Едно силно комунистическо тяло ще ви дава джуваб*, както трябва, толкова повече че ще има във една маса, която ще наблюдава и която всеки момент, възползувана от събитията, които се развиват, може да каже: «Точка»

* Джуваб (тур.) — отговор. (Ред.).

на тая, парламентарната форма»; едно друго управление, което ще изключи тези празни дискусии, с вас ще тури организацията и работата на друга база, господо, дето има деловитост, даровитост, дето се работи, а не да сме принудени с години да се борим с вас и да получаваме дребнички неща, които нищо особено не дават нито на трудещите се маси, нито на никого.

Ние настояваме на тези изменения, които предложихме. Ние считаме, че те са в интереса и на общината, която трябва да еволюира спрямо нуждите и интересите на масите и в интереса на този персонал, който работи в самата община.

Заявявам още веднъж, че тези ограничения, които правилникът предвижда, не се отнасят до работниците по трамваите и осветлението. Постоянното присъствие да си отваря очите, защото няма да му помогнат такива малки постановления за уволнение на стачниците.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ЗА РЕШАВАНЕТО НА НЯКОИ НЕОТЛОЖНИ ПРОБЛЕМИ НА СТОЛИЧНОТО НАСЕЛЕНИЕ

Питания в Софийския общински съвет

8 октомври 1919 г.

От името на нашата група съм длъжен да отправя някои запитвания към Постоянното присъствие. Първото се отнася до това, което става с жителите на Красно село, Павлово и Княжево, голямата част от които са чиновници, служещи и работници от София, а живеят там, както се знае, поради острата жилищна криза в столицата и месеци вече поред поради неуреденото наше трамвайно движение стават твърде чести нещастия с пътуващите от София дотам и оттам към София жители. Независимо от това французките власти, които имат известни войсковни части в онзи край и постоянно сноват с камиони от Княжево към София, не обръщат никакво внимание на запазване здравето и живота на хората, които пътуват с трамвая и инак минават по пътя от Княжево към София. Кара се бясно, безогледно и дори жителите на този край твърдят, че умишлено техни офицери и войници минават с камиони с вихрена бързина тъкмо там, дето има натрупани известни хора. Снощи е станало едно ново нещастие, което коштува живота на трима души, застанали на стълбата на трамвая: двама умрели и един, който е на издъхване в Александровската болница, извън контузените и ранените хора. Това е вече една система. Нещастията се нижат всеки ден и работата е достигнала дотам, щото семействата, които живеят в Красно село, Княжево и Павлово, не смеят да пуснат своите деца да отиват до училищата в Княжево или до училищата в София — а знае се, че голяма част от момчетата и момчетата, които живеят там, учат в софийските

училища. Една комисия от жители на онзи край се явила при нашия кмет да иска неговото съдействие да се уредят тези отношения и да се тури край на тези постоянни нещастия, които се дължат, от една страна, на неуреденото движение на трамваите, а, от друга страна, на това бясно каране на камионите от страна на францужки войници и офицери. Кметът е дал известни обещания, както се научих, но и досега абсолютно нищо не е направил. Жителите чрез своята комисия са предявили една редица искания по отношение движението на трамваите, по отношение осветлението, по отношение известни грижи на общината към тези предградия (макар формално да са включени в столичната община), понеже маса софийски граждани живеят там, но и на тези искания кметството досега не е обърнало никакво сериозно внимание. Ето защо аз питам от името на комунистическата група г-н кмета и Постоянното присъствие, какво смятат те да предприемат, за да осигурят здравето и живота на тези софийски граждани, които живеят в Красно село, Княжево и Павлово?

На второ място, оплакват се една голяма група граждани, които живеят между затвора, около затвора и Захарната фабрика, към тъй нареченото Балонно отделение, че преди месеци още те са направили своя електрическа инсталация и останало само да бъде скачана тяхната инсталация с електрическата мрежа, за да получат електрическо осветление. Обърнали са се със заявление към г-н кмета, който сложил резолюция да се проучи въпросът и да се направи необходимото за удовлетворението им. Вместо това, както те пишат до нас, скачването на инсталациите в този край било предоставено на никаква група частни лица, които получават срещу това едно добро възнаграждение. А тая голяма група учители към Балонното отделение, която се обръща постоянно към Дирекцията на осветлението, и досега не е получила удовлетворение, никакво скачване на жиците не е направено там. Те са похарчили, както заявяват, повече от 40 хиляди лева за инсталациите си. Посочват някои факти, от които се вижда действително, че се вършат злоупотребления със скачването на тези електрически инсталации. Казва се изрично, че тези господа — някой си чи-

новник при Военното министерство, някой си фелдфебел тоже, посочват им имената — тези господа са взели на около 30 лица пари от 145 до 200 лв. само за скачване. На същите тези, които се оплакват, тази група от свободни спекуланти от онзи край е искала една сума от 6000 лв., за да бъдат скачени техните къщни инсталации с електрическата мрежа.

Питам г-н кмета знае ли това, а той, мисля, че трябва да знае, защото те са се оплакали на Постоянното присъствие, преди да се оплачат до нашата група — знае ли в какво точно се състои работата и ако знае, какви мерки г-н кметът е взел, за да тури край на тази безобразна спекулация с електрическото осветление в онзи квартал? Ако претрупването с нови заявления за въвеждане на електрически инсталации се отразява зле върху общото осветление на града, трябва все пак да се намерят известни начини да се осигури равномерното осветление на целия град и да не се оставят частни спекуланти и други да вършат една подобна спекулация с електрическото осветление.

И, на трето място, питам Постоянното присъствие, няма ли да намери най-сетне възможност да чисти редовно града? Ако днес не може да се иска оная идеална чистота, която е необходима, понеже на това се възразява постоянно, че няма необходимите средства, няма необходимите коли, коне и пр., в никакъв случай, господа, не може да се оправдае това състояние на града, в което той сега се намира. Това е нещо ужасно, нещо неопишуемо. И въпреки заявлението на г-н Петко Теодоров, че в десет дена ще изчисти навсякъде града, минаха десет месеца, градът от време на време само на известни места се чисти от камioni, масата от улиците на града са потънали в страшна мръсотия — да не говорим за места като «Ючбунар», дето с месеци не е вдигнат боклукът. Умрели кучета, котки, кокошки можете да видите по улиците заедно с кори от любеници и всевъзможни боклуци, да се разривят от кучета и проходящи деца гнезда просто на миязми, крайно опасни за столицата. Постоянното присъствие е длъжно, считаме ние, най-сетне да вземе необходимите мерки, много сериозни и бързи мерки, за да очисти града, защото една епидемия, ако би избухнала сега, би намес

рила страшно благоприятни условия в тази мръсотия на улиците, в тази мръсотия на града.

Във връзка с това искам да обърна вниманието на г-н кмета, че има един малък площад към «градските къщи», който е предназначен за пазар; там докарват коли с дърва и т. н. селяните, които идват от околните села и се ползват от този малък площад; в същото време се ползват от улица «Опълченска» и други улици и ги заприщват. Остава един боклук от коне, колове и т. н. и това стои с цели дни подир петъчния ден и едва на другата седмица, към сряда или четвъртък, може да минат коли малко нещо да го почистят, за да дойде веднага на другия петък да се натрупа отново всичко това. Считам, че трябва да се определи едно място за този пазар, не да бъдат засягани улиците, които просто не могат и поради това да се видят що-годе чисти.

Като изтъквам всичко това, искам от г-н кмета да направи нужните справки и да отговори в най-близко време на тези три питання: първо, на жителите на Красно село, Княжево и Павлово за нещастията, които стават по пътя, второ, за електрическото осветление на бездомнишкия квартал и онзи квартал към Балонното отделение и, трето, за тази страшна неподобна мръсотия.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ПО ЖИЛИЩНИЯ ВЪПРОС

Изказване в Софийския общински съвет

20 октомври 1919 г.

Вместо това предложение за комисия Общинският съвет миналия път по предложение на г-н Петко Теодоров реши, въпреки нашето противопоставяне, да поиска от Министерския съвет да се делегира на Дирекцията за стопански грижи и обществената предвидливост правото да се занимава и с въпроса за квартирите, тъй както се занимава и с другите предмети от първа потреба. В резултат на това искане по решение на съвета Министерският съвет държи постановление*, с което се делегира това право на Дирекцията и от нея — на Общинския съвет**, Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливост, вместо да делегира направо това право на Общинския съвет, присвоява си правата на Общинския съвет и на общинските съвети в по-големите градове. Дирекцията си присвоява това право и нарежда подробно известни работи, които трябва чисто и просто да се изпълнят от Общинския съвет, респективно от Постоянното присъствие. Каза ви се от нашия другар***, че от това не би могло нищо да излезе освен едно увеличение на наемите, където не са увеличени. Вие поддържате да се избере комисия, която да проучи този въпрос, който сам по себе си е свършено ясен; за съвета той е ясен и няма

* *Постановление* № 1886 от 18 [октомври 1919 г. — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет. Четвърта извънредна сесия. С., 1916 г. (Ред.)

** *Заповед* № 2038 от 20 октомври 1919 г. — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет. Четвърта извънредна сесия. С., 1919 г. (Ред.)

*** В. Мулетаров. (Ред.)

какво да се проучва и няма какво ново да се внесе. Ние се намираме при един факт, че дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливост придобива правото да се занимава с въпроса за квартирите, и то при една наредба, която е вече изработена и се изпраща за изпълнение. Ние считаме, че Общинският съвет може да каже и трябва да каже, че вместо една подобна заповед, която цели да се увеличават наемите, вместо една наредба да се издаде, друго трябва да се направи. Внесен е в Народното събрание законопроект за жилищната нужда¹⁰⁸ — веднага да бъде поставен на дневен ред и приет в един благоприятен смисъл за мнозинството наематели. Вместо съветът да се занимава с тия залъгалки и проучвания, камарата да гласува законопроекта, който е внесен с нужните изменения за задоволяване жилищната нужда в страната. Ето кое трябва да се направи. Защото и да се избере комисия, какво ще може да ни каже тя? Тя идущия път ще се яви и ще ни каже това, което искаше г-н Влайков да каже в началото. В министерското постановление се казва да се делегира на Общинския съвет правото да уреди жилищния въпрос. По силата на кой закон? По силата на Закона за стопански грижи и обществена предвидливост това не може да стане, освен по отношение размера на наемите; но има друг закон, който запрещаваше увеличаване на наемите. . . Очевидно необходимо е премахването на Закона за наемите с един нов закон.

Ние предлагаме да не се избира никаква комисия, а да се отговори на господата от Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливост, че при това положение заповедта им е неправилна. Чакаме прочее закона от Народното събрание.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ПО ПОВОД НАРУШАВАНЕТО НА ПРАВИЛНИКА ЗА ВЪТРЕШНИЯ РЕД В НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

Реплики в Народното събрание*

21 октомври 1919 г.

Председателствующ А. Оббов: Г-н Димитров! Моля, оттеглете думите си; тук, в Народното събрание, няма шайкаджии.

Г. Димитров: Г-да народни представители! Никой в случая не е обиден. Има едно голямо недоразумение от господата, които се възмушават толкова много. Аз характеризирах поведението на председателството и на някои от г-да депутатите за насилническото сваляне на нашия оратор преди изтичане на времето му за говорене като шайкаджийско.

А. Кундалев: Не е преди изтичането.

Г. Димитров: Преди изтичането на времето вие му отнехте 20 минути, вие му отнехте възможността да си каже заключението. Какво искате тогава? Ние сме прави да наричаме делата и нещата с техните собствени имена. Какво се обиждате тогава? За това ли ще накажете един народен представител, че казва истината? И в най-шайкаджийската камара на Радославова се даваше възможност на оратора да заключава своите речи. Г-н председателят отне това право. Ето кое ме възмути и аз квалифицирах това действие като шайкаджийско. Не мога да оттегля думите си. Аз констатирах един факт, против който ние протестираме най-решително.

*Стенографски дневници. XVIII ОНС,
I IC, 8 з., 21 октомври 1919 г.,
с. 144—146, 153*

*Печата се по текста и
на Стенографски дневници*

* Репликите на Г. Димитров са след принудителното прекъсване от председателя речта на Хр. Кабакчиев по декларацията на правителството и по бюджета. (Ред.)

ЗА ОБЛЕКЧАВАНЕ НА ЖИЛИЩНАТА НУЖДА

Реч в Софийския общински съвет

22 октомври 1919 г.

Господа! Разискванията, които станаха днес, това съобщение, което г-н кметът ни направи, че Министерството на вътрешните работи готви да отмени Закона за наемите. . .

Т. Влайков: Това е мнение на някой началник, а министърът на вътрешните работи няма това желание и Министерският съвет също.

Г. Димитров: Нали се каза това.

Председателят: Казах, че началникът дойде да ми съобщи, началникът, който е натоварен да пише окръжното, дойде и ми каза, че такова окръжно не може да се напише. . .

Т. Влайков: Бюрократ!

Председателят: . . . защото съобщил на главния секретар и те се съгласили да сезират министъра да отмени икона. Тогава ще напишат окръжното.

Г. Димитров: От това трябва да се заключи основателно, че постановлението на Министерския съвет, с което се делегира на дирекцията и чрез нея на общинските съвети в големите градове правото да се занимават с въпроса за облекчение на жилищната нужда, ще трябва да измести за малко или за доста дълго време един закон за облекчение на жилищната нужда.

Т. Влайков: Ще го измести, додето се приеме такъв закон.

Г. Димитров: Вместо впрочем сега, при остротата на жилищната нужда в София и в други някои големи градове, да се побърза с гласуването на законопроекта за

облекчение на жилищната нужда, изработен по-рано от Министерството на вътрешните работи и коригиран, разширен, за да даде пълни гаранции за едни нормални, добри отношения между наематели и наемодатели при запазването интересите на масата на наемателите и при поставянето им във възможно по-удобни жилищни условия, вместо такъв един закон да бъде прокаран в Народното събрание, ние ще останем при една наредба на Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливост по силата на постановлението на Министерския съвет.

С. Манов: Която не може да изчерпи всичката сложност на работата.

Г. Димитров: Разбира се. Цялата тази история ще има за практически резултат — както казах в миналото заседание* и това се потвърждава сега от разясненията, които се дадоха, да се отложи прокарването на закона за жилищната нужда.

Е. Николов: Вчера министър Турлаков заяви, че след бюджета ще внесе законопроекта за жилищната нужда.

Г. Димитров: Недейте вярва на тези заявления в камарата, които аз от пет години слушам и 99% от които не се изпълняват никога. Аз съм сигурен, че това няма да стане. За мене това е свършено ясно. Ясно е, че няма да мине този закон сега в камарата, защото той засяга една област много деликатна за имотните и господстващите, а в нашата страна и при едно правителство като сегашното, в което народняците имат свое представителство, в което домопритежателите в страната могат да видят здрава опора, един закон за облекчение на жилищната криза, дори такъв, какъвто беше законопроектът на г-н Пастухов, няма да види бял свят, няма да бъде прокаран. Значи ние ще бъдем при това положение, което сега ни се очертава от постановлението на Министерския съвет. Щом е така, най-малкото, което би следвало да се направи тук, в Общинския съвет, очевидно то е министерското постановление да бъде изтълкувано в смисъл, че се делегира на общината изключителното право да направи всичко това, което зависи от нея, по силата

* Вж настоящия том, с. 292—293. (Рсд.)

на Закона за стопански грижи и обществена предвидливост за облекчение на жилищната нужда. Какво ще бъде то? От отговора на г-н Влайкова, т. е. на комисията, така подробно обоснован от него, аз виждам, че ще има едно задължително съгъстяване, което ще означава в същото време и настаняване в освободените квартири на лица, които нямат жилища или които живеят в съвършено неудобни жилища, и, на второ място, че ще има една нормировка на наемите за ония жилищни помещения, които сега се дават под наем, без да се засяга онази област, която се урежда със Закона за наемите. Така схваща г-н Влайков, така ще схваща, предполагам, и комисията, която е направила този протокол.

Е. Николов: Комисията схваща, че главната задача трябва да бъде това, което ни е най-необходимо — съгъстяването да стане по възможност по-скоро. За тези, които ще се съгъстват, ще има норма.

Г. Димитров: От личния многоизчерпателен доклад на г-н Влайкова, схванах именно това. . .

С. Манов: То е лично негово мнение.

Г. Димитров: . . . че тази комисия, която Общинският съвет ще има да избере, ще трябва да изпълнява две задачи. Първата ѝ задача ще бъде да наложи едно съгъстяване на населението в ония сгради, етажи, жилища, дето живеят малко хора, и като последствие от това — разреждането пък на гъсто населените, и, на второ място, една нова нормировка на наемите, които отсега нататък биха се уговорили. Нали така?

Т. Влайков: Така, до създаването на новия закон, който ще даде право да се измени Законът за наемите.

Г. Димитров: Аз апострофирах г-н Влайкова още когато той правеше своето изложение и не с цел да попреча на изясняването на въпроса от негова страна, а да покажа още тогава, че цялото това построение, което г-н Влайков ни очерта тъй подробно, тъй детайлно, само по себе си отлично ще има да среща практически затруднения, колосални при това положение, при което ще трябва да бъде изпълнен този план, и че практическият резултат следователно, каквото и да се направи — в края на краищата ще бъде този, че съгъстяването ще бъде много незначително, че разреждането ще бъде много незадово-

лително, че ще създаде неприятности много големи на г-да домопритежателите и за това г-н Цукев пледира да бъдат освободени те от тази неприятност, но че едно сериозно облекчение на жилищната нужда в столицата то не може да донесе, защото е изложено на всички атаки, прями и косвени, на домопритежателите при липсата на един изричен закон за жилищната нужда, който би уредил въпроса благоприятно за наемателите. Вие ще имате неминуемо, дори при тази втора контрола, която г-н Влайков предвижда в своето построение с квартални комисии, с обиколки по местата, за да се проверява, вие ще имате неминуемо заобикаляне на наредбите, то ще бъде даже система.

Г. Влайков: Има драконовски наказания по Закона за стопански грижи и обществена предвидливост.

Г. Димитров: Зная, г-н Влайков, ама Вие знаете, че за всички артикули и други предмети от първа потреба има също предвидени наказания.

Г. Влайков: Има разлика. Те са дребни предмети.

Г. Димитров: То се знае, аз правя тази разлика между маслото, фасула, брашното, от една страна, и къщите, от друга. То се знае, къщата не можеш да я скриеш, не можеш да я вдигнеш и занесеш другаде. Но и тук, при това положение се дава голяма възможност за заобикаляне, фалшифициране и поставяне фиктивни наематели. То е един капиталистически интерес и не се касае толкова — г-н Цукев, запомнете добре, аз познавам въпроса детайлно, непосредствено, — не се касае за домопритежатели, които живеят в крайните квартали, а се касае за тези домопритежатели, които чакат на 20, 30, 50, дори ако щете на 100 лв. наем, за да живеят. Те са поставени наистина в неблагоприятно положение. За тях една грижа е тоже необходима — най-малко ние, комунистите, сме отричали това. Но аз говоря за онези големи домопритежатели, които получават големи доходи — те са болшинство в центъра, във вашите части на града — и тези домопритежатели имат един капиталистически интерес — и позволете да кажа — имат една капиталистическа алчност. Те биха могли да се обуздаят и турят в известни рамки само от един изричен закон, от една страна, и от една силна власт, от друга. Нито едното, нито другото няма

да има. Тогава домопритежателят ще доведе свои роднини, било от Бояна или Пловдив, които ще се регистрират за два-три дена като негови наематели, за да го избавят, и ще си отидат.

Е. Николов: Кварталните комисии ще имат тази задача да следят за тази работа.

Г. Димитров: То се знае, че това ще бъде тяхна длъжност. Аз говоря за това, което може да се случи: аз предвиждам още отсега какво може да стане, имайки предвид досегашната практика във всички подобни случаи, които сме имали.

Т. Влайков: Тези работи не могат да се избягнат със закон, колкото и строг да е.

Г. Димитров: То се знае. Дохождаме до оная система, която ще трябва да го наложи. Аз казвам, че практическият резултат ще бъде очевидно една доста голяма неприятност за домопритежателите. Ако това влезе в сила, всеки от тях трябва да се погрижи някак си да легализира сегашното си положение под една или друга форма; ако има шест или седем стаи, а трябва да има само три, за да оправдае своето положение в същите стаи, той ще поточи свой братовчед или братовчедка, то се знае, че е неприятност. Но едно истинско съгъстяване на населението от тази наредба ние не можем за жалост да очакваме. Не се касае за реквизиране, но се касае до една наредба, която би казала просто така: всички сгради, жилищни и други помещения в София, се поставят на разположение на общината или на специална комисия; в тези сгради се оставя на стопаните им необходимото за живеене, а всичко останало се оставя на разположение на тая жилищна комисия за задоволяване жилищните нужди на населението при определени от нея наеми, изплащани на самите домопритежатели. Ако една подобна реквизиция би се извършила, тогава на всеки би се определило какво е елементарно необходимо за неговото съществуване, за неговото живеене, а останалите етажи или стаи, или сащони подлежат на реквизиция, реквизират се и биват използвани тогава очевидно равномерно, във всеки случай правилно, без да бъдат създавани излишни неудобства и неприятности за тези домопритежатели и стопани на сградите. Но ще се държи сметка, че комисията раз-

полага с тези помещения и следователно тя сама ще ги даде под наем на хората, които се нуждаят от тях или живеят в лоши квартири, а от общата сума, получавана от реквизираните помещения, ще плати на всеки домопритежател. Ако такава наредба би имало и би се приложила, очевидно е, че тогава ние бихме имали едно равномерно, рационално използване на всички жилищни и други помещения, които днес нерационално се използват. Това днес го няма. Ще се остави, значи, на добрата воля на всекиго да направи това или по свое усмотрение да приеме някого. И ще има това заобикаляне, което ще сведе тази наредба за съгъстяване, ако се приложи, до незначителни резултати.

Г. Цукев: Ние мислим и за бъдещето, да накараме хората да строят и в бъдеще, а не с този ред да ги накараме никога да не строят.

Г. Димитров: Вие знаете, че ние искаме да се строи не за частни капиталистически интереси, не за печалба, а да се строи за задоволяване обществените нужди на населението.

Г. Цукев: Вие искате с частни средства. . .

Г. Димитров: Ние искаме държавата и общината да построят жилища за хората в столицата, за населението, което няма жилища, и, ако питате мене, най-рационалното е никакъв частен строеж за жилищни помещения да не бъде допуснат. Целият строеж, цялата жилищна политика трябва да бъде в ръцете на самото общество, а не в ръцете на отделни капиталистически акционерни дружества или частни лица, които искат да използват тази нужда за печалба.

Г. Цукев: Преди да стане това, недейте иска частните средства.

Г. Димитров: Не искам да се повръщам на това, което толкова пъти сме говорили, но подчертавам, че най-малкото, което прочее би трябвало да се направи, то е именно това, което се изтъква в този протокол* въз основа на постановлението на Министерския съвет. Но забележете, господа, оставям някои въпроси, по които ние сме ни

* Става дума за протокола на общинската жилищна комисия от 21 октомври 1919 г., в който се предвиждат мерки за облекчаване на жилищната криза. (Ред.)

друго мнение — например фактите, които могат да бъдат махнати, и това, което този протокол ни препоръчва — задължително съгъстяване чрез главната и кварталните комисии, и него г-н Цукев атакува! Както го видяхме, той пледираше тук като адвокат на домопритежателите.

Г. Цукев: Не сте разбрали какво атакувам.

Г. Димитров: Тъкмо това атакувате. Защото вне какво предлагате срещу това, което предлага комисията?

Г. Цукев: Аз искам наредби. Това не са наредби. И когато се изработят тези наредби, тогава ще видите какво съм атакувал.

Г. Димитров: Срещу протокола на комисията, който предвижда задължително съгъстяване и следователно разредяване и настаняване по един или по друг начин — аз не го одобрявам напълно, но казвам, както е направено — Вне какво предлагате? Вне предлагате комисия да изработи една наредба за съгъстяване, без обаче тя да има право да прибъгва към разредяване или задължително настаняване, където и да е.

Е. Николов: Да не поипва домопритежателите.

Г. Цукев: Не сте ме разбрали. Аз казах така: «Ние не можем да се занимаваме с разредяване, защото то не е по силите и средствата на общината. Ние се занимаваме с онова, което ни е възложено, именно съгъстяването. Разредяването ще дойде именно като естествена последица за ония, които имат средства да се разредят.»

Г. Димитров: Значи аз право съм те схванал.

(П. Теодоров заема председателското място.)

Даже това да е, какво излиза от това? Не е ли ясно, че съгъстяването би било само едно пожелание тук?

Г. Влайков: Защо?

Г. Димитров: Защото ние ще кажем: Господа, вне имате право да живеете по човек в стая, трима души в полкова стая, но ето, имате една-две стаи излишни, дължени сте да ги дадете под наем, нали?

Г. Влайков: Така.

Г. Димитров: Те ще обявят, че ще ги дадат под наем, и ще потърсят хора.

Г. Цукев: Задължително трябва да ги дадат под наем.

Г. Димитров: Ще ги оставите, значи, те свободно да

си намерят наематели, свободно да си уговорят цената, наема, нали така?

Г. Цукев: Не е така. Ще си търсят свободно наемател до определен срок. И когато видим, че те играят с тая работа, задължително ще ги заставим да приемат наематели при наем максимум три пъти по-голям.

Г. Димитров: Какво отричате тогава в протокола на комисията?

Г. Цукев: Но това не е протокол на нормата. Обяснете, г-н Влайков, че това е пожелание да се измени наредбата на дирекцията, а не е норма. Прочети го.

Г. Димитров: Аз го четох и слушах г-н Влайков много внимателно два часа. Там няма норма.

Г. Цукев: Ние трябва да изработим тия норми.

Г. Димитров: Комисията изработва една основа, по която тя ще работи.

Г. Цукев: Там няма основа, аз именно това подчертавам.

Г. Димитров: Комисията счита, че има една двойка задача за съгъстяване и за нормировка. Това е то. Съгъстяването според комисията означава и настаняването на ония, които нямат жилища или живеят в лоши жилища — значи разреждане. Комисията задължително посредничи при сключването на тия договори за наеми, при настаняването, при разреждането. Това вие отричате, нали?

Г. Цукев: Не.

С. Манов: Г-н Цукев отрича това.

Г. Цукев: Не го отричам. За да не би да ви бъде тъмно, аз казвам, че ние не можем да кажем изрично, че се занимаваме с разреждане, защото това право не ни е дадено, но то иде от само себе си, защото, като се освободят квартири, най-напред ще се наместват ония, които нямат, след това ония, които са сгъстени, и то, които имат средства, и т. н.

С. Манов: На г-н Димитров думата е другаде — за задължителното посредничене при сключване на договорите.

Г. Димитров: Там е работата.

Г. Цукев: Аз казвам, че това ще бъде само едно обременение за повишаването на наемите, като се създадат нови такси. Но ако вие намирате, че тия договори могат

да бъдат сключени, без да бъдат обгербвани, нямам нищо против; но как ще пишеш заявление, без да го обгербваш?

Г. Димитров: Може, разбира се, то не е голяма спънка. Мотивът тук е съвсем друг — аз изтъкнах какъв е. Във всеки случай работата се свежда към това, че Общинският съвет ще има една главна комисия, която ще се грижи за съгъстяването на населението, както и за разредяването със задължително посредничество при сключването на договорите за наем, които отсега нататък биха били сключвани, и то при нормировка на наемите.

Аз казах и подчертавам в заключение, че от цялата газни система, която ще бъде предприета, ние не можем да очакваме ония практически резултати, които са необходими в този момент и които с един закон за облекчение на жилищната криза действително биха могли да бъдат постигнати. Ние обаче не бихме направили удоволствие на г-да домопритежателите и на г-н Гендо Цукев, техният адвокат, да осуетим това, което се мисли тук да се направи.

С. Манов: Много добре.

Г. Димитров: Това, което може и трябва да бъде направено, но ние предупреждаваме отсега, че от цялата газни система, която се усвоява тук — практическите резултати ще бъдат свършено слаби. Затова остава големият въпрос — и считам, че Общинският съвет трябва да реши това, — големият въпрос за прокарването закона за жилищната нужда в Народното събрание, който закон да даде право за реквизиране и рационално, равномерно разпределяне на помещенията.

С. Манов: С тежки санкции.

Г. Димитров: То се знае, с тежки санкции. Без това големи усилия могат да се положат, голяма служба да бъде създадена — то е важна и тежка служба, — без да се получат ония резултати, които се очакват от масата, на които тя има право.

Т. Влайков: Това ще бъде една подготовка.

Г. Димитров: Дори като един опит за работа в тази насока, който ще покаже колко е необходимо радикално да се действа при облекчението на жилищната криза, ние ще го поддържаме. Нека тази комисия почне да работи, нека тя почне да действа в кварталите; нека наемателите и наемодателите се срещнат едни с други там.

Ние бихме желали да бъдат само наемателите, без да се турят и представители на домопритежателите.

Г. Цукев: Вие сте адвокат на наемателите.

Г. Димитров: Аз съм защитник и представител на работническата класа, аз не съм частен адвокат.

Г. Цукев: Вие защитавате интересите само на една класа.

Г. Димитров: Аз ще ви напомня това, което ви каза в началото г-н д-р Нешов, без той да бъде комунист, но който във всеки случай е схванал реално работите в този случай: «Искате ли облекчение на жилищната нужда — ще защитавате интересите на наемателите, а не на домопритежателите!» И вълкът ще бъде сит, и агнето цяло — в днешния момент по този въпрос Вие не можете да постигнете! Дори при един такъв опит на комисията, когато тя почне да работи в тази посока, когато наемателите и наемодателите се срещнат в тая област на отношения, толкова по-ясно ще стане за наемателите, за масата трудещи се в столицата необходимостта от решителни мерки в тази област, както, ако щете, и в областта на целия социален, стопански и политически живот на страната. Облекчение на жилищната криза сериозно няма да бъде получено. Нуждата ще си расте, кризата ще се изостри в известни отношения и необходимостта, паложителността от коренни преобразования, от решителни и радикални мерки ще изпъкне. Г-н Гендо Цукев пледира тук главно за наемодателите тъкмо защото сега наближава декември, защото Народнолибералната партия, както и всички други тъй наречени стари партии. . .

Г. Цукев: Обратно, този аргумент може срещу вас да се постави по-сигурно, защото вие пледирате за каузата на повечето хора. Ако очакваме облаги, ние ги извличаме.

Г. Димитров: Ти вътрешно ще признаеш, че не е така. Вие сте изгубили почва пред трудещите се маси и на тях не можете да разчитате, от тях никакво доверие не получихте в изборите и сега искате да конкуррирате на Народната партия, за да ѝ вземете гласовете на домопритежателите. От тая политика ние не се ръководим, от такива съображения ние не изхождаме. Това становище ще поддържахме и тогава, когато имахме много мал

ко гласове, поддържаме* и сега, когато имаме едно значително множество в София, защото считаме, че това отговаря на интересите на трудещите се и наемателски маси в столицата, защото аслъ, господа, какво друго разрешение на този въпрос, какво друго облекчение на жилищната криза бихте могли да дадете? Без да искам да правя комплимент на г-н Влайкова, ще кажа, че той в нашия Общински съвет, ако не е единственият, той е първият човек, който полага най-големи усилия и грижи за детайлното проучване на всички подобни въпроси.

Вие го чухте, доклада му видяхте — подробен, обмислен, проучен, — но какво ще донесе всичко това? Той ще се съгласи с мене, че утре, вдругиден, подир месец, два, три, пет, когато дойдем да видим практическите резултати, ние ще кажем, че това беше само едно тежко бреме, голямо усилие, резултатът обаче малко задоволява. Защо? Защото друг изход вие не можете да посочите освен действително радикалните мерки в това отношение. Без да посегнете върху капиталистическия интерес, без да утвърдите домопритежателската печалба, вие не можете да облекчите жилищната нужда, без да накърните привилегиите на господстващата класа, вие не можете да облекчите нуждата на масата потиснати и безимотни. Това е положението. Така се слага въпросът сега и затуй ние не бихме съжалявали от един подобен опит, защото сме уверени, че малкото, което се успее да се изправи в тази посока, все ще покаже необходимостта от бързи, радикални мерки за облекчение на жилищната нужда, за разрешение на жилищната криза.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

* Думата е пропусната в стенографския протокол. (Ред.)

ПО ЧЛ. 33 ОТ БЮДЖЕТОПРОЕКТА¹⁰⁹

Реплика в Народното събрание

23 октомври 1919 г.

Г-н Министре! Това, което се прави с тази забележка за работниците в каменовъглената мина, по същите съображения и на същите основания би било добре да се направи и за другите държавни служители. Държавата не би загубила много от това, а изплащането на заплатите би ставало много по-редовно от сега. Ето защо от името на нашата група предлагам тази забележка, която прави г-н министърът, да бъде разширена, за да обгърне всички държавни служители, което ще рече, че те се освобождават от данък-занятие.

*Стенографски дневници, XVIII ОНС,
I ИС, 10 з., 23 октомври
1919 г., с. 222*

*Печата се по текста
на Стенографски дневници*

ПРОТИВ НАМЕСАТА НА СЪГЛАШЕНСКОТО КОМАНДУВАНЕ В РАБОТАТА НА ОБЩИНАТА¹¹⁰

Изказване в Софийския общински съвет*

6 ноември 1919 г.

Самото налагане на секвестъра**, господа, очевидно е съвсем неправилно — и в една трета, или в по-малко, или в повече. Главното съглашенско командване няма абсолютно никакво право да налага секвестър на предприятията, които общината е взела в своите ръце при известни условия, при известни основания, които основания ще има тепърва да бъдат предмет на обсъждане в спора на общината. То е известно — аз го подчертавам това, за да се разбере, че ние имаме работа тук не с някакво законно основание, на което съглашенското командване се позовава, а просто е един произвол, едно насилие от страна на това командване. Ето защо Общинският съвет не може да се задоволява само с обясненията, които трябва да се дадат направо на главнокомандующия, защото моето убеждение е — аз смятам, че и другите, които познават работата, биха се съгласили, — че този господин главнокомандующ не се интересува от нищо друго, освен да защитава чистия капиталистически интерес тук, в България, и в ония места, които са в неговата окупационна зона. Да дават непосредствено обяснение нам, не е никак достатъчно. Нещо повече трябва да се направи. Както секвестърът върху една трета от приходите, който е неправилен, недопустим, непозволен, на нищо неоснован, така толкова повече секвестърът върху

Г. Димитров се изказва по доклада на директора на трамванте и железницето инж. Милков по повод заповедта на ген. Клодел — главнокомандующ съглашенските войски, от 4 ноември 1919 г. да се внасят $\frac{2}{3}$ (вместо $\frac{1}{3}$) от бруто прихода на предприятието в полза на концесонерите. (Ред.)

** Секвестър (лат.) — запор. (Ред.)

двете трети, който се налага сега, прави невъзможно правилното функциониране на тая служба. С това се увреждат интересите на гражданите, на работническите и други маси в столицата, увреждат се интересите и на самата община и трябва да се направи нещо повече, отколкото да се дават аргументи, изложения — писмени или устни — до главнокомандующия, трябва да се заяви публично. Аз смятам, че Общинският съвет е длъжен цялата тази работа да я изнесе вече публично, без да се безпокои. Целият град трябва да бъде осветлен по историята на трамваите и осветлението и да се разбере какво гони съглашенският главнокомандующ, за да се сложи въпросът пред самата маса в столицата и да се заяви, че Общинският съвет, който експлоатира тези две предприятия, се вижда в невъзможност по-нататък да дава електрическо осветление на града, слага от себе си всякаква отговорност и решително протестира против тези, които правят невъзможно правилното функциониране на тази служба. Какво биха могли да направят по-нататък? Да вземат сега сами да експлоатират предприятията, или ще трябва да поискат да влезнат в споразумение с общината. Трябва да се създаде цяло движение в столицата против това вмешателство на съглашенските власти в един въпрос, който засяга жизнените интереси на масата.

Аз предлагам от името на нашата група, извън обясненията, които биха могли да се дадат където и да е, съветът да реши, че той счита невъзможна експлоатацията на електрическото осветление, и във връзка с туй и на трамваите, и че той счита, от друга страна, крайно вредно за интересите на града създаденото от съглашенското командване положение, че на това трябва да се тури край и че по-нататък слага отговорността за последствията на тези, от които зависи тази пертурбация*, които се създава в електрическото осветление в София, и довежда до знанието на масите това, което се извършва. Да се иска от правителството по тоя начин то също да се намеси в защита на общината, в защита на интересите на населението в столицата по тоя важен въпрос, като

* Пертурбация (лат.) — безпорядък. (Ред.)

съветът протестира против това вмешателство и това посегателство върху правата на общината, върху правата на софийските граждани, заради частните интереси на няколко души капиталисти, на акционерните капиталистически дружества. Не можем да вървим по пътя на тая сервилна политика, апогея на която се стигна във Версай и резултатите на която ние виждаме навсякъде. Без един решителен протест, без противодействие, без уведомление на съглашенското командване и правителството, че самите народни маси се вълнуват и не могат да понесат тези безобразия, които се вършат, никакъв практически резултат няма да се получи в облекчение окупационния режим в нашата страна. Ние сме непосредствено заинтересовани и сме длъжни да го направим. Ако болшинството на съвета не иска да направи този протест, аз го формулирам пред самия съвет от името на нашата партия, която ще го направи и вън от съвета. Не можем в никой случай да се задоволим от обясненията, които биха се дали от Постоянното присъствие на съвета пред главнокомандующия. Трябва решително да протестираме, настоятелно да искаме да бъдем оставени спокойни, общината да има свободата да разполага с електрическото осветление и трамваите, докато спорът между нея и частните концесионери се уреди по един или по друг начин. Никакво насилие, никакво посягане върху приходите на тези предприятия, от които зависи тяхното правилно функциониране.

Нашето предложение прочее е това. Аз бих желал да се има то предвид и съветът да не бъде просто в положението на един лакей, който ще моли само и ще мисли, че чрез молба и някакви си особени аргументации ще смекчи каменното сърце на капиталиста. Но казвам, още веднага ще трябва да направим нещо много по-сериозно от това, което досега се е правило. И сигурен съм, че по тоя път ние бихме постигнали много повече резултати дори при сегашните трудни обстоятелства, при които общината е поставена.

(След изказването на Е. Николов.)

Председателят: Има думата г-н Петко Теодоров.

П. Теодоров: Аз се противопоставям напълно на вто-

рото предложение за някакъв протест пред публиката*, за някакъв протест чрез афиши, против цензурата и т. н. Защото фактът, че ние докладваме въпроса в публично заседание, значи, че изнасяме въпроса до публичното знание. Следователно няма защо ние, като Общински съвет, да излизаме на улицата. . .

Г. Димитров: Особен страх чувствувате от тази улица!

П. Теодоров: . . . когато това не зависи от улицата. Никаква такава помощ от улицата няма да дойде. Ще има само едно съчувствие.

Г. Димитров: Не зависи ли?!

Е. Николов: Имате органическа омраза към улицата.

Г. Димитров: Германската буржоазия дава на вас, като българска буржоазия, тук ценни уроци всеки ден. Една страна тоже поразена. Германците са поставени в условия не по-добри от у нас и реагират¹¹¹.

Председателят: 70-милионен народ сравнявате с 4-милионен. Да сме 70 милиона, ще направим гюрултия за 150 милиона.

Г. Димитров: Доказвате само, че представлявате от себе си една кекава, плачлива буржоазия, която не може да защити интересите на българския народ.

П. Теодоров: Всеки един от съветниците има зад себе си хора, на които дава сметка и отчет, и тази публичност е достатъчна, стига да има кой да я подеме, хроникера и т. н., всеки един гражданин да си прави заключението. Няма защо да викаме улицата на помощ в една работа, която трябва да се реши с разум, със статистика и с данни.

Г. Димитров: Вашият разум ще доведе дотам, да ни вземат електрическото осветление. Това искате.

П. Теодоров: Когато се явява една воля, която налага, ние предполагаме, че тази воля е разумна, и ако е наложила нещо, наложила го е вследствие недостатъчно осветление.

Г. Димитров: Как можете да говорите това тук?

**

Председателят: . . . остава да приемете предложението

* Предложението е на Е. Николов. (Ред.)

** Съкратени пререкания. (Ред.)

го на г-н Димитрова — вие го помните — да протестираме, да апелираме с афиши към масите, той ще го обясни, или предложението на г-н Петко Теодоров — да дадем пояснение в министерствата на вътрешните работи и на външните работи и да кажем, че не можем да плащаме, няма да се съгласим да събират $\frac{2}{3}$ като секвестър и че ако продължават да настояват на тия решения, общината ще бъде поставена в положението да не може да експлоатира осветлението и ще спре. Какво искате по-нататък от туй предупреждение?

Г. Димитров: Да не звъните, когато искат да ви поправят.

Председателят: Или едното, или другото — остава съветът да се произнесе кое предложение ще приеме.

Г. Димитров: Едното го знаем. То е да помолим Съглашенското главно командване да се съгласи да стане секвестърът в този размер, в който беше досега. Второто, което ние предлагаме и което аз настоявам непременно да бъде гласувано. . .

Председателят: Ще го гласуваме.

Г. Димитров: . . . то е: Общинският съвет протестира пред Съглашенското главно командване за това негово вмешателство в един спор между общината и частни лица, частни капиталисти в ущърб интересите на града, на общината, на столичното население; на този протест да се даде публичност, за да знае столичното гражданство какво става с въпроса за осветлението и трамваите и да послужи като едно основание самите граждани, заинтересованите да издигнат своя глас и да искат да се спре това вмешателство, да се спре това насилие, което се върши върху общината и всъщност върху самото население за угодата на частния капиталистически интерес за един спор, който по друг начин трябва да бъде разрешен. Ето защо ние искаме да се гласува. Касае се до протест, не се касае да повикате тълпи или шайки, както обичате да приказвате. Не! Заинтересованите да имат възможност да подкрепят протеста на самия Общински съвет. Той е длъжен да направи един подробен протест, когато се касае за жизнените интереси на града. Що се касае до това, че разумна воля е продиктувала тази заповед, това наредждане на съглашенското главно командване, аз се чу-

дя как може да има дързостта Петко Теодоров да говори това в Общинския съвет, когато органите, представителите на съглашения империализъм, какъвто е главнокомандующият тук, във всички окупирани места водят една насилствена политика, една страшно брутална политика, в която никакъв разум, никаква справедливост и никаква хуманност не може да има. Има чисто и просто капиталистически интереси. Съглашеният главнокомандующ, който дойде тук, не се ръководи очевидно от никакви други съображения, освен от грубия капиталистически интерес на концесионерите, с които ние, общината, сме в спор. Това е тъй ясно! Как може да се говори друго! Не се касае да се измени тази воля на съглашения главнокомандующ с известни обяснения; касае се да се внуши на съглашенското главно командване или на респективните правителства, които то представлява тук, че в столицата на България недоволство голямо ще има от самото Съглашение¹¹², ако се допусне подобна една защита на частни капиталистически интереси против самия народ и тогава е възможно, допустимо е да се получи този практически резултат, че правителствата, французкото или другите съглашенски правителства, биха препоръчали от своя гледна точка на интереси да не се намесва Съглашенското главно командване по въпроси, които не са от подобен характер и предизвикват недоволство от самото Съглашение. Ако има оръжие, с което народът може да се брани и против Версайския мир, и против подобни вътрешни вмешателства, то е само това оръжие, то е само този път. Но вие не искате да усвоите този път. Българската буржоазия не разбира, не желае да разбере, не иска да усвои този път, не тръгва по него затова, защото — то е ясно — в борбата срещу народните маси тя разчита на главнокомандующия на самото Съглашение. И вие като български буржоа сте готови да жертвувате интереса на народните маси, за да запазите своите богатства, своите интереси, които със собствените си сили не можете да запазите, а утре ще ги пазите с пъстрокожите войски на Съглашението. Ето защо водим такава лакейска политика.

Председателят: (З в ъ н и.) Моля!

П. Теодоров: Политика на разумност, а не полиция

на улицата. Протестирай, колкото искаш, то е писано в договора.

Г. Димитров: Две предложения има: едно предложение, което води просто към отнемане осветлението от общината — така и ще се свърши, това ще бъде финалът, както се вижда, и друго предложение — енергично да се протестира, да се реагира и от съвета, и от града, и от народа по такъв начин, щото да се въздействува фактически и да може това предприятие пак да функционира и в бъдеще до окончателното разрешение на спора. Едно от двете съветът трябва да избере. Ако съветът би изхождал от интересите на града, на масите в този град, не може да не гласува това предложение, което правим ние, без да се страхува от каквото и да е, защото интересите на населението стоят по-високо от личното спокойствие на Петко Теодоров или д-р Калинков, или който и да било.

Председателят: Или на Георги Димитрова.

Г. Димитров: Ние сме се лишили от спокойствие.

Председателят: Днес цяла България не е спокойна, само ние сме спокойни!

Г. Димитров: Настояваме прочее на този протест.

(След изказванията на С. Манов и Т. Влайков.)

Председателят: Има три предложения.

Г. Димитров: Аз искам да се протестира пред Съглашенското командване. Чрез кого? Чрез правителството, чрез министерството — ще се аргументира този протест и ще се изнесе публично. Обясненията, които иска г-н Петко Теодоров, с молба да се уважи това и това. . .

С. Манов: Не, разликата между вашето предложение и нашето, доколкото схващаме, е, че вие искате още сега да повикате публиката като арбитър в тая работа, а ние намираме това като втора стъпка — да не се излиза с никакъв афиш, с никакъв протест чрез печата, освен ако печатът узнае по свой път тая работа и я публикува, но този публичен протест е втората стъпка. В останалото сме напълно съгласни с вас, да се направи протестът така, както аз го формулирам.

Председателят: Г-да съветници! Има три предложения. Едното е на г-н Петко Теодоров, другото е на г-н

Георги Димитров и третото е на г-н Евтим Николов. Които приемат предложението на г-н Петко Теодоров. . .

Г. Цукев: Я го формулирайте, защото така нищо не излиза.

Председателят: Два пъти го формулира г-н Теодоров.

Г. Цукев: Нека поотделно се формулират предложенията, ще видите, че нищо не излиза.

Председателят: Г-н Теодоров, не разбрали Вашето предложение!

Г. Цукев: Разликата между техните предложения не разбирам. Трябва да я разберем, за да видим кое да гласуваме. Разлика между тях няма.

С. Манов: Предложението на нашата група и предложението на групата на комунистите в последните обяснения се схождат, защото те не държат на това да се излезе веднага с афиш.

Г. Димитров: Това решение да се протестира пред съгласенското главно командване чрез Министерството на вътрешните работи ще бъде ли достояние на публиката?

С. Манов: То ще се обяви по друг път. Друго е да излезем като Общински съвет с афиши пред гражданството. Понеже разлика по този пункт между г-н Димитров и нас няма, ние поддържаме да се направи чрез Министерството на вътрешните работи съответният протест, аргументиран, със заявление, че ние снемаме от себе си отговорността за това, че София ще остане без осветление.

. . . *

Председателят: Ще се гласува. Които приемат предложението, така развито от г-н Петко Теодоров, да си вдигнат ръката. Болшинство, приема се.

Другите предложения падат.

Г. Димитров: Гласувайте другите.

Председателят: Прибавката от г-н Влайков казва: «Ако последва неудовлетворителен отговор, комисията да се събере да обсъди последствията.»

* Съкратени изказвания на други участници в заседанието. (Ред.)

Т. Влайков: Тя да обсъди въпроса за последствията относително това, какво да се прави с осветлението, и да обсъди въпроса за един протест.

Г. Димитров: Ако съглашенското командване не почувствува, че масата от населението е недоволна, нищо няма да стане!

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ЗА ДЕЙСТВИТЕЛНО ОБЛЕКЧАВАНЕ НА ЖИЛИЩНАТА КРИЗА В СОФИЯ

Изказване в Софийския общински съвет

10 ноември 1919 г.

Г-да съветници! Аз искам да кажа само няколко думи от името на нашата група в свързка с този въпрос и по цялата наредба*, за да не вземам думата по-нататък.

Когато, господа, се повдигна този въпрос — да се даде на Софийската община делегация от Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливост да урежда въпроса за наемите на квартирите, вие ще си спомните добре, че намерението на г-н Влайкова, поддържано и от мнозина други, беше да се ускори това, което общината би могла да направи за облекчаване жилищната нужда в София, до създаването на специален закон за жилищната нужда. Законът досега в камарата не се прокара и не е известно кога ще се прокара. Той ще се забави доста, но от тази наредба, която тук се приготвя, досега ние не виждаме абсолютно никакво сериозно намерение да излезе нещо полезно.

П. Теодоров: Ами туй, дето стоим тук, дето уреждаме редакции, дето спорим, не е ли умствена работа?

Г. Димитров: О, о! Много голяма работа! Аз признавам, че големи усилия са се положили в комисията; спорове, разисквания, дори до бой работата е стигнала там, както се изложи тук, в съвета. В резултат на тази работа ние имаме тук една наредба компромисна, която дава минимално необходимото за облекчаване жилищната нужда и против която компромисна наредба даже, както виждаме, се среща тук, в съвета, такава сериозна опози-

* Георги Димитров се изказва по наредбата за облекчаване на жилищната нужда в столицата, изработена от общинската жилищна комисия. (Ред.)

ция от вас. Вие полагате в комисията и тук много големи усилия, голямо усърдие, голяма аргументация и влагате голям жар в цялата тази работа.

Е. Николов: За да не излезе нищо.

Г. Цукев: За да създадем една разумна работа.

Г. Димитров: За да ограничите самата възможност да се облекчи жилищната нужда. Аз съм длъжен да констатирам този факт, защото, господа, когато утре тази наредба, така или иначе приета вече от съвета, утвърдена от министерството, ще трябва да се прилага, ние ще искаме да бъдем начисто пред ония, които ще чакат разрешението на жилищната криза от Общинския съвет. Аз вадя заключение от това, което се извърши досега, че в болшинството на сегашния съвет и особено в Постоянното присъствие няма никакво сериозно желание да се облекчи сериозно жилищната нужда, защото ясно е, господа, че става една борба на интересите, на наемателите — аз не говоря за богатите от тях — и интересите на големите домопритежатели. Тази борба се пренася и в съвета.

П. Теодоров: Този не е социалистически въпрос.

Г. Димитров: Господа! Това е един голям социален проблем, а не само социалистически въпрос; той е сложен проблем, господа, и аз искам да бъде свършено начисто и ясно по този въпрос и няма защо да заблуждавам себе си и хората. За вас е важно да имате просто за форма, за лице една наредба и да кажете: Общинският съвет изработи тази наредба, почва да я прилага и хората да чакат да намерят евтини и добри жилища, а нищо да нямат. За нас, представителите на тази маса, това е недостатъчно. Ние сме длъжни да подчертаем, че нямаме никакво желание, никаква охота да влизаме сега в подробностите на тази наредба, която искате да осакатите свършено.

П. Теодоров: Защото не си давате труд да работите.

Г. Димитров: Оставете Вашия цинизъм, г-н Теодоров, недейте ме предизвиква да Ви кажа това, което трябва да Ви се каже. Нашият представител — това се признава от всички — е положил голям труд. Истината е тази, че Вие и малкият компромис, който е постигнат в комисията, го отричате, отричате го като наредба. . .

Е. Николов: И затуй свика сесия.

Г. Димитров: Утре ще го отречете и в практическото

му приложение. Касае се не за един дребен въпрос, касае се за един специален, важен проблем, за един жизнен въпрос. Съветът би трябвало да направи действително нещо, а не да бездействува. Но, господа, то не може да стане така по вашата максима: «И вълкът сит, и агнето цяло!»

И. Божинов: По пункта говорете.

Г. Димитров: Точно по пункта говоря, г-н Божинов. Вие изхождате от класовите домопритежателски интереси.

П. Теодоров: Ние искаме и наемателите да се освободят от тягостите на досегашното положение.

Г. Димитров: Едно голямо заблуждение е, че Вие поддържате дребните домопритежатели. Не е вярно това. Наредбата, която искате да създадете, с измененията, които вие внасяте, с това, което вие правите тук по тази наредба, иде да докаже само това, че вие поддържате средните и едрите домопритежатели в София, които имат капиталистическа собственост.

П. Теодоров: Всички собственици на къщи, защото не искаме посегателство върху къщите.

Г. Димитров: Аз констатирам това, което доказват вашите собствени дела тук.

П. Теодоров: Защото искаме да ги оградим от вашето посегателство, от вашия болшеvizъм, да влизате в чуждите къщи.

Председателят: Моля Ви се, г-н Димитров, говорете по пункта.

Г. Димитров: Касае се, господа, не до болшеvizъм тук.

Председателят: Пак за болшеvizма говорите!

Г. Димитров: Там ме прекъсват. Не се касае до експроприацията на частната капиталистическа собственост, а се касае до ограничаване правата на капиталистическата собственост в столицата, за да облекчим жилищната нужда. За ограничаване правата и привилегиите на тая собственост, за да може да се облекчи едно бедствие на масите, за обществена полза, за обществен интерес, трябва да бъдат окастриени, орязани известни права и привилегии на голямата капиталистическа собственост. Та това, което правят и в Германия, не е социализъм, не е болшеvizъм, за да дойдат юристи да ви кажат там, че частната

капиталистическа собственост вече по своето съдържание се изчерпва, тя представлява вече една куха форма и се превръща в една форма на държавен капитализъм.

П. Теодоров: Тук няма капитализъм, приятелю. Тук няма фабрики и работници, та да се експлоатират последните.

Г. Димитров: Няма ли тук капитализъм?

П. Теодоров: Тук няма борба на интереси, язык, да не си знаете вашия Маркс, вашия Енгелс*. Те казват, че въпросът за наема не интересува работника, защото няма експлоатация.

Е. Николов: (Възр а з я в а не щ о.)

П. Теодоров: Тук има болшеvizъм, защото има посетелство върху чужда собственост. Тук няма социализъм, защото няма борба между капитала и труда.

Г. Димитров: Имайте търпение да ме изслушате, както Ви изслушах аз, защото, ако ме предизвикате, ще Ви отговоря в един час. Да не отнемаме времето на господата. Недейте открива този теоретически въпрос, който засяга Маркса, нито се позовавайте на Маркса и Енгелса, защото те съвсем друго казват. И не е въпрос тук сега да се спираме на това, че работническата класа се интересува и от въпроса за наемите. Та това кой го не знае?

П. Теодоров: Не.

Г. Димитров: Какво говорите Вие, това е съвършено непонятно. Касае се действително за едно ограничение на правата и привилегиите на частната капиталистическа собственост. Това не отричаме ние, това казваме, че трябва да стане. И само на почвата на това ограничение на привилегиите и правата на частната капиталистическа собственост, само на тая почва може да се постигне изместно малко, минимално облекчение на жилищната нужда. Не може и вълкът да бъде сит, и агнето цяло! В никакъв случай това не може да се постигне. Вие дори сами казвате, дори когато се опълчвате против задължителното посредничество — макар че то не е най-същественният въпрос в тая наредба, аз не бих спорил върху това, то се знае. . .

* Вж Енгелс, Ф. Към жилищния въпрос. — В: Маркс—Енгелс. Съч. т. I, к. С., 1965, с. 209—284. (Ред.)

Председателят: Касае се за задължителното регистриране.

Г. Димитров: Аз вземам повод от вашето настояване по никакъв начин да няма задължително посредничество.

Председателят: Той казва само регистрацията да не бъде задължителна.

Г. Димитров: Ама то значи задължително посредничество, защото наемът се констатира от бюрата и ако Петко Теодоров рита срещу това, то е понятно, за да не се накарат домопритежателите да отиват пред бюрото да се констатира там какъв е точният наем. По-мъчно става заобикалянето, то е една неприятност. Дори когато по един такъв въпрос правите опозиция, това какво показва? Вие сте последователни на себе си, на принципите, които защитавате, т. е. на класовите интереси, които защитавате. Никакво ограничение на правата на частната капиталистическа собственост!

П. Теодоров: Да, тъй ще казваме, докато бъдем тук.

И. Божинов: Не сте разбрали какво казваме ние.

П. Теодоров: Ако поискат страни — това е правилното.

Г. Димитров: Това, което иска г-н Петко Теодоров и което вие собствено поддържате, то е да се остави напълно свободна в своите права и привилегии частната собственост, преди всичко капиталистическата частна собственост, която се използва, тая, с която може да се печелят пари, като даваш под наем, като търгуваш и т. н. Това е вашето становище, а ние казваме, че са създадени условия и отношения в живота на народните маси в София, които налагат едно ограничаване тези права и привилегии на собствеността.

Г. Цукев: Ограничени са. Ние казваме, че наемът не може да бъде увеличен повече от три пъти.

Г. Димитров: А ако това вие не правите — а не желаете очевидно да направите, — вие сте последователни в своето собствено гледище. Какво показва това? Че цялата тази работа с наредбата е една работа, която ще трябва да хвърли само прах в очите на бедствующите хора, без да даде никакъв практически резултат. Ние не желаем да се хранят масите с подобни илюзии и приказки.

И не трябва да кажем открито: в Общинския съвет господствува фактически под разни форми, приказки и пр. частният, капиталистическият интерес. И понеже частният, капиталистическият интерес доминира тук, той господствува и той решава чрез вас, че никакво облекчение на жилищната нужда в София не е възможно.

С. Ковачев: Там не си прав.

Г. Димитров: Никакво правилно разрешение на жилищната нужда с това не се постига.

Г. Цукев: Благодарение на нас въпросът няма да се разреши едностранчиво.

Г. Димитров: И заключението ще бъде именно това на ония, които са заинтересовани от разрешението на въпроса във от този съвет. То е, че на 7 декември, когато ще трябва да кажат кой да управлява Софийската община, когато ще трябва да гласуват за свои представители тук, да си отворят достатъчно очите да пратят свои представители, които биха разгледали въпроса от обществена гледна точка, а не от гледна точка на частния капиталистически интерес. Болшинството на съвета, това още веднъж констатирам, стои на това становище. А че по средата между едните и другите, между Петко Теодоров и мене тук стоят такива, които търсят компромиси, това е вярно. Че господа радославистите гледат и вълкът да бъде сит, и агнето — цяло, това го разбирам, това поведение поддържат те. Но вие виждате, че тук не се постига никакъв фактически резултат. Защото едно се приеме, друго се отхвърли, трето се приеме, четвърто се отхвърли и самата наредба ще бъде осакатена, тя няма да представлява от себе си една последователна система, която би задоволила обществения интерес, и няма да бъде в практиката приложена дори тъй, както се приеме.

Ето защо аз заявявам от името на Комунистическата партия в съвета, че в тоя си състав Общинският съвет още веднъж доказва, че не е в състояние да пожертвува и най-малката привилегия на частната капиталистическа собственост, за да облекчи жилищната нужда на масите в столицата. Дори това, господа, което един г-н Влайков, който не е социалдемократ, не е болшевик — когото напразно обвинихте в болшеvizъм, съвсем напразно дори и този минимум, който той търси, за да запази известна

хармония от гледна точка на общественото спокойствие, дори и него вие го отричате напълно, защото не позволявате прах да падне върху вашата частна капиталистическа собственост.

С. Ковачев: Не е вярно, нито едно предложение на г-н П. Теодоров не се прие.

Г. Димитров: Щом е така, господа, не са важни приказките и декларациите, които се правят тук от различни страни. Не по думите, а по делата се съди какво ще излезе. Ето защо ние заявяваме, че всичките тези наредби, които биха се приели тук, колкото и, от друга страна, да искат да ги кърпят и коригират. . .

Е. Николов: То е вятър работа.

Г. Димитров: . . . според мене, те не подлежат на кърпеж. Нищо от тях няма да излезе и народът сам ще трябва да реши този въпрос.

П. Теодоров: Именно народът трябва да реши трябва ли да допусне жилищата му да бъдат засегнати, както вие желаете да турите в тях хора, които вие желаете, или да охрани собствеността, за да знае, който строи, че ще бъде господар на своята къща. Отстъпки не трябва да правим. Ние на болшевизма отстъпки няма да правим, защото той внася само разврат в понятията на хората.

Е. Николов: Ще направите.

Г. Димитров: Аз съвсем не съм недоволен от вашата политика тук — да ви призная откровено. Аз щях да бъда по-недоволен. . .

П. Теодоров: Аз не съм за домопритежателите. Аз съм за всеки собственик да му охраним правата, защото върху него почива законът и нашата обществена организация.

С. Манов: А останалата част от народа — да пропада!

П. Теодоров: А останалата част от народа — да спазва закона.

С. Манов: А тя може да бъде без жилище, без хляб и т. н.

Г. Димитров: Разбира се! Г-н Петко Теодоров, аз не съм недоволен от вашата политика, право да Ви кажа. Аз съм, напротив, много доволен от това откровено праволинейно поведение, което Вие държите по този въпрос. Сигурно не бихте го държали и по другите въпроси, които засягат капиталистическата собственост. . .

П. Теодоров: Не капиталистическата, а всяка собственост.

Г. Димитров: . . . ако тук не бяхте засегнати дори не посредствено и лично. Вие си разкривате картите и си смъквате маската като представител на едно меншество от имотни и богати и нямате право в изборите да излежете да разправяте, че представлявате интересите на масата на народа.

П. Теодоров: Представявам интересите на всеки собственик.

Г. Димитров: Вие носите името «Народна партия», но не сте никаква «народна партия», вие сте партия на тузове, на една шепа домопритежатели, големи, не малки. Аз съм доволен да констатирам това.

П. Теодоров: Много се лъжете. Ние сме партия на хора, които имат и желаят собственост, а вие сте хора, които не желаете собственост, искате да заграбите чуждата собственост, никому да не давате собствено жилище.

Г. Цукев: Ние ще им дадем жилища.

Г. Димитров: Видяхме какво ни дадохте в продължение на 40 години. Ние представляваме масата, която има нужда от жилище, но която го няма, защото вие ѝ го не давате. Това трябва да го разбере народът. Аз констатирам Вашето поведение. Вие сте много откровен, а не както г-н Цукев, който не смее да тури точка на и-то; а и компромисите на другите съветници няма да помогнат нищо. Отношенията са ясни и изострени. Едно от двете ще бъде и близко бъдеще: или капиталът трябва да господства — това е вашето желание и вашата политика, желание и политика на едно малцинство — . . .

П. Теодоров: Законът ще господства, а после, ако стане революция, тогава вие ще господствувате. Справедливостта трябва да тържествува, а не грабежът.

Г. Димитров: . . . или ще господства трудът, този труд, който създава всичките богатства днес и който представлява мнозинството на българския народ! Едно от двете, вие сами поставяте въпроса така. Тези от вас, по средата, които се опитват да прибягнат до един компромис, вие дори тая възможност осуетявате.

П. Теодоров: Защото са на фалшива почва.

Г. Димитров: Вие със своята политика само водите

към по-голямо изостряне на тези отношения и работата ще дойде дотам, че с никакви дребни компромиси вие не можете да спасите днешното положение. На туй становище стои нашата партия, към това приучва народните маси: че с никакви дребни компромиси вие не можете да спасите днешното положение, че трябва коренно преобразование; вместо частната капиталистическа собственост трябва да има обществена собственост, трябва обществено владение на земята, сградите и т. н., та да има за всекиго жилище според нуждите му, а не, както е сега — жилище според средствата, с които разполага, или според общественото положение на отделното лице.

Ето как се слага въпросът. И аз от името на нашата група смятам, че съвсем излишно и безпредметно е да споря с вас задължително ли да бъде регистрирането, или не и по другите пунктове. Вие си правите просто една наредба, като приемате нещо от левичарството, както казва г-н Петко Теодоров, но основата, канавата е чисто десничарска. Черупката ще бъде левичарска, а съдържанието — десничарско, домопритежателско. Благодарим за подобно разрешение на жилищната нужда!

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ПЕРНИК

Провокациите на Минното управление.
Катастрофата. Протестната стачка.
Погребението на жертвите.
Борческата готовност на рудничарите

Бившият широко-«социалистически» министър на труда* се отнесе пренебрежително към желанието на рудничарите за урегулиране трудовите условия и искането им за спиране провокациите спрямо тяхната организация. Днешният министър на труда в една конференция на 17 октомври прие всички искания на рудничарите, които се протоколираха, но въпреки това директорът на мината продължи да спъва прилагането на протокола и да провокира работниците. Заплатите на някои оставаха по-ниски от установените в таблицата, храната се влошаваше, дрехи, кревати, сламеници не се даваха. Дори уволниха някои работници. Тъй Минното управление отговори на усилията на Рудничарския съюз да усили производството, което надхвърли 2000 тона дневно вместо предишните 1600 тона. Работниците предупредиха ултимативно министерството, че ако не тури край на провокациите, те сами ще го направят със стачка.

Такова бе положението до 3 ноември.

На тази дата стана едно нещастие, невиджано по ужас и размер досега в мината. В рудника «Бели бряг» се появил *мъртъв пожар*, забелязан още на 1 ноември. Инженерът при рудника нехаел към голямата опасност, която застрашавала рудничарите, и впоследствие, на 3 ноември, от образуваните при пожара отровни газове умират пет души и биват извлечени полумъртви други *стотина* души, а остават неизвестно колко в подземията живи

* Янко Сакъзов. (Ред.)

погребани. Голямото нещастие раздухва възмущението на работниците и то се изля в едно импозантно събрание. Рудниците запустяха веднага, щом стана известно нещастиято. В два часа след обяд петхилядна черноработническа маса под ръководството на Рудничарския съюз обяви стачка с искане: 1) Да се анкетира нещастиято, като се вземат всички необходими мерки за предотвратяване подобни нещастия в бъдеще; 2) Немедлено точно изпълнение на подписания от министър Буров протокол и 3) Спиране провокациите от страна на дирекцията.

Всичко замря. В мината остана само една група работници, които с разрешение на Рудничарския съюз имаха грижата да потушат пожара в «Бели бряг». По заповед на Рудничарския съюз кръчмите бидоха затворени и се запрети всякаква продажба на спиртни питиета. Организираната от стачната комисия рудничарска полиция пос грижата за реда в мината и всичко бе на нея подчинено. Тя се видя принудена дори да задържи и да предаде на стачната комисия неколцина провокатори, които се опитаха да внесат дезорганизация в стачката и да подстрекават към буйства и разрушения и които бидоха публично порицани. Цялата рудничарска маса прояви необикновена сплотеност и дисциплина.

На другия ден сутринта, след пристигането на др. Г. Димитров, стана импозантно събрание пред опожарения рудник. Речта на нашия другар бе многократно прекъсвана и изпратена с бурни одобрения от многохилядното ентузиазирано рудничарско множество. Същия ден подир обяд пратеникът на министерството влезе в преговори със стачната комисия. Преговорите продължиха и следния ден до вечерта поради съпротивлението на министерския делегат да приеме анкетата по нещастиято да се извърши с участието на представител на Рудничарския съюз, както и да приеме изрични задължения, че исканията на рудничарите ще бъдат изпълнени без каквито и да е протакания и провокации. Най-сетне обаче той бе принуден да отстъпи по всички линии и се състави следният протокол за прекратяване на стачката:

ПРОТОКОЛ,

съставен на 5 ноември 1919 год. между главния инженер-инспектор при отделението за мините К. Ц. Садъков, като делегат на Министерството на търговията, промишлеността и труда, и представителите на Рудничарския съюз, заедно със секретаря на Общия работнически синдикален съюз Г. Димитров, в който се уговорих следното:

1. Анкетата по нещастieto на 3 ноември т. г. да се произведе съвместно от представители на министерството и представителя на Рудничарския съюз.

2. Министерството да вземе всички мерки, които биха се оказали за необходими, във от досегашните такива, и които анкетата ще покаже, за предотвратяването на подобни нещастия.

3. Министерството ще направи всичко необходимо за най-скорошното изпълнение на постановленията на Министерския съвет относително отпускането от военните складове и изпращане на мината най-късно преди настъпване острата зима нужните за работниците комплекти дрехи и обуца, както и кривати и сламеници на работническите жилища.

4. Министерството е направило необходимите постъпки пред реквизиционната комисия за реквизиране наличните частни помещения при мината, с които би могло да се разполага, като кръчми и пр., и ще се погрижи за ускоряване реквизирането им.

5. Училищното помещение, заето сега от войници, ще се освободи.

6. При разпределяне на работническите жилища в квартирната комисия ще има и представител на Рудничарския съюз.

7. Министерството ще нареди да се изпълни в най-скоро време и 14 от протокола от 23. X. 1919 год. по отношение работническите трепове за Горна баня и Кюстендил.

8. Дирекцията на мината се задължава да изравни надниците на гня работници, за които това досега не е извършено, съгласно молбата на бившия министър Джидров, като към това се пристъпи веднага след започване работата.

9. Майсторите месачи и лекари се приравняват към майсторите занаятчии по позива, а пък техните помощници — към съответните помощници занаятчии.

10. Дирекцията на мината се задължава да доставя редовно необходимите продукти, за да се поставя в котлите за готвене точното предвиденото в склада количество такива продукти.

11. Да се приемат на работа работниците: Александър Гьоргиев,

Лазар Игнатов и Стоян Костов, като въпросът за провинението и изплащане възнаграждението на последните двама се внесе в служебните комисии. Да се приеме също Петър Андреев Върбанов, като въпросът за провинението му бъде внесен отново в служебната комисия без участието на заинтересованите лично при това разследване.

12. Работникът Тома Янков да се приеме на работа, като въпросът за провинението му се внесе в служебната комисия.

13. Занаятчийските работници ще се разпределят на категории и ще получават заплата, както следва: а) ученици и общи работници 6—7,50 лв.; б) калфи 8,10—10 лв.; в) мл.-майстори 10,50—12,10 лв.; г) ст.-майстори 12,50—14 лв.; д) заведующ, деломайстори (партиен майстор) 14—15 лв. (Тия надници са извън добовъчното възнаграждение, б. н.)

14. Разпределението на занаятчийските работници по горните категории се извършва от отделни комисии за всяка работилница, в състав: началника на службата, съответния деломайстор, един майстор при службата и един работник, посочен от организацията, за всяка служба.

15. Министерството ще ускори ревизирането правилника на мината съгласно поетите за това задължения в п. 20 на протокола от 23. X. 1919 г.

16. Никой от работниците няма да бъде наказан или уволняван по повод участието му в стачката.

17. Прекараното в стачка време от 2 часа след обяд на 3. XI. 1919 г. до 5 часа след обяд на 5 с. м. се счита като работно време за всички работници, които са били на 2 и 6 ноември т. г. на работа. — (Следват подписите.)

Веднага след това стана едно неவிждано за Перник по своята величественост събрание. Др. Иван Костадинов прочете протокола, подписан от двете страни. Когато четеше точката за дрехите, където се даваше срок до «преди началото на острата зима», голяма маса работници негодуваха, като искаха стачката да продължи до пристигане на дрехите. Другарите Ал. Миленов, Тем. Ненков и Г. Димитров разясниха постигнатите резултати от борбата, подчертаха добитата победа и с вдигане на ръце се реши от 10 ч. тази вечер да постъпят рудничарите на работа, като се заяви пълната готовност на рудничарската маса, в случай че се направи опит да се бави изпращането на

дрехите, да се пристъпи отново към стачка. Така се приключи *54-часовата стачка*. Биеше в очи голямата готовност на рудничарите да продължат борбата, ако това се окаже необходимо от гледна точка на техните интереси и искания.

Няколко хлапета, дошли от София и празноскитаючи се из мината, под формата на «анархисти», се опитваха да провокират рудничарите, подтиквайки ги към разрушения и незачитане решенията на стачната комисия. Силната дисциплина на рудничарите, неразклатимите връзки между Рудничарския съюз и рудничарската маса осуетиха обаче пъкления им план.

Накрая трябва да кажем няколко думи и за

погребението на жертвите в Перник

То се извърши в 3 часа след обяд на 4 ноември. Шестхилядна работническа маса със свалени шапки следваше скъпите жертви. Два разкошни венци от живи цветя се носеха след ковчезите. Рудничарското знаме, обвито в траур, и след него партийната организация, женската група, металоработници, транспортни, дърводелци, рудничари и почитатели се редяха в траурното шествие. Вън от шестях хиляди рудничари други две хиляди жители на Перник вървяха подир жертвите. Това бе едно необикновено, импозантно погребално шествие.

На гроба се държаха речи от др. Хр. Тодовичин (от името на партийната организация), Ал. Миленов (от името на Рудничарския съюз) и Георги Димитров (от името на Общия работнически синдикален съюз и Българската комунистическа партия).*

Не една сълза падна по лицата на присъстващите, не една закана биде произнесена, не един юмрук бе издигнат за възмездие срещу причините и причинителите на ужасната катастрофа. Даде се тържествена клетва, че заедно с погребението на жертвите трябва да се усили *борбата за погребението на капитализма и днешната наредба — основна причина за всички бедствия на работническата класа*.

* Не е вярно съобщението на някои вестници, че при погребението се е извършала реч и от страна на дирекцията и инженерите.

Спускането на телата стана при тъжните звуци на минната музика.

Рудничарската маса пак в манифестация се върна пред Рудничарския дом. Тук се обяви, че стачната комисия след отдаване почитта си към починалите е поканена от министерския пратеник на преговори по предявените искания.

Множеството се разотиде, за да се яви вечерта да изслуша доклада на стачната комисия по преговорите.

*В. «Работнически вестник»,
№ 104, 10 ноември 1919 г.
Без подпис*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник.»*

ПОМОГНЕТЕ НА БОРЕЩИТЕ СЕ!

София, 14 ноември 1919 г.*

Безчовечната експлоатация, на която са подложени работническите маси, предизвиква една непрекъсната остра борба между труда и капитала. Стачната вълна нескъдно се издига и разлива из цялата страна. Наред с многобройните малки стачки все повече зачестяват и масовите стачни борби.

Едва завършена последната *седемхилядна* рудничарска стачка в Перник¹¹³, *хиляда и двеста* тютюноработници в Хасково¹¹⁴ обявиха стачка със същите искания, които техните пловдивски колеги успяха чрез неотдавнашната си голяма стачка¹¹⁵ да наложат на господарите. Притежателите на хасковските тютюневи складове, подпомогани и насърчавани от «широките социалисти», вместо да приемат справедливите работнически искания, *локаутираха* тютюноработниците и от останалите складове и днес в Хасково стачкуват вече *четири хиляди* тютюноработници.

В същия момент *шестстотин* работници от русенската захарна фабрика¹¹⁶ са в стачка за прокарване исканията, които по-рано бидоха приети от захарните фабрики в Горна Оряховица¹¹⁷, София¹¹⁸ и Каялии¹¹⁹.

При това поради упорството на господарите да приемат справедливите работнически искания работниците от маса големи предприятия ще бъдат принудени да прибегнат в близко бъдеще към стачни борби.

Както завършените досега многобройни стачки, така и тия, които днес се водят, се намират изключително под

* Дата на публикуването. (Ред.)

ръководството на комунистическите професионални съюзи, защото в нашата страна вече не съществуват други боеви професионални организации.

Днешните материални средства, с които разполагат отделните професионални съюзи, обаче се оказват далеч недостатъчни за големите нужди на ръководените от тях масови стачки. Всеки би добил ясно представление за размера на тия нужди, като има предвид факта, че само за една година, от демобилизацията досега, за издръжката на водените стачки са изразходвани повече от 400 000 лева.

Силните господарски картели, банки и акционерни дружества разчитат, че борещите се срещу тях работници ще капитулират под натиска на материалните лишения, и затова се държат крайно упорито и арогантно спрямо предявените им работнически искания.

И ако въпреки недостатъчните средства на професионалните съюзи всички досегашни стачки (изключение прави само една малка стачка в София)¹²⁰ се завършиха с успех за борещите се работници, за това има да се благодарим в най-голяма степен извън широката морална подкрепа още и на материалната помощ, оказана от целия български пролетариат чрез фонда «Защита и борба» при Общия работнически синдикален съюз.

Тая помощ днес обаче е още по-необходима, за да се сломи упоритостта на алчните капиталисти и веднъж завинаги да разберат, че те не ще могат да имат за съюзник изгладняването на стачкуващите работници и работнички.

Синдикалният комитет прочее най-настоятелно апелира към всички организирани работници и работнички, към всички съчувственици на работническото освободително дело и на комунизма да не забравят нито за минута борещите се техни другари и да проявяват своята готовност за пожертвувателност в полза на фонда «Защита и борба».

Всички събрани помощи *веднага* да се изпратят до Синдикалния комитет, като не се изпуска изпредвид, че *бързата помощ е двойна помощ!*

За Синдикалния комитет

Секретар: *Георги Димитров*

СОФИЙСКАТА ОБЩИНА ЗА ПРЕХРАНАТА

Буржоазните партии управляват Софийската община вече 40 години. Днес те пак се готвят, коалират се и правят всичко, за да останат и в бъдеще нейни господари. Но обширните платформи, с които те излизат и с които в миналото завличаха избирателите със себе си, нямат вече голяма стойност. Защото голямата разорителна война, която преживяхме, подрови основата на буржоазната власт не само в държавата, но и в общината. Какво направи буржоазната община, за да облекчи големите бедствия, които донесе войната за голямото мнозинство на трудещия се народ? — Това, което направи и буржоазната държава. Тя остави работническите маси беззащитни под гнета на тия големи бедствия. Най-ясно доказателство за това е отношението на Софийската община към прехраната, към продоволствието на населението.

Тежкото бреме на скъпотията, което войната стовари върху плещите на работническите и малодоходни маси, се чувствуваше най-зле в София. Тук, под носа на централната власт, спекулацията се ширеше най-свободно и дереше кожата на многохилядната маса бедни консуматори. Цените на стоките растяха бърже, както продължават да растат и днес.

Но в Софийския общински съвет управляваше едно буржоазно болшинство начело с 18-те либералски общински съветници, което не мръдна и пръста си, за да защити населението от глутницата на спекулантите. Общинският съвет избра една специална комисия, единствената грижа на която беше да нормира всеки две седмици цените на

предметите от първа потреба. Ние всички знаем, че тия цени останаха записани само в заповедите. По тях никой не можеше да купи. С тях спекулантите не можеха да се уплашат.

С големи усилия комунистическата общинска група успя да прокара в съвета едно свое предложение за откриване на общински магазини*, в които да се продава по нормирани цени. Но буржоазните управници не искаха да лишат спекулантите от тлъстите им печалби. Те цинично заявяваха, че не могат да отнемат «хляба» на търговците. И те направиха всичко, за да компрометират общинските магазини. Отвориха 2—3 магазина в халите, около които почнаха да чакат по цели дни и дори да се бият хиляди купувачи за по килограм захар или нещо друго. Магазините бяха закрити. Спекулантите не изгубиха «хляба» си. Общинските управници се грижеха добре за тях, защото от това и те печелеха. По това време биде подсладен общинският кмет, радославистът Р. В. Радев, който лежи днес в затвора¹²¹. Той беше един от героите на тая банда, която продаваше захарта, предназначена за болни, за бозайничета и нормирана тогава до 1 $\frac{1}{2}$ —2 лева килограма, за големите ангросисти, спекуланти и др. по 15—20 лева.

Под постоянните настоявания на комунистическата група в Общинския съвет буржоазното болшинство трябваше да прави вид, че се грижи за прехраната на населението. Но тия «грижи» бяха все ялови. Известна е доставката на зеленчук чрез кооперация, начело на която застана широкият «социалист» Евтим Николов. Но тази кооперация под ръководството на широкия «социалист» реализира при капитал само от 20 хиляди лева една печалба от 700 хиляди лева, разбира се, за сметка на населението, което трябваше да се снабдява с евтин зеленчук.

Още по-печална бе мисията на широко-«социалистическия» помощник-кмет Соломон Прулов с доставката на месо. Многого му конференции с касапи и търговци на добитък свършиха с това, че касапите и търговците се снабдиха със заповеди за купуване на добитък, накупиха добитък и след това го продадоха другаде, като ре

* Вж Съч. Т. 6. С., 1984, с. 389—392. (Ред.)

лизираха една печалба от 750 хиляди лева; от сключения договор с общината те се отказаха. След този опит общинските управници се отказаха от «грижите» си за прехраната.

През дългите години на войната, а и до днес буржоазната власт в Софийската община остави трудещите се маси в столицата да се прегъват под товара на скъпотията и глада. Само комунистическата група в общината бранеше техните интереси, изнасяше техните нужди и се бореше за техните искания. Тя искаше да се тури юзда на спекулацията, стоките да се превърнат в монопол на обществото и то със своите доверени органи, каквито са работническите организации, да ги разпределя по цените, които те имат при производителите, заедно с разносните до мястото, дето ще се разпределят. Своите предложения в този смисъл комунистическата общинска група направи през войната най-малко 10 пъти*, обаче и десните партии на либерали, народняци и демократи, и «левите» — на радикали и широки «социалисти», дигнаха ръка против тях. Иначе и не може да бъде. В Софийския общински съвет заседаваха в своето болшинство представители на имотните, на капиталистите, на гешефтарите и спекулантите, на които е добре само тогава, когато на работническите маси е зле. Буржоазната власт в общината, както и в държавата, няма никога да смене товара на глада и скъпотията от плещите на трудещите се. Това ще направят те сами, като завоюват политическата власт и организират производството и разпределението на произведените блага, както диктуват интересите им. Стъпка към мноюването на политическата власт работническите маси в цялата страна ще направят на 7 декември.

Работници и бедни граждани, гласувайте с комунистическата бюлетина за властта на работниците и шпички трудещи се!

* «Работнически вестник»,
№ 122, 2 декември 1919 г.
Без подпис

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Вж Съч. Т. 6. С., 1984, с. 293—294, 352—356, 389—392; Т. 7. С., 1984, с. 34—35, 40—57, 58—62, 235—236, 277—279, 280; Т. 8. С., 1985, с. 179—181, 344—348. (Ред.)

ЖИЛИЩНАТА КРИЗА В СОФИЯ

В какво се състои жилищната криза? — В това, че работническата класа и другите трудещи се маси са лишени от свои собствени жилища, че с жилищата се разпореждат капиталистите, имотните, че работническото население трябва да търси подслон в крайните квартали и предградия, да живее всред кал, нечистота, тъмнина, без осветление, канализация, вода, трамваи, да се тъпче цяло семейство в една стая и дори няколко семейства в една стая. Към това трябва да се прибавят постоянно поскъпващите наеми, които поглъщат голямата част от работническата заплата и дохода на бедния гражданин. Най-последно постоянната и същинска война, която водят наемодатели и наематели и която отравя живота на бедния наемател, допълнят картината на жилищната мизерия.

Войните от 1912 год. насам и особено голямата война*, в която буржоазията хвърли страната, изостри до болезненост жилищната криза в София. Към София се отправи един поток от хора: «освободените» бежанци от Тракия, Македония и Добруджа¹²², маса работен свят от цялата страна, дошъл тук да търси прехрана. Но в София намериха удобно гнездо за престъпните си спекулации немалко спекуланти, тук дойдоха да пилеят парите си и много стари и нови милионери. За удоволствията на последните се отвориха маса увеселителни заведения, клубарета и др. Такива заведения заедно с кръчмите, кафе-

* Първата световна война 1914—1918. (Ред.)

истата и др. в София днес има повече от 6 хиляди. Заемайки по този начин жилищни и други помещения, гешефтарите и спекулантите, капиталистите, bankerите и пр. намалиха наличните помещения за останалите, действително нуждаещи се софийски граждани, работници, служещи и др. Според една анкета от 1916 год., която засяга 26 394 семейства, 17 944 от тях разполагат само със стая и кухня или само със стая, а близо 8 хиляди семейства имат само стая и нямат кухня!

Прочее, докато едно малцинство от капиталисти се шири в удобни и луксозни апартаменти, разполага с будоари, бални салони, трапезарии, работни кабинети, салони за чакане и т. н., голямата част на бедното софийско население обитава дупки, тавани, подземия, тъпче се и лопем, и чръщем в една стая, далеч от чист въздух и слънце. И резултатът е налице: статистиката за болестите и особено на туберкулозните показва за последните три години 150% увеличение, на неправилните раждания и мъртвородените — 280—300% увеличение, детската смъртност е тоже увеличена. Острата жилищна криза заедно с лошата прехрана са причината за това бедствие.

От тази жилищна мизерия работническите маси ще се освободят само като премахнат капитализма, като превърнат земята и сградите в собственост на обществото и ги поставят под разпореждането на властта на трудещите се. Но досега въпросът беше да се облекчи тая жилищна мизерия.

Е, добре, в това отношение буржоазната община, както и буржоазната държава показаха, че те не желаят да направят нищо. Буржоазните и дребнобуржоазните партии могат да се похвалят по тоя въпрос само със своите предизборни обещания. Широките «социалисти» повтарят като папагали вече 10 милиона пъти за 10-милионния шем, който предложили през 1912 г. — това беше едно несобмислено предложение без всякакво конкретно проучване какви и колко сгради ще се строят, след което само можеше да се гласуват кредити и да се сключват заемци. Буржоазните партии и широките могат да се похвалят и с преследвания, арести и побоища над бездомните софийски жители и с подли убийства над работниците.

От общинските управници, от техните партизани и близки, от богати и силни на деня са заграбени само до 1910 година 7 897 725 кв. метра общински места, които тогава струваха кръгло 47 милиона лева, а по днешните цени — не по-малко от 300 милиона лева. Освен това по нагласени търгове се продаваха общински места в централните части на града по 30, 50 ст., 1 лв. кв. метър. Днешния места се продават по 800, 1000 и повече лв. кв. метър и цели състояния са добити по такъв начин. Чрез прокарване канализация, електрическо осветление и трамвайни линии само през централните улици стойността на имотите там са покачени няколко пъти. Буржоазията изобщо добре използва общината. Но тази община не направи нищо, за да облекчи жилищната мизерия на грамадната част от бедното софийско население. Не ще направи нищо и буржоазната държава, която днес, в лицето на земеделско-народняшкото правителство е поставила на разискване в Народното събрание жилищния въпрос*.

Всичко това показва, че работническите и всички трудещи се маси в София не трябва да позволят повече на буржоазните партии да се гаврят с жилищната им мизерия. Те трябва да вземат разрешението на жилищния въпрос в своите ръце!

В. «Работнически вестник»,
№ 124, 4 декември 1919 г.
Без подпис

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Вж. *Законопроект за облекчение на жилищната нужда*. — Стенографски дневници, XVIII ОНС, I РС, 8 з., 19 ноември 1919 г., с. 162—166. (Ред.)

ИСТОРИЯТА С ТРАМВАИТЕ И ЕЛЕКТРИЧЕСКОТО ОСВЕТЛЕНИЕ В СОФИЯ

Най-добра характеристика на престъпното управление на всички буржоазни партии в Софийската община е историята на трамваите и електрическото осветление в София.

Тая скандална история е започната в 1898 г. от *народняците* и се увенча в 1916—1919 г. от *либералите* и всички други буржоазни и дребнобуржоазни партии в Общинския съвет. Вместо да остави в ръцете на общината инсталацията на трамваите и електрическото осветление, както и експлоатацията им, народняшкият Общински съвет отдаде тия предприятия на две белгийски компании¹²³ за 40 години и при едни поемни условия, които им гарантират колосални печалби и възможност да си играят всекидневно със здравето, живота и интересите на столичното население. В 1910 г. *демократическият* Общински съвет разшири още повече правата за безконтролна експлоатация на компаниите-концесионери. Компаниите оставиха отдалечените и гъстонаселени части на града без трамваи и осветление; всеки ден населението даваше кървави жертви по трамваите — смазани и прегазени мъже, жени и деца. Но общинските управници не обръщаха никакво внимание на това. Те бяха адвокати и защитници на алчните белгийски капиталисти, защото получаваха тлъсти бакшиши от тях. Те казваха, че компаниите губят, и затова не могат да разширят трамвайната и осветителна мрежа; те им опрощаваха стотици хиляди глоби за случките на нещастия.

Но тия скандали достигнаха върха си с начина, по

който либералите и другите буржоазни групи в Общинския съвет посегнаха да отнемат трамваите и електрическото осветление от белгийските компании. На няколко пъти комунистическата общинска група искаше, въз основа на договора и поемните условия, които компанияте постоянно нарушаваха, да им се отнемат тия две предприятия и да се поеме експлоатацията им от общината и съобразно интересите на населението. Но либералските управници начело с известния озахарен кмет, радослависта Р. В. Радев, сега обитател на Централния затвор, направиха друго.

През 1919* г. белгийските администратори на компанията бяха обвинени в шпионство, изгонени по заповед на Радославова, и от 1 септември общината пое експлоатацията. На либералските бандити в общината се усмихваха големите доходи от трамваите и осветлението и особено тлъстите гешефти от ликвидацията им. Комунистическата общинска група искаше отнемането на двете предприятия да се основе на големите нарушения, които компанияте правеха на поемните условия**, и да им се плати най-много за инвентара на предприятията, чиято стойност не надминаваше 10 милиона лева. Но болшинството на съвета реши да се признае на компанияте право на обезщетение за останалите 24 години от концесията. Кметът Р. В. Радев, подкрепян от Радославова и от заинтересовани банки, каквато бе Генералната банка, сключи с концесонерите в Белгия, без решение на съвета, една спогодба за откупуване двете предприятия срещу 37 милиона лева. Обаче експертизата, която по настояване на комунистическата общинска група бе назначена, констатира, че обезщетението не можеше да надмине 24 милиона лева, т. е. 13 милиона по-малко. Тогавашният директор на трамваите и осветлението инженер Бояджиев бе представил сметките на компанияте като свои изчисления. Този безграничен аферизъм бе разкрит. Но сделката все пак щеше да бъде сключена, даже и след като кметът Радев се пресели в Централния затвор. За нея бяха не само 10 съветници от либералските групи, но и съветници от дру

* Печатна грешка. Годината е 1918. (Ред.)

** Вж Съч. Т. 7. С., 1984, с. 236—250. (Ред.)

ните партии. А широките «социалисти» начело с д-р Сакаров пазеха благосклонен неутралитет. Докато при други, най-дребни въпроси д-р Сакаров държеше дълги реферати, по този голям въпрос той не обели зъб в Общинския съвет, а в комисията, която трябваше да обсъди въпроса за откупуването на трамваите и осветлението, за сключената спогодба, той не се яви нито на едно заседание.

Днес историята с трамваите и осветлението се приключва твърде трагично. Белгийските компании искат безусловно уговорените 37 милиона лева и заплашват, че ако не бъдат удовлетворени, ще повдигнат въпроса във Версайската конференция и оттам ще заставят България и Софийската община да платят не само 37 милиона, но нещо повече. Тия 37 милиона лева трябва да се платят в белгийски франкове, което значи по днешния курс пет пъти повече, *около 185 милиона лева*. Понеже общината сега не може да ги плати, тя ще трябва да плаща лихви и погашения за тях много години. Само за 10 години тия 185 милиона лева се покачват на 350 млн. лева.

Това е един резултат от безумното и хищно буржоазно управление на Софийската община. На това управление трябва да се тури край. *Софийските работници и бедни граждани ще се отплатят достойно на 7 декември, като вземат в своите ръце и поставят под знамето на Комунистическата партия Софийската община. Така те ще улеснят щурма си към политическата власт, за да я шемат, и чрез нея, чрез експроприацията на едрата собственост и отменяването на дълговете да я освободят от тежкото наследство на буржоазното управление.*

И «Работнически вестник»,
№ 124, 4 декември 1919 г.

Без подпис

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ИЗБОРНИ МОШЕНИЧЕСТВА

Търново Сеймен. През деня на избора* усилено военно положение. Патрули от по 5 войници непрестанно сновяха и не позволяваха никакво събрание на избиратели, без да се прави разлика на избран район (според закона) и пр. И полицията на нога. 3 дни преди избора по-късно от 8 ч. след пладне никому не се позволяваше да се движи из улиците. Кметството раздаваше избирателни карти най-безразборно, разбира се, не и на комунисти. Удостоверения за решения тоже най-произволно се раздаваха. Всякакви изборни мошеничества се пускаха в ход. За избирателни карти протестирахме пред Околийско управление в Харманли; предупредихме и кмета-демократ писмено за вършените от него беззакония. Общинската власт се използва най-широко за печелене гласове за демократическата листа.

*В. «Работнически вестник»,
№ 136, 18 декември 1919 г.
Подпис: Г. Димитров*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

---

* 7 декември 1919 г. (Ред.)

ИЗБОРИТЕ ЗА ПОМОЩНИЦИ-ИНСПЕКТОРИ НА ТРУДА

Под постоянното давление на комунистическите професионални организации Министерството на труда най-после насрочи за 28 декември изборите за помощник-инспектори на труда. С това се изпълнява, след дълго отлагане, чл. 25 от Закона за хигиената и безопасността на труда, според който за всяка околия, в района на която има повече от 1000 работници, се назначава по един, избран от работниците, помощник на окръжните инспектори на труда. Както във всичко друго, така и в това отношение законите за покровителството на работническия труд и специално Закона за хигиената и безопасността на труда оставаха дълго време неприложени, макар че Министерството на труда се управляваше и от «социалист». Управлението на «социалистическия» министър на труда показва ясно за всички работници, че работническото законодателство в буржоазната държава ще бъде винаги спъвано и че неговото пълно приложение и всеобщо разширение може да се осъществи само от властта и държавата на самите работници.

Според Закона за хигиената и безопасността на труда главният контрол за приложението на работническите закони у нас се оставя на инспектори-бюрократи, назначени от министъра и чужди на самото работничество. Със специално окръжно на демократическия министър на труда проф. Данаилов* се ограничиха още повече правата на контрол, които имат по закона работническите избра-

* Окръжно № 3130 от 12 октомври 1918 г. — Вж «Работнически вестник» № 179, 18 февруари 1920 г. (Ред.)

ници — помощник-инспектори. На тях се отне правото да правят сами ревизия на заведенията, да съставят актове за нарушение на работническите закони и др. Работническото има интерес и иска целият контрол за изпълнението на работническите закони да се остави на негови избраници, плащани от държавата. Обаче буржоазният министър иска да запази капиталиста-експлоататор от бдителното око на работническия представител. Я. Сакъзов като министър на труда също така, вместо да насрочи избори за помощник-инспекторите на труда, сам назначи такива измежду мнозината, алчущи за служби широки «социалисти», които с работническото движение имат само тия връзки, че са негови врагове. Той нищо не направи и за отменяването на незаконното ограничение правата на помощник-инспекторите.

Сега, когато изборите за помощник-инспектори са насрочени, Министерството на труда не даде никакво съдействие, за да ги улесни. То отказа например в София да отпусне средства за възнаграждение труда на работниците, които напускат работата си, за да съставят списъци на избирателите — работници и работнички. Работническите професионални съюзи трябва сами да плащат за тази цел. Във всичко това се вижда отрицателното отношение на буржоазната държава към работническите закони и че тя всичко, което извършва в това отношение, го прави под натиска на работническите борби.

Въпреки всички противодействия на властта изборите на 28 декември трябва да станат. Избиратели са всички работници от 16 години нагоре, без разлика на пол и поданство. Следователно всички тия работници и работнички трябва да се погрижат да бъдат записани в избирателните списъци. На 28 декември те трябва да изберат свои представители, които достойно да представляват техните интереси в инспектората на труда. Но работниците трябва да засилят своята организирана борба, за да наложат и едно разширяване правата на помощник-инспекторите. Прицелната точка на организираните им усилия трябва да бъде един работнически инспекторат, избран от самите работници, и по-нататък — един работнически контрол, който засяга не само приложението на работническите закони, но и цялото управление и ръководст-

во на фабриките, работилниците и всички предприятия. С тая идея работниците трябва да потърсят и днешните си представители. А това са само комунистическите работнически деятели. Работничеството не ще позволи на представителите на полицейския «социализъм» да спекулират повече с тяхното име. И както то отдавна е обърнало гръб на конкурентните синдикални групички на широките, също така то ще докаже на 28 декември, в тия чисто работнически избори, че широките полицаи могат да бъдат назначавани от буржоазни и «социалистически» министри, но те не могат да бъдат избирани от работници. На 28 декември трябва да се види и ще се види, че работническото движение се намира само под знамето на комунизма.

II. *«Работнически вестник»,*
№ 134, 16 декември 1919 г.
Без подпис

Печата се по текста
на в. *«Работнически вестник»*

КРАТКА РАВНОСМЕТКА

Пред 28 декември

Изтеклите месеци бяха такива на усилена, непрестанна остра борба на работниците и работничките за по-висока надница, за прилагането на 8-часовия работен ден, за признаване правото на работническите организации да се месят в отношенията между работниците и господарите във всички случаи, в които се засягат работническите интереси.

В тая остра стачна борба участваха хиляди работници и работнички от минното, тютюневото, текстилното, захарното, кожаро-обущарското и пр. производства.

Ръководители на работническите борби бяха комунистическите професионални съюзи при Общия работнически синдикален съюз. *Без участието и ръководството на комунистическите професионални съюзи не би била възможна никаква успешна работническа борба.* Отделните комунистически професионални съюзи имаха да водят едновременно по няколко стачни борби. В тия остри масови стачни борби участваха понякога с хиляди работници (пернишките рудничари, ксантийските, пловдивските, хасковските, дупнишките тютюноработници, сливенските и габровските текстилни работници, русенските, горнооряховските и софийски захарни работници и др.).

Тия масови стачни борби погълнаха със стотици хиляди лева.

Комунистическите професионални организации блестящо изпълниха своя дълг в защита интересите и правата на борещото се работничество.

Господарите нададоха бесен вой срещу борещото се

работничество, срещу комунистическите професионални организации и тяхната вярна представителка — Българската комунистическа партия. Викът им подеха техните адвокати — търговско-индустриалните камари, буржоазните партии, лакеите на перото от партийната и жълта преса и, най-последно, техните верни агенти, най-злите работнически врагове, управляващите полицейски социалисти, които държаха министерствата на труда и полицията.

С куршуми и военно-полицейски насилия, с коварство и подлости агентите на капитала, Пастуховци и Джидровци, се опитаха — но напразно — да сломят справедливата борба на работничеството. Техните инспектори на труда и други агенти, услужвайки на господарите, се опитаха да създадат конкурентни «работнически» организации, *да разцепничествуват и стачконарушителствуват* (Перник, Ксанти, Пловдив, Г. Оряховица, Т. Пазарджик — никога няма да се забравят). В «Народ»* изля най-отвратителните ругатни и клевети върху главите на борещите се; с най-горещи апели той зове работниците да не стачкуват, «за да не се разстройвало националното производство» (за да не се разстройват печалбите на господарите!). Своята гнуснава роля — на верни псета на буржоазията и на деморализатори на работниците — полицейските социалисти проявиха най-очевидно на 10 и 11 юли в Русе (общата протестна стачка против скъпотията) и на 27 юли (в цялата страна). На този ден *те снабдиха* малцината влачещи се след тях работници с *детективски карти*, за да образуват доброволческите кадри със задача — да вардят белите меса и пълните каси на кождерите. В качеството си на детективи те *посочваха и предаваха* в ръцете на освирепелите Пастухови полицаи всички работници-комунисти, излезли този ден на улицата, за да протестираат против организираното изгладняване на работническия народ и против вандалското потъпкване на широките свободи от народняшко-общоделското правителство.

И така, вчера и днес това са *само комунистическите професионални организации, единствените ръководители и инициатори на работническите борби, интереси и идеали.*

* Вж в. «Народ», № 203, 209, 210 от 12, 19, 20 септември 1919 г. (Ред.)

Вчера и днес, от друга страна, полицейските социалисти се проявиха и проявяват ту като открити врагове на пролетариата и на неговата борба за отслабване и строшаване веригите на капиталистическата експлоатация, ту като прикрити негови врагове да го разцепват и деморализират. Малцината останали още под тяхно влияние работници те насъскват да играят най-срамната и позорна за работниците роля — да стачконарушителствуват, да изменят на борбите на своите другари и да ги предават в лапите на техните джелати.

Но за чест на българските пролетарни общоделството е вече *безвъзвратно изгонено* из техните редове. Общоделските «организации» това са днес *мъртви души*. Всеки ден събитията потвърдяват това; потвърди го и тазгодишният техен тъй наречен синдикален «конгрес»¹²⁴, състоял се на 29 август. Тоя конгрес не биде свикан от *никаква* централа, защото *такава не съществуваше*, а от настоятелството на Софийското типографско дружество¹²⁵. На конгреса не *присъствуваха редовно избрани делегати, а случайни посетители* и гости. Отчетът биде *правен в самия конгрес*. Самият отчет е *фиктивен*. Според него и състава на ОРСС имало 6 професионални съюза (изключително от *занаятчийското производство*), 12 професионални организации и 4 «общообразователни дружества» с около 3295 членове, но не се казва колко и в кои градове са секциите на «съюзите» им и дружествата им. *В конгреса не се дадоха никакви данни за прихода и разхода на тия съюзи и дружества*. Помена се само, че тия съюзи и дружества имали общо около 600 лева наличност. Посочените в бр. 192 на в. «Народ»* цифри са *отсетне съчинени в редакцията му*. От демобилизацията насам тия съюзи са водили *едва 4 печатарски стачки*¹²⁶ (*всички* в София, и то съвместно с нашия Печатарски съюз)¹²⁷.

Нека само да поменем, че за същия период от време (периода от демобилизацията до конгреса им) нашият ОРСС сплотяваше в своите редове 13 професионални съюза с 24 700 членове, с колосални приходи и разходи. Днес

* Вж Конгресът на Общия синдикален съюз — в. «Народ», № 192, 30 август 1919 г. (Ред.)

численият състав на професионалните съюзи при нашия ОРСС е далеч зад *30-те хиляди*.

Изборите на 28 декември за помощници-инспектори на труда ще подчертаят още веднъж факта, че в България *нима един пролетариат, едни единни професионални организации — това са масовите тесняшки революционни професионални организации. От техните редове ще изхождат и помощник-инспекторите на труда!*

*И «Работнически вестник»,
№ 143, 27 декември 1919 г.*

Без подпис

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ И МЕСТНИ НАСТОЯТЕЛСТВА НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ*

София, 20 януари 1920 г.

Д р у г а р и,

Ние се намираме в разгара на една борба по железниците, пощите, телеграфите, пристанищата и мините¹²⁸, каквато по размери, значение и последици не е имало досега у нас. С бляскаво прокараната почти в цялата страна *масова стачка*¹²⁹ в частните предприятия, както и със значителните материални помощи, нашите професионални съюзи проявиха пълната своя солидарност с героично борещите се държавни работници и служещи и им оказаха една твърде ефикасна поддръжка. Тая своя поддръжка, изразена сега главно в материални пожертвувания, те ще продължат и занапред толкова по-усилено, колкото по-тежки препятствия среща борбата и колкото по-голямо е противодействието на буржоазната държава в лицето на дружбашко-народняшкото правителство.

Но тъкмо днешната голяма и тежка борба, както и въведеният във връзка с нея от правителството изключителен режим разкриха по-ясно от всеки друг път *грамадната необходимост от бързото масово организиране на работниците и работничките във всички места и професии, здравето им сплотяване в редовете на комунистическото работническо движение и всестранната им подготовка за решителните борби против капитализма.*

За успешното постигане на тая задача Синдикалният комитет счита за своя длъжност да привлече Вашето най-сериозно внимание преди всичко върху нуждата на една

* Окръжно на СК на ОРСС. (Ред.)

ни-свършена организация за поддържане връзките с масата и за приспособяване дейността на професионалните съюзи към специалните изключителни условия на днешния момент.

Тая организация трябва да се изрази приблизително в следното: членовете на всяка професионална секция, във всяко предприятие ще бъдат разделени на *единици* от по десет членове; за всяка подобна десеторка ще се определи из нейната среда едно *доверено лице*; настоятелството на професионалната секция ще свиква на конференция *веднъж* в седмицата, и в случай на извънредна нужда и по-често, всички доверени лица от професията си или от дадените клонове на професията си, за да ги осветлява върху положението, да ги уведомява за своите решения, да им предава литературни материали за агитацията и да им дава подробни наставления върху тяхната дейност, както и да се съвещава с тях върху новите мерки, които би следвало да бъдат предприети за още по-доброто организиране на дейността на цялата професионална секция.

Всяко доверено лице от своя страна ще поддържа всекидневни непосредствени сношения с членовете на своята десеторка, ще им предава получените от настоятелството материали, сведения и наставления, както и всички специални поръчения, ще обсъжда с тях как по-добре да се води агитацията между неорганизираните, разпространението в средата на последните на вестника, хвърчащите листове и комунистическата литература, ще се грижи за редовното събиране членските вноски от членовете, ще разгласява за събранията, беседите, акциите и пр., ще следи за положението и настроението между работниците в даденото предприятие или в определеното му отделение и ще уведомява за всичко това редовно секционното настоятелство.

Същото ще се направи и за малките занаятчийски работилници, дето довереното лице може да бъде такова и на по-малко от десет члена.

Там, дето има квартални клубове и партийната организация е разделена на отделни квартални секции, настоятелствата на професионалните секции ще определят при всяка партийна секция свои *постоянни делегати*,

които ще се грижат за вербуването на нови членове и за поддържане връзки със синдикалните членове и чрез кварталните клубове.

По този начин професионалната секция ще има всичката възможност да се намира в непрекъснати и неразривни връзки с членовете си и с останалите работници и работнички по два пътя — *там, дето работят, и там, дето живеят.*

Тая система на организация трябва така строго и пълно да бъде прокарана, щото да не се изскубне от постоянното влияние на секцията *ниито един неин член* и да не останат незасегнати от агитацията *ниито един работник, ниито една работничка от дадената професия.*

На второ място, като се използват всички възможности да се правят редовни секционни събрания и конференции на членовете по предприятия при днешните изключителни условия, трябва да се обърне *главно* внимание върху *личната агитация* (устна и печатна) в предприятията, дето работят работниците и работничките, и местата, дето живеят. Това, което не може да се постигне със събрания, трябва да се извърши чрез *лична агитация*. Съдържанието на тая лична агитация трябва да бъде определяно и контролирано от секционните настоятелства чрез конференциите на доверените лица за дадената професия и от Местния работнически съвет за цялата местност, като се има предвид тя да засегне и *земледелските работници.*

На трето място, поради създадените затруднения за редовното уреждане на просветителни беседи нужно е да се предприеме най-усилено разпространение на хвърчащите листове, вестника и новата комунистическа литература *в предприятията и по домовете на работниците и работничките.* Всички дадени за тая цел печатни материали не бива да остават по джобовете, в къщите на доверените лица и другите членове, а *безусловно*, въпреки големите препятствия да достигнат предназначението си. Преди всичко членовете на ръководните тела, функционерите, доверените лица и всички по-будни синдикални членове трябва да се снабдят, да *прочетат* не само, но и да *проучат* брошурите: «Какво искат комунистите?»; «Какво искат спартакистите?»; «Програмата на комунистите»; «Болшевишка Русия»; «Писмата на Ленин»; «Държава-

и и революцията»; «Окръжната и общинска програма на партията»; «Програмната декларация на партията»; «Революцията на синдикалния конгрес по задачите на синдикалното движение», както и новите комунистически брошури, които наскоро ще излязат от печат. Тая специална просветителна работа трябва да се извършва *методично* и с *най-голямо усърдие*, като не се забравя от никого нищо за минута, че комунистическата просвета на синдикалните членове днес е една *абсолютна необходимост*, без която работническите синдикати не биха могли да изпълнят с достойнство своите задачи *в сегашната революционна епоха, в самата социална революция и след нея, в периода на комунистическото преустройство на обществото.*

Едновременно с всичко това налагат се също така и *пъщепредни грижи за финансовото укрепване на професионалните съюзи.* Големите борби изискват грамадни материални средства. Тия средства могат да се добият преди всичко *чрез събирането на членските вноски, което трябва да се доведе навсякъде до пълна редовност и да не се допуска да има в професионалните секции никакви нередовни членове.* От друга страна, за същата цел трябва постоянно да се усилюва *общият стачен фонд Защита и борба* при Синдикалния съюз. Нужно е навсякъде да се нареди отделянето по *цяла надница или част от нея за този фонд при всяко изплащане на заплатите.* Нека в случая *масовата пожертвователност на трудещите се къде доведена до своя връх!*

Най-сетне днешният момент на крайно изострени классови борби между труда и капитала в нашата страна е *най-удобният* да се ликвидира *окончателно* с последните остатъци от конкурентните организации, които досега и известни места и известни професии нарушаваха единството на пролетариата и които изиграха последната своя предателска роля в *масовата стачка* на работниците от частните предприятия, на която те се опитаха да се противопоставят. На тая предателска роля именно се дължи началният факт, че в София масовата стачка бе изобщо слабо прокарана и че не можа да се спре провокаторската и мръсна буржоазна преса тъкмо в момента, когато това бе *най-необходимо* за успеха на героичната борба на желез-

ничарите, телеграфо-пощенците, пристанищните работници и рудничарите.

Трябва прочее да се усили извънредно много агитацията *всред железничарите и телеграфо-пощенците*, организирани извън Транспортния съюз, както и *всред печатарите, общарите и шивачите*, между които «широките социалисти» все още имат известно влияние, за да се създаде и в тия професии *пълното единство* на работниците под знамето на комунизма.

Днес става ясно и за последния работник, че когато пролетариатът и буржоазията *стоят класа срещу класа*, няма място за никакви «неутрални», «широкосоциалистически» или други подобни организации. *Освободителната пролетарска борба изисква една единна класова организация на целия пролетариат*. И изключително от нашата работа и от нашите усилия ще зависи това да се постигне час по-скоро! *Веднага след получаването на настоящото окръжно местните работнически съвети, настоятелствата на професионалните секции, както и централните настоятелства на професионалните съюзи нека по-сериозно го разгледат и да съобразят цялата своя предстояща дейност с неговите указания*.

Убедени, че ще се заемете за работа в духа на гореизложеното с всичката необходима за случая преданост и с дълбока вяра в тържеството на комунизма, изпращаме ви нашите братски комунистически поздравии.

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

Публикува се за първи път по текста на окръжното

ПОСЛЕСЛОВ
КЪМ БРОШУРАТА
«ПИСМА НА ЛЕНИН И ТРОЦКИ
ДО ИТАЛИАНСКИТЕ, ФРАНЦУЗКИ
И ГЕРМАНСКИ КОМУНИСТИ»¹³⁰

Настоящата брошура съдържа три нови писма на вождовете на Руската съветска република Ленин и Троцки — две на първия и едно на втория.

Писмото на Ленин до италианските, французки и германски комунисти* най-напред е било отпечатано в американския комунистически вестник «The Sowjet». Оттам е заето и предадено на уводно място в германския комунистически орган «Spartakus», отдето ние го заемаме.

Второто писмо на Ленина**, предадено отначало в съкратена форма от европейската преса, биде впоследствие отпечатано текстуално в комунистическите вестници в Австрия и Германия, както и във французкия социалистически вестник «L'Humanité».

Писмото на Троцки заемаме от органа на Югославянската партия «Радничке новине», който пък го превежда от «L'Humanité».

И трите тия писма представляват извънредно голям интерес за нас, българските комунисти.

Извън ценният преглед, който се прави в тия писма на развитието на комунистическото движение в разните страни, както и на положението на Съветска Русия от авторитетните основатели на Третия, Комунистически интернационал, читателите ще намерят в писмата на Ленина нови осветления върху тактиката на комунистическите партии, върху легалната и нелегална тяхна борба

* Вж Ленин, В. И. Събр. съч. Т. 39. С., 1982, с. 205—215. (Ред.)

** Пак там, с. 248—249. (Ред.)

и специално по въпроса за парламентаризма и за участието на комунистите в буржоазния парламент.

Изказаните от Ленин мисли напълно потвърждават правотата на усвоената от Българската комунистическа партия (тесни социалисти) тактика, както и становището ѝ по парламентаризма и участието в буржоазния парламент, заето от нея още в конгреса през май 1919 г. Същото това становище заеха впоследствие и италианските, французките, германските и австрийски комунисти, а сега вече се обявява и като становище на самия Комунистически интернационал, както това се вижда от специалното окръжно* на Изпълнителния комитет на Интернационала по въпроса за парламентаризма¹³¹.

Ние сме убедени, че тия тъй авторитетни осветления, които Ленин дава в своите писма, ще спомогнат да се разпръснат и последните съществуващи тук-там още съмнения, досежно правотата на тактиката на Българската комунистическа партия и ще обезоръжат окончателно шепата романтици-революционери, които се опитват да разпространяват в средата на работниците всевъзможни анархистически недомислия и заблуждения, прикривайки се зад авторитета на Ленина и злоупотребявайки безогледно с тоя авторитет.

Пожелаваме прочее най-широко разпространение на тая брошурка в средата на борещите се работнически маси.

София, януари 1920 г.

Подпис: Г. Димитров

Печата се
по текста на брошурата

* Вж *Парламентът и революцията*. — В. «Работнически вестник», № 162, 28 януари 1920 г., с. 1. (Ред.)

ПРЕДГОВОР
 КЪМ БРОШУРАТА НА Г. ЗИНОВИЕВ
 «КОМУНИСТИЧЕСКАТА ПАРТИЯ
 И РАБОТНИЧЕСКИТЕ
 СИНДИКАТИ»¹³²

През октомври 1919 г. в Работническия палат на Петроград се е състояла една обща конференция от представители на Руската комунистическа партия и работническите синдикати*, в която са участвували повече от 800 делегати. Заседанията на конференцията са били открити с един реферат от добрия познавач на работническото движение в Русия и сегашен председател на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал, Зиновиев, върху отношенията между партията и синдикатите. В разискванията, които били много оживени, взели участие и мнозина от ръководителите и видните дейци на руското синдикално движение. Като резултат от тия разисквания конференцията приела с грамадно мнозинство основните идеи на изложението на Зиновиева, формулирани в единадесет тезиси, които ние предаваме като № 1 на нашата Комунистическа синдикална библиотека под заглавие: *Комунистическата партия и работническите синдикати*.

*

В тезисите на Зиновиева се предава, макар и в една съвършено сбита форма, много ясно марксистическото становище върху задачите, характера и значението на синдикалното движение, както и върху взаимните отношения между партията и синдикатите. Правотата на това становище се провери и потвърди напълно от самата действи-

* Навсякъде в тая брошурка думите: *работнически синдикати* и *професионални съюзи* се употребяват в един и същи смисъл и имат еднакво значение.

телност и от опита на Руската пролетарска революция.

И затова всички опити на меншевиките¹³³ (руските «широки социалисти»), на социалистите-революционери¹³⁴ и на анархосиндикалистите да откъснат работническите синдикати от Болшевишката партия¹³⁵, да ги използват като оръдия за борба против Октомврийската революция и след това против съветската власт и пролетарската диктатура напълно пропаднаха. Напротив, работническите синдикати в своето грамадно мнозинство останаха верни на интересите на руския пролетариат и на неговата освободителна революция и се превърнаха, както подчертава и Зиновиев, в една здрава опора на съветската власт и пролетарската диктатура, с тенденция да се доразвият до органи на самата пролетарска държава и да станат държавни синдикати.

Още на Първия всеруски синдикален конгрес през 1918 г. в Москва¹³⁶ след продължителни и бурни дебати болшеvizмът изнесе една бляскава победа над всички останали социалпатриотически и анархистически течения. В гласуваната по тоя случай резолюция работническите синдикати заявиха ясно и недвусмислено, че те поддържат безрезервно съветската власт и пролетарската диктатура, че те ще подкрепят с всичките си сили правителството на Съветите в борбата му срещу вътрешната и външна контрареволуция и че те ще пренесат центъра на своята дейност в областта на стопанското социалистическо строителство и за увеличение производителността на труда.

И наистина, ако съветското правителство успя да смаже контрареволуцията вътре в Русия и да парализира всички опити на съглашенския империализъм чрез нападенията на контрареволуционните армии на Колчака, Юденича и Деникина, за събаряне властта на Съветите; ако то можа да се справи с наследеното от царизма, от войната и от режима на Керенски пълно разстройство на производството и да преодолее страшните продоволствени затруднения; ако то въпреки всичко извърши достойни за удивление дела и в областта на социалистическото преустройство на обществото, за това има твърде много да се благодари на беззаветната поддръжка на работническите синдикати, които дадоха хиляди най-добри свои

членове в Червената армия, съдействуваха всячески за организирането на производството и за повдигането на производителността на труда и които неуморно работиха и продължават да работят за уреждане продоволствието на страната.

Тезисите на Зиновиева ясно посочват, че работническите синдикати, ако искат да останат докрай верни защитници на работническите интереси, са длъжни в периоди на революционната борба за завладяването на политическата власт от пролетариата да подпомагат всячески Комунистическата партия, която организира, ръководи и стои начело на тая борба, а след като властта мине в ръцете на пролетариата — да съдействуват за затвърдяването на съветската власт и за пълното прокарване на пролетарската диктатура, и като се превърнат от организирана борба против капиталистическата експлоатация, каквато са били при господството на капитализма, в организирана държавната власт на победилия пролетариат, да съсредоточат своите сили в областта на социалистическото преустройство на стопанския живот на страната.

И когато Зиновиев, определяйки много върно тяхната задача на работническите синдикати, подчертава, че не може да се поддържа старата теория за *равенството* в правата на партията и синдикатите и за *еднаквото* тяхно участие в освободителната борба на пролетариата, това съсем не означава *подценяване* грамадната важност на синдикалното движение, а е само *точно* определяне *границите*, в които работническите синдикати има да се движат, едни граници *по-ограничени* поради *историческата* и *фактичката същност* на синдикалните организации в сравнение с ролята на политическата партия на пролетариата.

Работническите синдикати ще могат толкова по-добре да изпълнят своите задачи в борбата за премахването на капитализма, както и в преходния период след революцията до осъществяването на пълния комунизъм, колкото по-ясно представление имат те за *същността* и *характера* на тяхната задача и за *действителните граници*, в които трябва да се движи дейността на синдикатите и да се простира тяхната компетентност, и в колкото *по-близки* и *нормални* отношения се намират с ръководителката на пролетарската революционна борба — *Комунистическата партия*.

*

Българският пролетариат е щастлив, че неговото синдикално движение е на свършено прав път от самото начало на своето съществуване.

Образувани под грижите на партията, нашите работнически синдикати още при основаването си преди двадесет години застанаха на почвата на непримиримата класова борба за премахването на капитализма и се поставиха в най-близки идейни и организационни връзки с партията.

Когато на Пловдивския учредителен синдикален конгрес през август 1904 г.¹³⁷ сложихме основите на Общия работнически синдикален съюз в България като една централна организация, обединяваща съществуващите в цялата страна работнически синдикати, ние — българските тесни социалисти, ползувайки се от богатия исторически опит на нашите другари в големите капиталистически страни, бяхме при ясното съзнание, че това ще бъде една класова пролетарска организация, неразделна част от общото освободително движение на пролетариата. И отхвърляйки решително както професионалната изключителност и опортюнизма на старите английски трейдъниони¹³⁸, така също и заблужденията и авантюризма на французкия анархосиндикализъм¹³⁹, ние прокарахме още тогава в устава на съюза и във всичките решения на конгреса *марксистическия възглед* върху същността, характера и задачите на синдикалното движение.

Тежки и продължителни борби последваха с «широките социалисти», които след изхвърлянето им от партията, подкрепени от цялата буржоазия, употребиха немаловажни усилия, послужиха си с целия арсенал на демагогията и корупцията, за да разпокъсат българския пролетариат чрез образуването на «неутрални» синдикати, обединени в един конкурентен нам Синдикален съюз. И на първо време те добиха известни успехи между занаятчийските работници, между майсторския елемент в някои производства и между държавните служещи, експлоатирайки тяхното слабо съзнание, техния професионален егоизъм и особената им склонност към професионална изключителност.

Минаха се обаче оттогава цели шестнадесет години. Животът през тоя период даде пълно право на нашето класово становище. И днес вече, когато съставляващите нашия Синдикален съюз работнически синдикати (професионални съюзи) обединяват в своята среда повече от тридесет хиляди работници и работнички от индустрията, търговията, транспорта, занаятчийството и земледелието, когато те единствени организират и ръководят професионалните работнически борби в нашата страна — от някогашните «неутрални» синдикати и техния «свободен» Синдикален съюз не остана камък върху камък.

Голямата героична борба по железниците, пощите, телеграфите, пристанищата и мините, която се разви в един епохален епизод от освободителната борба на целия български пролетариат, нанася последните съкрушителни удари върху остатъците от конкурентните професионални организации между железничари и телеграфопоштенци и с това улеснява да се завърши процесът на пълното обединение на работническите маси в редовете на комунистическото синдикално движение и под знамето на Българската комунистическа партия.

Застанали още при своето основаване на вярното класово пролетарско становище, проникнати до последните фибри на душата си от идеите и духа на Марксология, на научния социализъм, вървейки неуклонно през всичкото време на своето съществуване по пътя на революционната борба на пролетариата не само за ограничението, но и за пълното премахване на капиталистическата експлоатация, нашите работнически синдикати без никакви колебания и вътрешни сътресения — за разлика от синдикатите в повечето други страни — успяха своевременно и напълно правилно да се ориентират в новите условия на днешната революционна епоха, за което ясно свидетелствува резолюцията на последния синдикален конгрес през май 1919 г.*, както и цялата тяхна сегашна дейност.

Докато в много други страни голямата част от работническите синдикати пряко или косвено служат на буржоазната контрареволуция и едва тепърва сега, при остри вътрешни борби се извършва тяхното революцио-

* Вж настоящия том, с. 50—52. (Ред.)

низиране и постепенно преминаване на фронта на международната пролетарска революция, българските работнически синдикати са решително за съветската власт и пролетарската диктатура, представляват една неразделна част от общата революционна организация на българския пролетариат, ръководена от Комунистическата партия, и участвуват с всичките си сили в борбата за събарянето на капитализма.

С чувство на голямо задоволство ние можем да констатираме, че това, което тезисите на Зиновиева и руските болшевики препоръчват за синдикалното движение в Русия и за взаимните отношения между Болшевишката партия и работническите синдикати у нас, е напълно прокарано и дори в някои отношения (досежно организационните форми) с още по-голямо съвършенство.

В този факт именно се заключава и най-голямата гаранция, че нашето синдикално движение ще се развива и занаяпред все така правилно и успешно и че то ще изпълни с достойнство трудните задачи, които днешната революционна епоха му поставя, както и ония, които бъдещото завладяване на политическата власт от пролетариата му определя.

На дейците и на всички активни работници и работнички в работническите синдикати и партията ние най-горещо препоръчваме не само внимателно да прочетат, но и *основно да проучат* тезисите на председателя на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал, особено оная част от тях, която се отнася до задачите на синдикатите при съветската власт, за да могат с още по-голяма яснот и твърда вяра в правотата на следвания от нас път, с увеличени усилия да продължат своята досегашна работа за доизграждането на синдикалното движение в нашата страна, за масовото сплотяване и пълно обединение на целия български пролетариат в името на комунистическата пролетарска революция и за близкото нейно окончателно тържество.

София, януари 1920.

ПРЕДГОВОР
КЪМ БРОШУРАТА
НА Е. А. ПРЕОБРАЖЕНСКИ
«АНАРХИЗЪМ И КОМУНИЗЪМ»¹⁴⁰

Настоящата брошура на известния руски комунистически писател Преображенски не е научно изследване върху анархизма¹⁴¹ и комунизма, нито пък обикновена полемика с анархистите. Тя дава едно обективно и изтъпедно популярно изяснение на различията между анархизма и комунизма в областта на практическия живот. И едва ли би могло да се напише нещо по-популярно, по-ясно и убедително за широката читающа публика в това отношение.

Но стойността на тая брошура се увеличава поради това, че тя съдържа един великолепен по своята яснота и принципиална издържаност анализ на произхода, развитието и измирането на държавата и пълна картина на светската власт като форма на пролетарската държава.

Превеждането и издаването на български брошурата на Преображенски ще даде възможност да се парализира още в самото начало, в зародиша ѝ, анархистическата пропаганда, която напоследък се води в известни среди у нас. В нашата комунистическа литература тая брошура се явява най-силното оръжие против недомислията, заблужденията и авантюристическите тежнения на анархизма.

Разбира се, в България поради масовото комунистическо работническо движение и грамадното влияние и доверие, с които се ползува комунизмът всред работническите маси, никога анархизмът, каквото и да правят неговите апостоли, не би могъл да играе някаква значителна роля, както това е например случаят във Франция,

Италия, Испания и дори Русия, но все пак с изяснение-то на всичката негова теоретическа и практическа несъстоятелност и пакостната му роля в работническата революция ще се спасят и последните честни работнически елементи, които по своята извънредна темпераментност и нетърпеливост са склонни към анархистически увлечения. С това революционното движение на българския пролетариат ще бъде запазено и от най-малките пакости, които анархизмът би бил в състояние да му причини.

Пожелаваме прочее най-широкото разпространение на тая прекрасна брошура в средата на борещите се български работници и работнички и на всички съчувственици на освободителното пролетарско движение*.

София, януари 1920.

Подпис: Г. Димитров

*Печата се
по текста на брошурата*

---

* Възпрепятствувани през месец януари вследствие бесните и подли полицейски преследвания да участвуваме в публичната партийна дейност, ние с др. Коларов, извън другите работи, преведохме и брошурата на Пресбираженски.

ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ И МЕСТНИ НАСТОЯТЕЛСТВА НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ*

София, 1 февруари 1920 г.

Другари,

Докато политическата власт е в ръцете на буржоазията, постоянната задача на професионалните съюзи е да се борят против капиталистическата експлоатация и да участвуват с всичките си сили в общата революционна борба на пролетариата, ръководена от Комунистическата партия, за събарянето на капиталистическото господство.

От момента обаче, когато пролетариатът сам заеме политическата власт и наложи своята диктатура, пред професионалните съюзи се поставят *нови задачи, отнасящи се до затвърдяването на пролетарската власт и до организацията на производството върху социалистически и комунистически начала*, както ясно ни показва примерът на Съветска Русия. От *боеви* организации на борещия се пролетариат те се превръщат в *органи* на властта на победилния пролетариат и пренасят центъра на своята дейност и своите усилия в областта на организацията на стопанския живот на страната. Те вече не организират и не водят стачни борби, защото *капиталистът* е преминат като такъв или е поставен под режима на пролетарската диктатура и е напълно обезвреден, а се предават на делото за организиране едно производство *без капиталисти и капиталистическа експлоатация*, и за увеличение на производителността на труда до възможните максимални размери.

* Окръжно на СК на ОРСС № 2. (Ред.)

Извънредната сложност на новите задачи на професионалните съюзи изисква основателно изучаване на действителните условия на производството, на възможностите за неговото преустройство и разширяване с оглед на нуждите на трудещите се маси, и продължителна подготовка на самите тия маси и техните професионални организации.

От тая гледна точка наивно и пакостно би било да се поддържа, че сега е излишно професионалните съюзи да се занимават със своите *бъдещи* задачи и че за тях те ще имат време да мислят и се готвят едва когато пролетариатът стане господар на положението.

Наопаки, колкото е *важно* нашите професионални съюзи да изпълняват успешно *днешните* свои задачи в защита на работниците от капиталистическата експлоатация и за нейното окончателно премахване, толкова същевременно е *необходимо* те да се подготвят *още отсега* за достойното изпълнение на *утрешните* си задачи, след завоюването на политическата власт от пролетариата.

Ето защо наред с постоянната грижа за масовото сплотяване на работниците и работничките от своите професии и за тяхното революционно и комунистическо просвещение и възпитание, наред с непрестанната борба в защита на работническите интереси и за премахването на капитализма нашите професионални съюзи са длъжни да положат особени грижи, за да проучат *фактическото състояние* на своите производства и професии и на всички въпроси, свързани с бъдещата им социалистическа организация, както и систематически да подготвят в своята среда необходимите сили и средства за изпълнението на новите си задачи.

Между това печален факт е, че днес не само масата на синдикалните членове, но дори и самите ръководители на професионалните организации твърде слабо познават производствата и професиите, в които работят и в областта на които техните организации има да действуват. Често те даже не знаят *точно* колко и какви предприятия има в тяхната производствена област и колко и какви работни сили са заети в нея. Как при това положение на другия ден след завладяване политическата власт от пролетариата, когато тям именно се възложи тежката грижи

да поемат, като органи на съветската власт, управлението на производството и организирането му на социалистически начала, ще могат да се справят с тая сложна проблема?

Ясно е, че това състояние на неведение досежно своите производства и професии от страна на професионалните съюзи, на техните ръководители и членове, е съвсем ненормално и може да бъде крайно пакостно за делото на пролетарската революция и за интересите на пролетариата и с него трябва час по-скоро да се ликвидира.

Предвид на всичко това Синдикалният комитет счита за необходимо, като привлича най-сериозното ви внимание върху гореизложеното, да ви подкани да пристъпите веднага към изпълнението на следното:

1. Да систематизирате всички сведения, които сте събирали досега за своето производство (или професия), като ги сравните с днешното му фактическо положение и съобразно това ги поправите и допълните, така щото да се добиете с една възможно по-точна *промишлена карта* на своята производствена област, която да съдържа: колко и какви предприятия има в тая област; какъв е инвентарът им (машини, инсталации и пр.); с колко и какви капитали разполагат; с колко и какви работни сили си служат (специалисти и общи работници); какви сурови материали употребяват и в какво количество; отде ги доставят и при какви условия; какви предмети се произвеждат, за какви цели, де и какъв е пазарът им; какви са отношенията им с другите средни производства и със земледелското стопанство и, най-сетне, колко и какви шарени предприятия и колко и какви безработни има.

Централните настоятелства трябва да имат тия сведения за съответните производства и професии *в цялата страна*, местните професионални секции — за *своите отделни места*, а местните работнически съвети — за *всички предприятия в районите си*.

2. Да приведете в известност за всяко предприятие и всяка местност заетите работници и работнички, както и разпределението им по специалност и професионална подготовка, като за тая цел си послужите и със списъците на инспекторските избори, дето такива са вече съставени.

3. Да пристъпите към проучването на условията и средствата, необходими за разширяването и усъвършен-

ствуването на производството и за максималното увеличение на производителността на труда е оглед на утрянната организирана консумация, когато тя не ще се спъва от капиталистическата дезорганизация и анархия (каква техническа организация, какви машини и инсталации, какви сурови материали и какви работни сили ще бъдат необходими за тая цел).

4. Да проучите също така доколко и как ще може да се извърши национализацията (впоследствие и социализацията) на наличните предприятия във вашата област и при какви условия ще трябва да се продължи експлоатацията на ония предприятия, национализацията на които поради тяхното естество по необходимост ще се отложи за по-късно.

5. Във връзка с това да си изясните въпроса за практическото приложение на *работническия контрол* в предприятията, който ще съществува във формата на временна институция до прокарване пълната специализация на производството, като това изучаване извършете върху почвата на нашите собствени стопански и производствени условия.

6. При всичките тия проучвания да потърсите съдействието и на *специалистите* в дадените производства и професии, наши другари и съчувственици (като инженери, кондуктори, техници, архитекти, агрономи, лесничей, счетоводители, лекари и пр.).

7. Събраните материали и резултатите от извършените проучвания да направите достояние на цялата маса, заета в дадената област на труда, чрез *специални реферати* и чрез *изложения* в професионалните органи, като си има предвид нуждата, щото колкото е възможно по-голяма част от масата на трудещите се да бъде запозната със същността, характера, организацията и управлението на производството, както и с необходимото му преустройство, развитие и усъвършенстване.

8. Да внушавате на всички работници и работнички необходимостта добре да усвояват своята професия и специалност, да се запознават отблизо с производството, в което са заети, за да могат утре, при социалистическото производство, да се явят като опитни подготвени и дисциплинирани творци на общите блага и да се създадат в тяхната среда достатъчно технически ръководители.

Колкото и трудна да е цялата тая подготвителна работа за бъдещата дейност на професионалните съюзи, тя се явява *безусловно необходима* и би било непростима грешка, ако тя бъде пренебрегната.

Опитът на Съветска Русия много ясно ни показва колко е важно пролетариатът и неговите професионални съюзи да бъдат *своевременно* и *добре* подготвени за управлението и организацията на целия стопански живот на страната в духа на комунистическото преустройство на обществото.

От своя страна Синдикалният комитет ще улесни тая подготвителна работа на професионалните съюзи и с издаването на една *Комунистическа синдикална библиотека*, първите номера на която: «*Болшеvizмът и работническите синдикати*» и «*Синдикалното движение в болшевишката Русия*», ще излязат наскоро. Тая библиотека ще се състои предимно от брошури върху ролята на професионалните съюзи в пролетарската революция и върху новите техни задачи, които брошури трябва най-широко да се разпространят всред синдикалните членове и всички останали работници и работнички.

Разбира се, няма никакво съмнение, че въпросната подготвителна работа на професионалните съюзи за *бъдещото* ще принесе неизмерима полза и за *сегашната* тяхна дейност, защото колкото по-добре познават те фактическото състояние на своите производства, колкото по-близо са до заетите в тия производства маси, колкото по-ясно представление имат за разрешението на сложните проблеми на стопанския живот, толкова по-успешно ще могат да сплотяват масите в своите редове, толкова по-лесно и по-добре ще се ориентират в днешните комплицирани капиталистически условия и отношения, толкова по-правилно ще водят *сегашната* си борба, толкова по-сигурно ще защищават работническите интереси и толкова по-достойно ще отговарят на своето предназначение като масови организации на пролетариата в стремежа му да завоюва политическата власт и наложи своята диктатура.

Това, че ние днес се намираме при един изключителен режим, при който, преди още пролетариатът у нас да е пристъпил *активно* към своята освободителна революция, *прещу него* са насочени *всичките бесни сили на буржоаз-*

ната контрареволуция, не бива да ни смущава и да ни попречи да отделим време и сили за подготовката си към бъдещите наши задачи като професионални пролетарски организации.

В това отношение ние можем да почерпим поука и насърчение от примера на героичния руски пролетариат, който всред огъня на най-ожесточената невиждана в историята досега гражданска война не изгуби нито за момент своето самообладание и творческите си способности и безспирно продължаваше да изгражда своите организации, да разрешава поставените от живота проблеми, *да се учи и работи*, за да може днес вече победоносно да тържествува над принудената към капитулация международна контрареволуция.

Другари,

Като още веднъж привличаме вашето внимание върху изложеното в настоящото ни окръжно, ние сме убедени, че ще се заловите веднага най-сериозно за работа в тази посока, *без ни най-малко да пренебрегвате* изпълнението на днешните си задачи като боеви професионални организации и указанията за организационната и просветителна дейност, които ви дадохме с окръжното си от 20 януари 1920 г.*

Не забравяйте нито за минута, че времената, в които живеем, са съдбоносни. Пред нашите очи старият капиталистически свят вече загива и новото комунистическо общество се ражда. Тия времена изискват от нас *непоколебима твърдост, пълно самообладание, максимално напрежение на сили и една необикновено упорита, неуморна и разностранна работа за настоящето и за бъдещето*.

Нека прочее се покажем напълно дораснали и достойни за величието на идеала, на който драговолно сме се посветили да служим и който не е вече далечна мечта, а една реална действителност на *Изток* — близо до нас.

Приемете нашите другарски комунистически поздравии.

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

Публикувано за първи път
в: Георги Димитров за профсъюзите.
Т. 2. С., 1964, с. 15—19.

Печата се
по текста на окръжното

* Вж настоящия том, с. 350--354 (Ред)

КЪМ ПАРТИЙНИТЕ И СИНДИКАЛНИ ДРУГАРИ

Изборите за окръжни съветници се водиха и привършиха *всрещу* усиления за цялото комунистическо движение и страната времена. За радост на всички партийни и синдикални другари партията излезе с чест из пламъците на тая неравна борба. Смело можем да кажем: На 25 януари *повече от 160 000 пролетарии и малоимотни граждани и селяни подкрепиха още веднъж с вота си партията.*

.....*

Върховните грижи, усилия и умение на *партийните и синдикални другари* трябва да бъдат насочени, щото *преди всичко* из пламъците на тая неравна класова борба нашите партийни и синдикални *организации* да излязат здрави и читави, с укрепено, задълбочено и разширено влияние. Дръжте, другари и другарки, здраво връзките си със страдащите трудещи се маси. Там е нашата сила!

Нам подлежи да възпитаеме, развием и укрепим у себе си и у трудещите се всички *пролетарски добродетели*. Преди всичко днес повече отвсякога силата на нашето движение *се корени в съзнанието и дисциплината*. Благодарение на тях досега ние растохме и с тях ние ще отбием всички удари, за да излезем *по-мощни и доближени до нашата победа*. На ударите, които се сипят отвсякъде отгоре ни, ние трябва да отговорим, като развием в себе си една *желязна дисциплина*. В това отношение трябва да се вземат всички мерки, за да се *уясни* тая велика пролетарска добродетел. Дисциплината в нашето движение

* Унищожено от цензурата. (Ред.)

се изразява в *единодушието, единството и сплотеността ни*. В нашето движение *се идва и се стои само по убеждение, по добра воля за работа и готовност за жертви*. Който е влязъл в пролетарското движение за друго - *той е наш враг*.

Нашата тактика, осветена от нашите конгреси, е известна. Тя се заключава в *класовата просвета и класовата организация* на градските и селски работни маси и в *ръководството* от партията и синдикатите на техните борби за облекчение положението им днес и за завладяване от тях на политическата власт утре.

Задачата е ясна, другари!

Напред в неравната борба с *досегашната неустрашимост, твърдост, упоритост и ентузиазъм* за бляскавото тържество на нашия велик . . . * идеал!

В. «Работнически вестник»,
№ 168, 5 февруари 1920 г.
Без подпис

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

СОФИЙСКИ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ*

12 февруари 1920 г.

Др. Г. Димитров: Общинският съвет с 1 глас реши въпроса по този компромисен начин**. Обаче тук има отговорности спрямо интересите на общината. Съветът трябва да разгледа въпроса за отговорността на бившето Постоянно присъствие за загубите, които то нанесе на общината с уволнението на трамвайните служещи. От името на нашата група правя предложение да се постави на дневен ред този въпрос***.

И. «Работнически вестник»,
№ 176, 14 февруари 1920 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Г. Димитров се изказва по повод уволнението на общински чиновници, служещи и трамвайни работници за участие в демонстрацията на 24 декември 1919 г. (Ред.)

** Общинският съвет приема предложението на радикала Л. Коен «да бъдат приети на служба ония общински чиновници и служещи, които са били такива до 24 декември 1919 г.», но след проверка на ценза им от специална комисия. (Ред.)

*** Предложението на Г. Димитров не е прието. (Ред.)

ПОХОДЪТ СРЕЩУ 8-ЧАСОВИЯ РАБОТЕН ДЕН

Един нов поход се организира против 8-часовия работен ден у нас. Както е известно, Върховният съвет на труда в лятошната си сесия след обширни разисквания с абсолютно болшинство възприе да се въведе у нас, както почти навсякъде, осемчасовият работен ден. Това решение на Съвета се у з а к о н и чрез Указ № 24 от 1919 г. и с наредба № 2834 от 2 август с. г. се тури в действие. Винаги когато работничеството с организираната си борба е изтръгвало от буржоазната държава известни законоположения за покровителство на труда, винаги господстващите капиталистически класи са се противопоставяли на каквото и да е подобрене в условията на труда. Това е един общ наблюдаван факт. А у нас още повече. Но господстващите класи се противопоставяли за изпълнението и на самите закони. Обикновено законите по труда, колкото и да са хубави, фактически остават неизпълнени: по разни начини и средства държавата и нейните органи спъват, парализират приложението на тия закони.

Днес у нас борбата, опозицията против работническите покровителствени закони е подета от индустриалци, занаятчии, търговци. Дохождането на власт на народняшко-земледелческото правителство усили, подхрани тая борба. Чуват се вече настоятелни гласове против 8-часовия работен ден. . .*, дават вече изявления (виж интервюто на главния секретар на Министерството на вътреш

* Унищожено от цензурата. (Ред.)

ните работи), в смисъл че правителството ще измени 8-часовия работен ден; шушне се вече между земеделческо-народняшките депутати, че 8-часовият работен ден не може да има смисъл у нас. Индуриалците, еснафите и пр. надигат своите протести, насърчавани от самото правителство. И това става в един момент, в една социално-гопанска епоха, когато буржоазията на Запад, за да се спаси, е готова да прави концесии на работническата класа, една от които концесии е и въвеждането на 8-часовия работен ден. В Англия, Франция, Румъния, Швейцария, Холандия, Чехословашко, Италия, Америка — навсякъде банкрутиралата буржоазно-капиталистическа държава въвежда 8-часовия, а нейде и 6-часовия (в мините и др.) работен ден, а у нас, още не почувствували благотворните резултати от 8-часовия работен ден, ето че късогледите индустриалци, еснафски и пр. класи бързат да го отменят.

Разбира се, ние никога не сме си правили илюзия, че в буржоазно-капиталистическата държава работническото би могло да задоволи своите интереси и да подобри основно положението си: в рамките на днешната държава това е невъзможно. Ала всяко едно придобитие в областта на трудовите условия работническата класа трябва да го пази, затвърдява и разширява, защото то може да ѝ даде по-голяма възможност за водене на борбата за коренната промяна на цялото капиталистическо общество.

И поради това срещу организирания поход на господстващите класи против 8-часовия работен ден работническото трябва да се противопостави с всички сили.

..*

И. «Работнически вестник»,
№ 177, 16 февруари 1920 г.

Без подпис

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ*

София, 19 февруари 1920 г.**

Другари,

Стачката на транспортните работници и рудничарите след петдесет и пет дневно продължение *се прекратява от 19 февруари т. г.*

За развитието и края на тая епохална за нашата страна на работническа борба ще получите специално изложение, което трябва масово да разпространите в средата на всички работници и работнички.

Сега във връзка с прекратяването на стачката Синдикалният комитет ви предлага *веднага* да изпълните следното:

1. Заедно с настоятелствата на транспортните секции да съставите точен списък на всички железничари и телеграфо-пощенски служещи, които не ще бъдат приети на работа във вашата местност, както и тези, намиращи се в затвора, като в списъка се укаже: името и презимето на неприетия на работа, специалността му, семейното му положение, както и член ли е на Транспортния съюз. Тоя списък да се изпрати на Синдикалния комитет в най-непродължително време.

2. Заедно с контролните комисии на транспортните секции да приведете в пълна известност и приключили сметките по стачката в местността ви, като прегледате и щателно проконтролирате всички постъпили суми и направените разходи за подпомагане стачниците и за други

* Окръжно на СК на ОРСС № 4, публикувано с известни редакционни изменения в «Работнически вестник», № 181, 20 февруари 1920 г. (Ред.)

** Дата на оригинала. (Ред.)

цели по стачката. Заверен препис от така съставената равностметка да се изпрати на Синдикалния комитет *най-късно до 1 март т. г.*

3. Да усилят събирането на помощи за фонда «Защита и борба», като наредите, щото всички организирани работници и работнички, които са на работа, да отделят и *занапред ежеседмично* по цяла или най-малко по половина надница за фонда, *от който ще се подпомагат неприетите железничари и телеграфопощенци, докато бъдат настанени на подходяща за тях работа.*

Проявената през време на стачката масова пожертвователност от членовете на нашите професионални съюзи *трябва да се продължи и да достигне своя връх с паролата: да споделим и последния си залък с жертвите на завършената героична борба, но да не ги оставим да бъдат смазани от глада и мизерията.*

Всички събрани суми да се изпращат направо на Синдикалния комитет, който заедно с Управителния комитет на Транспортния съюз ще ги разпределя според нуждите на цялата страна.

4. Ежемесечните бюлетини за дейността на местните работнически съвети за последните месеци от миналата 1919 година, както и тоя за месец януари т. г., изпращавето на които бе възпрепятствувано от стачката, да бъдат изпратени на Синдикалния комитет *най-късно до 1-ви март т. г.*

Да се подканят също настоятелствата на професионалните секции да изпратят до същата дата на централите си всички неизпратени досега месечни ведомости и равностметки, заедно с всички събрани и налични суми.

С другарски комунистически поздрав

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

Публикувано за първи път
в: Сб. Великата октомврийска
социалистическа революция
и революционните борби
в България през 1917—1919.
С., 1957, с. 309—310.

Печата се
по текста на окръжното

ОТ ПОРАЖЕНИЕ КЪМ ПОБЕДА¹⁴²

Общата стачка
по железниците, пощите,
телеграфите, пристанищата
и мините

*Брошура. Комунистическа
индикална библиотека, № 2
С., 1920 г.*

Подпис: Г. Димитров

*Печата се
по текста на брошурата*

Комунистическа Синдикална Библиотека
№ 2.

Г. ДИМИТРОВЪ.

ЦЕНА 1.20 лева

90
л

ПОРАЖЕНИЕ
и ПОБЪДА

Общата станка по жельзницитъ, пощитъ, телеграфитъ,
пристанищата и минитъ.

Институт по история на БКП
при ЦК на БКП-Синдикална Библиотека

СОФИЯ — 1920.

І. ОБЩОТО ПОЛОЖЕНИЕ

Империалистическата война предизвика една дълбока стопанска, обществена и политическа криза във всички държави — победени и победителки. Тая криза е особено остра в малките и назаднали страни, смазани и свършено изчерпани през дългото воюване, а тежките ѝ последици падат всецяло върху плещите на трудещите се маси.

Така днес у нас производството и търговията са из основа разстроени. Безработицата в повечето производствена и професии е масова и продължителна. Скъпотията и спекулацията с предметите от първа потреба вземат чудовищни размери. Липсата на най-необходимите производствени продукти се увеличава. Обезценяването на парите върви безспирно и извън другите последици понижава все повече реалната стойност и покупателната сила на заплатите на частните, държавни и общински работници и служещи. Жилищната нужда в големите градове всекидневно се изостря. Цялата страна е пламнала от епидемии, намиращи благоприятна почва в съществуващите условия на постоянно недохранване и крайна мисерия, при които живеят масите. Смъртността достига своя връх. Животът изобщо за трудещите се маси става все повече *невъзможен*.

В самото това положение се илюстрира пълният фашизъм на капиталистическата обществена и производствена система. Върху почвата на тая система не може да се възстанови дезорганизираният стопански живот, да се обезпечи дори и най-елементарното съществуване на населението и да се обуздаят разрушителните стихии на капитализма.

Ситата и охолна буржоазия, която продължава да стои начело на обществото и да ръководи стопанския, обществен и политически живот на народа, загрижена изключително да запази ограбените от народните маси милиони богатства, да открие нови източници на забогатяване и да задържи разклатеното си господстващо положение чрез мобилизирането на всичките свои контрареволуционни сили — не само не предприема нищо сериозно за облекчение на народните бедствия, но и с *грабителската си и насилническа политика още повече ги увеличава.*

Буржоазната държава от своя страна, обременена с дванадесет милиарда лева дългове и с още толкова милиарда за обезщетения поради войната, намиращата се под режима на един пълен финансов банкрут, *отрупва* народните маси с нови косвени данъци, като оставя *незасегнати* капиталите, богатствата и печалбите на буржоазията, а стоте хиляди свои работници и служещи продължава да държи с крайно мизерни заплати, обричайки ги на неизбежно физическо и духовно израждане и дори на гладна смърт.

Приетата още през юли от Министерския съвет таблица за подобрене заплатите на железничарите и телеграфо-пощенските служещи¹⁴³ не бе дадена и през месец декември. Гласуваният от камарата 80-милионен кредит за увеличение заплатите на всички държавни наемници* остана неразпределен и при настъпването на острата зима.

В същото време вместо една *открита народна* външна политика, сближаваща българския народ със свободните, самоуправляващи се народи, буржоазията следва *старата политика* (да играе ролята**) на оръдие на международния империализъм, която докара страната на два пъти до катастрофа (в 1913 и 1918 година) и която политикомства на народните маси неизчислими жертви и страдания.

Правителството разтваря широко вратите на нашата страна за руските контрареволуционери, същите тия, които винаги са работили против независимостта и свободата на българския народ, влиза в официални сноше-

* Вж *Стенографски дневници*, XVIII ОНС, I СС, 12 з., 25 октомври 1919 г., с. 309—327. (Ред.)

** Заградените в скоби думи липсват в оригинала. (Ред.)

ния с фиктивното тяхно правителство, снабдява ги с храни и оръжие за борба срещу Руската съветска република и излага по този начин нашия народ, прекарал цели шест години в кръвопролития и разорения (1912—1918), на опасността от една нова война — вече с великия и свободен руски народ.

Фактът, че Земледелският съюз застана начело на управлението, не внесе никакво изменение в буржоазната вътрешна и външна политика и с нищо не подобри непоносимото положение на пролетариата, на държавните работници и служещи, на малоимотните слоеве от населението и на страната, въпреки шумната и рекламна щегова програма за коренни и широки реформи.

Наопаки, Земледелският съюз се яви само да продължи *ролята* на широкосоциалистическата партия в управлението, за която тя тъй скоро се оказа *негодна и неудобна* поради пълната си компрометираност сред широките слоеве на населението — да бъде *опора* на буржоазната контрареволуция срещу трудещите се и бедстващи маси, които се борят за хляб и свобода и се стремят към коренното преобразование на обществената и държавна организация. И още в своя *меден* месец съставеното от дружбащите коалиционно правителство с народняци и чанковисти изпълна в истинския си вид като правителство на градските капиталисти и банкери и на селските тумбази и лихвари, на което наистина Земледелският съюз е *оръбнакът*, а народняците — *умът и душата*.

Самият Земледелски съюз, възползувайки се от *господствующето* значение на произведенията на селското стопанство в настоящата епоха, се стреми да измести окончателно старите буржоазни партии и да наложи напълно диктатурата на селската буржоазия, служейки си с всичките досегашни техни котерийни и реакционни похвати и илюстрирайки още повече масовите бедствия.

Това фактическо положение наложи и налага на трудещите се маси, включително и на държавните работници и служещи, *неизбежната нужда* да потърсят средства да се самозащитят и реагират най-решително срещу грабителската, насилническа и контрареволуционна политика на правителството и буржоазията.

По силата на самите исторически факти на тия маси,

предводителствувани от пролетариата, се пада тежката задача да спасят народа и страната от окончателно загиване и да ги изкарат из *задънената* улица, в която капитализмът, войната и алчността на буржоазията заграбежи и печалби ги вмъкна.

II. НАРОДНАТА ДЕМОНСТРАЦИЯ НА 24 ДЕКЕМВРИ

За да се даде израз на общия протест на бедстващите маси в градове и села срещу съществуващото положение, за да се прояви тяхната непоколебима готовност да се борят за изменяването му и да се издигнат жизнените им искания за *хляб, облекло, топливо и жилища, за възстановяване потъпканите политически свободи и за прекратяване даването на руските контрареволуционери пълна крепка*, по инициатива на Комунистическата партия 24 декември бе определен като ден за една *повсеместна* (в цялата страна) *народна демонстрация* в името на тии лозунги.

В желанието си да създадат едно движение, което би им помогнало да се наложат на Земледелския съюз и да го принудят да състави правителство с тях вместо с народняците, широките социалисти от своя страна подтикнаха намиращата се под тяхно влияние Конфедерация на труда¹⁴⁴ да реши за същия ден една демонстрация на държавните служещи, издигайки специално исканията за подобряване положението на държавното наемничество.

Както по замисъла, така и по своя характер проскрираната от Комунистическата партия демонстрация бе една невъоръжена акция, далеч непреследваща *непосредствено и насилствено* изменяване на държавния строй и като такава напълно допустима от основния закон на страната. Нейното извършване представляваше едно *неотемлимо* законно право на трудещия се народ.

Дружбашко-народняшкото правителство обаче, напуснало почвата на своята собствена *буржоазна* законност по примера на правителството от месец юли, в което широките социалисти имаха министерството на полицията се нахвърли с всичките възможни насилия и жестокости за да осуети готвещата се демонстрация.

Позовавайки се на известното скандално окръжно на

бившия широкосоциалистически министър на вътрешните работи против протестационната акция на 27 юли*, правителството обяви, че то ще приложи напълно разпорежданята на същото това окръжно, ще употреби безогледно въоръжена сила, ще прибегне към масови кръвопролития, но няма да допусне не само никакви демонстрации, но дори и каквито и да е събрания на закрито на 24 декември!

Подобно на широките социалисти по случай 27 юли правителството и продажната преса *умишлено* извратяваха характера на акцията на 24 декември, като я представяха за *революция*, насочена към «завладяването на политическата власт от комунистите и социалистите.»

Правителствените агенти в предвечерието на демонстрацията (на 21 декември) хвърлиха бомба всред работническата маса, връщаща се от комунистическия митинг в «Юлбунар» (София), с която се покоси животът на няколко пезинни жертви и зачерниха няколко работнически семейства, за да може правителството да вземе повод от това да усили военното положение в цялата страна, а София да обяви в *обсадно* положение.

От своя страна Земледелският съюз извърши една *стого* рода мобилизация на дружбите си, въоръжи маса невежи и корумпирани селски елементи, заблуждавайки ги, че комунистите се готвели на 24 декември да «делят имотите и жените на селяните», и напоявани с вино и

* Въпросното окръжно има следното съдържание:

«На 27 юли Централният комитет на Комунистическата партия с Окръжно № 3 е наредил повсеместно митинги и демонстрации със знамена и плакарди. Може хората им от селата тоя ден да бъдат в околните центрове: Обезопасете и в *най-голяма поверителност* наредете в съгласие с началниците на гарнизоните, които имат *специални* инструкции от Военното министерство, да не се позволява печатане на техни позиви, а *отпечатаните* да конфискуват и унищожават. Да се запретят всякакви събрания на открито и *закрыто* и се подканят гражданите да се държат далеч и не любопытствуват. Да се вземат мерки и се *възпрепятствуват* пристигането на комунисти от селата. Да се поканят председателите на разните партии да издадат позиви и *включат* целта и приютите на комунистите. В навечерието да се изпрат *видени* патрули. Няколко часа преди събранието да се *блокират* издалеч *улиците*, водещи към определеното място, и *енергично* да се *разприснат* отиващите групи и не се позволява натрупването. Ако има нужда, да се *арестуват* водителите и се съставят актове за наказания по членове 99, 102 и 105 от Изпълнителния закон¹⁴⁸, евентуално и други наказания, ако такива се консултират. Тия мерки ще се приложат напълно или отчасти според обвинецията и обстоятелствата с едно разумно, смело и енергично усмотрение.

№ 4334, 22 юли 1919 г.

Министър Пастухов»

ракия, ги хвърли срещу трудещия се народ в градовете¹.

Непосредствено преди демонстрацията участниците бяха изпълнени с работници и дейци на Комунистическата партия, подложени на най-зверски изтезания от дружбашиките бандити, а работническите клубове биваха нападени и затваряни.

Ала въпреки всичко това народната демонстрация излезе тъй *бляскава* и *импозантна* както никоя друга работническа акция в нашата страна.

На 24 декември всичко *запуствя*: изпразниха се мините, пристанищата, фабриките, работилниците, търговските кантори; спряха железниците и трамваите; затвориха се всички държавни, окръжни и общински учреждения и за *първ път* от съществуването на България *спряха телеграфите и телефоните* — и всички трудещи се — мъже и жени — се наредиха в редовете на демонстрацията!

Народът каза *своята дума*. Той издигна високо жизнените си искания и осъди грабителската, насилническа и контрареволуционна политика на правителството и буржоазията.

Упражнявайки своето законно право да демонстрират, трудещите се маси запазиха пълно самообладание, проявиха желязна дисциплина, не се поддадоха на моментните си чувства за непосредствена отплата срещу правителствените дръзки провокации и с това отнеха възможността на правителството да създаде една *кървава баня* над масите и Комунистическата партия, към което то всячески се стремеше.

* Специално за София Постоянното присъствие на Земледелския съюз бе отпразнувано на 22 декември до дружите си едно *бързо* и *тайно* окръжно (под № 3828)** , в което между другото се казва:

«Правителството ви зове в подкрепа. *Наредете от днес от селото си верни, изпитани съюзни членове, двадесет-тридесет и повече души да се отзоват в София — градоначалството, — откъдето ще получат съответни назначения за охраната на града. Ще бъдат добре платени и хранени, докато се задържат временно тук.*

Исторически момент преживява страната. Тя ще живее или ще загине. От вас зависи да запазите нейния живот, *застрашен от готовановциите грабски безделници и политически апаши*. Сега ще се види доколко сдружените земледелци милеят за своите огнища, своите стопанства, за своите идеи и за своето отечество.

До днес вашите надежди бяха възложени на правителството, от днес правителството очаква вашата подкрепа.»

Тоя документ, от друга страна, ясно показва, че правителството, *не вярвайки напълно на войската, организира с държавни средства специална жълта гвардия за нападения върху трудещия се народ!*

** Вж «Работнически вестник», № 143, 27 декември 1919 г. (Ред.)

С това грандиозната акция на 24 декември можеше да се счита ликвидирана без особени усложнения, като не се смятат създадените от правителствените органи единични кървави инциденти в София, Плевен, Дупница и Лом¹⁴⁶.

III. КОНТРАРЕВОЛЮЦИОННИТЕ ЗАМИСЛИ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО

Такъв изход обаче от тая истинска народна демонстрация никак не бе по сметките на правителството и на стоящата зад гърба му контрареволуционна буржоазия.

Тям бе потребно да се предизвикат на всяка цена изместни усложнения на положението и безредици в страната, да ги подавят в кръв, за да представят пред чуждия империалистически свят, че господстващата буржоазия в България е достатъчно силна да смаже всеки «опит за революция», че тя може да бъде здрава опора срещу «болшевишката опасност» и че следователно заслужава да ѝ се направят някои облекчения при прилагането на договора за мира и особено да ѝ се позволи да държи постоянна армия.

Тям бе нужно също така една подобна престъпна и кървава провокация още и за това, за да може да се нахвърлят с всички беззаконни средства и жестокости върху Комунистическата партия, която сплотява, просвещава и води борбата на трудещите се маси и която тъкмо поради туй се явява и *най-опасният им противник*.

Ето защо правителството *умишлено* попречи да се ликвидира акцията на 24 декември без по-нататъшни усложнения и прибягна към нови бесни провокации.

За да реализира своя пъклен план, то обяви, че се *уволняват от служба всички държавни работници и служещи*, които са участвували в демонстрацията на 24 декември; предписа до окръжните и общински управления да направят същото спрямо своите служители; усили още повече военното положение и продължи масовите арести и побоища над работниците и комунистическите дейци.

По негово внушение Софийската община още на 25 декември сутринта локаутира всички работници по трамваите и осветлението и уволни участващите в демонстрацията общински чиновници и служещи.

IV. ЖЕЛЕЗНИЧАРСКАТА ДЕМОНСТРАЦИЯ

Тия безмерни правителствени предизвикателства бяха последвани от станалата на 25 декември демонстрация на софийските железничари, в която взеха участие и маса други свободни в момента работници. Тая демонстрация се яви *съвсем спонтанно* като протест срещу предприятиите от правителството уволнения и насилия. Целта на демонстрантите-железничари бе да отидат пред министъра на железниците и в негово лице да предявят на правителството своите искания, които се свеждаха към: 1. Да се върнат на работа всички уволнени поради акцията на 24 декември; 2. Да не се преследват участващите в демонстрациите на 24 и 25 декември за това тяхно участие; 3. Да се подобри материалното им положение съобразно скъпотията и 4. Да се премахнат изключителните военни мерки.

Чрез една своя депутация при Централната поща те предявиха тия си искания и заявиха, че като се повръщат същия ден подир обед на работа, ще чакат на другия ден отговора на правителството.

По повод на тая също така мирна демонстрация правителството обяви София в «метеж». Неговите жълто-гвардейци, предвождани от *въоръжени земеделски депутати*, се нахвърлиха като бесни върху безоръжните работници и граждани и необуздано свирепстваха и стреляха из улиците на града.

И само *образцовата дисциплина и удивителното самообладание*, които проявиха демонстриращите работници, както и *резервираното* държане на войската, и тоя ни попречи на правителството да устрои на работнически те маси една кървава касапница.

Железничарите се завърнаха организирано и дисциплинирано, съпровождани до железопътната работилница от войската, и постъпвайки на работа, те очакваха правителствения отговор на предявените от тях искания.

Правителството обаче съвсем не мислеше дори и да се занимава със законните и справедливи железничарски искания, които се явяваха същевременно и искания на цялото държавно наемничество, а още по-малко да ги удовлетвори. То стремглаво следваше своя сатанински план

И наистина на другия ден (26 декември) дружбашко-народняшкото правителство излезе в камарата с един дързък до цинизъм отговор чрез речта на министър-председателя*, който заяви, че държавните работници и служещи са «безделници» и «бунтовници», че те са «врагове на българския народ», че правителството им обявява *вътрешна война* и че то ще си послужи с *всички средства*, без да държи сметка за съществуващите в страната закони, за да *унищож* всяко движение на държавното наемничество, като не ще се поколебае и да *обезглави* Комунистическата партия, която бунтувала народа. . .

V. ОБЩАТА СТАЧКА ПО ЖЕЛЕЗНИЦИТЕ, ПОЩИТЕ И ТЕЛЕГРАФИТЕ

Узнали за насилията в София и другите места, намиращи се пред факта на уволнението на участващите в демонстрацията на 24 декември, железничарите и телеграфо-пощенските служещи в провинцията обявиха на 26 декември протестационна стачка в подкрепа на исканията, предявени от техните софийски другари.

Положението ставаше все по-критично. Опасността да се изрази неудържимото и дълбоко основателно недополство на масата в една обща стачка по железниците, пощите и телеграфите бе налице.

Между това за ръководителите на Съюза на транспортните работници, на Синдикалния съюз и Комунистическата партия беше съвършено ясно, *че моментът за една такава борба е крайно неблагоприятен.*

Стачката на железничарите и телеграфо-пощенските служещи, ако бе обявена през юли, както бе решено чрез референдум, в разгара на жътвата и полската работа и преди подписването на мира, *имаше големи шансове за успех.* Тогава обаче тя бе осуетена от широкосоциалистическите министри в кабинета чрез намиращите се под тяхно влияние Железничарски и Телеграфо-пощенски съюзи. Оттогава правителството имаше *цели шест месеца* на разположение, за да се подготви срещу подобна една стачка. След подписването на мира то имаше всичката

* Вж *Стенографски дневници*, XVIII ОНС, ІРС, 22 з., 26 декември 1919 г., с. 531—536. (Ред.)

възможност в случай на стачка да бъде много по-брутално и упорито. Поради липсата на полска работа то можеше също така и да си послужи с «мобилизацията» на земеделските дружби. Най-сетне надеждата му, че организациите на железничарите и телеграфо-пощенските служещи не ще бъдат *напълно единодушни*, какъвто бе случаят през месец юли, би го окуражило и накарало с леко сърце да посрещне и обявяването на общата транспортна стачка.

Имайки това предвид и знаейки добре контрареволуционните цели на правителствените провокации, ръководителите на Съюза на транспортните работници, Синдикалният съюз и Комунистическата партия *положиха всички усилия за избягване на стачката в тоя момент*. Една тяхна депутация се яви още на 26 декември вечерта, след заседанието на камарата, пред министър-председателя и направи най-настоятелно опит да се уреди конфликтът, като правителството се съгласи — *да бъдат повърнати на работа всички участвуващи в демонстрациите работници и служещи*.

Правителството отговори на другия ден на депутацията чрез министъра на железниците в Министерския съвет, че то стои твърдо на своето становище — *да уволни или постъпни, както намери за добре, с участвуващите в демонстрациите, и че не желае по това с никого да преговаря*.

Подобен отговор бе даден и на депутацията на Конфедерацията на труда, която бе направила същите постъпки пред правителството.

Тоя тъй арогантен и предизвикателен отговор на предявените от страна на транспортните работници искания преля чашата на търпението у последните и нищо не бе в състояние да ги спре да прибягнат към самозащита. Масата се почувствува застрашена и дълбоко засегната в своето елементарно съществуване и макар никой на нейната среда да не бе нито помислил за стачка *в такъв неблагоприятен момент*, тя се вдигна като един човек, *за да се защити срещу правителствените преследвания*.

С това се обяснява и знаменателният факт, че наред с транспортните работници-комунисти в тая обща борба за самозащита веднага се наредиха и всички железничари и

телеграфо-пощенски служещи, организирани в благо-склонно разположените дотогава към буржоазната демокрация организации, *та дори и ония, които явно се числяха към буржоазните партии.*

Частичната стачка в провинцията се превърна в обща стачка на транспортния пролетариат в цялата страна от 27 декември с искания за повръщането на уволнените и за подобрене положението на железничари и телеграфо-пощенци. И тая стачка бе обща и пълна до такава степен, щото между София и провинцията се прекъсна абсолютно всяко железопътно и телеграфно съобщение. Самото правителство дълго време не можеше да се сношава дори със своите собствени органи и трябваше да ги търси и им предава разпорежданията си с аероплани!

Общата стачка на транспортния пролетариат прочее не бе предварително подготвена и организирана за момента, в който избухна. Тя *фактически* се наложи на масата и нейните организации от насилническите действия на правителството. Последното не само я желаше, но и *умишлено* я предизвика, надявайки се, че не ще бъде *масова* и че ще може *твърде скоро* и *леко* да я потуши, като същевременно се възползува от нея за целите на своята контрареволуционна политика.

VI. СРЕЩУ СТАЧКАТА — ВЪТРЕШНА ВОЙНА

Дружбашко-народняшкото правителство, което само изпали огъня на борбата, се почувствува напълно *изолирано*. То се намери *откъснато* от провинцията и *обсадено* от трудещия се народ, който решително се яви в подкрепа на борещите се работници. На негова страна останаха само грабителската градска и селска буржоазия, разните гешефтери и спекуланти и част несъзнателни или корумпирани селяни, жадуващи за облаги от властта, за големи заплати и плячкаджийство в жълтата дружбашка гвардия или в образуващата се жандармерия.

Опълчило против себе си трудещите се маси в градове и села, то се считаше обаче достатъчно силно в опората си преди всичко на европейската контрареволуция, агентите на която вдъхновяват и неговата вътрешна политика.

Правителството обяви *формена* вътрешна война срещу

стачниците, а щабът на армията всекидневно издаваше *бюлетени* за хода на «военните действия!»

И в тая война не се остави неупотребено нито едно средство на беззаконието, насилието и подлостта срещу *напълно законната, мирна и дисциплинирана* стачна борба.

Без да има каквото и да е законно основание, правителството обяви на другия ден още след стачката за *мобилизирани* железничарите и телеграфо-пощенските служещи, *включително и жените*. Почти всяка нощ се устройваха в работническите квартали *бесни хайки* от стражари и жълтогвардейци за излавянето на неявилите се в казармите железничари и телеграфо-пощенски служещи, като при тия нощни обиски и дирения из къщите биваха жестоко малтретирани и жените, и децата им. Закараните пък в казармите се подлагаха в повечето случаи на зверски изтезания и под страх на разстрелване се насилваха да се върнат на работа.

Министерството на железниците и пощите назначи на служба *всички уволнени по-рано за злоупотребления и други вулгарни престъпления чиновници и служещи*. То прие на работа явилите се по «мобилизационно назначение» от Земледелския съюз дружбаши — *лица свършено чужди на разните технически служби*, с надници от 30 до 60 лева, докато на старите и опитни работници и служещи отказваше да даде преди стачката исканата от тях *минимална надница — 20 лева!*

Правителството, което по-рано заявяваше, че държавата поради големите свои финансови затруднения не е в състояние да подобри заплатите на държавните наемници, веднага намери възможност да прокара през камарата един кредит от *30 милиона лева* (и то само за първите три месеца) за издръжката на жълтата гвардия и жандармерията, комплектувани от най-долните селски елементи, *от измета на селата*, за тероризиране на стачниците и на Комунистическата партия.

Правителствени агенти *нарочно* извършваха незначителни повреждания на линии и мостове, които продажната преса раздухваше до степента на страшни атентати, за да има правителството нужните поводи да се разправи със стачниците и комунистите по най-зверски начини,

пращайки от едно място на друго своите *летящи наказателни отреди* от жълтогвардейци като в чужда страна през време на война, за да «възстановяват реда»*.

По решение на Министерския съвет началникът на военно-съдебната част предписа на военно-съдебните власти да оставят всички други дела настрана и да дадат *бърз ход на делата*, които се възбуждат във връзка с демонстрациите и стачката, като се конституираха и *извънредни военни съдилища* със специално подбран състав и съденето на стачниците в Перник, Каяли, Бургас и други места.

Шумно рекламираното преследване на погромниците от войната и на спекулантите съвършено се забрави и всичките сили на държавната власт се концентрираха и насочиха срещу борещата се за самозащита и по-добър живот работническа класа.

Правителственият терор обаче се изля с небивала жестокост главно върху рудничарите в Пернишката мина, когато впоследствие се обяви и там стачка в подкрепа на транспортните работници. Мината и всичките села около нея бяха обърнати в една *неприятелска земя*, намираща се във *военна обсада*. Войски от всички родове оръжия и най-изпечени дружбашки бандити, предводителствувани от специално подбрани за целта офицери, бидоха хвърлени срещу мирно борещите се рудничари и беззащитното околنو население. Предприеха се масови арести и варварски побоища. Живущите около мината в държавни и частни жилища рудничарски семейства се изхвърлиха на полето посред суровата зима, подлагаха се на малтретирания и гилвения, а всичко по-ценно у тях се разграбваше от жълтогвардейците. Войници, насъскани от началниците, че рудничарите са виновни, задето не могат коледните празници да прекарат по домовете си, бяха изпратени из околните села да търсят стачниците и ги тероризират. Илиян до забрава, стражари и жълтогвардейци нападаха къщите, биеха кого де завърнеха, ограбваха, каквото им

* В това отношение особено характерен е случаят в Горна Оряховица, като командантът на гарата заловил неколцина дружбаши в момента, когато те опитвали да извършат едно такова повреждане на телеграфната линия, и ги арестувал, считайки ги за стачници, а те разкрили и установили пред него, че ги изпратени от своята дружба да повредят линията, за да се дадат основания на властите да потушат по-лесно стачката!

се харесваше, безчинствуваха до насита, изнасилваха дори жени и момичета и се завръщаха, поздравявани от своите началници.

В селото Голямо Бучино (в околността на Пернишката мина) подобни озверени жълтогвардейци *убиха* бащата на двама железничари, защото нещастникът не можал да им каже де са се намирали в тоя момент неговите синове!

Дружбашките жълтогвардейци нападнаха също и останелите от Рудничарския съюз на работа в мината рудничари, *за да я пазят от опожаряване през време на стачката*. Тия достойно изпълняващи дълга си работници, пазейки от разорение едно важно народно богатство, бяха изтезавани жестоко и прогонени, а най-богатите с въглища рудници на мината вследствие на това безчинство на дружбашките жълтогвардейци станаха жертва на пламъците на избухналия пожар.

Извън това стотини в нищо невиновни рудничари биха арестувани, смазани от бой и хвърлени в участъците и затворите.

Сам министърът на вътрешните работи *лично* организира тоя бесен поход срещу пернишките рудничари. На 1 януари в негово присъствие е била докарана при командира на войските една група стачници. Командирът заповядал да ги съблекат по долни дрехи и да ги бият с прикладите на пушките, докато изпаднали в безсъзнание. Земледелският министър, възхитен от тая инквизиция, поздравил «решителния» и «доблестен» военачалник, пожелал му да се разправи по същия начин и с останалите стачници и крайно доволен от това, което видял, заминал за Дупница, за да организира «военните действия» срещу тамошните комунисти!

Не по-малко ужаси извършиха дружбашките жълтогвардейци над стачниците и работниците от Захарната фабрика в Каяли (Бургаско), *дето са изнасилили жени и дъщери на някои стачници и работници, над които са се изреждали до десетина пияни и озверели дружбиши*. . .

Изобщо безчинствата и жестокостите на жълтогвардейците — тия дружбашки хуни — в Перник, Каяли, Бургас, Горна Оряховица, Габрово, София и много други места, ще останат *вечен паметник за престъпността и*

шваризма на дружбашко-народняшкото правителство и шлата буржоазия.

И като венец на обявената «вътрешна война» срещу бореците се работници ръководителите на Земледелския съюз прибягнаха и към метода на *подлите политически убийства* над дейците на Комунистическата партия, като организираха за тая цел скъпо плащани банди от *наемни убийци*, извадени специално за целта из затворите*.

VII. ТРУДЕЩИЯТ СЕ НАРОД ЗА СТАЧКАТА

Веднага след избухването на общата стачка по железниците, пощите и телеграфите като една борба за самоопашката, тъй естествена и оправдателна, Съюзът на транспортните работници, Синдикалният съюз и Комунистическата партия застанаха решително на страната на бореците се работници и им оказаха всичката възможна морална и материална подкрепа, *като ангажираха в това отношение силите и средствата на целия български пролетариат и на съчувстващите на комунизма малоимотни маси.*

Първата тяхна грижа бе да се внесе необходимата организация в тая гигантска борба, да се поддържа со-

* Първа жертва на тая дружбашка организация за политически убийства стана подло убитият през нощта на 4 януари т. г. симпатичен и доблестен работнически водител, любимецът на дупнишките работници *Георги Мустуров*, наскоро след като министърът на вътрешните работи бе посетил Дупница.

Два дни преди това убийство Комунистическата партия със специален вярещ лист разкри публично дружбашкия план за проектираните политически убийства. В него между другото се казваше и следното: «Така в Дупница нечестният земеделски милионер от войната Ал. Механджийски (действащ по внушението на земеделския министър на полицията) е дал по пет хиляди лева на три лица със задължението да им даде още по петнадесет хиляди лева, *така като извършат убийството* на дупнишките комунистически дейци: народния представител *Ст. Димитров* и общинските съветници: *Г. Мустуров* и *К. Петров*. — В Перник е търсен комунистическият депутат Т. Ненков, за да бъде убит от тъмните дружбашки банди. — В София, след като съдебните власти не са могли да намерят никакво законно основание, за да повдигнат съдебно преследване против Централния комитет на Комунистическата партия, което настоятелно искало правителството, и без да има каквото и да е постановление на съдебните власти, *полицията търси да арестува комунистическите народни представители Коларов, Кабакчиев и Г. Димитров с единствената цел, както показват положителните сведения, за да бъдат те подло премахнати.* Подобни убийства се организират и за редица по-първи дейци на Българската комунистическа партия в цялата страна.»

И ако дружбашките бандити, инспирирани от народняшките византийци, не успяха да вземат от Комунистическата партия всички жертви, които си бяха обозначили в своя червен списък, това се дължи на факта, че те не попаднаха в ръцете им, или на щастлива някаква случайност, както е случаят с буржаския комунистически депутат *д-р Максимов*, който не е бил застрелян само защото пушката на конвоирация го жълтогвардеец при няколкото му опита да стреля върху Максимова по някаква повреда *не хванала!* . . .

лидарността между двадесет и пет хилядната стачкуваща маса и да се запази през всичкото време на борбата един желязна дисциплина, като не се допусне в никой случай масата да се поддаде на правителствените провокации към анархистически действия, употребяване на оръжие и кръвави саморазправи.

Това бе много тежка задача, която толкова повече се усложняваше, от една страна, поради невъзможността да се поддържат постоянни връзки със стачниците във всички места, и от друга — вследствие постоянните и организирани усилия и предизвикателства на правителствените агенти да превърнат на всяка цена стачката в едно безпорядъчно метежничество, за да може правителството с един замах, чрез огън и кръв, да я потуши и заедно с това да смаже безогледно цялото работническо комунистическо движение в нашата страна.

И ако правителството не можа да осъществи своите кръвави замисли; ако, наопаки, стачката отначало докрай се разви при образцова солидарност и дисциплина; ако въпреки всичкото старание на военно-съдебните власти да устроят над стачници и комунисти процеси за метежи, за саботаж и изстъпления, не можаха да констатират *нищо един подобен случай* и да произнесат *нищо една присъда* за подобни деяния — за всичко това има да се благодарят *единствено* на грамадните усилия, положени от Съюза на транспортните работници, от Синдикалния съюз и Комунистическата партия.

От друга страна, градските комунистически общински съвети, тъй наречените *червени комуни* в Плевен¹⁴⁷, Русе¹⁴⁸, Варна¹⁴⁹, Сливен, Пловдив¹⁵⁰ и пр., взеха под свое покровителство стачниците. Те настаниха на квартири изгонените из държавните жилища жени и деца на стачниците. Отпуснаха материални помощи и оказаха най-широко съдействие на борещите се железничари и телеграфо-пощенски служещи.

Селските комунистически общински съвети и комунистически партийни групи организираха събирането и доставката на хранителни продукти за стачниците. Те занасяха през суровите зимни дни, при хиляди неудобства, в градските центрове брашно, сланина, мас, фасул и пр., за да услужат на борбата!

Професионалните съюзи разтвориха своите каси и дадоха по-голямата част от своите материални средства, а Съюзът на транспортните работници — и цялата си наличност от близо 100 000 лева, за подпомагане стачкуващите и техните семейства. Партията също отпусна десетки хиляди лева за фонда на Централния стачен комитет.

От своя страна членовете на партията и професионалните съюзи жертвуваха почти ежеседмично по цяла надница за стачката, а мнозина от тях приемаха на квартира и храна при себе си стачници и семействата им, като споделяха с тях и последния свой скромен залък.

Стотици хиляди лева помощи за стачката се събраха от организираните работници и от съчувстващите на комунизма работнически и интеллигентски среди — израз на една необикновена пожертвователност.

Най-после, на преследваните и търсените за арестуване и милитаризиране стачници организираните в комунистическите организации работници оказваха с готовност широко гостоприемство.

По тоя начин трудещият се свят от градове и села се обедини в своите героични усилия и ненадмината досега готовност към жертви, за да помогне на борбата на транспортните работници, която той счете основателно за своя собствена борба.

VIII. МАСОВА ПОЛИТИЧЕСКА СТАЧКА

Но най-великолепният акт на класова пролетарска солидарност от страна на цялата работническа класа спрямо борбата на транспортния пролетариат бе обявена на 29 декември в подкрепа на тая борба *едноседмична* масова политическа стачка в цялата страна по инициативата на Комунистическата партия и Общия работнически синдикален съюз.

Обявена по солидарност, тя бе в същото време и една демонстративна стачка на българския пролетариат срещу реакционната политика на правителството и буржоазията.

Масовата стачка се започна с напускането работата от страна на рудничарите в мините «Перник» и «Бобов дол» и се разпростря веднага върху всички производства и професии. В някои места като Пловдив, Бургас, Сливен,

Плевен, Варна и Русе стачката бе тъй масова, щото и нея участвуваха и служещи от държавните, окръжни и общински учреждения, та дори и учители от основните училища и гимназиите!

Ефектът от тая грандиозна, първа по рода си в нашата страна масова политическа стачка по солидарност бе грамаден както върху управляващите, така и върху цялото общество.

Само в София стачката не можа напълно да се прокара главно поради дезорганизаторската и предателска роли на широките социалисти. Техният «Синдикален съюз», който инак с нищо не се проявява и при никоя работническа борба не се нито подозира съществуването му, излезе с едно печатно «предупреждение», в което канеше софийските работници да не се поддават на «провокациите» на комунистите. И тъкмо когато бе всичко подготвено да се спре продажната и провокаторска партийна и безпартийна преса, широките социалисти със своето предателство *осуетиха* тая мощна подкрепа на борбата на транспортните работници и попречиха на печатарската маса в столицата да участвува единодушно и сплотено в акцията на целия български пролетариат.

На 3 януари масовата политическа стачка бе прекратена тъй организирано и дисциплинирано, както бе обявена на 29 декември 1919 г.

В окръжното на Централния комитет на Българската комунистическа партия и комитета на Общия работнически синдикален съюз*, изпратено до местните работнически съвети по прекратяването на стачката, извън другото се казва следното:

«Централният и Синдикалният комитети поздравяват във нашето лице българското работничество, което се отзова на техния зов и с цената на големи жертви и лишения прояви братските си солидарност с железничарите, телеграфо-пощенските и др. държавни работници, като с масовото напускане на работата ги подкрепи в тяхната борба с дружбашко-народняшката реакция. Тоя велик жест на класосъзнателния пролетариат ще отбележи една нова епоха в развитието на работническото революционно движение в България.

* Вж настоящия том, с. 487—489. (Ред.)

Но масовата стачка, като стачка по симпатия, постигна напълно своята цел. Тя показва пълната солидарност на пролетариата от частните предприятия с държавното наемничество и представлява едно внушително предупреждение към господстващите класи и тяхното правителство.

Сега обаче, след тая бляскаво проявена класова солидарност, *масовата стачка може и трябва да се прекрати с пълно единодушие, както и бе обявена.*

По злата воля на контрареволуционните замисли на правителството обаче стачката на работниците по железниците, пощите, телеграфите, пристанищата и мините *продължава*. Борбата тук минава в една нова фаза на голямо напрежение и голяма издръжливост. Правителството, насърчавано и подкрепяно от цялата буржоазия, е турило в ход всички сили на терора, беззаконието, предизвикателството и подлостта, за да разбие упорството и солидарността на стачниците.

Но затуй пък работниците, които подкачат работа, трябва да проявят отново класовата си солидарност, *като се притекат на помощ на бедстващите работници*. Те трябва да споделят своя скромен пролетарски залък с мъчениците на капиталистическата държава, която между другото разчита и на глада, и на лишенията, «и да ги подложи на още по-грозно робско иго.»

Рудничарите и пристанищните работници продължиха да стачкуват и след прекратяването на масовата работническа стачка поради неразривната връзка между тяхната работа и транспорта и необходимостта да се продължи *общо* тяхната борба до нейното завършване.

IX. ПОВЕДЕНИЕТО НА ПРЕСАТА И БУРЖОАЗНИТЕ ПАРТИИ

Докато правителството бе подложило на един невидим досега у нас и в най-мрачните епохи на миналото пощенско-полицейски и бандитски терор стачниците, целия пролетариат и неговите организации — буржоазната преса, партийна и безпартийна, бълваше непрекъснато барбанен и кръстосан огън от клевети, лъжи, интриги, илей-долни инсинуации и яростни подстрекателства против борещите се работници и против Комунистическата партия. И за да могат по-лесно да бъдат заблуждавани

масите от тая отвратителна буржоазна преса, цензурата държеше затворена устата на работническия печат с деветдесет и девет ключа, не допускаше публикуването дори на бюлетините на централния стачен комитет и старателно отнемаше всяка възможност да се изнесе пред света *истината* върху развиващата се борба и върху общото положение.

Както и трябваше да се очаква, в тая безчестна и подла печатна кампания, която ще остане завинаги паметна в историята на българската журналистика, *първа цигулка* винаги свиреше народняшкият византийски орган «Мир», който неуморно подстрекаваше правителството към все по-големи жестокости спрямо стачниците, проповядваше *линчуване* на комунистите и канеше правителството да обяви и формално Комунистическата партия за нелегална и извън законите, като натика в затворите всички ѝ водители заедно със стачния комитет на борещите се работници.

В своето надпреварване да лъжат и клеветят срещу стачката продажните вестници достигаха често до бич подобни куриози. Така обикновено нещо бе човек да срещне например в първата страница на вестниците громкото съобщение, *че железопътното движение вече започва редовно да функционира и че се пускат дневно по тридесет влака по разните направления на страната*, от които половината *пътнишки* влакове, а на другата колона на същата страница или на другата страница в същия брой *официално съобщение* от щаба при Военното министерство, в ръцете на който* бяха железниците, *че до второ разпореждане не се пускат никакви пътнишки влакове!* . . .

Още от обявяването на стачката *всички* буржоазни партии — от народняци и цанковисти, стамболовисти, радослависти и тончевисти¹⁵¹ до демократи и радикали — решително се обявиха против нея, осъдиха стачниците, одобриха под една или друга форма бруталните и терористически мерки на правителството за нейното потушаване и настоятелно поканиха своите партийни съмишленици железничари и телеграфо-пощенски служещи *да останат*

* В оригинала — «когото». (Ред.)

по местата си или ако са напуснали заедно с другите стачници, да се повърнат на работа.

Даже радикалите, под влиянието на които се намиращи до стачката част от железничарите и телеграфо-пощенските служещи, още на 28 декември гласуваха в София и печатно разпространиха една специална резолюция, в която тяхната партия заявяваше между другото следното:

«Счита обявената стачка по железниците, пощите и телеграфите за чисто политическа акция (!) от страна на комунисти и широки социалисти и след като проектираната от тях на 24 декември демонстрация бе напълно осуетена (!), и затова вменява *и дълг на всички радикали — държавни служещи, да останат на местата си и да продължават да изпълняват служебния си дълг и днешните критически за отечеството моменти*» (курсив на радикалите)*.

Това държане на буржоазните партии и тяхната преса се яви едно ново доказателство и за последните наивници в средата на борещите се работници, че тяхната стачка е една *класова борба*, в която на едната страна стоят сплотено *трудоизитите се маси в цялата страна* начело с Българската комунистическа партия, а на другата — *цялата обединена буржоазия* в лицето на дружбашко-пародняшкото правителство и *всички буржоазни партии*.

X. ПАРЛАМЕНТЪТ И ТРАНСПОРТНАТА СТАЧКА

Както във всички други случаи, така и по въпроса за стачката парламентът се оказа напълно в ролята си като *инструмент* в ръцете на господстващата буржоазия.

Това не попречи обаче на Комунистическата партия чрез своята парламентарна група да използва и трибуната на Народното събрание, за да защити борещата се работническа маса.

Комунистическата парламентарна група още на 29 декември повдигна въпроса за стачката в камарата със специална интерпелация** . В предложението от нея по тоя

* Вж Резолюция на Софийската радикалдемократическа организация — «Радикал», № 290, 29 декември 1919 г. (Ред.)

** Вж Стенографски дневници, XVIII ОНС, I РС, 23 з., 29 декември 1919 г., с. 370—371. (Ред.)

случай дневен ред се настояваше, извън другото, за *«удовлетворяването исканията на транспортните и другите държавни работници, за да се прекрати незабавно стачката им.»*

Министрите отговориха на комунистическата интерпелация с познатите свои предизвикателства и заканвания спрямо стачниците, а ораторите на буржоазните партии — от народняци до радикали — рязко осъдиха стачката, отричаха правото на държавните работници да водят стачна борба, одобриха всички насилнически, противозаконни мерки на правителството и гласуваха дневния ред на правителственото болшинство.

На 3 януари комунистическата парламентарна група направи в камарата една декларация*, в която посочи, че стачката е *предизвикана* от правителствените насилни и предизвикателства по повод демонстрациите на 24 и 25 декември, че тя продължава с всичките си тежки последици за стопанския живот на страната и неизчислими бедствия за масите *само по вина на правителството* и че ако последното се откаже да уволнява и преследва държавните работници и служещи поради участието им в демонстрациите и стачката, *ще може веднага да бъде прекратена стачката по железниците, пощите, телеграфите и мините.*

Тая декларация на Комунистическата партия в парламента мина всред общия бесен рев на дружбашите и народняците и при *езуитското мълчание* от страна на опозиционните буржоазни депутати.

На другия ден комунистическата парламентарна група депозира нова интерпелация** *против терора над стачниците и желанието на правителството да използва тяхната борба, за да смаже с въоръжена сила и кърви-ви жестокости борещите се работнически маси в спиратата.*

Парламентарната група на широките социалисти и онам на радикалите тоже депозираха свои интерпелации по от-

* Декларацията е прочетена от Г. Попов на 2 януари 1920 г. — Вж Стенографски дневници, XVIII ОНС, I РС, 27 з., 2 януари 1919 г., с. 647-648. (Ред.)

** Интерпелацията е внесена на 3 януари 1919 г. от народните представители Н. Пенев, Г. Попов, Борис Хаджисотиров, В. Мулетаров и В. Власковски — вж Стенографски дневници, XVIII ОНС, I РС, 28 з., 3 януари 1919 г., с. 682. (Ред.)

пошението на правителството към въпроса за ликвидацията на стачката.

Въпреки обаче формалното решение на камарата да бъдат поставени на дневен ред тия интерпелации в заседанието на 5 януари (последния ден преди преустановяването на парламентарните заседания), те *умишлено* не бидоха разгледани поради обструкциите на правителственото болшинство и *мълчаливото* съдействие на опозиционните буржоазни парламентарни групи.

Едва след възобновяване заседанията в първите дни на февруари камарата се занима с интерпелацията на Комунистическата партия. Развиха се продължителни дебати, в които комунистическите оратори установиха по *най-очевиден начин, че стачката се обявява и продължава единствено по вина на правителството и че държавните работници и служещи като наемници имат всичкото право и по конституцията на страната, и по силата на фактичното положение да прибегват към стачна борба, за да се защитят от експлоатацията и насилията на капиталистическата държава.*

Правителството излезе с още по-голяма арогантност спрямо борещите се транспортни работници и рудничари, както и спрямо цялото държавно наемничество. С ненадмнат от никое досегашно правителство цинизъм то заяви, *че обявената от него вътрешна война против «чиновничеството» и Комунистическата партия ще я продължава докрай, дори и пред риска да загине България. . .*

Буржоазните парламентарни групи *единодушно*, една след друга обосноваваха старото реакционно становище, според което се отрича правото на държавните работници и служещи да прибегват към стачка, и напълно поддържаха необходимостта да бъде *потушена* стачката.

Разликата в това отношение между дружбаши и на-родняци, от една страна, и демократи и радикали, от друга, се заключаваше само в обстоятелството, че последните считаха за възможно ликвидирането на стачката при известни минимални отстъпки от правителството, докато първите се държаха свършено непримиримо. Никоя обаче от буржоазните опозиционни парламентарни групи не осъди безпримерните насилия и зверства спрямо стачниците и техните семейства, както и спрямо една цяла пар-

тия като Комунистическата, която представлява трудещите се маси и бе получила в общинските избори на 7 декември повече от 130 000 гласа*.

Дневният ред на комунистическата парламентарна група, с който се искаше, щото правителството веднага да влезе в преговори за прекратяване на стачката, пропадна.

Дневният ред на демократите, който осъждаше стачката, но препоръчваше на правителството известна примирителност, тоже бе отхвърлен от болшинството; също и подобният дневен ред на радикалите.

Прие се дневният ред, с който се одобряваше политиката на правителството, гласуван с едно случайно болшинство в камарата.

Но правителството е било подготвено и за случая, ако неговият дневен ред не би получил болшинство поради отделното гласуване на демократи и радикали, да разтури камарата и пак да продължи своята насилническа политика спрямо стачката**.

И с пълно право Централният стачен комитет още преди тия забележителни дебати в камарата по стачката предупреждаваше стачниците да не си правят никакви илюзии по отношение вота на парламента и да не очакват от него разрешението на стачния конфликт, а да разчитат само на своята солидарност и издръжливост в борбата.

XI. РАЗВИТИЕТО НА СТАЧКАТА

Всичките сметки на правителството, че то ще успее в късо време да потуши с насилия и жестокости стачката на транспортните работници и рудничарите, излязоха съвсем погрешни. Безогледният негов терор и неокачествимите му провокации се разбиха о безпримерната солидарност, желязната дисциплина и пълното самообла

* Наопаки, речта на радикалския оратор Влайков бе бурно аплодирана от министрите и правителственото болшинство.

Дори д-р Генадиев, който иначе не вземаше никакво участие в работата на камарата, задоволявайки се само с мефистофелското инспириране на земеделските министри в престъпната им политика, в случая се яви и той да защити правителството в бясната му хайка против стачниците и Комунистическата партия.

** Указът, с който впоследствие биде разтурена камарата, е бил готов още за заседанието, в което се гласува дневният ред по интерпелацията на Комунистическата партия.

данне, което проявиха стачниците и цялото комунистическо движение.

Стачката *продължи петдесет и пет дни*, без да може правителството да възстанови каквото и да е сериозно движение по железниците и съобщение по пощите и телеграфите.

Назначените на мястото на някои от стачниците дружбаншки «железничари» и «телеграфисти» само доразрушиха машинните, апаратите и материалите, причинявайки по този начин грамадни и непоправими за дълго пакости на съобщителните средства на страната*.

Но ако правителството не успя да осуети стачката, то със своята провокаторска, насилническа и контрареволуционна политика разстрои окончателно стопанския живот, причини загуби, възлизали близо на милиард (когато за подобрене заплатите на държавните работници и служещи се изискват 150 милиона лева!), изложи на неизмерими бедствия трудещите се маси в цялата страна, а на някои места и на формен глад — и с всичко това пое *една страшна отговорност пред народа и историята*.

Служейки обаче сляпо на европейската контрареволуция, която се старае да направи от България и другите балкански държавици една *бариера* срещу «болшевишката опасност» от** Изток и да увлече българския народ в новия си военен поход срещу Съветска Русия; разполагащо с огромния апарат на буржоазно-полицейската държава; организирано цяла армия от свои бандити; — дружбаншко-народняшкото правителство оставаше непреклонно и не приемаше чрез преговори и отстъпки да тури край на това невъзможно за народа и страната положение. Наопаки, то продължаваше срещу борбата на транспортните работници и рудничарите, водена легално, със скръстен ръце, да употребява *всичките средства на съвременната война!*

* Организацията на инженерите изпрати до правителството едно специално изложение върху грамадните пакости, които се причиняват от продължението на стачката и от «новия персонал» върху железопътния инвентар. В това изложение инженерите авторитетно заявиха, че след нанесените неоправдани повреди на този инвентар страната ще има дълго време подир прекратяването на железничарската стачка да страда от една *стачка на локмотивите!*

** В оригинала — «на». (Ред.)

За стачката прочее се създаде едно *особено*, крайно неблагоприятно международно и вътрешно положение, което намаляваше до минимум изгледите за нейния *материален* успех.

Практически се потвърди теоретическото наше заключение, че когато управляващата буржоазия престане да държи сметка за разстройството на производството и стопанския живот, за временните материални щети, които понася поради липсата на редовни съобщителни средства, изхождайки от съображения на външна политика и от по-далечни и върховни свои политически интереси — да се предпази от приближаващата пролетарска революция, която ще я лиши завинаги от класовото ѝ господство, когато именно поради това тя се бори против стачката на една категория от работническата класа не като срещу една обикновена стачна борба на работниците, а я свързва с революцията и излиза срещу нея с целия арсенал на своята контрареволуция и обявява формена вътрешна война — тогава *стачката* като средство за защита представа да бъде вече *ефикасна* и изгубва своето *предишно* значение за борещите се работнически маси.

В тоя особен момент на борбата или трябва да се пренесе тя на оная *плоскост*, на която я поставя самата буржоазия, т. е. да се превърне в едно *непосредствено настъпление от страна на целия пролетариат за завладяването на политическата власт*, или — ако международните и вътрешни условия още не са на зряло за това (каквото е днес случаят у нас) — да се *изостави позицията*, на която се води борбата, т. е. да се прекрати стачката при едно *организирано отстъпление* на борещите се работници.

По тоя начин развитието на стачката на транспортните работници и рудничарите достигна до една *мъртва точка*. Да се продължава тя по-нататък като *борба със скръстени ръце* при контрареволуционната кампания от страна на буржоазната държава, би значило само да се увеличават жертвите из средата на борещите се и бедствията на трудещите се маси.

И тая героична борба, каквато няма равна на себе си в историята на българското работническо движение, се намери пред опасността да бъде прекратена без един

непосредствен материален успех още в момента, когато сплотеността, издръжливостта и готовността за борба пред борещите се работници бяха на своя връх.

XII. КРАЯТ НА СТАЧКАТА

Но ако особените обективни условия, при които се разви стачката, възпрепятствуваха да се завърши тя с прокарването на исканията за подобряване материалното положение на транспортните работници, то нейната *голяма продължителност*, от една страна, и свършването ѝ с *безусловната капитулация* пред правителството, от друга страна, се дължат преди всичко на *липсата на единство в организацията и ръководството на борбата, както и на измяната, извършена в централното ѝ ръководство*.

Докато масата на железничарите и телеграфо-пощенските служещи в София и провинцията още от самото обявяване на стачката се почувствува *единна и сплотена*, имаща пълна вяра в Транспортния съюз и комунистическото движение — то в общата организация и ръководството на стачката съществуваше през всичкото време *раздвоеност*. Стачката трябваше да се ръководи от *два центъра* не само независими един от друг, но и изхождащи от *различни* становища и служейки си с *различни* методи — *Централния стачен комитет*, образуван от Съюза на транспортните работници и *Общия работнически синдикален съюз*, и *Акционния комитет* на тъй наречената Конфедерация на труда (една нова голяма фирма на злополучно фалирания Съюз на съюзите!), в която се числяха *Железничарският*¹⁵² и *Телеграфо-пощенският съюзи*¹⁵³ и *Локомотивната организация*¹⁵⁴, намиращи се под влиянието на широките социалисти.

И тая *раздвоеност* не бе възможно да се премахне с един замах и по *механически* начин нито чрез образуването на *общ стачен комитет*, нито с *паралелните действия* и специални споразумения между *Централния стачен комитет* и *Акционния комитет*.

Въпреки установените «паралелни действия», въпреки уговорената «постоянна взаимност» в ръководството на стачката, политиканите от Конфедерацията на труда

следваха своята сепаратистическа и опортюнистическа тактика и със своите действия подриваха почвата на борбата.

В момента, когато *Централният стачен комитет* изпълняваше ролята на фактически ръководител на масата, поддържаше солидарността и дисциплината в нейната среда, предпазваше я от необмислени действия, от изстъпления и саботаж, събираше стотини хиляди лева помощи и подпомагаше не само членовете на Транспортния съюз, но и част от членовете на Железничарския и Телеграфо-пощенския съюзи, както и цялата Локомотивна организация — в същия тоя момент *Акционният комитет* прилагаше старата опортюнистическа тактика на широките социалисти, дипломатствуваше със стачката за котерийните цели на банкрутиралата широкосоциалистическа партия и правеше най-унизителни постъпки за влизане в пазарлъци с правителството около ликвидацията на стачката, *все зад гърба на борещите се работници и на Централния стачен комитет**.

Постоянните хлопания и хленчения пред министерските врати от страна на Акционния комитет и широкосоциалистическите водители направо или чрез Демократическата партия и всевъзможни буржоазни величини *окуражаваха* правителството, правеха го *все по-арогантно и неотстъпчиво*, усилваха неговата упоритост, *затвърдяваха у него убеждението*, че е предстояща една *близка и безусловна* капитулация на стачниците, и му даваха възможност решително да отказва да пристъпи към ликвидирането със стачката при що-годе почтени условия, като поне бъдат повърнати на работа всички стачници.

Нещо повече. Установява се, че известни хора от Конфедерацията на труда са изпълнявали и *ролята на при*

* В Акционния комитет ръководеща роля играеха Ас. Господинов (главният секретар на широкосоциалистическия министър на полицията Кр. Пастухов по време на акцията от 27 юли) и инженер Романов (секретар на широкосоциалистическия министър на труда Я. Сакъзов), който именно организира известния позорен поход срещу Пернишките рудничари през февруари 1919 г. — Чрез тях главно Централният комитет на широкосоциалистическата партия се стремеше всячески да използва развитието и прекратяването на стачката за докопането си отново до властта. В разгара на най-жестоките терор на правителството над стачниците широкосоциалистическият Централен комитет в публикуваната си в «Народ», бр. 2 от 13 януари т. г., декларация по стачката заявяваше, че широкосоциалистическата партия *е готова да влезе в един общ кабинет със Земледелския съюз*.

интелигентни агенти, вършили са постоянен шпионаж и ни донасяли на правителството всички затруднения на стачката и решенията по нейното водене.

Но веригата от престъпления спрямо интересите и бъдещето на двадесет и пет хилядната бореща се маса се извърши с факта, че ръководителите на Локомотивната организация, за да облагодетелствуват себе си лично, се споразумяха тайно с правителството да се повърне на работа локомотивният персонал, а техният позорен пример бе последван от широкосоциалистическите майстори в Софийската железопътна работилница и от първите хора на Телеграфо-пощенския съюз.

По тоя предателски начин стачниците бяха продадени и стачката трябваше да се прекрати всред дълбокото възмущение на борещите се работници от извършеното предателство, готови да продължават борбата до един почтен край.

И наистина стачката се прекрати на 19 февруари при подаването на унижителни декларации от страна на стачниците и при пълната възможност на правителството да не приема на работа най-достоините и доблестни измежду тях, *тъкмо в момента, когато самото правителство се намираще под тежестта на крайни затруднения* вследствие сключената сделка за продажба на Норвегия големи количества български храни и въпиющата нужда от кол за селата, за което бе безусловно необходимо възстановяването на железопътните съобщения чрез прекратяването на стачката, и когато поради това можеше с голямо основание да се очаква, че то ще бъде заставено да влезе в преговори поне върху базата да бъдат повърнати на работа всички стачници и тая славна стачна борба да се завърши *без унижения и — в най-нещастен случай — при свършено малко жертви!*

Широкият социализъм, който причини толкова големи пакости на българското работничество, като в продължение на години го разединяваше и обезсилваше, прочее извърши своята мрачна кариера в работническото движение на нашата страна с извършеното предателство. Умиряйки в средата на работническата класа, той нанесе последния си изменнически удар в гърба на героично борещия се транспортен пролетариат.

XIII. ОБЩИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ СТАЧКАТА

Самият факт обаче, че стачниците можаха да издържат цели петдесет и пет дни своята борба при толкова тежки и изключителни условия, че те не се поддадоха на правителствените провокации за напускане почвата на организираната и дисциплинирана борба, че устояха непоколебимо срещу всичките ужаси на обявената от правителството против тях вътрешна война, че не дадоха почти никакви стачкоизменници из своята среда и че дори и след като се наложи поради предателството на широко-социалистическите върхове да се прекрати стачката при капитулационни условия, проявиха удивителна смелост и готовност за по-нататъшна борба — самият тоя факт вече представлява една рядка *морална победа* за тях и за целия български пролетариат.

Стара истина е, че работническите стачки се ценят не толкова по *непосредствените* си материални резултати, колкото по *далечните* и *трайни* последици, които донасят за общото освободително движение на работническата класа. И в тоя смисъл борбата на транспортните работници *съвсем не е изгубена*.

Между това дружбашко-народняшкото правителство и буржоазията с цената на колосални разорения на стопански блага, на грамадни загуби за държавата и на пълното си и безвъзвратно компрометиране в средата на народните маси получават само една *пирова* победа, в която се съдържат всичките елементи на тяхното *неизбежно истинско поражение*.

Строго погледнато, *фактическото* поражение, въпреки видимия временен успех, още сега е на страната на правителството и буржоазията. Водейки формена война срещу професионалната борба на една *част* от българския пролетариат, те успяха за момент да се наложат, но с това сами, без да щат, в много отношения разчистиха пътя за *целия* пролетариат в неговата обща борба за смъкването на буржоазията от държавната власт и за окончателното унищожение на нейното господство.

Това само наивните и късогледи буржоазни политници не са в състояние да видят и разберат и затуй тъй много тържествуват и злорадствуват над капитулиралите стачници.

* * *

В цялата бясна кампания срещу стачката една от главните прицелни точки за правителството бе комунистическото работническо движение — вътрешната «болшевишка опасност.» Верен пазител на касите и кожите на българската буржоазия, сляпо оръдие на съглашения империализъм, то искаше на всяка цена да изпълнява момента за *унищожението* на Комунистическата партия. Но и в това отношение то пожъна най-горчиви разочарования.

И наистина, де останаха театралните пъчения (в камарата и чрез продажната преса) на шефа на дружбашко-народняшкото правителство Стамболийски, зад когото стои скрит народняшкият мефистофел Теодор Теодоров, че ще премахне болшевизма в нашата страна в лицето на Комунистическата партия? Какъв е резултатът от този *донкихотски* поход срещу историческото развитие?

Комунистическата партия и ръководеното от нея основодително работническо движение не само не бидоха унищожени, но, наопаки, днес те са *несравнено по-силни*, отколкото преди демонстрацията на 24 декември и преди стачката. Още изборите за окръжни съветници на 25 януари, извършени при небивал терор и абсолютна невъзможност за комунистическа агитация, показаха това по един най-нагледен и неопровержим начин. В тия избори Комунистическата партия, въпреки изключителния режим, получи повече от 160 000 гласа в страната срещу 114 000 гласа за същите окръзи в законодателните избори през август 1919 г.!

В същото време Земледелският съюз, който се яви на власт да спасява фалиралата буржоазна държава и да чисти грабителската буржоазия от борбата на трудещия се народ за хляб и свобода, за пълно освобождение от пренакапа на капитализма и буржоазната диктатура и който днес се явява *последната* опора на буржоазната контра-революция, се *развенча* окончателно в съзнанието на селската маса като организация на *трудещите се селяни*, на каквато минаваше по-рано, и изпъкна в истинския си вид като *партия на селските думбази и лихвари*, оръдие на градската и селска буржоазия и на външната и вътреш-

на буржоазна контрареволуция. И резултатът от това с вече налице — *преминаването на истинските трудеци се селски елементи от Земледелския съюз в редовете на Комунистическата партия.*

* * *

Общата стачка по железниците, пощите, телеграфите и мините не беше една *обикновена* професионална борба. Пред нея например железничарската стачка от 1906 г. се явява играчка. Сегашната стачка бе един извънредно важен епизод от *класовата борба* между пролетариата и буржоазията у нас. Тя създава *цяла епоха* в освободителното движение на българския пролетариат. Грамадни са, от друга страна, нейните *поуки*. Самите те вече са едно *истинско завоевание* както за непосредствено участващите в борбата работници, така и за целия пролетариат и представляват *ценен капитал* за бъдещите работнически борби.

На първо място, стачката разкри и за последните работници и служещи, които все още се поддаваха на *разцепническата* политика на буржоазните партии и специално на широките социалисти, *неизбежната нужда от една единна класова организация на транспортния пролетариат* вървяща неуклонно по пътя на комунистическото работническо движение.

Срещу сплотената буржоазия и нейната военно-полицейска държава наложително е пролетариатът от всички производства и професии да бъде *класово обединен в единни професионални организации* и в *единна политическа партия* под знамето на комунизма.

Цялото развитие на стачката по-нататък означаваше *пълен банкрут* на политиката на тъй наречения *неутралитет* на професионалните организации, който следваше Железничарският и Телеграфо-пощенският съюзи и Локомотивната организация и който ги превръщаше в инструмент в ръцете на разните политически карниристи. Тая политика на неутралитет даде своите последни *отровни* плодове чрез извършеното в стачката предателство, което коства грамадни жертви на борещите се работници.

Едновременно с това стачката и свързаните с нея

събития нанесоха последния смъртоносен удар върху *блокарската тактика*. Цялата дълбока пропаст, която разделя двете борещи се на живот и смърт обществени класи (буржоазията и пролетариата), се разкри пред работническите маси във всичката си пълнота и премахна и последните илюзии досежно възможността на гражданския мир и сътрудничеството между класите. По този начин се *доунищожиха*, и то *завинаги*, основата, на която почиваше широкосоциалистическата партия всред работническото движение у нас.

Най-сетне, стачката показва съвършено нагледно *безсилието* на професионалната борба при днешните изострени класови противоречия и големи класови стълкновения и в условията* на започналата вече международна пролетарска революция, когато историческото развитие поставя пред народите дилемата — *да загинат под господството на капитализма или чрез завладяването на политическата власт и налагането на пролетарската диктатура да се спасят и заживеят нов живот*. Тук вече всяка по-значителна професионална борба, особено на транспортните работници и рудничарите, неизбежно се превръща в класова политическа борба и необходимостта от завладяването на политическата власт от страна на пролетариата за коренното преобразование на съществуващата капиталистическа обществена и производствена организация изпъква на *преден план*.

От друга страна, петдесет и пет дневната стачка и съпровождащите я събития бяха една *прекрасна проба* и за жилавината на организацията на цялото комунистическо движение, за неговата издръжливост и класова и политическа зрелост. Разкритите от тая голяма борба *слабости и празноти* в организацията, методите и средствата на движението толкова по-лесно и своевременно ще могат да бъдат поправени и попълнени. Неизчерпаем е урокът, който тя даде на комунистическия пролетариат за *организираност, сплотеност, високо комунистическо съзнание, желязна революционна дисциплина, избягване провокациите на буржоазията и властите, непреувеличаване своите сили и неподценяване силите на противника*

* В оригинала — «под режима». (Ред.)

и правилно схващане задачите на всеки даден момент в освободителната борба.

И въпреки грамадните жертви, които понесоха борещите се транспортни работници и рудничари, както и цялото комунистическо движение, трябва все пак да бъдем доволни, че тая *проба* се яви именно *сега*, а не тъкмо в *предвечерието* на решителното настъпление на пролетариата за завземане политическата власт, когато не би имало нито време, нито сили да се премахнат съществуващите недостатъци, които биха могли да причинят *сдбоносни* последици за пролетарската революция в нашата страна.

* * *

Правителството и буржоазията тържествуват днес, че са победили стачката на транспортните работници, въобразявайки си, че са нанесли едно поражение на целия български пролетариат и на комунизма.

Прибързано тържество!

Те забравят народната мъдрост —

«Който последен се смее, най-добре се смее!»

Защото — не може да има абсолютно никакво съмнение в това, че българският пролетариат ще съумее и от сегашното *временно поражение* на една негова част да *почерпи нови сили*, да *увеличи и изостри оръжията си* за борба и да *ускори окончателната своя победа над капитализма*.

София, февруари 1920.

КЪМ ВСИЧКИ ЖЕНИ И МЪЖЕ НА ТРУДА*

София, февруари 1920 г.**

Работници и работнички!

24 декември 1919 г. бе определен от Българската комунистическа партия като ден за демонстрации на трудещите се маси в цялата страна — *за хляб, топливо и жилища, за по-добър живот, за възстановяване потъпкваните политически свободи и за прекратяване подкрепата, която българската държава дава на руската контрареволуция против великия, свободен и самоуправляващ се руски народ.*

И въпреки изключителните мерки на дружбашко-народнияшкото правителство, позоваващо се на известното окръжно на бившия «широкосоциалистически» министър на вътрешните работи по протестационната акция на 27 юли; въпреки публичното заплашване от страна на властите, че ще пролеят потоци кръв, че никакви демонстрации не ще допуснат — на 24 декември всичко *запуствя* — спряха железници, пощи, телеграфи и телефони; изпразниха се мините, пристанищата, фабриките, работилниците и канторите; затвориха се държавните, окръжни и общински учреждения. Трудещите се и бедствующи маси проявиха своята съзнателна воля, издигнаха високо жизнените си искания, осъдиха предателската, грабителска и насилническа политика на правителството и буржоазията.

Запазвайки обаче пълно самообладанне и дисциплина,

* Позивът е от Синдикалния комитет на ОРСС, но тъй като цели папки съвпадат с брошурата на Г. Димитров «Поражение и победа» (вж на следващия том, с. 379 — 414), считаме, че той е негов автор. (Ред.)

** Дата на документа. (Ред.)

избягвайки най-старателно правителствените провокации, те *отнеха възможността* на дружбашко-народняшкото правителство да осъществи пъкления си план — *да устрои на борещите се работнически маси и на тяхната ръководителка в борбата, Комунистическата партия, един кървава баня.*

Но такъв изход от тая грандиозна акция никак не бе по сметките на градските капиталисти и селските чорбаджии и на стоящата зад него контрареволуционна буржоазия.

Тям бе необходимо да се предизвикат на всяка цена известни усложнения и безредици в страната, да ги подавят в кръв, за да представят пред своите патрони — съглашенските империалисти, че в България господстващите класи са достатъчно силни да смажат безогледно всеки «опит за революция», че те могат да бъдат една здрава опора срещу «болшевишката опасност» и че следователно те заслужават да получат известни териториални и други облекчения в тежките клаузи на мира.

Тям бе нужна една подобна престъпна провокация още, за да се нахвърлят с всички възможни беззакония и жестокости върху тъй опасната за тях Комунистическата партия, която сплотява, просвещава и води на борба трудещите се маси в нашата страна.

По тая причина дружбашко-народняшкото правителство *умишлено* попречи да се *ликвидира* станалата на 24 декември демонстрация *без по-нататъшни усложнения* и прибягна към *нови* провокации спрямо работническите маси.

Така то обяви за *уволнени* от работа всички участващи в демонстрациите държавни работници и служещи, предписа до окръжните и общински управления да на правят същото със своите служещи, предприе масови арести на по-видните лица от организациите на тия работници и служещи и на дейците на Комунистическата партия и още повече засили военното и обсадно положение.

Избухналата някъде на 25, някъде на 26, а общо на 28 декември *масова стачка* по железниците, пощите, телеграфите и пристанищата се яви *неизбежен резултат* на тия именно правителствени провокации. Масата на тран

спортните работници се почувствува застрашена и дълбоко засегната в *своето елементарно съществуване* и мискар никой из нейната среда да не бе нито помислил за стачка в такъв *крайно неблагоприятен момент*, тя се вдигна като един човек, *за да се защити*.

С това именно се обяснява знаменателният факт, че наред с комунистите транспортни работници в тая обща борба за самозащита се наредиха без особени колебания и всички железничари и телеграфо-пощенски служещи, организирани в «неутрални» организации, благосклонно разположени дотогава към буржоазната демокрация, татори и такива, които явно и дълги години принадлежаха към буржоазни партии, осъждащи най-строго стачката и шпрещавайки им да участвуват в нея.

Стачката на транспортните работници прочее фактически се наложи от насилническите и провокаторски действия на правителството, което *умишлено* я предизвика, като се надяваше, че ще може твърде скоро и леко да я потуши, използвайки я същевременно най-широко за контрареволуционната си политика.

Работници и работнички!

В тая борба за самосъхранение, тъй естествена и оправдателна, наложена от работническите врагове, Съюзът на транспортните работници, Общият работнически синдикален съюз и Българската комунистическа партия имаха върховната длъжност да застанат на страната на борещите се работнически маси и да им окажат възможната най-широка морална и материална подкрепа. И те сториха това с всичките си сили и средства, изпълниха своя велик докрай, съзнавайки ясно, че тук се касае за интересите и бъдещето на целия български пролетариат.

Техният пример се последва незабавно от всички трущени се мъже и жени в страната.

Така, за да засилят борбата на транспортните си друшри, *рудничарите* също се присъединиха към стачката, сториха производството на въглища, а останалите работници в цялата страна обявиха *едноседмична* масова стачка за солидарност, каквато у нас по своите размери и по възпозантния си характер никога досега не е имало.

Градските *комунистически* общински съвети в Плевен, Русе, Пловдив, Варна, Сливен и пр. взеха под свое покровителство стачниците, настаниха на квартири изгонените от държавни жилища техни жени и деца и им оказаха най-широко морално и материално съдействие в борбата.

Селските *комуни* и *комунистически групи* събираха и доставяха щедро хранителни продукти за стачниците.

Професионалните съюзи при Комунистическата партия разтвориха своите каси и дадоха по-голямата част от своята касова наличност, а *техните членове* жертвуваха ежеседмично по цели надници за издържането на борбата и прибраха в къщите си на квартира и храна голяма част от стачниците.

По тоя начин трудещият се народ от *градове и села* се обедини в своите героични усилия да помогне на борещите се държавни наемници, *чиято борба той основително счете за своя собствена*.

Правителството се почувствува *изолирано*. То се намери *обсадено* от собствения си народ. На негова страна останаха само *грабителската градска и селска буржоазия* и *част несъзнателни или корумпирани селяни*, жадуващи за облаги от властта, за големи заплати и плячкаджийство в жълтата дружбашка гвардия и жандармерията.

Безсилно вътре в страната, правителството на градските и селски думбази обаче се считаше *достатъчно силно* в опората си на международната контрареволуция, агентите на която вдъхновяват и неговата вътрешна политика.

И то не остави *неупотребено* нито едно беззаконно и варварско средство против мирната и невъоръжена стачна борба на държавните работници и против Комунистическата партия. То си послужи с противозаконното милитаризиране на всички железничари и телеграфо-пощенски служещи, включително и *жените*, натика в казармите грамадната маса от тях, прибягна към масови поощрения, арести, варварски побоища и подли убийства, като не пощади в това отношение дори жените и децата на стачниците.

То организира специална за целта своя жълта гвардия *от измета на селата*, като обяви една своего рода *мобилизация* на земеделските дружби за тероризиране на

стачниците и на комунистическото работническо движение.

Неговите агенти нарочно извършваха незначителни повреждания на линии и мостове, за да има то нужните поводи, като ги раздухваше чрез пресата и приписваше на стачниците да се разправя с борещите се работници и с Комунистическата партия по най-зверски начин, пращайки от едно място в друго своите специални *летящи, наказателни отряди*, като в чужда страна през време на война, за да «възстановят реда!».

В същото време буржоазната партийна и безпартийна преса под водителството на народняшкия вестник «Мир» изсипваше непрекъснато барабанен и картечен огън от клевети, лъжи, интриги, най-долни инсинуации и яростни подстрекателства против стачниците и комунистите, докато беснуващата цензура държеше затворена с деветдесет и девет ключа устата на *работническия печат*, за да не може да изнесе пред света *истината* и да защити борещите се работници.

Работници и работнички!

Всичкият този бяс, недостигнат от никое българско правителство досега и през най-мрачните епохи на миналото, обаче се *разби о безпримерната солидарност, желязната дисциплина и пълното самообладание*, което проявиха стачниците и комунистическото работническо движение.

И наистина, стачката на транспортните работници продължи цели *петдесет и шест дни*, без да може правителството да я *разстрои*, нито пък да *възстанови* каквото и да е сериозно движение по железниците и съобщение по пощите и телеграфите и да *възстанови* редовната работа в Пернишката мина.

Правителството не успя да *потуши* стачката с жестокости, то още по-малко сполучи да унищожи омразната му Комунистическа партия, освободителното движение на българския пролетариат. Всичките негови сметки излякоха напълно погрешни, всичките му планове се провалиха.

Със своята провокаторска, насилническа и контрареволуционна политика то само разстрои *окончателно* сто-

панския живот на страната, причини на държавата загуби, възлизали близо на *един милиард* (когато за подобрене на заплатите на държавните работници и служещи са необходими 150 милиона лева!), то изложи на неизмерими бедствия трудещите се маси в цялата страна, а на някои места и на формен глад, и с всичко това *пое една страшна отговорност пред народа и историята.*

Служейки обаче сляпо на международната контрареволуция, която всячески се старае от България и другите балкански държави да направи една *бариера* срещу «болшевишката опасност» на Изток и да увлече българския народ в новия си поход против Съветска Русия, дружбанско-народняшкото правителство продължава въпреки всичко да върви по своя път на насилия и провокации и да поддържа сегашното *невъзможно* за народа и страната положение, като отказва да влезе в каквито и да е преговори за прекратяването на стачката.

Работници и работнички!

При това положение стачката на транспортните работници и рудничарите би могла да продължи най-малко още толкова дни, колкото се минаха от нейното обявяване досега. Опирайки се на тъй широката и безрезервна материална и морална подкрепа на целия трудещ се народ, *в средата на стачниците не липсва нито енергия, нито боева готовност и възможност за едно такова продължаване на борбата.*

Но ако куражът, издръжливостта и дисциплината сред масата стачници не само не липсваше, но равни на тях едва ли може да се намерят в коя и да е работническа борба, тъкмо единодушното, куражът, издръжливостта и дисциплината липсваше в ръководството на тая стачка.

Безусловното прекратяване на стачката се наложи поради обстоятелството, че *непримиримостта* на правителството *фактически* се насърчаваше и чрез почти всекидневните хлопания и хленчения за преговори пред министерските капии от страна на «широките социалисти», представляващи Железничарския, Телеграфо-пощенския съюз и Локомотивната организация, вършени направо или посредством всевъзможни буржоазни величия, с кои

то те затвърдяваха неговото убеждение, че е *предстояща една близка и безусловна капитулация на стачниците*. По решителен удар на стачката нанесе настойчивото желание на Телеграфо-пощенския съюз, на майсторите от Софийската жп работилница, първи хора на Железничарския съюз и на Локомотивната организация, да се прекрати веднага борбата.

Последните десетина дни от стачката това бе една тежка борба в Акционния комитет, за да се държат горепоменатите организации и хора още няколко дни поне до приключването на последните преговори. Ръководството на Локомотивната [организация] обеща уж това да стори, обаче тя фактически, без някого да предупреди, ни да спаси лично своите кожи, още на 17 т. м. заяви на Гурлаков, че прекратява за себе си стачката, на 18 т. м. поднася декларациите на своите хора, същия ден излиза шпведта за назначенето им и на 19 т. м. някои от тях биха вече писани на работа. Това внесе пълна паника в София, положението на стачката в София не можеше да се задържи и Акционният комитет на 18 т. м. след обед реши прекратяването на стачката. По тоя начин тази безпримерна по героизма си стачка беше просто продадена.

Самият факт обаче, че транспортните работници и рудничарите издържаха тъй геройски цели петдесет и шест дни борбата си, при такива неблагоприятни и изключителни условия и без *никакво особено колебание* в своята среда, представлява *фактически една рядка морална победа* за тях и за целия български пролетариат, с която те и ние можем напълно основателно да се гордеем, докато дружешко-народняшкото правителство получава само една *широва победа*, в която се съдържат *всичките елементи на неговото неизбежно, близко и пълно поражение*.

От друга страна, грамадни са *поуките* от току-що свършената епохална за нашата страна борба. Самите ни поукки са вече едно *истинско завоевание* както за борещите се, така и за останалия пролетариат и те представляват *грамаден капитал* за бъдещите работнически борби у нас.

На първо място изпъкна тъй добре, както никога досега, нуждата от *пълно единство* в организацията на ра-

ботниците, и то единство, *изградено върху почвата на не зависимата класова пролетарска борба.*

След това банкрутира окончателно и завинаги политиката на тъй наречения *неутралитет*, който следваха Железничарският и Телеграфо-пощенският съюз и Локомотивната организация до стачката и който означаваше *изолиране* от класовото работническо движение и *вървение* с левите партии на буржоазната демокрация, услужвайки на техните котерийни борби около властта.

Пропаднаха също така и последните надежди, възлагани от някои работници върху тактиката на *блокаристи* и *класово сътрудничество* между работническата класа и буржоазията.

Най-сетне — за да не говорим за многобройните други поуки, — *разкри* се до пълна очевидност за всички мислещи работници *недостатъчността* и *безсилието* на професионалната борба, особено за държавните наемници, при днешната изостреност на класовите противоречия и сътълкновения и се *разчисти* пътят на *класовата революционна борба* за *завладяването на политическата власт от пролетариата, пътят на комунистическото работническо движение.*

Д р у г а р и и д р у г а р к и !

Няма никакво съмнение, че правителството на сплотената и контрареволуционна буржоазия ще поиска да използва привидната капитулация на транспортните работници и рудничарите не само за да остави на улицата най-достойните измежду тях, но и да влоши още повече условията на труда и живота на цялата работническа класа.

Наша длъжност е да вземем под своя закрила жертвите на завършената стачна борба. Направете всичко, за да им се окаже възможната най-широка материална подкрепа. Нека докажем, че ние сме готови да споделим и *последния си залък* с тях и техните семейства, но да не ги оставим да бъдат смазани от глада и мизерията!

Срещу бясната реакция пък, срещу безогледните насилия и преследвания от страна на властите, срещу вилнеещата по всички *посоки военно-буржоазна диктатура*

отговорете със *стократно* увеличени усилия за сплотяването на *всички работници и работнички в редовете на комунистическите професионални съюзи и под знамето на комунизма!*

Проявете и *занапред пълно самообладание, желязна дисциплина, бистър поглед върху положението и непоколебима вяра* в неизбежното тържество на освободителната пролетарска кауза!

Да живеят героичните железничари, телеграфо-пощенските служещи, пристанищни работници и рудничари — нашата обща гордост!

Да живее класовото единство на държавните и частни работници, на трудещите се от градовете и селата — залогът за неизбежната и окончателна победа над капитализма!

Да живее комунизмът — освободителят на трудещото се човечество!

От Синдикалния комитет

*Публикуван за първи път
в сб. Великата октомврийска
социалистическа революция
и революционните борби
в България през 1917—1919 г.
С., 1957, с. 805—808.*

*Печата се
по текста на позива*

ПОДГОТВИТЕЛНИ
МАТЕРИАЛИ

РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗБОРИТЕ НА 17 АВГУСТ 1919 г.*

Избиратели всичко	—	1 202 889	избиратели
Гласували	—	647 771	избиратели
Действителни бюлетини		640 159	

— 85	1. земеделци	—	180 648	гласа
— 47	2. комунисти	—	118 671	”
— 37	3. широки	—	82 826	”
— 28	4. демократи	—	65 267	”
— 19	5. народняци	—	54 656	”
— 8	6. прогресисти	—	36 566	”
— 8	7. радикали	—	33 343	”
— 1	8. стамболовисти	—	16 223	”
— 1	9. генадиевисти	—	13 857	”
	10. младолиберали	—	4 752	”
	11. радослависти	—	553	”

236 депутата

*Публикува се за първи път
по текста на ръкописа*

* Ръкописни бележки. (Ред.)

РЪСТЪТ НА СМЪРТНОСТТА В БЪЛГАРИЯ*

1905	—	21,8 ⁰ / ₀₀
1907	—	22,3 ⁰ / ₀₀
1909	—	24,3 ⁰ / ₀₀
1910	—	19,4 ⁰ / ₀₀
1914	—	22,6 ⁰ / ₀₀
1915	—	23,8 ⁰ / ₀₀
1917	—	29,4 ⁰ / ₀₀
1918	—	36,5 ⁰ / ₀₀

Д-р Д. Бурилков («Радикал», 6. IX. 1919) —
«Средно взето, у нас през последните две години умираат по 100 000 души повече от нормалното. За една година примирие ние изгубихме толкова хора, колкото изгубихме за три години на бойното поле!»**

Публикува се за първи път по текста на ръкописа

---

* Ръкописни бележки. (Ред.)

** Вж. Д-р Д. Т. Бурилков. 36,5⁰/₀₀ — в. «Радикал» № 197, 6 септември 1919 г. (Ред.)

Политиката на селото.

1. Земледелието - (70% от населението)
- Държавно стопанство: 15,000 хектара
- частно стопанство: 2 милиона хектара
- 3700 хектара - изградени стопанства
- 10,000 хектара - изградени стопанства

2. Ръководство -
- само стопанство; безразборно
- избори (избори на общински ниво)
- замяната на работи

3. Селскостопанство -
- броят на селските стопанства
- броят на селските стопанства
- изградени стопанства 322, 335 хектара
- итн. разглеждане
- броят - изградени

4. Крепостни дела и разходи -
- данъци и разходи
- изградени стопанства

- Бюджет на общ. казначейство:
1915 - 120,000,000;
1919 - 870,000,000 -
сма - 1, 321, 957, 000 1919 - 2500 хектара
итн. разходи - Селскостопанство - изградени

КОНСПЕКТ НА РЕЧТА
НА Г. ДИМИТРОВ
ПРЕД СОФИЙСКИЯ ОКРЪЖЕН СЪВЕТ
НА 30 СЕПТЕМВРИ 1919 г.*

I. Положението на окръга

1. *Земледелието* — (70% от населението)
  - примитивно обработване; — 15 000 рала, слаба употреба машини; 2 парни плуга, и те не работят
  - 37% угари; — нерационално използване
  - 10 000 здрави коне загуба през войната
2. *Горите* —
  - Лошо стопанисване; безразборно изсичане (изборни периоди и война)
  - заграбване на горите
3. *Скотовъдство*
  - половината от работния добитък унищожен, другата половина изтощена
  - през войната загуба 322 335 глави
  - няма разплодници
  - болести — никакви лекари
4. *Промисленост и търговия*
  - занаятчийството разорено
  - индустрията разстроена
  - банковият и акционерен капитал:
    - 1915 — 120 000 000 лв.;
    - 1919 — 870 000 000 лв.;
  - сега — 1 321 957 000
  - само през 1919 — 25 акционерни дружества
  - няма търговия — . . . . .**

* Вж настоящия том, с. 248 — 252. (Ред.)

** С многоточие са означени неразчетените думи. (Ред.)

5. *Съобщителни средства*

- цели области без железница (Пирдопския)
- шосейната мрежа —
всичко пътища — 1342 километра
195 държавни и 95 общински
= 990 кил. — всичко

1183 километра само на. . . . .

— 1962 километра пътища

Има да се правят

- *мостове* — разрушени

6. *Учебно дело* —

- Болшинството от децата извън училищата;
- училищните сгради недостатъчни; съществуващите разр.
- учебни пособия липсват
- стари училища — мизерия!

7. *Продоволствие* —

- глад, липса на облекло;
- маса села също гладуват
- голота и босота
- липса на сол и други материали за селското население
- неравномерно разпределение на *личните запаси*

8. *Социални грижи*

- Сиропиталището в Искрец
- никакви грижи за труда

9. *Санитарно състояние* —

- Смъртност 19‰ за 1919 г.
- за София — 25‰
- Масови болести, туберкулозата
- на лекар се падат по 30 селища с 22 000 души!
- на фелдшер по 8 села с 6500 души!
- 8 болници (. . . . .
на 1914 болниците. . . . да се сведе до нула)
- *Лечебниците* малко — в плачевно състояние

II. Положението още повече ще се влоши

- стопанските и финансови клаузи на договора
-
- финансови задължения

III. Войната

- Кой я докара? (?   ?   )
- дълбоката причина — *капитализмът*

IV. Буржоазията изостри кризата

политическата реакция — *стачката!*

V. Постоянната комисия

- Какво е извършила?
- *Сегашният бюджет*
- Приходи (чл. 48)
- Разходи — нищо. . . . .
- *Липса на автономия!*

VI. Коренни преобразования

- Капиталистически интереси
- Производство и размяна
- Дребното селско стопанство

VII. Истинско народовластие

- Съветската система
- който не работи, не трябва да яде и да управлява!

*Публикува се за първи път
по текста на конспекта*

ПЛАН-КОНСПЕКТ
НА БРОШУРАТА
«ПОРАЖЕНИЕ И ПОБЕДА»*

- I. *Демонстрацията на 24 декември 1919*
  1. Целите и характера ѝ;
  2. Мерките на правителството против нея;
  3. Завършването на акцията, при пълна организираност и дисциплина.

- II. *Провокациите на правителството*
  1. Уволнението на участващите в демонстрацията;
  2. Масови арести и побоища;
  3. Усилване военното и обсадно положение;
  4. Демонстрацията на железничарите в София.

- III. *Обявяване стачката по железниците, пощите, телеграфите и пристанищата*
  1. Избухването ѝ в провинцията;
  2. Постъпките пред правителството за уреждане на конфликта;
  3. Новите предизвикателства на правителството;
  4. Стачката се превръща в масова за цялата страна.

- IV. *Масовата стачка в цялата страна*
  1. Стачката в мините;
  2. Общата стачка в провинцията;
  3. Стачката в София (пресата);

---

* Вж настоящия том, с. 379—414. (Ред.)

II. Това е планът на 24 декември 1919.

1. Успехът и захватът на;
2. Успехът на фабричния парол на;
3. Забравенето на окупацията, ако това е възможно и изпълнено.

С. П. К. - 6. 1919.
ВЕРИТАТ 3 М 12

III. Експлоатацията на фабричния парол.

1. Успехът на утвърждаването на демагогията;
  2. Масови акции и митинги;
  3. Успехите в окупацията и абсолютен парол;
  4. Влиянието на митинга в Царс.
- Обществена организация на митинга, на
улица, размятането и изготвянето.

III.

1. Издължаването на фабричния парол;
2. Разпространяването на фабричния парол за утвърждаване на паролата;
3. Неприемането на фабричния парол;
4. Формата се определя в митинга за утвърждаване на паролата.

IV. Масовата организация в утвърждаването.

1. Съставянето на митинга;
2. Общата организация на фабричния парол;
3. Формата в Царс (издължаването);
4. Издължаването и разпространяването на утвърждаването;
5. Издължаването на.

4. Бляскавото ѝ развърщане в цялата страна;
5. Прекратяването ѝ.

V. *Терорът на правителството*

1. Милитаризиране;
2. Мобилизиране на 41 и 42 набори
3. Масови арести;
4. Жълтата гвардия;
5. Летящи наказателни отряди;
6. Перник, Дупница, Бургас, Габрово, София и др;
7. Политически убийства.

VI. *Поведението на пресата*

1. Клевети, лъжи, интриги;
2. Насъсквания и подстрекателства;
3. «Мир».

VII. *Ръководството на стачката*

1. Централният стачен комитет;
2. Акционният комитет на конфедерацията;
3. Постоянните хлопания и хленчения от страна на «широките»;
4. Правителственият шантаж в Акционния комитет;
5. Последното предателство.

VIII. *Капитулацията и прекратяването на стачката*

1. Особените условия за стачката — международни и вътрешни;
2. Кекавостта, продажността и предателството на «широките».

IX. *Борбите.*

*Публикува се за първи път
по текста на конспекта*

ПРИЛОЖЕНИЕ

ЗА ЗНАНИЕ

София, 28 май 1919 г.

XI редовен конгрес на Общия работнически синдикален съюз в България в заседанието си на 28. V. т. г. избра за Синдикален комитет другарите: *Г. Димитров* (секретар), *Жеко Димитров* (помощник на секретаря и касиер), *Никола Пенев*, *Драгой Коджейков*, *Антон Иванов*, *А.л. Георгиев*, *Темелко Ненков*, *Сидер Тодоров* и *Лазар Мартинов*; за допълнителни членове на Синдикалния комитет: *Стоян Стойков*, *Янко Иванов* и *Петър Митев*; и за Контролна комисия: *Степан Шахпазян*, *Михаил Хлебаров*, *Иван Костадинов*, *Александър Иванов* и *Тодор Цветков*.

Всичко, което се отнася до Синдикалния комитет (писма, пари и пр.), ще се изпраща само на адрес: *Георги Димитров*, Народен дом, площад «Лъвов мост», а до Контролната комисия: *Михаил Хлебаров*, Народен дом, площад «Лъвов мост».

От Синдикалния комитет

И. «Работнически вестник»,
№ 270, 2 юни 1919 г.

Печати се по текста
на в. «Работнически вестник»

КЪМ ВСИЧКИ РАБОТНИЦИ, РАБОТНИЧКИ И СЪЧУВСТВЕНИЦИ НА РАБОТНИЧЕСКОТО ОСВОБОДИТЕЛНО ДЕЛО В ГРАДОВЕ И СЕЛА*

София, 20 юни 1919 г.**

Другари и другарки,

Започнатото след войната стачно движение залпа вече цялата страна. Предизвикано от крайно непоносимото положение, в което се намира работ(ническата класа)***.

Работниците и работничките в множество предприятия, професии и места на страната днес се борят за *хляб, за по-добър живот, за свобода.*

Срещу тая свещена борба обаче се опълчват най-бясно всички капиталисти, гешефтери и спекуланти, всички живущи от чужд труд и на чужд гръб, всички десни и леви партии, на капитала на акционерните дружества и банки — от народняци и демократи до земледелци и «широки социалисти», всички защитници на днешната експлоататорска наредба.

Тия народни експлоататори, изедници и убийци, които използуваха войната, за да натрупат милиони богатства, докато българският трудещ се народ проливаше изобилно кръвта си по бойните полета, сега си служат с държавната власт — полиция, войска, съдилища, — за да сломят стачната борба на гладуващите работнически маси.

Цялата буржоазна преса — от «Мир» и «Пряпорендо» «Земледелско знаме» и «Народ», — скъпо плащана от

* Позив на СК и КК на ОРСС. (Ред.)

** Дата на документа. (Ред.)

*** Текстът в скобите е пропуснат в оригинала. (Ред.)

капиталистите и банките, както и от тайните държавни фондове, изсипва всекидневно кал и мръсотия върху борещите се работници и работнички в момента, когато органът на българския пролетариат, смелият защитник на борещите се за истината и правдата — «Работнически вестник», мракобесната цензура на днешното «левичарско» правителство *забранява да бъде издаван.*

Тая подла и продажна преса се старее да заблуждава наивните и непросветени български граждани и селяни, че стачките на хилядите работници и работнички в страната не са продиктувани от тежкото положение на работническите маси, не се явяват една неизбежна необходимост, не са едно законно средство за самозащита на трудещите се срещу бясната капиталистическа експлоатация, а били *изкуствено инспирирани от «тесняците», от Комунистическата партия, които искали на всяка цена да създават смут и анархия в страната!*

Но най-голямата надежда на българските капиталисти и експлоататори днес се заключава в обстоятелството, че борещите се работници и работнички ще капитулират пред капиталистическата експлоатация, ще бъдат принудени да се откажат от стачната си борба *поради липсата на средства да се издържат през време на своите стачки.* В глуда на стачкуващите и техните семейства работническите врагове виждат най-добрия си съюзник в днешната гигантска борба между труда и капитала.

Другари и другарки,

Практиката на професионалните съюзи е да издържат със свои собствени средства стачките в професиите си и само в изключителни случаи да прибягват към помощ от резервния общ стачен фонд «З а щ и т а и б о р б а». Характерът, размерите и продължителността на сегашните стачни борби обаче предизвикват нужди, които далеч надминават ограничените налични средства на професионалните съюзи и изискват постоянната помощ от фонда «З а щ и т а и б о р б а», който, за да отговаря на своето предназначение, трябва да разполага със стотини хиляди лева.

На българския пролетариат и всички трудещи се днес предстои да докажат, че няма да оставят по никой начин

да паднат в борбата борещите се работници и работнички под тежките удари на глада.

И те ще сторят това — напук на вбесилите се работнически врагове!

Наистина работническите маси не разполагат с банки и милиони богатства, каквито има в свои ръце буржоазията. Непобедима е обаче тяхната солидарност, не изчерпаем е изворът на тяхната пожертвователност. Късанки от своя залък, с постоянните си пожертвования в фонда «З а щ и т а и б о р б а», те ще обезпечат минимално необходимата материална помощ за стачкуващите и техните семейства и ще осигурят победата на работническите стачни борби.

Ще пропадне прочее и последната надежда на работническите врагове — *гладът на борещите се работници и работнички!*

*Другари, другарки и съчувственици
на работническото дело,*

Пожертвуйте всичко, каквото можете, от скромните си средства за борещите се свои другари и другарки!

Отделяйте при всяка получена заплата, каквото е по силите ви, за боевия фонд «Защита и борба»!

Събирайте непрестанно между познатите си помощи в този фонд!

Ако няма при вас лист за събиране помощи, изпрацайте пожертвованията си и събраните суми направо до Синдикалния комитет (Г. Димитров, София, Работнически дом, «Кирил и Методий» 64).

Не забравяйте нито за един момент, че хиляди борещи се работници и работнички очакват вашата материална помощ и че днес да издържим стачните борби това ще означава в същото време да ускорим и осигурим победата на комунистическата революция!

Да живее работническата класова солидарност!

Един за всички — всички за един!

Да живее комунизмът — освободителят на трудещото
се човечество!

Смърт на капитализма!

Синдикален комитет: Г. Димитров, Н. Пенев,
Др. Коджейков, Ан. Иванов, Ж. Димитров,
Ал. Георгиев, Т. Ненков, Сид. Тодоров
и Лазар Мартинов

Контролна комисия на Синдикалния съюз:
М. Хлебаров, Ст. Шахпазян, Ал. Иванов,
Т. Цветков и Ив. Костадинов

*Публикува се за първи път
по текста на позива*

ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ И МЕСТНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТВА

София, 25 юни 1919 г.*

Синдикалният комитет обръща вниманието на централните и местни настоятелства върху следното:

До 15 юли т. г. всеки синдикиран работник трябва да изплати тазгодишната си вноска за фонда «Защита и борба».

Всички членове на професионалните съюзи през периода на агитационната синдикална акция трябва да се издължат напълно към съюзните си каси.

Всеки член от настоятелствата и контролните комисии на професионалните секции, всички бирници, доверени лица и други функционери са длъжни да получават «Работнически вестник» и неуморно да работят за неговото разпространение в средата на неорганизираните работници.

В. «Работнически вестник»,
№ 1, 25 юни 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на публикуването. (Ред.)

8-ЧАСОВИЯТ РАБОТЕН ДЕН

София, 2 юли 1919 г.*

С Указ № 24 от 30. VI.** се въвежда следният максимален работен ден, както следва: 1. За възрастните работници (мъже и жени) *8 часа дневна работа*, или 48 часа седмично, а в опасните за здравето и живота заведения и предприятия, както и при нощната работа — *6 часа*; 2. За децата до 16 години — *6 часа дневна работа*.

За прилагането на указа ще се изработи специална наредба с участието на представители на работниците в срок от два месеца.

Каним всички организации и другари да положат всички усилия за приложението на 8-часовия работен ден.

Синдикалният комитет

И. «Работнически вестник»,
№ 7, 2 юли 1919 г.

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

* Дата на публикуването. (Ред.)
** Вж «Държавен вестник», № 68, 30 юни 1919 г. (Ред.)

КЪМ РАБОТНИЧЕСКАТА КЛАСА И ВСИЧКИ ТРУДЕЩИ СЕ В БЪЛГАРИЯ*

София, 17 юли 1919 г.**

Работници и работнички,

Непоносимото положение, в което се озоваха работническите маси у нас след войната, предизвика едно масово стачно движение против необузданата капиталистическа експлоатация и за хляб, облекло, осемчасов работен ден и човешки условия на труда.

След победоносно завършените стачки на тютюневите работници и работнички в Ксанти, Дупница и Горна Джумая, на текстилните работници и работнички в Габрово¹⁵⁵ и Самоков¹⁵⁶, на работниците и работничките от захарните фабрики в Горна Оряховица и София, на металорботниците в Русе¹⁵⁷ и кожарите в Пловдив¹⁵⁸, на седемтях хиляди рудничари от Пернишката мина и на работниците от мина «Марица»¹⁵⁹ днес се водят с най-голяма солидарност и упоритост *общите стачки* на тютюневите работници и работнички в Пловдив и на печатарските работници в Русе¹⁶⁰, както и цяла редица други стачки.

Работници и работнички,

Вълната на това масово стачно движение постоянно се повдига и залива все повече професии и места на страната. Почти всеки нов ден ни носи известието за избухването на някоя нова стачка.

Днес стачната вълна се готви да залее и железниците

* Позив на Общия работнически съвет. (Ред.)

** Дата на документа. (Ред.)

и пощите, многохилядният персонал по които, зальгван месеци с празни обещания, е решен вече да прибегне към стачка за прокарване на своите жизнени искания. Железничарите и телеграфо-пощенските служещи са принудени да прибегнат към това крайно средство от самото правителство, което отказва да даде минимално необходимото увеличение на заплатите им, като по тоя начин излага тях и техните семейства на неизмерими бедствия и на гладна смърт.

Работници, работнички
и малоимотни граждани,

Едновременно с чисто професионалните стачки, които имат за цел увеличение на работническите заплати, съобразно с поскъпването на живота и ограничение безогледната експлоатация над работническия труд в отделни предприятия и професии, българският пролетарият прибегва вече и към демонстрационни масови политически стачки против чудовищната скъпотия, разюзданата спекулация и бясната военно-полицейска диктатура.

Бляскавата масова политическа стачка в Сливен се последва от такава в Самоков¹⁶¹ и след това в Русе. Тия локални масови политически стачки са само предвестниците на големите работнически политически стачки за хляб и свобода в цялата страна, които непременно ще настъпят в близкото бъдеще.

Мъже и жени на труда,

Стачната борба е едно *законно средство* за самозащита на работническите маси срещу капиталистическата експлоатация. Тия маси — творители на всички обществени блага — имат върховното право да си обезпечат едно човешко и културно съществуване. И когато капиталистите, гешефтарите и спекулантите, могъщият финансов капитал, концентриран в многобройните акционерни дружества и банки, заедно със своята държавна власт, за да запазят ограбените от народа богатства и да продължат и занапред тоя грабеж, хвърлят работническите маси в крайна мизерия, на последните остава едно крайно законно, легално средство за самозащита — *стачната борба*.

Срещу тая законна самозащита на пролетариата обаче днес се повдига сплотено цялата дясна и лява буржоазия, всички капиталисти, гешефтари и спекуланти, всички елементи, живущи от чужд труд. Днешното правителство на «левите» застава решително в тая гигантска борба между труда и капитала на страната на работническите експлоататори и народни убийци. Неговата преса от «Мир» до «Земледелско знаме» и «Народ» бясно се нахвърля против стачната борба на пролетариата. Тя се стреми да опълчи селската маса против борещия се пролетариат. Полицията на «широките социалисти» преследва стачниците, подпомага капиталистите и вербува стачконарушители. Органите на управляваното от «широките социалисти» Министерство на труда са в пълна услуга на капитала против труда и систематически действуват за провалянето на стачките на борещите се за хляб, за по-добър живот работници и работнички.

Днес правителството забранява и издаването на «Работнически вестник» — едно от най-мощните оръжия в борбите на българския пролетариат и трудещите се маси.

Другарий работници, работнички
и малоимотни граждани,

Страната е разделена на два борещи се лагера. На една страна — капиталистите, гешефтарите, спекулантите, акционерните дружества и банки, експлоататорите и убийците на българския народ със своята държавна власт и политическите си котерии, на другата страна — *целият трудец се народ*, сплотен под знамето на Българската комунистическа партия и в редовете на нейните работнически професионални организации, борещ се днес за насъщния си хляб и за пълно освобождение от ужасите на капиталистическата експлоатация.

Върховен интерес на българския пролетариат и на всички трудещи се у нас е да се завършат въпреки всичко победоносно работническите стачки, защото тяхното успешено завършване, като обезпечи на работническите маси необходимото за човешкото им съществуване, същевременно ще ускори и осигури пълната победа на комунистическата работническа революция.

Другари и другарки,

Досегашната практика на професионалните съюзи е била да издържат със свои средства стачките в професии-те си и само в крайни случаи да прибегнат към помощта на целия пролетариат чрез резервния общ стачен фонд «Защита и борба» при Общия работнически синдикален съюз.

Характерът, размерите и продължителността на стачните борби в настоящия момент обаче предизвикват нужди, които далеч надминават ограничените налични средства на професионалните съюзи. Победоносното издържане на днешните стачки е възможно само при най-широката материална подкрепа от страна на всички трудещи се у нас със събирането граматни суми във фонда «Защита и борба», чрез организираната вече повсеместна подписка на този боеви фонд на българския пролетариат.

От друга страна, стачната борба на железничарите и телеграфо-пощенските служещи, за да преодолее колосалните препятствия и да се завърши победоносно, ще се нуждае и от една друга решителна подкрепа на останалия пролетариат — *масовата солидарна стачка във всички важни предприятия на страната*, за каквато солидарна стачка трябва да бъдат напълно готови работниците и работничките в цялата страна.

Другари, другарки и съчувственици
на комунизма,

Моментът, който преживяваме, е съдбоносен. Сплотете се здраво всички в редовете на професионалните съюзи и под знамето на Българската комунистическа партия. Не оставяйте да има *неорганизирани* работници и работнички и такива, стоящи далеч от днешните борби. Не допускате в работническите среди да се явяват изменници, стачконарушители, предатели на работническото освободително дело. Възстановете навсякъде, в градове и села, пълната боева сговорност и готовност между трудещите се. Прогонете из средата на работническите маси всички разцепници, агент-провокатори, работнически заблудители и агенти на контрареволуцията. Не оставяйте нито една работническа стачка да пропадне!

Подкрепете най-щедро сами и събирайте непрестанно помощи за боевия фонд «Защита и борба»!

Дайте мощната си поддръжка на борещите се железничари и телеграфо-пощенски служещи!

Да живее борбата на българския пролетариат!

Да живее работническата класова солидарност!

Да живее комунизъмът!

Общ работнически съвет:

Централен комитет: Д. Благоев, Г. Кирков, В. Коларов, Хр. Кабакчиев, Г. Димитров, Т. Луканов, Н. Пенев

Синдикален комитет: Г. Димитров, Н. Пенев, Др. Коджейков, Ан. Иванов, Ж. Димитров, Ал. Георгиев, Т. Ненков, Снд. Тодоров, Лаз. Мартинов.

*Публикувано за първи път
в: Сб. Под знамето на Октомври.
С., 1981, Т. 2, с. 168—171.*

*Печата се по текст
на позива*

СТОПАНСКИЯТ СЪВЕТ И ОБЩИЯТ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ

София, 5 август 1919 г.*

На писмото под № 4752, с което Министерството на търговията, промишлеността и труда е поканило Общия работнически синдикален съюз да изпрати делегати в Стопанския съвет при същото министерство, Синдикалният комитет е отговорил със следното писмо:

Комитетът на Общия работнически синдикален съюз и заседанието си на 8 юли т. г. разгледа писмото на Министерството досежно учредения с министерска заповед № 582 Стопански съвет и като взе предвид,

1. Че въпросният Стопански съвет ще бъде само един съвещателен институт при министерството, без право да взема решения по стопанските въпроси;

2. Че той фактически ще бъде превърнат в едно място на безплодни дискусии, в една говорилня, целта на която може да бъде само да се отвлече вниманието на работническите маси от тяхната непосредствена борба за прокарането на социалните и стопанските им искания;

3. Че тия искания на работниците са известни на министерството и днес е време не да се дискутира по тях, а да бъдат изпълнени — *реша да откаже да участва във въпросния Стопански съвет.*

Синдикалният комитет се ползува от случая да напомни на министерството, че то, вместо да създава подобни дискуссионни институти, има длъжността да приложи точно поне съществуващите работнически закони, като пре-

* Дата на публикуването. (Ред.)

ди всичко се съобрази със Закона за хигиената и безопасността на труда и назначи немедленно избори за предвидените в закона помощници-инспектори по труда.

Работническите маси са сити на приказки и дискусии, те очакват *дела* в защита на своя труд.

В. «Работнически вестник»,
№ 24, 5 август 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник».

«ЗАЩИТА И БОРБА»

София, 7 август 1919 г.*

Нуждите на масовите стачни борби, които заливат сега цялата страна, далеч надминават ограничените материални средства на професионалните съюзи.

За успешното издържане на тия стачни борби е безусловно необходима най-широката материална подкрепа на целия български пролетариат, на всички трудещи се, на всички съчувственици на освободителното работническо движение — на комунизма.

Прочее, другари и другарки, притечете се с най-щедри пожертвувания в полза на нашия боеви фонд *«Защита и борба»*.

Нека проявим по един най-очевиден начин нашата класова солидарност и готовност за жертви.

Всички събрани суми веднага да се изпращат на Синдикалния комитет — адрес: *Г. Димитров, Работнически дом, ул. «Св. Кирил и Методий» № 64 — София*, за да бъдат своевременно публикувани пожертвувателите в *«Работнически вестник»*.

*И. «Работнически вестник»,
№ 26, 7 август 1919 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

* Дата на публикуването. (Ред.)

МАНИФЕСТ КЪМ РАБОТНИЧЕСКАТА КЛАСА И ВСИЧКИ ТРУДЕЩИ СЕ В БЪЛГАРИЯ*

София, август 1919 г.**

Работници, граждани и селяни!

Капиталистическата и националистическа политика на българската буржоазия и монархизма създаде неизмерими бедствия за нашата страна.

Тая политика причини двете национални катастрофи от 1913 и 1918 години, изтръгна из средата на народа 300 хиляди жизнеспособни негови синове — убити, заложници и пленници, и остави в тежест на страната 150 хиляди инвалиди и 450 хиляди сираци и вдовци.

На тая противонародна и предателска политика се дължи обременяването на българския народ с един държавен дълг от дванадесет милиарда лева, който дълг заедно с обезщетението за извършените от буржоазията и нейните власти разорения и ограбвания в съседните страни ще достигне *чудовищната сума осемнадесет милиарда лева* и далеч ще надмине *цялото национално имущество на България*.

И днес, като се изключат няколкото хиляди капиталисти, едри землевладелци, банкери, членове на акционерни дружества, гешефтари и спекуланти, които съставляват и щабовете на буржоазните десни и «леви» партии и които използват войната и народните бедствия за натрупването милионни богатства, за образуването на множество нови банки и акционерни дружества, целият останал народ от работници, чиновници и служещи, от

* Манифестът е публикуван във в. «Работнически вестник» № 11, 9 август 1919 г. с известни съкращения от цензурата. (Ред.)

** Дата на документа. (Ред.)

малоимотни селяни и закаятчий е хвърлен в една страшна и непоносима мизерия, шибан всекидневно от тежките удари на растящата скъпотия и разюзданата спекулация, и в големите градове — и от острата жилищна криза, от изобузданата алчност на домопритежателите.

Банките днес бързо закупуват храните, сиренето, кашкавала, добитъка, дървата, материалите за облекло, всички предмети от първа потреба, за да увеличават неимоверно цените им на вътрешния пазар и да ги изнасят в други държави.

А като венец на народните бедствия в Париж се подготвява за България един империалистически мир, който води към пълното икономическо и политическо заробване на българския народ.

Работници, държавни, окръжни
и общински служещи, малоимотни
граждани и селяни!

Днешното «левичарско» правителство, което получи властта от ръцете на монархизма с претенциозната декларация, че изхожда из средата на народа, управлява вече цели десет месеца нашата страна. И досега обаче то не направи нищо сериозно за облекчение бедственото положение на трудещите се маси.

Напротив, със своята котерийна и насилническа вътрешна политика и с неокачествимата си сервилност в областта на външната политика това натрапено от горе правителство изостри още повече икономическата, продоволствена, обществена и политическа криза в страната и увеличи народните бедствия.

Нежелающо да обуздае бясната спекулация с предметите от първа потреба, некадърно да запази бъдещето на страната от чуждите завоевателни попълзновения, това правителство се превърна в един джандарин на кожите и касите на българските капиталисти, милионери и спекуланти и в послушен слуга на европейския империализъм.

Срещу протестиращия народ на 27 юли то сплоти около себе си цялата буржоазия, всички тъмни, погромалжийски и разбойнически елементи, то мобилизира всички сили на властта — полиция, войска и съдилища, и

предприе срещу трудещите се маси един мракобеснически поход, какъвто нашата страна не е виждала и през най-черните режими в миналото.

Днес банкрутиралите и опозорени партии на това нагряпано и насилническо правителство, чувствайки, че нямат вече никакво доверие в средата на трудещия се народ, се опитват да задържат властта в ръцете си чрез произвеждането на депутатски избори при *военно положение и цензура на печата, при нечувани насилия и брутално погазване на всички конституционни свободи и права на българските граждани.*

Турени са в ход всички средства на корупцията, лъжата и измамата, разтворени са държавните фондове и касите на банките с ограбените от народните маси милиони, за подкупи, за да се фалшифицира волята на българския народ и да се изкара из изборните урни на 17 август една камара, която да продължи предателската и плячкджийска политика на буржоазията и монархизма.

Работници, служещи, граждани
и селяни!

Тежкото и непоносимо положение, в което се намира народното мнозинство, *не може повече да се търпи; то не бива по-нататък да продължава.*

Но кой здравомислящ и честен български гражданин и селянин не вижда, че облекчението на това положение е възможно само чрез *бързи и радикални мерки*? Кой ще отрече, че страната може да бъде спасена от окончателно пропадане и поробване *само чрез коренни преобразования*, които трябва да се извършат против волята на банките и акционерните дружества и банкрутиралите буржоазни политически щабове?

В настоящия момент става ясно като бял ден, че изходът из днешното адско положение за трудещите се маси се заключава в премахването на *диктатурата*, която едно *малцинство* от банкери, фабриканти, землевладелци, големи домопритежатели и престъпни спекуланти упражнява върху целия стопански и обществен живот на страната, върху *целия* трудещ се народ. Изходът е в пълното прилагане в организацията и управлението на обществото принципа:

«Който не работи, не трябва да яде; който живее от чужд труд, не може да взема участие в управлението на народа и в уреждане народната съдба!»

Обаче партиите на банките и акционерните дружества, на землевладелците, домопритежателите и спекулантите, на народните изедници и заблудители — от демократи, либерали и народняци до широки «социалисти», земеделци и радикали — искат на всяка цена да запазят днешната капиталистическа и експлоататорска система. днешният класов буржоазен потиснически режим. Те са готови да пожертвуват свободата и независимостта на страната, да бъдат оръдия на враговете на българския народ, само да спасят своите кожи и капитали и да си запазят и в бъдеще възможността да ограбват трудещите се маси. Тяхната политическа максима е — цял народ може да носи черно робство и бавно да умира, само касите да останат пълни и буржоазното господство да се запази!

Поради това именно днес нашата страна е разделена на два борещи се лагери — на едната страна стои *малцинството* банкери, гешефтари, спекуланти и други народни експлоататори, държейки държавната власт в ръцете си, на другата — *мнозинството трудящ се народ* — творецът на всички обществени блага, на всички богатства; *класа против класа — класата на труда срещу класата на капитала!*

Работници, служещи, граждани
и селяни!

Българската комунистическа партия, изхождайки от настоящите и бъдащи интереси на трудещите се маси в нашата страна, ви зове да се сплотите всички и на 17 август с червеновинената бюлетина в ръка да подадете своя глас *против разбойническата система и политика на буржоазията и монархизма, против скъпотията и спекулацията, против империалистическия мир* и за:

1. Конфискация на всички предмети от първа необходимост и справедливото им обществено разпределение от самия народ; конфискация на богатствата;

2. Експроприация на свободните и служещи за лукс жилищни и др. помещения;

3. Унищожение на държавните дългове;

4. Социализация на едрата индустриална, финансова и поземлена собственост;

5. Най-широка закрила на труда;

6. Справедлив и траен мир;

7. Народно въоръжение — червена работническа и селска армия;

8. Истинска народна власт — чрез работническите, селски и войнишки съвети, Българска социалистически съветска република и обединението на съветските републики на Македония, Добруджа и всички балкански народи в Балканска социалистическа федеративна съветска република;

9. Общо безплатно първоначално и средно трудово и научно образование на всички деца на народа;

10. Народен съд за виновниците на катастрофата и предателите на народните интереси.

Българската комунистическа партия ви зове да подадете своя глас за *цялата нейна програма, за комунизма освободителя на трудещото се поробено човечество.*

Банкрутиралите десни и «леви» политически котерии се опитват да представят, че трудещите се, които издигат тия спасителни лозунги, са едно *нищожно мащинство* от авантюристи, грабежници и плячкаджии.

На 17 август докажете с червен обвинената бюлетина по най-неопровержим начин, че *това е програмата на целия трудещ се народ!*

Не оставяйте да бъде подаден *нищо един работнически глас, нищо един глас на малоимотен гражданин и селянин за партията на банките и акционерните дружества, на спекулантските тайфи и народните изедници!*

Нищо един глас за капитала и за империализма!

Ж е н и н а т р у д а !

Вие, които наравно с мъжете понесохте тежестите на войната и страдате двойно повече от днешната скъпотия и спекула, сте лишени от правото да участвувате в изборите на 17 август. В момента, когато вашите сестри не само в революционните страни като Русия и Унгария, но и в Германия, Австрия, Чехия, Англия имат това право, вас ви лишават от възможността да проявите волята си чрез бюлетината в изборите.

Е, добре! Направете всичко зависещо от вас, щото вашите мъже, братя, бащи и синове, вашите близки и познати да гласуват на 17 август само с червеновинената бюлетина за освободителната програма на Българската комунистическа партия, осъществяването на която програма ще донесе и вашето пълно освобождение от днешното безправно и робско положение.

Изпълнете достойно своя дълг като жени и дъщери на трудещия се народ!

Р а б о т н и ц и , с л у ж е щ и , г р а ж д а н и
и с е л я н и !

Гласувайки на 17 август за програмата на Българската комунистическа партия, не забравяйте, че това е само един епизод от великата освободителна борба на трудещите се маси.

Помнете, че нито чрез изборите, нито чрез буржоазния парламент ще може да се премахне убийствената капиталистическа система, да се осъществи нашата програма и да се извоюва освобождението на трудещото се човечество.

Друга решителна борба предстои за постигането на това и за тържеството на комунизма. Тая борба налага сплотяването на всички трудещи се, на всички честни и непоковарени елементи в редовете на Българската комунистическа партия и работническите професионални организации.

Напред с червеновинената бюлетина в изборната борба!

Напред, здраво сплотени под знамето на комунизма,

*във великата борба за пълното освобождение на труда
от игото на капитализма!*

*Долу националистическата народоубийствена полити-
ка на буржоазията!*

Долу окървавеният буржоазно-монархически режим!

Да живее Българската комунистическа партия!

Централен комитет:

*Д. Благов, Г. Кирков, В. Коларов,
Хр. Кабакчиев, Г. Димитров, Т. Луканов, Н. Пенев*

*Печата се по текст
на манифеста*

ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ

София, 4 септември 1919 г.*

Най-настоятелно се поканват местните работнически съвети да изпратят месечните бюлетини за м. юли и сведенията за резултатите от агитационната синдикална акция най-късно до 10 септември т. г.

Професионалните и смесени секции да изпратят месечните си ведомости и равностетки за м. юли заедно с всички събрани суми най-късно до 5 септември т. г.

От Синдикалния комитет

И. «Работнически вестник»,
№ 49, 4 септември 1919 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на публикуването. (Ред.)

РЕЗОЛЮЦИЯ ПО ОБЩИНСКАТА И ОКРЪЖНА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ*

приета от Партийния съвет
във второто му редовно заседание
на 14 и 15 септември 1919 година

Партийният съвет, като разгледа въпроса за участие то на Българската комунистическа партия в предстоящите общински и окръжни избори, възприе следните ръководни начала за дейността на партията в общинските и окръжни съвети:

I.

В буржоазното общество общинските и окръжни съвети са органи на държавната власт и докато последната се намира в ръцете на капиталистическата класа, то и общинските и окръжни съвети ще служат предимно на класовите интереси на буржоазията.

Изхождайки от това основно положение, партийните организации и групи в градовете и селата са длъжни по всички въпроси, засягащи общините и окръзите, да *посочват пред трудещите се маси необходимостта да бъде завладяна от тях политическата власт в държавата, само чрез което е възможно превръщането на общините и окръжните съвети в органи на самия трудец се народ.*

II.

Със събарянето на буржоазната държава и завладяването на политическата държавна власт от пролетария

---

* Резолюцията е по доклада на Г. Димитров «По програмата на Комунистическата партия за общинските и окръжните съвети», изнесен на заседание на Партийния съвет на 14 септември 1919 г. (Вж *Партийният съвет* в. «Работнически вестник», № 60, 17 септември 1919 г.) (Ред.)

та общинските и окръжни съвети ще изпълнят най-добре своята роля, като възприемат формата на съвети, избрани от работниците и малоимотните граждани и селяни.

Затова партийните организации и групи трябва да популяризират в предстоящите общински и окръжни избори най-широко сред градските и селски трудещи се маси следните положения, досежно съветите и техните задачи в областта на управлението на общините и окръжните:

1. *Работнически и селски съвети в градовете, селата, околията и окръжията като самоуправителни общински, околийски и окръжни институти на трудещите се маси.*

Избиратели и избираеми за тях съвети са всички лица от двата пола, навършили 20 години, без разлика на вяра, народност и език, които не живеят от доходи на капитал и имоти и не експлоатират чужд труд;

Избраниците отговарят непосредствено пред избираемите си, които имат правото във всяко време да ги отзовават и заместят с други;

Участие на цялото трудещо се население в работите по управлението на общината, околията и окръга;

Обеспечаване упражнението правото на сдружаване и събрание на работниците и малоимотните, като се турят на разположение на техните организации помещения с осветление, отопление и всички необходими удобства.

2. *Поддържането властта на съветите и запазването обществения ред се възлага на трудещите се, като образуват милиция в градовете и селата под ръководството на съветите.*

3. *Съветите ще съдействуват за:*

Експроприацията на буржоазията, т. е. за превръщането на средствата на производство и размяна в обща собственост на всички трудещи се;

Подигане производителните сили;

Прилагане задължителната работа при участието на професионалните съюзи;

Общественото организиране на производството и размяната чрез работническите кооперации и професионални съюзи;

Създаване и подпомагане на селскостопански комуни;

Подпомагане на селскостопанските кооперации;

Снабдяване земеделското население с инвентар, добитък, семена, ремонтни мастерски*;

Организация и използване на агрономическите сили;

Разпространение на знания по селскостопански въпроси;

Организиране изпитателни станции, опитни полета;

Мелиорации (напояване, наторяване на почвата и др.);

Обществено стопанисване на горите и мерите и издирване заграбените такива от частни лица;

Обществено използване на двигателната енергия и водните сили;

Обществени трамваи, електрическо осветление и пр.;

Обществени работилници за нуждите на общините и окръзите;

Пълно премахване на концесионната и предприемаческата система;

Всички предприятия и служби на общините, околиците и окръзите се извършват и използват от съветите.

4. *Съветите поемат грижата за организиране про доволствието на населението в общината, околията и окръга чрез:*

Конфискуване всички предмети от първа потреба и равномерното им разпределение между трудещите се при участието на потребителни кооперации, ръководени от работниците и малоимотните;

Обществени складове и магазини;

Обществени трапезарии.

5. *За разрешение жилищната нужда съветите приемат:*

Изучаване на жилищната нужда;

Статистика на помещенията;

Статистика на населението;

Квартирни комисии от организациите на работниците и малоимотните;

Разпределяне на бездомните и обитателите на вредни помещения по наличните хигиенически домове при наеми, определени от съветите, като за целта се отнемат излишните и служещи за лукс стаи и помещения;

* Мастерска (рус.) — работилница. (Ред.)

Експроприране на едрите капиталистически домо-притежания;

Постройка с обществени средства на нови жилища.

6. *По отношение хигиената и санитарното дело съветите предприемат:*

Оздравяване градовете и селата и всички блатисти области;

Благоустройство на градовете и селата, особено на работническите и бедни квартали и предградия (вода, канализация, осветление, паркове, градини и пр.);

Мерки против появяването и разпространението на заразителни болести;

Борба със социалните болести (охтика, алкохолизъм, венерически болести и пр.);

Безплатна лекарска помощ (обществени болници, санаториуми, родилни домове и пр.);

Безплатни лекарства (обществени аптеки).

7. *Съветите се грижат за:*

Пълната и всестранна защита на труда в общините, околиците и окръзите;

Покровителство на работничките-майки;

Обществена осигуровка;

Поддръжка на професионалните работнически съюзи;

Подпомагане жертвите на войната, вдовиците, сираците, инвалидите, немощните и пр.;

Създаване обществени приюти за сираци, сакати и пр.

8. *В областта на народната просвета съветите в градовете, селата, околията и окръга ще съдействуват за прокарането на следните мерки:*

Безплатно и задължително общо образование за всички деца от двата пола до 17-годишна възраст съобразно теорията и практиката на главните клонове на производството;

Създаване на доучилищни и извънучилищни възпитателни и просветителни заведения като детски градини, игри, библиотеки, вечерни училища, народни домове и университети, курсове, кинематографии и пр.;

Снабдяване учениците с храна, дрехи, обувка и учебни пособия;

Привличане на трудещото се население чрез специални родителско-учителски съвети и просветителни комисии да участвуват активно в просветното дело;

Даване достъп на трудещите се в местата на изкуството като картинни галерии, театри, концерти и пр.;

Развитие на професионалното образование за лицата от 17 години нагоре по разните клонове на производството;

Материално обезпечаване на учителите и гарантиране техните политически и граждански права;

Построяване хигиенически и удобни училищни помещения и вземане всички мерки за запазване здравето на учащите се;

Училището е трудово-светско и в него обучението на децата се извършва на матерния им език.

9. *Източниците за покриване разходите на съветите в общините, околиците и окръзите се добиват чрез:*

Облагане капиталистическата класа с прогресивен данък върху приходите и капиталите;

Конфискация на части или изцяло капиталите, ценностите и богатствата на капиталистическата класа;

Доходи от стопанските предприятия на самите съвети

III.

Навлизайки в днешните общински и окръжни съвети, както и при поемането на управлението на общините при днешните условия партийните организации и групи чрез своите представители в практическата си дейност ще се ръководят от горните положения, като организират и същия дух и борбата на трудещите се маси извън общинските и окръжни съвети.

IV.

Партийният съвет най-настойтелно препоръчва на партийните организации и групи в градовете и селата да осветлят членовете си върху тия основни положения на партийната дейност в общинските и окръжни съвети, като положат и по-специални грижи в това отношение за ония другари, които биха били кандидатирани за общински и окръжни съветници.

Общинската и окръжна програма на Българската комунистическа партия (тесни социалисти).

Приета от Партийния съвет на 14 и 15 септември 1919 г., С., 1919

Печата се по текстът на брошурата

ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ И НАСТОЯТЕЛСТВАТА НА СЕЛСКИТЕ ГРУПИ

София, 24 септември 1919 г.*

Местните работнически съвети, настоятелствата на селските групи и местните секции веднага да съобщят с писмо на Централното настоятелство на Съюза на земеделските, горски, лозарски и градинарски работници и работнички какво са направили по Окръжното на съюза № 1 за основаване на секции и групи, какви и колко наемни земеделски и др. работници има заети в местността им и какви пречки срещат.

От Синдикалния комитет

*И. «Работнически вестник»,
№ 66, 24 септември 1919 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

* Дата на публикуването. (Ред.)

ДО СЕКЦИЯТА
НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ РАБОТНИЦИ
И ДО МЕСТНИЯ
РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТ
В ОДРИН

София, 26 септември 1919 г.*

Секцията на земеделските и др. работници и работнички и Местният работнически съвет в Одрин веднага да се обалят с писмо на Централното настоятелство.

От Синдикалния комитет

*В. «Работнически вестник»,
№ 68, 26 септември 1919 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

ПО ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ПРОДОВОЛСТВИЕТО

Запитване до министър-председателя*

София, 22 октомври 1919 г.**

Продоволствието на страната влиза в нови и по-мъчителни от всеки друг път затруднения. Многобройните работнически и малоимотни маси в градовете и селата са пред страшна продоволствена криза. Очакванията и надеждите в новата реколта се превръщат в големи разочарования.

Защото:

1. Въпреки голямата наличност от храни народът продължава да яде лош и скъп хляб; нещо по-лошо: в някои градове липсата и на такъв е предизвикала вече и смутове.

2. Въпреки изобилието на бобовите храни в много места на страната те са вече също прибрани и укрити, и наличните количества се предлагат по цени, абсолютно недостъпни за работническите и малоимотни маси.

3. Изобилно бе и производството на сиренето и кашкавала, но и те са вече лукс, с който могат да бъдат удостоени само богатите.

4. Маста, маслото и лойта са също недостъпни за онеми, които поради своя труд имат най-голяма нужда от тях.

5. Месото обикновено го има само в най-богатите домакинства.

6. Всички плодове, включително и гроздето, са монополизирани само за малцинството на богатите.

7. Зеленчуците за консервиране, някои от които имат

* Прочетено от подпредседателя на Народното събрание Н. Атанасов на 23 октомври 1919 г. (Ред.)

** Дата на оригинала. (Ред.)

значение като главна храна за работните маси, са недостъпни за тях.

8. Също и рибата е станала привилегирована храна за най-богатите.

9. Към всичко това се прибавя и липсата на отоплителни материали, както и материали за облекло и обувци, в навечерието на самата зима.

За едни, т. е. за онези, които, без да работят, имат много пари — всичко се намира, даже в количества, с каквито те не са разполагали преди войните. Ала за многобройните маси на труда в села и градове няма; колкото има — то е скъпо и обикновено недостъпно.

Касае се въпросът не за продукти, които трябва да се докарат от чужбина или наново и сега да се произведат, а за такива, които са налице и веднага могат да се употребят.

Криенето на продуктите и тяхното поскъпване са маниери на една и съща стратегия, предназначена да увеличи богатствата на една шепа банкери, търговци, селски лихвари, кръчмари и едри собственици. И това срещу жизнените интереси на цялата нация.

Очевидно е, че главното условие за удовлетворение продоволствените потреби на работниците и малоимотните селяни, а именно продуктите — е налице. Касае се сега въпросът само да се направят достойни тези продукти на нуждаещите се.

Не се ли прави това, кризата ще вземе по-големи и по-страшни размери, които ще компрометират още по-болезнено общата производителна стойност на страната и ще изложи на нови страдания, масови болести и смъртност многохилядните маси на труда.

Предвид на всичко това парламентарната група на Българската комунистическа партия иска да знае *какво възнамерява правителството да предприеме по организицията на продоволствието на страната?*

За Комунистическата парламентарна група:

Г. Димитров

А. Атанасов

д-р Т. Стоилков

ЗА ПЛЕННИЦИТЕ

*Питане до министър-председателя
и министъра на външните работи
и изповеданията**

София, 22 октомври 1919 г.**

В Парижкия проектодоговор за мира с България, доколкото ни е известно, няма никаква клауза за освобождаването на българските пленници и заложници, попаднали в съглашенските армии през време на разните боеве и заложени по силата на Солунското примирие от месец септември 1918 г.¹⁶²

Парламентарната ни група заедно с българския работен народ основателно се тревожи и страхува за съдбата на нашите пленници.

От сведенията, които имаме, узнаваме, че сегашното им положение е непоносимо. Дадени в разположение на сръбските, гръцките и другите съглашенски военни власти, те са поставени на денонощна убийствена работа, повече на открито, в палатки и землянки при настъпващата зима, боси и голи при недостатъчна и лоша храна, налегнати от нечистота, паразити и епидемия.

При тия условия те са изложени на чести заболявания, епидемии и на голяма смъртност. А бъдещата им съдба, без каквато и да е защитителна за тях клауза в проектодоговора за мира, основателно буди у народа още по-големи тревоги предвид на опасението, че настоящото им пленничество ще се обърне в дълговременно робство на възстановяване разрушенията от войната на сръбска, гръцка и румънска територии.

На неколkokратните запитвания от страна на Кому-

* Питането е внесено в Народното събрание от Тодор Петров, Георги Димитров и д-р Никола Максимов на 23 октомври 1919 г. (Ред.)

** Дата на оригинала. (Ред.)

нистическата партия в предишното Народно събрание отговорните министри не дадоха задоволителен отговор, а в същото време всички управляващи партии правеха една ниска, престъпна и крайно мизерна политика с голямото нещастие на тези български граждани, с които прямо дадоха аргументи на съглашенските власти за задържането им в плен.

Като излагаме тези факти, по силата на чл. 107 от Конституцията¹⁶³, от името на парламентарната група на Българската комунистическа партия питаме г-н министър-председателя и г-н министъра на външните работи и изповеданията и ги каним да ни отговорят в най-скоро време на следните въпроси:

1. Има ли клаузи в договора за Солунското примирение и в проектодоговора за мира досежно съдбата на нашите пленници и заложници, които клаузи да гарантират тяхното човешко съществуване и тяхното по-скорошно освобождение?

2. Какви постъпки правителството е направило досега пред съглашенските власти и какви постъпки възнамерява да предприеме за облекчение участието на пленниците и заложниците ни и за тяхното незабавно освобождение от плен?

3. Известно ли е на правителството, че и до днес има пленници от Балканската война, заточени по разните острови на Гърция и други места, и какви мерки мисли да вземе за тяхното издирване и освобождение?

*В. «Работнически вестник»,
№ 98, 1 ноември 1919 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник».*

ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ

София, 30 октомври 1919 г.*

Синдикалният комитет разпрати до местните работнически съвети формуляри за попълване със сведения за водените стачки от началото на тази година. Секретарите на съветите да попълнят и веднага повърнат по един формуляр за всяка стачка, водена в града или околността им от 1. I. т. г., макар за някои от тях да са дадени вече сведения. *Трябва да се дадат сведения за всички стачки без изключение* — организирани, стихийни, спечелени, изгубени, ръководени от нас или чужди нам организации и пр. — Занапред, веднага след прекратяването на всяка стачка, трябва да се изпращат тия сведения на Синдикалния комитет, без да се чака покана за това. — Местните работнически съвети, които по една или друга причина не са получили от въпросните формуляри, да съобщят на Синдикалния комитет, за да им бъдат изпратени.

От Синдикалния комитет

*И. «Работнически вестник»,
№ 96, 30 октомври 1919 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

* Дата на публикуването. (Ред.)

ЗА НЕЩАСТНИЯ СЛУЧАЙ В МИНА «ПЕРНИК»

*Питане до министъра на търговията,
промишлеността и труда**

София, 8 ноември 1919 г.**

На 3 ноември т. г. в мината «Перник» се случи едно необикновено нещастие, вследствие на което из подземията на рудника «Бели бряг» бидоха извадени мъртви петима рудничари и около стотина полумъртви.

Анкетата, извършена по този случай съвместно от представителя на министерството и представителя на Рудничарския съюз, установи, че това нещастие е можело да се избегне, ако трансформаторът за изкуственото проветряване на рудника не е бил повреден и ако е имало достатъчно материали за своевременното преграждане на избухналия пожар.

В протокола за прекратяването на обявената във връзка с това голямо работническо нещастие рудничарска стачка министерството се е задължило извън анкетиранието на причините и установяване отговорностите да предприеме и всички необходими мерки за предотвратяването в бъдеще на подобни нещастия.

Предвид на всичко това питаме господин министъра:

1. Какво е направил, за да бъдат наказани виновниците на станалото нещастие? и
2. Какви мерки мисли да предприеме, за да не се излага тъй престъпно на опасности в бъдеще здравето и животът на пернишките рудничари?

Народни представители: *Г. Димитров*
Т. Ненков

*Публикува се за първи път
по текста на питането*

* Депозирано в Народното събрание на 9 ноември 1919 г. (Ред.)
** Дата на оригинала. (Ред.)

ПО ИЗБОРИТЕ НА ПОМОЩНИК-ИНСПЕКТОРИ НА ТРУДА

Вече втора година, откак е влязъл в сила Законът за хигиената и безопасността на труда, а Министерството на труда избягва да приложи тоя закон, особено що се отнася до избирането на помощник-инспектори на труда. Министерството, дори и когато беше в ръцете на «социалисти», се страхува от работническите избраници. Толкова повече работническите организации са единодушни в искането си да не признаят никакви натрапници на министерството и да се пристъпи незабавно към избиране на работнически представители. Работниците искат изключително свой, работнически инспекторат, в ръцете на който единствено да стои грижата за приложението на работническите закони и който да притежава всички средства за тяхното приложение.

В духа на това и във връзка с противоработническите действия на министерските помощник-инспектори *Синдикалният комитет на Общия работнически синдикален съюз* е отправил следния Протест-искане до министъра на търговията, промишлеността и труда:

«Съгласно чл. 25 от Закона за хигиената и безопасността на труда Министерството на търговията, промишлеността и труда е длъжно да назначи за всяка околия, в района на която има повече от 1000 работници, по един помощник на окръжните инспектори по труда, избрани от местните работници.

В бюджета за 1918 г. се предвидяха необходимите кредити за назначаването на подобни помощници-инспектори в тридесет околии. Същото се направи и в гласуваните в камарата ⁹/₁₂ за 1919 година.

И до днес обаче въпреки многократните протести от страна на Общия работнически синдикален съюз и прилежащите към него професионални работнически организации, министерството не произведе изборите за въпросните помощници-инспектори на труда.

Нещо повече: бившият министър на търговията, промишлеността и труда, Сакъзов, си позволи грубо да потъпче чл. 25 от Закона за хигиената и безопасността на труда, като назначи, без да бъдат избрани от работниците в отделните околии, за помощници-инспектори хора на широко «социалистическата» партия. Това очевидно бе направено, защото широките «социалисти» и техният министър бяха предварително убедени, че ако се проведат избори за помощници-инспектори нито в една околия няма да бъдат избрани от работниците такива.

Назначените по този противозаконен начин помощници-инспектори не се ползват с доверието на работниците и те навсякъде са бойкотирани от страна на последните, толкова повече че тия самозвани помощници-инспектори се занимават почти изключително с една кална борба против организациите на самите работници.

Предвид на всичко това комитетът на Общия работнически синдикален съюз, като протестира още веднъж против неизпълнението на чл. 25 от Закона за хигиената и безопасността на труда и противозаконното отнемане правото на работниците сами да си избират предвидените в закона помощници-инспектори, от името на принадлежащите към Синдикалния съюз работнически професионални организации, в които са организирани днес повече от 30 000 работници, най-настоятелно иска от министерството да бъдат произведени час по-скоро изборите за помощници-инспектори по труда, като се отстранят веднага противозаконно назначените на тия места лица.»

ЗА НЯКОИ НЕРЕДНОСТИ ПО ЖЕЛЕЗНИЦИТЕ И ПОЩИТЕ

*Питане до председателя на XVIII обикновено НС
и до министъра на железниците,
пощите и телеграфите**

София, 19 ноември 1919 г.**

Въз основа на чл. 60 от правилника за вътрешния ред на Народното събрание молим г-на министъра на железниците, пощите и телеграфите да ни отговори на следните въпроси:

Известно ли му е, че Дирекцията на железниците е поискала от началника на тракцията в Русе да представи списък за уволнение на 40 души работници, а началникът патоварил деломайсторите, които посочили за уволнение не стари, провинени и болни работници, а неприятните тям млади и добри работници и че там са пуснати слухове за уволнението на всичко 180 души работници, нещо, което е предизвикало негодуванието на всички железничари в Русе, които са излели това свое негодувание в 4-часова демонстративна стачка на 17 т. м.?

Че от Дирекцията на железниците и пощите се пускат постоянно слухове, че ще станат масови уволнения за икономия на бюджета, които слухове не оставят персонала да си гледа спокойно работата?

Че в същото време се назначават нови служещи по железниците, по искането на земледелците, какъвто е и случаят в гара Пордим: едновременно с преместването на стрелочника Йордан Георгиев от Перник за трети стрелочник в Пордим там се назначават двама нови стрелочници-земледелци. Началникът на гарата не приема на

* Развито и обосновано от Др. Коджейков в Народното събрание на 26 ноември 1919 г. (Ред.)

** Дата на оригинала. (Ред.)

работа Георгиева и той стои без работа, живее със семейството си във вагон и чака ново назначение?

Че по теснолинейката Радомир—Петрич са пратени стотици железничари, преди военните да са освободили помещенията, преди Дирекцията на железниците да е приготвила резервни стаи, да е осигурила прехраната, да е създала изобщо най-елементарните удобства за службата и запазване здравето на железничарите.

Че по липса на възлища нито един от тръгналите на 17 т. м. от Радомир влакове не е стигнал в Дупница, а са спрели на гара Градините, дето и персонал, и пътници — мъже, жени, деца — са стояли на студа?

Че по липса на квартири железничарски семейства с деца живеят във вагони и измръзват, какъвто е случаят с 8-месечното дете на Първан Виделов в гара Радомир?

Че по липса на будки, топло облекло и обувки двама спирачи по тая линия са били свалени на ръце от вагоните със замръзнали крака?

Че по липса на резервни стаи пътуващият персонал няма къде да се подслони, стопли и отпочине, а ходи да се топли между войниците и стои на крака цяла нощ?

Че по тая линия са преместени ако не изключително, то предимно членове на Съюза на транспортните работници, много от тях с тежки семейства и семейни задължения?

Че преместването на мнозина железничари там е станало не по инициативата на дирекцията, а по посочване на хора от Железничарския съюз и Локомотивната организация. Например: от Пловдив идва в София началник-влакът Доганов, ерген, нарядчик на разписанията, член на Железничарския съюз, за да посочи лично той кои членове на Железничарския съюз да се избавят от теснолинейката и кои комунисти да се преместят там. И вследствие на това се изпращат следните членове на Съюза на транспортните работници: от Пловдив Д. Симеонов, Т. Димов, А. Спасов, Н. Минчев, Н. Божанов, Т. Гинев, Н. Дамянов, Ст. Илчев и З. Василев; от Папазли: П. Димов и от Пазарджик: Ковачев.

От Пловдив също идва машинистът Адам Тороманов,

председател на Локомотивната група, сам ерген, и отменява преместването на техни членове: А. Загоров, И. Чучуличков, А. Петров, А. Багазов, Г. Танев и Н. Димитров, всички ергени, а вместо тях се пращат, освен пратените по-рано и следните членове на Съюза на транспортните работници: Ив. Богданов, Д. Петров, М. Кожухаров, А. Проданов, М. Джурджев, всички женени и с тежки семейни задължения.

Че по липса на квартири мнозина преместени по нормалните линии железничари живеят и сега със семействата си във вагони на студа?

Че по железниците продължават просто скандални уволнения и преследвания по искането на партизани и по амбициите на разни бюрократи из Дирекцията на железниците, каквито са между многото други и следните случаи:

М. Стратев, женен с дете, на 28 миналия месец се мести от Трявна, дете е бил само 10 месеца, в Габрово. Сигнал не стигнал там, на 5 т. м. се премества на гара Новоселци; тъкмо що разтоварил багажа си там, той получава нова заповед, с която се мести в гара Лакатник.

Началник-гара Борушица М. Вангелов и чиновникът там А. Новкиришки, примерни чиновници, се уволняват само по съчинени от техни противници-престъпници и от дружбаши обвинения, без да се чака думата на съдебното следствие и по амбицията на едного от дирекцията.

Крум Кършовски, началник-гара Червен бряг с 24-годишна примерна служба, се премества в Бяла Слатина, за да се угоди на водачите на Железничарския съюз.

Ив. Людсканов, чиновник на гара София, се уволнява, защото бил неприятен на инспектора, началника на гарата и на някой от дирекцията.

Дружбата в Долни Дъбник предприема преследване против чиновника на тамошната гара, Добровски, за измислена «терористична-комунистическа» дейност и за измислен рушвет, опроверган официално от органите на дирекцията още миналата година.

Че по искането на партизани и Дирекцията на пощите стават постоянни премествания по пощите и телеграфите,

явно пакостни за службата и съсипателни за персонала. Това става даже и сега, след настъпването на зимата, каквито са между другите и най-новите случаи с телеграфистите Крум Василев от Карлово и Латьо Янчев от Харманли.

Че в същото време доказано провинени началници на т.-п. станции и чиновници се оставят по местата си, каквито са между другите случаите с началниците на станциите в Харманли — Фокион Лазаров, в Преслав — Илия Василев, в Черв. бряг — Янков и бившият куриер от писалищата Черешаров, а за други се водят безконечно преписки, за да не бъдат наказани никога?

Че дирекциите на железниците и пощите са претрупани с бележки от разни депутати — земледелци, и решения на разни земеделски дружби, за премествания на чиновници и служещи, без да желаят те това и без да е в интереса на службата?

И, ако му е известно, какви мерки е взел и мисли да взема г-н министърът:

1. Да посочи гаранции, от които да се вижда, че железничарите и пощенците няма да бъдат изхвърлени на улицата посред зима.

2. За създаване сносни условия за работа и запазване здравето и живота на железничарите по теснолинейката, и

3. За спиране произволните уволнения и местения по железниците и пощите.

Народни представители:

Др. Коджейков
Н. Пенев
Г. Димитров

Публикува се за първи път
по текста на питането

ПРОТЕСТ

ОТ НОВОИЗБРАНАТА СОФИЙСКА ОБЩИНСКА КОМУНИСТИЧЕСКА ГРУПА*

София, 21 декември 1919 г.**

Господин кмете,

Че жилищната нужда в София е достигнала една от най-острите си форми и че тя най-силно се чувствава от работните маси, това е факт безспорен. Работните маси са принудени да живеят: едни — без какъвто и да е подслон, други — като плащат преголеми наеми — са се натъпкали в изби, яхъри, дупки, в нечистите крайни квартали на София, а трети поради превисоките наеми са се лишили от всяка хигиена в жилищата — живеят по 7—8 души в една стая. Болести, епидемии, израждане и ужас от изхвърляне на улицата — ето това са постоянните гости на софийските работни маси. При подобни условия живеят повече от 70% от софийското население.

Старият Софийски общински съвет със своето домопритежателско болшинство, в съгласие с Министерския съвет, и въпреки протестите на комунистическата общинска група, *с наредбата си за «смекчение» жилищната нужда влоши*** извънредно много в тази област положението на софийските работни маси.* С наредбата се развързаха ръцете на домопритежателите за бясна спекулация за увеличение на наемите и за изхвърляне на улицата шемателите. В силата на тая домопритежателска наредба главни и квартални жилищни комисии, като оръдие

* Протестът е адресиран до кмета на Софийската община и е включен в позив на партията по псевдо организираната на 24 декември 1919 г. протестна демонстрация против политиката на коалиционното правителство на Ал. Стамболийски. (Ред.)

** Дата на документа. (Ред.)

*** В оригинала — «вложи». (Ред.)

на софийските домопритежатели, се настаниха и заработиха усърдно за изхвърлянето на бедните наематели. При тия комисии са постъпили повече от 6—7 хиляди заявления за изхвърляне на наематели, а няма наемател, който, опрян на наредбата, да не е искал вече троен пасм

При това както наредбата, така и жилищните комисии са плод на един вече несъществуващ съвет. На 7 декември т. г. софийските избиратели казаха своята дума. Те се обявиха и против жилищните ви комисии, и против наредбата ви. Още на 8 декември т. г. Вие трябваше да спрете действията на жилищните комисии, а наредбата да изпратите в архивата. Толкова повече Вие бяхте длъжни да сторите това, че и самите съдилища с ред определения за дела по опразване се произнесоха, какво жилищните ви комисии съществуват и действуват незаконно.

Предвид на всичко това ний, членовете на новоизбраната комунистическа група в Софийския общински съвет, изпълнявайки своя дълг към трудещите се маси, най-решително протестираме против прилагането на въпросната наредба и действията на жилищните комисии, които, издържайки се със средствата на общината, са предприели една бясна хайка против грамадната маса от столичното население.

Ние най-настоятелно искаме да разпоредите още днес: жилищните комисии като представители и изразители на волята на един вече умрял Общински съвет и като незаконни тела да престанат да действуват и да обявите на населението, че наемите не могат да се повишават, че опразванията не могат да стават и че ако някъде някои се явят като жилищна комисия, населението не е длъжно да ги приеме и да им се подчинява. Не направите ли Вие това, ний ще го направим и ще намерим средства да защитим работните маси от домопритежателската алчност, на която Вий ставате проводник.

Общинска комунистическа група:

Г. Димитров, Т. Данаилов, В. Мулетаров, Л. Кандев,
С. Г. Коен, Т. Атанасов, Б. Луков, С. Годоров,
С. Георгиев, Ж. Димитров

ПРОТЕСТЪТ НА ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТ ДО МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

София, 22 декември 1919 г.

Вчера, 21 декември, след свършването на свиканото от местната партийна организация събрание¹⁶⁴, когато участващите в него се разотиваха от партийния клуб в «Ючбунар», в опашката на една група, гдето вървяха повече жени, полицията хвърли една бомба, която избухна и нарани тежко и леко осем души, между които 4 жени и един 15-годишен юноша.

Единодушните твърдения на многобройни очевидци установяват, че бомбата е хвърлена от средата на джандарите, които са обградили връщащите се работници и жени изотзад, и то по нареждане на самия градоначалник Прудкин, който от автомобила си заповядал на инспектора на полицията Дамянов да атакува хората в тил. След заминаването на градоначалника е последвала атака, т. е. хвърлена е бомбата от средата на стражата.

Извършеното вчера е едно нечувано престъпление, автори на което са висшите полицейски власти в столицата. Тоя факт довежда до необоримото заключение, че от самата власт се организира съзаклатие против живота и безопасността на бедния народ, когото с насилия и убийства искат да предизвикат на кървава саморазправа.

Тоя факт същевременно показва, че властта не иска и да знае за бедствията на народните маси, изоставени гладни, голи и боси, да бъдат плячка на спекулантите и търговците, че тя е всецяло на страната на последните и за защита на техните спекули и грабежи е готова да пролива кръвта на страдащите жени и деца.

Централният комитет на Българската комунистиче-

ска партия протестира най-високо против извършеното предумишлено и подло нападение на полицията върху бедстващия народ и заявява, че отговорността за това страшно престъпление пада всецяло върху правителството. Същевременно той предупреждава правителството, че кървавите изстъпления на полицията далеч от да върнат реда и законността, само ще ожесточат бедстващите народни маси и ще ги накарат да подирят по-ефикасни средства за защита на интересите си и живота си.

Централен комитет: *Благоев, Коларов, Кабакчиев,
Димитров, Луканов, Пенев*

*В. «Работнически вестник»,
№ 140, 23 декември 1919 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА СТАЧКУВАЩИТЕ ТРАНСПОРТНИ РАБОТНИЦИ*

София, 28 декември 1919 г.**

Мъже и жени на труда!

На 24 декември по зова на Българската комунистическа партия гладният и потиснат работнически народ излезе на улицата да демонстрира против кождерската и реакционна политика на народняшко-дружбашкото правителство и да поиска хляб и зачитане на неговите живот и воля.

На това мъжествено решение на гладувания пролетариат правителството на градските банкери и спекуланти и на селските чорбаджии и думбази отговори с нечувани предизвикателства, подлости и зверщина. То обяви страната в обсадно положение и служейки си с добре платена *жълта гвардия* от повикани от селата дружбашии, се нахвърли бясно върху мирния народ да го бие, арестува, сече и стреля.

С десетки са убитите и ранените жертви на народняшко-дружбашкия разбойнически поход.

Но въпреки правителствения бяс изнемогващите от лишения народни маси и държавни служители и работници казаха с величествени митинги и демонстрации по цялата страна своята воля. Те победиха терора. И в знак на протест против кръвопролитията на властта железничарите и телеграфо-пощенците на много места спонтанно напуснаха работата.

Българската комунистическа партия, Общият работ-

* Позив на ЦК на БКП и на Синдикалния комитет на ОРСС. (Ред.)

** Дата на документа. (Ред.)

нически синдикален съюз и Съюзът на транспортните работници в защита на преследваните, заплашени с изхвърляне на улицата работнически маси и държавни работници, се явиха пред правителството чрез свои представители и поискаха от него:

1. Да повърне на работа всички уволнени държавни, окръжни и общински служещи и работници по повод демонстрациите на 24 и 25 декември;

2. Да не предприема преследвания против участващите в демонстрациите и стачката;

3. Да се вдигне обсадното и военно положение и премахне цензурата; и

4. Да вземе мерки за подобрене положението на държавните окръжни и общински служещи и работници съобразно поскъпването на живота.

Ала озлобеното и окървавено правителство, което не може да се справи със създадения от него хаос, се показва жадно за нови насилия и кръвопролития. То не само не прие горните искания, но и най-цинично отговори на делегацията чрез министъра на железниците Турлаков, че то не желае да води с никого каквито и да било преговори. Вместо това то се облегна изключително на грубата сила и пристъпи веднага към мобилизиране на служещите по железниците, телеграфите и пощите, масово уволнение на последните, прогонване посред зима от квартирите им, лишение от хлябна дажба и пр.

С това си безумно поведение правителството доказва злата си воля и решението си да смаже с терор недоволството на гладуващите маси. То постави последните в състояние на самозащита. То ги подтикна към стачка.

Стачката по железниците и пощите е факт свършен. Тя се разширява вече и по мините и частните предприятия. В късо време тя ще обземе цялата работническа класа в България и ще се превърне в една *масова политическа стачка* за самозащита.

Отговорностите за тежката криза, която стачката създава, пада всецяло върху правителството, което умнишещо я предизвика и наложи. Ние разбираме скритите му

замисли по отношение на работническите организации. Ние виждаме ясно неговите намерения да удави в кръв работническото комунистическо движение в страната. Но то дълбоко се мами. Работническите маси и държавните служещи и работници, които днес стачкуват, за да защитят правата си и живота си, ще съумеят да осуетят сатанинските намерения на властващите, като не се поддадат на никакви предизвикателства.

Работници и държавни служещи!

Вашата борба е борба чрез спиране производството и транспорта. Никакви непредпазливи действия, които биха могли да дадат повод на правителството да осъществи кръвавите си замисли. Вашата сила днес е във вашия необходим за държавата и обществото труд. Докажете, че сте съзнателни и дисциплинирани, и действайте организирано и сплотено.

Главното условие за вашата победа е съгласието и солидарността ви. Нека целият преследван и терзан пролетариат се обедини и сплоти в борбата под знамето на Българската комунистическа партия и с решителност и смелост да отбие ударите на черния блок на капитала и реакцията.

Другари работници и жители от градове и села!

В тия дни на тежки изпитания цяла трудеща се България трябва да покаже своята сплотеност, солидарност и саможертвувателност.

Дайте подкрепа, морална и материална, на борещите се! Дайте си взаимна помощ! Помогнете на слабите и нуждаещите се, облекчете мизерията им! Окуражете колебающите се! Докажете, че трудещият се народ има в себе си неизчерпаеми духовни и материални сили, за да се защити и победи!

Напред в борбата!

Да живее борещият се под освободителното знаме на комунизма работнически народ!

Долу окървавеното, гладно и насилническо капиталистическо общество!

Централен комитет
на Българската комунистическа партия:

Д. Благовев, В. Коларов, Хр. Кабакчиев, Г. Димитров,
Т. Луканов, Н. Пенев

Синдикален комитет:

Г. Димитров, Др. Коджейков, Н. Пенев, А. Иванов,
Т. Ненков, С. Тодоров, Ал. Георгиев,
Ж. Димитров и Л. Мартинов

Публикуван за първи път в сб.:
Великата октомврийска
социалистическа революция
и революционните борби в България
през 1917—1919 г. С., 1957, с. 760—762

Печата се по текстни
на позива

ДО МЕСТНИТЕ КОМИТЕТИ И МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ*

София, 3 януари 1920 г.**

Другари,

Централният и Синдикалният комитети поздравяват във вашето лице работничеството от частните предприятия, което се отзова на техния зов и с цената на големи жертви и лишения прояви братската си солидарност с железничарите, телеграфо-пощенците и др. държавни наемници, като с масовото напускане на работата ги подкрепи в тяхната тежка борба с побеснялата народняшко-дружбашка реакция. Тоя велик жест на класосъзнателния пролетариат ще отбележи една нова епоха в развитието на работническото революционно движение в България.

Но стачката на частните работници¹⁶⁵, като стачка на симпатия, постигна напълно своята цел. Тя показва пълната солидарност на пролетариата от частните предприятия с държавното наемничество и съставлява едно внушително предупреждение към господстващите класи и тяхното правителство. Последните ще бъдат принудени да държат сметка за единодушието и готовността за жертви и борба на целокупната работническа класа. Близките дни още ще покажат това.

Сега обаче, след тая бляскаво проявена класова солидарност, *стачката на работниците от частните предприятия може и трябва да се прекрати с пълно единодушие, както и биде обявена.*

По злата воля и контрареволюционни замисли на пра-

* Окръжно на ЦК на БКП и на СК на ОРСС. (Ред.)

** Датира се по съдържанието на окръжното за прекратяване на стачката (вж настоящия том, с. 398—399). (Ред.)

вительството *стачката на държавните наемници по железници, пощи и телеграфи, мини и пр. продължава*. Борбата тук влиза в една нова фаза на голямо напрежение и на голяма издръжливост. Правителството, насърчавано от буржоазията, е турило в ход всички сили на терора, беззаконието, предизвикателството и подлостта, за да разбие упорството и солидарността на стачниците. Но напразно отиват сатанинските му усилия и варварската му жестокост. Стачниците проявяват безпримерна самоотверженост, като стоически отстояват на свирепите удари на правителството. В редовете им няма колебание, нито помен от малодушие. Но затуй пък работниците от частните предприятия, които подкачат работата, трябва да проявят отново класовата си солидарност, *като се притекат на помощ на бедстващите стачници*. Те трябва да споделят своя скромнен пролетарски залък с мъчениците на капиталистическата държава, която между другото разчита и на глада и лишенията, за да ги подложи на още по-грозно робско иго.

Предвид на всичко това Централният и Синдикалният комитети ви поканват:

1. Да наредите за незабавното прекратяване на стачката на работниците от частните предприятия, като това стане при пълен ред и единодушие. На стачниците от държавните предприятия трябва добре да се обясни, че солидарността си, която частните работници показаха чрез обявяването им в стачка по симпатия, те отсега нататък ще проявят по-целесъобразно чрез материално подпомагане на стачкуващите, което е едно условие за благоприятното завършване на борбата им.

2. Да организират действителното подпомагане на нуждаещите се стачници. Последните не бива да бъдат оставени в нужда, за да превне нуждата борческата им издръжливост. Работническата класа трябва да прояви чудеса от солидарност и пожертвувателност, за да не остави държавните наемници да изнемогват в борбата.

Колкото се отнася до стачката по железниците, телеграфите, пощите и мините, вие ще се запознаете с ходът ѝ от бюлетините, които ви се изпращат. Относително ръководството ѝ обаче считаме за необходимо да ви привлечем най-сериозно вниманието върху характера на стач-

ката: тя е една невъоръжена борба и като такава трябва да се води. Трябва да се избягва всеки повод за насилия от страна на властта. Последната се старее да представи стачката като бунт, революция, за да може да я удави в кръв, а заедно с нея и комунистическото движение. За тая цел правителството прибегва до провокации, измисля или устройва чрез свои агенти повреди на линии, мостове и пр. Не се поддавайте на неговите провокации и на никакви други провокации, отдето и да идат те. Касае се за бъдещето на комунистическото движение. От тая гигантска и тежка борба то трябва да излезе калено и засилено. От самообладанието, благоразумието, твърдото ръководство и желязната дисциплина на ръководителите и работниците зависи дали това ще стане. Бъдещето на комунизма в нашата страна е в нашите ръце. Всички на своите постове!

Приемете, другари, нашите горещи комунистически поздрави!

За Централния к-т на Българската
комунистическа партия

Секретар: *В. П. Коларов*

За Синдикалния к-т на Общия
работнически синдикален съюз

Секретар: *Г. Димитров*

Предайте съдържанието на настоящото окръжно на местните партийни комитети и местните работнически съвети в целия си район, както и във всички други места, с които бихте могли да имате връзка.

*Печата се по текста
на окръжното*

ПОЗИВ КЪМ ТРУДЕЩИЯ СЕ НАРОД В БЪЛГАРИЯ

София, 3 януари 1920 г.*

Работници и работнички!

Общата стачка по железниците, пощите и телеграфите продължава с безпримерно единодушие в цялата страна. Обща е стачката и в мините Перник и Бобов дол. Никакви влакове не вървят, никакви телеграфи не работят, и никоя мина не се добиват въглища. Престъпните опити на правителството да смаже стачката с беззакония, насилия и провокации сплотиха още по-здраво транспортните работници и служещи в тая борба, която те водят като борба за самозащита.

Масовата политическа стачка обхваща и големите индустриални центрове. Много хиляди работници от фабриките и хиляди служещи от държавните, общински и др. учреждения в Пловдив, Сливен, Русе, Варна и др. градове се отзоваха на апела на Комунистическата партия и подкрепиха борещия се транспортен пролетариат. Никога солидарността на работническата класа в България не се е проявявала тъй пълно и тъй мощно, както днес. За пръв път тя прибъгва до едно от най-силните свои средства за борба, масовата политическа стачка, и тя успя да я прокара с бляскав успех почти в цялата страна. Ако в столицата стачката вън от транспорта не взе големи размери, това се дължи на измяната на широките «социалисти», които използванаха малкото влияние, което имат в София, за да дезорганизират общата борба на работническата класа.

---

* Дата на документа. (Ред.)

Правителството, озлобено и разярено от пълното си безсилне да смаже стачката, продължава с още по-голяма безогледност своята политика на терор. След беззаконията то заповяда мобилизация и милитаризиране, които не дадоха никакви резултати, правителството пристъпи към масовото арестуване и малтретиране на железничарите, т.-п. служещи и рудничарите. То устройва посред нош нападения от полицията върху работническите квартали за лов на стачници, пияните дружбашки банди бият заловените стачници, затварят ги в участъците и с дни ги държат без храна. В Перник правителството с нечуван терор принуди да напуснат мината и ония рудничари, които я предпазваха от пожар: по тоя начин правителството със своята престъпна безогледност изложи мината на пожари и разрушения, които могат да спънат задълго производството на въглища.

Терорът и зверствата на правителството против стачниците, които водят борбата с безпримерна дисциплина и организация, ще изтръгне из гърдите на целокупния трудещ се народ един общ вик на възмущение и протест против работническите потисници и още по-мощен общ изблик на солидарност към борещите се стачници. Земледелско-народняшкото правителство, подкрепено от другите буржоазни партии и насърчавано главно от народняците, смъкна окончателно своята маска; то се напълно разкри като враг на народа.

**Работници, малоимотни граждани
и селяни!**

Правителството, като не можа да успее да провокира борещите се работници на кървави стълкновения, сега устройва чрез свои оръдия повреждания на телеграфните и железопътните линии, за да намери нов повод за засилване терора. Това доказва пълното безсилне на правителството да смаже с легални средства стачката; това разкрива неговите злодейски замисли да провокира с всички престъпни средства и с терор и кръвопролитие да смаже стачката.

Но злодейските замисли на правителството не се спират тук. Стачката парализира целия икономически живот

на страната. Правителството, което предизвика стачката, стана причина за безкрайните бедствия на десетки хиляди стачници и техните семейства; то стана причина за увеличение лишенията и глада на работните маси в градовете и селата; то стана причина за грамадни загуби в индустрията, то увеличава разстройствата и хаоса в производството, то излага на разрушение мините и т. н. Но правителството нехае пред всички тия бедствия. Едно правителство, което хвърля целия икономически живот в разстройство и е готово да разори страната, очевидно преследва престъпни цели. Тия негови цели са да доведе до отчаяние борещия се пролетариат, да го предизвика чрез провокации на кървави стълкновения, за да му устрои масово избиване, да унищожи с огън и меч комунистическото движение. Правителството, инспирирано от българските спекуланти и банкери, от реакционните банкрутирали котерии, както и от Съглашението, желае да удави комунизма в България в една кървава баня.

М ъ ж е и ж е н и н а т р у д а !

Транспортният пролетариат след опита на правителството масово да уволнява и преследва по повод 24 декември, за да отблъсне тоя удар и се самозащити, прибягна до стачната борба. Главното искане на транспортния пролетариат от самото начало беше: *правителството да се откаже от уволнения и преследвания. Днес стачката продължава единствено защото правителството отхвърля това искане.* Но тъкмо отказът на правителството да удовлетвори това елементарно и справедливо искане доказва неговите престъпни намерения спрямо борещия се пролетариат и интересите на целия трудещ се народ, на цялата страна.

Правителството желае да продължава стачката. Е, добре, тя продължава като необходима самоотбрана. Нека бъдем твърди и непоколебими в борбата! Да посрещнем със самообладание и хладнокръвие и да осуетим всички провокации на правителството! Да запазим и засилим нашата дисциплина и организация, сплотеност и солидарност, да покажем още по-голяма самопожертвувателност и ние ще победим!

Да живее борещият се за хляб и свобода народ!
Да живее Българската комунистическа партия!
Да живее Социалистическата съветска република!

Централен комитет
на Българската комунистическа партия:

Благоев, Коларов, Кабакчиев, Димитров, Луканов, Пенев

Комитет на Общия работнически
синдикален съюз:

*Г. Димитров, Н. Пенев, Др. Коджейков, Ж. Димитров,
Ан. Иванов, А. Георгиев, Т. Ненков,
С. Тодоров, Л. Мартинов*

Публикуван за първи път в:
«Под знамето на Октомври». Т. 2.
Документи и материали,
С., 1981, с. 185—188

*Печата се по текста
на позива*

ДО КМЕТА НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА И НЕГОВИТЕ ПОМОЩНИЦИ

София, 5 януари 1920 г.*

На 5 януари 1920 г. г-н кметът свиква *стария Общински съвет* на «първа редовна сесия», както се изразява в отправената до съветниците покана.

Между това още на 7 декември 1919 г.¹⁶⁶ се избира *нов Общински съвет*, който по своя състав *коренно* се различава от стария.

Вместо да сложи своя мандат веднага след избирането на новия Общински съвет, кметът има некачествимата дързост да свика на сесия стария съвет, от *тридесетиях* членове на който след изборите на 7 декември само *девет* души са общински съветници.

Това обстоятелство, както и фактът, че Софийският окръжен съд. . .** и досега не е прогласил официално новоизбраните общински съветници, докато това отдавна е направено за общинските съветници в цялата страна, явно свидетелствуват за *желанието на кмета да получи чрез стария, несъществуващ вече съвет едно формално одобрение на . . .** уволняването на участващите в демонстрацията на 24 декември 1919 г. общински служещи и трамвайни работници, както и за нанесените по този начин грамадни материални щети на общината и маса неудобства . . .** за населението от спирането на трамвайното движение . . .***

Комунистическата общинска група в стария съвет и новоизбраните комунистически общински съветници *най-решително протестират против това. . .** поведение на*

* Дата на документа. (Ред.)

** Унищожено от цензурата. (Ред.)

кмета и неговите помощници и заявяват, че старият съвет няма право да се събира на сесия и да взема каквито и да било решения по общинските работи; . . .*

Те протестираат също така и против . . .* забавяне от страна на Окръжния съд прогласяването на новия Общински съвет.

Комунистическа общинска група
в стария съвет:

Г. Димитров и В. Мулетаров

Новоизбрани комунистически
общински съветници:

Г. Димитров, В. Мулетаров, Т. Данаилов,
Ламби Кандев, Т. Атанасов, С. Коен, Бр. Луков,
Сид. Тодоров, Ст. Георгиев, Ж. Димитров

И. «Работнически вестник»,
№ 146, 6 януари 1920 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Унищожено от цензурата. (Ред.)

ДЕКЛАРАЦИЯ НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНСКА ГРУПА НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ (тесни социалисти)*

София, 21 януари 1920 г.**

Общинските избори на 7 декември 1919 г. не изразиха напълно истинската воля на трудещите се маси в столицата.

Първо, заради това, защото и в тия избори, както и по-рано, не взеха участие *близо половината от възрастното население — жените*, които еднакво с мъжете, и често и повече от тях понасят всички тежести на положението, но които още са лишени от изборително право.

На второ място, извън стотините и хиляди паразитни буржоазни елементи буржоазията използва най-широко своите капитали и богатства, както и господстващото си положение в днешното общество, за да изнуди изборителната воля на маса материално зависими от нея трудещи се изборителни и да подкупи агитатори и фиктивни изборителни.

На трето място, народняшко-демократическото Постоянно присъствие си послужи най-безогледно с общинската изборна машина, за да снабди «свои изборителни» с удостоверения за съдебни решения, както и с изборителни карти на загинали през време на войната и намиращи се в заложничество софийски изборителни, като в същия момент то създаде неизброими препятствия на маса работници, правоимащи по закона изборителни, да

---

* Декларацията е прочетена от В. Мулетаров на първото извънредно заседание на новоизбрания Софийски общински съвет, състояло се на 21 януари 1920 г. (Ред.)

** Дата на оригинала. (Ред.)

се снабдят със съдебни решения, за да упражнят изборителното си право.

На четвърто място, множество работници-избиратели от Захарната фабрика, от трамваите и осветлението, както и от други предприятия, дето се работи на смени, не успяха да се вредят да гласуват през свободното време.

Най-сетне, защото тези избори се произведоха под насилническият режим на военното положение и цензурата.

Поради това Българската комунистическа партия, макар и да излезе от изборите като най-силна партия — с над 6100 гласа и 9 общински съветници, все пак не доби болшинство в новия съвет, *ако и да има на своя страна несъмненото болшинство на столичното население.*

Но и така избраният Общински съвет се оказа съвсем неудобен за софийската буржоазия, затова буржоазните партии употребиха всички усилия, щото Окръжният съд да пресрочи даже максималния по закона срок за прогласяването на новоизбраните общински съветници, като *не зачете 162 гласа, подадени за Комунистическата партия, с което ѝ се отне един мандат* с цел да се даде възможност на народняшко-демократическото кметство да продължи управлението на общината през това време и да оформи извършените от него престъпления и фалшификации по изборите, а също и насилията и преследванията над общинските работници и служещи в свръзка с демонстрациите на 24 и 25 декември 1919 г.

Общинската група на Българската комунистическа партия от името на трудещите се маси в столицата *най-енергично протестира против военното положение и цензурата, против фалшифициране волята на избирателите в изборите на 7 декември 1919 г., против умишленото забивяне на официалното провъзгласяване на новоизбраните съветници, против незачитане всички гласове, подадени за Комунистическата партия, против отнемане на десетия ѝ мандат, както и против насилията и преследванията от страна на досегашните общински управници над общинските работници и служещи.*

Българската комунистическа партия взе *самостоятелно* участие в общинските избори. Тя излезе пред избирателите със *своята комунистическа програма*, която изра-

заява класовите интереси на трудещите се маси, отрича съществуването на сегашната капиталистическа система и *почива върху основите на съветската власт* и на диктатурата на пролетарната, т. е. върху принципа: *който не работи, не трябва да яде; който работи, той само трябва да управлява.*

Избраните общински съветници на Българската комунистическа партия (тесни социалисти) влизат в новия съвет със *същата програма*, която коренно се различава от програмите на всички други десни и «леви» партии. Тая нейна програма може да бъде прокарана само чрез *самостоятелно управление* на общината от страна на Комунистическата партия.

Предвид на това и изхождайки само от интересите на трудещите се маси, които съставляват най-малко три четвърти от цялото население на столицата, комунистическата общинска група заявява, *че не може да влезе в никакви компромиси и съглашения с другите общински групи по управлението на общината*, които групи чрез своето досегашно управление по всички въпроси, като тия по прехраната, жилищата, отоплението и пр., свършено открито защитаваха интересите на кождерите-спекуланти и домопритежатели.

Българската комунистическа партия може да поеме управлението на Софийската община само *самостоятелно*, но понеже в сегашния съвет поради гореизложените причини тя има само 9 мандата, признати от тридесетчленния му състав, *тя остава в опозиция, с твърдото убеждение, че тоя недееспособен и неизразяващ истинската воля на грамадната маса софийски избиратели Общински съвет трябва в най-близко бъдеще да си отиде, да се произведат нови избори, за да могат трудещите се маси чрез своята Комунистическа партия да вземат управлението на общината веднъж завинаги в своите здрави и сигурни ръце.*

Обаче комунистическата общинска група и в опозиция, докато съществува днешният Общински съвет, *ще действа най-решително в защита на трудещите се маси, в защита на общинските служещи и работници и в духа на обявената в изборите комунистическа общинска програма.*

Опирайки се на доверието и подкрепата на трудещите се маси, тя ще употреби също така всичките си усилия, за да не допусне да се вземат в съвета никакви решения, които биха били в ущърб на интересите на тях маси, винаги ръководейки се от принципа: **в с и ч к а т а власт в ръцете на трудещите се!**

Комунистическа общинска група:

*Г. Димитров, Т. Атанасов, Т. Данаилов, В. Мулетаров,
Ламби Кандев, Сами Коен, С. Тодоров,
Б. Луков, Ст. Георгиев*

*В. «Работнически вестник»,
№ 163, 29 януари 1920 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

БЕЛЕЖКИ

¹ *Първият конгрес на БКП (т. с.), започнал работата си като Двадесет и втори конгрес на БРСДП (т. с.), се провежда на 25—27 май 1919 в София. Конгресът преименува партията Българска комунистическа партия (БКП), приема Програмна декларация, утвърждава присъединяването на партията към Комунистическия интернационал. В работата му участвуват 636 делегати от 436 партийни организации и групи и от масовите организации, които партията ръководи. Конгресът обсъжда: 1. Отчет на Централния комитет — Д. Благоев; 2. Отчет на Контролната комисия — Т. Луканов; 3. Отчет на парламентарната група — Г. Димитров; 4. Доклад по вътрешното и международното положение — В. Коларов; 5. Доклад по програмата, задачите и организацията на партията — Хр. Кабакчиев; 6. Доклад на комисията по изменението на устава и правилника на партията — Д. Кондов, и др.*

По доклада на Хр. Кабакчиев е приета Програмна декларация — един от най-забележителните документи, който илюстрира преминаването на партията под знамето на ленинизма. Въз основа на анализа на империалистическия стадий на капитализма в Програмната декларация се определят задачите на пролетариата в условията на новата историческа епоха след победата на Великата октомврийска социалистическа революция. Завоюването на политическата власт се поставя като непосредствена цел на работническата класа в България.

Конгресът приема редица изменения на партийния устав, отнасящи се главно до структурата на партията. Създадени са нови организационни звена — окръжни комитети; учреден е Партиен съвет, в състава на който влизат членовете на ЦК, на Контролната комисия и избрани от конгреса представители на окръжните организации.

Стават оживени разисквания по тактиката на БКП във връзка с появилото се в началото на 1919 «левицарство» в партията и извън нея. «Левите» комунисти се обявяват против участието на партията в буржоазния парламент и призовават към «пряка акция» за завземане на властта. В изказванията и

приетата резолюция е даден решителен отпор на «левите комунисти».

Първият конгрес обсъжда и предложението на създадената след войната малочислена Работническа комунистическа партия (групата на Н. Харлаков) за обединение с БКП (т. с.). Решително са отхвърлени анархосиндикалистките възгледи на групата, както и предложението за обединение на синдикалното движение на основата на синдикалния неутралитет. В приетата резолюция е посочено, че обединението на българския пролетариат и на неговите организации е възможно единствено върху програмните основи, принципите и тактиката на Комунистическата партия.

Конгресът избира нов ЦК в състав от 7 души: Д. Благоев, Г. Кирков, В. Коларов, Хр. Кабакчиев, Г. Димитров, Т. Луканов и Н. Пенев. За секретар-касиер е избран В. Коларов. Избрана е също Контролна комисия: Е. Марковски, Б. Хаджисотиров, Др. Коджейков, В. Падин и д-р Ив. Пашов, и членове на Партийния съвет. — 21.

- ² Георги Димитров има предвид *Първата световна война 1914—1918* — империалистическата война между двете коалиции на капиталистическите държави — германо-австрийския блок (Централни сили) и Антантата, предизвикана от крайното изостряне на противоречията в хода на борбата за преразпределение на света, на колониите и на сферите на влияние. Най-остри са противоречията между Англия (най-старата капиталистическа държава) и икономически засилилата се Германия. Войната избухва на 15 (28) юли 1914 между Австро-Унгария и Сърбия. Към края в нея участвуват 34 държави с население 1,5 млрд. души (75% от населението на Земята).

На 14 окт. 1915 България влиза във войната на страната на Централните сили. Мобилизирани са три армии с обща численост към края на войната — 885 175 души (17% от населението), процент, който не е познат в нито една от воюващите страни.

Военните действия завършват с пълно поражение на Централните сили. По време на войната загиват 9,5 млн. и са ранени 20 млн. души. Окончателните условия за мирните договори с победените страни са изработени на Парижката мирна конференция 1919—1920. Мирният договор с България е сключен на 27 ноем. 1919 в парижкото предградие Ньойи при крайно несправедливи условия. Недалновидната политика на българската буржоазия довежда страната до втора национална катастрофа. — 21.

- ³ Отнася се за *Великата октомврийска социалистическа революция 1917* — първата в световната история победоносна пролетарска революция, извършена от работническата класа в Русия в съюз с трудовото селячество под ръководството на Комунистическата партия начело с В. И. Ленин. В резултат на революцията е съборена властта на буржоазията и помещици-

ците и е установена диктатура на пролетариата във форма на съветска власт. Октомврийската революция открива нова ера в историята на човечеството, основното съдържание на която е преходът от капитализъм към социализъм.

Пролог на Октомврийската революция е революцията през 1905—1907. Първата световна империалистическа война 1914—1918 ускорява революционния процес. Важен етап към социалистическата революция в Русия е Февруарската буржоазно-демократична революция 1917, която отхвърля самодържавието, но не задоволява нуждите на работниците и селяните. Социалистическата революция става непосредствена практическа задача. На 24 окт. 1917 в Петроград започва въоръжено въстание. На 25 окт. са завзети най-важните пунктове на града. През нощта на 25 срещу 26 окт. с шум е превзет Зимният дворец, арестувано е Временното правителство. Вечерта на 25 окт. (7 ноем.) е открит Вторият общоруски конгрес на Съветите, който обявява преминаването на властта в ръцете на Съветите и установяването на диктатура на пролетариата. През нощта на 25 окт. конгресът приема Декрет за мир и Декрет за земята и съставя първото съветско правителство начело с В. И. Ленин. До март 1918 пролетарската революция обхваща цялата страна.

Октомврийската революция се отличава коренно от всички революции в миналото. Тя премахва експлоатацията на човек от човека и всички форми на социален и национален гнет. Тя слага край на световното господство на капитализма. Светът се разделя на две социално-икономически системи — социалистическа и капиталистическа. Под влияние на революцията се засилва революционната борба на трудещите се в развитите капиталистически държави и националноосвободителните борби на колониалните и зависимите народи. Победата на Октомврийската революция поставя работническата класа в центъра на съвременната епоха и ознаменува нов етап в развитието на международното работническо движение. Октомврийската революция е идейна победа на ленинизма над реформизма и ревизионизма. Тя сочи пътя, открива форми и методи за преобразуване на обществото, които придобиват интернационален характер.

Октомврийската революция намира силен отзвук в България както в тила, така и на фронта. БРСДП (т. с.) посрещна с възторг революцията, напълно се солидаризира с нейните идеи и разгръща широка дейност за тяхното популяризиране. Победата на Октомврийската революция поставя началото и оказва огромно въздействие върху процеса на идейното и политическото превъоръжаване на партията с ленинизма. — 21.

⁴ Георги Димитров има предвид *Декрета за мир* — първия декрет на съветската власт, приет на II общоруски конгрес на Съветите на работническите и войнишките депутати (26 окт./ 8 ноем. 1917). В документа, подготвен от В. И. Ленин, се съдържат предложения към всички народи и правителства за

незабавни преговори за сключване на общ справедлив и демократичен мир без анексии и контрибуции. Декретът за мир е важен програмен външнополитически документ на съветската власт; той съдържа основните принципи на съветската външна политика — за мир и мирно съвместно съществуване на държавите с различен обществен строй. Управляващите кръгове в империалистическите държави от Съглашението отклоняват мирното предложение на съветското правителство, поради което то е принудено да започне преговори с Германия и нейните съюзници, включително и с България, завършили с подписването на т. нар. Брест-Литовски мирен договор (3 март 1918). — 21.

- ⁵ *Законът за амнистия* е гласуван от IV извънредна сесия на XVII обикновено НС на 31 дек. 1918 под въздействието на борбата на трудещите се за освобождаване на осъдените и подсъдимите за участие в антивоенното движение и за прекратяване преследванията против участниците във Войнишкото въстание 1918. Предвижда се амнистия за лица, отговорни по някои членове от Наказателния закон и пред военносъдебните закони. Влиза в сила от 4 ян. 1919.

Парламентарната група на БРСДП (т. с.) първа внася в Народното събрание законопроект за амнистия още на 4 ноем. 1918. В мотивите към законопроекта партията осъжда войната като грабителска и империалистическа и посочва причините, предизвикали антивоенното движение в армията. Законопроектът за амнистия на БРСДП (т. с.) е поставен на дневен ред за обсъждане в Народното събрание заедно с правителствения законопроект, но не е одобрен от народните представители на буржоазните и дребнобуржоазните партии. — 22.

- ⁶ Става дума за *Войнишкото (Владайско) въстание 1918* — първия въоръжен опит за събарянето на монархическата власт в България и за установяване на републиканско управление.

Участието на България в Първата световна империалистическа война (1915—1918) предизвиква големи стопански затруднения, продоволствена криза и глад. Под влияние на Октомврийската революция 1917 и в резултат на тежкото положение на масите избухват войнишки бунтове, организирани от нелегални войнишки комитети, ръководени от тесни социалисти. Пробивът на Южния български фронт (15—18 септ. 1918) изправя България пред военна и политическа катастрофа. Отстъпващите войнишки части се насочват към София, за да потърсят отговорност от виновниците за погрома. След като заемат Главната квартира в Кюстендил (24 септ.), въстаниците се съсредоточават в Радомир, където на 27 септ. Райко Даскалов обявява България за република с председател Ал. Стамболийски. Ръководителите на въстанието проявяват мудност, с което се дава възможност на правителството да организира силите си за контранастъпление. На 29 септ. то подписва в Солун примирие със Съглашението. Цар Фердинанд е принуден да

абдикира. На 29 срещу 30 септ. въстаническите части достигат околностите на София, където са посрещнати от правителствени войски и от 217 германска дивизия, и въпреки упоритата си съпротива са разбити. Въстанието е жестоко потушено; във Владайското дефиле са избити над 2500 души, а други 10 000 въстаници са изправени пред военен съд.

Неуспехът на Войнишкото въстание се дължи на липсата на вече военно и политическо ръководство. БРСДП (т. с.), която със своята цялостна дейност обективно подготвя масите за въстание, не съумява да се ориентира правилно в обстановката, да възглави стихийното войнишко въстание, да му придаде правилна политическа насока и организираност и да го обедини с борбата на трудещите се от вътрешността на страната.

Войнишкото въстание е пръв стихийен опит в България за превръщането на империалистическата война в гражданска, за насочване на страната по демократичен път на развитие. Въпреки поражението то има огромно международно значение, като ускорява завършването на войната. По този повод В. И. Ленин пише: «Вземете България. На пръв поглед такава страна като България не би могла да бъде толкова опасна за англо-американския империалистически колос. Но революцията в тази малка, слаба, съвсем безпомощна страна обърка англо-американците и ги принуди да поставят условия за примирие, които са равни на окупация. . .» (Ленин, В. И. Събр. съч. Т. 37. С., 1982, с. 152). — 22.

⁷ *Българската комунистическа партия (БКП)* е създадена като Българска социалдемократическа партия (БСДП) по инициатива на Димитър Благоев на учредителния конгрес, състоял се на връх Бузлуджа на 20 юли (2 авг.) 1891. От 1894 се нарича Българска работническа социалдемократическа партия (БРСДП). В БРСДП се оформят две течения: революционно-марксистско — начело с Д. Благоев, и реформистско-опортюнистическо — възглавявано от Янко Сакъзов. Борбата между революционните марксистки и опортюнистите се задълбочава и изостря, като засяга всички въпроси на организацията, теорията и практиката на социалистическото и работническото движение. Д. Благоев и неговите съратници Гаврил Георгиев и Георги Кирков довеждат борбата против общоделците до пълно организационно скъсване с тях, утвърдено от X конгрес на БРСДП в Русе (1903). Това е ярка изява на нейната революционна марксистка същност. БРСДП, известна след 1903 като партия на тесните социалисти, е близка, родствена на Болшевишката партия. Тя посреща с възторг победата на Октомврийската революция 1917 и разгръща широка дейност за популяризиране на нейните лозунги. Под влияние на идеите на Октомврийската революция БРСДП (т. с.) започва да се превъоръжава с ленинизма, става една от съснователките на Комунистическия интернационал и за разлика от много други партии влиза в

него без разцепление. На своя XXII конгрес (1919) тя се преименува **Б ъ л г а р с к а к о м у н и с т и ч е с к а п а р т и я** (тесни социалисти). Конгресът приема Програмна декларация в духа на ленинизма.

В периода на следвоенната революционна криза (1919—1923) БКП (т. с.) все повече се утвърждава като авангард на трудещите се в борбата срещу настъплението на капитала и израства като първостепенна политическа сила в страната. Под нейно непосредствено ръководство работят ОРСС, БКМС и други масови организации. Партията е организатор и ръководител на внушително стачно движение срещу експлоатацията, глада и скъпотията, застава начело на борбата за изгонването на белогвардейците врангелисти от България. През 1920 тя завоюва големи изборни успехи и парламентарната ѝ група е на второ място (след БЗНС) по брой на депутатите. Същата година тя спечелва изборите в 32 градски и 65 селски общински съвети.

В борбата против настъплението на буржоазната реакция БКП (т. с.) прави практически стъпки за единодействие с БЗНС, но все още не оценява по ленински демократичните организации като свои съюзници. По време на военnofaшисткия преврат на 9 юни 1923 ЦК на БКП (т. с.) заема позиция на «неутралитет» и ненамеса в развиващите се събития. С помощта на Коминтерна партийното ръководство преодолява погрешната деветоюнска тактика и се ориентира към сплотяване на антифашистките сили за борба против фашистката диктатура. През септ. 1923 БКП (т. с.) организира и ръководи първото народно антифашистко въстание в света. Поради редица обективни и субективни причини въстанието завършва с неуспех, но то е преломен момент в ленинизацията на партията.

През 1924 със ЗЗД БКП (т. с.) е обявена извън законите и е принудена да работи в условията на нелегалност, като продължава идейното, стратегическото и тактическото си превъоръжаване с ленинизма. Под нейно ръководство се създават легални раб. организации — Независимите раб. проф. съюзи (НРПС) (1925), РП (1927), РМС (1928) и др. През 1936—1939 в духа на решенията на VII конгрес на Коминтерна (1935) партията възприема курс на изграждането на единен работнически и на широк народен антифашистки фронт в страната. След започването на Втората световна война БРП мобилизира трудещите се в страната за борба против въвличането на България във войната. В деня на вероломното нападение на хитлеристка Германия над СССР (22 юни 1941) ЦК на БРП възприема курс на въоръжена борба против монархофашизма. През 1942 по инициатива на Г. Димитров и под ръководството на партията започва изграждането на Отечествения фронт (ОФ), който обединява всички патриотични и демократични антифашистки сили на народа. В страната се разгръща партизанско движение. През пролетта на 1943 се поставят основите на Народоосвободителната въстаническа армия (НОВА). БРП организира и ръководи Деветосептемврийското народно въстание 1944, което с решаващата помощ на

Съветската армия събаря монархофашистката диктатура, установява народнодемократична власт (по своята същност — диктатура на пролетариата) и открива пътя за построяването на социализма в България.

След 9 септ. 1944 партията, която се нарича вече БРП (к), ръководи борбата за укрепване на народната власт, участието на българския народ във войната за окончателния разгром на фашистка Германия и социалистическото преустройство на страната.

Големите успехи, които БКП постигна в социалистическото изграждане на страната, се дължат на нейната последователна марксистко-ленинска политика, на безкористната помощ на КПСС и СССР, както и на сътрудничеството ѝ с останалите страни от социалистическата общност.

БКП е съставна част на международното комунистическо и работническо движение, с определени приноси в неговата теория и практика. В съвременните условия тя отстоява твърдо принципите на пролетарския и социалистическия интернационализъм и води непримирима борба за запазване чистотата на марксизма-ленинизма. — 22.

- ⁸ *Тютюноработническото дружество «Защита»* в гр. Ксанти (Скеча) е основано през 1908 първоначално като независим и чисто професионален тютюноработнически клуб за българи, гърци и турци с название Ксантийски тютюноработнически синдикат «Защита». Постепенно се превръща в класова работническа организация, която поддържа тесни връзки с Тютюноработническия съюз и ОРСС. През 1919 обединява около 3000 работници от ксантийските складове за сортировка на тютюн. Ръководи големите стачки на ксантийските тютюноработници (апр. 1914 и май—юни 1919), които завършват с успех.

Георги Димитров следи отблизо дейността на дружество «Защита» и борбите на ксантийските тютюноработници и активно защитава техните интереси (вж Съч. Т. 4. С., 1983, с. 337, 338, 370—377). На 21 апр. 1919 участва в конференции на дружеството, която взема решение то да бъде присъединено към Тютюноработническия съюз при ОРСС. — 23.

- ⁹ Отнася се за *Общия работнически синдикален съюз (ОРСС)* — първата класова революционна професионална организация на работниците в България; основан на учредителен конгрес в Пловдив (21—22 юли 1904), състоял се непосредствено след XI конгрес на БРСДП (т. с.). Партийният конгрес подкрепя инициативата за обединяване на синдикатите в общ съюз и се изказва за създаване на тесни идейни и организационни връзки «между партията, от една страна, и проектирания общ съюз на българските синдикати, от друга, като се запазва пълната негова автономия». Съгласно приетия от учредителния конгрес устав ОРСС има за задача «да обединява работническото синдикално движение върху почвата на класовата борба, за защита на материалните и духовните интереси на труда». Съюзът се

ръководи от Синдикален комитет, членовете на който заедно с членовете на ЦК на БРСДП (т. с.) образуват Общ работнически съвет — израз на връзките между партията и синдикалното движение. По места се изграждат местни работнически съвети, в които се включват по един представител на настоятелствата на работническите синдикати и членовете на Местния партиен съвет. ОРСС стои решително на позициите на класовата борба и международната работническа солидарност, води борба против опортюнизма в работническото движение. Участва активно в международното профсъюзно движение и е един от основателите и дейните членове на Профинтерна (1921—1937). Забранен от фашистката власт след разгрома на Септемврийското антифашистко въстание 1923 по силата на ЗЗД (1924). Продължава да работи полулегално до апр. 1925. Секретари на ОРСС са Г. Кирков (1904—1909) и Г. Димитров (1909—1923), който от 1905 до 1909 е деловодител и член на Синдикалния съвет и на Общия работнически съвет. — 23.

¹⁰ Георги Димитров има предвид *общата стачка на работниците от тютюневите складове в Ксанти*, обявена на 21 май 1919. 3000 тютюноработници напускат работа с искане за увеличаване на надниците със 100% и за намаляване на работния ден. Синдикалният комитет на ОРСС организира акция в подкрепа на стачкуващите и им изпраща помощ от 25 000 лв. Борбата им се ръководи от Тютюноработническото дружество «Защита». На 3 юни стачката е прекратена с успех; надниците са увеличени със 70%. — 23.

¹¹ *Единадесетият конгрес на ОРСС* се провежда на 28 май 1919 в София, непосредствено след I конгрес на БКП (т. с.). Той определя задачите на работническите синдикати в новата революционна епоха. Присъствуват 186 делегати. Дневен ред: 1) Отчет за дейността на ОРСС за периода 1915—апр. 1919 — прочетен от Ж. Димитров; 2) Доклад на Контролната комисия на ОРСС — М. Хлебаров; 3) Предстоящите задачи на синдикалното движение — Г. Димитров; 4) Изменения в Устава на ОРСС — Др. Коджейков. По обсъдените проблеми са приети съответни резолюции. Конгресът избира за членове на Синдикалния комитет: Г. Димитров (секретар), Ж. Димитров (помощник-секретар), А. Иванов, Т. Ненков, С. Тодоров, Л. Мартинов, Др. Коджейков, Н. Пенев и Ал. Георгиев; за допълнителни членове — Я. Иванов, П. Митев и Ст. Стойнов. В състава на Контролната комисия влизат: М. Хлебаров, Ив. Костадинов, Т. Цветков и Ал. Иванов. — 25.

¹² *Съюзът на бръснаро-фризьорските работници* е основан на 7 ян. 1914 и обединява работниците от бръснарските подсекции на Съюза на фабричните и други работници. Влиза в състава на ОРСС. В първите месеци на 1914 има три секции. От началото на 1915 остава да съществува само Софийската секция,

- която по време на Първата световна война (1915—1918) преустановява дейността си. В края на 1918 съюзът е възстановен и през дек. 1921 има 9 секции. Разтурен е през 1924 по силата на ЗЗД. — 28.
- ¹³ Отнася се за *Закона за положението и заплатите на работниците и служещите в частните заведения и предприятия през време на войната*, приет на 26 март 1917 от III редовна сесия на XVII обикновено НС и обнародван в «Държавен вестник», № 86, от 24 апр. с. г. Още преди правителствения законопроект на 1 авг. 1916 парламентарната група на БРСДП (т. с.) внася свое законодателно предложение, възобновено на 3 ноем. с. г. (вж Стенографски дневници, XVII ОНС, III РС, 46 з., с. 1008—1009). На 22 февр. 1917 то е прието «по принцип» на първо четене и заедно с предложението на БРСДП (о) е изпратено в съответната парламентарна комисия. На 22 март при първото четене на правителствения законопроект от името на парламентарната група на БРСДП (т. с.) се изказва Г. Димитров (вж Съч. Т. 7, 1984, с. 415—416); на 25 март при второто четене той прави предложения по чл. 2, 6 и 7 (вж Съч. Т. 7, с. 421). — 29.
- ¹⁴ Става дума за *Съюза на строителните работници*, създаден през 1912 на основата на изградените след 1904 групи и дружества на строителните, каменоделските, бояджийските и керамичните работници; влиза в състава на ОРСС. Наскоро след създаването си установява връзки с Международния секретариат на строителните работници. По време на Балканските войни (1912—1913) преустановява своята дейност. На I конференция на съюза (24—25 май 1914) участвуват представители на пет организации от страната. След Първата световна война към него се присъединява Работническото бояджийско дружество в София. Първият редовен конгрес се провежда през 1920. Съюзът ръководи борбите на строителните работници в страната за подобряване на трудовите условия. Разтурен е през 1924 по силата на ЗЗД. — 29.
- ¹⁵ *Тютюноработническият съюз (ТС)* е основан през юли 1908 на конференция на тютюневите работници, състояла се в Габрово под ръководното участие на Г. Димитров; влиза в състава на ОРСС. Ръководството на съюза е възложено на Тютюноработническият синдикат в Пловдив. Печатен орган — в. «Тютюноработник». Първ секретар на съюза е Н. Господинов, по-късно — Ст. Кираджиев. Важна роля в ръководството му играе В. Коларов. Първият редовен конгрес на ТС се провежда на 9 апр. 1911 в София. През 1909 съюзът е приет в Международния тютюноработнически секретариат. До Балканската война 1912—1913 ТС организира и ръководи стачките на тютюневите работници в Русе, Варна, Хасково, Пловдив, Шумен, Самоков и др. Войните (1912—1913 и 1915—1918) прекъсват дейността му

В условията на следвоенната революционна криза е начело на масовите стачни борби на тютюневите работници (1919, 1922). След въвеждането на ЗЗД (1924) е забранен; действава полу-легално до Априлските събития 1925. — 29.

¹⁶ *Съюзът на земеделските, горските, лозарските и градинарските работници* е създаден като професионална организация на селскостопанския пролетариат в България в началото на юни 1919 на конференция на делегатите на селските партийни групи, присъствували на Първия конгрес на БКП (т. с.) (1919), и на членове на Синдикалния комитет. Влиза в състава на ОРСС. За неговото създаване и укрепване непосредствена помощ оказва Г. Димитров. Първ секретар на съюза е П. Георгиев, по-късно А. Бояджиев. Печатен орган — в. «Селски вестник» — орган на ЦК на БКП (т. с.) за селото. Първият редовен конгрес на съюза е проведен от 25 до 28 септ. 1920 в София. Съюзът установява връзки с професионалните организации на селскостопанските работници в балканските страни, Съветския съюз, Чехословакия и отчасти с Франция. Участва в работата на Международния комитет за организация, пропаганда и дейност сред земеделските работници във всички страни, основан през юли 1921 в Москва. През 1919—1923 съюзът организира и ръководи борбите на селскостопанския пролетариат за подобряване условията на труда в селското и горското стопанство. Неговите членове участвуват активно в общите класови битки на българската работническа класа. Разтурен е през 1924 по силата на ЗЗД. — 30.

¹⁷ *Келнеро-готварският съюз (КГС)* е основан на учредителен конгрес в София (16—19 ноем. 1907) първоначално като Келнерски съюз. В работата на конгреса участва Г. Димитров, който оказва конкретна помощ при изработването на устава с оглед съюзът да се изгради като революционна работническа професионална организация. До VIII конгрес (юни 1919), когато се присъединява към ОРСС, КГС съществува като политически неутрална организация, но от 1912 съюзен секретар е тесният социалист Стамат Георгиев, който е в непрекъснат контакт с Г. Димитров. Печатен орган — в. «Келнерски глас» (1908—1934). Съюзът ръководи стачните борби на келнерските и готварските работници. След 1923 минава на неутрални позиции. Разтурен през 1934 от деветнадесетомаяското правителство. — 30.

¹⁸ Отнася се за *Съюза на транспортните работници в България, (СТР)* — създаден на учредителен конгрес в София (6 март 1911) чрез обединяването на Железничарския синдикат, Телеграфопощенския и телефонен синдикат и Съюза на пристанищните работници. В работата на конгреса участвуват Д. Благоев, Г. Кирков и Г. Димитров. Конгресът решава вестниците «Железничар», «Телеграфопощенски вестник» и «Пристанищен работник» да продължават да излизат като органи на съюза и

същевременно да се издава периодично бюлетин на съюза. За секретар на Управителния комитет е избран Драгой Коджейков. СТР влиза в състава на ОРСС. Поставя си за цел да защитава интересите на транспортните работници в България на основата на класовата борба. Г. Димитров подпомага непосредствено дейността на съюза, който става най-многобройната работническа професионална организация в страната. От май 1911 членува в Международната транспортна федерация. Съюзът оказва помощ или непосредствено ръководи стачните борби на транспортния пролетариат (общата стачка на пристанищните работници в Бургас през септ. 1911, стачката на пристанищните работници във Варна през юни-юли 1912, Транспортната стачка 1919—1920 и др.). След 1919 дейци на съюза поддържат радиовръзките на ЦК на БКП с Коминтерна. От приемането на ЗЗД (1924) до Априлските събития 1925 СТР работи полулегално, след което прекратява съществуването си. — 30.

¹⁹ *Работническият рудничарски съюз (PPC)* е създаден на учредителен конгрес в края на март 1909 на основата на Рудничарския синдикат в Перник и с участието на синдикалните групи в други мини; влиза в състава на ОРСС. Учредителният конгрес приема Устав на PPC и избира ръководни органи. Г. Димитров редактира в. «Рудничар» (1902—1912) и непосредствено ръководи рудничарските борби и стачки. Третият (1911) и IV (1912) конгрес на PPC го избират за секретар на съюза. От 1913 до 1924 секретар е Т. Ненков. В навечерието на Балканската война съюзът се масовизира. През военните години (1912—1913 и 1915—1918) дейността му е ограничена. След Първата световна война се разраства и укрепва, голяма роля за което изиграва организационната и политическата дейност на Г. Димитров сред миньорите. През 1919—1921 PPC организира и ръководи масовите миньорски стачни борби. В началото на 1922, след дългогодишно прекъсване, започва да излиза отново в. «Рудничар». PPC е разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 30.

²⁰ Има се предвид коалиционното правителство, образувано на 28 ноем. 1918 начело с Т. Теодоров, лидер на Народната (народняшка) партия. В него участвуват и представители на Социалдемократическата партия; БЗНС, Демократическата, Радикалдемократическата и Прогресивнолибералната партия. В този състав кабинетът управлява до 7 май 1919. — 32.

²¹ Георги Димитров има предвид лидерите на широкосоциалистическата партия и нейните представители в правителството на Т. Теодоров — д-р П. Джидров — министър на правосъдието, и Я. Сакъзов — министър на търговията, промишлеността и труда. Лидерите на БРСДП (о) фактически се обявяват срещу акциите на трудещите се против скъпотията и глада, за по-добряване условията на живот и труд. Министрите широки

- социалисти чрез демагогия и обещания се стремят да потушат народната съпротива. — 32.
- ²² *Обединеният общ работнически синдикален съюз (ОБОРСС)* е създаден през юли 1908 чрез сливането на общоделския Свободен общ работнически синдикален съюз и синдикатите при анархолибералския Работнически социалдемократически съюз «Пролетарий». Обединението се извършва на основата на т. нар. «синдикален неутралитет», чийто привърженици (Я. Сакъзов, Ас. Цанков, Ил. Янулов и др.) отхвърлят необходимостта от идейни и организационни връзки между социалдемократическата партия и синдикалното движение. През март 1909 се провежда обединителен учредителен конгрес, който приема Устава на ОБОРСС. Обединеният синдикален съюз стои на реформистки позиции и води постоянна борба с ОРСС. В стремежа си да наложи обединение на синдикалното движение в България на основата на «синдикалния неутралитет» прибегва до помощта на Международния синдикален секретариат. В годините на войните (1912—1913 и 1915—1918) в редовете на ОБОРСС настъпва разединение. Разногласията между съществуващите още от основаването му две течения — десноопортюнистическо и левоцентристко — се задълбочават и през май 1919 се стига до разцепление. Десницата (около в. «Работническа борба») се слива през дек. с. г. със Съюза на съюзите в Конфедерация на труда. Левицата (около в. «Работническа защита»), под чието влияние е СК на ОБОРСС, през септ. 1920 се присъединява към ОРСС. — 33.
- ²³ *«Независими социалисти»* — привърженици на Н. Харлаков в местните организации на БРСДП (о), които след Първата световна война напускат широкосоциалистическата партия и се обособяват в самостоятелни организации и групи; през апр. 1919 те образуват Българска работническа комунистическа партия (по-подробно вж бел. № 80). — 33.
- ²⁴ *Местните работнически съвети* се създават по решение на учредителния конгрес на ОРСС (1904). В състава им влизат членове на Местния партнен комитет и един член от настоятелството на местната синдикална организация. Имат за задача да организират всички общи работнически мероприятия в съответното селище. Осмият конгрес на ОРСС (1911) дава нова насока на дейността на местните работнически съвети. В приетата по този въпрос резолюция се обръща внимание на тяхната роля и задачи като «съединително звено между политическите и синдикалните организации в отделните местности». По решение на XI синдикален конгрес (1919) в състава на местните работнически съвети влизат Местният партнен комитет (изцяло или негови делегати), по един делегат на професионалните секции и подсекции, по един делегат на организациите на служителите, учителите, инвалидите, младежите и на женските комунистически комисии. — 35.

- ²⁵ На 17 юни 1918 Георги Димитров е осъден от Русенския военно-полеви съд на 3 години строг тъмничен затвор «за подбуждане на военнослужещи против чинпочитанието и дисциплината във военно време». За повод е използван възникналият между него и действащ офицер спор във влака от Велико Търново за Горна Оряховица (18 авг. 1917), при който Димитров е защитил ранен войник. Георги Димитров изтърпява част от присъдата си от 29 авг. до 16 дек. 1918, когато е освободен при частично помилване. — 38.
- ²⁶ *Работническият шивашки съюз (РШС)* е основан през лятото на 1907 на конференция на шивашките работници; обединява всички шивашки синдикати и секции в страната. Влиза в състава на ОРСС. От 1909 започва да издава в. «Шивашки работник», чийто редактор до 1912 е Люба (Любича) Ивошевич-Димитрова. РШС ръководи почти всички стачки на шивашките работници в страната до военнофашисткия преврат на 9 юни 1923. Като член на Международния работнически шивашки съюз поддържа широки интернационални връзки. Г. Димитров следи отблизо дейността на съюза, подпомага редактирането и издаването на в. «Шивашки работник», участва в работата на съюзните конгреси. РШС е разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 38.
- ²⁷ *«Граждански мир»* (във Франция — «Свещено единство», в Англия — «Мир в промишлеността») — лозунг, издигнат от буржоазията по време на Първата световна война 1914—1918 и възприет от социалшовинистите на Втория интернационал. По същество означава прекратяване на класовата борба по време на войната, подкрепа на своите империалистически правителства и открито класово сътрудничество с империалистическата буржоазия. Центристките групи на социалдемократическите партии, макар и да не се изказват за прекратяване на класовата борба, фактически поддържат този лозунг. Непримиримата борба против политиката на «граждански мир» водят В. И. Ленин и болшевиките, издигайки лозунга за превръщането на империалистическата война в гражданска.
- В България лидерите на широкосоциалистическата партия поддържат политиката на «граждански мир», под предлог че войната има справедлив за страната характер, тъй като България воюва за осъществяването на своите национални идеали. Единствено БРСДП (т. с.) категорично се обявява против войната и гласува в Народното събрание против военните кредити. — 38.
- ²⁸ Тежкото икономическо положение на България по време на Първата световна война (1915—1918) създава недоволство сред народа. БРСДП (т. с.) разгръща активна работа в тила и на фронта, популяризирайки лозунгите на Великата октомврийска революция 1917 за прекратяване на войната, за мир без анексии и контрибуции, в защита на младата съветска държава. Тя и

дава нелегално позиви и листовки, разпространява «Работнически вестник», създава войнишки комитети, които ръководят антивоенното движение на фронта. Недоволството обхваща и трудещите се в тила. По градове и села избухват бунтове на жените, провеждат се демонстрации с искания за мир, за връщане на войниците от фронта, за хляб, против забогатяващите от войната спекуланти, против произволите на кметовете, бирниците и реквизиционните комисии.

След Солунското примирие (септ. 1918) под ръководството на БРСДП (т. с.) се провеждат масови протестни акции на трудещите се против военното положение и цензурата, против скъпотияга и спекулата, за организиране прехраната на населението, за въвеждане на прогресивно-подоходен данък, за конфискуване на натрупаните по време на войната печалби, за даване под съд виновниците за участието на България във войните и за сполетелиге страната тежки национални катастрофи. Многобройните протестни телеграми и резолюции са доказателство за настъпилния прелом в съзнанието на масите в годините на войната, за стремежа им към коренно преустройство на обществото. — 38.

²⁹ *Законът за хигиената и безопасността на труда* е приет от III редовна сесия на XVII обикновено НС на 5 апр. 1917, утвърден с Указ № 25 от 5 апр. и обнародван в «Държавен вестник», № 129 от 15 юни с. г. С него се урежда хигиената и безопасността на труда в индустриалните, занаятчийските, търговските, строителните и транспортните предприятия. Глава V «Контрол и наказания» предвижда контролът по приложението и изпълнението на закона, както и на правилниците и наредбите към него, да се осъществява от Министерството на търговията, промишлеността и труда чрез назначаването на главни и окръжни инспектори по труда. В действителност законът не се прилага, за което свидетелствуват многобройните протести на работническите синдикати пред министерството.

Георги Димитров активно участва в обсъждането на законопроекта, прави конкретни предложения за неговото разширяване и усъвършенствуване в духа на истинското работническо законодателство (вж Съч. Т. 5, С., 1984, с. 435—441). — 39.

⁸⁰ Отнася се за *Закона за осигуряването на работниците и служещите в случай на злополука и болест*, приет от IV редовна сесия на XVII обикновено НС на 7 апр. 1918, утвърден с Указ № 14 от 26 май и обнародван в «Държавен вестник», № 132 от 15 юни с. г.

Георги Димитров участва активно в обсъждането на вносената от Министерството на търговията, промишлеността и труда законопроект. На 4 апр. 1917 от името на парламентарната група на БРСДП (т. с.) в голяма реч той развива и обосновава предложенията на групата за разширяване, изменение и допълнение на правителствения законопроект и за неговото

превръщане в закон, който да гарантира пълна и задължителна осигуровка на работниците и служещите в случай на злополука, болест, инвалидност, старост и безработица; разноските да се поемат от държавата и работодателите. По-късно той отстоява тези предложения и в съответната парламентарна комисия. — 39.

- ³¹ Георги Димитров има предвид борбите на рудничарите от мина «Перник» през пролетта на 1919 — първия сигнал за организирана стачна борба след войната. Още на 8 дек. 1918 представители на миньорите се явяват пред министъра на търговията, промишлеността и труда Я. Сакъзов и поставят искания за увеличаване на заплатите и за намаляване на работния ден, за подобряване храната и жилищата и т. н. На 24 ян. 1919 работниците, недоволни, че не са получили отговор на представените от тях искания, напускат работа за 2 часа. На следващия ден рудничарите избират комисия, в която е включен и Г. Димитров. На 27 ян. тя излага пред министър Я. Сакъзов новите 19 искания на пернишките миньори: за корекция на щатните таблици, за 8-часов работен ден, за въвеждане на три смени, за охрана на труда в галерните, за отпускане на болнични пари за боледуващите работници, за демилитаризиране на мината и т. н. Министърът приема формално само онези искания, които се отнасят непосредствено до положението на рудничарите, за да притъпи бдителността на работниците. В Перник са увеличени правителствените военни сили. На 17 февр. 1919 са извършени масови арести. Между арестуваните са Г. Димитров, съпругата му Л. Димитрова и ръководители на Работническия рудничарски съюз. Седем миньори начело с Т. Ненков (секретар на Рудничарския съюз) са предадени на военнополови съд с искане да им се наложи смъртно наказание. Около 150 най-активни членове на Рудничарския съюз са изпратени в Тревненския балкан, където са принудени да работят под стража и без заплата. Други 500 миньори са уволнени.

В Перник е установено извънредно положение. Работническият клуб е затворен, всякакви събрания са забранени. В отговор на правителствения терор миньорите организират т. нар. «мъртва стачка», в резултат на която производството на въглища значително намалява.

В защита на пернишките миньори се вдига цялата работническа класа. ЦК на БРСДП (т. с.) издава специален Позив към работническата класа в България в подкрепа на справедливите искания на миньорите и срещу терора на военните власти. На 21 февр. Г. Димитров отправя питане в Народното събрание до министър-председателя, министъра на войната и министъра на търговията, промишлеността и труда във връзка с правителствения терор в мина «Перник», а на 28 февр. произнася реч в Народното събрание по този повод.

Правителството е принудено да отстъпи. Въведен е 8-часов работен ден, работническите заплати са увеличени със 150—

200%, интернираните в Тревненския балкан са освободени, повечето от подсъдимите са оправдани. — 40.

³² Става дума за *Международния синдикален секретариат (МСС)* — международен център на националните синдикални централи, създаден през 1901 в Копенхаген на I конференция на секретарите на професионалните съюзи в Германия, Англия, Белгия, Дания, Франция, Норвегия и Швеция с цел да се поддържат постоянни връзки между профсъюзите от различните страни. Седалището на секретариата е в Германия. От 1903 негов неменяем председател е Карл Легин — деец на германското профсъюзно движение, опортюнист. Дейността на МСС е подчинена на политиката на десните опортюнисти и се ограничава главно в събиране на информация и разглеждане на някои организационни въпроси. През 1913 МСС се преименува в *Международна федерация на професионалните съюзи*, която през Първата световна война 1914—1918 се разпада; през 1919 е възстановена под названието *Амстердамски интернационална профсъюзите*. — 43.

³³ *Стокхолмската международна синдикална конференция* е свикана на 8 юни 1917 по инициатива на Амстердамското отделение на Берлинското бюро на Международната федерация на профсъюзите с цел да се възстановят международните синдикални връзки. Представителите на синдикалните централи на Англия, Франция, Италия и Белгия отказват да заседават с представители на страни, които се намират в състояние на война с техните държави. Поради тесния състав на представителите конференцията не постига целта си.

СК на ОРСС отказва да участва в конференцията и осъжда социалпатриотите и от двете коалиции. — 43.

³⁴ *Бернската синдикална конференция* се провежда от 2 до 4 окт. 1917 с участието на делегати от Германия, Дания, Швеция, Австро-Унгария, Норвегия и Холандия. Конференцията приема резолюция, в която се настоява правителствата на воюващите държави да гарантират в бъдещия мирен договор правата на работническата класа — свобода на организиране, намален работен ден и т. н. Един от основните въпроси, който се разисква на конференцията, е за преместването на седалището на Международната федерация на професионалните съюзи, известна все още като *Международен синдикален секретариат (МСС)*, от Берлин в неутрална страна. Поради противодействието на германските делегати начело с К. Легин въпросът не е разрешен. Взето е решение да се създаде временен клон на МСС в Амстердам, който да изпълнява посреднически функции. — 43.

³⁵ *Цимервалдска конференция 1915* — международна социалисти-

ческа конференция, състояла се на 23—26 авг. (5—8 септ.) в Цимервалд, близо до Берн (Швейцария). Свикана е по инициатива на италианските и швейцарските социалисти. Присъствуват 38 делегати от 11 европейски страни: Германия, Франция, Италия, Русия, Полша, България, Румъния, Швеция, Норвегия, Холандия и Швейцария. Делегат на БРСДП (т. с.) в Цимервалд е В. Коларов. Заедно с Кр. Раковски той представява Балканската работническа социалдемократическа федерация. Дневен ред: 1. Доклади на представителите на отделните страни; 2. Съвместна декларация на представителите на Германия и Франция; 3. Предложение на Цимервалдската левица за приемане на принципна резолюция; 4. Приемане на манифест; 5. Избор на Интернационална социалистическа комисия; 6. Приемане на резолюция за съчувствие към жертвите на войната и към преследваните.

Основният въпрос, който се обсъжда на конференцията, е борбата на пролетариата за мир. Разгръща се остра борба между революционните интернационалисти (т. нар. Цимервалдска левица) начело с В. И. Ленин и кауцкианското мнозинство в конференцията. Мнозинството отхвърля внесените от левицата проектоманифест и проекторезолюции за войната и за задачите на социалдемократите, които разкриват империалистическия характер на войната и осъждат решително социалшовинизма. Конференцията приема компромисен манифест, който посочва империалистическия характер на войната, осъжда, макар и недостатъчно рязко, шовинизма на партиите от Втория интернационал и призовава работниците от Европа на борба против войната, за мир без анексии и контрибуции. В манифеста обаче няма призив за революционни акции на масите против войната, за пълно скъсване със социалшовинизма, не се посочват причините за краха на Втория интернационал. Независимо от това Ленин преценява конференцията като «крачка напред» към идейното и практическо скъсване с опортюнизма и социалшовинизма.

БРСДП (т. с.) стои на позиции, близки до Цимервалдската левица, но тя все още не е възприела главните большевишки лозунги за борба против войната. Нейният представител на конференцията не се присъединява към левицата и гласува без уговорки за манифеста на мнозинството. — 43.

³⁸ *Кинталска конференция 1916* (В т о р а ц и м е р в а л д с к а к о н ф е р е н ц и я) — втората международна социалистическа конференция на Цимервалдското обединение, състояла се от 24 до 30 април 1916 в Кинтал, близо до Берн (Швейцария). В работата на конференцията вземат участие 43 делегати от 10 страни: Германия, Франция, Италия, Русия, Полша, Австрия, Сърбия, Швейцария, Норвегия и Португалия. БРСДП (т. с.) не е представена на конференцията, тъй като нейните делегати Г. Кирков и В. Коларов стигат до Виена, но не са допуснати в Швейцария. По същата причина отсъствуват и делегатите на социалдемократическите организации в САЩ, Румъ-

ния, Англия, Гърция и Швеция. На конференцията са обсъдени следните въпроси: 1) Борбата за прекратяване на войната; 2) Отношението на пролетариата към въпросите на мира; 3) Агитацията и пропагандата; 4) Парламентарната дейност; 5) Масовата борба; 6) Свикването на Международното социалистическо бюро (МСБ).

В резултат на дейността на В. И. Ленин и болшевиките в хода на подготовката на конференцията укрепва лявото крило на Цимервалдското обединение — в неговия състав са вече 12 делегати. Но мнозинство имат кауцкианците, поради което основните лозунги на болшевиките (превръщането на империалистическата война в гражданска, поражението на «собственото» буржоазно правителство във всяка воюваща страна, окончателно скъсване с Втория интернационал и създаване на нов Интернационал) не се приемат от конференцията. Приета е резолюция, в която се осъжда дейността на МСБ, и обръщение «Към разоряваните и избивани народи», в което се посочва, че единственият начин за предотвратяването на войните е завоюването на политическата власт от работническата класа. В. И. Ленин оценява дейността на конференцията като «малка крачка» напред в сравнение с Цимервалдската конференция. Тя спомага за обновяването и сплотяването на интернационалистичните елементи върху идейната основа на революционния марксизъм.

Българските тесни социалисти се солидаризират с решенията на конференцията и чрез «Работнически вестник» полагат усилия за тяхното разгласяване и разясняване. — 43.

³⁷ Отнася се за *Третата цимервалдска конференция*, състояла се в Стокхолм от 5 до 12 септ. 1917. Дневен ред: 1) Доклад на Интернационалната социалистическа комисия (ИСК); 2) Инцидентът с Р. Грим; 3) Отношението към Стокхолмската конференция за мир и 4) Борбата за мир и Цимервалдското движение в отделните страни.

Конференцията разглежда «случая Грим». Р. Грим, един от лидерите на Швейцарската с.-д. партия, като пратеник на швейцарския министър Хофман проучва в Русия възможността за сключване на сепаративен мир в полза на германския империализъм. Делегатите обявяват поведението му за недопустимо и одобряват неговото изключване от ИСК.

В издадения от конференцията манифест не намират отражение лозунгите на революционната социалдемократия за превръщане на империалистическата война в гражданска и за поражение на «собственото» правителство на всяка воюваща страна. Третата цимервалдска конференция напълно потвърждава Лениновия извод за окончателния банкрут на Цимервалдското обединение, за необходимостта незабавно да се скъса с него и да се създаде III, Комунистически интернационал. Третата цимервалдска конференция е последната конференция на това движение.

За делегати на конференцията БРСДП (т. с.) изпраща Г. Кирков и В. Коларов, но поради многократното ѝ отлагане те не присъствуват на заседанията. Г. Кирков участва в предварителната работа на комисията по обследване на «случая Грим» и допринася за разобличаване на центризма. Той присъствува на съвещанието на Цимервалдската левица, състояло се в края на лятото под ръководството на большевиките. Обръщението на съвещанието към международния пролетариат е съставено с активното участие на Г. Кирков и от името на БРСДП (т. с.) е подписано от него. Тесните социалисти скъсват окончателно с Цимервалдското обединение, чнето мнозинство минава на позициите на социалшовинизма. — 43.

³⁸ *Комунистически интернационал* (Коминтерн, Трети интернационал) — международна революционна организация на пролетариата, създадена през март 1919 на учредителен конгрес в Москва по инициатива и при непосредственото участие на В. И. Ленин; присъствуват представители на 35 комунистически партии и групи, на леви социалдемократически организации от Европа и Америка. Изграден е върху идейните, тактическите и организационните основи на марксизма-ленинизма. Комунистическият интернационал обединява и ръководи комунистическите партии в отделните страни и международното комунистическо движение. Продължител е на делото на Първия интернационал и на най-добрите традиции на Втория интернационал.

По време на Първата световна война 1914—1918 след краха на Втория интернационал В. И. Ленин издига лозунг за образуване на нов, III интернационал. На Цимервалдската (1915), на Кииталската (1916) конференция и на други международни форуми большевиките сплотяват останалите верни на пролетарския интернационализъм сили, пропагандират възгледите си за войната, мира и революцията. След преминаването на мнозинството на Цимервалдското движение на десни позиции те скъсват с него и предлагат да се създаде нов интернационал. След победата на Великата октомврийска социалистическа революция 1917 започват да се оформят комунистически партии и леви течения. Новосъздаденият Трети интернационал им оказва голяма помощ в борбата срещу остатъците и проявите на социалдемократизма, против опортюнизма и ревизионизма, и определянето на революционната им линия, в идейно-политическото им укрепване, за превръщането им в партии от нов, ленински тип.

Коминтернът чертае стратегията и тактиката на световното комунистическо движение в борбата за премахване на капитализма и за построяване на социалистическо общество. Оказва съществена помощ на комунистическите партии за изясняване на характера и особеностите на революционния процес в отделните страни, в разкриване на перспективата и пътищата на неговото развитие, в разработване на проблемите, свързани с националноосвободителното движение, аграрния въпрос, вън-

роса за съюзниците на пролетариата в революцията. Седмият конгрес на Коминтерна (1935), по доклад на Георги Димитров, разработва тактиката на единния работнически и Народния антифашистки фронт за мобилизиране на всички прогресивни сили в света в борбата срещу фашизма и войната. По време на Втората световна война Коминтернът насочва комунистическите партии към организиране на всенародна въоръжена борба срещу фашизма и хитлеристките окупатори.

След укрепването на марксистко-ленинските партии в отделните страни ръководството на международното комунистическо движение от един център престава да бъде необходимо и целесъобразно. Като преценява, че Коминтернът е изпълнил своята историческа роля, през май 1943 Президиумът на ИККИ взема решение за разпускането му, което е одобрено от всички комунистически партии.

БКП е една от основателките и най-дейните секции на Коминтерна. Тя влиза в него като цяло, без разцепление. Нейни делегации присъствуват на всички конгреси и пленуми на Коминтерна. Видни дейци на БКП са избирани на най-високи ръководни постове. От 1922 до 1943 В. Коларов е член на ИККИ, а през 1922—1924 — негов генерален секретар. Г. Димитров е кандидат-член (от 1924) и член на ИККИ и неговия Президиум (от 1934), а през 1935—1943 е генерален секретар на Коминтерна. С помощта на Коминтерна БКП се утвърждава като партия от нов, ленински тип, организатор и ръководител на българския народ в борбата за социализъм и комунизъм. — 44.

³⁹ *«Синдикален неутралитет»* — основен принцип в дейността на общоделските синдикати, провъзгласен официално на учредителния конгрес на Свободния синдикален съюз (авг. 1904). Най-изявените представители на теорията за «синдикалния неутралитет» и «свободния синдикализъм» — Я. Сакъзов, И Янулов и А. Цанков, се обявяват против идейните и организационни връзки между Социалдемократическата партия и синдикалното движение, но на практика БРСДП (о) ръководи свободните синдикати. Реформистите считат, че синдикатите трябва да водят само икономическа борба за защита на непосредствените интереси на работниците. Организационен неутралитет пропагандират и анархолибералите, които се обявяват против ръководната роля на партията по отношение на синдикалните организации.

Опортунистическата теория за «синдикален неутралитет» е отрицание на марксистката постановка, че партията като висша форма на пролетарска организация е призвана да играе ръководна роля по отношение на работническото движение и професионалните работнически организации. Лишено от ръководството на революционно-марксистката партия и влиянието на социалистическите идеи, синдикалното движение неизбежно попада под въздействието на буржоазната идеология, в резултат на което то се изражда и престава да е класово движение. От страниците на «Работнически вестник» и сп. «Ново вре-

ме» Д. Благоев, Г. Кирков, В. Коларов, Хр. Кабакчиев, Г. Димитров, Т. Петров разкриват дребнобуржоазната природа на «синдикалния неутралитет» и вредата му за работническото движение. — 49.

⁴⁰ *Програмната декларация на БКП (т. с.)*, приета от I конгрес на БКП (т. с.) (25—27 май 1919), илюстрира идейно-политическото обновление на партията и преминаването ѝ под знамето на ленинизма. В декларацията, оценявайки изминатия от партията път, се подчертава, че тя «винаги се е придържала в принципите на революционния социализъм и в тактиката на самостоятелната класова борба», скъсала е с Втория интернационал и е взела участие в учредяването на новия, Комунистически интернационал. Въз основа на Лениновото учение в Програмната декларация се разглежда империалистическият стадий на капитализма и се обосновава неизбежната победа на международната социалистическа революция. За пръв път партията включва в свой програмен документ въпроса за диктатурата на пролетариата.

В Програмната декларация е подчертано, че Октомврийската революция открива епохата на крушението на капитализма, завладяването на политическата власт от пролетариата в България се поставя като актуална историческа задача. Посочват се «новите средства на революционна борба — от масовата акция и масовата политическа стачка до въоръженото въстание».

В Програмната декларация се определят и обосновават конкретно целите, за чието осъществяване ще се бори партията: установяване на социалистическа съветска република; създаване на Червена армия и народна милиция; експроприация и социализация на средствата за производство и размяна; всестранна защита на труда на работниците, селяните и малоимотните; задължително и пълно научно-грудово образование с обществени средства на всички младежи от двата пола; отделиане на църквата от държавата и пр.

Независимо от някои недостатъци, които отразяват степента на идейното превъоръжаване на партията с ленинизма, Програмната декларация е един от най-забележителните партийни документи след победата на Великата октомврийска социалистическа революция. — 51.

⁴¹ *Самосиндикализъм* (с и н д и к а л и з ъ м) — дребнобуржоазно опортюнистическо течение в работническото движение, появило се към края на XIX в. Синдикалистите отричат необходимостта от политическа партия на работническата класа, противници са на политическата борба на синдикатите и на диктатурата на пролетариата. Те погрешно схващат профсъюзното движение и икономическата борба за единствен път към социализма, в условията на който общественото производство трябва да се ръководи от профсъюзите. Разновидност на синдикализма — *анархосиндикализъмът*. — 52.

- ⁴² Става дума за привърженици на Н. Харлаков в местните организации на БРСДП (о), които след Първата световна война напускат широкосоциалистическата партия и се обособяват в самостоятелни организации и групи. Някъде те се наричат «независими социалисти», а другаде «комунисти». През апр. 1919 те образуват Българска работническа комунистическа партия. (По-подробно вж бел. № 80.) — 55.
- ⁴³ След Първата световна война БРСДП (т. с.) изучава, издава и популяризира произведенията на В. И. Ленин. На български език излизат редица негови трудове. Брошурата «Ленин към работниците в Европа и Америка» е публикувана през пролетта на 1919 от Партийната социалистическа книжарница и печатница в тираж — 20 000. Тя е отделен номер на «Комунистическа агитационна библиотека», която наред с другите свои задачи има за цел да разяснява политиката на младата съветска република и да я защитава от нападите на буржоазията. — 56.
- ⁴⁴ Става дума за *Унгарската съветска република*, провъзгласена на 21 март 1919 в резултат на революционния подем, обхванал страната след Първата световна война и под влияние на Великата октомврийска социалистическа революция 1917. На 31 окт. 1918 в Унгария започва обща стачка, която прераства в буржоазнодемократична революция. Властта преминава в ръцете на либералната буржоазия, която влиза в коалиция със Социалдемократическата партия. Новото правителство не осъществява нито едно мероприятие в интерес на работническата класа и селяните. Това предизвиква недоволство сред трудещите се маси; образуват се съвети на работническите и войнишките депутати. Под ръководството на Унгарската комунистическа партия (УКП), създадена през ноем. 1918, се разгръща масово революционно движение за установяване на съветска власт. Буржоазията се опитва да спре развитието на революцията с репресии. В страната се създава революционна ситуация. На 20 март 1919 кабинетът на Кароли подава оставка. Лидерите на Социалдемократическата партия влизат в преговори с намиращите са от февр. 1919 в затвора ръководители на Комунистическата партия с предложение да образуват съвместно правителство. На 21 март е постигнато споразумение за обединение на двете партии в Унгарска социалистическа партия, провъзгласена е съветска република и е сформирано правителство от комунисти и социалдемократи. По настояване на влизащите в правителството комунисти започва коренно преустройство на страната.

Империалистическите държави от Антантата организират икономическа блокада, а през апр. 1919 — военна интервенция срещу Унгарската съветска република. Получила подкрепа отвън, унгарската контрареволуция се активизира и формира армия. Десните лидери на Социалдемократическата партия започват да сътрудничат с международния империализъм. На

1 авг. 1919 обединените сили на интервентите и вътрешната контрареволуция смазват съветската република и възстановяват властта на буржоазията и едрите земевладелци.

Основните причини за поражението на пролетарската революция в Унгария са обединяването на силите на вътрешната и външната контрареволуция, допуснатите грешки от Комунистическата партия при обединението и неспособността на правителството да изгради здрав и траен съюз между пролетериата и селяните. Въпреки че просъществува само няколко месеца, Унгарската съветска република има историческо значение за развитието на унгарското и на международното работническо движение. Унгария е първата страна след Русия, в която е установена съветска власт. — 56.

- ⁴⁵ Георги Димитров има предвид *Ноемврийската революция в Германия 1918*, в резултат на която е отхвърлена монархията и е установена буржоазно-парламентарна република (Ваймарската република). Избухва под влияние на Октомврийската революция 1917. Вследствие на катастрофалното икономическо, военно и политическо положение на Германия по време на Първата световна война 1914—1918 в страната възниква революционна ситуация и се създават обективни предпоставки за социалистическа революция. Начало на революцията поставя въстанието на моряците от военния флот в Кил (3 ноем. 1918), което бързо се разпространява по цялата страна. Създават се първите войнишки и работнически съвети. На 9 ноем. монархията е отхвърлена. Съставено е временно правителство (10 ноем.), в което влизат лидерите на Социалдемократическата партия (Ф. Еберт, Ф. Шайдеман, О. Ландсберг) и на Независимата социалдемократическа партия (Х. Хаазе и др.), излезли по-късно от неговия състав. Програмата на правителството не надхвърля границите на социалните реформи в рамките на буржоазния строй. На I общогермански конгрес на Съветите (16—21 дек.) водачите на десните социалдемократи успяват да прокарат резолюция за предаване на законодателната и изпълнителната власт на правителството и за провеждане на избори за Учредително събрание, с което фактически се ликвидират Съветите.

На 30 дек. 1918—1 ян. 1919 в хода на революцията е създадена Германската комунистическа партия. В началото на ян. 1919 германската буржоазия провокира пролетариата на преждевременно въоръжено въстание и използва неговата неподготвеност за разгром на революционното движение. На 15 ян. зверски са убити водачите на германския пролетариат К. Либкнехт и Р. Люксембург. На 19 ян. германската буржоазия успява да осигури победа на буржоазните партии в изборите за Учредително събрание, а на 31 юли с. г. е приета Ваймарската конституция, затвърдила установяването на буржоазна република.

Ноемврийската революция е извършена от пролетариата и до известна степен с пролетарски средства и методи, но се задържа на буржоазнодемократичен етап поради липса на решо

люционна партия в началото на революцията и поради предателството на социалдемократическите лидери. Въпреки това има голямо международно значение; тя е най-значителното революционно антиимпериалистическо движение в една от най-развитите капиталистически държави, последвало непосредствено Октомврийската революция. — 56.

- ⁴⁶ Георги Димитров има предвид въоръжената борба на младата съветска държава против силите на вътрешната контрареволуция и чуждестранната империалистическа интервенция (1918—1920) в защита на завоеванията на Октомврийската революция 1917. След победата на революцията държавите от двете империалистически коалиции (Антантата и Централния съюз) независимо от противоречията помежду им установяват връзки с контрареволуционните сили в Русия за съвместна борба за унищожаване на съветската власт и реставриране на капиталистическия строй. След подписване на Брест-Литовския мирен договор (март 1918) САЩ, Англия, Франция и Япония започват военна интервенция срещу Съветска Русия. Към лятото на 1918 интервентските войски и Доброволческата армия на генералите Корнилов, Алексеев и Деникин и Донската белоказашка армия на генерал Краснов завземат три четвърти от страната. След поражението на Германия в Първата световна война Антантата засилва интервенцията и установява блокада на Съветската република.

Болшевишката партия и съветското правителство начело с В. И. Ленин организират работниците и трудещите се селяни в защита на съветската власт. През окт. 1919 Червената армия преминава в настъпление и през март 1920 изтласква Деникин в Крим. През 1920 САЩ, Франция и Англия правят нов опит да унищожат съветската държава чрез буржоазно-помешническа Полша и белогвардейската армия на барон Врангел от Крим. След поражението на полските интервенти и разгрома на Врангеловата войска Гражданската война е почти завършена. През 1921—1922 са потушени белогвардейски, кулашки и буржоазнонационалистически метежи в Кронщат и други градове и са ликвидирани остатъците от белогвардейците в Закавказието, Средна Азия и Далечния изток.

С победата на Съветска Русия срещу вътрешната и външната контрареволуция се затвърдяват завоеванията на Октомврийската революция, поставила началото на епохата на прехода от капитализъм към социализъм в целия свят. — 56.

- ⁴⁷ Става дума за *Българска работническа социалдемократическа партия*, която се оформя след X конгрес на БРСДП (1903) от отстраненото от партията опортюнистическо течение на общоделците. Тя обхваща предимно занаятчийски и дребнобуржоазни прослойки от града и селото, част от интелигенцията, държавни служители и незначителна част от индустриалния пролетариат. Поддържа като своя идейна платформа о б щ о д е л

ството, което е българска разновидност на ревизионизма и опортюнизма в международното работническо и социалистическо движение. Общоделците, наричани и широкисоциалисти, прилагат тактиката на класово сътрудничество с буржоазията и разединяват работническото движение, участвуват в буржоазни блокове и правителствени коалиции против интересите на трудещите се. През 1908—1909 към широкосоциалистическата партия се присъединяват отстранените от БРСДП (т. с.) центристски групи на анархолибералите и прогресистите, поради което започва да се нарича БРСДП (обединена). По време на Първата световна империалистическа война 1914—1918 БРСДП (о) застава на социалшовинистични позиции и влиза в блок със съглашенофилските буржоазни и дребнобуржоазни партии. Тя посреща враждебно Октомврийската революция 1917. Лишена от здрави връзки с работническата класа, БРСДП (о) губи политическо влияние и изпада в дълбока вътрешна криза. В нея се създава левица, която през 1920 се влива в БКП. БРСДП (о) се ангажира с Военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 и чрез свой представител участвува в правителството на Ал. Цанков. При подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 ръководството ѝ отхвърля предложението на ЦК на БКП за изграждане на единен работнически фронт в името на работническо-селско правителство. В годините на фашистката диктатура десните лидери на широкосоциалистическата партия продължават своя антикомунистически курс, а някои от тях сътрудничат на фашизма. През 30-те и началото на 40-те години в партията на широките социалисти се формира ляво течение, главно от млади социалисти, които вземат участие в народнофронтовското и отечественофронтовското движение, ръководено от БКП. След победата на 9 септ. 1944 здравите сили овладяват ръководството на партията (авг. 1945). Десницата се обособява като опозиционна на ОФ партия под името БРСДП (о) и влиза в блок с опозиционния БЗНС (Никола Петков). През 1948 отечественофронтовската БРСДП се влива в БКП, като приема нейната програма и организационните ѝ принципи. През 1947 във връзка с разгрома на буржоазната опозиция БРСДП (о) престава да съществува. — 58.

- ⁴⁸ *Демократическа партия* — буржоазна политическа партия, основана през 1896 от лявото крило на старата Либерална партия. До началото на ХХ в. е предимно дребнобуржоазна партия, но постепенно се превръща в представителка на средната търговско-индустриална буржоазия. Провежда политика на буржоазен реформизъм и демагогия към работническата класа. От 1902 нейн лидер е Ал. Малинов. Самостоятелно или в коалиция с други буржоазни и дребнобуржоазни партии участвува в управлението на страната (1901—1902, 1908—1911, 1918 и 1931—1934). След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 част от нея начело с А. Ляпчев влиза във фашисткия Демократически сговор. В началото на 1924 крилото на Ал. Малинов

излиза от Сговора и минава в опозиция на фашистките сили. След Деветнадесетомайския преврат 1934 Демократическата партия е разтурена, но запазва своето влияние и връзки. Проявява се като опозиционна на фашизма партия и участва в Народния фронт. Същевременно води антикомунистическа политика. Възстановена след 9 септ. 1944; до разтурянето ѝ през 1947 действа като опозиционна на Отечествения фронт партия. — 59.

⁴⁹ Отнася се за трите либерални партии — Либералната партия (радослависти), Народнолибералната партия (стамболовисти) и Младолибералната партия (тончевисти). — 59.

⁶⁰ Георги Димитров вероятно има предвид *Военния съюз* (В о е н н и а л и г а) — конспиративна военна организация, основана през пролетта на 1919 от група офицери от Шуменския гарнизон. Създадена, под предлог че е необходимо да се запазят силата и единството на армията и да се защитят интересите на офицерството, засегнати от демобилизацията, по-късно съюзът се обявява прогив буржоазната демокрация, за силна надпартийна диктаторска власт. Чрез връзките, които имат с голяма част от офицерството, Демократическата и либералните партии се свързват с Военния съюз още в началото на неговото създаване. — 59.

⁵¹ По това време *«македонствующи»* се наричат дейци на българското националноосвободително движение в Македония и неговите организации в България (Изпълнителният комитет на македонските братства и др.), които следват политиката на българската буржоазия. В следващите години това наименование променя своето съдържание. — 59.

⁵² *Женски комунистически комисии* — ръководни органи на женските комунистически групи. По инициатива на ЦК на БРСДП (т. с.) в края на 1913 се създава Централна женска комисия със задача под прякото ръководство на партията да работи за социалистическата просвета сред работничките и жените от работническите семейства и да съдействува за обединяването на съществуващите в страната женски кръжоци в една организация. В състава ѝ влизат Тина Киркова (секретар), Люба Димитрова и Райна Кандева. Учредителната конференция на женската социалдемократическа организация (юли 1914) решава при всяка местна партийна организация да се създадат женски комисии под контрола и ръководството на партийния комитет, които организират пропагандата и агитацията сред работничките и работническите жени, създават женски просветни групи. В годините на Първата световна война (1915—1918) женските социалдемократически групи изиграват значителна роля в мобилизирането на българските жени за борба против войната, за хляб и мир. Третата конференция на жените социалдемократки (25—26 май 1919) преименува женската социалдемократи-

ческа организация в комунистическа и приема решения, съобразени с новата революционна епоха. След Септемврийското въстание 1923 и разтурянето на БКП заедно с другите работнически организации от фашистката власт по силата на ЗЗД (1924) партията търси нови форми и методи на работа сред жените, като използва опита на женските комунистически комисии. — 61.

⁵⁸ Имат се предвид организациите на *Българския комунистически младежки съюз (БКМС)*, приемник на Съюза на работническата социалдемократическа младеж (СРСДМ), създаден под ръководството на БРСДП (т. с.) 1912. СРСДМ изиграва голяма роля за откъсване на младежта от буржоазно влияние и за възпитанието ѝ в социалистически дух. Под ръководството на партията СРСДМ се бори против социалшовинизма и войната. СРСДМ посреща възторжено победата на Октомврийската революция 1917. На III съюзна конференция (25 май 1919) се преименува *Български комунистически младежки съюз (БКМС)*. Под ръководството на партията БКМС усвоява идеите на ленинизма. Органи на съюза са последователно в. «Младежка правда» (1919—дек. 1920) и в. «Младеж» (1921—1923). През 1920 БКМС се присъединява към Комунистическия младежки интернационал (КИМ), с който поддържа най-тесни връзки през целия период на съществуването си. БКМС развива огромна политико-разяснителна дейност за подготовка на младежта за участие в борбата за завойване на политическата власт, защитава нейните икономически и политически интереси, против настъплението на фашизма. През 1923 комсомолците вземат активно участие в борбата против Деветоюнския военнофашистки преврат и в Септемврийското антифашистко въстание. Заедно с другите революционни организации през 1924 по силата на ЗЗД БКМС е поставен извън законите, но продължава да работи нелегално. През 1928 е създаден *Работнически младежки съюз (РМС)* като легално проявление на БКМС. Двете организации съществуват паралелно до 1938, когато БКМС се обединява с РМС. — 61.

⁵⁴ Георги Думитров има предвид *Комунистическата организация на инвалидите* — обществено-политическа организация на пострадалите от войните (1912—1913 и 1915—1918) инвалиди, вдовици и сираци, създадена на 18 март 1919 по инициатива и с помощта на ЦК на БКП за защита на техните интереси. През 1920 организацията има свои групи в 29 селища. Членовете ѝ участвуват дейно във всички акции на партията. В края на 1921 по инициатива на ЦК на БКП и след обсъждане с Управителното тяло на организацията тя се слива със Съюза на бившите военнопленници и заложници. Създава се Съюз на жертвите от войната, който става член-секция на Интернационала на жертвите от войната със секретар Анри Барбюс. Сливат се и печатните органи на двете организации — в. «Инва

лид-борец» и в. «Пленник» във «Вестник на жертвите от войните». — 62.

⁵⁵ Става дума за *Комунистическата организация на държавните, окръжните и общинските служещи*, създадена през пролетта на 1909 като Социалдемократическа организация на държавните, окръжните и общинските служещи. В работата на учредителния ѝ конгрес (27—29 март) участва Д. Благоев; в изказването си той я определя като професионална организация с обществено-политически характер, която не трябва да влиза в ОРСС, а да бъде под прякото ръководство на БРСДП (т. с.). Първият редовен конгрес на организацията се провежда през апр. 1910; представени са 21 делегати от различни градове на страната. От името на ЦК на БРСДП (т. с.) и на Синдикалния комитет на ОРСС в работата му участва Г. Димитров. Организацията води борба за класовото осъзнаване на служещите и за приобщаването им към революционното работническо движение. Печатен орган — в. «Служащ» (1909—1919). През 1919 се преименува Комунистическа организация на държавните, окръжните и общинските служещи. През май 1920 влиза в състава на ОРСС. Разтурена през 1924 по силата на ЗЗД. — 65.

⁵⁶ Отнася се за *Учителската комунистическа организация (тесни социалисти)*, създадена през пролетта на 1905 по почит на Д. Благоев като Учительска социалдемократическа организация (УСДО). УСДО е организация на учителите-марксисти, която зашишава материалните и политическите интереси на учителите на основата на класовата борба. До 1921 се намира под непосредственото ръководство на партията. Против тесните идейни и организационни връзки на УСДО с БРСДП (т. с.) се обявяват учителите-анархолиберали (отстранени през дек. 1905 от организацията) и прогресистите (изключени от УСДО през 1908). През 1919 УСДО се преименува Българска учителска комунистическа организация (тесни социалисти). Към нея се присъединяват група учители, напуснали партията на широките социалисти, между които и част от изключените през 1908 прогресисти. По решение на XII редовен конгрес (1921) тя влиза в състава на ОРСС и се преименува Организация на учителите и служещите по народната просвета. — 65.

⁵⁷ Георги Димитров има предвид *общата стачка на тютюноработниците в Дупница* (дн. гр. Станке Димитров), избухнала на 19 май 1919. 640 души напускат работа и издигат искания за повишаване на заплатите с 50%, за въвеждане на 8-часов работен ден в тютюневите складове, за изработване на колективен трудов договор между Тютюноработническия съюз и Сдружението на тютюнотърговците и пр. Благодарение на енергичната и настойчива борба стачката завършва с пълен успех. Това:

е първата голяма победа на българските тютюноработници, която оказва влияние върху тяхното по-нататъшно революционизиране. — 74.

- ⁵⁸ *Стачката на тютюноработниците в Горна Джумая* (дн. Благоевград) започва на 17 юни 1919. Тя е резултат от тежкото материално положение на работниците, от продължителния и изтощителен труд, от крайно лошите условия на работа и ниските надници. Организирана е и се ръководи от местната профсъюзна секция на Тютюноработническия съюз. В стачката участвуват работниците от всички тютюневи складове. След 25-дневна упорита борба исканията на стачкуващите за увеличаване на надниците са приети. — 74.
- ⁵⁹ В средата на юни 1919 тютюноработниците в Станимака (дн. Асеновград) обявяват стачка, в която участвуват повече от 100 работници и работници. Стачниците издигат искания за повишаване на надниците, за 8-часов работен ден и др. — 74.
- ⁶⁰ Георги Димитров има предвид *Февруарската буржоазнодемократична революция 1917 в Русия* (23—27 февр./8—12 март), която смъква от власт царизма. В страната е установено двувластие в лицето на буржоазното Временно правителство и Съветите на работническите и войнишките депутати. В хода на революцията е осъществен на практика боен съюз на работниците и селяните. Макар да сваля царизма, Февруарската революция не решава редица основни задачи за войната и мира, националния и аграрния въпрос и др. Под ръководството на В. И. Ленин Болшевишката партия води борба за прерастване на буржоазнодемократичната революция в социалистическа, за революционен изход от империалистическата война. — 77.
- ⁶¹ Отнася се за членовете на *Групата «Спартак»* — революционна организация на германските леви социалдемократи, образувана в началото на Първата световна война от К. Либкнехт, Р. Люксембург, Фр. Меринг, К. Цегкин, Ю. Мархлевски, Л. Йогнхес и В. Пик. Спартакистите водят революционна пропаганда сред масите, организират масови антивоенни акции, ръководят стачки, разобличават империалистическия характер на войната и предателството на опортюнистическите водачи на социалдемократията. По някои важни теоретически и политически въпроси спартакистите допускат грешки: отричат възможността да се водят националноосвободителни войни в епохата на империализма, не заемат последователна позиция по лозунга за превръщане на империалистическата война в гражданска, подценяват ролята на пролетарската партия като авангард на работническата класа и пр. През април 1917 спартакистите влизат в Германската независима социалдемократическа партия, като запазват организационната си самостоятелност в нея. През ноем. 1918 в хода на революцията в Германия се

обособяват в Съюз «Спартак»; на 14 дек. 1918 публикуват своя програма и скъсват с «независимите». На учредителния конгрес (30 дек. 1918—1 ян. 1919) създават Германската комунистическа партия. — 77.

⁶² *Осмият конгрес на Келнеро-готварския съюз (КГС)* се провежда от 29 юни до 2 юли 1919 в Плевен. Конгресът обсъжда отчета на секретар-касиера Стамат Георгиев за дейността на съюза. Реферат на тема «Положението и предстоящите задачи» изнася Г. Димитров (издаден като брошура под заглавие «Към обединение!»). След продължителни дебати по резолюциите на Г. Божков — за незабавно присъединяване към ОРСС, и на И. Дантъняков — за присъединяване след една година, конгресът прокламира (с 21 гласа от 28 делегати) скъсването с неутралитета и включването на КГС в състава на Общия работнически синдикален съюз. Взето е решение да се осъществят тесни идейни, организационни и финансови връзки с ОРСС. Приет е съюзният бюджет и е избрано Централно настоятелство със секретар-касиер Ст. Георгиев. — 79.

⁶³ Георги Димитров има предвид изпълнението на точка 3 от *Солунското примирие* (септ. 1918), която предвижда да се предадат на Съглашението оръжието, мунициите и транспортните средства на демобилизираните български войскове части. Обезоръжаването на българската държава е утвърдено от Ньойския мирен договор 1919. По силата на военните клаузи на договора на България е отнето правото да има своя наборна армия; разрешава ѝ се доброволческа войска в размер само на 33 000 души за охрана на границите и за запазване на вътрешния ред; забранява ѝ се да притежава военни кораби, подводници, военна и морска авиация и др.; определя се точният размер на въоръжението на българската войска, като всички надвишаващи количества трябва да се предадат на главните съюзени сили. — 90.

⁶⁴ Георги Димитров има предвид първите руски емигранти, които започват да прииждат в България през лятото на 1919. Техният приток е в пряка зависимост от развитието на Гражданската война и чуждестранната интервенция в Съветска Русия. Българското правителство приема в страната руските емигранти (до 1 юли 1920 има регистрирани 4081 души) и полага грижи за настаняването им. В различни градове на страната са създадени специални комитети, учреждения, хранителни и санитарни пунктове и др. за подпомагането на руските емигранти.

Още през 1919 трудещите се в България, ръководени от БКП, водят борба против помощта, която оказва правителството на руските контрареволуционери. На масови протестни събрания те настояват незабавно да се прекрати подкрепата на враговете на съветската власт. — 90.

- ⁶⁵ Георги Димитров има предвид *Рудничарското дружество «Ми-нър»*, учредено в Перник през февр. 1919 по инициатива на широкосоциалистическите министри Я. Сакъзов и П. Джидров в противовес на силната пернишка секция на Работническия рудничарски съюз. Включва предимно чиновници от Дирекцията на мината в Перник, привърженици на БРСДП (о). — 96.
- ⁶⁶ *Металороботническият съюз (МС)* е основан през ноем. 1907 на основата на Софийския металороботнически синдикат, към който се присъединяват Плевенският и Русенският синдикат; влиза в състава на ОРСС. Първият редовен конгрес на МС се провежда през юли 1910. Секретар на Централното настоятелство е А. Иванов. МС обхваща предимно железарски работници и металороботници от промишлените предприятия. Има организации в почти всички големи градове на страната. Печатен орган — в. «Металороботник» (излиза от ян. 1910). МС е разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 99.
- ⁶⁷ *Народняци* — членове на *Н а р о д н а т а (н а р о д н я ш к а) п а р т и я* — буржоазна консервативна партия, основана през 1894. Нейни лидери са К. Стоилов и Ив. Евстр. Гешов. Изразява интересите на едрата търговско-банкерска, промишлена и земевладелска буржоазия. Вътрешната ѝ политика е реакционна, а външната е ориентирана към Русия и Антанта. Управлява самостоятелно през 1894—1899; през 1911—1913 заедно с Прогресивнолибералната партия; след Първата световна империалистическа война участва в няколко коалиционни правителства. През 1920 се слива с Прогресивнолибералната партия в Обединена народнопрогресивна партия, която през авг. 1923 влиза във фашисткия Демократически сговор. — 105.
- ⁶⁸ *Цанковисти* — членове на *П р о г р е с и в н о л и б е р а л н а т а п а р т и я*, наречени по името на нейния водач Драган Цанков. Първоначално е фракция (на умерените либерали) в Либералната партия, от която се отцепва през 1884. През ноем. 1899 е наречена Прогресивнолиберална партия и от дек. с. г. ръководството ѝ се поема от д-р Стоян Данев. Изразява интересите на търговско-лихварската и земевладелската буржоазия. Нееднократно участва в управлението на страната: през 1901—1903 и 1913 съставя еднопартийни правителства, а през 1901, 1911, 1913 и 1919—1920 — участва в коалиционни правителствени кабинети. Външната ѝ политика е ориентирана към Русия. По интереси и разбирания се доближава до търговско-финансовата и индустриалната буржоазия, групирана около Народната (народняшка) партия, с която през 1920 се обединява в Обединена народнопрогресивна партия. След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 новообразуваната партия влиза във фашисткия Демократически сговор — 105.

⁶⁹ *Радослависти* — членове на Либералната партия, обособила се през 1887 от фракция на старата Либерална партия; наречени радослависти по името на нейния водач В. Радославов. Първоначално в редовете ѝ влизат разорени дребни стокопроизводители, но от началото на ХХ в. се очертава като изразителка на интересите на най-хищническата част от търговската буржоазия. Наред с това в Радославистката партия членува твърде разнородна по състав маса — земевладелци, кръчмари, пропаднали занаятчии, lumpенизирана интелигенция и пр. Външнополитическата ѝ ориентация е към Германия и Австро-Унгария. Участва неколккратно в управлението на страната — самостоятелно (1899—1901 — т. нар. радославистки режим) и в коалиционни правителства. През 1904 част от членовете ѝ се обособяват в Младолиберална партия. Заедно с Народнолибералната партия (стамболовисти) и Младолибералната партия (тончевисти) Радославистката партия образува либерален блок, който начело с В. Радославов управлява страната от 4 юли 1913 до 21 юни 1918. Радослависткото правителство въвлеча България в Първата световна война 1914—1918 на страната на Централния съюз и носи отговорност за втората национална катастрофа. През 1920 заедно с Народнолибералната партия (стамболовисти) и Младолибералната партия (тончевисти) образуват реакционната Националлиберална партия. — 106.

⁷⁰ Либералната коалиция в общината е съставена от представители на трите управляващи либерални партии — Либералната (радославистка), Народнолибералната (стамболовистка) и Младолибералната (тончевистка) партия. Те поемат управлението на Софийската община след победата им в изборите на 3 май 1915 и управляват до авг. 1918. — 106.

⁷¹ Става дума за *общата политическа стачка в Русе*, организирана и ръководена от местната партийна организация. На 10 юли 1919 трудещите се от града напускат фабриките, работилниците, магазините и учрежденията и издигат искания за евтин хляб, гориво, облекло и обувка, за 8-часов работен ден и др. Въпреки мирния характер на стачката полицията, подсилена с войска, се опитва да я осуети. По заповед на широкосоциалистическия министър на вътрешните работи Кр. Пастухов партийните клубове са затворени, десетки работнически агитатори са арестувани и малтретиранни. Пред Работническия дом се провежда многохиляден протестен митинг. Полицията и войската нападат демонстрантите. Има много ранени и убити. Стачката е прекратена организирано на 11 юли вечерта. — 144.

⁷² *Великата френска революция 1789—1794* премахва феодално-абсолютичния строй и осигурява развитието на капитализма в страната. Тя е закономерен резултат от продължителната криза, която изживява феодалната система, породена от нарастващия конфликт между старите феодални производствени

отношения и зараждащото се в недрата на феодалния строй ново капиталистическо производство. Предизвикана е от непримиримите противоречия между господстващите привилегировани съсловия (дворяни и висши духовници) начело с краля и политически безправното «трето съсловие» (буржоа, занаятчии, селяни, работници и градска беднота). На 14 юли е превзета Бастилията — символ на френския абсолютизъм. Властта преминава в ръцете на едрата буржоазия. Започва първият етап на революцията (14 юли 1789—10 авг. 1792), когато буржоазията прокара редица реформи, които способствуват за разрушаването на феодалния строй. Приета е конституция, с която Франция е обявена за конституционна монархия. Недоволни от политиката на едрата буржоазия, на 10 авг. 1792 народните маси в Париж въстават. Започва вторият етап на революцията, който продължава до юни 1793. Монархията е свалена, политическото ръководство преминава в ръцете на жирондистите — представители на търговско-промишлената буржоазия. През септ. 1792 Франция е обявена за република. Опитът на жирондистите да спрат развитието на революцията и откритото им сближаване с контрареволуционните сили предизвиква ново народно въстание (31 май—2 юни 1793), което завършва с установяването на революционно-демократичната якобинска диктатура — връхна точка в развитието на френската революция (2 юни 1793—27 юли 1794). За една година якобинската диктатура разрешава главните задачи на революцията: унищожени са феодалните порядки в селото, приета е нова, демократична конституция, разгромени са силите на започналата през 1792 чуждестранна интервенция срещу революционна Франция и др. На 27 юли 1794 (9 термидор от II година на революцията), възползвайки се от настъпилите противоречия в якобинския блок, едрата буржоазия извършва контрареволуционен преврат, след който много от революционните завоевания са отменени. — 157.

⁷³ *Английската буржоазна революция 1640—1660* поставя началото на упадъка на феодалната общественно-икономическа формация и заменянето ѝ от капиталистическия строй. Подготвена е от бързото развитие на капиталистическите отношения в Англия в началото на XVII в. и е насочена срещу феодално-абсолютичните привилегии и произволи. Започва на 3 ноем. 1640 със свикването на парламента от Карл I. До 1642 протича нейният «конституционен период», тъй като парламентът само ограничава политическите и финансовите права на краля. На 10 ян. кралят избягва от Лондон; започва гражданската война между роялистите и привърженниците на парламента. Първият ѝ етап (1642—1646) завършва с поражение на кралските войски от селската конница на О. Кромвел. Английската буржоазия става пълен господар в страната. Парламентът издава закони в интерес на буржоазията и на новата аристокрация. Вторият етап на гражданската война (1648) завършва също с победа на революционната армия. На 30 ян. 1649 кралят е обезглавен, а на

19 май Англия е обявена за република. През 1653 О. Кромуел се провъзгласява за лорд-протектор и до смъртта си (1658) фактически управлява без парламент. Две години по-късно монархията е възстановена, но новият крал е принуден да признае придобивките на буржоазията. Опитите да бъде върнат старият ред са осуетени. Господството на едрата търговско-промишлена и земевладелска буржоазия е утвърдено. Английската революция дава тласък на първоначалното натрупване на капитала, открива ерата на крушение на феодалния строй в Европа. — 157.

- 74 Георги Димитров има предвид комисията, натоварена от учредителната конференция на Бернския интернационал (3—10 февр. 1919) да посети Съветска Русия, за да проучи социалното, икономическото и политическото положение в страната. В състава ѝ са включени Ф. Адлер, К. Кауцки, Р. Хилфердинг, Ж. Лонге, А. Хендерсън, Томазо и по един представител на социалдемократическите партии във Финландия и Италия. На 19 февр. съветското правителство дава съгласието си комисията да замине за Съветска Русия и ѝ гарантира възможност за всестранно запознаване с всичко, което я интересува. Наред с това то поставя въпроса представители на Съветската република да посетят страните, от които са членовете на комисията. Това предложение не получава отговор. «Знатните ревизори от Берн», както В. И. Ленин нарича комисията, не пристигат в Русия.

При съществуващата сложна международна обстановка Г. Димитров очевидно не е бил осведомен, че посещението на бернската комисия в Русия не се е осъществило. — 164.

- 75 *Бернски интернационал* — международна организация, основана на конференция в Берн на 3—10 февр. 1919 от лидерите на социалдемократическите партии, които стоят на позициите на социалшовинизма, опортюнизма и центризма. Обединява социалдемократическите партии на Австрия, Аржентина, България, Англия, Унгария, Германия, Дания, Италия, Холандия, Палестина, Финландия, Франция, Чехословакия, Швейцария и Швеция. Лидерите на Бернския интернационал (К. Я. Брантинг, К. Кауцки, Е. Бернщайн, П. Ренодел и др.) се стремят да възродят разпадналия се в началото на Първата световна война Втори интернационал и да предотвратят създаването на Комунистическия интернационал. Те се отнасят враждебно към диктатурата на пролетариата в Съветска Русия и се обявяват в защита на буржоазната демокрация. През февр. 1921 някои социалистически и социалдемократически партии (Германската независима с.-д. партия, Австрийската с.-д. партия, Френската социалистическа партия, Английската независима работническа партия и др.) напускат Бернския интернационал и образуват Виенския (2 1/2) интернационал. През май 1923 двата интернационала се обединяват в Социалистически работнически интернационал. — 164.

⁷⁶ Акцията на 27 юли 1919 е най-голямата масова протестна акция, организирана от БКП след Първата световна война. В обстановката на революционен подем ЦК на БКП призовава трудещите се в цялата страна на протест прогив скъпотията, глада, безработицата, ниските заплати, против преследванията срещу Комунистическата партия, против подпомагането на руските конграреволуционери и в подкрепа на съветската власт. Акцията се подготвя като мирна демонстрация. Въпреки това правителството на Т. Теодоров забранява всякакви демонстрации и събрания. Няколко дни по-рано то сгъра в. «Работнически вестник» за 10 дни. Министърът на вътрешните работи Кр. Пастухов (широк социалист) със специално окръжно нарежда да се осуети акцията с помощта на полиция и войска. В дните преди 27 юли страната е превърната във военен лагер. В много градове е обявено извънредно положение. На помощ са повикани и съгласенски военни поделения. Клубовете на партията са блокирани, арестувани са много комунисти. Въпреки строгите мерки на властта на 27 юли почти в цялата страна се свикват протестни събрания, митинги и демонстрации. В София на две големи събрания в кварталите «Коньовица» и «Банишора» говори Г. Димитров. За пръв път в работническите акции в градовете участвуват масово трудещи се селяни от близките села. Във Видин, Фердинанд (дн. Михайловград), Търново, Стара Загора, Нова Загора, Казанлък и другаде стават кръвопролитни сблъсквания на народа с полицията и войската; повече от 100 души са ранени. Акцията на 27 юли е голяма морална победа за партията. — 171.

⁷⁷ По решение на Местния партийен комитет на 18 юни 1919 в Сливен се провежда едnodневна обща стачка в знак на протест против продоволствената политика на правителството. Спира работа всички фабрики, магазини и работилници. Повече от 15 000 души участвуват в проведения пред Работническия дом митинг. Единодушно е гласувана протестна резолюция. Опитите на полицията да предотврати стачката завършват с неуспех. — 172.

⁷⁸ Георги Димитров има предвид поведението на делегатите — привърженици на широкосоциалистическата партия, които на VIII конгрес на Келнеро-готварския съюз (КГС) (май 1919) след гласуването на резолюцията за присъединяване на съюза към ОРСС напускат конгреса. Опитът им да внесат разцепление в редовете на КГС е осъден, а те са изключени от съюза. — 172.

⁷⁹ Георги Димитров има предвид разколническата роля на лидерите на широкосоциалистическата партия по време на борбите на транспортния пролетариат през лятото на 1919 за подобряване на материалното му положение. В началото на 1919 Съюзът на транспортните работници започва подготовка на обща транспортна стачка. Под напора на масите през юни 1919 уни-

равителните комитети на Българския железничарски съюз (БЖС) и на Локомотивната организация (ЛО) приемат предложението на Съюза на транспортните работници за обща борба. Широкосоциалистическата партия обаче успява до голяма степен да разколебае ръководствата на БЖС, Телеграфо-пощенския съюз (ТПС) и ЛО, които макар да се обявяват за «неутрални», са под влияние на широкосоциалистическите лидери. Независимо от това Съюзът на транспортните работници на 9 юли представя в Министерския съвет писмено изложение за подобряване материалното положение на транспортните и телеграфо-пощенските работници и служители и за връщане на работа на съкратените работници. След отказа на правителството да удовлетвори тези искания обявяването на стачката става неизбежно. По внушение на широките социалисти управителните комитети на БЖС и ТПС обаче изпращат агитатори, които разколебават част от членовете на двата съюза и от неорганизираните транспортни работници. Стачката не избухва. Пропуснат е най-благоприятният момент за успешна стачна борба в защита на непосредствените интереси на транспортния пролетариат. — 172.

- ⁶⁰ Георги Димитров има предвид дейците на *Българската работническа комунистическа партия (БРКП)*, създадена в София на конференция на левичарските организации и групи, напуснали БРСДП (о) и обединени около сп. «Социалистически преглед» (6—8 апр. 1919). Списанието започва да излиза през 1915 като седмичен орган на левицата в БРСДП (о). То обявява за своя цел борбата срещу социалшовинизма, социалимперализма, срещу класовото сътрудничество и противоречащите на интернационалните основи на социализма и класовата борба тенденции в работническото движение. Около него се групират Н. Харлаков и привържениците му, които застават на интернационалистически позиции по въпросите на войната и на международното социалистическо движение. След Първата световна война сп. «Социалистически преглед» става идеен център на създаващите се левичарски комунистически групи, които се разделят на антипарламентаристи (П. Делирадев и др.) и парламентаристи (Н. Харлаков и др.). И след създаването на БРКП в идейно отношение тя остава разноезична. В нея се преплитат центристски и левичарски схващания. Харлаковата група се присъединява към Цимервалдското движение през 1916. В своята «Декларация на принципите» (апр. 1919) БРКП се изказва за присъединяване към основания през март 1919 Комунистически интернационал. Нейното ръководство внася предложение до I конгрес на БКП (май 1919) за обединение, но на анархосиндикалистка основа. Конгресът приема резолюция, в която се подчертава, че обединението е възможно само върху програмните основи, принципите и тактиката на БКП (т. с.). Отклонено е и искането за обединяването на синдикалното движение в България върху основата на неутралитета. През 1920 БРКП се влива в БКП. — 173.

- ⁸¹ Законът за наема на здания през време на войната е приет от III редовна сесия на XVII обикновено НС на 22 март 1917 и обнародван в «Държавен вестник», № 79 от 12 апр. с. г.; остава в сила до 13 апр. 1922. С него се допълва Законът за мораториума от юли 1914 по въпросите на взаимоотношенията между собствениците на здания и наемателите. Новият закон предвижда задължително продължаване на всички договори за наем до 3 месеца след общата демобилизация, като в този срок се забранява увеличаването на наема. За военнослужещи с доход до 1200 лв. годишно изплащането на наема се отсрочва за същия срок. — 176.
- ⁸² Става дума за кървавия инцидент на 21 авг. 1919 в един от бездомническите квартали в София. Поради тежката жилищна криза в столицата много бездомници издигат набързо върху общински места в покрайнините на града кирпичени къщурки. Общинските власти ги подлагат на преследване. Срещу тях е изпратена полиция, която на 20 авг. в т. нар. «еврейски квартал», а на 21 авг. — в бездомническия квартал, прогонва бездомниците и започва да разрушава къщурките им.
- От името на Комунистическата партия на 20 и 21 авг., още преди кръвопролитията, Георги Димитров като общински съветник прави настоятелни постъпки пред столичния кмет, градоначалника и военния министър за уреждане на въпроса по мирен път. Постъпките му остават без последствие. При полицейската разправа с бездомниците загиват трима работници, между които комунистът Киро Ковачев. — 184.
- ⁸³ Става дума за дружество «Борец» — първото работническо гимнастическо дружество, основано през юни 1900 в квартал «Ючбунар» от група млади работници, напуснали буржоазното гимнастическо дружество «Шипченски герой». Целта на дружеството е да запознае членовете си с марксистките идеи, да укрепва тяхната солидарност и да засилва физическата им подготовка. Урежда масови другарски срещи, вечеринки, спортни игри, излети. Към дружеството е създадено вечерно работническо училище с около 40 ученици работници. В него изнасят беседи по политическа икономика, история, естествознание, международно работническо движение партийните ръководители Д. Благоев, Г. Кирков и Г. Георгиев. По примера на «Борец» работнически дружества се създават и в други райони на столицата. След отстраняването на опортюнистите от партията (1903) ръководството на дружеството остава под влиянието на широките социалисти; през 1910 то скъсва с тях и застава на неутралистки позиции. В годините след Първата световна война дружество «Борец» попада под влияние на «левите» комунисти. Много от членовете му обаче участвуват в акции, ръководени от БКП, а някои от тях преминават в редовете на партията и на Комсомола. — 184.
- ⁸⁴ *Стамболовисти* — членове на Народнo либералната

п а р т и я — буржоазна политическа партия, основана през 1887, след второто разцепление на старата Либерална партия. Неин пръв лидер е Ст. Стамболов (оттук названието «стамболовисти»). Изразява интересите на новозародилата се едра индустриална и търговска буржоазия. Управлението ѝ (1887—1894 и 1903—1908) е свързано с бързото развитие на капитализма в България, с ограбване и потискане на народните маси, с преследване на социалистическото движение. Външнополитическата ѝ програма е националното обединение на българския народ, поради което правителствата ѝ хвърлят огромни средства за създаване на силна армия. Стои на антируски позиции и следва политика на свързване на България с Австро-Унгария и Германия. След убийството на нейния лидер Д. Петков (1907) в партията се оформят две крила — генадиевисти (начело с Н. Генадиев) и петковисти (начело с Добри Петков). Разликата между двете крила е във външнополитическата ориентация; Н. Генадиев, след като напуска кабинета на Радославов през 1913, застава на съгласнофилски позиции. Заедно с Младолибералната партия (тончевисти) и Либералната партия (радослависти) Народнолибералната партия (без крилото на Н. Генадиев) образува либерален блок, който начело с В. Радославов управлява България от 4 юли 1913 до 21 юни 1918 и я въвлича в Първата световна империалистическа война 1914—1918 на страната на Централните сили. През 1920 заедно с останалите либерални партии образува реакционната Националлиберална партия. — 195.

⁸⁵ На 20 авг. 1919 по искане на Постоянното присъствие на Софийската община полицията прогонва бездомниците и разрушава жилищата им в т. нар. «еврейски квартал»; мнозина от тях са бити и арестувани. Още същия ден от името на комунистическата общинска група Георги Димитров отправя писмено предупреждение-протест до столичния кмет и неговите помощници, с копие до общинските съветници, срещу полицейските насилия (вж настоящия том, с. 179). — 201.

⁸⁶ Съюз на съюзите — обединение на профсъюзите на държавните и общинските служещи (Българския учителски съюз, Железничарския съюз, Телеграфо-пощенския съюз, Съюз на служещите в държавните и изборните учреждения, Фелдшерското дружество и др.). Учредителният му конгрес се провежда на 10 юли 1911. Обединението на неутралните съюзи се извършва още през март 1909, когато се създава Централен секретариат с по един представител на всеки съюз. Водеща роля в създаването и дейността му имат Учителският съюз и Съюзът на държавните служители. Намира се под влияние на широките социалисти. През 1919 заедно с Обединения синдикален съюз образува Конфедерация на труда. — 209.

⁸⁷ Комисията, изготвила поемните условия за отдаване под наем

на празни общински места в строителната черта на града чрез публичен търг е в състав: председател — П. Теодоров (помощник-кмет), и членове: Т. Г. Влайков, М. Хр. Милев, д-р П. Петков. Протоколът за отдаване под наем без публичен търг на общински места извън строителната черта на града е изготвен от следната комисия: председател — П. Теодоров (помощник-кмет), и членове: М. Хр. Милев и д-р П. Петков. — 213.

⁸⁸ *Радикали* — членове на Р а д и к а л д е м о к р а т и ч е с к а т а п а р т и я — дребнобуржоазна политическа партия, образувана в 1905 от обособилата се в Демократическата партия фракция на младодемократите начело с Н. Цанов и Т. Г. Влайков. Обхваща част от градската дребна буржоазия и дребнобуржоазна интелигенция. Обявява се в защита на буржоазно-парламентарния строй. Участва в правителството на Ал. Малинов (юни—ноем. 1918) и на Т. Теодоров (ноем. 1918—авг. 1919). Външната ѝ политика е русофилска и антантофилска. През 1922 се преименува Р а д и к а л н а п а р т и я и се присъединява към Конституционния блок (1922—1923). След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 се разцепва, като дясното ѝ крило влиза на 10 авг. с. г. в Демократическия сговор. Лявото крило начело със Ст. Костурков минава в опозиция и през 1931—1934 участва в управлението на Народния блок. В навечерието на преврата на 19 май 1934 в Радикалната партия се оформят три крила: Радикална партия начело със Ст. Костурков, Радикална партия начело с проф. Г. П. Генев и малобройната Прогресивнорадикална партия. През ян. 1938 крилото на Костурков влиза в споразумение с Петорката, БРП и БЗНС «Пладне» за участие в парламентарните избори. През 1945 крилото на Ст. Костурков се присъединява към Отечествения фронт, а десните радикали съществуват за кратко време като опозиционна Радикална партия (обединена). През 1949 Радикалната партия се саморазпуска и кадрите ѝ се вливат в ОФ. — 214.

⁸⁹ Тук става дума за «траурните» събрания и манифестации против проектодоговора за мир, устроени на 30 септ. 1919 от някои буржоазни партии.

Още в хода на изработването на мирния договор с България в страната проникват сведения за неговия насилнически характер, за тежките му постановления по териториалните и други въпроси. Това засилва напрежението в страната. Когато на 19 септ. проектодоговорът е връчен на българската делегация и клаузите му стават известни, недоволството прераства в широко протестно движение на българския народ както срещу авторите на договора, така и срещу либералните буржоазни партии, виновни за втората национална катастрофа. Начело на протестното движение на масите застава Комунистическата партия. На 24 септ. по инициатива на Софийската партийна организация се провежда многолюден митинг, на който Г. Димитров и В. Коларов изразяват дълбокото възмущение на трудещите се

от грабителския договор за мир. Протестни събрания и демонстрации са устроени и в редица други градове на страната. Движението обхваща и селата.

Българската буржоазия също устройва събрания против проектодоговора за мир. Те са замислени като мирни акции за изразяване на надеждата, че условията на мира ще бъдат смекчени. По този начин буржоазията иска да спечели благоприятното на съглашенските окупационни власти, като покаже, че народът е недоволен от проектодоговора, но той няма да се бори против него с «насилствени средства», а ще разчита на разбиране и подкрепа от страна на Съглашението и САЩ. Тези събрания в много случаи са превземани от привържениците и съмишлениците на Комунистическата партия и са превръщани в истински протестни манифестации против насилническият мир и сервилната политика на правителството и на буржоазията спрямо държавите-победителки. — 226.

⁹⁰ *Законът за стопански грижи и обществена предвидливост* е приет на 15 авг. 1916 от II извънредна сесия на XVII обикновено НС и публикуван в «Държавен вестник», № 180 от 29 авг. с. г. По силата на закона е създаден Централен комитет за стопански грижи и обществена предвидливост, избран от Народното събрание с извънредно широки права — да урежда вноса и износа на стоки, да военнизира определени производства и т. н. Въпреки огромния административно-стопански апарат, с който разполага, комитетът не се справя със своите задачи и през апр. 1917 е реорганизиран в Дирекция за стопански грижи и обществена предвидливост («Държавен вестник», № 75 от 6 апр. 1917). Докато Централният комитет е колективен институт, дирекцията се оформя като строго централизирано учреждение начело с директор, непосредствено подчинен на Министерския съвет. Дирекцията има свой бюджет, Централно управление и около 900 души служители, включително и своя тайна полиция. В края на 1919 е ликвидирана.

БРСДП (т. с.) чрез своите представители в Народното събрание и общините, както и от страниците на партийния печат разкрива недостатъците на закона и остро критикува дейността на Централния и на местните комитети за обществена предвидливост като грабителска и противонародна. — 234.

⁹¹ *Законът за градските общини* е приет от IV редовна сесия на IV обикновено НС и обнародван в «Държавен вестник», № 69 от 19 юли 1886. До края на 1914 Народното събрание гласува II закона за неговото изменение и допълнение, а някои от постановленията му се отменят с Избирателния закон от 1897 и със Закона за общинските налози от 1900. Тези изменения и допълнения обаче не засягат нито един от членовете на закона, с които се определят зависимостта на общинските съвети (относно бюджета, администрацията, социалната политика и пр.) от местните и централните органи на държавната власт. Липса-

та на общинска автономия е една от основните причини Самоковската (1910—1912), Сливенската (1912—1923) и другите общински комуни да не осъществяват много от своите социални мероприятия.

През март 1915 парламентарната група на БРСДП (т. с.) внася в XVII обикновено НС проект за изменение и допълнение на Закона за градските общини с цел да се гарантира автономията на общинските съвети. Чл. I от законопроекта гласи: «Общините са юридически лица. Те се грижат сами за своите интереси и за самоуправлението си. Във вътрешната си уредба, както досежно управлението си, тъй и във всичко, засягащо благоустройството, хигиената, здравето, безопасността, просветата, възпитанието, икономията, финансите им и защитата на труда те са напълно автономни и пълновластно се разпореждат по всички въпроси от изброените области. Решенията на съветите им, както и ония, взети чрез референдум направо от народа, са окончателни и не подлежат на изменение от централната власт.» Предложеният от БРСДП (т. с.) законопроект не е приет. — 235.

- ⁹² Става дума за предложението на общинската група на партията по жилищния въпрос, внесено в Софийския общински съвет от Д. Благоев през юни 1912. В предложението се настоява да се създаде Комитет за социални грижи към общината, който да проучи жилищната нужда в столицата и да докладва най-късно до 1 ян. 1913 за резултатите от проучването. (По-подробно вж Д и м и т р о в, Г. Съч. Т. 6. С., 1984, с. 501.) — 239.
- ⁹³ Георги Димитров има предвид *законопроекта за облекчаване на жилищната нужда*, подготвен от специална комисия, назначена от министъра на вътрешните работи Кръстьо Пастухов. — 244.
- ⁹⁴ Протестната резолюция на широкосоциалистическата партия по условията на договора за мир с България е внесена в Софийския окръжен съвет от Илия Янулов; публикувана е във в «Народ», № 213 от 24 септ. 1919. — 246.
- ⁹⁵ Георги Димитров има предвид *Ньойския мирен договор 1919* — несправедлив, империалистически договор за мир, наложен на България от силите на Съглашението след поражението ѝ в Първата световна война 1914—1918. Подписан на 27 ноем. 1919 в парижкото предградие Ньой и от министър-председателя Ал. Стамболийски и от ръководителите на делегациите на държавите победителки. Влязъл в сила на 9 авг. 1920. По силата на договора от страната са откъснати територии с обща площ 11 278 кв. км, населени с българи. На Сръбско-хърватско-словенското кралство (от 1929 — Югославия) са предадени Царибродска околия, част от Кюстендилското крайще, 18 села от Трънско и Знеполско и 8 села от Кулско. С Гърция се потвърждава границата по Букурещкия мирен договор 1913, по

силата на която тя присъединява Егейска Македония със Сяр, Драма и Кавала. България загубва Западна Тракия, която първоначално се предоставя под окупацията на съглашенските сили (от 1920 преминава в границите на Гърция), Южна Добруджа отново се дава на Румъния. Политическите клаузи на Ньойския договор задължават България да се откаже от всички права над отнетите от нея територии. Българското население, навършило 18 години, е задължено в срок от 2 години да определи своето поданство; декларираните българско поданство се задължават в срок от 12 месеца да напуснат родните си места. Същевременно въпросът за българските малцинства в съседните балкански държави не е уреден. По силата на военните клаузи на България е отнето правото да има своя наборна армия; общият брой на българската армия, рекрутирана само чрез доброволно постъпване, не може да надминава 33 000 души. Определя се точният размер на въоръжението на българската войска и надвишаващите количества оръжие трябва да се предадат на победителите. На България се забранява да притежава военни кораби, подводници, военна и морска авиация и др. Страната е обременена и от тежки репарационни задължения, възлизащи на 2250 милиарда златни франка за срок от 37 години, с 2% лихва върху общата сума за първата, и с 5% за следващите години. Наред с това България се задължава да предаде на своите съседни (съюзници на силите-победители) 70 825 глави добитък, 50 000 тона каменни въглища и транспортни средства. Контролът по изпълнението на задълженията за репарациите се възлага на Междусъюзническа комисия със седалище София, а разносните и разходите по нея се изплащат от България. На комисията са дадени най-широки пълномощия; нейните представители се ползват с дипломатически права и имунитет. Като неразделна част от договора по искане на гръцкото правителство е наложена т. нар. конвенция за «доброволно изселване» на малцинствата между двете страни, която впоследствие е използвана от управляващите среди в Гърция за насилствено изгонване на българското население от родните места и за обезбългаряване на Западна Тракия.

Мирът-диктат поставя България в тежко и унижително положение, във външнополитическа изолация, превръща я във второстепенна сила на Балканите. Ньойският мирен договор утвърждава в междубалканските отношения политика на вражда и заграбване на чужди земи и възпрепятствува установяването на принципите на добросъседство и взаимно сътрудничество между балканските народи. Той губи сила след избухването на Втората световна война (1939). — 246.

⁹⁶ Става дума за тежкото положение на България след поражението ѝ в Първата световна война (1915—1918) по вина на българската буржоазия и монарха. Страната претърпява втора национална катастрофа, която се отразява най-гибелно върху народните маси. Във войната са дадени големи човешки жерт-

ви и са понесени огромни материални загуби. Идеите за национално обединение, изкористени от буржоазията, претърпяват крушение. Втората национална катастрофа доказва негодността на буржазията да защитава жизнените интереси на нацията. Стопанството е разстроено и изтощено. На пазара липсват най-необходимите промишлени и селскостопански стоки. Българският народ трябва да снабдява с продоволствие и транспортни средства съглашенските окупационни войски, настанени след подписването на Солунското примирие (септ. 1918). Запазени са военното положение и цензурата, в плен са задържани българските дивизии, западно от Скопския меридиан. Увеличава се притокът на десетки хиляди бежанци от Македония, Тракия, Добруджа и Западните покрайнини. Бежанският въпрос след края на войната е един от ярко изявените елементи на националната катастрофа. Положението на България особено много се усложнява след подписването на Ньойския мирен договор 1919 (вж бел. № 95). — 250.

⁹⁷ На 12 авг. 1919 Съюзът на транспортните работници в България издава позив, в който са обосновани исканията на работниците по трамваите и осветлението. В Софийския общински съвет са депозиран следните искания:

1. Да се изработи и въведе общ правилник, който да урежда трудовото, материалното и правовото положение на всички работници по трамваите и осветлението без изключение;

2. Бюджетът на трамваите и осветлението да бъде отделен от общия бюджет на общината;

3. Да се въведе месечна заплата за всички работници;

4. Минималната месечна заплата да бъде 600 лв., като се увеличава автоматично с 50 лв. на всеки две прослужени години; да се предвиди добавъчно месечно възнаграждение от по 100 лв. за всеки неработоспособен член на семейството и квартирни пари съобразно с поскъпването на наемите;

5. Да се осигури 36-часова непрекъсната седмична почивка;

6. Да се предвиди 30-дневен платен годишен отпуск;

7. Да се определи работното време за всички работници според Закона за хигиената и безопасността на труда и Указ № 24 от 30 юни 1919;

8. Да се осигури пълна, навременна и безплатна медицинска помощ за работниците и семействата им;

9. Да се премахнат глобите и гаранциите;

10. Да се признае професионалният риск и пълна осигуровка от средствата на държавата и общината във всички случаи на злополука, инвалидност, старост и смърт;

11. Да се върнат на работа безпричинно уволнените работници;

12. Да се отпуска безплатно облекло на всички работници

по трамваите и осветлението, а не само на част от тях, с което се цели разцепление на работниците. — 261.

- ⁹⁸ Става дума за програмата на новото Постоянно присъствие, изложена от кмета на Софийската община Г. Калинков (демократ) пред Общинския съвет на 18 септ. 1918. В духа на присъщата на Демократическата партия демагогия по отношение на трудещите се в програмата се предвиждат редица социални мероприятия като подобряване материалното положение на общинските служещи; привеждане в известност на всички общински места, завладени от военните власти и частни лица, и връщането им на общината; хигиенизиране на крайните квартали; материално подпомагане на бедни семейства и пр. — 268.
- ⁹⁹ *Съюз на потребителните кооперации* — създаден в края на март 1917 в София като синдикат от представители на столичните кооперативни дружества «Братски труд», «Народен магазин», «Успех», «Солидарност», «Средец», «Напред» и «Вярност». В съответствие с чл. 8, буква е от Закона за стопански грижи и обществена предвидливост синдикатът получава монопол върху вноса и продажбата на зеленчуци на едро на територията на София. От юли 1917 официално се обявява за *Съюз на потребителните кооперации в София* с председател Евтим Николов. — 271.
- ¹⁰⁰ Става дума за писмото на министъра на вътрешните работи Кр. Пастухов от 15 септ. 1919 до кмета на Софийската община. В него той обвинява Общинския съвет в пасивност и бездействие. Общината е критикувана, че се отнася безотговорно към изпълнението на всички задачи, които стоят пред нея. — 272.
- ¹⁰¹ Имат се предвид депутатите на *Българския земеделски народен съюз (БЗНС)*, основан през 1899 като професионално-просветителска организация. На своя VII конгрес (1905) съюзът приема дребнобуржоазна политическа програма, която разглежда селяните като единно съсловие. Основната членска маса на БЗНС са бедните и средните селяни, но поради съсловния принцип на изграждане в редовете му влизат и богати селяни. В годините на войните (1912—1918) съюзът разширява влиянието си и става най-масовата партия в страната. През окт. 1919 БЗНС образува коалиционно правителство с Народната и Прогресивнолибералната партия; през март 1920 спечелва парламентарните избори и съставя еднопартиен кабинет начело с Ал. Стамболийски. Земеделското правителство провежда редица демократични реформи, които засягат интересите на едрата буржоазия, но не ликвидират икономическото ѝ господство. Отношението на БЗНС към БКП е колебливо и противоречиво. По инициатива на БКП между партията и БЗНС е постигнато известно единодействие в борбата срещу настъп-

лението на реакцията, но то скоро е прекъснато. Разединенето между комунисти и земеделци позволява на реакцията да извърши военнофашистки преврат на 9 юни 1923 и да събори земеделското правителство. През Септемврийското антифашистко въстание 1923 се слагат основите на бойния съюз между БКП и БЗНС. След Априлските събития 1925 много от водачите на лявото крило на съюза са избити, БЗНС изпада в криза и се разцепва на няколко крила и групи. След Деветнадесетомайския преврат 1934 е забранен. Двете основни крила на съюза — БЗНС «Врабча 1» и БЗНС «Ал. Стамболийски» («Пладне»), са в опозиция на монархофашизма. Те участвуват в създадения от партията широк Народен антифашистки фронт (1936—1939). БЗНС «Ал. Стамболийски» участвува и в изграждането на Отечествения фронт (1942—1944). Левите сили в БЗНС се включват и във въоръжената антифашистка борба (1941—1944).

След 9 септ. 1944 БЗНС е главен съюзник на БКП в управлението на страната. Десните, антикомунистически сили в БЗНС, обединявани от Г. М. Димитров (Гемето), правят безуспешен опит да наложат реакционен курс на съюза, но са изключени от него. Останалите реакционни сили начело с П. Петков създават опозиционен БЗНС, който през лятото на 1947 е разтурен. През 1948 съюзът отхвърля съсловния принцип и се преустройва в политическа организация на трудещите се селяни. Съюзът приема програмата за изграждане на социализма в България и признава ръководната роля на БКП в обществено-политическия живот. — 274.

¹⁰² На 17 авг. 1919 са произведени парламентарни избори за XVIII обикновено НС. БКП и левите дребнобуржоазни партии (БЗНС, Социалдемократическата и Радикалната партия) спечелват $\frac{2}{3}$ от подадените гласове. Ал. Стамболийски е натоварен да състави новото правителство. Тъй като няма необходимото мнозинство депутати, той, според парламентарната практика, се обръща с предложение към БКП и Социалдемократическата партия за образуване на коалиционно правителство. ЦК на БКП отхвърля предложението на Стамболийски. Широките социалисти от своя страна предявяват големи претенции за министерски места. — 276.

¹⁰³ Става дума за *общата железничарска стачка в Англия*, избухнала на 27 септ. и продължила до 5 окт. 1919. Тя протича под лозунгите за увеличаване на работната заплата и за прекратяване на империалистическата интервенция в Съветска Русия. Железничарите получават морална подкрепа и от другите работници. Подготвя се стачка в солидарност на транспортните работници и на рудничарите, която е предотвратена с помощта на десните лидери на трейдюнионите. Правителството е принудено да сключи компромисно споразумение със стачкуващите железничари. — 277.

¹⁰⁴ Георги Димитров вероятно има предвид съставянето на коали-

ционното правителство от БЗНС (лява дребнобуржоазна партия) начело с Ал. Стамболийски (6 окт. 1919—21 май 1920). — 277.

¹⁰⁵ Георги Димитров има предвид *стачката на телеграфо-пощенските служещи в Париж*, избухнала през 1909. Тя е предизвикана от поскъпването на живота и от влошените трудови условия на служещите; революционизиращо влияние оказват и борбите на работническата класа. В продължение на 48 часа всички телеграфо-пощенски служби в града прекратяват работа; не работят дори телефоните на правителството. За да спечели време, кабинетът на Клемансо прави някои отстъпки на стачниците и обещава да не ги преследва за участие в стачната борба. След няколко седмици обаче са уволнени много от членовете на стачния комитет. С това правителството провокира нова стачка, която бързо потушава. — 284.

¹⁰⁶ Става дума за *Сливенската комуна*. В общинските избори на 25 септ. 1911 въпреки терора на властта БРСДП (т. с.) получава 1282 гласа и 8 мандата в Общинския съвет, срещу 10 за коалицията от народняци и прогресивни либерали, 1 за демократите и 1 за широките социалисти. В продължение на една година тесносоциалистическите общински съветници са опозиционна група в съвета, но след разцеплението в коалицията (юли 1912) и изборите за ново Постоянно присъствие те стават управляваща група, а за кмет е избран д-р Й. Данчев (септ. 1912). Сливенската комуна съществува 11 години (до ян. 1923) и въпреки военновременните и следвоенните трудности постига успехи в политиката си в защита на трудещите се маси: създава бюро за социални грижи и бюро за безработни, предприема общинско строителство за намаляване на безработицата, предвижда мерки за ограничаване спекулата с хранителните и други стоки от първа необходимост, издава редица задължителни правилници в защита на работниците. Поради липса на общинска автономия буржоазната опозиция и централната власт затрудняват и провалят редица мероприятия на комуната като откриването на общински магазини, увеличението на таксите и налозите за предприемачите, фабрикантите и собствениците на земеделски стопанства и др. — 285.

¹⁰⁷ Член 11 от Дисциплинарния правилник за общинските чиновници и служещи гласи: «Дисциплинарни наказания са:

- а) смъряне насаме
- б) смъряне пред други чиновници в управлението
- в) смъряне със заповед
- г) спиране част от заплатата
- д) спиране повишението до три години
- е) преместване на друга длъжност
- ж) уволнение от длъжност.»

Георги Димитров се обявява срещу включването като на-

казателна мярка в правилника налагането на глоби и спирането на част от заплатата. — 286.

- ¹⁰⁸ Георги Димитров има предвид *законопроекта за жилищната нужда*, внесен в Народното събрание на 15 окт. 1919 от парламентарната група на БЗНС. Той има за цел да смекчи остротата на жилищната криза и да внесе известно успокоение сред бездомните маси, без да накърнява съществено интересите на домопритежателите. На 5 ян. 1920 законопроектът е приет и става закон. — 293.
- ¹⁰⁹ Предложението на министъра на финансите Ст. Данев към чл. 33 от бюджетопроекта за 1920 гласи: «Данъкът занятие и върхнините му на работниците при държавните каменовъглени мини ще се поемат от мините и изплащат от кредитите за заплатите на работниците в размер на 3% върху общоплатените суми на работниците.» — 306.
- ¹¹⁰ По силата на Солунското примирие (29 септ. 1918) в България са настанени съглашенски окупационни войски — 3 френски дивизии и италиански и английски части. Те се разполагат във важните жп и шосейни центрове. Предназначението им е да осигуряват железопътния, шосейния и водния транспорт на Източната съглашенска армия при продължаването на войната против Австро-Унгария и Германия и при подготовката на военна интервенция срещу Съветска Русия. Окупационните войски вършат големи насилия и грабежи върху българското население. Командуването на съглашенските окупационни войски се намесва грубо в политическия живот на страната. Главнокомандувачият ген. Кретиен (по-късно ген. Клодел) изисква от българското правителство да се засилват преследването и терорът срещу революционното движение. Кабинетите на Ал. Малинов (юни—ноем. 1918) и Т. Теодоров (ноем. 1918—окт. 1919) послушно изпълняват нарежданията им, надявайки се по този начин да се постигне по-лек мир за България.
- БКП и народните маси реагират остро срещу производите на съглашенското командване. — 307.
- ¹¹¹ Георги Димитров има предвид опитите на германската буржоазия да смекчи тежките условия на мирния договор, предявени от държавите-победителки спрямо победената Германия. В страната се разгръща мощно движение против подписването на мирния договор. На 12 май 1919 Националното събрание отхвърля условията на мира. Обявена е «седмица на национален траур». За да не подпише мирния договор, коалиционният кабинет на Шайдeman подава оставка. На 29 май 1919 германската делегация в Париж подава официално възражение до конференцията, с което протестира против клаузите по териториалните, военните, колониалните и други въпроси. Направените промени в договора са незначителни. На 28 юни 1919 новото коалиционно правителство на О. Бауер е принудено да подпише дого-

вора за мир на Германия с държавите-победителки от Съглашението. — 310.

¹¹² *Съглашение* (Антанта, Тройно съглашение) — империалистически блок на Англия, Франция и Русия, оформил се през 1904—1907 в противовес на Тройния съюз (империалистически блок на Германия, Австро-Унгария и Италия). В хода на Първата световна война 1914—1918 към Съглашението се присъединяват и други държави (САЩ, Япония, напусналата Тройния съюз Италия и др. — общо 25 държави), воюващи срещу Германия и нейните съюзници. И двата блока възникват в резултат на борбата между империалистическите държави за преразпределяне на света в обстановка на все по-изострящи се противоречия между тях. След победата на Великата октомврийска социалистическа революция 1917 Съветска Русия отпада от блока. Империалистическите страни от Съглашението организират въоръжена интервенция срещу младата съветска държава. Провалът на контрареволуционната интервенция задълбочава противоречията между участниците в Съглашението и то се разпада. — 312.

¹¹³ Георги Димитров има предвид стачката на пернишките рудничари, избухнала на 3 ноем. 1919. Непосредствен повод за обявяването ѝ е катастрофата в рудник «Бели бряг». Поради лоша вентилация в рудника се появява мъртъв пожар. Загиват 5 души, а стотина други са изнесени полумъртви. В знак на протест рудничарите напускат работа и обявяват стачка. Издигнати са искания да се анкетира случаят, да се вземат необходимите мерки за предотвратяване на подобни нещастия, да се спазва подписаният от министър Буров протокол по време на юлската стачка през 1919 и т. н.

Г. Димитров взема пряко участие в ръководството на борбата. Той е член на комисията, която преговаря с представителя на Министерството на търговията, промишлеността и труда. На 5 ноем. 1919 е подписан специален протокол, всички искания на рудничарите са приети. Стачката завършва с пълен успех — 331.

¹¹⁴ *Тютюноработническата стачка в Хасково* е обявена на 5 ноем. 1919. 1500 работници и работнички от складовете «Никотеа» и «Съединени тютюневи фабрики» напускат работа и предявяват искане за приемане на изработения от местната секция на Тютюноработническия съюз правилник за вътрешния ред в тютюневото производство. Стачната борба се ръководи от секретаря на съюза Ст. Кираджиев. Опитите на собствениците на тютюневите складове да наложат правилник, изработен от общоделския окръжен инспектор по труда, без да е съгласуван с работниците, са осуетени. За да сломят борбата на стачниците, на 11 ноем. собствениците обявяват локаут на всички предприятия в тютюневото производство. 4000 души остават без работа. Стачката се разширява и обхваща тютюноработниците от Харманли и Борисовград (дн. Първомай). Преговорите със

стачната комисия са подновени. На 16 ноем. борбата завършва с успех. Постигнато е споразумение да не се допускат на работа малолетни, забранява се нощният труд, въвежда се 8-часов работен ден и др. — 331.

- ¹¹⁵ *Стачката на тютюневите работници в Пловдив* избухва на 30 юни 1919 под ръководството на Тютюноработническия съюз. Тя е предизвикана от отказа на притежателите на тютюневите складове да удовлетворят исканията на тютюноработниците за 8-часов работен ден, за увеличение на заплатите със 100%, за еднакво заплащане на мъжете и жените при еднакъв труд, за подобряване на хигиенните условия и др. В стачната борба вземат участие 4000 души. Те получават подкрепа от трудещите се в страната. На 24 юли притежателите на тютюневите складове са принудени да приемат работническите искания. Надниците са увеличени с 50%, Тютюноработническият съюз е признат като единствен представител на тютюноработниците. — 331.
- ¹¹⁶ *Стачката в Русенската захарна фабрика* е обявена на 3 ноем. 1919. Стачниците издигат искания за признаване на Съюза на фабричните и други работници като техен единствен представител при уреждането на конфликтите със собствениците, за 8-часов работен ден, за осигуряване на 15-дневен домашен платен отпуск на постоянните работници и т. н. Стачката протича в условията на терор от страна на правителството. На 17 ноем. тя е прекратена при пълен успех. Въведен е 8-часов работен ден, започва да действа работническа комисия. — 331.
- ¹¹⁷ *Стачката в захарната фабрика в Горна Оряховица* започва на 5 юли 1919. Тя е предизвикана от отказа на дирекцията да изпълни исканията на работниците за 8-часов работен ден и за увеличение на заплатите. Избран е стачен комитет, който води преговорите със собствениците и отстоява исканията на повече от 400 стачници. На 9 юли стачката завършва с успех. Всички уволнени работници са върнати на работа, а заплатите са повишени с 25%. — 331.
- ¹¹⁸ *Стачката на работниците от Софийската захарна фабрика* избухва на 30 юни 1919. Работническа комисия представя на управлението на фабриката искания за въвеждане на 8-часов работен ден, увеличение на заплатите със 100%, подобряване на трудовите условия и др. За да осуети стачката, директорът прибегва до помощта на полиция и войска. Стачката завършва успешно. Заплатите са увеличени с 30%. — 331.
- ¹¹⁹ *Стачката на работниците от захарната фабрика в с. Каялий (дн. гр. Камено), Бургаски окръг*, избухва през окт. 1919. Избрана е стачна комисия, която води 5-дневни преговори с директора на фабриката за удовлетворяване исканията на стачкуващите за 8-часов работен ден, за увеличение на заплатите и др. Преговорите завършват с успех. — 331.

- ¹²⁰ Георги Димитров вероятно има предвид *стачката на тютюнороботниците от фабрика «Ксанти» в София*, обявена на 1 юли 1919. Стачкуващите 65 души издигат искания за 8-часов работен ден, за увеличение на заплатите с 50%, спазване на Закона за хигиената и безопасността на труда и др. Първоначално борбата се води единодушно. На 8 юли обаче стачката е прекратена без успех поради лошата организация и явяването на стачкоизменнички. — 332.
- ¹²¹ Ради Радев, кмет на Столичната община, на 24 юли 1918 е осъден от Софийския военнополови съд за злоупотреба и незаконна търговия със захар. — 334.
- ¹²² Става дума за масовия приток на бежанци-българи от районите, останали по силата на Берлинския договор 1878 извън пределите на българската държава. Първият приток от български бежанци в страната (ок. 60 000 от Македония и Одринско) е след потушаването на Кресненско-Разложкото въстание 1878—1879. След неуспешния край на Илинденско-Преображенското въстание 1903 страната отново е залята от голяма бежанска маса от Македония и Одринско. До 1912 броят на бежанците възлиза на ок. 120 000 души. След Междусъюзническата война 1913 и Първата световна война (1915—1918) броят на бежанците от Македония, Тракия, Добруджа и Западните покрайнини силно нараства. При подписването на Ньойския мирен договор (27 ноем. 1919) Гърция, с помощта на съглашенските сили, налага на България конвенция за «доброволно изселване» на населението между двете страни.
- Непрекъснатият поток на бежанци създава големи икономически затруднения на българската държава. Поради липса на средства правителството не е в състояние да им осигури земя и сносни условия за живот. По-голямата част от това население е обречено на нищета и безработица. Бежанският въпрос придобива национално и социалнополитическо значение. — 336.
- ¹²³ Отнася се за *Белгийското дружество (G-te Anonyme des Tramways Elektriques de Sofia)* — член на Trust Franco-belge du Tramways — Брюксел. През дек. 1898 дружеството откупува от френския инженер Ш. Бертолюс част от отдаденото му чрез търг (дек. 1897) Предприятие за електрическото осветление и трамваите в София, с което става стопанин на Предприятието за експлоатация на трамваите в София. Дейността на това предприятие започва в началото на 1901, след построяването на собствена електрическа централа. Тя се регламентира от специален правилник, изработен според поемните условия, при съгласие между Софийската община и дружеството. Още от първите години на експлоатация дружеството започва да нарушава някои от поемните условия (това неколкократно е констатирано от анкетни комисии), поради което на 1 септ. 1916 със заповед на кмета е разпоредено общината да влезе във

- временно владение на трамваите, а на 29 септ. с. г. Общинският съвет избира комисия, за да се произнесе по юридическата и фактическата страна на отнемането на предприятието. Възникналият между общината и Белгийското дружество спор по ликвидиране концесията за трамваите, продължил няколко години и усложнил се след края на Първата световна война, е отнесен през 1920 до Народното събрание с искане за парламентарна анкета. През апр. 1921, на I редовна сесия на XIX обикновено НС, е представен «Доклад на анкетната парламентарна комисия за проучване спора по ликвидиране концесията за електрическото осветление и трамваите в София», в който са проследени отношенията между Софийската община и Белгийското дружество (вж Стенографски дневници на XIX ОНС, I РС, 74 з., с. 2629—2633). — 339.
- ¹²⁴ От 29 до 31 авг. 1919 в София се провежда конгрес на общоделските синдикати. Той е свикан по инициатива на Управителния комитет на Типографския работнически съюз. В отчетния доклад на Типографския съюз са включени и сведения за Обединения синдикален съюз, дадени от временната Синдикална комисия и от Синдикалния комитет. Изнесени са реферати по социалното законодателство и за Конфедерацията на труда. Конгресът приема резолюции по отчетния доклад и по рефератите и избира ръководни органи на Обединения синдикален съюз. — 348.
- ¹²⁵ Става дума за *Работническия типографски съюз*, създаден на 12 ян. 1907 като *Работническо типографско дружество* чрез обединяването на преминалото на страната на общоделците *Работническо печатарско дружество* (основано през 1899) и реформистското *Българско типографско дружество* (основано през 1883). Изграден е на принципите на политическия «неутралитет». Числи се към общоделската синдикална централа. — 348.
- ¹²⁶ Георги Димитров вероятно има предвид печатарските стачки в София, избухнали през есента на 1919. На 20 септ. обявяват стачка печатарските работници на вестниците «България» и «Еко дьо Българи». Те издигат искане за увеличение на заплатите. В началото на октомври стачкуват и печатарите от печатниците «Добруджа» и «Свобода». Стачките са прекратени с успех за работниците. — 348.
- ¹²⁷ *Работническият печатарски съюз (РПС)* е първият професионален съюз в България, изграден под ръководството на БРСДП (т. с.) на учредителна конференция на 27 юли 1907. Инициативата за създаването му принадлежи на Работническия печатарски синдикат в София, чийто секретар е Г. Димитров. В РПС се включват групите от Плевен, Варна, Кюстендил и Враца. За председател на Централното настоятелство е избран Г. Димитров, който е и редактор на в. «Печатар». Съюзът влиза в

ОРСС. На 18 февр. 1909 от него се отцепват група прогресисти, които се вливат в реформистското Типографско работническо дружество. В края на 1910 и началото на 1911 РПС ръководи стачката на печатарите в почти всички софийски печатници, поради което спира излизането на редица буржоазни вестници. След Първата световна война към съюза се присъединяват печатарски работници, напуснали общоделските синдикати. Разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 348.

¹²⁸ Георги Димитров има предвид *Транспортната стачка (дек. 1919—февр. 1920)* — обща стачка на работниците и служителите в железниците и пощите от цялата страна. Предизвикана е от силното влошаване на положението на транспортните работници и други слоеве от населението след Първата световна война. Непосредствен повод за стачката са репресиите над участниците в организираната от партията масова протестна демонстрация в София на 24 дек. 1919 против тежкото икономическо положение на трудещите се и против подпомагането на белогвардейците. Вместо да задоволи справедливите искания на трудещите се, правителството решава да бъдат уволнени всички държавни, окръжни и общински служещи, взели участие в демонстрацията. В отговор на това на 25 дек. работниците от жп работилница и депо София организират нова демонстрация, към която се присъединяват и други трудещи се. Въпреки предложението на ЦК на БКП за мирно уреждане на конфликта правителството отказва да удовлетвори исканията на масите.

Стачката започва на 25 дек. в Горна Оряховица. Вдигат се на борба транспортните работници в Стара Загора, Русе, Велико Търново, Варна и др. На 27 дек. стачката обхваща цялата страна. Спират работа индустриалните и търговските предприятия, занаятчиите и в знак на солидарност — дори дребната търговия. Движението взема общонароден характер.

ЦК на партията смята, че обстановката в страната е неблагоприятна за успешна транспортна стачка. Но изправен пред неотстъпчивостта на правителството и пред спонтанно и решително надигащите се на борба транспортни работници, той решава партията да възглави започнатата акция. На 27 дек. 1919 ЦК на БКП и Управителният комитет на Съюза на транспортните работници прокламират обща транспортна стачка в цялата страна. Освен железничарите в стачката се включват телеграфо-пощенските и пристанищните работници в страната и трамвайните работници в София. Стачката е подкрепена и от миньорите в Перник и Бобов дол, от работниците в Захарната фабрика в Горна Оряховица.

ЦК на партията натоварва В. Коларов, Г. Димитров и Н. Пенев да осъществяват общото ръководство на стачката. Те изпълняват възложената им задача в нелегални условия. Създава се **Ц е н т р а л е н с т а ч е н к о м и т е т** при Съюза на транспортните работници. Широките социалисти от своя страна изграждат **А к ц и о н е н к о м и т е т**, в който влизат

представители на ръководените от тях организации. Двата комитета действуват паралелно, но между тях няма пълно единомислие и единодействие, което се отразява неблагоприятно на стачната борба. Ръководителите на широкосоциалистическата партия проявяват склонност да се споразумеят с правителството зад гърба на стачниците.

На 29 дек. 1919 по решение на ЦК на партията в страната е обявена обща политическа стачка в подкрепа на транспортния пролетариат, която е прекратена организирано на 3 ян. 1920.

Правителството обявява всички железничари, телеграфопощенски и телефонни служители за мобилизирани и предприема сурови мерки срещу стачниците. Въпреки терора на правителството стачката продължава 55 дни. Произволно и без съгласуване с другите организации на 17 февр. ръководителите на Локомотивната организация обявяват, че прекратяват борбата, а на следващия ден ги последват ръководителите на Конфедерацията на труда. Управителният съвет на Съюза на транспортните работници е принуден да обяви прекратяването на стачката (19 февр.).

Транспортната стачка засяга дълбоко интересите на българската буржоазия и затруднява изпълнението на антисъветските планове на съглашенските империалисти. Поради това буржоазията прибегва до сурови мерки за нейното потушаване, като за целта използва земеделското правителство.

Разединението между Комунистическата партия и БЗНС, както и враждебното отношение на правителството към стачката предопределят нейния неуспех. Много неблагоприятно за изхода на борбата се отразява липсата на единно стачно ръководство и предателското поведение на широкосоциалистическите водачи.

Транспортната и общата политическа стачка са едно от най-острите класови сблъсквания на българския пролетариат с буржоазията в условията на настъпилата обща криза на капитализма. За пръв път Комунистическата партия ръководи такава масова стачна борба и обща политическа стачка, обхванала цялата страна. Това я обогатява с нов, значителен опит, който по думите на Г. Димитров е *«ценен капитал за бъдещите работнически борби»* (вж настоящия том, с. 412). — 350.

¹²⁸ Георги Димитров има предвид едноседмичната *обща политическа стачка 1919—1920*, обявена на 29 дек. 1919 по решение на ЦК на БКП и Синдикалния комитет на ОРСС в подкрепа на Транспортната стачка 1919—1920. Същевременно се издигат и искания за подобряване материалното положение на бедстващите градски и селски народни маси, за възстановяване на потъпканите от буржоазията политически и граждански свободи, преустановяване помощта за белогвардейските контрареволуционери, отменяне решението на правителството за преследване и уволняване на държавните и други служещи заради участието им в стачната борба. Тя обхваща много индустриални

центрове. Наред с фабричните работници стачкуват и хиляди служещи от държавните и общинските учреждения. Докато в провинцията стачката има масов характер, в София е ограничена от разколническата и дезорганизаторската дейност на широкосоциалистическите профсъюзни лидери. Въпреки това стопанският живот на страната е парализиран, а функционирането на държавния апарат затруднено. На 3 ян. 1920 общата политическа стачка е прекратена организирано навсякъде. Тя има силен отзвук сред трудещите се.

Г. Димитров дава висока оценка на стачката (вж настоящия том, с. 397—399). — 350.

130 Брошурата *«Писма на Ленин и Троцки до италианските, французки и германски комунисти»* е издадена през 1920 от Кооперация *«Освобождение»*. Включена е в поредицата *«Комунистическа агитационна библиотека»*. Послесловът е написан от Г. Димитров. — 355.

131 На 1 септ. 1919 Изпълнителният комитет на Коминтерна излиза с първото си окръжно, насочено против «левия» комунизъм в международното комунистическо движение. То е озаглавено *«Парламентът и революцията»* и е изпратено до Германската комунистическа партия във връзка със съществуващите в нея разногласия за отношението ѝ към буржоазния парламент. В окръжното се подчертава, че комунистите трябва да участвуват в парламента за подкопаване на капиталистическото господство отвътре, за разрушаване доверието на масите към него. Те трябва да го използват дотогава, докато пролетариатът и неговата партия установят своя диктатура. Коминтернът отделя специално внимание и дава висока оценка на позициите на тесните социалисти в парламента. *«. . . Българските комунисти използвана с успех парламентарната трибуна за революционни цели. През последните избори те получиха 47 депутатски места. Другарите Благоев, Кирков, Коларов и други водители на Българската комунистическа партия умеят да използват парламентарната трибуна, за да служат на делото на пролетарската революция»* (вж в. *«Работнически вестник»*, № 162, 28 ян. 1920). — 356.

132 Брошурата *«Комунистическата партия и работническите синдикати»* от Г. Зиновиев е издадена на български език през 1920 от Кооперация *«Освобождение»* като № 1 на Комунистическата синдикална библиотека. Предговорът е от Г. Димитров. Като приложение към нея са публикувани Резолюцията на I общоруски синдикален конгрес (1918) и Резолюцията на XI конгрес на ОРСС (1919). Обяснителните бележки към брошурата са написани също от Г. Димитров и имат следното съдържание: на с. 11: *«1. Уебс е изследовател на английското синдикално движение. 2. Брентано и Зомбарт са известни германски буржоазни социалреформатори»*; на с. 28: *«Според тъй наречения производствен принцип професионалните съюзи трябва*

да обгръщат не работниците от отделна специалност или професия, а от цели производства или клонове на индустрията»: на с. 29: «Поради развитата се борба против контрареволуцията вътре в Русия и вън от нея това решение за свикване международна синдикална конференция не можа да се изпълни». — 357.

- ¹³³ *Меншевики* — представители на главното опортюнистическо течение в руската социалдемократия, разновидност на международния опортюнизъм. Меншевиките се обособяват на II конгрес на РСДРП (1903) от противниците на Лениновия план за създаване на марксистка партия от нов тип; при избора на централно партийно ръководство те са малцинство (оттук назването им), но остават като фракция в партията. Меншевиките признават марксисткото положение за значението на обективните условия за извършването на революцията, но подценяват ролята на субективния фактор; те не разбират значението на партията като идеен ръководител и организатор на работническата класа. Оценяват назряващата в Русия революция като буржоазнодемократична и смятат, че хегемонната роля в нея трябва да принадлежи на буржоазията. Те считат селяните за реакционна класа. Отричат необходимостта от съюз на работниците и селяните при хегемонията на пролетариата като главно условие за победата на революцията, отричат възможността за прерастване на буржоазнодемократичната революция в социалистическа и се обявяват против диктатурата на пролетариата. В годините на реакцията (1908—1910) провеждат политика за ликвидиране на нелегалната марксистка партия. Шестата (Пражка) общоруска конференция на РСДРП (1912) изключва от партията меншевиките-ликвидатори. От този момент меншевиките се оформят като самостоятелна дребнобуржоазна партия, която също се нарича РСДРП. В годините на Първата световна война 1914—1918 основната маса от меншевиките застава на социалшовинистични позиции, поддържа буржоазния лозунг «за защита на отечеството» и за «граждански мир». По време на Февруарската буржоазнодемократична революция 1917 меншевиките заедно с есерите заемат ръководно място в Съветите. От май с. г. участвуват в коалиционните буржоазни правителства, поддържайки буржоазията по въпроса за войната. Обявяват се против Октомврийската революция 1917. Постепенно влиянието им спада и меншевизмът като течение в работническото движение престава да съществува. — 358.

- ¹³⁴ *Социалисти-революционери* (е с е р и) — членове на най-голямата дребнобуржоазна партия в Русия, възникнала в края на 1901—началото на 1902 след обединението на народнически групи и кръжоци. Изразява интересите на дребната градска и селска буржоазия. До 1917 е в нелегалност. В идейно отношение есерите еволюират от дребнобуржоазната революционност до съюз с буржоазно-помещическата контрареволуция. Те са открити противници на марксизма-ленинизма; отричат

ръководната роля на пролетариата в буржоазнодемократичната революция и учението за пролетарската диктатура. Като основно средство за борба издигат индивидуалния терор. Имат влияние главно сред селските маси. По време на Февруарската буржоазнодемократична революция 1917 заедно с меншевиките имат мнозинство в Съветите и влизат в буржоазното Временно правителство. В Юлските дни на 1917 открито преминават на страната на контрареволуцията. През дек. 1917 лявото крило на есерите образува самостоятелна партия. Тя признава формално съветската власт и влиза в споразумение с болшевиките, но скоро повежда открита антисъветска борба. Есерите организират заговори, метежи, терористични актове и др. против дейци на съветската държава и на Комунистическата партия. След Гражданската война 1918—1920 техните водачи емигрират и партията им се разпада. — 358.

¹³⁶ *Болшевишката партия* е създадена като Руска социалдемократическа работническа партия (РСДРП) под ръководството на В. И. Ленин. Нейният първи конгрес е през 1898. Като партия от нов тип е изградена на II конгрес (1903). Конгресът приема програма на партията, която се състои от две части: в програмата-минимум се определят задачите на партията в буржоазнодемократичната революция, в програмата-максимум се поставя задача за извършване на социалистическа революция в Русия и установяване диктатура на пролетариата. Седмият конгрес (1918) преименува партията Руска комунистическа партия (болшевики) — РКП (б), XIV конгрес (1925) — Всесъюзна комунистическа партия (болшевики) — ВКП (б), а XIX конгрес (1952) — Комунистическа партия на Съветския съюз — КПСС.

Болшевишката партия се изгражда като пролетарска партия от нов тип, която принципно се различава от партиите на Втория интернационал. Нейна теоретична основа е марксизмът-ленинизмът. Още от създаването си тя води непримирима борба с враждебните ѝ политически партии и течения — кадети, буржоазни националисти, есери, анархисти, както и с опортюнистическите течения вътре в нея — меншевики, отзовисти, «леви комунисти», троцкисти и други антипартийни групировки.

Характерна черта на Болшевишката партия е последователният ѝ пролетарски интернационализъм. Тя води принципна борба за чистотата на марксизма в международното работническо движение, против всички разновидности на опортюнизма, ревизионизма и догматизма, с центризма и социалшовинизма на Втория интернационал. В годините на Първата световна империалистическа война 1914—1918 болшевиките начело с В. И. Ленин сплотяват революционните сили в международното работническо движение за създаване на нов, Комунистически интернационал.

Болшевишката партия ръководи борбите на народните маси

в Русия против царизма и капитализма в три революции: буржоазнодемократичната революция през 1905—1907, Февруарската буржоазнодемократична революция 1917 и Великата октомврийска социалистическа революция 1917. В резултат от победата на социалистическата революция през октомври 1917 в Русия се утвърждава диктатура на пролетариата, възниква първата в историята социалистическа държава. Партията на болшевиките застава начело на борбата за създаване и укрепване на съветската власт, организира отбраната на Съветската република в периода на Гражданската война и империалистическата интервенция 1918—1920. След VIII конгрес (1919), който приема нова партийна програма — за построяване на социалистическо общество, партията насочва усилията на съветския народ за изграждане основите на социалистическата икономика. В борбата против троцкистите, десните опортюнисти и другите опозиционни групи отсгоява ленинизма. Тя мобилизира силите на трудещите се за социалистическа индустриализация на страната, колективизация на селското стопанство, осъществяване на културната революция. Под нейно ръководство са ликвидирани експлоататорските класи, създава се и укрепва морално-политическото единство на съветския народ. По време на Великата отечествена война 1941—1945 ВКП (б) организира и ръководи борбата на съветския народ за разгромяване на хитлеристките окупатори, а след войната взема енергични мерки за възстановяване и развитие на народното стопанство. Основното съдържание на дейността на КПСС и съветския народ в настоящия етап е усъвършенствуването на развития социализъм.

КПСС е неотделима съставна част на международното комунистическо и работническо движение. По нейна инициатива е създаден Комунистическият интернационал (1919), изиграл огромна роля в развитието на международното комунистическо движение. КПСС се бори за по-нататъшно укрепване на позициите на световната социалистическа система, за укрепване единството и интернационалната солидарност с работническото движение в капиталистическите страни, поддържа народите, борещи се за национална независимост, против империализма и неоколониализма. — 358.

¹³⁶ Проблемът за задачите на професионалните съюзи се обсъжда не от Първия, а от *Втория общоруски конгрес на професионалните съюзи*, проведен от 16 до 25 ян. 1919 в Москва. Присъствуват 648 делегати с решаващ глас, от които 449 болшевики и съчувственици. Сред останалите делегати има меншевики, левы есери, бундовци и членове на левоменшевишката група на «социалдемократите-интернационалисти». Основен доклад за задачите на професионалните съюзи в условията на диктатурата на пролетариата изнася В. И. Ленин. Той подчертава огромната роля на профсъюзите за изграждането на социалистическото общество, за подготовката на трудещите се за непосредствено участие в управлението на държавата и на производ-

ството. Меншевиките и подкрепящите ги представители на другите дребнобуржоазни партии се опитват да наложат на конгреса резолюция за «независимост» на професионалното движение от съветската власт. С мнозинство от 430 гласа е приета предложената от болшевиките резолюция. Утвърден е производственият принцип на изграждане на професионалните съюзи, подчертана е необходимостта те да обединят неорганизираните още пролетарски и полупролетарски маси и да ги привлекат в строителството на социализма. — 358.

¹³⁷ *Учредителният конгрес на ОРСС* се провежда на 21—22 юли 1904 в Пловдив. Той протича под знака на решенията на XI партиен конгрес и на общия подем на работническото движение след отстраняването на опортюнистите от партията (1903). Присъствуват 45 делегати, които представляват 53 синдикални организации. Д. Благоев се изказва по въпроса за характера на Синдикалния съюз и за връзките му с партията. Реферат изнася Г. Кирков за развитието на синдикалното движение и за връзките му с партията. Приет е устав (проектът му е разработен от Д. Благоев и Г. Кирков), съгласно който новообразуваният Общ работнически синдикален съюз има за задача «да обединява работническото синдикално движение върху почвата на класовата борба». Утвърден е принципът за създаване на тесни идейни и организационни връзки с партията. Конгресът решава в «Работнически вестник» да стане печатен орган и на ОРСС. Избран е Синдикален комитет, в състава на който са включени Н. Харлаков (секретар), П. Величков (деловодител), Я. Марков, Г. Димитров и М. Финци. — 360.

¹³⁸ *Английски трейдюниони* — професионалните съюзи в Англия, възникнали през XVIII в. Най-голямата организирана сила в страната. Конгресът на английските трейдюниони е колективен член на Лейбъристката партия. Десните лидери на трейдюнионите са проводници на опортюнизма в работническото движение. Те отричат необходимостта от създаване на революционна пролетарска партия и ограничават задачите на работническото движение в рамките на профсъюзната борба. Спъват изграждането на единство на работническата класа и разгръщането на класовата борба. Следват курс на реформизъм и класово сътрудничество с монополистичната буржоазия. В годините на Първата световна война 1914—1918 мнозинството от водачите на трейдюнионите заемат социалшовинистични позиции и подкрепят лозунга за запазване на «граждански», «промишлен» мир в страната. — 360.

¹³⁹ Георги Димитров има предвид анархосиндикалистките възгледи на лидерите на Общата конфедерация на труда във Франция — национална профсъюзна централа, основана през 1895. Те признават само икономическите форми на борба и отричат ръководната роля на пролетарската партия в синдикалното

движение. Тяхната цел е социален преврат, организиран от синдикатите (профсъюзите), чрез който ще се унищожат държавата и политическата власт и ще се създаде общество, ръководено от федерация на синдикатите. На политическата борба анархосиндикалистите противопоставят тактиката на «пряко действие» (стачки, саботаж, бойкот и пр.). За основен метод на действие смятат общата икономическа стачка, с помощта на която профсъюзите без революционна борба ще ликвидират капитализма и ще вземат в свои ръце управлението на производството. За успеха на анархосиндикалистите във френското профсъюзно движение допринасят опортюнистическите грешки на френските социалисти в работата им с профсъюзите. — 360.

¹⁴⁰ Брошурата *«Анархизъм и комунизъм»* от Е. А. Преображенски е преведена и подготвена за печат от Г. Димитров и В. Коларов; издадена през 1920. Предговорът е написан от Г. Димитров. Под линия той е направил следната обяснителна бележка: *«Саботажници* наричат в Русия ония интелигентни служители, които чрез недобросъвестна работа или чрез отказване да работят се стараеха да подкопаят основите на съветската власт и да повърнат властта в ръцете на контрареволюционерите.» — 363.

¹⁴¹ *Анархизъм* — дребнобуржоазно, враждебно на марксизма-ленинизма обществено-политическо течение, което се обявява срещу всяка държавна власт, за абсолютна свобода на личността. Оформя се през 40-те—началото на 70-те години на XIX в. Идеология е на разоряващата се, бунтарски настроена дребна буржоазия и на лумпенпролетарските слоеве. Най-голямо влияние има в страни със слабо развит капитализъм и с преобладаващо дребностоково производство (Италия, Испания, Русия, Швейцария, някои латиноамерикански страни и пр.). В основата на анархисткия мироглед стои буржоазният индивидуализъм и субективизъм. Анархистите считат държавата за главен източник на социални неправди. Те не разбират ролята на едрото производство в обществото и са привърженици на дребната частна собственост. Анархистите отричат необходимостта от организирана политическа борба на пролетариата срещу буржоазията и от класова пролетарска партия, както и нейната ръководна роля в революционното движение. Те се борят и против създаването на държава на пролетарската диктатура.

В България анархистките идеи проникват преди Освобождението (1878), но по-широко разпространение добиват в началото на XX в. През 90-те години се създават първите анархистки групи и кръжоци. Анархизмът в България се изявява като антикапиталистическо движение, но със своите погрешни теории и тактика нанася вреда на революционното движение. — 363.

¹⁴² Брошурата *«От поражение към победа»* е написана от Г. Димитров непосредствено след приключването на 55-дневната

Транспортна стачка (дек. 1919—февр. 1920). Тя е отпечатана през 1920 под заглавие «Поражение и победа» като № 2 на Комунистическата синдикална библиотека в тираж 10 000 екземпляра. През 1948 е издадена под заглавие «От поражение към победа» от Издателството при ЦК на ОРПС. През 1950 тя е преиздадена за трети път от Издателството на БКП. — 379.

¹⁴³ През лятото на 1919 борбата на транспортния пролетариат за увеличаване на заплатите и подобряване условията на труд се засилва. Под натиска на трудещите се ръководството на Българския железничарски съюз (БЖС) изготвя таблица за повишаване на заплатите на железничарите и телеграфо-пощенските служещи. Правителството приема по принцип таблицата да влезе в сила от 1 апр. 1919, но увеличението на заплатите да се даде след гласуването на специален кредит от Народното събрание. Обещанието задоволява ръководителите на Железничарския и на Телеграфо-пощенския съюз и те се отказват от борбата. Съюзът на транспортните работници настоява да се обяви стачка с искане да се приложи предложената от БЖС таблица. Пред опасността от стачка през юли правителството решава да се отпуснат 8 500 000 лв. за реализиране на таблицата за 3 месеца. След осуетяването на стачката от широките социалисти то оттегля кредита. През окт. предложението с таблицата за заплатите на транспортните работници е внесено в Народното събрание. Правителството прави свое предложение да се отпуснат 80 000 000 лв. за приравняване и подобрене на заплатите на всички държавни служители, в това число и на транспортните работници и служещи, от 1 окт. При гласуването авторите на таблицата се отказват от нея и подкрепят предложението на правителството. — 382.

¹⁴⁴ *Конфедерация на труда* — профсъюзно обединение, създадено през дек. 1919 чрез сливането на десницата в Обединения общ работнически синдикален съюз (около в. «Работническа борба») със Съюза на съюзите. Стои на реформистки позиции. Под влияние е на широкосоциалистическата партия. — 384.

¹⁴⁵ *Наказателният закон* е приет от II редовна сесия (1895—1896) на VIII обикновено НС, утвърден с Указ № 43 от 2 февр. 1896 и публикуван в «Държавен вестник», № 40 от 21 февр. с. г. Впоследствие многократно е допълван и променян. *Член 99* третира като измяна «и такова деяние, което има за цел: 1. да измени насилствено законното престолонаследие; 2. да измени насилствено държавния строй или единството на държавата и 3. да наруши целостта на държавната територия чрез насилствено присъединяване част от нея към чужда държава.» *Член 102* гласи: «Съзаклятие, съставено с цел да извърши измяна, предвидена в чл. 98, се наказва: със строг тъмничен затвор до десет години, а в случая, предвиден в чл. 99 — със строг тъмничен затвор до пет години.» *Член 105* гласи: «Който непосредствено проповядва или възбужда към измяна, било явно и

устно, било, че разпространява или явно излага съчинения, ликове или печатни произведения, съдържанието или значението на които му са познати, се наказва: със строг тъмничен затвор от пет до десет години. Ако ли проповедта или възбуждението не подействуват, наказва се: с тъмничен затвор.» (Вж Стенографски дневници, VIII ОНС, II РС, кн. III, с. 226—227.) — 385.

¹⁴⁶ На 24 дек. 1919, в деня на мирната демонстрация на трудещите се от цялата страна, организирана и ръководена от БКП, правителството на Ал. Стамболийски предприема репресивни мерки срещу демонстрантите. Полицията е подкрепена от военни сили и оранжевогвардейци. В София провокатор хвърля бомба и ранява седем души. В Дупница (дн. гр. Станке Димитров) пред партийния дом против демонстрантите е открита стрелба. Започва кървава схватка, в която част от войниците са пленени и разоръжени, а останалите са принудени да отстъпят. Градът е завзет от трудещите се и е устроена манифестация, която завършва с голям митинг. В Плевен и Лом полиция и войска стрелят срещу демонстрантите. Дадени са жертви. — 387.

¹⁴⁷ *Плевенската комуна* е създадена на 26 дек. 1919 след победата на комунистите в общинските избори на 7 дек. За кмет е избран Ив. Кантарджиев. Комуната осъществява редица мероприятия за подобряване материалното положение на трудещите се. Ликвидира буржоазната традиция да се отдават на предприемачи общинските предприятия, въвежда прогресивно-подоходно облагане, създава зеленчукова градина и общински магазин, подпомага материално бедните и безработните, открива общинска аптека, осигурява безплатни лекарства и медицинска помощ, безплатна храна, облекло, ученически пособия на бедните ученици, подобрява материалното положение на учителите, организира курсове за ограмотяване. Комуната подпомага материално общинския театър и актьорите, утвърждава средства за строителството на нов театър. Полага големи усилия и грижи за благоустройството на града — прокарване на осветление в крайните квартали, водоснабдяване и пр. През 1921—1922 комуната участва дейно в организираната от БКП акция за подпомагане на гладуващите в Съветска Русия. Мероприятията на Плевенската комуна се посрещат враждебно от буржоазията и правителството и на 30 юни 1921 с решение на съда тя е разтурена.

След изборите на 5 ноем. 1922 комунистите отново спечелват Общинския съвет. За кмет на Втората плевенска комуна е избран Ив. Зонков. Тя продължава започнатото дело и въпреки ожесточената борба срещу нея съществува до военнофашисткия преврат на 9 юни 1923. — 396.

¹⁴⁸ *Русенската комуна* е обявена на 19 дек. 1919 след победата на комунистите в общинските избори на 7 дек. За кмет е избран Р. Блъсков, а след неговата смърт — Руско Попхристов. Ко-

муната въвежда ред в общината, прочиства общинския персонал, реорганизира някои служби и отдели. Тя насочва вниманието си към разрешаването на най-жизнените материални и културно-битови въпроси — за прехраната, топливото, водоснабдяването, хигиената, облекчаването на жилищната криза, благоустрояването, активизирането дейността на общинския магазин, борбата срещу скъпотията и др. Въвежда прогресивно-подоходното облагане, бори се против спекулата, организира земеделско стопанство, железаро-дърводелска работилница, общуарска работилница, магазини за хранителни и промишлени стоки, фурни, аптеки, бани и др. За най-бедните граждани е въведена безплатна медицинска, аптечна и акушерска помощ. На всички ученици от основните училища и прогимназиите се дават безплатни учебници. Материално е обезпечен театърът, увеличават се заплатите на артистите. Обсъждането и решаването на най-важните въпроси се отразява в общинския вестник. Дейността на комунистическия общински съвет в Русе се посреща враждебно от буржоазията. На 21 юли 1921 комуната е разтурена. — 396.

¹⁴⁹ *Варненската комуна* е създадена на 29 дек. 1919 след победата на комунистите от града в общинските избори на 7 дек. От избраните общински съветници 12 души са комунисти, 8 — от буржоазния блок. За кмет е избран Д. Кондов. Комуната осъществява редица социално-икономически мероприятия, които засягат интересите на буржоазията и облекчават тежкото положение на трудещите се в града. Въведено е прогресивно-подоходно облагане, крайно нуждаещите се граждани се подпомагат с парични средства, отопление, храна, безплатни лекарства и медицинска помощ. За борба с безработицата и скъпотията са създадени общински предприятия — земеделско стопанство, зеленчукова градина, магазини и различни работилници. Комуната открива учителски стол, безплатна обществена пералня, полага грижи за благоустрояването, здравеопазването и хигиенизирането на града, открива училища в някои крайни квартали, родилен дом, аптеки, амбулатории и др. Разтурена е през май 1921. Дейността на комуната получава висока оценка от ЦК на БКП и одобрението на трудещите се от града. — 396.

¹⁵⁰ *Пловдивската комуна* е обявена на 22 дек. 1919 след победата на комунистите в общинските избори на 7 дек. В новоизбрания Общински съвет има 11 комунисти и 9 представители на останалите политически партии. За кмет е избран д-р Н. Гълъбов. Комуната се обявява в защита на стачкуващите железничари и телеграфо-пощенски служещи и им оказва морална и материална подкрепа. Общинският съвет провежда своите заседания публично, давайки възможност на трудещите се да въздействуват при вземането на решения и да контролират дейността на съвета. На специална комисия е възложено да анкетира делата на бившите буржоазни управници. Извършва се прелом в со-

циалната, здравната и просветната политика на общината. Предвидените в бюджета суми за благотворителност се дават на работническите организации, които ги разпределят на нуждаещите се. Комуната поема изхранването на бедните и безработни граждани, снабдява ги с дърва и гориво, пристъпва към осигуряване на безплатна медицинска помощ. Предвиждат се редица мероприятия за подобряване на санитарното дело и медицинското обслужване, изработва се план за преустройство на учебното дело в града на трудови начала. На 15 февр. 1920 по време на заседание на съвета съветниците-комунисти са арестувани и откарани в София. Формален повод за този произвол е клеветническото обвинение, че комуната уж отказва да поеме прехраната на населението и че подпомага парично стачкуващите работници. БКП провежда широка протестна акция против незаконните действия на властта. Пловдивските съветници-комунисти са освободени, но след 57-дневния им арест комуната фактически е разтурена. — 396.

¹⁵¹ *Тончевисти* — членове на М л а д о л и б е р а л н а т а п а р т и я — буржоазна политическа партия, оформила се окончателно през 1904 от обособилата се в Либералната (радославистка) партия фракция начело с Д. Тончев. Изразява интересите на част от едрата търговско-индустриална буржоазия, свързана с германския и австрийския капитал. Не играе особена самостоятелна роля в политическия живот на страната. В идейно отношение не се различава от Радославистката партия. Участва в коалиционния либерален блок, управлявал страната от 4 юли 1913 до 21 юни 1918. През 1920 заедно с Народнолибералната партия (стамболовисти) и Либералната партия (радослависти) образуват реакционната Националлиберална партия. — 400.

¹⁵² Георги Димитров има предвид *Българския железничарски съюз (БЖС)* — професионална организация, създадена на 1 февр. 1907 чрез сливането на Железничарския съюз (основан през 1905 от привърженици на широките социалисти, радикалдемократите, демократите и други буржоазни партии), Свободната железничарска организация и Софийския железничарски синдикат на «пролетарците» (анархолибералите). От 3 до 7 юли 1908 се провежда учредителният конгрес, който приема устава на БЖС. Още от създаването си съюзът стои на реформистки позиции; привърженик е на свободния синдикализъм и синдикалния неутралитет. Печатен орган в. «Железничарско съзание» (1907—1913). През 1909 влиза в реформисткия Съюз на съюзите. Между ръководителите на БЖС — членове на широкосоциалистическата, Радикалдемократическата, Демократическата и други дребнобуржоазни и буржоазни партии, се води непрекъснатата борба за надмощие. През 1910 ръководно влияние имат широките социалисти. На 15 септ. 1910 радикалдемократите се отцепват и образуват Български железничарски неутрален съюз (БЖНС); печатен орган в. «Железничарски глас»

(1910—1913). На 1 ноем. 1913 БЖС и БЖНС отново се сливат. Като печатен орган на обединения БЖС започва да излиза в. «Железничарска борба» (1913—1934). Реформисткият характер на съюза не се променя. БЖС е разтурен след Деветнадесетомайския преврат 1934. — 407.

- ¹⁵³ *Телеграфо-пощенски съюз (ТПС)* — синдикална организация на телеграфо-пощенските служители, създадена на 9 юли 1908 в противовес на Телеграфо-пощенския и телефонен синдикат, който се намира под ръководството на тесните социалисти. Учредителният конгрес е свикан на 5 апр. 1909. Печатен орган — в. «Телеграфо-пощенска защита» (февр.—ноем. 1908). Съюзът поддържа общоделската тактика на «свободен синдикализъм» и «синдикален неутралитет». Поставя се в услуга на държавата. През 1909 влиза в образувания под ръководството на широките социалисти Съюз на съюзите, чрез който държавните служители се отдалечават от работническите организации. — 407.
- ¹⁵⁴ *Локомотивната организация (ЛО)* е създадена на 5 окт. 1913 след отделянето на локомотивния персонал (машинисти, огньари, локомотивочистачи и др.) от Българския железничарски съюз (БЖС). На 11 май 1914 в София се провежда учредителният конгрес на организацията. Той приема устав и утвърждава името ѝ — Организация на локомотивния персонал по БДЖ. Целта на организацията, според нейния устав, е «всестранното подобрене положението на своите членове и тяхното културно издигане». ЛО се обявява за «независима» от политическите партии. Печатен орган — в. «Локомотив» (1914—1920, 1929—1934). През юни 1924 ЛО се обединява с БЖС. — 407.
- ¹⁵⁵ *Стачката на текстилните работници и работнички от фабриките «Успех» и «Александър» в Габрово* е обявена на 6 юли 1919. Стачниците издигат искания за 8-часов работен ден, повишаване на заплатите съобразно с поскъпването на живота и др. Синдикалните секции на Работническия текстилен съюз в града организират стачни постове, провеждат събрания на стачкуващите, събират парични помощи. При голяма дисциплина, без нито един стачкоизменник, борбата на габровските текстилци продължава три седмици и завършва с успех. Фабрикантите са принудени да приемат искането за 8-часов работен ден и да увеличат заплатите с 60—70%. — 444.
- ¹⁵⁶ *Стачката на работниците и работничките в текстилната фабрика «Бъдащност» в Самоков* започва на 21 май 1919. Фабричната управа отказва да удовлетвори исканията на текстилците за увеличаване на надниците и за въвеждане на 8-часов работен ден. Борбата се води упорито при пълна солидарност. След 32 дни тя завършва с успех. Заплатите са увеличени с повече от 30%, установен е 8-часов работен ден. — 444.

- ¹⁵⁷ *Стачката на работниците от металолеярната «Мюлхаупт» в Русе* започва на 11 апр. 1919. 76 металоработници напускат работа и предявяват искания за повишаване на надниците, за регламентиране на работния ден, за подобряване на трудовите условия и др. Борбата се води при пълно единодушие. На 3 май стачката е прекратена с успех. — 444.
- ¹⁵⁸ В първите дни на юли 1919 е обявена *стачка в кожарската работилница на Й. Бенароя в Пловдив*. 26 работници (от които 20 работнички) предявяват искания за увеличение на заплатите със 100%, за намаляване на работния ден и др. На 6 юли борбата завършва с успех. Надниците са увеличени с 30%, работният ден е намален, прието е искането уволнението на работниците да става само чрез синдикалната секция на Кожаро-обущарския съюз. — 444.
- ¹⁵⁹ В първите дни на юли 1919 обявяват стачка рудничарите и работниците по постройките от мина «Марица». Стачкуващите предявяват искания за повишаване на работната заплата, за подобряване на прехраната, за изплащане на 20% увеличение към заплатите и добавъчното възнаграждение, за въвеждане на 8-часов работен ден, за изработване на специален правилник за реда в мината и др. Борбата се води упорито, без стачкоизменници. Стачката завършва с успех. Ръководството на мината приема най-важните работнически искания. — 444.
- ¹⁶⁰ *Общата печатарска стачка в Русе* избухва на 27 юни 1919. В продължение на повече от един месец стачкуват всички печатари в града. Те издигат искания за 8-часов работен ден, повишаване на заплатите и др. На 31 юли собствениците са принудени да удовлетворят основните искания на стачниците. — 444.
- ¹⁶¹ На 17 юни 1919 под ръководството на партийната организация в Самоков се провежда едnodневна масова демонстративна стачка против глада, за подобряване прехраната на трудещите се. Опитите на властта да спре борбата на масите са осуетени. В деня на стачката всички работници от фабриките, предприятията, работилниците за услуги и др. прекратяват работа. Организиран са събрания по квартали, а след това пред клуба на партията се провежда голям митинг, на който говорят ръководителите на самоковските комунисти Б. Хаджисотиров, М. Дашин и др. Гласувана е протестна резолюция. — 445.
- ¹⁶² *Солунско примирие* — споразумение между България и Съглашението за прекратяване на военните действия на Солунския фронт, подписано в Солун на 29 септ. 1918. През септ. 1918 съглашенските войски пробиват фронта при Добро поле. Съпротивата на изтощената българска армия е сломена. Избухналото Войнишко въстание принуждава правителството на Ал. Малинов да поиска примирие. Споразумението предвижда незабавна евакуация на българските войски от заетите от тях по време на войната територии; демобилизация на българската армия с

изключение на три дивизии за охрана на границите и за поддържане на вътрешния ред; предаване на Съглашението цялото въоръжение; освобождаване на съглашенските военнопленници. 100 000 български войници са обезоръжени и остават заложници до подписването на окончателния мирен договор. Секретните клаузи на споразумението дават право на Съглашението да заеме с войските си който и да е пункт от българската територия и да използва всички транспортни и съобщителни средства, както и пристанищата за продължаване на войната срещу бившите съюзници на България и за интервенция срещу Съветска Русия. В. И. Ленин сравнява Солунското споразумение с окупация. Споразумението открива пътя на съглашенските войски към Австро-Унгария и е начало на разгрома на Централните сили.

На 4 окт. 1918 Народното събрание ратифицира Солунското споразумение, което е в сила до подписването на Ньойския мирен договор (27 ноем. 1919). — 469.

¹⁶³ Член 107 от Конституцията дава право на народните представители да отправят запитвания до правителството, на които съответните министри са задължени да отговарят. — 470.

¹⁶⁴ Отнася се за организираното от Софийската партийна организация протестно събрание в театър «Одеон» срещу растящата скъпотия, недостига на хляб, жилища и топливо и срещу подкрепата, която правителството оказва на руските контрареволуционери в България. — 481.

¹⁶⁵ Георги Димитров има предвид общата политическа стачка (29 дек. 1919—3 ян. 1920), в която участвуват солидарно и работниците от частните предприятия. (По-подробно вж бел. № 129). — 487.

¹⁶⁶ На 7 дек. 1919 коалиционното правителство на Ал. Стамболийски произвежда избори за общински съветници и училищни настоятели. БКП разгръща активна предизборна кампания, разяснява своята общинска политика, разобличава буржоазията и мобилизира трудещите се да гласуват за кандидатите на партията. Изборната борба се води в условията на терор и насилие. Полицията напада и затваря партийните клубове в редица градове, арестува много комунистически дейци. Въпреки това на 7 дек. БКП (т. с.) извоюва внушителна победа в цялата страна. За нейните кандидати са подадени около 140 000 гласа, избрани са повече от 2500 общински съветници. С голямо болшинство са спечелени изборите в 22 града (Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Плевен, Шумен, Дупница, Сливен, Ямбол, Ловеч, Лясковец, Калофер, Нова Загора, Троян, Котел, Сопот, Берковица, Айтос, Карнобат, Разлог, Банско и Брацигово) и в 65 села, в които са създадени общински комуни. Партията спечелва и 510 места за училищни настоятели, в 21 града и в 71 села създава самостоятелни училищни настоятелства. В Софийския общински съвет отново е преизбран Г. Димитров, а общинската партийна група наброява вече 10 души (при двама в предишния Общински съвет). — 494.

ПОКАЗАЛЕЦ НА ПЕРИОДИЧНИТЕ ИЗДАНИЯ*

Железничар — вестник, орган на Работническия железничарски синдикат към ОРСС, от 1911 — един от органите на новосъздадения Съюз на транспортните работници. Излиза в София от 20 апр. 1905 до 30 окт. 1920 (с прекъсване през 1916—1918) първоначално два пъти месечно, от 1918 — три пъти месечно. През 1906—1911 излиза в Плевен. Редактиран от Ал. Киров, Я. Иванов, Т. Луканов и др. От 20 дек. 1920 вместо него и в. «Телеграфопощенски вестник» излиза в. «Транспорт» като единствен орган на съюза. — 35.

Земеделско знаме — вестник, орган на БЗНС. Излиза от окт. 1902 в Стара Загора първоначално един път седмично, от дек. 1907 — в София — два пъти седмично, през 1913—1914 — три пъти седмично, от апр. 1925 до ян. 1926 — всеки ден. По-късно неколккратно променя периодичността си. Издаването му се прекъсва от 1915 до 1917, от 1923 до 1925 и от юни 1934 до 9 септ. 1944. Уредник — Д. Драгиев, но фактически основател и редактор на вестника е Ал. Стамболийски. Най-близки негови сътрудници са: Ц. Церковски, Р. Даскалов, Сп. Дупаринов, С. Румянцев. Вестникът стои на позициите на съсловната теория и пропагандира главните политически насоки в дейността на БЗНС — борба за самостоятелна селска власт, против буржоазните партии и личния режим на монарха, против авантюристичната политика на буржоазните правителства. След националната катастрофа през 1918 изразява негодуванието на народните маси срещу виновниците за войната. По време на самостоятелното управление на БЗНС (1920—1923) изобличава опитите на реакционните сили да възстановят политическото си господство, разобличава дясното течение в БЗНС и опитите му да превърне съюза в обикновена буржоазна партия. Заедно с това се обявява против БКП и засилването на нейното влияние в селата. В навечерието на 9 юни 1923 води кампания против Комунистическата партия. След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 прогресивната линия на вестника се продължава от единнофронтовските вестници «Защита», «Оранжево знаме», «Народно знаме». От 1925 за известно време е в ръцете на десничарски елементи.

* Изработен от Мария Иванова.

След 9 септ. 1944 и особено след отстраняване на гетовци от ръководството на БЗНС (май 1945) отразява участието на трудещите се селяни в социалистическото преустройство на българското село. — 438, 446.

Келнеро-готварски глас — вестник, орган на Работническия келнеро-готварски съюз. Излиза в София от февр. 1919 до дек. 1928, първоначално два пъти, по-късно три пъти месечно; от 1910 до 1919 излиза под заглавие «Келнерски-готварски глас», от 1929 — «Келнеро-готваро-кебапчийски глас». В началото ръководството на вестника се стреми да му придаде политически неутрален облик. През 1919 съюзът и неговият печатен орган преминават към ОРСС. След 1923 отново са на неутрални позиции. — 89.

Мир — вестник, орган на Народната (народняшка) партия, а след сливането ѝ с Прогресивнолибералната партия (1920) — на Обединената народнопрогресивна партия. Излиза в София от 22 септ. 1894 до 30 дек. 1944 първоначално три пъти в седмицата, от 1901 — четири пъти, а от 1905 — всеки ден. Най-дълготрайният, издаван на добро професионално равнище буржоазен вестник, със значително въздействие върху обществено-политическия живот в страната. От 1899 издаването му се финансира от Акционерното дружество «Мир», в което влагат капитали някои от най-богатите фамилии в България. След създаването на Демократическия съговор (1923) вестникът става частно издание на дружеството. Основател и негов пръв главен редактор е К. Стоилов. Редактори са и Д. Кр. Попов, Ив. Пеев-Плачков, Г. Николов, Б. Вазов, М. Маджаров, Т. Теодоров, Ст. С. Бобчев и др. Вестникът изразява интересите и политическите позиции на едрата търговско-банкерска и аграрна буржоазия. Списва се в консервативен, общо взето, в русофилски, по-късно в англофилски дух. Позволява си известна критика срещу личния режим на Фердинанд I. След Великата октомврийска социалистическа революция 1917 и особено след 1923 е с антисъветска и антикомунистическа насоченост. В годините на Втората световна война фактически е трибуна на нефашистката дясна буржоазна опозиция. — 200, 400, 419, 433, 438, 446.

Народ — всекидневен вестник, орган на БРСДП (обединена). Излиза в София от 15 ноем. 1911 до 30 дек. 1934. Редактиран от Я. Сакъзов, П. Величков, Хар. Христов, Б. Султанов, К. Коларов, Д. Казасов (1920—1923), Кр. Пастухов, П. Джидров, С. Янев, Д. Нейков и др. Има определен опортюнистически характер. Враждебно настроен спрямо БРСДП (т. с.). В навечерието на Балканската война 1912—1913 подкрепя политиката на буржоазното правителство. По време на Първата световна война 1914—1918 е на социалшовинистични позиции. След войната до 1934 е с антисъветска и антикомунистическа насоченост. Враждебно настроен към правителството на Ал. Стамболийски, подкрепя Ал. Цанков. Подновен на 4 окт. 1944 като орган на Отечественофронтовската БРСДП. Преставя да излиза на 12 авг. 1948 след вливането на БРСДП в редовете на БКП. — 347, 348, 408, 438, 446.

Наша дума — вестник, орган на групата около Павел Делирадев от Българската работническа комунистическа партия, образувана от отцепили се от БРСДП (о) дейци. Излиза през 1919 веднъж седмично в София. — 173.

Ново време — списание, теоретичен орган на БРСДП, от 1903 — на БРСДП (т. с.), от 1919 — на БКП. Излиза от ян. 1897 под редакцията на Д. Благоев, отначало в Пловдив, от 1903 — в София. До 1910 излиза месечно, след това два пъти в месеца. С малки прекъсвания по време на Балканската (1912—1913) и Първата световна война 1914—1918 излиза до 5 септ. 1923, когато е спряно от фашисткото правителство на Ал. Цанков. Възстановено като месечен теоретичен орган на ЦК на БКП през 1947. Сп. «Ново време» е неразривно свързано с дълбоко принципната непримирима борба, която революционните марксисти начело с Д. Благоев водят за пролетарски характер на партията, за чистотата на марксистката теория, против ревизионизма и всички отклонения от марксизма. След победата на социалистическата революция разработва проблеми на марксизма-ленинизма в икономическата, политическата, историческата, философската, културната и други области на идеологическия фронт. — 62, 63, 70.

Пряпорец — вестник, орган на Демократическата партия. Излиза в София от 2 юли 1898 до 29 май 1932 първоначално два пъти седмично, през 1904—1909 — три пъти седмично, през 1910—1928 — всеки ден, от 1929 — седмично. Продължение на в. «Знаме». Изразява интересите на търговско-индустриалната буржоазия. От 1913 издръжката на вестника е поета от Акционерното дружество «Пряпорец». Между основателите акционери са: А. Ляпчев, Н. Мушанов, Р. Маджаров, Сл. Бабаджанов, Г. Данаилов. Главни редактори: К. Арсениев, А. Ляпчев, В. Пасков (1908—1924), Д. Крапчев, Гр. Василев и др. В началния период от съществуването си взема живо участие в борбата против личния режим на Фердинанд I. Спекулира с демократическа фразеология, за да запази влиянието си сред дребната буржоазия. След превръщането му в официоз (1908) пише със симпатия за Фердинанд I, застъпва се за по-широк протекционизъм, за укрепване на националната индустрия. Външнополитическата му ориентация е антантофилска, но по време на войните (1912—1918) подкрепя правителството. След Великата октомврийска социалистическа революция 1917 се сплива в антисъветски и антикомунистически дух. Одобрява жестокото потушаване на Септемврийското антифашистко въстание 1923. От 1924 е лична трибуна на А. Ляпчев, чиято група остава в Демократическия сговор. — 438.

Работническа просвета — вестник, обществено-политически орган на Българския социалистически работнически съюз в Америка, от 1916 — на българската секция към Социалистическата работническа партия в Америка (SLP), поради което привържениците му са наричани «еселписти». Излиза веднъж седмично през 1911—1936, с прекъсвания. Основан е от Тодор Цеков, редактиран от С.

Сарълиев със съдействието на Т. Баев. Помества статии и дописки за социалистическото движение в другите страни, вести из живота на българските работници, организационни съобщения и др. След 1923 минава на фашистки позиции. Критикува остро от в. «Съзнание», издаван от българи-комунисти след отцепването им от българската секция към Социалистическата работническа партия (SLP). — 57.

Работнически вестник — вестник, орган на БРСДП, от 1903 — на БРСДП (т. с.), от 1919 — на БКП; от 1904 до септ. 1923 временно е орган на ОРСС. Издава се по решение на IV конгрес на БРСДП. Излиза от 5 септ. 1897 до 10 септ. 1923 легално, от 27 окт. 1923 до май 1939 с прекъсвания — нелегално. Излиза седмично до 1904, до 1908 — два пъти, след това три пъти в седмицата; от ноем. 1911 става всекидневник. Отначало е издаван в Казанлък (1897—1898), през 1899 — в Стара Загора, от 1900 — в София. Редактиран от Г. Кирков самостоятелно и в съредакторство с Е. Дабев (1897—1900), от Г. Георгиев (1900—1909), Хр. Кабакчиев (1910—1923), Г. Димитров и В. Коларов (окт. 1923—февр. 1924) във Виена (нелегално). В редакцията участвуват и Т. Петров, П. Георгиев, Ив. Недялков-Шаблин, Тр. Костов (1935—1936), Е. Стайков (1936—1937), Д. Найденов и др. В продължение на две десетилетия Г. Димитров завежда и редактира отдел «Синдикално движение». «Работнически вестник» има изключителни заслуги за популяризирането на социалистическите идеи сред работническата класа, за развитието на революционната марксистка партия в България, за разгрома на опортюнизма и реформизма, за пропагандирането на идеите на Октомврийската революция 1917 и за ленинизацията на партията. Спира след решението на ЦК на БКП за сливането на БКП и РП в БРП, чийто орган става в. «Работническо дело». — 34, 62, 63, 70, 171, 173, 439, 442, 446, 451.

Радикал — вестник, орган на Радикалдемократическата партия (от 1922 на Радикалната партия). Излиза в София от 4 септ. 1910 до 9 февр. 1948, с прекъсване през 1934 — 1944; продължение на в. «Демократ». Първоначално излиза два пъти седмично, от 1906 — три пъти седмично, през 1914 — 1926 — всеки присъствен ден. Основан от Н. Цанов, Т. Г. Влайков и Ст. Гидиков. Редактиран от Ил. Георгов, П. Тодоров, М. Генов, Н. Д. Найденов и др. Вестникът е трибуна на дребнобуржоазния радикализъм в България. Публикува материали против личния режим на Фердинанд I, ратува за «народовластие», популяризира кооперативната идея в рамките на капиталистическото общество. Обявява се за «социална правда», но е против социализма, социалдемократическото и комунистическото движение. Помества литературна и театрална критика, хроника и др. — 428.

Радниче новине («Работнически новини») — вестник, централен орган на сръбското социалистическо движение. Излиза от апр. до окт. 1897, когато е забранен. Възобновен през 1902. От 1903 е орган на Сръбската социалдемократическа партия, от 1919 —

на Социалистическата работническа партия на Югославия (комунисти), от 1920 — на Югославската КП. През 1902—1914 излиза в Белград, а през 1914—1915 — в Ниш, когато е забранен отново. Подновява излизането си през 1918—1920. От март до дек. 1921 излиза под името «Социјалистичке радничке новине», след което възстановява названието си. През 1921—1929 е орган на Югославската социалистическа партия. През 1929—1941 излиза като независим вестник, но фактически е на социалреформистки позиции. — 355.

Социалистически преглед — списание, орган на левицата в БРСДП (о) начело с Н. Харлаков; провъзгласява през 1915 отделянето ѝ в Независима социалдемократическа партия. Излиза в София от юни 1915 до окт. 1920 (с прекъсвания) веднъж седмично под редакцията на Н. Харлаков. В редакционния комитет участвуват: Д. Н. Грънчаров, М. Йовев, Д. Тодоров (Nimbus) (юни—авг. 1915), Г. Гатев, А. Мешков, П. Чаракчиев и С. Тодоров. Посреща положително Великата октомврийска социалистическа революция 1917 и пропагандира идеите ѝ в България. През 1919 обявява преименуването на Независимата социалдемократическа партия в Българска работническа комунистическа партия и декларира, че е «единствената секция на Комунистическия интернационал в България». Развива немарксистки схващания за подготовката на пролетарската революция като израз на «революционната масова воля», без ръководство на партията. Стои на антипарламентаристки позиции и е против революционните компромиси. Спира след присъединяване на повечето от групите около списанието («прегледците») към БКП. — 173.

Телеграфопощенски вестник — вестник, орган на Телеграфопощенския и телефонен синдикат, от 1911 — на Съюза на транспортните работници към ОРСС. Излиза в София три пъти в месеца от 1 ян. 1903 до 4 дек. 1920. Отначало е редактиран от В. Нейчев, по-късно от Т. Петров; през 1908—1909 отговорен редактор е Г. Димитров, а след него — Др. Коджейков. При редакторството на В. Нейчев е на неутралистки позиции. След това е списван в определен социалистически дух, против неутралитета в синдикалното движение, за идейни и организационни връзки с БРСДП (т. с.). — 35.

Търговски служащ — вестник, орган на Съюза на търговските (по-късно и на банковите) служители към ОРСС. Излиза в София от 15 юни 1910 до 1925 (с прекъсвания по време на войните), отначало един път месечно, от 1920 — два пъти в месеца. Редактиран от Ив. Ботушаров, Я. Нисимов и А. Бояджиев. Бори се против опортюнизма в синдикалното движение. Спрян след Априлските събития 1925. — 35.

Тютюноработник — вестник, орган на Общия тютюноработнически съюз към ОРСС. Излиза в Пловдив от 15 март 1908 до 1 февр. 1925, отначало един път, по-късно два пъти в месеца, с прекъсвания през Балканската (1912—1913) и Първата световна война 1914—1918. Основател и пръв редактор на вестника е Н. Господинов. В първите години в редакцията участвува и В. Коларов, по-късно Ат. Бобев, Ст. Кираджиев и Г. Вангелов. Защитник на ин-

тересите на тютюноработническия пролетариат, води борба против създадения през 1909 картел на тютюневите фабриканти. — 35.

Утро — всекидневен вестник, основан от Ат. Дамянов. Излиза в София от 1 февр. 1911 до 9 септ. 1944. Редактиран през цялото време от Ст. Д. Танев. От 1918 издаван от основаната от Ат. Дамянов «Банка за търговия, индустрия и книжнина», по-късно от Акционерното дружество «Утро — Заря — Дневник». Информационен, широко разпространен всекидневник, типичен представител на жълтия печат в България. Политически безпринципен; през Първата и Втората световна война е с прогерманска ориентация. Подкрепя буржоазните, по-късно профашистките правителства. — 106.

Юманите («L'Humanité» — «Човечество») — френски всекидневен вестник, централен орган на Френската комунистическа партия. Излиза в Париж. Основан през 1904 от Ж. Жорес като орган на Френската социалистическа партия. След образуването на Френската комунистическа партия (дек. 1920) вестникът става неин орган, през 1923 официално е обявен за централен орган на партията. В годините на Първата световна война 1914—1918 е в ръцете на крайно дясното крило на партията и отразява шовинистичните му позиции. Забранен от правителството (авг. 1939). В периода на хитлеристката окупация на страната (1940—1944) излиза нелегално (до 16 авг. 1944) и изиграва голяма роля в борбата за освобождението на Франция. Има неделно издание «Юманите диманш» («L'Humanité Dimanche»). Политически директори на вестника са: Ж. Жорес (1904—1914), М. Кашен (1918—1958), Е. Фажон (1958—1974), Р. Лероа (от 1974). — 355.

L'Humanité — вж Юманите

The Sowjet — 355.

Spartakus — 355.

ПОКАЗАЛЕЦ НА ЦИТИРАНАТА И СПОМЕНАВАНАТА ЛИТЕРАТУРА*

Българската комунистическа партия (тесни социалисти) в Народното събрание и общините. (Декларации, предложения, искания.) Част I. Изд. на Общо раб. коопер. дружество «Освобождение». С., 1922. 137 с. — 21

Бурилков, д-р Д. Т. 36,5⁰/₀₀ — в. «Радикал», № 197, 6 септември 1919. — 428.

Бухарин, Н. Програмата на комунистите (болшевики). С., 1919. 128 с. — 352.

Декларация от парламентарната група на Работническата социал-демократическа партия — Стенографски дневници, XVII ОНС. II РС, 2 з., 15 декември 1915, с. 8—9. — 21.

Декларация на комунистическата парламентарна група — Стенографски дневници, XVIII ОНС. I РС, 27 з., 2 януари 1919, с. 647—648. — 402.

Джидров, д-р П. Пред прага на социализма. С., Раб. кооп. п-ца «Напред», 1919. 94 с. — 158.

До другаря Серати и до всички италиански комунисти. (28 окт. 1919) — Ленин, В. И. Събр. съч. Т. 39. С., 1982, с. 248—249. — 355.

Дюкмеджиев, Л. Социалната смърт и държавният бандитизъм в болшевишка Русия. С., печ. «Балкан», 1919. 119 с. — 158.

Енгелс, Ф. Жилищният въпрос. С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1911. 82 с. — 319.

Законопроект за облекчаване на жилищната нужда. Предложен от Кр. Пастухов. — в. «Народ», № 201, 13 септември 1919. — 244.

Законопроект за облекчение на жилищната нужда. Внесен в На-

---

* Изработен от к. в. и. П. Костадинова.

родното събрание от земеделската парламентарна група. — Стенографски дневници, XVIII ОНС, I РС, 8 з., 19 ноември 1919, с. 162—166. — 338.

Заповед № 2038 (Дирекция СГОП, София, 20 октомври 1919) — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет. Четвърта извънредна сесия, 20 октомври 1919. — 292.

Зиновиев, Г. Комунистическата партия и работническите синдикати. С., 1920 (Комунистическа синдикална библиотека № 1). 32 с. — 357, 369.

Илин, В. (Н. Ленин). Държавата и революцията. Марксисткото учение за държавата и задачите на пролетариата в революцията. С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1919. 147 с. — 352.

Импозантно събрание по жилищния въпрос — в. «Народ», № 188, 25 август 1919. — 212.

Интерпелация на комунистическата парламентарна група — Стенографски дневници, XVIII ОНС, I РС, 28 з., 3 януари 1919, с. 681—682. — 402.

Какво искат спартакистите? (Из «Rote Fahne» — «Червено знаме», Централен орган на Германската комунистическа партия, бр. от 14. XII. 1918 г.) С., 1919. 19 с. — 352.

Коларов, В. Болшевишка Русия. С., 1919. 144 с. — 352.

Конгресът на Общия синдикален съюз — в. «Народ», № 192, 193, 194, 196, 198 и 201 от 30 август и 1, 2, 4, 6 и 10 септември 1919. — 348.

Кун, Бела. Какво искат комунистите? Превод от немски. С., 1919. 40 с. — 252.

Към дела! Писмото на министър Кр. Пастухов до столичната община — в. «Народ», № 206, 16 септември 1919. — 222.

Ленин към работниците в Европа и Америка (Две открити писма на Ленин към американските и европейските работници). София, Парт. соц. к-ца и п-ца, 1919. 32 с. — 252.

Наредби за облекчаване на жилищната нужда в София. — Стенографски протоколи на Софийския градско-общински съвет. Пета извънредна сесия, 10 ноември 1919. — 316.

Общинската и окръжна програма на Българската комунистическа партия (тесни социалисти). Приета от Партийния съвет на 14 и 15 септември 1919. 16 с. — 353.

Окръжният съвет в София и условията на мира. — в. «Народ», № 213, 24 септември 1919. — 246.

Окръжно № 3130 (София, 12 окт. 1918. Министър на търговията, промишлеността и труда: Г. Данаилов.) — «Работнически вестник», № 179, 18 февруари 1920. — 343.

Окръжно № 3828 (София, 22 декември, Постоянно присъствие на БЗНС) — «Работнически вестник». № 143, 27 декември 1919. — 386.

Оставката на др. Прулов — в. «Народ», № 212, 23 септември 1919. — 268.

Парламентът и революцията. Окръжно на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал. — «Работнически вестник», № 162, 28 януари 1920. — 365.

Партийният съвет — «Работнически вестник», № 60, 17 септември 1919. — 460.

Писма на Ленин и Троцки до италианските, французки и германски комунисти. С., 1920. 28 с. — 355.

Писмо до министъра на вътрешните работи и народното здраве (кмет: Г. Калинков). — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет, Четвърта редовна сесия, 23 септември 1919. — 222.

Писмо до американските работници (20 август 1918 г.). — Ленин, В. И. Събр. съч. Т. 37. С., 1982, с. 46—62. — 57.

Писмо до работниците в Европа и Америка (21 януари 1919 г.). — Ленин, В. И. Събр. съч. Т. 37. С., 1982, с. 437—445. — 57.

Позив към работническата класа в България. София, 7 септември 1915. — В: Българската комунистическа партия (тесни социалисти) в Народното събрание и общините. (Декларации, предложения и искания.) Част I. Изд. на Общо раб. коопер. дружество «Освобождение», С., 1922. 137 с. — 21.

Позив към всички работници по трамваните и осветлението при Софийската градска община. — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет. Четвърта редовна сесия, 10 октомври 1919. — 226.

Постановление № 1886 (София, Министерски съвет, 18 октомври 1919). — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет. Четвърта извънредна сесия, 20 октомври 1919. — 292.

Правилник на дисциплинарния съвет за съдене на чиновниците и служещите в Софийското градско-общинско управление. — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет. Четвърта редовна сесия, 6 октомври 1919. — 280.

Преображенски, Е. А. Анархизъм и комунизъм. Превод от руски. С., 1920. — 363, 364.

При кмета. Каква ще бъде политиката на новия общински съвет. В какво положение са намерени общинските дела. Край на анархията в общинското управление. Новите реформи в службата. — в. «Утро», № 1564, 4 юни 1915. — 106.

Привет на италианските, френските и немските комунисти (10 окт. 1919 г.). — Ленин, В. И. Събр. съч. Т. 39. С., 1982, с. 205—215. — 355.

Програмна декларация на Българската комунистическа партия (тесни социалисти). (Секция на Комунистическия интернационал.) Приета от I конгрес на Бълг. ком. партия, държан на 25, 26, 27 май 1919 г. С., 1919. 16 с. — 353.

Протокол на общинската жилищна комисия (София, 21 октомври 1919). — Протоколи и писма на Софийския градско-общински съвет. Четвърта извънредна сесия, 22 октомври 1919. — 300.

Работническите синдикати. Тяхната полза и значение за работническото движение. Превод от немски Г. Кирков. Издава редакцията на «Работнически вестник». Ст. Загора, п-ца «Ив. Гутенберг», 1899. 20 с. (Библ. «Работнически вестник», Серия I, кн. 1.) — 186.

Резолюция на Софийската организация — в. «Радикал», № 290, 29 декември 1919. — 401.

Решенията на XI редовен конгрес на Общия работнически синдикален съюз в България (заседал на 28 май 1919 г., София). С., 1919. 7 с. — 353.

Синдикалното движение в болшевишка Русия. — 369.

Смущението на престъпниците. — «Работнически вестник», № 46, 1 септември 1919. — 179.

Социалдемократцията в парламента. Отчет за дейността на парламентарната група на Работническата социалдемократическа партия. Част II. XVII обикновено народно събрание (20. III. — 16. VIII. 1914). С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1915. 120 с. (Парламентарна библиотека. Кн. 6.) — 21.

Социалдемократцията в парламента. Отчет за дейността на парламентарната група на Работническата социалдемократическа партия. Част III. XVII обикновено народно събрание (15. X.—23. XII. 1914 и 15. I.—15. VI. 1915). С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1915. 147 с. (Парламентарна библиотека. Кн. 7). — 21.

Социалдемократцията в парламента. Отчет за дейността на парламентарната група на Работническата социалдемократическа партия. Част IV. XVII обикновено народно събрание (14. XII. 1915—15. III. 1916 и 28. VI.—18. VII. 1916). С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1919. 131 с. (Парламентарна библиотека. Кн. 9). — 21.

Социалдемократцията в парламента. Отчет за дейността на парламентарната група на Работническата социалдемократическа партия. Част V. XVII обикновено народно събрание. С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1919. 96 с. (Парламентарна библиотека. Кн. 10). — 21.

Устав на Общия работнически синдикален съюз в България. Издание на парт. соц. к-ца и п-ца в София. С., печ. Гавазов и Чомонев. 16 с. — 360.

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ*

Александър II (1818—1881) — руски император (1855—1881) от Романовската династия, син на Николай I. Отменя крепостното право (1861); осъществява и други буржоазни реформи, наложени му от общественое-икономическото развитие на Русия. Важно място във външната му политика заема т. нар. Източен въпрос. За да затвърди руското влияние на Балканите, започва война с Турция — Руско-турската освободителна война 1877—1878. В резултат на войната България е освободена от турско иго. През царуването му Русия завсюва Северен Кавказ и значителна част от Средна Азия. Убит от народоволци. — 97.

Анев, Симе — представител на работниците от мина «Перник» в преговорите им с Дирекцията на мината и Министерството на търговията, промишлеността и труда по време на стачката на пернишките рудничари (юли 1919). — 97.

Арон, Нисим — представител на работниците от мина «Перник» в преговорите им с Дирекцията на мината и Министерството на търговията, промишлеността и труда по време на стачката на пернишките рудничари (юли 1919). — 97.

Атанасов, Александър (А. А. Петков — Ш е с к и) (1879—1925) — партиен деец, юрист. Завършва педагогическото училище в Лом и става първоначален учител. Член на БРСДП. Деен член на Учителската социалдемократическа организация в Лом и Орхание (дн. Ботевград). Делегат на X конгрес на БРСДП (1903), на който подкрепя позицията на Д. Благоев. За пропаганда на социализма сред учениците е уволнен завинаги като учител. Заминава за Женева, където следва право (1906—1910). Присъединява се към партийната група на българските студенти. В Женева има няколко лични срещи с В. И. Ленин и Г. В. Плеханов. След завръщането си в България се установява като адвокат в Русе. През 1919 е един от ръководителите на Русенската комуна. Делегат на I (1919), II (1920), III (1921) и IV (1922) конгрес на БКП. От 1919 до 1923 с

* Изработен от Мария Иванова.

член на Окръжния комитет на БКП в Русе и на Партийния съвет. Преподава в първата партийна школа в София. Редактира в. «Към победа» (1919—1921) и в. «Истина» (1923—1924), органи на Окръжния комитет на БКП в Русе. Сътрудничи в сп. «Ново време», в. «Работнически вестник» и др. издания с псевдоним Ш е с к и. Народен представител (1919—1923). По време на Септемврийското антифашистко въстание 1923 е арестуван. След 1923 работи активно за преустройството на партийната организация на нелегални основи. Убит от засада. — 468.

Атанасов, Тодор (Т. А. Тодоров—С а н к е т о) (1887—1925) — партиен деец. Юрист. През 1904 организира първата партийна група в Хасково, която през 1910 прераства в организация. Завършва право в Женева (1911). След завръщането си в България е адвокат в София. През 1914 е избран в Местния партиен комитет. Като опитен юрист е включен в комисия за подготовка на предложения за работническо законодателство. Участва като офицер в Балканската (1912—1913) и Първата световна война (1915—1918). От 1919 е член на Окръжния комитет на БКП в София. Председател на Централната комисия при ЦК на БКП за комунистическо представителство в изборните учреждения (1920—1923); редактира бюлетина на комисията, в който се популяризира общинската политика на партията. Сътрудничи на в. «Работнически вестник» и сп. «Ново време». Участва в разработване на проблемите на военната политика на партията. Ръководител е на Военната комисия при ЦК на БКП (1920—1923). Един от основателите на Народния съюз на запасните офицери и подофицери. Съредактор на в. «Народна армия» (1920—1923). Участва активно в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 като член на военнореволюционния комитет. При провал на комитета (21 септ. 1923) е арестуван и жестоко инквизиран. След амнистирането му (апр. 1924) работи за възстановяване на партията на нелегална основа и за укрепване Военната организация на БКП. Разгръща широка дейност за изграждане на единен антифашистки фронт. През апр. 1925 минава в нелегалност; в началото на май е арестуван и след жестоки инквизиции убит. — 480, 495, 499.

Багазов — 477.

Балабанов, Иван К. — търговец. Член на Народнолибералната партия. Общински съветник в София (1915—1919). — 229.

Батолов, Константин Добрев (1877—1938) — буржоазен политически деец, дипломат. Завършва право в Париж, след което става адвокат в София. От 1903 е член на Демократическата партия, по-късно е избран в Централното ѝ бюро. Народен представител в XIV (1908—1911), XIX (1920—1923) и XXI (1923—1927) обикновено НС. Кмет на София (ноем. 1910—17 авг. 1911 и 5 септ. 1920—8 юни 1922). Пълномощен министър във Франция (1931—1934 и 1935—1938). Министър на външните работи и изповеданията в кабинетите на К. Георгиев (23 май 1934—22 ян. 1935) и на ген. П. Златев

(22 ян.—21 апр. 1935). Съдействува за възстановяване на дипломатическите отношения на България със Съветския съюз. — 148, 149, 150, 151, 154, 158, 161, 162, 163, 196, 198, 257, 264, 270.

Благоев, Димитър (Д. Б. Николов — Д я д о) (14 юни 1856, с. Загоричане, Костурско — 7 май 1924, София) — основоположник на научния социализъм и на революционната марксистка пролетарска партия в България; най-изтъкнатият теоретик на марксизма в България и на Балканите в края на XIX и първата четвърт на XX в. По време на Руско-турската освободителна война 1877—1878 участва в боевете за Стара Загора. След войната заминава в Русия. В Петербург следва естествени науки (1881—1882), от 1883 — право. Основва Партия на руските социалдемократи (1883), известна като *Благоева група*, която е първата социалдемократическа организация в Русия. Издава в. «Рабочий» (от края на ян. 1885), в който е публикувана програмата на Партията на руските социалдемократи. На 16 март 1885 за революционна дейност е екстерниран от Русия. Установява се в София. Заедно с Виктория (Вела) Живкова, с която свързва живота си, започва да издава «Журнал «Съвременний показател»» (1 юни 1885) — първото социалистическо списание в България. Инициатор е за свикването на представителите на социалистическите дружинки в България на сбирка в Търново (21—23 апр. 1891) и на Учредителния конгрес (20 юли/2 авг. 1891) на Българската социалдемократическа партия на връх Бузлуджа. Заедно с Н. Габровски, негов най-близък съратник по онова време, изработва проектите за програмата и устава на партията. От Учредителния конгрес до края на живота си неизменно е избран за член на ЦК на партията. Димитър Благоев ръководи заедно с Гаврил Георгиев и Георги Кирков борбата на революционните марксисти срещу общоделците, която завършва с идейния разгром на опортюнистите и с отстраняването им от партията (1903). Той отстоява пролетарския революционномарксистки характер на партията, като води непримирима борба срещу всички опортюнистически отклонения в нея. При неговото ръководно участие се учредява Общият работнически синдикален съюз (1904).

Като народен представител (избран за пръв път през 1899) отстоява коренните интереси на работническата класа.

Димитър Благоев е последователен патриот-интернационалист. Ръководи делегацията на БРСДП (т. с.) на Първата (1909) и на Втората (1915) балканска социалдемократическа конференция и на Копенхагенския конгрес на Втория интернационал (1910). В Копенхаген участва в срещата на делегатите от марксистката левица, между които е В. И. Ленин. В годините на Първата световна империалистическа война 1914—1918 води борба против социалшовинизма и измяната на лидерите на Втория интернационал. Той отхвърля опитите на Плеханов и Парвус да отклонят партията от нейната интернационалистическа позиция и критикува техните социалпатриотически възгледи (статии «Magister dixit», 1914 и «Плеханов и Парвус», 1915). Обявява се за създаването на нов интернационал на основата на революционния социализъм и проле-

тарския интернационализъм. Това го доближава до възгледите на В. И. Ленин и през лятото на 1917 тесносоциалистическата партия се присъединява към възглавяваната от болшевиките Цимервалдска левица. Благоев посреща с голямо въодушевление Великата октомврийска социалистическа революция 1917. Под негово ръководство започва превъоръжаването на партията с идеите на ленинизма. БРСДП (т. с.) става съснователка на Третия, Комунистически интернационал (март 1919), преименува се БКП (т. с.) и приема Програмна декларация в духа на ленинизма. Благоев подкрепя възприетия от ЦК на БКП (5—7 авг. 1923) курс на въоръжено въстание против установената в страната на 9 юни 1923 фашистка диктатура, а след неговото кърваво потушаване се обявява в защита на въстанието и жертвите на белия терор.

Димитър Благоев е основател на теоретичния орган на партията сп. «Ново време» и е негов неизменен редактор от ян. 1897 до спирането му на 12 септ. 1923. Всестранно образован марксист, той е автор на научни изследвания в областта на историята, икономиката, философията, литературознанието. По-важни трудове: «Нашите апостоли» (1886), «Що е социализъм и има ли той почва у нас?» (1891), «Социализмът и работническият въпрос в България» (1900), «Икономическото развитие на България. Индустрия или земледелие» (1903), «Принос към историята на социализма в България» (1906), «Едрата индустрия и работническата класа в България» (1908), «Положението на работническата класа в нашата индустрия» (1912) и др. Редактор е на «Вестник на Учителското дружество» (Видин, 1889—1890), съредактор на органа на БРСДП в. «Работник» (1892—1894) и на сп. «Ден» (Шумен, 1892). Димитър Благоев създава здрави революционни традиции в партията, на които тя се опира и израства като партия от нов, ленински тип. — 125, 210, 448, 458, 482, 486, 493.

Богданов, Ив. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 477.

Богданови, братя — собственици на фабрика за колбаси в София. — 264.

Боев, Бончо Ненков (1859—1934) — буржоазен икономист, действителен член на БАН (от 1900). Член на Народнолибералната (стамболовистка) партия. През 1884—1885 специализира икономически науки в Хале (Германия). След завръщането си в България заема ръководни длъжности в Министерството на финансите. Управител на БНБ (1906—1908). Извънреден (1897) и редовен (1902—1906) професор по финансови науки и статистика във Висшето училище (дн. Софийски университет). Член-основател и председател (1901—1906) на Българското икономическо дружество. Един от първите български икономисти, които разглеждат стопанската история като самостоятелен клон на икономическата мисъл. От дек. 1917 до февр. 1918 е в състава на експертна комисия по откупуване на трамваите и осветлението от Столичната община. Подпредседател на Централното бюро на Народнолибералната партия (петковисти) (1919). Народен представител в XVIII обикновено НС (1919—1920). — 242.

Божанов, Н. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Божинев, Иван Кузманов (1867—неизв.) — буржоазен политически деец. Член на Либералната (радославистка) партия. Общински съветник в София (от 1914). Окръжен съветник. Собственик на печатница «И. К. Божинов». — 214, 320.

Бояджиев — инженер. Началник на Минното отделение при Министерството на търговията, промишлеността и труда. Представител на министерството в преговорите със стачниците от мина «Перник» (юли 1919). — 96, 97.

Бояджиев, Ц. — инженер, началник на Отделението за трамваи и осветление при Столичната община (1917—1919). — 340.

Бурилков, Димо Тодоров (1877—1963) — буржоазен политически, обществен и книжовен деец. Заслужил лекар (1959). Следва естествени науки в Одеса, завършва медицина в Лозана. От 1913 работи като лекар в София; разгръща широка здравнопросветна и социалнополитическа дейност. Член на Радикалната партия (РП). Обявява се против влизането на РП в Демократическия сговор. На XIV конгрес (1926) на партията е избран в Изпълнителния ѝ комитет. Народен представител в XXIII обикновено НС (1931—1934). Председател на Съюза на санитарните работници (1919—1939), главен секретар на Дружеството за борба с туберкулозата (1932—1938), председател на Българската въздържателна федерация (1933—1941). Издава оригинални преводни книги и брошури, редактира сп. «Народно здраве» (1907—1914), в. «Народно здраве» (1927—1931), в. «Село» (1925—1928), в. «Медицинска мисъл» (1908—1921), в. «Трезва борба» (1932—1938), сп. «Фар на въздържането» (1930—1935). Член на редколегията на сп. «Курортно дело» (1930—1946). Създава калолечебницата в Поморие (1927). — 428.

Буров, Атанас Димитров (1875—1954) — буржоазен политически деец, banker. Един от лидерите на Народната (народняшка) партия. Завършва правни и икономически науки в Париж. Министър на търговията (18 юни—4 юли 1913) в кабинета на Стоян Данев и в коалиционното правителство на Александър Стамболийски (6 окт. 1919—20 май 1920). Един от ръководителите на реакционните сили в борбата против правителството на БЗНС. След провала на опита за свикване на събор на Конституционния блок в Търново (17 септ. 1922) за подготовка на преврат е принуден да емигрира. След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 е един от основателите на Демократическия сговор. Министър на външните работи и изповеданията във втория сговористки кабинет на Андрей Ляпчев (4 ян. 1926—29 юни 1931). Стои на съглашенофилски позиции; симпатизира главно на Франция. Продължава да играе активна политическа роля и след падането на Демократическия сговор от власт (1931). Народен представител (1899—1901, 1911—1934). Подпредседател на XV обикновено НС (1911—1913). По време на Втората световна война 1939—1945 участва в буржоазната опозиция. Министър без портфейл в последното българско буржоазно

правителство на К. Муравиев (2—8 септ. 1944). След 9 септ. 1944 се присъединява към противонародната опозиция. — 326.

Вагнер (Wagner), Адолф (1835—1917) — германски буржоазен икономист и политически деец. Професор по политическа икономия и финанси. Привърженик на идеята за мирното врястване на капитализма в социализма. Един от основателите и активен деец на «Съюза на социална политика» (1872). Автор на проекти за подобряване положението на работниците чрез буржоазнолиберални законодателни реформи. От 1881 е член на Християнсоциалната партия, по-късно — един от нейните лидери. — 150.

Вангелов, Михаил (1875—1974) — партиен и профсъюзен деец. Член на БРСДП от 1896. Железничар. Участник в Общата железничарска стачка (1905—1907). Един от основателите на Железничарския синдикат и делегат учредител на I конгрес на Съюза на транспортните работници в България (1911). Един от организаторите и ръководителите на Транспортната стачка 1919—1920 в Горнооряховския железопътен възел и на гара Борушица, поради което е уволнен. Деец на железничарската профопозиция (1929—1934). Активен участник в съпротивителното движение (1941—1944). Съден и интерниран на о. «Света Анастасия» (дн. «Болшевик») и в концлагера «Кръсто поле», край с. Еникьой, Ксантийско.

На 9 септ. 1944 взема дейно участие в установяване на народнодемскратичната власт в с. Две могили, Русенски окръг. По-късно е на ръководна профсъюзна работа. — 477.

Василев, З. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Василев, Илия — началник на телеграфо-пощенската станция в Преслав. — 478.

Василев, Крум — телеграфист от Карлово. — 478.

Василев, Милан — представител на работниците от мина «Перник» в преговорите им с Дирекцията на мината и Министерството на търговията, промишлеността и труда по време на стачката на пернишките рудничари (юли 1919). — 97.

Василев, Тома — софийски окръжен управител (1919). — 220.

Виделсв, Първан — железничар на гара Радомир. — 476.

Влайков, Тодор Генчов (псевдоними: В е с е л и н, З д р а в к о) (1865—1943) — писател и общественик, редовен член на БАН (1900). Завършва гимназия в София (1885) и следва славянска филология в Московския университет. Под влияние на народническите идеи напуска университета (1888), за да се отдаде на народополезна дейност. Учителствува в родния си град Пирдоп (1888—1891). През 1890 основава в с. Мирково, Софийски окръг, първата кооперация в България. През 1891—1892 е гимназиален учител в Търново, през 1892—1894 — училищен инспектор в София. Един от основателите и председател (1898) на Българския учителски съюз. От 1900 е член

на Демократическата партия. Заедно с Найчо Цанов е начело на младеждемократическата група, която през 1905 се обособява в Радикалдемократическа партия (от 1922 — Радикална партия). Влайков е един от нейните лидери и главен редактор на теоретичния ѝ орган сп. «Демократически преглед» (1902—1928). Дългогодишен народен представител (1901—1908, 1911, 1919—1920, 1923—1931) и общински съветник в София (1911—1919). Председател на Съюза на българските писатели (от 1924). През 1931, разочарован, се оттегля от политическия живот.

Литературното наследство на Влайков е огромно. В своите разкази и повести идеализира патриархалния бит, като разкрива реалистично процеса на разоряване на малоимотните селяни и занаятчии. В други свои произведения пропагандира народническите си разбирания за необходимост от борба против капиталистическите порядки и за запазването на селската патриархална заеднота. Най-известни са мемоарите му «Проживяното» (3 ч., 1934—1942). Влайков е един от най-активните български публицисти. — 104, 105, 110, 111, 146, 161, 214, 218, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 242, 244, 256, 260, 264, 265, 266, 267, 268, 270, 285, 293, 295, 297, 298, 299, 301, 302, 303, 305, 313, 314, 315, 316, 321, 404.

Върбанов, Петър Андреев — работник в мина «Перник». — 328.

Генадиев, Никола Иванов (1868—1923) — буржоазен политически деец и публицист. Юрист. Завършва право с докторат в Брюксел. Министър на правосъдието (май 1903—ян. 1904), министър на търговията и земеделието (ян. 1904—ян. 1908) и на външните работи (юли—дек. 1913). Политическата му дейност е свързана с Народнолибералната партия, а след разцеплението ѝ ръководи една от фракциите. През 1915 се изказва против участието на България в Първата световна война на страната на Централните сили; обявява се в опозиция на правителството на В. Радославов, във връзка с което е осъден на затвор (1916—1918). След войната участва в създаването на Националлибералната партия. През февр. 1923 формира партията Народно единство. Развива значителна журналистическа дейност. Един от основателите на в. «Балканска зора» (1890—1900). Ръководи органите на Народнолибералната партия в. «Нов век» (1899—1916, 1919), в. «Българска независимост» (1908), в. «Воля» (1918—1920). През 1923 основава в. «Народно единство» (1923—1927). От 1900 до края на живота си почти без прекъсване е народен представител. Убит в София от членове на десницата на ВМРО. — 404.

Георгиев, Александър — синдикален и партиен деец. Печатарски работник. Дългогодишен член на Централното настоятелство на Работническия печатарски съюз и негов касиер. От 1908 до 1923 е член на Синдикалния комитет на ОРСС. Делегат на XIX (1912) и XX (1914) конгрес на БРСДП (т. с.). — 437, 441, 448, 486, 493.

Георгиев, Александър — работник в мина «Перник». — 327.

Георгиев, Йордан — стрелочник на гара Перник. — 475, 476.

Георгиев, Пав. — представител на работниците от мина «Перник» в преговорите им с Дирекцията на мината и Министерството на търговията, промишлеността и труда по време на стачката на пернишките рудничари (юли 1919). — 97.

Георгиев, Петър (П. Г. Желязков) (1891—1978) — партиен деец, журналист, герой на НРБ (1971), герой на социалистическия труд (1964), народен деятел на културата (1969). Юрист. Член на БРСДП (т. с.) от 1910. Учителствува в Сливен. Член на Учителската социал-демократическа организация от 1909. През 1914—1917 е секретар на Местния партиен комитет в Сливен. Завършва Юридическия факултет на Софийския университет и едновременно работи като помощник-редактор във в. «Работнически вестник» (1918—1923). Член на временното Централно настоятелство на Съюза на земеделските, горски, лозарски и градинарски работници и работнички. След Септемврийското въстание е член на временния ЦК на партията (1923—1924). Политемигрант в Гърция (1925), Югославия (1925—1926) и СССР (1926). През 1926—1928 е политически секретар на Изпълнителното бюро на ЦК в страната. Осъден е по «процеса на 52-мата» и от 1928 до 1936 е в затвора. През 1941—1942 е интерниран в лагера «Кръсто поле» (край с. Еникьой, Ксантийско). Редактор е на в. «Звезда» (1923—1924), един от редакторите на в. «Отзив» (1924), «Наши дни» (1924—1925), «Новини» (1926—1928). През 1945—1950 отначало е заместник-главен редактор, а след това главен редактор на в. «Работническо дело». Кандидат-член на ЦК (1950—1954) и член на ЦК (1954—1962). Професор (от 1951) и ръководител на катедра по международно право и международни отношения в Юридическия факултет на Софийския университет (1951—1961). През 1956—1962 е директор на Института по история на БКП при ЦК на БКП. Автор е на трудове по проблеми на международното комунистическо движение, по история на БКП и партийния печат. — 72.

Георгиев, Стамат (С. Г. Стаматов) (1884—неизв.) — партиен и синдикален деец. Секретар на Келнеро-готварския съюз (1912—1923). Делегат на XX партиен конгрес (1914). Член на Местния партиен комитет в София (1914—1915) и на Синдикалния комитет на ОРСС (1919—1923). Общински съветник в София (1920—1923). До 1923 е един от редакторите на в. «Келнерски глас». През 1929—1932 е редактор на в. «Текстилен работник» — орган на Независимия работнически текстилен съюз. — 480, 495, 499.

Георгиев, Христо Н. — буржоазен политически деец. Лекар в София. Член на Либералната (радославистка) партия. Завършил медицина във Виена (1908). Народен представител в XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Общински съветник в София (1915—1919). — 111, 112, 113, 118, 120, 121.

Гешов, Иван Евстратиев (1849—1924) — буржоазен политически деец, икономист и публицист, банкиер. Действителен член на БАН

(1884), председател на БАН (1898—1924). Завършва финансови и политически науки в Манчестър (1869). След Освобождението (1878) участва дейно в устройването на Източна Румелия. Един от водачите на Народната (Съединистка) партия (до 1883); ръководител и главен редактор на в. «Марица» (1878—1885). Депутат в Областното събрание и негов пръв председател (1879—1880). Член и пръв председател на Постоянния комитет. Директор на финансите (ян. 1882—ноем. 1883). В края на 1883 се преселва в София. Директор на БНБ (1883—1886). Води преговорите и от българска страна подписва Букурещкия мирен договор (1886) след Сръбско-българската война 1885. От 1901 възглавява Народната (народняшка) партия, а след обединяването ѝ с Прогресивнолибералната партия (1920) — Обединената народнопрогресивна партия. Председател на XI (1901) и XV (1911—1913) обикновено НС. Министър на финансите (авг.—ноем. 1886, 1894—1897) и управляващ Министерството на търговията и земеделието (1894—1897). Министър-председател и министър на външните работи и изповеданията (16 март 1911—1 юни 1913). През 1912 подписва Българо-сръбския и Българо-гръцкия договор, с който се оформя Балканският съюз. Правителството на Гешов води Балканската война 1912—1913. След сключването на Лондонския мирен договор 1913 подава оставка. След Деветоюнския военнофашистки преврат 1923 участва в Демократическия сговор. Дългогодишен народен представител (1894—1899, 1901—1908, 1911—1923).

Гешов е един от изтъкнатите представители на българската буржоазна икономическа мисъл. Възгледите си излага в студии върху финансовата политика на България («Думи и дела. Финансови и икономически студии», 1899). Автор е на мемоари («Балканският съюз. Спомени и документи», 1915; «Спомени из години на борби и победи», 1916 и др.). — 115.

Гинев, Т. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Горки, Максим (истинско име: Алексей Максимович Пешков) (1868—1936) — руски съветски писател, основоположник на социалистическия реализъм в литературата, обществен деец. Поддържа близки връзки с В. И. Ленин. В ранните си творби създава романтични образи на свободолюбиви хора, които се противопоставят на буржоазно-еснафската действителност. Създава нов вид обществено-политическа драма — «Еснафи» (1901), «На дъното» (1902), «Варвари» (1904) и др. Тясно свързан с революционната борба на пролетариата, поради което е подложен на преследвания. Емигрира в чужбина (1906), където пише «Моите интервюта» и «В Америка». В класическите си творби — пиесата «Врагове» (1906) и романа «Майка» (1906—1907), отразява организираната борба на работническата класа против буржоазния строй. Ренегатството на буржоазната интелигенция, «философията» на провинциалните еснафи са обрисувани в произведенията му «Васа Железнова» (1910), «Градчето Окуров» (1909) и др. След Октомврийската революция 1917 развива активна обществена и културна дейност. Завършва автобиографичната си трилогия («Детство», «Сред хората» и «Мои-

те университети») и създава редица творби, в които показва дегенериращото влияние на капиталистическите отношения върху човешката личност — «Делото Артамонови» (1925), «Животът на Клим Самгин» (1925—1936), «Егор Буличов и другите» (1932) и др. Автор на много публицистични и литературно-критични статии. Инициатор за създаването на Съюза на съветските писатели и негов пръв председател. Оказва голямо влияние върху развитието на българската литература. — 156, 157.

Господинов, Асен — член на БРСДП (о). Секретар на Кр. Пастухов като министър на вътрешните работи и народното здраве (1919). Един от ръководителите на широкосоциалистическия Акционен комитет по време на Транспортната стачка 1919—1920. — 189, 408.

Дамянов — полицейски инспектор. — 481.

Дамянов, Н. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Данаилов, Георги Тодоров (1872—1939) — буржоазен икономист, юрист, общественик; действителен член на БАН (1901). Един от първите български статистици-демографи. Завършва право в Москва (1895); специализира във Виена, Мюнхен и Берлин (1897—1898). От 1903 е професор по политическа икономия в Софийския университет. Привърженик на умерения протекционизъм. Един от ръководните дейци на Демократическата партия; секретар на Централното ѝ бюро (1918—1923). Народен представител (1908—1911, 1913—1934). След 1923 участва в дейността на Демократическия съговор. Министър на търговията (21 юни—17 окт. 1918) и на обществените сгради, пътищата и благоустройството (15 май 1930—29 юни 1931). След 1934 постепенно преминава на нефашистки позиции. Редактор на «Списание на българското економическо дружество» (от 1902). Автор на «Основни начала на политическата икономия» (1906), «Изследвания върху демографията на България» (1930), «Теория на статистиката» (1931) и др. — 343.

Данаилов, Тодор Атанасов (1887—1959) — партийен деец. Член на БРСДП (т. с.) от 1905. От 1909 е деловодител на ЦК на партията. Делегат на XVIII (1911), XIX (1912), XX (1914) и XXI (1915) партийни конгреси. Секретар на Местния комитет на Софийската партийна организация (1914—1915). Член на Местния (окръжния) комитет на партията в София (1918—1923). Общински съветник в София (1919—1921). През 1924 е изключен от БКП като ликвидатор. — 480, 495, 499.

Деникин, Антон Иванович (1872—1947) — един от главните ръководители на руската контрреволюция по време на Гражданската война 1918—1920; генерал-лейтенант (1916). Завършва Генералшабна академия (1899). По време на Първата световна война 1914—1918 командува бригада, дивизия, армейски корпус. През апр.—май 1917 е началник-щаб на върховния главнокомандуващ, покъсно командува войските на Западния и Югозападния фронт.

Активен участник в контрареволуционния метеж (авг. 1917) начело с генерал Корнилов. През есента на 1918 със съдействието на Антантата става главнокомандуващ на контрареволуционните «Въоръжени сили на Южна Русия». Ръководи похода срещу Москва (1919). След разгрома на белогвардейците през март 1920 с остатъците от бялата армия се прехвърля в Крим, където предава командването на генерал Врангел и заминава за Турция. Независимо че до края на живота си остава враг на съветската власт, през 1939 излиза с обръщение към белоимигрантите да не поддържат фашистка Германия в случай на война със СССР. — 90, 91, 358.

Джидров, Петър Спиридонов (1876—1952) — политически деец. Адвокат. Завършва право с докторат в Берлин и Цюрих. В социалистическото движение се включва в края на 90-те години на миналия век. След 1903 е един от ръководителите на широкосоциалистическата партия; редактор и съредатор на нейните издания — в. «Работническа борба» (1903—1908), сп. «Ново общество» (1906—1909), сп. «Обществена мисъл» (1909), сп. «Социалдемократ» (1920—1921) и др. Министър на правосъдието в първия коалиционен кабинет на Т. Теодоров (ноем. 1918—май 1919). Народен представител (1911, 1913—1923 и 1923—1927). След разцеплението на Социалдемократическата партия през 1926 заедно с Д. Казасов основава Социалдемократическа федерация, която си служи с левичарска фразеология. След Деветнадесетомайския преврат 1934 и в периода на Втората световна война 1939—1945 сътрудничи на официалния печат, където развива фашистки идеи за ограничаване на буржоазната демокрация и за ревизия на Търновската конституция. След 9 септ. 1944 е осъден от Народния съд. — 58, 95, 98, 327.

Джурджев, М. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 477.

Димитров, Жеко (Ж. Д. Джунджулов) (1886—1925) — партиен и синдикален деец, публицист. Близък съратник на Г. Димитров. Член на БРСДП (т. с.) от 1903 или 1904. Един от учредителите на Хасковската партийна организация (1910); участва дейно в борбата срещу общоделството, което има силно влияние в Хасково. Делегат на XVIII (1911), XIX (1912) и XX (1914) конгрес на БРСДП (т. с.). Участва във войните (1912—1918). Член и деловодител на Синдикалния комитет на ОРСС от 1913, от 1919 — помощник-секретар и касиер на комитета. Секретар на Съюза на фабричните и други работници (1913—1924). Участва в работата на II конгрес на Червения интернационал на профсъюзите (1922) в Москва. Избран за общински съветник в София (1919) от името на БКП. Член на Управителния съвет на кооперация «Освобождение». Организатор на много работнически стачки. Сътрудничи активно на «Работнически вестник». През 1915 и 1921—1923 редактира в. «Фабричен работник». След поражението на Септемврийското антифашистко въстание 1923 е секретар на Синдикалния комитет на ОРСС на мястото на Г. Димитров и известно време е член на ЦК на БКП. Ръководи възстановяването на разгромените синдикални организации и разработва материали за тактиката и стратегията на

профсъюзите в условията на фашистката диктатура. Един от създателите на в. «Работническо единство» (1924). През 1924 посещава нелегално Москва, среща се с Г. Димитров и В. Коларов, с които обсъжда проблемите на синдикалното движение в България при новите условия. По време на Априлските събития 1925 е арестуван и зверски убит в Дирекция на полицията. — 38, 437, 441, 448, 480, 486, 493, 495.

Димитров, Н. — железничар от Пловдив. Член на Българския железничарски съюз. — 477.

Димитров, Спас — общински служещ в София. Член на БРСДП (о) и на Организацията на общинските служещи. — 191, 193, 209.

Димитров, Станке (Стефан Д. Тодоров — М а р е к) (1889—1944) — деец на българското и международното комунистическо движение. Юрист. Член на БРСДП (т. с.) от 1904, на ВКП (б) — от 1925. През 1908 завършва педагогическото училище в Шумен, след което е учител в Дупнишко и Врачанско (1909—1912). Работи активно в Учителската социалдемократическа организация. През 1912 заминава да следва право в Женева, но се завръща поради избухването на Балканската война. Завършва право в Софийския университет (1919), след което е адвокат в Дупница. През 1919—1923 е член, от 1922 — секретар на Окръжния комитет на БКП в Дупница. През същия период е народен представител. Заради участие в организираната от партията на 24 дек. 1919 демонстрация против скупотията и глада, която в Дупница се превръща в кърваво сблъскване с войската, през 1920 е осъден на 12 $\frac{1}{2}$ години затвор. Освободен от затвора поради обща амнистия. На II конгрес на БКП (1920) е избран за член на Партийния съвет (до 1923). От 1921 до 1923 е инструктор към Върховната военнореволюционна колегия при ЦК на партията. Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923, но в навечерието му е арестуван. От края на 1923 до началото на 1925 е организационен секретар на ЦК на БКП. Един от инициаторите и основателите на легалната Партия на труда. Под негово ръководство се провежда Витошката нелегална конференция на БКП (т. с.) (1924), която сплотява здравите партийни сили около септемврийското ядро в ЦК. През 1925 е делегат на БКП на V разширен пленум на ИККИ в Москва. След атентата в черквата «Св. Неделя» (апр. 1925) е осъден задочно на смърт. По решение на ЦК на БКП остава в СССР. Преподавател е в българския сектор на Комунистическия университет за националните малцинства от Запад (1925—1935) и негов завеждащ (1926—1932). През 1933—1934 е преподавател в Международната ленинска школа, от 1932—референт в Балканския секретариат при ИККИ.

През авг. 1935 се завръща нелегално в България. Под негово ръководство се провежда Шестият разширен пленум на ЦК на БКП (1936), който увъжждава новия, ленински курс на партията в светлината на решенията на VII конгрес на Коминтерна (1935). Пленумът го избира за член на Политбюро и секретар на ЦК. Води енергична борба за преодоляване на лявото сектантство и за осъществяването на широко антифашистко единодействие. Активно

сътрудничи на нелегалните партийни издания, автор на много статии и брошури. През юни 1937 отново заминава за Москва. Работи като сътрудник на Коминтерна. Седмият пленум на ЦК на БРП (1941) го избира за член на Задграничното бюро на партията. В годините на Втората световна война (1939—1945) е един от най-дейните сътрудници на радиостанция «Христо Ботев», а от есента на 1941 до пролетта на 1944 ръководи радиопредавателя «Народен глас». Извършва огромна дейност по подбора и подготовката на българи политемигранти, които Задграничното бюро изпраща в страната за подпомагане на ръководството на въоръжената антифашистка борба (1941—1944). В навечерието на 9 септ. 1944 по решение на Задграничното бюро отново се отправя за родината, за да възглави непосредствено партийното ръководство в решителния етап на борбата за смъкване на фашистката диктатура и установяване на народнодемократична власт. Загива при самолетна катастрофа край гр. Брянск, СССР. — 395.

Димов, П. — железничар от с. Папазлии (дн. Поповица). Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Димов, Т. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Добровски — чиновник на гара Долни Дъбник. — 477.

Доганов — началник-влак. Член на Българския железничарски съюз. — 476.

Дюкмеджиев — 158.

Енгелс (Engels), Фридрих (28 ноем. 1920, гр. Бармен, Рейнската провинция на Прусия — 5 авг. 1895, Лондон) — един от основоположниците на научния комунизъм, съратник на К. Маркс. Роден в семейството на текстилен фабрикант. От 1842 работи в манчестърската кантора от фирмата «Ермен и Енгелс» и сътрудничи в редактирания от К. Маркс «Рейнски вестник». Изследва условията на живот на английската работническа класа и през 1845 издава книгата «Положението на работническата класа в Англия». През 1844 се среща в Париж с К. Маркс. Между двамата велики мислители се създава безпримерна плодотворна дружба, която трае през целия им живот. През 1845—1846 двамата написват «Немска идеология», където правят основна критика на идеалистическото разбиране на историята и обосновават диалектическия и историческия материализъм. През 1847 Енгелс участва в създаването на «Съюза на комунистите» — първата международна комунистическа организация. Двамата с Маркс през 1848 написват програмата на съюза — «Манифест на комунистическата партия», в който излагат основните принципи на научния комунизъм. През 1849 Енгелс участва във въоръжената борба в Южна Германия. След поражението на революцията емигрира в Швейцария, оттам в Англия. В своя труд «Селската война в Германия» (1850) и в серията статии «Революция и контрареволюция в Германия» (1851—1852) формулира основните задачи на пролетариата в буржоазнодемократич-

ната революция. От 1850 отново работи във фирмата на баща си и осигурява материални възможности на Маркс да продължи своите научни изследвания върху капитализма. Заедно с Маркс участва в основаването и ръководството на Първия интернационал (1864—1876). От 1869 Енгелс е член на Генералния съвет на Интернационала, а по-късно негов секретар. Води непримирима борба против дребнобуржоазните течения вътре и вън от него. През 1877—1878 издава блестящия си труд «Анти-Дюринг», а от 1873 до 1882 работи върху «Диалектика на природата», чийто ръкопис остава незавършен и е публикуван за първи път през 1925 в СССР. След смъртта на К. Маркс (1883) Енгелс поема ръководството на международното работническо движение. Подготвя за печат и издава незавършените от Маркс II (1885) и III (1894) том на «Капиталът». Същевременно написва и издава редица трудове — «Произход на семейството, частната собственост и държавата» (1884), «Лудвиг Фойербах и краят на класическата немска философия» (1886), «Селският въпрос във Франция и Германия» (1894) и предговор към «Класовата борба във Франция» от К. Маркс (1895). Взема активно участие в създаването на Втория интернационал (1889) и води решителна борба за утвърждаването на марксизма в неговите редици. Проявява жив интерес към социалдемократическото движение на Балканите и в България. През 1893 изпраща писмо до редакцията на сборника «Социалдемократ», в което изразява задоволството си от успехите на българското социалистическо движение. — 56, 319.

Жуо (Jouhaux), Леон (1879—1954) — деец на френското и международното профсъюзно движение, реформист. Политическата си дейност започва като анархосиндикалист. Секретар на Общата конфедерация на труда във Франция (1909—1940, 1945—1947). В годините на Първата световна война 1914—1918 е привърженик на сътрудничеството с буржоазията. На Парижката мирна конференция (1919—1920) е в състава на френската делегация. Член на Международното бюро на труда при Обществото на народите. Член на Бюрото на Амстердамския интернационал на профсъюзите (1919—1940). Противник на Великата октомврийска социалистическа революция 1917 и на комунистическото движение. Обявява се против единния работнически фронт. През 1948 създава разколническото профсъюзно обединение «Форс увриер». Председател е на Икономическия съвет на Франция (1947—1954). — 43.

Загоров, А. — железничар от Пловдив. Член на Българския железничарски съюз. — 477.

Зарев — 122.

Зиновиев (Радомисълски), Григорий Евсеевич (1883—1936) — руски политически деец. Член на РСДРП от 1901. От 1905 участва активно в дейността на Петербургската партийна организация. Преследван от полицията, емигрира (1908—1917). Член на редакциите на большевишките вестници «Социал-Демократ» и «Пролет-

тарий». От 1907 е член на ЦК на партията. Участва в Цимервалдската конференция (1915). В периода на подготовката и провеждането на Великата октомврийска социалистическа революция 1917 проявява колебания; заедно с Каменев през окт. 1917 публикуват в полуменшевишкия в. «Новая жизнь» декларация, че не са съгласни с резолюцията на ЦК за въоръжено въстание и по този начин издават на буржоазното Временно правителство партийните планове. След Октомврийската революция е председател на Петроградския съвет, член на Политбюро на ЦК на Болшевишката партия, от 1919 — председател на Изпълнителния комитет на Коминтерна. Неведнъж се обявява против ленинската политика на партията: през ноем. 1917 е привърженик на идеята за образуване на коалиционно правителство с участието на меншевики и есери; през 1925 е един от организаторите на «новата опозиция»; през 1926—1927 е един от водачите на троцкистко-зиновиевския блок. През ноем. 1927 за фракционна дейност е изключен от партията. През 1928 декларира, че признава грешките си и е възстановен в партията; но в 1932 отново е изключен. В 1933 е възстановен, но поради това, че не прекратява антипартийната си дейност през 1934, е изключен за трети път от партията. — 357, 358, 359, 362.

Иванов — инженер, директор на мина «Перник». — 97.

Иванов, Александър (Ал. И. Митев) (1886—1938) — партиен и синдикален деец. Обущарски работник. Член и секретар на Местния партиен комитет в Кюстендил. Делегат на XVIII (1911) и XIX (1912) конгрес на БРСДП (т. с.). Член на Синдикалния комитет на ОРСС (1919—1920). През 1919 и 1920 е избран за общински съветник в Първата и Втората кюстендилска комуна. След Априлските събития 1925 е арестуван и жестоко инквизиран, след което заболява тежко. По-късно се преселва в София, където умира. — 437, 441.

Иванов, Антон (А. И. Козинаров) (1884—1942) — партиен и синдикален деец. Работник-металик. Член на БРСДП (т. с.) от 1904. До 1907 служи във флота, след което се установява в София. Секретар (1907—1919) и председател (1919—1924) на Централното настоятелство на Металороботническия съюз. През 1910 е избран за член на Синдикалния комитет на ОРСС и става един от най-близките помощници на Г. Димитров. Ръководи редица стачки на софийския пролетариат. От 1910 е член на Местния комитет на Софийската партийна организация. Секретар на Местния и на Окръжния комитет на партията в София (1918—1923). Народен представител (1919—1923). Член на Висшия партиен съвет (1919—1920). От 1921 е член на ЦК на БКП. Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923; на 21 септ. е арестуван и съден като член на ЦК и ръководител на Софийския революционен комитет. През 1925 е освободен от затвора и емигрира в СССР. През 1926—1927 е член на Задграничния ЦК на БКП. Член на Изпълкома на Профинтерна (1925—1930). През 1932 завършва Международната ленинска школа в Москва, след което е преподавател в Комунистическия университет на националните малцин-

ства от Запад. През 1935—1937 е секретар на Задграничното бюро на ЦК на БКП и сътрудник на ИККИ. Участва дейно в създаването на интернационалните бригади в помощ на Испанската република (1936—1939) и няколко пъти посещава Испания. През дек. 1940 се завръща нелегално в България. На VII пленум на ЦК (1941) е избран за член на Политбюро и секретар на ЦК на БРП. А. Иванов е един от главните организатори на въоръжената антифашистка борба на българския народ (1941—1944). През апр. 1942 при провала на ЦК и на Централната военна комисия е арестуван. Вследствие на нечовешки инквизиции загубва говора си и за известно време е парализиран. На 23 юли 1942 е осъден на смърт заедно с още 12 членове и сътрудници на ЦК и разстрелян. — 38, 437, 441, 448, 486, 493.

Иванов, Георги (неизв.—23 авг. 1919) — шивашки работник в София. Член на БКП. Тежко ранен при сблъскване с полицията в бездомническия квартал (21 авг. 1919), вследствие на което умира. — 184, 206, 210.

Иванов, Янко (1881—1927) — синдикален деец от Шумен. Работи по поддържане на железниците. През 1906 заради активна дейност в Съюза на железничарите е уволнен. Редактор на в. «Железничар» (1906—1911) и на в. «Транспорт» (1911—1923). След създаването на Съюза на транспортните работници (1911) е един от неговите най-активни членове. Избран за член на Синдикалния комитет на XI конгрес на ОРСС (1919). Автор е на брошурите «По положението, организацията и борбите на транспортните работници» и «Бойкот». В последните години от живота си се оттегля от активна политическа дейност. — 437.

Игнатов, Лазар — работник в мина «Перник». — 328.

Илиев, Братован (Б. И. Желев) (1881—1936) — един от първите педагози-марксиста, деец на учителското революционно движение, публицист. Член на БРСДП (т. с.) от 1903. Завършва гимназия в Търново (1901). Като ученик започва да изучава идеите на научния социализъм. През 1901—1919 е учител в селата Белица (Русенско), Паскалевец и Дичин (Великотърновско). Създава партийна организация в родното си село Дичин. Член (от 1905) и активен деец на Учителската социалдемократическа организация. С псевдоним «Roth» сътрудничи (1908—1911) на сп. «Ново време». Преследван, Илиев е принуден да напусне учителството. През 1919—1920 участва в редактирането на в. «Служащ», сътрудничи на сп. «Ново време» и в. «Учителска искра». След Септемврийското антифашистко въстание 1923 е съден по ЗЗД. Публикува около 150 статии, преводи и брошурите: «Буржоазна и пролетарска педагогика» (1911), «Социализмът и селяните» (1919) и др. Борец против буржоазното възпитание и буржоазната просветна политика, разобличава тяхната реакционна същност. — 72.

Илиев, Ст. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Кабакчиев, Христо Стефанов (2 ян. 1878, гр. Галац, Румъния — 6 окт. 1940, Москва) — деец на българското и международното революционно работническо и комунистическо движение, журналист и публицист; доктор на историческите науки. След Освобождението (1878) семейството му се установява във Варна. Член на БРСДП от 1897. Учи медицина във Франция и право в Швейцария. През 1899 се завръща в страната поради заболяване и завършва юридическото си образование в София. От 1900 сътрудничи на сп. «Ново време» и «Работнически вестник». Застава на страната на революционните марксисти начело с Д. Благоев. От 1904 е адвокат в София. Утвърждава се като един от изтъкнатите дейци и теоретици на партията. Участва активно в идейния разгром на опортюнизма в България. От 1905 до 1928 непрекъснато е избран за член на ЦК на партията. През 1910—1923 е редактор на «Работнически вестник». Като делегат на БРСДП (т. с.) участва в работата на Копенхагенския (1910) и Базелския (1912) конгрес на Втория интернационал и в Първата балканска социалдемократическа конференция (1909). От 1914 до 1923 е народен представител. Делегат е на II (1920), IV (1922) и VI (1928) конгрес на Коминтерна. Като представител на ИККИ участва в XVII конгрес на Италианската социалистическа партия и в учредителния конгрес на Италианската КП (1921). Петият конгрес на Коминтерна (1924) го избира за член на Интернационалната контролна комисия. От началото на 1923 е политически секретар на ЦК на БКП. Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923, но на 12 септ. с. г. е арестуван. Осъден е на 12 1/2 години затвор; през 1926 е амнистиран и емигрира в Австрия, през май 1927 — в Москва. Става член на ВКП (б) (1928). Работи в българското представителство в Коминтерна. Преподава история на БКП и марксизъм-ленинизъм в Международната ленинска школа и в Комунистическия университет за националните малцинства от Запад (КУНМЗ). От 1928 работи в Института «Маркс—Енгелс—Ленин», от 1935 е ст. н. с. в Института по история на АН на СССР. Разработва проблеми от историята на партията и страната. По-важни трудове: «Баснята за диктатурата в партията» (1906), «Към Балканска федерация» (1913), «Империализмът на Балканите» (1915), «Спомени и материали от историята на партията на тесните социалисти», публикувана със съкращения под заглавие «Христо Кабакчиев. Спомени.» (1955), «Димитър Благоев и партията на тесните социалисти» (1979). — 395, 448, 458, 482, 486, 493.

Калинков, Георги Иванов (1860—1926) — буржоазен политически деец. Член на Демократическата партия. Завършва право в Женева. От 1890 е адвокат в София. Народен представител в XIV обикновено НС (1908—1911). Пълномощен министър в Букурещ (1910—юли 1913). Общински съветник (1901—1903, 1905—1910, 1915—1920) и кмет на София (авг. 1918—септ. 1920). Редактор на неофициалния орган на Демократическата партия в. «Време» (1909). — 149, 150, 152, 156, 160, 167, 188, 191, 199, 207, 268, 271, 282, 284, 285, 313.

Калпакчиев — фабрикант в София. — 263.

Кандев, Ламби (Л. К. Станчев) (1879—1925) — деец на БКП и на революционното учителско и младежко движение. Завършва педагогическо училище в Лом и става учител. Член на БРСДП от 1900. Един от учредителите (1905) на Учителската социалдемократическа организация и неин секретар (1908—1923). През 1912 по поръчение на партията възглавява новосъздадения Съюз на работническата социалдемократическа младеж, а през 1919—1920 е секретар на ЦК на БКМС. През 1919—1921 е избран за общински съветник и за народен представител. Участва активно в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923, но на 12 септ. е арестуван. След излизането му от затвора работи за възстановяването на партията. Редактор на в. «Учителска искра» (1911—1919), в. «Младежка правда» (1919—1920) и на в. «Учителско единство» (1924—1925). Публикува над 400 статии и студии, в които разработва редица проблеми на марксистката педагогика. Автор на брошурите: «Държавните служаци и социалната демокрация» (1919), «Учебното дело в Руската съветска република» (1919) и «Учителското движение в България» (1924). Убит по време на Априлските събития 1925. — 72, 480, 495, 499.

Кауцки (Kautsky), Карл (1854—1938) — един от ръководителите на Германската социалдемократическа партия и на Втория интернационал, идеолог на центризма. От 1881 поддържа връзка с К. Маркс и Ф. Енгелс и става техен последовател. От 1883 до 1917 редактира теоретичния орган на Германската социалдемократическа партия «Die Neue Zeit» («Ново време»). Автор е на проекта на Ерфуртската програма (1892). Още преди Първата световна война 1914—1918 Кауцки застава на центристски позиции. След избухването на войната е начело на центристкото течение в международното работническо движение, оправдава съюза с откритите социалшовинисти и фактически застава на тяхна страна. Постепенно загубва връзките си с революционното работническо движение. Автор е на теорията за ултраимпериализма, с която се опитва да докаже, че е възможно светът да се върне към «мирния» капитализъм и да се изживеят империалистическите противоречия. Пресреща враждебно Великата октомврийска социалистическа революция 1917. По време на Ноемврийската революция в Германия 1918 фактически поддържа контрареволуционната линия на десните социалдемократи. Идеолог на «демократическия социализъм», Кауцки се обявява против единния работнически фронт в борбата срещу фашизма. Опортюнизмът му е изобличен от В. И. Ленин в книгите «Пролетарската революция и ренегатът Кауцки», «Държавата и революцията» и др. По-важни трудове: «Икономическото учение на Карл Маркс» (1897), «Аграрният въпрос» (1899), «Бернщайн и социалдемократическата партия» (1899), «Произход на християнството» (1908), «Пътят към властта» (1909).

Много от трудовете на Кауцки са преведени на български език. Те съдействуват за разпространяване на марксистките идеи в България. След отстраняването на общоделците от БРСДП (1903) Кауцки застава на тяхна страна и ги покровителствува във Втория интернационал, като запазва своето влияние върху тях до края

на живота си. Трудовете му оказват известно влияние и върху БРСДП (т. с.). Тесните социалисти обаче отхвърлят центристката политика на Втория интернационал. В годините на Първата световна война 1914—1918 те се разграничават от постановките на Кауцки по всички проблеми на войната, мира и революцията, за характера на международната пролетарска организация и фактически скъсват с него. След Октомврийската революция 1917 Д. Благоев подлага на остра критика отрицателното отношение на Кауцки към революцията, съветската власт и диктатурата на пролетариата. — 164, 165.

Кафеджийски — 211.

Керенски, Александър Фьодорович (1881—1970) — руски буржоазен политически деец. Адвокат. Придобива известност като защитник в политически процеси. Депутат в IV Държавна дума (от 1912); председател на фракцията на трудовиките. В годините на Първата световна война 1914—1918 е на социалшовинистични позиции. След Февруарската революция 1917 е заместник-председател на Петроградския съвет. От март 1917 е есер; министър на правосъдието (март—май 1917); военноморски министър (май—септ. 1917); от юли 1917 — и министър-председател на Временното правителство. На 30 авг. (12 септ.) е обявен едновременно и за върховен главнокомандуващ. Активно провежда политика, насочена към запазване на властта в ръцете на едрата буржоазия и помешчиците, за продължаване на империалистическата война и потушаване на революцията в Русия. Преследва Болшевишката партия, въвежда смъртно наказание на фронта. В деня на Октомврийското въстание в Петроград (дн. Ленинград) — 25 окт. (7 ноем.), избягва от столицата и заедно с генерал Краснов възглавява контрареволуционен метеж, след разгрома на който емигрира във Франция (1918). От 1940 живее в САЩ, където участва в антисъветската дейност на бялата емиграция. — 358.

Керимов, Ибрахим — работник в София, убит при сблъскване с полицията в бездомническия квартал на 21 авг. 1919. — 206, 210.

Кираджиев, Стефан Иванов (1892—1923) — партнен и профсъюзен деец. Завършва Пловдивската мъжка гимназия. Член на БРСДП (т. с.) от 1912. Завършва право (семестриално) в Софийския университет (1914). През 1914—1916 е учител в Пловдивско. Постъпва на работа в БНБ в Пловдив и под въздействието на В. Коларов се включва активно в синдикалното движение. По време на Първата световна война 1914—1918 организира борбите на пловдивските тютюноработници. Под негово ръководство те извоюват значителни успехи по време на стачките през юни—юли 1919 и авг.—септ. 1922. Секретар на Тютюноработническия съюз с център в Пловдив (1919—1923) и редактор на в. «Тютюноработник» (1919—1920). Сътрудници и на «Работнически вестник». През 1922 участва в работата на IV конгрес на Коминтерна (със съвещателен глас) и е делегат на II конгрес на Профинтерна. Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923. На 23 септ. 1923 е арестуван и на другия ден — убит. — 75.

Кирков, Георги Йорданов (М а й с т о р а) (15 авг. 1867, Плевен—25 авг. 1919, София) — деец и ръководител на българското революционно работническо и социалистическо движение и на БРСДП (т. с.), талантлив публицист и оратор; един от основоположниците на българската пролетарска литература. Най-близък съратник на Д. Благоев. Роден в семейството на учител-възрожденец. От 1879 до 1886 учи в гр. Николаев, Русия. През 1887 завършва Априловската гимназия в Габрово. От 1892 до 1895 следва картография във Виена, където взема участие в борбите на пролетариата. През 1895 се връща в България и става член на БРСДП. Сътрудничи на партийния орган в. «Социалист» (1894—1897), редактиран от Г. Георгиев, и на сп. «Ден» (1891—1896). Заедно с Д. Благоев и Г. Георгиев възглавява борбата на революционните марксиста срещу опортюнистическото течение в партията. Между Г. Кирков и Д. Благоев се установява плодотворна дружба и сътрудничество. По предложение на Кирков IV конгрес на БРСДП (1897) решава да се издава в. «Работнически вестник» и го определя за негов редактор заедно с Е. Дабев.

През 1897—1899 Г. Кирков се оформя като един от най-талантливите български публицисти и сатирици. Литературните си творби подписва с псевдоним *Мастор Гочу Зуляма*, откъдето идва прозвището му — *М а й с т о р а*. Част от фейлетоните му са издадени през 1900 в отделна книга — «Дремиградски смешила».

От 1898 до края на живота си непрекъснато е избран за член на ЦК на партията, а от 1905 до 1919 е секретар-касиер на Централния комитет. Избран е за народен представител в XI (1901), XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Като депутат проявява изключителна активност; речите му са образец на ораторско изкуство. През 1911—1914 е общински съветник в София. Участва в Балканските войни (1912—1913) като запасен офицер.

Г. Кирков е основоположник на ОРСС (1904). През 1905—1909 е секретар на Синдикалния комитет на ОРСС. Има големи заслуги за израстването на Георги Димитров като пролетарски революционер. Като делегат на БРСДП (т. с.) участва в Шутгартския (1907) и Копенхагенския (1910) конгрес на Втория интернационал и на Втората балканска социалдемократическа конференция в Букурещ (1915). Присъствува на конгреса на Сръбската (1909) и Чешката (1909) социалдемократическа партия. С В. Коларов е определен за делегат на III цимервалдска конференция в Стокхолм (май 1917), но поради отлагането ѝ не присъствува на заседанията. Заедно с болшевиките подписва от името на БРСДП (т. с.) възванието на Цимервалдската левница. Посреща с възторг победата на Великата октомврийска социалистическа революция 1917. Възприема и пропагандира нейните идеи и лозунги сред трудещите се. Умира след тежко боледуване. — 186, 210, 448, 458.

Кирков, Евстати — буржоазен политически деец. Член на Демократическата партия. Завършва Военното училище в София. Участва в Сръбско-българската война 1885. След уволнението си от армията се отдава на политическа дейност. Кмет на София (1 авг. 1908—18 окт. 1910). — 239.

Ковачев — железничар от Пазарджик. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Ковачев, Киро Стефанов (1889—1919) — партиен и синдикален деец Металороботник. От 1904 работи като шлосер в жп работилница в София, където е приет за член на БРСДП (т. с.) През 1906—1912 е секретар на синдикалната организация в жп работилница. Един от инициаторите за изграждане на работническото гимнастическо дружество «Железничарска младеж». Делегат на учредителния конгрес на Съюза на транспортните работници (1911) и на I конгрес на БКП (1919). Убит при сблъскване с полицията в бездомническия квартал (21 авг. 1919). — 184, 206.

Ковачев, Стойчо Г. — общински съветник в София (от 1915). Член на Народнолибералната партия. — 110, 112, 113, 118, 121, 128, 151, 152, 153, 155, 156, 162, 163, 190, 192, 193, 203, 204, 210, 229, 230, 231, 232, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 262, 264, 265, 269, 275, 276, 277, 280, 282, 283, 284, 285, 286, 321, 322.

Коджейков, Драгой Христов (1881—1979) — партиен и профсъюзен деец, герой на НРБ (1971), герой на социалистическия труд (1964). Член на БРСДП от 1902. Един от основателите на Телеграфо-пощенския синдикат и негов секретар (1908—1910). През 1909 е редактор на в. «Телеграфо-пощенски вестник». Член на Синдикалния комитет на ОРСС (1909—1923). Участва в Първата балканска социалдемократическа конференция в Белград (1909). Секретар на Съюза на транспортните работници (1911—1925). Народен представител (1919—1923). Член на Контролната комисия на БКП (1919—1924). През 1931 докладва в Москва пред Профинтерна за дейността на НРПС. Деец е на профопозицията на пощенци (1934—1935). Участва в работата на VI пленум на ЦК на БКП (1936). Член на Централната синдикална комисия при ЦК на партията (от 1936). Отговорник на партийното издателство под легалното название «Българска книжница». Неколкократно арестуван и затварян. През 1941—1943 е интерниран в концлагера «Кръсто поле» край с. Еникьой, Ксантийско. След 9 септ. 1944 участва дейно в обществено-политическия живот. Член е на Изпълнителното бюро на Централния съвет на ОРПС (1944—1961) и на Централната ревизионна комисия на БКП (1954—1962). Участва в създаването на Профиздат (1945) и е негов ръководител до 1952. Автор е на трудове върху революционното профсъюзно движение и на спомени за видни дейци на партията и синдикалното движение — Д. Благоев, Г. Кирков, Г. Димитров, В. Коларов и др. — 437, 441, 448, 478, 486, 493.

Косен, Самуил (Сами) Гавриел (1887—1925) — партиен и синдикален деец. Пропагандира марксистките идеи сред населението в «Ючбунар». По време на войните (1912—1918) участва в антивоенното движение. Член на Софийския местен (окръжен) комитет на партията (1918—1923). Общински съветник в София (1920—1923). След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 е сътрудник на Военната организация на партията. Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание, но в началото на септ.

1923 е арестуван; освободен поради недоказаност на обвинението. Арестуван по време на Априлските събития 1925 и убит в Дирекцията на полицията. — 480, 495, 499.

Кожухаров, М. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 477.

Коларов, Васил Петров (16 юли 1877, Шумен—23 ян. 1950, София) — деец на българското и международното революционно работническо и комунистическо движение, един от ръководителите на БКП и НРБ; юрист, публицист, академик (1946). В началото на 1897 създава организация на БРСДП в Свищов и става неин секретар. Завършва право в Женева (1900), където изучава марксизма. През 1900 се завръща в страната и се установява в Шумен. От 1902 е секретар на Шуменската партийна организация. Взема дейно участие в борбата на революционните марксисти начело с Д. Благоев срещу общоделството. По решение на ЦК на БРСДП (т. с.) през 1904 се премества в Пловдив, където ръководи дейността на партийната организация до 1919.

От 1905 до края на живота си непрекъснато е избран за член на ЦК на партията. От 1913 до 1923 е народен представител. Участва в Шутгартския (1907) и Копенхагенския (1910) конгрес на Втория интернационал, където се среща с В. И. Ленин, в Първата (1909) и Втората (1915) балканска социалдемократическа конференция. Присъства като делегат на БРСДП (т. с.) на международната социалистическа конференция в Цимервалд, Швейцария (1915). Заедно с Г. Кирков е делегат на III цимервалдска конференция в Стокхолм (1917), но поради отлагането ѝ не присъства на заседанията. На I конгрес на БКП (т. с.) (1919) е избран за секретар-касиер на ЦК на партията. От 1921 до 1943 е член на Изпълнителния комитет на Коминтерна, а на неговия IV конгрес (1922) е избран за генерален секретар на ИККИ (до 1924). По поръчение на ИККИ участва в конгресите на Германската КП (1921 и 1923), на Италианската КП (1922), на Чехословашката КП (1923) и др. Заедно с Г. Димитров ръководи първото в света антифашистко въстание през септ. 1923. След поражението му емигрира в Югославия, по-късно — в Австрия. Във Виена В. Коларов и Г. Димитров създават Задграничен комитет на БКП и издават в. «Работнически вестник». В края на 1923 се установява в Москва. През 1926—1927 работи нелегално във Виена, където оглавява Задграничния ЦК на БКП и е редактор на сп. «Комунистическо знаме». От 1928 до 1944 е член на Задграничното бюро на ЦК на БКП. През 1928—1929 ръководи Балканския секретариат на ИККИ. От 1931 до 1940 е директор на Международния аграрен институт в Москва и редактор на сп. «Аграрни проблеми». През 1935 му е присъдена научната степен «доктор на икономическите науки». По време на Лайпцигския процес 1933 е един от ръководителите на международната акция в защита на Г. Димитров. В. Коларов допринася за преодоляване на лявото сектантство в БКП и за утвърждаване на Димитровския курс в партията. В периода на Втората световна война 1939—1945 работи за организирането на въоръжената антифашистка борба на българския народ.

На 9 септ. 1945 се завръща в България. Член е на Политбюро на ЦК на партията. На 15 дек. 1945 е избран за председател на XXVI обикновено НС, а след обявяването на България за република — за председател на Временното председателство на републиката. От 7 ноем. 1946 е председател на Великото НС. От дек. 1947 е заместник-председател на МС и министър на външните работи. Ръководи българската делегация на Парижката мирна конференция 1946 и защитава националната кауза на България. След смъртта на Г. Димитров (1949) е избран за председател на Министерския съвет. — 364, 395, 448, 458, 482, 486, 489, 493.

Колчак, Александър Василиевич (1874—1920) — един от ръководителите на руската контрареволуция, адмирал (1917). Завършва Морския кадетски корпус (1894). По време на Руско-японската война 1904—1905 заема командни длъжности във флота. Хидролог. Участва в полярни експедиции 1900—1903, 1908—1911. През 1906—1909, 1911—1914 служи в Морския генерален щаб. По време на Първата световна война 1914—1918 е началник на оперативния отдел на Балтийския флот, от юли 1916 — командувач Черноморския флот. След Февруарската революция 1917 заема контрареволуционна позиция и под натиска на матросите е отзован от Временното правителство в Петроград. След командировка в Англия и САЩ е назначен за военен и морски министър (4 ноем. 1918) на т. нар. «Сибирско правителство». На 18 ноем. 1918 извършва преврат и установява военна диктатура; обявява се за «върховен управляващ на руската държава». След разгрома на белогвардейските войски избягва в Иркутск, където е заловен и предаден на болшевишкия революционен комитет. Осъден на смърт и разстрелян. — 358.

Костадинов, Иван (И. К. Калчев) (1887—1921) — партиен и профсъюзен деец. Член на БРСДП (т. с.) от 1906. В социалистическото движение се включва като работник по строителството на Презбалканската жп линия. Известно време е градинар в Южна Русия. От 1916 е миньор в Перник. Член на Централното настоятелство на Работническия рудничарски съюз (от 1916). Секретар на Пернишката партийна организация (1916—1918). В началото на 1919 е един от ръководителите на пернишките миньори в борбата им за подобряване на условията и заплащането на труда. Арестуван и заедно с шест свои другари подведен под отговорност за подтикване към бунт. По време на Транспортната стачка 1919—1920 отново е арестуван и интерниран. През лятото на 1921 е делегат на БКП за III конгрес на Коминтерна и делегат на ОРСС за учредителния конгрес на Профинтерна. Загива при железопътна катастрофа близо до Москва. Погребан е в Кремълската стена. — 97, 328, 437, 441.

Костов, Стоян — работник в мина «Перник». — 328.

Кун (Кун), Бела (1886—1939) — деец на унгарското и международното комунистическо движение. Член на Унгарската социал-демократическа партия от 1902. През 1916 е военнопленник в Русия,

където става член на РСДРП (6) (1917). Организатор (март 1918) на унгарската група в РКП (6). Председател на създадената през май 1918 Централна федерация на чуждестранните групи към РКП (6); един от ръководителите на интернационалните отреди на Червената армия. Участвува в отбраната на Петроград и в потушаването на есерския метеж в Москва (1918). През ноем. 1918 се завръща нелегално в Унгария и става един от основателите на Унгарската комунистическа партия (24 ноем. 1918); избран е за неин председател. След провъзгласяването на Унгарската съветска република (21 март 1919) е народен комисар на външните работи и член на Политическия съвет — фактически ръководител на съветското правителство. След поражението на революцията емигрира в Австрия, през 1920 — в СССР. Служи в Червената армия — член е на Революционния военен съвет на Южния фронт. Член е на Президиума на Всеруския централен изпълнителен комитет — ВЦИК. От 1921 е член на Изпълнителния комитет на Коминтерна. Едновременно ръководи нелегалната борба на Унгарската комунистическа партия срещу диктатурата на Хорти. — 126.

Кундалов, Ангел Грозков (1879—1924) — деец на БЗНС, един от основателите на земеделското движение в България. Участвува в работата на учредителния конгрес на БЗНС (1899) и на конгреса в Пловдив (1907). Създава земеделската дружба в родното си село Ябълково (Хасковско) и редица земеделски дружби в Хасковски окръг. Народен представител (1913—1923); подпредседател на XX обикновено НС (1923). През 1921—1922 е изпращан от земеделското правителство с дипломатически мисии в Турция, Чехословакия, Германия и Швейцария. След Деветоюнския военnofaшистки преврат 1923 е един от организаторите на антифашистката съпротива в Хасковско. Заловен и жестоко инквизиран, вследствие на което заболява и умира. — 294.

Кършовски, Крум Иванов (1877—1952) — партийен и синдикален деец. От 1916 е ръководител на движението, а по-късно — пачалник на Гара Червен бряг. Активист на партийната организация и на секцията на Съюза на транспортните работници в Червен бряг. Взема активно участие в Транспортната стачка (1919—1920), за което е уволнен завинаги от железниците. Продължава политическата си дейност и през 1930 е арестуван. През 1931 е избран за народен представител с листата на Блока на труда. — 477.

Лазаров, Фокион — началник на телеграфо-пощенската станция в Харманли. — 478.

Легин (Legien), Карл (1861—1920) — деец на германското профсъюзно движение, десен социалдемократ, ревизионист. Председател на Генералната комисия на Германските профсъюзи (от 1890). От 1903 е секретар, а от 1913 — председател на Международния синдикален секретариат. Депутат в Райхстага (1893—1898, 1903—1918 и 1920). Известен в България с неуспешната си мисия по обединението на революционните и общоделските профсъюзи (1914). По време на Първата световна война 1914—1918 е на социалшови-

нистични позиции. Провежда политика в подкрепа на буржоазията. Обявява се против Октомврийската революция 1917 и Съветска Русия. Заедно с другите десни социалдемократи се обявява против революционното движение по време на Ноемврийската революция 1918 в Германия. — 43.

Ленин (истинска фамилия: У л я н о в), Владимир Илич (22 апр. 1870, гр. Симбирск, дн. Уляновск — 21 ян. 1924, Горки, дн. Ленинские Горки, край Москва) — велик пролетарски революционер и теоретик, продължител на делото на К. Маркс и Ф. Енгелс, създател на КПСС и на съветската държава. През 1891 завършва Юридическия факултет на Петербургския университет. Като студент изучава трудовете на Маркс и Енгелс. Пръв от руските маркнисти поставя задачата за създаване на партия на работническата класа от нов тип и възглавява борбата на революционната социалдемократия за осъществяването ѝ. Написва книгата «Какво представляват «приятелите на народа» и как те воюват срещу социалдемократите?» (1894), в която разгромява идейно либералното народничество. Ръководи обединяването на марксистките кръжоци в Петербург в единна организация — Съюз на борба за освобождение на работническата класа (1895). Арестуван (1895) и заточен в с. Шушенское, Източен Сибир (1897). Тук завършва книгата си «Развитието на капитализма в Русия». През 1900—1905 живее в Мюнхен, Лондон, Женева. Заедно с Г. В. Плеханов издава в. «Искра», който изиграва решаваща роля за изграждането на марксистка партия в Русия. На II конгрес на РСДРП (1903) под негово ръководство е създадена Болшевишката партия. Идейните и организационните принципи на партията формулира в трудовете си «Какво да се прави?» (1902), «Крачка напред, две крачки назад» (1904) и др. В «Две тактики на социалдемократията в демократическата революция» (1905) и в др. трудове разработва стратегията и тактиката на болшевиките в буржоазнодемократическата революция. През ноем. 1905 се завръща в Русия. На IV (1906) и V (1907) конгрес на РСДРП ръководи борбата на революционните маркнисти срещу меншевиките. През 1907 е принуден да емигрира (1907 — Швейцария, 1908 — Франция). Води борба против меншевиките-ликвидатори, отзовистите и троцкистите, за запазване на нелегалната Болшевишка партия. В «Материализъм и емпириокритицизъм» (1908) отстоява и развива философските основи на марксизма. Ръководи VI (Пражка) общоруска партийна конференция (1912), на която партията скъсва окончателно с меншевиките-ликвидатори. През юни 1912 се премества в Краков, откъдето направлява работата на ЦК и редакцията на в. «Правда». Разработва теорията и програмата на партията по националния въпрос. По време на Първата световна война 1914—1918 живее в Швейцария. В трудовете си «Социализъм и войната», «За лозунга Европейски съединени щати», «Военната програма на пролетарската революция», «Империализмът като най-висок стадий на капитализма» (1916) и др. разработва стратегията и тактиката на болшевиките в условията на войната; издига лозунга за поражение на собственото правителство и за превръщане на империалистическата война в гражданска, обо-

сновава закона за неравномерното и скокообразно развитие на капитализма в епохата на империализма, прави гениалния извод за възможността за победа на социалистическата революция първоначално в няколко и дори в отделна капиталистическа страна. Води непримирима борба против социалшовинизма на лидерите на Втория интернационал. На Циммервалдската (1915) и Кинталската (1916) международна социалистическа конференция сплотява левите социалдемократи, подготвя условия за създаване на III, Комунистически интернационал.

След Февруарската революция 1917 се завръща от емиграция. През апр. 1917 излиза с историческите Априлски тезиси, в които разработва план за прерастването на буржоазнодемократическата революция в социалистическа. През юли 1917 отново е принуден да мине в нелегалност; пише труда «Държавата и революцията», в който доразвива учението на К. Маркс за държавата и за диктатурата на пролетариата. На 7 окт. се завръща в Петроград, а на 10 окт. по негово предложение ЦК на партията взема решение за въоръжено въстание. Вечерта на 24 окт. (6 ноем.) нелегално пристига в Смолни и поема непосредственото ръководство на въстанието. Вторият конгрес на Съветите (25—27 окт.) провъзгласява съветска власт; съставено е първото съветско правителство начело с В. И. Ленин. След Великата октомврийска социалистическа революция В. И. Ленин разработва теоретично най-важните въпроси на строителството на социализма в Русия. Ръководи борбата против чуждестранната военна интервенция и вътрешната контрареволуция (1918—1920).

По инициатива на В. И. Ленин през 1919 е създаден Комунистическият интернационал. В «Левичарството» — детска болест на комунизма» (1920) обосновава стратегията и тактиката на международното комунистическо движение. В началото на 1922 заболява тежко. През дек. 1922—март 1923 диктува последните си статии, в които разработва план за построяването на социализма в СССР и очертава перспективите на световния революционен процес.

В. И. Ленин поддържа връзки с революционното работническо движение в България. Той цени високо тесните социалисти, а по-късно и българските комунисти за тяхната преданост към делото на пролетариата, интернационализма и непримиримостта им към опортюнизма. В. И. Ленин има срещи с ръководителите на партията Д. Благоев, Г. Кирков, В. Коларов, Хр. Кабакчиев, Г. Димитров и с други партийни дейци. В редица свои трудове дава оценка на дейността на тесните социалисти като революционни марксисти и интернационалисти на дело. — 56, 57, 58, 132, 277, 352, 355, 356.

Лугарич, Джууро — дърводелски работник от Загреб. През 1910 се установява на работа в София и става един от дейните членове на Работническия дърводелски съюз. На X конгрес на ОРСС (1914) е избран за член на Синдикалния комитет. Делегат на XX (1914) конгрес на БРСДП (т. с.). След Първата световна война се завръща в Загреб. — 38.

Луканов, Тодор Станчев (1874—1946) — партиен деец, юрист. Един

от пионерите на социализма в Плевен. Завършва химия (1895) и става учител. Уволнен за социалистическа дейност. Завършва право в Женева (1900), след което е адвокат в Плевен. Утвърждава се като ръководител на местната партийна организация. Делегат е на X партиен конгрес (1903). Участва в борбата на революционните марксистични начело с Д. Благоев срещу общоделството. Член на Централната контролна комисия на БРСДП (т. с.) (1911—1918). Народен представител (1913—1923). За активна антивоенна дейност е осъден (септ. 1918) на 5 години строг тъмничен затвор. Освободен по Закона за амнистията (1919). Първият конгрес на БКП (т. с.) (1919) го избира за член на ЦК; от 1921 е организационен секретар на партията. По време на военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 без знанието на ЦК изпраща телеграма до Плевенската партийна организация (застанала начело на антифашисткото въстание в града), с която ѝ препоръчва да запази неутралитет. Не споделя възприетия от ЦК на БКП на 5—7 авг. 1923 курс към въоръжено въстание и задълго остава противник на Септемврийската линия на партията. През дек. 1923 емигрира в СССР, където през 1924 е приет за член на ВКП (б). В СССР до 1927 работи в представителството на БКП при ИККИ и в МОПР, след това в различни съветски учреждения. — 448, 458, 482, 486, 493.

Луков, Брайко (Б. Л. Нейков) (1880—1925) — партиен деец. Юрист. Завършва Пловдивската класическа гимназия, където негов учител по руски език е Д. Благоев. Участва в ученическа стачка в подкрепа на пловдивските тютюноработници (1900). През 1904—1906 следва право в Женева, където установява връзки с руски социалдемократи. Завръща се в България (1906) и продължава образованието си в Софийския университет. За активно участие в борбата на студентите срещу личния режим на цар Фердинанд е изключен. През 1911 отново заминава за Швейцария, където се дипломира. След завръщането си е стажант-адвокат в кантората на В. Коларов в Пловдив. Избран е за общински съветник. Член е на местния партиен комитет. Преследван от полицията, Луков се преселва в София. Участва в Междусъюзническата (1913) и в Първата световна война (1915—1918). От 1919 е член на комунистическата общинска група в Софийския общински съвет. При подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 е сътрудник на ЦК на БКП; арестуван в началото на септ. 1923 и за известно време е в затвора. След освобождаването си заминава за Египет. През 1924 се завръща в България и продължава политическата си дейност като сътрудник на ЦК на БКП. Убит по време на Априлските събития 1925. — 480, 495, 499.

Луначарски, Анатолий Василиевич (1875—1933) — съветски държавен и партиен деец, писател, литературен критик, изкуствовед; академик (1930). Член на социалдемократическа група от 1895; от 1903 — болшевик. За революционна дейност е арестуван (1899) и заточен (1900—1904). Участва (зад граница) в редакцията на болшевишките вестници «Вперёд» и «Пролетарий». Представител на болшевиките на Шутгартския (1907) и Копенхагенския (1910) конгрес на Втория интернационал. Ленин високо цени литератур-

ния и пропагандистки талант на Луначарски, но същевременно между тях има сериозни философски разногласия. В годините на Първата световна война 1914—1918 е интернационалист. През май 1917 се завръща в Русия. След Октомврийската социалистическа революция 1917 е народен комисар на просветата на РСФСР (1917—1929). От 1929 е председател на Научния комитет при ЦИК на СССР. През 1933 е пълномощен представител в Испания. Има големи заслуги за развитието на социалистическата култура. Прави марксистки анализ на много явления в изкуството и литературата. — 157.

Людсканов, Иван — чиновник на гара София. — 477.

Маджаров, Михаил Иванов (1854—1944) — политически и обществен деец, публицист; редовен член на БАН от 1884. Русофил. Завършва Робърт колеж в Цариград (1877). Участва в уредбата и управлението на Източна Румелия. Един от водачите на Народната съединителка партия; член на Областното събрание (1880—1885) и на Постоянния комитет (1880); директор (министър) на финансите (1882—1885). Заради русофилските си позиции през 1886 е принуден да емигрира (Одеса, Цариград). След завръщането си (1889) е адвокат. След свалянето на Ст. Стамболов (1894) е министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството (9 дек. 1894—18 ян. 1899). Активен член на Народната (народняшка) партия и един от редакторите на нейния орган в. «Мир» (1894—1944). Народен представител (1894—1899, 1902—1903, 1911, 1919—1931). Подпредседател на V Велико НС (1911) и на XV обикновено НС (1911—1912). Пълномощен министър в Лондон (1912—1913) и Петербург (1914—1915). Обявява се против влизането на България в Първата световна война на страната на Германия. Министър на войната (7 май—6 окт. 1919) и на външните работи и изповеданията (6 окт. 1919—16 апр. 1920). Участва в редактирането на в. «Марица», «Новини» и др., на сп. «Българска сборка» (1893) и «Юридически преглед» (1894). По време на монархофашистката диктатура е на нефашистки позиции, за сближение със Съветския съюз. Автор е на исторически студии и мемоари: «Източна Румелия (Истор. преглед)», «Дипломатическа подготовка на нашите войни» (1932), «Спомени. 1854—1889» (1968) и др. — 199.

Максимов, д-р Никола (Н. М. Фратев) (1875—1937) — партиен деец. Лекар. От 1896 следва в Женева, където се запознава с марксистките идеи; през 1898 е приет за член на БРСДП (в студентска група). Завършва медицина в Дрезден (1910), след което се установява в Бургас. Привлечен е в ръководството на местната партийна организация. Един от организаторите на стачката на пристанищните работници (1911), за което е арестуван. През 1912 е избран за общински съветник. През 1919—1923 е член на Окръжния комитет на БКП в Бургас. Многократно е избран за народен представител (1913, 1919, 1920 и ноем. 1923). Общински съветник в Бургаската комуна (1920—1921). Делегат на I конгрес на БКП (1919), на който е избран за член на Партийния съвет (преизбиран на II, III и IV

конгрес). Член на делегацията на БКП на II конгрес на Коминтерна в Москва (1920). При подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 застава на опортюнистически позиции. След въстанието е един от представителите на дясното ликвидаторство в БКП, заради което през 1924 е изключен от партията. По време на Априлските събития 1925 е арестуван. През 1927 емигрира в СССР. Работи като лекар в гр. Николаев и Одеса. — 395.

Малинов, Александър Павлов (1867—1938) — буржоазен, политически и държавен деец. Юрист. Роден в Бесарабия (дн. в УССР). Завършва гимназия в Болград и право в Киев. В България работи като съдия, прокурор и адвокат. Един от ръководните дейци на Демократическата партия, от 1902 — неин лидер. Народен представител (1901, 1908—1934). Министър-председател (16 ян. 1908—16 март 1911) и едновременно министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията (до 5 окт. 1910), министър на външните работи и изповеданията (5 окт. 1910—16 март 1911). Възглавяваният от него кабинет провъзгласява независимостта на България (1908). От 21 юни до 28 ноем. 1918 възглавява коалиционния кабинет на демократи и радикали; от 21 юни до 17 окт. е и министър на външните работи и изповеданията. Правителството на Малинов не предприема мерки за своевременно сключване на сепаративен мир със съгласенските държави, с което поема историческата отговорност за втората национална катастрофа на България (1918). Той е един от активните участници в борбата против управлението на БЗНС. През 1922 играе ръководна роля при създаването на Конституционния блок. Участва в създаването на Демократическия сговор (авг. 1923), но в началото на 1924 заедно с група свои съмишленици напуска сговора и остава в опозиция на фашистките сили. Един от инициаторите за създаването на Народния блок и възглавява съставеното от блока правителство (29 юни—12 окт. 1931); едновременно е и министър на външните работи и изповеданията. Председател е на XXIII обикновено НС (1931—1934). След Деветнадесетомайския преврат 1934 постепенно преминава към буржоазната опозиция на монархофашисткия режим. Макар да стои на антикомунистически позиции, Малинов се обявява срещу фашистката реакция в страната. Умира на трибуната на предизборно събрание като опозиционен кандидат в изборите за XXIV обикновено НС. Автор е на спомени: «Под знака на острастени и опасни политически борби» (1934) и «Странички от нашата нова политическа история» (1938). — 121.

Мангаров, Хр. — работник в мина «Перник». — 97.

Манов, Стефан Василев (псевдоними: Нежданов, д-р Спектатор) (1880—1959) — политически деец, един от ръководителите на троцкистите в България. Адвокат и публицист. Член на БРСДП от 1898. През 1903 се присъединява към широките социалисти. През 1904—1906 следва право в Софийския университет. Редактира студентския лист «Академическа свобода» (1905) и в. «Железничарска защита» (1905—1906); сътрудничи на сп. «Общо дело» (1900—1905) и др. Изключен от университета, продължава образованието си в

Женева (1906—1908). След завръщането си в България е адвокат. Участва в редактирането на органите на БРСДП (о) «Работническа борба» (1904—1908) и «Работническа България» (1909—1911). Редактор на органа на левицата в БРСДП (о) «Работническа защита» (1914—1920). През 1920 заедно с левицата на БРСДП (о) преминава към БКП. Народен представител в XIX обикновено НС (1920—1923). След Деветоюнския военнофашистки преврат 1923 се обявява против неутралитета на партията, но след Септемврийското антифашистко въстание 1923 застава на опортюнистически позиции. През 1924 е изключен от БКП като ликвидатор. Участва в създаването на групата «Нов път» (1927). През 1931—1933 възглавява троцкистката група «Освобождение на труда» и е редактор на нейния орган сп. «Освобождение» (1931; през 1932—1933 — в. «Освобождение»). През 1941—1942 е защитник на комунистически дейци в политически процеси, заради което е интерниран (1942—1943). След 9 септ. 1944 е член-докладчик в Народния съд, I състав. През 1945 отново е приет в БКП. — 119, 122, 141, 143, 144, 145, 159, 218, 229, 240, 241, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 282, 284, 296, 297, 302, 303, 313, 314, 322.

Маринов — общински съветник в София (1919). — 254.

Маринополски, Д. — 209, 210.

Маркс, (Marx), Карл (5 май 1818, гр. Трир, Прусия—14 март 1883, Лондон) — създател на научния комунизъм, вожд и учител на международния пролетариат. Роден в семейството на юрист. От окт. 1835 следва право в Бонския, от окт. 1836 — в Берлинския университет. Едновременно изучава философия, история, теория на изкуството. През 1841 защитава докторска дисертация по философия в университета в Йена. Мирогледът му се формира отначало под влияние на левохегеланците. През 1842 е един от редакторите на кьолнския в. «Рейнски вестник». От края на 1843 живее в Париж, където участва в издаването на сп. «Немско-френски годишник» (единствен брой, 1844). Запознава се с революционните традиции на френския пролетариат, с представители на работническите организации, на демократичните и социалистическите кръгове, изучава политическа икономия, утопичния социализъм. Окончателният преход на Маркс от идеализма към материализма и от революционния демократизъм към комунизма се извършва под влияние на класовата борба в Западна Европа и особено на Силезийското въстание в Германия (1844).

От 1844 започва дружбата му с Фридрих Енгелс, която трае през целия му живот. Заедно написват труда «Немска идеология» (1845—1846), в който са заложени основите на диалектическия и историческия материализъм. През 1847 участва в създаването на първата международна комунистическа организация — «Съюз на комунистите». По поръчение на съюза двамата с Енгелс написват програмния документ «Манифест на Комунистическата партия» (1848), в който излагат основните принципи на научния комунизъм. След избухването на буржоазнодемократичната революция във

Франция (февр. 1848) редактира «Нов Рейнски вестник» (1848—1849) — орган на пролетарското крило на революционната демокрация. След поражението на революцията и спирането на вестника заминава за Лондон. Тук написва «Класовата борба във Франция от 1848 до 1850» (1850) и «Осемнадесети брюмер на Луи Бонапарт» (1852), в които прави важни изводи за необходимостта от съюз между работниците и селяните, от разбиване на буржоазната държава като условие за осъществяване на задачите и целите на пролетарската революция и установяването на диктатурата на пролетариата.

Главният научен интерес на Маркс е насочен към политическата икономия. През 1857 започва да пише «Капиталът», първият том на който излиза през 1867 (другите два тома са подготвени за печат и издадени от Енгелс след смъртта на Маркс). В «Капиталът» Маркс разкрива икономическите закони на капиталистическото общество, доказва научно неизбежността на неговата гибел и победата на комунизма. През 1864 заедно с Енгелс основава Първия интернационал. Като ръководител на Генералния съвет Маркс разработва основните документи на Интернационала; води непримирима борба против опортюнистическите дребнобуржоазни течения в него. След поражението на Парижката комуна (1871) написва книгата «Гражданската война във Франция» (1871), в която разкрива световноисторическото значение на Парижката комуна като форма на диктатурата на пролетариата. Теорията на научния комунизъм намира по-нататъшно развитие в труда му «Критика на Готската програма» (1875). Последните години от живота си Маркс посвещава на задълбочена теоретична дейност, подпомага борбата за създаване и укрепване на пролетарски партии в различните страни, критикува опортюнистическите отклонения на някои социалдемократически дейци. — 56, 319.

Мартинов, Лазар (Л. М. Лазаров) (1895—неизв.) — профсъюзен деец. Член на БРСДП (т. с.) от 1918. В социалистическото движение се включва като ученик в Търговската гимназия в Свищов. От 1915 е секретар на Софийската секция на Съюза на търговските служещи към ОРСС. Работи в партийната социалистическа книжарница и печатница (1915—1916). Секретар на Централното настоятелство на Съюза на търговските служещи (1919). Член на Синдикалния комитет (1919—1920, 1923) и на Контролната комисия на ОРСС (1920—1921). През 1923 става съдружник в търговска фирма и се отказва от политическа дейност. — 437, 441, 448, 486, 493.

Механджийски, Александър — народен представител в XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Член на БЗНС. — 395.

Миленов, Александър (А. М. Иванов) (1891—1956) — партийен и синдикален деец. Член на БРСДП (т. с.) от 1911. Настоятел на в. «Рудничар» и «Работнически вестник» в Перник. Като секретар на местната секция на Рудничарския съюз (1919—1925) участва в ръководството на стачните борби на пернишките миньори. Избран за общински съветник (1914—1923). Член на Местния партийен комитет (1921). През 1919 е арестуван като един от организаторите на

стачката за солидарност с транспортните работници и осъден на 15 г. затвор; по-късно е амнистиран. Интерниран в Бургас, Варна, Поморие, Кюстендил и другаде. Делегат на IV конгрес на Коминтерна (1922). Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923. След Априлските събития 1925 емигрира в Югославия, а оттам — в СССР. Завършва профсъзна школа. От 1926 е член на ВКП (б). В СССР работи като партиен, стопански и профсъюзен деец. След 9 септ. 1944 се завръща в България. На VIII пленум на ЦК на БРП (к) (1945) е избран за кандидат-член на ЦК, през 1950 — за член на ЦК на БКП. Секретар на Централния съвет на профсъюзите (1950). Народен представител в XXVI обикновено НС, Великото НС, I и II Народно събрание. — 328, 329.

Милков — инженер, директор на трамваите и осветлението при Софийската община (1919). — 261.

Минчев, Н. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Мирчев, П. — работник в мина «Перник». — 97.

Митев, Петър — синдикален деец. Избран за допълнителен член на Синдикалния комитет на ОРСС (1919). — 437.

Мохамед (ок. 570—632) — религиозен проповедник, смятан за основоположник на ислямската религия и автор на Корана. Към 610 се обявява за пророк на Аллах и негов «пратеник на земята». Около образуваната от Мохамед мюсюлманска община в Медина (622) към края на 630 е обединена значителна част от арабските племена. — 174.

Мулатаров, Васил Христов (1881—1925) — партиен деец, юрист. В Пловдивската мъжка гимназия участва в марксистки кръжок, ръководен от Д. Благоев. Член на БРСДП (т. с.) от 1903. От 1906 е студент в Юридическия факултет на Софийския университет. През с. г. е един от организаторите на стачката на пернишките миньори. Взема ръководно участие в студентската демонстрация срещу княз Фердинанд (1907), заради което е изключен завинаги от университета. Завършва юридическото си образование във Франция (1909). Работи като адвокат в София. Член на Контролната комисия на БРСДП (т. с.) (1911—1914). Народен представител (1919—1923), общински съветник в София (1919—1923). Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923. В навечерието му е арестуван заедно с Хр. Кабакчиев, А. Иванов и др. партийни ръководители. Освободен от затвора след въстанието. По време на Априлските събития 1925 е арестуван и след жестоки инквизиции убит. — 191, 193, 194, 196, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 214, 222, 271, 292, 480, 495, 499.

Муструков, Георги Кочев (1883—1920) — партиен деец. Член на БРСДП (т. с.) от 1904. Завършва гимназия в София. Учителствува в с. Слатино, Кюстендилски окръг (1902). Един от основателите на Учителската социалдемократическа организация в Дупнишко.

Сътрудничи на «Работнически вестник». Завършва право в Софийския университет (1911). Сътрудник на ЦК на БРСДП (т. с.). Активен деец на Съюза на държавните, окръжните и общинските служители; един от редакторите на в. «Служащ». Участва в Балканската (1912—1913) и в Първата световна война (1915—1918). След войните е адвокат в Дупница (дн. гр. Станке Димитров). Секретар на Местния партийен комитет (1919—1920). Избран за общински съветник (7 дек. 1919). Убит от наемни убийци (10 ян. 1920). — 395.

Наимовиц, Максим (неизв.—1916) — партийен и синдикален деец от Стара Загора. Активен участник в борбите на шивашките работници. Председател на Централното настоятелство на Работническия шивашки съюз (1911—1916). Избран за член на Синдикалния комитет от IX конгрес на ОРСС (1912). Член на Контролната комисия на БРСДП (т. с.) и на ОРСС (1914—1915). Загива на фронта по време на Първата световна война. — 38.

Ненков, Темелко (Т. Н. Иглев) (1887—1925) — партийен и профсъюзен деец. През 1903 постъпва чирак в минната ковачница, от 1905 е копач в мина «Перник». Още като чирак се сближава с работници социалисти. За активно участие в 35-дневната стачка на пернишките миньори (1906) е уволнен; постъпва на работа във Военния арсенал в София. Завръща се в Перник (1907) и е един от основателите на местната партийна организация (1908), а през следващата година — на Работническия рудничарски съюз (РРС). През 1912 е секретар на партийната организация в Перник, от 1913 до 1924 — секретар на РРС. Ръководи борбата на миньорите за подобряване на условията и заплащането на труда, заради което заедно със свои другари е арестуван и подведен под отговорност за подтикване към бунт (февр. 1919). Под напора на организирания протест арестуваните са освободени. Ръководи делегацията на пернишките комунисти на I конгрес на БКП (май 1919). Народен представител в XVIII (1919—1920) и XIX (1920—1923) обикновено НС. Под негово ръководство пернишките миньори се присъединяват към Транспортната стачка 1919—1920. След Деветоюнския военнофашистки преврат 1923 многократно е арестуван. Зверски убит след Априлските събития 1925. — 97, 328, 395, 437, 441, 448, 472, 486, 493.

Нешов, Александър — общински съветник в София (1915—1919). Адвокат. Член на Демократическата партия. — 204, 276, 277, 278, 279, 281, 282, 286, 304.

Николай II (Николай Александрович Романов) (1868—1918) — последният руски император (1894—1917). Изразявайки интересите на най-реакционните кръгове на руското дворянство, жестоко потушава революционните движения на работниците и селяните. В хода на революцията от 1905—1907 е принуден да приеме осъществяването на някои буржоазни реформи — учредяването на Държавната дума (1906) и провеждането на Столипиновата аграрна реформа. При неговото управление Русия загубва Руско-япон-

ската война 1904—1905 и изпада в катастрофално положение през Първата световна война (1914—1918). На 2 март 1917 в резултат на победата на Февруарската буржоазнодемократична революция 1917 е принуден да се отрече от престола. Разстрелян в гр. Екатеринобург (дн. Свердловск). — 139.

Николов, Евтим (1881—1948) — обществен деец. Член на БРСДП от 1898, от 1903 — на широкосоциалистическата партия. Общински съветник в София от 1911. Народен представител в XVIII обикновено НС (1919—1920). — 201, 271, 276, 285, 296, 297, 301, 309, 310, 314, 317, 319, 322, 334.

Николов, М. — окръжен съветник в София (1912—1919). Либерал. — 252.

Новкиришки, А. — чиновник на гара Борушица. — 477.

Нонов — Самоков. — 276.

Оббов, Александър Христов (1887—1975) — деец на БЗНС. Член на БЗНС от 1904. Завършва лозарското училище в Плевен (1905) и право в Софийския университет (1913). Член на Постоянното присъствие (ПП) на БЗНС (1908—1919), секретар на ПП (1914—1919). Народен представител в XVIII (1919—1920), XIX (1920—1923) и XX (1923) обикновено НС; подпредседател на XVIII обикновено НС. Министър на земеделието и държавните имоти в правителството на Ал. Стамболийски (21 май 1920—9 юни 1923). Един от организаторите на Юнското антифашистко въстание 1923 в Плевенско. През 1923—1936 е в емиграция. Член на Задграничното представителство на БЗНС (1923—1925); след разцеплението на земеделската емиграция (1925) е ръководител на Задграничното представителство на дясното крило. През 1935—1944 е в опозиция на монархофашисткия режим и един от водачите на БЗНС «Ал. Стамболийски» («Пладне»). След 9 септ. 1944 е член на ПП на БЗНС (1945—1947) и политически секретар на ПП на БЗНС (1946—1947). Главен редактор (1945) на в. «Земеделско знаме». Министър на земеделието и подпредседател на Министерския съвет (1946—1947). Народен представител във Великото НС (1946—1949). — 294.

Панов, Н. — общински съветник в София (1919). — 267.

Пантев — градоначалник на София (1919). — 197.

Пастухов, Кръстьо Иванов (1874—1949) — политически деец, един от изявените представители на опортюнизма в работническото движение. Юрист. В социалистическото движение се включва през 90-те години на миналия век. Завършва право в Софийския университет (1895), специализира в Германия (1897—1898), където се запознава с ревизионистичните концепции на Е. Бернщайн. До 1923 е адвокат във Враца. Делегат на конгресите на БРСДП (1896—1902). От 1903 е един от ръководителите на дясното крило на широкосоциалистическата БРСДП. През май 1909 организира в мина

«Плакалница» покушение срещу живота на Г. Димитров. Яростен противник на идеите на Октомврийската революция 1917 и на СССР. От 1911 многократно е избран за народен представител. Министър на вътрешните работи (7 май—6 окт. 1919). По негово нареждане полицията разтурва работнически събрания, демонстрации и митинги и се разправя жестоко с участниците и ръководителите им. През периода на фашистката диктатура се противопоставя на единнофронтовското, народнофронтовското и отечественофронтовското движение. След 9 септ. 1944 е един от ръководителите на буржоазната опозиция. Осъден на затвор за антинародна дейност (1946). — 58, 59, 137, 145, 162, 190, 191, 194, 199, 204, 208, 211, 222, 223, 241, 242, 243, 244, 272, 273, 275, 296, 385, 408.

Пашов, Иван Иванов (1881—1955) — партиен и държавен деец. Член на БРСДП от 1900. Средното си образование завършва в София и известно време учителствува. Един от основателите и активните дейци на Учителската социалдемократическа организация (УСДО). Учи право в Лион, Женева и Брюксел; през 1914 завършва с докторат. От 1915 е адвокат в София. Включва се в дейността на Софийската партийна организация. На I конгрес на БКП (т. с.) (1919) е избран за член на Контролната комисия на партията (преизбиран до 1922). Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 като член на военнореволюционния комитет в София. Поради провал (септ. 1923) емигрира в Югославия, по-късно — в Австрия. През 1924 се завръща в България. Известно време е ръководител на Воспната организация на партията в Софийска област, по-късно е един от помощниците на К. Янков; завежда разузнаването в централното ръководство на Военната организация (1920—1925). По време на Априлските събития 1925 е заловен и осъден на доживотен затвор. През 1933 е освободен. Член е на Международния юридически съюз (българска секция). Работи активно за изграждането на Народния антифашистки фронт (1936—1939). През 1942 е включен в комисията по въпросите на ОФ към ЦК на БРП. Член е на комисията на юристите при ЦК на партията за защита на делата на политическите затворници. Като член на Националния комитет на ОФ участва в преговорите за съставяне на първото правителство на ОФ. След 9 септ. 1944 заема отговорни партийни и административни длъжности. Член е на Централната контролна комисия на БКП (1948—1954) и на ЦК на БКП (от 1954). Председател на Софийския градски народен съвет (1950—1953). Член на Националния съвет на ОФ (1952—1955). Председател на Съюза на българо-съветските дружества (1953—1955). Народен представител в XXVI обикновено НС, Великото НС и I и II НС. През 1947—1949 е член на Президиума на Великото НС, през 1954—1955 — на II НС. — 96, 99.

Пенев, Никола (Н. П. Николов) (1879—1955) — синдикален и партиен деец. Член на БРСДП от 1896. Делегат на V (1898) и на X (1903) партиен конгрес. Застава на страната на революционните марксисти. Един от основателите на ОРСС (1904), на Железничарския синдикат (1905) и на Съюза на транспортните работници

(1911). От 1910 е член на Синдикалния комитет на ОРСС. Участва в ръководството на Транспортната стачка 1919—1920. Един от редакторите на в. «Железничар» (1906—1920) и на в. «Транспорт» (1920—1925); сътрудничи на в. «Работнически вестник» и сп. «Ново време». През 1919—1923 е член на ЦК на БКП. Народен представител (1920—1923). Арестуван в навечерието на Септемврийското антифашистко въстание 1923; през 1925 е съден по делото срещу ЦК на партията и оправдан. През 1925—1933 е емигрант в СССР, където работи в апарата на МОПР и в Международния комитет за пропаганда сред транспортните работници в света. След завръщането си в България работи по линия на железничарската профопозиция (1934—1935). От 9 септ. 1944 до смъртта си е член на Централния съвет на профсъюзите. — 437, 441, 448, 458, 478, 482, 486, 493.

Петков, Димитър Николов (С в и р ч о) (1858—1907) — буржоазен политически и държавен деец, журналист. Учи в родното си село Башкьой, Тулчанско. През 1875 емигрира в Румъния. Участва като доброволец в четата на Панайот Хитов в Сръбско-турската война 1876 и като опълченец в Руско-турската освободителна война 1877—1878. Близък съратник на Ст. Стамболов. След неговото убийство (1895) е водач на Народнолибералната партия (стамболовисти). По време на стамболовисткия режим е кмет на София (септ. 1888—окт. 1893), министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията (19 ноем. 1893—19 май 1894). Народен представител (1884—1886, 1887—1894, 1899—1907). Председател на IV Велико НС (1893) и на VI (1892—1893) и VII (1893) обикновено НС. Във втория стамболовистки кабинет е министър на вътрешните работи (5 май 1903—26 февр. 1907), управляващ Министерството на обществените сгради, пътищата и съобщенията (23 ноем. 1905—26 февр. 1907). От 22 окт. 1906 до убийството му (26 февр. 1907) е министър-председател. Провежда политика в интерес на едрата буржоазия и на терор спрямо социалистите и другите прогресивни сили в страната. Външната му политика е насочена към сближаване със западните държави, главно с Австро-Унгария и Германия. Редактор-издател на в. «Свирка», в. «Народно събрание», в. «Независимост» (1885). Основател на в. «Нов век». Убит в София от политически противник. — 108.

Петков, Петко Добрев — общински съветник (1914—1919). Адвокат в София. Помощник-кмет на столицата (от 1915). Член на Народнолибералната партия. — 97, 121, 123, 126, 150, 152, 154, 156, 163, 165, 187, 189, 190, 196, 201, 203, 204, 207, 229.

Петров, д-р — хирург в Александровската болница в София. — 185.

Петров, А. — железничар от Пловдив. Член на Българския железничарски съюз. — 477.

Петров, Д. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 477.

Петров, Коста (Враголомов) (1888—1923) — партиен деец. Адвокат. Член на БРСДП (т. с.) от 1906. Изключван за социалистическа дейност от училищата в Кюстендил, Лом, Силистра. Учителствува в с. Сопица, Пернишки окръг. През 1915 завършва право с докторат в Брюксел. След завръщането си стажува като адвокат в Самоков при Б. Хаджисотиров. По време на Първата световна война (1915—1918) организира женски бунт срещу войната, заради което е осъден на 2 1/2 години затвор. Освободен през 1917, се преселва в София. Участва активно в антивоенната дейност на партията, изпълнява партийни задачи в Пернишко, Трънско и др.; отговаря за управлението на партийните имоти в София. От 1919 е на партийна работа в Дупница (дн. гр. Станке Димитров). През 1920—1921 е околийски организатор на БКП, а през 1921—1923 — член на Окръжния комитет на партията. Известно време е и негов секретар. В общинските избори през дек. 1919 и окт. 1920 е избран за общински съветник. Кмет на Дупнишката комуна (1920—1923). Убит от наемни убийци. — 395.

Пилат Понтийски (Pilatus Pontius) — римски наместник на Юдея (26—36 от н. е.). Управлението му се отличава с крайна жестокост, масови насилия и убийства без съд. Според евангелския разказ за съда над Христос Пилат утвърждава смъртната му присъда, след което публично си «измива ръцете», за да снее от себе си отговорността за смъртта му. (Оттук изразът — «измива си ръцете».) — 206.

Преображенски, Е. А. (1886—1937) — руски и съветски партиен деец. Член на РСДРП от 1903. След Февруарската буржоазно-демократична революция 1917 работи в Урал. На VI конгрес на РСДРП (6) (авг. 1917) се обявява против курса на партията за подготовка и извършване на социалистическа революция. След Октомврийската революция 1917 е на партийна и военнополитическа работа. През 1918 е «ляв комунист». При дискусиата за профсъюзите (1920—1921) подкрепя платформата на Троцки. От 1923 е активен деец на троцкистката опозиция, за което в 1927 е изключен от партията. Възстановен (1929), но тъй като не прекратява антипартийната си дейност, през 1930 отново е изключен. — 363, 364.

Проданов, А. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 477.

Прудкин, Антон Марков (1880—1942) — политически деец, антифашист. Баща му е украинец. Завършва търговската гимназия в Свищов и морското училище в гр. Николаев, Русия, където посещава марксистически кръжоци. Като кандидат помощник-капитан на парахода «Борис» на Българското търговско параходно дружество — Варна, превозва оръжие за арменските революционери, участва в акции на македонско-одринското националноосвободително движение. През 1903 заминава за Швейцария. Посещава сказки на В. И. Ленин и Г. В. Плеханов, пренася нелегално руски революционни издания до Русия. На 7 ян. 1906 под негово ръководство екипажът на парахода «Борис» обявява първата моряшка стачка. Участва в Балканската война 1912—1913. На 5 окт. 1915 е аре-

стуван и обвинен, че е оказвал помощ на руската армия; осъден е на доживотен затвор. В затвора се сближава с Ал. Стамболийски. През 1920 е назначен за столичен градоначалник. След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 е осъден на доживотен затвор. След Априлските събития 1925 е осъден на смърт, впоследствие присъдата е заменена с доживотен затвор. През 1936 е освободен и се завръща във Варна. Заедно с Кр. Белев събира сведения за нуждите на съветското военно разузнаване. Участва в осъществяването на презморската връзка на БКП с ВКП (б). Организира бойна група за провеждане на диверсионни акции. На 21 юли 1942 е арестуван. След жестоки инквизиции на 1 авг. 1942 е осъден на смърт и обесен. Автор е на книгите: «Записки на моряка» (1931) и «Когато отивахме на бесилките» (1934). — 481.

Прулов, Соломон — общински съветник в София (1914—1922), помощник-кмет (1918—1919). Член на БРСДП (о). — 100, 105, 114, 119, 145, 147, 148, 155, 158, 159, 160, 161, 162, 166, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 205, 207, 212, 268, 270, 272, 273, 278, 279, 334.

Радев, Ради Василев (1872—1927) — буржоазен политически деец, журналист и публицист. Член на Либералната (радославистка) партия. До 1896 е учител. Един от основателите и активен деец на Българския учителски съюз (БУС); председател на Управителния му комитет (1896—1897). От 1896 се отдава на журналистическа дейност. Редактор на в. «Учителски другар» (1896—1897), хумористичния в. «Смях и сълзи» (1898), в. «Вечерна поща», в. «Дневна поща» (1924) и сп. «Свобода» (1910). Изявява се и като писател, предимно хуморист. През 1911—1918 е един от видните дейци на радославистката партия. Народен представител в XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС; секретар на парламентарната група на радославистката партия в XVII обикновено НС. Помощник-кмет (1911—1913) и кмет (1915—1918) на Софийската община. След Първата световна война 4 години е в затвора за злоупотреби с продоволствени стоки. — 106, 107, 334, 340.

Радославов, Васил Христов (1854—1929) — буржоазен политически деец, член на Българското книжовно дружество (дн. БАН) от 1884. Завършва право с докторат в Хайделберг (1882). Член на Либералната партия от 1883. От 1884 се отдава на политическа дейност. Лидер на Либералната партия, отцепила се през 1887 от старата Либерална партия. Министър на правосъдието в кабинета на П. Каравелов (29 юни 1884—12 авг. 1886). Министър-председател и министър на вътрешните работи по време на Регентството (12 авг. 1886—28 юни 1887). Министър на вътрешните работи в кабинета на Т. Иванчов (18 ян. 1899—27 ноем. 1901). Многократно избран за народен представител; председател на II (1880—1881) и IV (1884—1886) обикновено НС. Основател и редактор (1888) на в. «Народни права», орган на ръководената от него партия. През 1903 е съден от държавен съд «за измяна на отечеството и за вреди, нанесени за личен интерес». Като министър-председател (4 юли 1913—21 юни 1918) заедно с цар Фердинанд I въвлича България в Първата световна

война (1915—1918) на страната на Централните сили. След Солунското примирие (29 септ. 1918) избягва в Германия. След войната е осъден задочно като един от главните виновници за втората национална катастрофа (1918). Умира в Берлин. — 107, 294, 340.

Рашенов — представител на центристкото течение в БРСДП (о). — 58.

Романов — инженер, главен секретар на Министерството на търговията, промишлеността и труда (1918—1919). Член на БРСДП (о). През дек. 1918 е изпратен от министъра на търговията, промишлеността и труда Я. Сакъзов в Перник със задача да съдействува за разгромяване на ръководените от Работническия рудничарски съюз и ОРСС борби на миньорите. По време на Транспортната стачка 1919—1920 е член на Акционния комитет на Конфедерацията на труда. — 58, 408

Садъков — инженер. Главен инспектор по мините при Министерството на търговията, промишлеността и труда. Представител на министерството в преговорите със стачниците от мина «Перник» (юли 1919). — 96, 97, 327.

Сакаров, Никола Илиев (1881—1943) — политически деец. Икономист. Като студент в Берлин е секретар на Българската студентска социалдемократическа група (1902). На XIV партиен конгрес е определен за делегат на партията на Шутгартския конгрес на Втория интернационал (1907). През 1908 като един от водачите на прогресистите е изключен от партията. Преминава в БРСДП(о). Народен представител през 1913—1923 и 1938—1943. Избиран е за общински съветник. През 1919 е приет отново за член на БКП. След Септемврийското антифашистко въстание 1923 застава на ликвидаторски позиции, за което отново е изключен от партията. Управител на Българска земеделска кооперативна банка. Преди и по време на Втората световна война е на антифашистки позиции. — 48, 341.

Сакъзов, Янко Иванов (1860—1941) — обществен и политически деец, един от първите български социалисти, опортюнист. Средното си образование завършва в Русия (гр. Николаев). През 1881—1883 следва естествени науки, философия и история в Германия, през 1883—1884 — биология в Англия. През 1884 се завръща в родния си град Шумен, където става учител. Участва в Сръбско-българската война 1885. През 1887—1890 е помощник-прокурор в Шумен, но е уволнен и се отдава на обществено-политическа дейност. Основава и редактира социалистическото списание «Ден» (1891—1896). Участва в редактирането на в. «Социалист» (1894—1897). През 1894 той и Н. Габровски са първите социалистически представители в Народното събрание. Сакъзов е един от водачите на Българския социалдемократически съюз и редактор на неговия орган в. «Другар» (1893—1894). След обединението на партисти и съюзисти (1894) като член на ЦК на БРСДП се стреми да отклони партията от естествената ѝ среда — работническата класа, и да я пре-

върне в дребнобуржоазна демократическа партия. Теоретик е на общоделството — българска разновидност на ревизионизма. Издава сп. «Общо дело» (1900—1905), в което развива своите опортюнистически възгледи. Отхвърля марксистката постановка, че класовите противоречия в капиталистическото общество са непримирими и се обявява за класово сътрудничество с буржоазията. Той издига програма за обединяване на всички «производящи слоеве», поддържа тезата, че «общото дело» е средство за осъществяване на «демократични начала» за прокарване на реформи, чрез които ще се стигне до социализма. След X конгрес (1903), когато партията се очиства от общоделците, възглавявани от Я. Сакъзов, става водач на опортюнистическата БРСДП и е член на нейния ЦК до края на живота си. Народен представител (1894—1896, 1902—1903, 1911—1923, 1923—1934). Министър на търговията, промишлеността и труда (окт. 1918—окт. 1919). Ръководената от него партия се ангажира пряко в Деветоюнския военнофашистки преврат 1923. Изпращан е с дипломатически мисии в чужбина. През 30-те години принадлежи към по-умереното (центристко) крило на БРСДП. — 58, 96, 97, 100, 105, 159, 166, 344, 408, 474.

Селимински — инженер. — 262, 264, 265.

Симеонов, Д. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Соломонов, Нисим — представител на работниците от мина «Перник» в преговорите им с Дирекцията на мината и Министерството на търговията, промишлеността и труда по време на стачката на пернишките рудничари (юли 1919). — 97.

Спасов, А. — железничар от Пловдив. Член на Съюза на транспортните работници. — 476.

Спирков, Илия — буржоазен политически деец. Адвокат в София. Член на Либералната (радославистка) партия. Подпредседател на Централното ѝ бюро (1915). Общински съветник (1915—1919) и помощник-кмет (1915—1918) в София. Редактор на в. «Автономна Македония» (1903). — 106, 107, 112, 113, 117, 118, 119, 121, 128, 135, 138, 143, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 162, 163, 164, 274, 281.

Стамболийски, Александър Стоименов (1879—1923) — деец на селското движение в България, водач на БЗНС, народен трибун. Участва в учредителния конгрес на БЗНС (1899). През 1900—1902 учи агрономство в гр. Хале (Германия). След завръщането си в България е редактор на съюзния орган в. «Земледелско знаме» и става фактически водач на съюза. Под негово ръководство е изработена програмата на БЗНС в духа на аграризма и съсловния принцип, приета на VII конгрес (1905). Стамболийски е привърженик на ненаучната съсловна теория, според която главни са не класовите противоречия в обществото, а съсловните — между селското и градското население; на по-голямото съсловие — селското, принадлежи ръководната роля в обществото. Под негово въздействие БЗНС провъзгласява лозунга за «самостоятелна селска власт»,

която да защитава «общоселските интереси». Обявява се за «трети път» — не само против буржоазията и нейните партии, но и против работническата класа и марксистката партия. Като народен представител (избран за пръв път през 1908) води борба срещу монархизма и милитаризма, за което е осъден на доживотен затвор (1915). По време на Войнишкото въстание 1918 е освободен от затвора. На 27 септ. в Радомир България е обявена от Р. Даскалов за република с председател Ал. Стамболийски. След потушаване на въстанието известно време е в нелегалност. След това е включен в кабинета на Т. Теодоров като министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството (23 ян.—6 окт. 1919). На 6 окт. 1919 съставя коалиционно правителство от БЗНС, Народната и Прогресивно-либералната партия. От 21 май 1920 до 9 юни 1923 възглавява самостоятелното земеделско правителство. Прави сериозен опит да насочи развитието на страната по демократичен път. Прогресивните реформи на правителството, неговата миролюбива външна политика и готовността му за сближаване с младата съветска държава засилват ненавистта на едрата буржоазия и реакционните сили срещу БЗНС. С военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 земеделското правителство е свалено. Стамболийски е заловен и след жестоки изтезания е убит. — 59, 411.

Стефанов, Из. — представител на работниците от мина «Перник» в преговорите им с Дирекцията на мината и Министерството на търговията, промишлеността и труда по време на стачката на пернишките рудничари (юли 1919). — 97.

Стоилов, д-р Теньо (Т. Ст. Леков) (1879—1923) — деец на БКП и на учителското революционно движение. Член на БРСДП от 1900. Завършва Казанлъжкото педагогическо училище, след което учителствува в продължение на 10 години в Чирпанска околия. Един от основателите и ръководителите на учителското социалистическо движение в Чирпанско. На III конгрес на Учителската социалдемократическа организация (УСДО) (1908) е избран за член на Управителния съвет на организацията и за редактор (1908—1911) на нейния орган в. «Учителска искра». Активно сътрудничи в сп. «Ново време», в. «Работнически вестник» и в др. партийни издания. Автор е на първата история на българското марксистко учителско движение — «Учителското движение в България» (1909). През 1911 завършва право с докторат в Швейцария. В Женева работи в българската партийна група. Едновременно е представител на УСДО в европейската организация на учителите-социалдемократи. Участва в Първата световна война (1915—1918); на фронта води революционна пропаганда сред войниците. След войната е адвокат в Стара Загора. През 1919—1923 е член на Окръжния комитет на БКП. Народен представител в XVIII обикновено НС (1919—1920). Участва активно в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 в Стара Загора. По време на въстанието ръководи въстаническите сили в Чирпанско. След разгрома е заловен, жестоко инквизиран и разстрелян. — 468.

Стойков, Стоян (Ст. Ст. Тодоров) (1875—1921) — партиен и синдикален деец. Член на БРСДП (т. с.). Работник-ковач във Военния

арсенал в София (1895—1903), в мина «Перник» (1905—1906), в жп работилница — София (1909—1920) и другаде. Делегат на Учредителния конгрес на ОРСС (1904). Заедно с Г. Димитров поставя основите на Рудничарския синдикат (1905). Участвува в подготовката и е един от ръководителите на миньорската стачка през 1906. Лишен от възможността да учи, през целия си живот упорито се самообразова. Един от ръководителите на софийския пролетариат. Секретар на Контролната комисия на Металороботническия съюз (1908). През 1911 е един от създателите на Съюза на транспортните работници, член на Централното му настоятелство и на СК на ОРСС. Член на Местния (окръжен) партиен комитет в София (1918—1921). Развива активна дейност при подготовката и провеждането на Транспортната стачка 1919—1920, член е на Централния стачен комитет. Арестуван и уволнен завинаги от железниците. Застрелян от наемен убиец. — 437.

Стратев, М. — железничар от Трявна. — 477.

Танев, Г. — железничар от Пловдив. Член на Железничарския съюз. — 477.

Теодоров, Петко Иванов (1874—неизв.) — буржоазен политически деец. Минен инженер. Брат на Теодор Теодоров. Член на Народната (народняшка) партия. Завършва Минната академия в Петербург (1892). Участвува в учредяването и управлението на акционерните дружества «Балкан», «Софийска банка», «Книжна фабрика» и др. Народен представител в XV обикновено НС (1911—1913). Общински съветник (1914—1922) и кмет на София (февр. 1914—март 1915). Сътрудничи на буржоазния периодичен печат по финансови въпроси. — 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 146, 147, 148, 151, 160, 162, 166, 167, 168, 187, 189, 190, 200, 201, 203, 206, 213, 214, 218, 278, 290, 292, 301, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324.

Теодоров, Теодор Иванов (1859—1924) — буржоазен политически деец. Юрист. Следва право в Одеса, завършва в Париж. След завръщането си в България е прокурор в Софийския окръжен съд, член на Апелативния съд и адвокат. Един от лидерите на Народната (народняшка) партия, от 1920 — на Обединената народнопрогресивна партия. Министър на правосъдието (10 февр. 1896—26 авг. 1897) и на финансите в кабинета на К. Стоилов (26 авг. 1897—18 ян. 1899) и в кабинетите на Ив. Евстр. Гешов и на Ст. Данев (16 март 1911—4 юли 1913); министър на външните работи в кабинета на Ал. Малинов (17 окт.—28 ноем. 1918). Министър-председател и министър на външните работи и изповеданията (28 ноем. 1918—6 окт. 1919). След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 влиза в Демократическия сговор. — 59, 115, 121, 134, 136, 137, 158, 411.

Тодовичин, Хр. — партиен деец от Перник. — 329.

Тодоров, Сидер — деец на работническото движение. Първоначално е член на БРСДП (т. с.). Делегат на X (1903) и XII (1905) партиен

конгрес. През 1905 преминава на страната на анархолибералите и е изключен от партията. Става член на БРСДП (о). Секретар на Обединения общ работнически синдикален съюз (1911). Участва в редактирането на сп. «Социалистически преглед» и е редактор на в. «Работническа защита». След Първата световна война се връща в редовете на партията. Делегат е на I конгрес на БКП (т. с.) (1919). На XI конгрес на ОРСС (1919) е избран за член на СК на ОРСС. През 1924 е изключен като ликвидатор. През 1930—1934 е в редакцията на в. «Освобождение», орган на троцкистка група. След 9 септ. 1944 отново е приет за член на БКП. — 211, 441, 448, 480, 486, 493, 495, 499.

Тороманов, Адам — машинист от Пловдив. Член на Българския железничарски съюз. Председател на локомотивната група в Пловдив. — 476.

Тошев, Камен (К. Т. Димитров) (1876—1948) — партиен деец. Шивашки работник. Един от основателите на социалдемократическата група (1895) и организация (1896) в Берковица. По време на Балканските войни (1912—1913) е съден за социалистическа дейност. Народен представител (1913—1923). Общински съветник в Берковица (1919—1923) и окръжен съветник. Кмет на Берковската комуна (2 юли 1920—19 септ. 1921). Член на Партийния съвет (1920—1922) като представител на Врачански партиен окръг. Активно участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923. По време на въстанието е член на Околийския военнореволюционен комитет в Берковица. След поражението емигрира в Югославия. Съден задочно от фашистката власт. След 9 септ. 1944 е председател на Околийския комитет на Отечествения фронт; от 1946 работи в Околийския комитет на БКП в Берковица. — 38.

Трендафилов — 229.

Троцки (истинска фамилия: Б р о н щ а й н), Лев Давидович (1879—1940) — руски политически деец, журналист, идеолог и лидер на т. нар. «троцкизъм» — дребнобуржоазно течение в руското и международното работническо движение. Член на РСДРП. От II конгрес на партията (1903) започва активна борба против болшевиките по всички въпроси на теорията и практиката на социалистическата революция. Създава антимакистска «теория на перманентната революция», която пренебрегва ролята на обективните условия за развитието на революционния процес. Обявява се против Лениновата постановка за възможността социалистическата революция да победи първоначално в една или в няколко страни. Характерни за Троцки са авантюризмът в политиката, безпринципното фракционерство и пренебрежението към партийната дисциплина, прикрити с ултрареволюционна фразеология. В годините на реакцията (1907—1910) е ликвидатор. През 1912 организира Августовския антипартиен блок, който обединява всички опортюнисти; изключен от партията на VI (Пражка) партийна конференция (1912). Приет отново в партията на VI конгрес на РСДРП (б) (юли—авг. 1917). След Октомврийската революция 1917 като народен

комисар на външните работи се противопоставя на сключването на Бресткия мир 1918, с което поставя Съветската република в крайно тежко положение. Възглавява опозицията в профсъюзната дискуссия (1920—1921). От 1923 повежда ожесточена фракционна борба против ленинската програма за построяване на социализма. През 1926—1927 възглавява троцкистко-зиновиевския антипартиен блок. През 1927 отново е изключен от партията, изгонен от СССР (1929) и лишен от съветско гражданство (1932). Продължава анти-съветската си дейност в Турция (1929—1933), Франция (1933—1935), Норвегия (1935—1937) и Мексико.

През септ. 1938 изключени от комунистическите партии троцкистки групи от 11 страни основават IV интернационал, който от 50-те години се разпада на враждуващи фракции, откъснати от работническото движение. Съществуващите и сега в някои страни троцкистки групи водят борба против страните на реалния социализъм и световното комунистическо движение, тласкат масите към авантюристични действия. — 277, 355.

Турлаков, Марко Иванов (1872—1940) — деец на БЗНС, един от водачите на дясното му крило. Завършва гимназия в Стара Загора (1890) и в продължение на 18 години е учител. Учи в Софийския университет (от 1910). От 1907 заема ръководни постове в БЗНС: член на Управителния съвет и помощник-редактор на в. «Земледелско знаме»; секретар на Постоянното присъствие (1908); редактор на сп. «Земледелска мисъл» (1909, 1911); касиер на БЗНС (1910). Народен представител (1911, 1913—1916, 1919—1923). В XVII обикновено НС (1914—1919) се обявява против включването на България в Първата световна война. В края на 1916 за участие в Деклозиеровата афера е осъден на 8 г. затвор; освободен на 25 септ. 1918. Министър на железниците, пощите и телеграфите (6 окт. 1919—21 май 1920), управляващ Министерството на правосъдието (6 окт. 1919—21 февр. 1920), министър на финансите (21 май 1920—9 февр. 1923) в правителството на Ал. Стамболийски. Противопоставя се на най-демократичните мероприятия на земеделското правителство. Привърженик е на сътрудничеството на БЗНС със старите буржоазни партии в управлението на страната. През февр. 1923 по предложение на Ал. Стамболийски е изключен от БЗНС и изваден от състава на правителството. Фактически оправдава Девеюнкския военнофашистки преврат 1923. От 1924—1925 е член на Постоянното присъствие на БЗНС «Оранжев» — К. Томов. Постепенно губи предишното си политическо влияние. Автор на книгите: «Кооперацията и нейните форми» (1919), «Кой и защо ме изключи от Бълг. землед. народ. съюз» (1923), «История, принципи и тактика на Бълг. земл. народен съюз» (1929), и др. — 296, 421, 484.

Удегест, Ян (1870—неизв.) — деец на холандското и международното профсъюзно движение, десен социалдемократ, ревизионист. Член на Холандската социалдемократическа партия от 1896. Председател на Националния железничарски профсъюз (от 1898) и на реформистското Обединение на холандските профсъюзи (1909—1919).

По време на Първата световна война 1914—1918 е един от ръководителите на Международния синдикален секретариат. Проявява се като краен социалшовинист. Като секретар на Амстердамския интернационал на профсъюзите (1919—1927) е решителен противник на международното профсъюзно единство. Председател на Холандската социалдемократическа работническа партия (1928—1934), която под негово ръководство окончателно се оформя като реформистка партия. — 43.

Хадживасилев, Асен (1877—1923) — партиен деец. Член на БРСДП (т. с.) от 1903. Участва в националноосвободителните борби в Македония като четник на Яне Сандански. През 1910—1912 е помощник-кмет на първата Самоковска комуна. Участва в Балканската война 1912—1913. След завръщането си от фронта се установява в Горна Джумая (дн. Благоевград), където открива книжарница и разпространява «Работнически вестник» и сп. «Ново време». Участва в Първата световна война (1915—1918); разгръща активна антивоенна дейност на фронта. През 1921—1923 е пълномощник на ЦК на БКП в Петрички окръг. Участва в Септемврийското антифашистко въстание 1923. Заловен и убит в с. Долно Спанчево, Благоевградски окръг. — 247.

Хлебаров, Михаил (1885—1962) — партиен и профсъюзен деец. Член на БРСДП от 1902. При очистването на партията от опортюнистите (1903) застава на страната на революционните марксисти; избран е за секретар на партийната организация в Айтос и за член на местния комитет на труда. От 1906 работи в София като словослагател. Същевременно е администратор на Партийната книжарница в София (1909—1919). Секретар-касиер на Работническия дърводелски съюз (1909—1924). Член на Синдикалния комитет на ОРСС и на Местния комитет на Софийската партийна организация. Делегат е на почти всички конгреси на ОРСС. През 1922 е член на делегацията на БКП на IV конгрес на Коминтерна и на II конгрес на Профинтерна в Москва. Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 в Бургаско. През 1939—1944 работи по линия на МОПР. След 9 септ. участва в обществено-политическия живот на страната. — 437, 441.

Христов, Хараламби (1878—1935) — обществен деец, журналист и литератор. Дългогодишен член на ЦК на БРСДП (о) и негов секретар (1923—1931). Делегат на БРСДП (о) на II редовен конгрес на Румънската социалдемократическа партия и на румънските синдикати (1912). Народен представител в XVIII (1919—1920) и XXI (1923—1927) обикновено НС. Редактор на в. «Работническа борба» (1903—1908) и в. «Народ» (1911—1934). През 1912—1920 редактира сп. «Съвременна мисъл», през 1924—1928 — сп. «Социалдемократ». Член (1928—1931) на редакционния комитет на сп. «Червена трибуна». — 212.

Хюбер, (Hüber), Антон (1861—неизв.) — австрийски профсъюзен деец. Дърводелски работник. Един от организаторите на първия профсъюзен конгрес в Австрия (1883). От 1894 е секретар на ре-

формистката австрийска Централна профсъюзна комисия. По време на Първата световна война 1914—1918 е на социалшовинистични позиции. След войната е избран в парламента. Член на Президиума на Австрийската социалдемократическа партия и на Генералния съвет на Амстердамския интернационал на профсъюзите. От 1922 е член на Административния съвет на Международното бюро на труда. През 1928 по негово предложение профсъюзната комисия в Австрия се реорганизира в Съюз на свободните профсъюзи; Хюбер е избран за негов председател. Провежда политика на сътрудничество с буржоазията и отклонява работническите маси от активна борба. — 43.

Цанков, Асен Цалов (1883—1969) — политически и кооперативен деец, един от най-изявените представители на десния опортюнизъм в България. Юрист. Брат на Ал. Цанков. Още с влизането си в БРСДП (1898) застава на опортюнистически позиции. По време на борбата на революционните марксисти срещу опортюнистите (1900—1903) пише статии, в които защитава общоделството. През 1904 е един от учредителите на Централната синдикална комисия при ЦК на широкосоциалистическата партия. Общински съветник в София (1911—1914). Народен представител (1913—1920, 1923—1927). Посреща враждебно Октомврийската революция 1917 и се обявява против съветската власт. След военофашисткия преврат на 9 юни 1923 влиза в Демократическия сговор. В периода на Втората световна война 1939—1945 е на прохитлеристки позиции. След 9 септ. 1944 е в редовете на буржоазната опозиция, противник на мероприятията на правителството на Отечествения фронт. — 58.

Цветков, Тодор — партиен и синдикален деец. Пощенски служещ. Член на Управителния комитет на Телеграфо-пощенския и телефонен синдикат и на редакционния комитет на в. «Телеграфо-пощенски вестник» (1907). През 1919—1923 е член на Контролната комисия на ОРСС. — 437, 441.

Цукев, Гендо — буржоазен политически деец. Адвокат. Завършва право в София (1903). Член на Висшия партиен съвет на Народнолибералната партия (от 1911). Общински съветник в столицата (1915—1919). Член на Висшия адвокатски съвет (1928). — 148, 150, 151, 152, 153, 156, 201, 203, 214, 218, 254, 255, 259, 298, 300, 301, 302, 303, 304, 314, 317, 320, 321, 323.

Черешаров — пристав в софийската полиция. — 194, 208, 478.

Чернев, Владимир — буржоазен политически деец. Адвокат в София. Член на Младолибералната (тончевистка) партия. Народен представител (1903—1908, 1913—1919). Общински съветник в столицата (1915—1919). — 235, 241, 242, 266.

Чучуличков, И. — железничар от Пловдив. Член на Българския железничарски съюз. — 477.

Шахбазян, Степан Гарабед (1883—1923) — партиен деец. Ученик

на Д. Благоев в Пловдивската мъжка гимназия. Поради липса на средства прекъсва образованието си и става търговски работник. Член на БРСДП от 1901. Секретар на Местния партиен комитет в Пловдив (1910—1915) и на Окръжния комитет (1919—1921). Участва в Първата световна война (1915—1918); води активна антивоенна пропаганда сред войниците на Южния фронт. Делегат на редица партийни и синдикални конгреси. На I конгрес на БКП (1919) е избран за член на Партийния съвет (1919—1920). През 1921—1922 посещава Съветска Армения. Арестуван в навечерието на Септемврийското антифашистко въстание 1923 и убит в полицията. — 437, 441.

Юденич, Николай Николаевич (1862—1933) — ръководител на контрареволуцията в Северозападна Русия по време на Гражданската война 1918—1920, генерал (1915). Завършва Генералщабната академия (1887). По време на Руско-японската война 1904—1905 командува полк. В началото на Първата световна война е началник-щаб, от ян. 1915 — командувач Кавказката армия; през март—апр. 1917 е главнокомандуващ Кавказкия фронт. През есента на 1918 емигрира във Финландия, после в Естония, където през юли 1919 възглавява белогвардейската Северозападна армия, настъпваща към Петроград. Влиза в състава на създаденото със съдействие на Англия контрареволуционно северозападно «правителство». След провала на белогвардейския поход срещу Петроград (окт.—ноем. 1919) остатъците от разбитата армия на Юденич отстъпват в Естония. През 1920 емигрира в Англия. Не играе активна роля сред белоемигрантите. — 358.

Янков — началник на телеграфо-пощенската станция в Червен бряг. — 478.

Янков, Тома — работник в мина «Перник». — 328.

Янчев, Латьо — телеграфист от Харманли. — 478.

ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ*

- Австрия — 43, 88, 355, 457.
 Айтос, гр. — 32—33.
 Америка — 56, 57, 139, 357.
 Англия — 46, 87, 139, 277, 284, 375, 457.
 Асеновград, гр. (вж Станимака)
- Бабино — мало, с. (дн. Бели извор), Врачански окръг — 32—33.
 Белград, гр. (Югославия) — 340.
 Бели бряг, мина — 325, 326, 472.
 Бели извор, с., Врачански окръг (вж Бабино — мало)
 Белоградчик, гр. — 32—33.
 Белослав, гр. (вж Гебедже)
 Берковица, гр. — 32—33.
 Благоевград, гр. (вж Горна Джумая)
 Бобов дол, мина, Кюстендилски окръг — 32—33, 397, 490.
 Бойчиновци, с. (дн. град) — 32—33.
 Борисовград, гр. (дн. Първомай) — 32—33.
 Боровец, курорт, Софийски окръг (вж Чамкория)
 Борушица, гара и с., Старозагорски окръг — 32—33, 477.
 Бояна, с. (дн. кв. на София) — 299.
 Бургас, гр. — 32—33, 237, 393, 394, 433.
 Бутово, с., Великотърновски окръг — 32—33.
 България — 27, 35, 36, 48, 50, 58, 84, 86, 89, 90, 93, 118, 124,
 125, 128, 134, 138, 139, 140, 143, 157, 159, 160, 164, 165, 203, 246,
 255, 277, 283, 307, 312, 313, 341, 349, 360, 363, 386, 387, 298, 403,
 405, 416, 420, 428, 437, 444, 452, 453, 469, 485, 487, 490, 492.
 Бяла Слатина, гр. — 477.
- Варна, гр. — 32—33, 134, 396, 398, 418, 480.
 Версай, гр. (Франция) — 94, 309.
 Видин, гр. — 32—33.
 Воднянци, с., Видински окръг — 32—33.
 Враца, гр. — 32—33.

* Изработен от Мария Иванова

Вълчи дол, с. (дн. град) — 32—33.
 Върбаново, с., Габровски окръг (вж Царева ливада)

Габровница, с., Михайловградски окръг — 32—33.
 Габрово, гр. — 32, 33, 394, 433, 444, 477.
 Гебедже, гара и с. (дн. гр. Белослав) — 32—33.
 Германия — 43, 56, 77, 88, 139, 318, 355, 457.
 Голямо Бучино, с., Пернишки окръг — 394.
 Горна баня, с. (дн. прис. към София) — 327.
 Горна Джумая, гр. (дн. Благоевград) — 32—33, 74, 444.
 Горна Оряховица, гр. — 32—33, 331, 347, 393, 394, 444.
 Градините, гара — 476.
 Гърция — 470.
 Гюмюрджина, гр. (Гърция) — 32—33.
 Гюмюрджинско — 240.

Дедеагач, гр. (Гърция) — 32—33.
 Добруджа — 35, 336, 456.
 Долни Дъбник, с. (дн. град) — 477.
 Драмско — 35, 37.
 Дупница, гр. (дн. гр. Станке Димитров) — 32—33, 74, 387, 394,
 395, 433, 444, 476.
 Дъбово, с., Старозагорски окръг — 32—33.

Европа — 56, 88, 238.
 Елена, гр. — 128.
 Елин Пелин, гр. (вж Новоселци)
 Етрополско — 249.

Загреб, гр. (Югославия) — 38.
 Запад — 375.

Изток — 370, 405, 420.
 Искрец, с., Софийски окръг — 250, 430.
 Испания — 364.
 Италия — 364, 375.

Казанлък, гр. — 32—33.
 Камено, с., Бургаски окръг (вж Каялий)
 Карлово, гр. — 32—33, 478.
 Карнобат, гр. — 32—33.
 Каспичан, с. (дн. град) — 32—33.
 Каяли, с. (дн. Филево), Хасковски окръг — 393, 394.
 Каялий, с. (дн. гр. Камено) — 331.
 Кенали, с. — 38.
 Кермен, с., Сливенски окръг (вж Керменли)
 Керменли, с. (дн. Кермен), Сливенски окръг — 32—33.
 Кинтал (Швейцария) — 43.
 Княжево, с. (дн. кв. на София) — 288, 289, 291.
 Копривщица, гр. — 128, 134, 135, 136, 255.

Копривщенско — 249.

Костенец, гр. (вж Костенец-баня)

Костенец-баня, с. (дн. гр. Костенец) — 237.

Котел, гр. — 32—33, 134.

Красно село, с. (дн. кв. на София) — 288, 289, 291.

Криводол, с. (дн. град) — 32—33.

Кричим, с. (дн. град) — 32—33.

Ксанти, гр. (Гърция) — 32—33, 74, 374, 444.

Кулели — Бургаз, гр. (Гърция) — 32—33.

Кюстендил, гр. — 32—33, 327.

Лакатник, гара и с., Софийски окръг — 32—33, 477.

Левски, с. (дн. град) — 32—33.

Лом, гр. — 32—33, 387.

Македония — 35, 37, 336, 456.

Малко Търново, гр. — 32—33.

Марица, мина, Хасковски окръг — 32—33, 444.

Мездра, с. (дн. град) — 32—33.

Михайловград, гр. (вж Фердинанд)

Москва, гр. (СССР) — 44, 164, 237, 358.

Нова Загора, гр. — 32—33.

Новоселци, с. (дн. гр. Елин Пелин) — 477.

Норвегия — 409.

Одрин, гр. (Турция) — 32—33, 466.

Орханийско — 249.

Павлово, с. (дн. кв. на София) — 288, 289, 291.

Пазарджик, гр. — 33, 55, 476.

Панагюрище, гр. — 128, 135.

Папазлии, с. (дн. Поповица), Пловдивски окръг — 476.

Париж, гр. (Франция) — 94, 284, 453.

Перник, мина — 30, 32—33, 40, 127, 393, 394, 397, 419, 444, 472, 491.

Перник, с. (дн. град) — 30, 95, 96, 136, 161, 325, 328, 329, 331, 347, 393, 394, 395, 433, 475, 490.

Петрич, гр. — 476.

Петроград, гр. (дн. Ленинград) (СССР) — 164, 357.

Пирдопско — 249, 430.

Плакалница, мина, Врачански окръг — 32—33.

Плачковци, с., Габровски окръг — 32—33.

Плевен, гр. — 32—33, 79, 387, 396, 398, 418.

Пловдив, гр. — 32—33, 75, 134, 299, 347, 396, 397, 418, 444, 476, 490.

Поповица, с., Пловдивски окръг (вж Папазлии)

Попово, гр. — 32—33.

Пордим, с. (дн. град) — 475.

Прага, гр. (Чехословакия) — 237.

Преслав, гр. — 32—33, 478.

Провадия, гр. — 32—33.

Прусия — 139.

Първомай, гр. (вж Борисовград)

Радомир, гр. — 32—33, 476.

Разград, гр. — 32—33.

Раковски, гара (дн. град) — 32—33.

Рила, с. (дн. град) — 32—33.

Румъния — 35, 36, 37, 89, 165, 375.

Русе, гр. — 32—33, 134, 144, 161, 347, 396, 398, 418, 444, 445, 475, 490.

Русия — 46, 56, 77, 85, 87, 88, 89, 125, 139, 140, 142, 156, 157, 158, 160, 164, 165, 209, 237, 277, 281, 352, 357, 358, 362, 364, 369, 457.

Руска социалистическа съветска република — 56, 59, 90, 91, 157, 164, 277, 355, 383.

Самоков, гр. — 32—33, 276, 444, 445.

Свищовско — 195.

Симеоновград, гр. (вж Търново Сеймен)

Сливен, гр. — 32—33, 161, 285, 396, 397, 418, 445, 490.

Сливница, с. (дн. град) — 32—33.

Созопол, гр. — 134.

Софийски окръг — 220, 221, 251, 252.

София, гр. — 25, 29, 32—33, 38, 45, 55, 59, 60, 64, 65, 70, 72, 74, 96, 102, 114, 117, 121, 122, 124, 127, 128, 129, 132, 134, 135, 136, 138, 144, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 162, 165, 170, 172, 176, 179, 183, 187, 190, 193, 202, 204, 206, 207, 209, 223, 225, 232, 236, 237, 238, 249, 256, 259, 260, 263, 288, 295, 299, 305, 308, 314, 316, 318, 320, 321, 329, 331, 332, 333, 336, 337, 338, 339, 344, 348, 350, 353, 362, 364, 365, 376, 385, 386, 387, 388, 389, 391, 394, 395, 398, 401, 407, 414, 415, 421, 430, 432, 433, 437, 438, 440, 442, 443, 444, 449, 451, 452, 459, 465, 466, 467, 469, 471, 472, 475, 476, 477, 479, 481, 483, 487, 490, 494, 496.

Софлу, гр. (Гърция) — 32—33.

Сталийска махала, с., Михайловградски окръг — 32—33.

Станимака, гр. (дн. Асеновград) — 32—33, 74.

Станке Димитров, гр. (вж Дупница)

Стара Загора, гр. — 32—33.

Стокхолм, гр. (Швеция) — 43.

Страджа, с., Ямболски окръг — 32—33.

Струмица, гр. (Югославия) — 32—33.

Съветска Русия — 57, 90, 355, 365, 369, 405, 420.

Сърбия — 35, 36, 37, 165.

Татар Пазарджик, гр. (дн. Пазарджик) — 32—33, 347.

Тетевен, гр. — 32—33.

- Тракия — 336.
Трънско — 249.
Трявна, гр. — 417.
Туркестан — 277.
Търново, гр. (дн. Велико Търново) — 32—33.
Търново Сеймен, с. (дн. Симеоновград) — 32—33, 342.

Унгария — 56, 88, 89, 139, 140, 142, 164, 165, 457.

Фердинанд, гр. (дн. Михайловград) — 32—33.
Филево, с., Хасковски окръг (вж Каяли)
Франция — 139, 284, 363, 375.

Харманли, гр. — 32—33, 342, 478.
Хасково, гр. — 32—33, 331.
Холандия — 43, 375.

Царева ливада, с. (дн. Върбаново), Габровски окръг — 32—33.
Цариград, гр. (Турция) — 157, 237.
Цимервалд (Швейцария) — 43.

Чамкория, курорт, (дн. Боровец), Софийски окръг — 200, 278.
Червен бряг, гара (дн. град) — 32—33, 477, 478.
Чехия — 88, 457.
Чехословашко — 375.
Чирпан, гр. — 32—33.

Швейцария — 375.
Шумен, гр. — 32—33.

Югославия — 165.
Южна Америка — 277.

Ямбол, гр. — 32—33.

ДАТИ
ОТ ЖИВОТА И ДЕЙНОСТТА
НА ГЕОРГИ ДИМИТРОВ*

май 1919—февруари 1920

1919

Май, 25—27 Георги Димитров е делегат на XXII конгрес на БРСДП (т. с.) — I конгрес на БКП (т. с.)
София

Май, 26 Изнася пред конгреса отчет за дейността на парламентарната група на БРСДП (т. с.)
София

Май, 27 Преизбран от конгреса за член на ЦК на БКП
София (т. с.).

Изпраща от името на Синдикалния комитет на ОРСС поздравително писмо до стачкуващите тютюноработници от Ксанти в подкрепа на борбата им против капиталистическата експлоатация.

Подписва заедно с другите членове на ЦК и Партийния съвет на БКП (т. с.) Манифест към всички трудещи се в България по повод преименуването на БРСДП (т. с.) в БКП (т. с.).

Май, 28 Делегат на XI конгрес на ОРСС. Прочетен е от
София Жеко Димитров подготовеният от Г. Димитров Отчет на Синдикалния комитет на ОРСС за периода 1915—1918 и ян.—апр. 1919.

Изнася пред конгреса реферат «Предстоящите задачи на синдикалното движение», в който анализира обстановката в България и посочва необходимостта професионалните съюзи да се борят за победата на социалистическата революция.

Прави заключително изказване на конгреса. Пре-

* Изработен от Мария Иванова.

избран за секретар-касиер на Синдикалния комитет на ОРСС.

Май Пише предговор към брошурата «В. И. Ленин
София към работниците в Европа и Америка (Две открити писма към американските и европейски работници)». Посочва огромното значение на Лениновите идеи и за българския пролетариат.

Юни, 2 Произнася реч на митинг, организиран от Местния
Враца партиен комитет по случай чествването на Христо Ботев.

Юни, 7 Изпраща от името на Синдикалния комитет на
София ОРСС Окръжно № 1 до централните настоятелства и секциите на професионалните съюзи и до местните работнически съвети, в което се дават конкретни указания във връзка с провеждането на специална агитационна акция от 15 юни до 15 юли за привличане на нови членове на профсъюзите и за тяхното организационно укрепване.

Юни, 9 Произнася реч на траурен митинг на гарата по
София повод убийството на Георги Костов, член на Съюза на транспортните работници в Перник.

Юни, 12 Изпраща от името на Синдикалния комитет на
София ОРСС Окръжно № 2 до местните работнически съвети, настоятелствата на професионалните секции, до учителските групи, до групите на служещите и инвалидите, до младежките дружества и женските комунистически комисии, в което се съобщават промените в устава на съюза, направени от XI синдикален конгрес, и произтичащите от това задачи на местните работнически съвети.

Юни, 18 В. «Работнически вестник», бр. 283, публикува
София апел на Синдикалния комитет на ОРСС, подписан от Г. Димитров, по повод организирането на агитационна синдикална акция от 15 юни до 15 юли 1919.

Юни, 19 Произнася реч на митинг пред Народния дом в
София защита на руските пленници.

Юни, 20 Подписва заедно с другите членове на Синди-
София калния комитет и членовете на Контролната комисия на ОРСС Позив към всички работници, работнички и съчувственици на работническото освободително дело в градове и села, за подпо-

магане на стачкуващите работници чрез увеличаване на фонда «Защита и борба».

Юни, 21 В. «Работнически вестник», бр. 281, публикува
София подписано от Г. Димитров съобщение на Синдикалния комитет на ОРСС за създаването на Съюза на земеделските, горски, лозарски и градинарски работници и работнички; приканват се местните работнически съвети и партийните групи да окажат съдействие за масовизиране на новата професионална организация.

Юни, 23 В. «Работнически вестник», бр. 287, публикува
София апел на Синдикалния комитет на ОРСС, подписан от Г. Димитров, за подпомагане стачкуващите тютюноработници.

Юни, 26 Произнася реч пред събрание на тютюноработниците в Народния дом.
Пловдив

Юни, 28 Произнася реч на митинг, свикан от Местния
с. Елисейна, комитет на БКП (т. с.).
Врачански окръг

Юни, 29 Произнася реч против правителствената политика на насилие и терор на събрание, свикано от местната партийна организация.
Плевен

Изнася реферат пред VIII конгрес на Келнероготварския съюз на тема «Към обединение!», в който изтъква ролята на професионалните организации в икономическата и политическата борба на пролетариата, показва вредата от синдикалния неутралитет и подчертава необходимостта от сплотяване на всички работници в борбата за премахване на капиталистическата система.

Юли, 2 Произнася реч на митинг, организиран от стачкуващите миньори от мина «Перник».
Перник

Участва в съставянето и подписва от името на СК на ОРСС протокола, с който се приемат исканията на стачкуващите пернишки миньори.

Юли, 6 Произнася реч пред публично събрание.
Бяла Слатина

Юли, 8 Предлага в Софийския общински съвет да се разгледа спешно въпросът за разрешаване на жилищната криза в столицата.
София

Отправя запитване към Постоянното присъствие

на Софийския общински съвет по повод оставката на помощник-кмета С. Прулов.

Юли, 14 Произнася реч пред общо печатарско събрание
София в Работническия дом за положението на работниците в Държавната печатница.

Юли, 15 Подписва заедно с останалите членове на ЦК на
София БКП (т. с.) Позив за масово участие в акцията на 27 юли 1919.

В. «Работнически вестник», бр. 17, публикува Апел на Синдикалния комитет на ОРСС, подписан от Г. Димитров, по повод откриването на специална подписка за попълване на фонда «Защита и борба» за подпомагане на стачкуващите работници.

Произнася реч в Софийския общински съвет във връзка с жилищната криза в столицата; от името на общинската група на партията прави следните предложения: 1) Да се реквизират излишните сгради и помещения в сградите на имотните, като реквизираните сгради се разпределят равномерно между нуждаещите се от комисия, избрана от самите наематели — работници, служещи и безимотни граждани; 2) Да се премахне частният монопол върху целия терен на града, който да се превърне в общински поземлен фонд; 3) Да се отпуснат празни места на нуждаещите се, които нямат жилища и които биха могли по-скоро да построят; 4) Да се конфискува целият прираст на стойността на имотите; 5) С получените от конфискацията средства да се построят жилища за безимотните софийски граждани и да се благоустроят бездомническия и другите крайни квартали на столицата.

Отправя реплики в Общинския съвет по повод участието на широките социалисти в управлението на страната.

Юли, 17 Предлага в Софийския общински съвет дебатите
София по жилищния въпрос да се довършат в съвета (не в жилищната комисия), след което да се пристъпи към гласуване на различните предложения.

Подписва заедно с останалите членове на Общия работнически съвет позив Към работническата класа и всички трудещи се в България за подкрепа на масовото стачно движение в страната.

- Юли, 19*
София Изказва се в Софийския общински съвет против капитулантската позиция на Постоянното при-
съствие пред домопритежателите при разреша-
ването на жилищния въпрос.
Изказва се в Софийския общински съвет против
тенденциозните нападки срещу Съветска Русия,
в защита на Октомврийската революция.
- Юли, 21*
София Заедно с останалите членове на ЦК на БКП (т.с.)
подписва протест до Министерския съвет срещу
провокациите и терора във връзка с обявената
за 27 юли акция на партията.
Изказва се в Софийския общински съвет по но-
вия правилник на градските минерални бани и
против отпускането на общински места за спе-
кулативни цели.
- Юли, 27*
София Произнася реч пред многохиляден митинг, ор-
ганизиран от партийната организация в квартал
«Коньовица».
Следобед произнася реч пред събрание в квар-
тал «Банишора».
- Август, 1*
София В. «Работнически вестник», бр. 21, публикува
писмо на Синдикалния комитет на ОРСС под
наслов «Агитационната синдикална акция»,
подписано от Г. Димитров, в което се дават ука-
зания за затвърдяване на резултатите от син-
дикалната акция, за по-нататъшното засилване
на професионалните съюзи.
- Август, 3*
Лом Говори пред публично събрание в партийния
клуб.
- Август, 3*
София Произнася реч на тема «Единството на пролета-
риата» пред събрание в Работническия дом.
- Август, 9*
София В. «Работнически вестник», бр. 28, публикува
предизборен Позив към работническата класа и
всички трудещи се в България, подписан от Г.
Димитров и останалите членове на ЦК на БКП
(т. с.).
- Август, 11*
Видин Произнася реч на тема «Изходът от положение-
то», в която изобличава виновниците за втората
национална катастрофа.
- Август, 12*
София Подписва заедно с останалите членове на ЦК на
БКП (т. с.) протестна телеграма до министър-

председателя и министрите на войната, на вътрешните работи и народното здраве и на правосъдието против предизборния терор във Враца, Цариброд и Берковица.

Август, 13 Произнася реч пред публично събрание, на което
Лом присъствуват и много френски войници.

Август, 15 Издигнат за кандидат за окръжен съветник на
София Софийски окръг в изборите за окръжни съветници.

Подписва заедно с останалите членове на ЦК на БКП (т. с.) телеграма до министъра на войната и до Министерския съвет по повод предизборния терор и насилията върху Комунистическата партия.

Август, 17 Избран за народен представител в XVIII обикновено НС от Софийски и Врачански окръг.
София

Август, 18 Произнася реч по случай изборната победа на
София БКП (т. с.) в парламентарните избори за XVIII обикновено НС на работнически митинг, състоял се на площад «Св. Крал» (дн. площад «Ленин»).

Ръководи работническа делегация при министъра на железниците, пощите и телеграфите с искания за подобряване положението на железничарите и телеграфо-пощенските служещи.

Август, 20 Отправя протест от името на общинската група
София на БКП (т. с.) до кмета на столичната община с копие до общинските съветници по повод използването на полиция за прогонване на бездомните семейства от заетите от тях празни общински места в покрайнините на града.

Август, 22 Посещава в Александровската болница Георги
София Иванов, шивашки работник, тежко ранен от полицията при разправата ѝ с бездомниците.

Произнася реч на погребението на партийния и синдикален деец Киро Ковачев, убит от полицията при разправата ѝ с бездомниците.

Август, 24 В писмо до редакцията на в. «Работнически
София вестник» предава предсмъртните думи на Георги Иванов до другарите му.

- Август, 28* Произнася надгробно слово от името на Синдикалния комитет на ОРСС на погребението на Г. Кирков.
София
- Август, 29* Прочита в Софийския общински съвет от името на комунистическата общинска група протест и се изказва против използването от Постоянното присъствие на полиция при прогонването на бездомниците и убийството на 21 август на трима софийски работници.
София
- Септември, 1* Изказва се в Софийския общински съвет срещу даването под наем чрез търг на общински места за строеж.
София
- Септември, 2* Обосновава в Софийския общински съвет предложенията на комунистическата общинска група за облекчаване на жилищната криза.
София
- Септември, 4* Изказва се в Софийския общински съвет против решението да се дават чрез търг общински места за строеж.
София
- Прави предложения в Софийския общински съвет общински места да се дават само чрез кооперации, които се състоят от безимотни и слабоимотни бездомници; размерът на наемите на местата да се определя в зависимост от материалното положение на наемателите, като на бедните софийски граждани и безимотните инвалиди и вдовици от войната местата да се дават без наем; да се реквизират свободните и служещи за лукс жилищни помещения; да се построят от общината жилища за материално затруднени работнически семейства и др.
- Септември, 5* В. «Работнически вестник», бр. 50, публикува съобщение на Софийския окръжен съд, с което потвърждава избора на Г. Димитров за окръжен съветник заедно с Д. Благоев, Б. Хаджисотиров и Т. Ненков.
София
- Септември, 8* Произнася реч за предстоящата изборна борба за общински съветници пред масово събрание, свикано от Местната партийна организация в Работническия дом.
София
- Септември, 10* Произнася реч на предизборно събрание в квартал «Коньовица» за отношението на Комунистическата партия към жилищната криза и борбата
София

на комунистическата общинска група за нейното облекчаване.

Септември, 14—15 Участвува в заседанията на Партийния съвет на *София* БКП (т. с.).

Септември, 15 Изнася доклад по програмата на партията за *София* общинските и окръжните съвети.

Подписва заедно с останалите членове на ЦК на БКП (т. с.) Декларация на Партийния съвет по политическото положение в страната.

Септември, 15—30 Участвува в работата на Софийския окръжен *София* съвет. В речи и изказвания излага становището на Комунистическата партия по грабителските условия на проекта за мирен договор с България, борбата за неговото унищожение и за извоюването на пълната независимост и свобода на българския народ, за безотговорното отношение на Окръжния съвет към нуждите на трудещите се от окръга и др.

Септември, 16 Прочита и обосновава на заседание на Софийския окръжен съвет Декларация на групата на *София* БКП (т. с.), в която се посочва, че Окръжният съвет е незаконен, тъй като мандатът му е изтекъл; настоява се да бъде избран нов съвет с действително представителство от трудещите се.

Септември, 24 Говори на протестен митинг, свикан от Местния *София* партиен комитет против грабителските условия на проектодоговора за мир с България.

Септември, 25 Изказва се в Софийския общински съвет по повод жилищната и продоволствената криза; критикува правителството и съвета за бездействието им.

Септември, 26 Произнася реч на тема «Жилищният въпрос, скъпотията и служещите» пред събрание в Работническия дом, свикано от Комунистическата *София* организация на държавните служители.

Произнася реч против убийствените стопански, финансови и политически условия на договора за мир с България пред студентско събрание в Работническия дом.

Септември, 27 Предлага в Софийския общински съвет при *София* приемането на допълнителния бюджет за 1919

да бъдат предвидени необходимите кредити за увеличение заплатите на работниците от трамваите и осветлението.

Обосновава и депозира предложението на комунистическата общинска група по жилищния въпрос.

Септември, 29 Произнася реч в Софийския общински съвет за
София необходимостта от радикални мерки за облекчаване на жилищната криза.

Септември, 30 Произнася реч в Софийския окръжен съвет, в
София която подлага на остра критика съвета и неговата Постоянна комисия за безотговорното им отношение през седемгодишния мандат (1912—1919) към нуждите на трудещите се в окръга.

Прочита декларация на партията, в която се подчертава, че Софийският окръжен съвет е загубил законното си право да урежда работите на окръга, поради което трябва да сложи мандата си и да поиска провеждането на избори за нов Окръжен съвет.

Октомври, 1 Обосновава в Софийския общински съвет пред-
София ложенията на комунистическата общинска група към протокола на комисията по жилищния въпрос.

Изказва се в Софийския общински съвет по доставянето на дърва за отопление; настоява общината със съдействието на държавните органи да реквизира наличните количества дърва и тя да ги разпределя.

Отправя питане до Постоянното присъствие готово ли е със своя доклад по искането на работниците от трамваите и осветлението и кога ще сезира съвета по този въпрос.

Октомври, 2 Избран за секретар на Бюрото на парламентар-
София ната група на БКП (т. с.).

Изказва се в Софийския общински съвет против безплатно отпускане на общинско място на частни лица за строеж на фабрика. Настоява да се включи в договора клауза за защита на труда в новото предприятие.

Октомври, 4 Произнася реч в Софийския общински съвет
София по повод оставката на помощник-кмета Соломон Прулов (широк социалист), в която критикува

общинската политика на широкосоциалистическата партия.

- Октомври, 6* Изказва се в Софийския общински съвет по
София Правилника за дейността на общинските чиновници и служещи; обявява се против предложението за ограничаване правото на общинските служители да стачкуват.
- Октомври, 8* Отправя питания към Постоянното присъствие
София на Софийския общински съвет по повод трамвайните злополуки в Красно село, Княжево и Павлово, необходимостта от електрифициране на квартала около Захарна фабрика и за редовното почистване на крайните столични квартали.
- Октомври, 15* Изнася сказка на тема «8-часовият работен ден»
София пред публично събрание, свикано от Келнероготварския съюз.
- Октомври, 17* Начело на комисия на Работническия рудничарски
София съюз връчва на министъра на търговията, промишлеността и труда искания, приети от общо събрание на пернишките рудничари на 12 окт. 1919.
- Октомври, 20* Изказва се в Софийския общински съвет против
София делегирането на Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливост правото да се занимава с жилищния въпрос; предлага Народното събрание да гласува законопроекта за нормиране на наемите и облекчаване на жилищната нужда.
- Октомври, 21* Протестира в Народното събрание против нарушаването на Правилника за вътрешния ред по време на речта на Хр. Кабакчиев.
- Октомври, 22* Произнася реч в Софийския общински съвет по
София жилищния въпрос; подчертава необходимостта от приемане на закон за нормиране на наемите и облекчаване на жилищната нужда.
- Внася заедно с Ал. Атанасов и Т. Стоилов писмено запитване до министър-председателя какви мерки възнамерява да вземе правителството по организацията на продоволствието на страната.
- Заедно с останалите членове на парламентарната група на БКП (т. с.) отправя питане към министър-председателя и министъра на външните работи и изповеданията по въпроса за по-

ложението на пленниците и заложниците от времето на Балканската (1912—1913) и Първата световна война (1915—1918) и мерките, които възнамерява да вземе правителството за облекчаване на положението им и за тяхното освобождение от плен.

Октомври, 23 Изказва се в Народното събрание по «чл. 33 от бюджетопоекта»; настоява всички държавни служители да се освободят от данък занятие.
София

Ноември, 4 Говори пред събрание на пернишките миньори, обявили стачка поради избухналия пожар в рудник «Бели бряг», при който загиват пет работника.
Перник

Произнася реч на погребението на трагично загиналите миньори.

Ноември, 5 Подписва като секретар на Синдикалния комитет на ОРСС протокола, определящ задълженията на Министерството на търговията, промишлеността и труда за удовлетворяване исканията на стачкуващите миньори във връзка със злополуката в рудник «Бели бряг» (мина «Перник»).
Перник

Ноември, 6 Изказва се в Софийския общински съвет против намесата на съглашенското командуване в работата на общината; предлага да се протестира публично чрез правителството против заповедта на главнокомандувачия съглашенските войски за увеличаване на вноските върху бруто приходите от трамваите и осветлението в полза на белгийската компания.
София

Ноември, 9 Внася заедно с Т. Ненков писмено питане в Народното събрание до министъра на търговията, промишлеността и труда във връзка със злополуката в рудник «Бели бряг» (мина «Перник»).
София

Ноември, 10 Изказва се в Софийския общински съвет по жилищната криза в столицата; предлага да се ограничат правата и привилегиите на едрата капиталистическа собственост, респективно на едрите домопритежатели.
София

Ноември, 12 Заедно с останалите членове на парламентарната група на БКП (т. с.) подписва и внася в
София

Народното събрание законопроект за съдене
виновниците за втората национална катастрофа.

Ноември, 14 В. «Работнически вестник», бр. 108, публикува
София апел на Синдикалния комитет на ОРСС, под-
писан от Г. Димитров, за събиране на помощи
за стачкуващите работници в страната.

Ноември, 19 Заедно с Др. Коджейков и Н. Пенев отправя
София питане до председателя на XVIII обикновено НС
и до министъра на железниците, пощите и теле-
графите по повод произволното уволнение и
преместване на железничари и телеграфо-пощен-
ски служещи и във връзка с някои нередности
по железниците.

Декември, 7 Изпраща дописка до в. «Работнически вестник»
Търново Сеймен по повод въвеждането на военно положение и
(дн. Симеонов-град) за изборните машинации на властите в деня на
общинските избори.

Декември, 15 В. «Работнически вестник», бр. 133, публикува
София апел на ЦК на БКП (т. с.), подписан от Г. Ди-
митров и останалите членове на ЦК, до партий-
ните организации и групи и до всички работни-
чески комунистически организации за мобили-
зиране на всички партийни сили за изборите за
окръжни съветници на 21 декември.

Декември, 21 Произнася реч на работнически митинг в квар-
София тал «Ючбунар» срещу политиката на правител-
ството.

Декември, 22 Заедно с останалите членове на ЦК на БКП
София (т. с.) подписва протест до Министерския съвет
по повод нападението на полицията по време на
работническото събрание на 21 декември.

Декември, 24 Участва в организираната от БКП (т. с.) де-
София монстрация по случай откриването на Народ-
ното събрание с искания за «хляб, въглища,
квартира и облекло за трудещите се маси, за
възстановяване потъпканите политически сво-
боди и за прекратяване на даваната на руските
контрареволуционери прехрана».

Декември, Един от ръководителите на Транспортната стач-
26—19 февруари ка (заедно с В. Коларов, Хр. Кабакчиев и Н.
1920, София Пенев). По време на стачката е в нелегалност.

Декември, 28 Подписва заедно с останалите членове на ЦК
София на БКП (т. с.) и на Синдикалния комитет на ОРСС Позив за подпомагане на стачкуващите транспортни работници.

1920

Януари, 3 Подписва заедно с останалите членове на ЦК
София на БКП (т. с.) и на Синдикалния комитет на ОРСС Окръжно до местните комитети и местните работнически съвети за прекратяване на общата политическа стачка и за оказване максимална помощ на Транспортната стачка.

Януари, 5 Заедно с останалите членове на комунистическата
София общинска група от стария и новоизбрания Общински съвет подписва протест до столичния кмет и неговите помощници по повод свикването на заседание на стария Общински съвет и узаконяването по този начин уволненията на общински служещи и трамвайни работници, взели участие в демонстрацията на 24 дек. 1919.

Януари, 14 Окръжният съд утвърждава избирането на Г.
София Димитров за общински съветник в София.

Януари, 20 Изпраща от името на Синдикалния комитет на
София ОРСС Окръжно до централните и местните настоятелства на професионалните съюзи и до местните работнически съвети с конкретни указания за преустройство на организационната дейност на професионалните съюзи в условията на Транспортната стачка.

Януари, 21 Подписва заедно с останалите членове на общин-
София ската група на БКП (т. с.) протестна декларация срещу фалшифицирането на общинските избори от 7 дек. 1919 и умишленото забавяне официалното провъзгласяване на новоизбрания Общински съвет.

Януари, 25 Избран е за окръжен съветник в столицата.
София

Януари, 31 Подписва заедно с останалите членове на пар-
София ламентарната група на партията протест до Народното събрание против преследванията спрямо комунистическите народни представители.

Януари Пише послеслов към брошурата «Писма на Ленин и Троцки до италианските, французки и германски комунисти».

Пише предговор към брошурата на Г. Зиновиев «Комунистическата партия и работническите синдикати».

Пише предговор към брошурата на Е. А. Преображенски «Анархизъм и комунизъм».

Февруари, 1 Изпраща от името на Синдикалния комитет на *София* ОРСС Окръжно № 2 до централните и местните настоятелства на професионалните съюзи и до местните работнически съвети, с което професионалните съюзи се насочват към проучване състоянието на своите производства и професии с оглед бъдещата им социалистическа организация след победата на революцията.

Февруари, 12 Въпреки че е в нелегалност, участва в заседанието на Софийския общински съвет при обсъждане на въпроса за възстановяване на работа всички уволнени общински работници и служители заради участието им в демонстрацията на 24 дек. 1919. Неговият глас е решаващ за уреждане на въпроса в полза на уволнените (15—«за», срещу 14—«против»).

Предлага в Софийския общински съвет да се постави на дневен ред и да се обсъди политиката на бившето Постоянно присъствие за нанесените щети на общината.

Февруари, 18 В. «Работнически вестник», бр. 179, публикува *София* съобщение за състава на бюрото на общинската група на БКП (т.с.). Г. Димитров е избран за негов председател.

Февруари, 19 Изпраща от името на Синдикалния комитет на *София* ОРСС Окръжно № 4 до местните работнически съвети във връзка с прекратяването на 55-дневната Транспортна стачка на 19 февр. и за подпомагане на стачниците.

Февруари, 28—29 Участва в заседанието на Партийния съвет на *София* БКП (т.с.) за обсъждане положението на транспортните работници и рудничарите след прекра-

тяването на Транспортната стачка и предложението на БРСДП (о) за обединение.

Февруари Пише брошурата «Поражение и победа».

София

Подложен на преследване заедно с останалите членове на ЦК на БКП (т. с.) и депутати-комунисти след прекратяването на Транспортната стачка.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР КЪМ ТОМ ДЕВЕТИ	7
1919	
* ОТЧЕТ НА ПАРЛАМЕНТАРНАТА ГРУПА ПРЕД ПЪР- ВИЯ КОНГРЕС НА БКП (т. с.). 26 май.. . . .	21
ПРИВЕТ ДО КСАНТИЙСКИТЕ БОРЦИ. 27 май .. .	23
ЕДИНАДЕСЕТИ РЕДОВЕН КОНГРЕС НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ. 28 май	25
1. Отчет на комитета на Общия работнически синдика- лен съюз в България за периода 1915—1918 и I.—IV. 1919 г.	27
2. Предстоящите задачи на синдикалното движение..	46
3. Предстоящите задачи на синдикалното движение (ре- золюция)	50
* 4. Предложение по фонда «Защита и борба».. . . .	53
* 5. Заключение изказване пред конгреса.. . . .	54
* ПРЕДГОВОР КЪМ БРОШУРАТА «ЛЕНИН КЪМ РА- БОТНИЦИТЕ В ЕВРОПА И АМЕРИКА». Май.. . . .	56
* ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТВА И СЕКЦИИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 7 юни.. . . .	60

* Със звездичка са означени заглавията, формулирани от съставите-
ля. (Ред.)

* ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ, НАСТОЯТЕЛСТВАТА НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЕКЦИИ, ДО УЧИТЕЛСКИТЕ ГРУПИ, ДО ГРУПИТЕ НА СЛУЖЕЩИТЕ И ИНВАЛИДИТЕ, ДО МЛАДЕЖКИТЕ ДРУЖЕСТВА И ЖЕНСКИТЕ КОМУНИСТИЧЕСКИ КОМИСИИ. 12 юни	65
ЗАСИЛВАЙТЕ РАБОТНИЧЕСКИТЕ СИНДИКАТИ! 18 юни	70
ЗА СЪЮЗА НА ЗЕМЛЕДЕЛСКИТЕ, ГОРСКИ, ЛОЗАРСКИ И ГРАДИНАРСКИ РАБОТНИЦИ И РАБОТНИЦИ. 21 юни	72
В ПОМОЩ НА ТЮТЮНОРАБОТНИЧЕСКИТЕ СТАЧКИ. 23 юни	74
АГИТИРАЙТЕ ЗА ЗАСИЛВАНЕТО НА РАБОТНИЧЕСКИТЕ СИНДИКАТИ!	76
КЪМ ОБЕДИНЕНИЕ!	79
ПЕРНИК ПОВЕДИ!	95
СОФИЙСКИЯТ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ	100
* ИЗ ПРОТОКОЛ НА СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 10 юли	101
РЕЗЕРВНИЯТ ФОНД «ЗАЩИТА И БОРБА». 15 юли	102
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 15 юли	104
1. За облекчаване на жилищната криза.. .. .	104
2. По участието на широките социалисти в управлението на страната	143
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 17 юли	146
1. Изказване по повод искането да се отпусне общинско място за построяване на дом на писателите.. .. .	146
2. Предложение за продължаване дебатите по жилищния въпрос.. .. .	147

* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 19 юли	149
1. Изказване по жилищния въпрос	149
2. В защита на съветската власт в Русия.. .. .	164
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 21 юли.. .. .	166
1. Изказване по новия Правилник за службите в Софийските градски минерални бани.. .. .	166
2. Против отпускането на общински места за спекулативни цели	168
АГИТАЦИОННАТА СИНДИКАЛНА АКЦИЯ. 1 август	170
ЕДИНСТВОТО НА ПРОЛЕТАРИАТА.. .. .	172
ЖИЛИЩНАТА НУЖДА	175
ДО ГОСПОДИНА КМЕТА НА СТОЛИЧНАТА ОБЩИНА. 20 август	179
* ПОЗИВ НА СОФИЙСКАТА ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИЯ. 21 август	181
ПИСМО ДО РЕДАКЦИЯТА. 24 август.. .. .	184
* СЛОВО ПРИ ПОГРЕБЕНИЕТО НА ГЕОРГИ КИРКОВ. 28 август.. .. .	186
* ЗА СЪБИТИЯТА В БЕЗДОМНИЧЕСКИЯ КВАРТАЛ В СОФИЯ. 29 август.. .. .	187
* ПОЗИВ НА СОФИЙСКАТА ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИЯ. Края на август.. .. .	206
ЖИЛИЩНИЯТ ВЪПРОС В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ	213
ЖИЛИЩНИЯТ ВЪПРОС В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ	217
СЕСИЯТА НА СОФИЙСКИЯ ОКРЪЖЕН СЪВЕТ.. ..	220
ИЗ СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ.. .. .	222
ЖИЛИЩНИЯТ ВЪПРОС, СКЪПОТИЯТА И СЛУЖЕЩИТЕ	225

ИЗ СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ.. .. .	226
* НУЖНИ СА РАДИКАЛНИ МЕРКИ ЗА ОБЛЕКЧАВАНЕ НА ЖИЛИЩНАТА КРИЗА. <i>29 септември</i>	228
СОФИЙСКИЯТ ОКРЪЖЕН СЪВЕТ	246
* ПО ДЕЙНОСТТА НА СОФИЙСКИЯ ОКРЪЖЕН СЪВЕТ	248
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. <i>1 октомври</i>	253
1. Предложения към протокола на комисията по жилищния въпрос	253
2. По доставянето на дърва и раздаването им от общината	260
3. Питане във връзка с искането на работниците по трасовете и осветлението	261
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. <i>2 октомври</i>	262
1. По искане за безплатно отпускане на общинско място	262
2. По предложението за отчуждаване на места за разширяване на парка	266
* ПО УЧАСТИЕТО НА ШИРОКОСОЦИАЛИСТИЧЕСКАТА ПАРТИЯ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ОБЩИНАТА. <i>4 октомври</i>	268
* ПО ДИСЦИПЛИНАРНИЯ ПРАВИЛНИК НА ОБЩИНСКИТЕ ЧИНОВНИЦИ И СЛУЖЕЩИ. <i>6 октомври</i>	280
* ЗА РЕШАВАНЕТО НА НЯКОИ НЕОТЛОЖНИ ПРОБЛЕМИ НА СТОЛИЧНОТО НАСЕЛЕНИЕ. <i>8 октомври</i>	288
* ПО ЖИЛИЩНИЯ ВЪПРОС. <i>20 октомври</i>	292
* ПО ПОВОД НАРУШАВАНЕТО НА ПРАВИЛНИКА ЗА ВЪТРЕШНИЯ РЕД В НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ. <i>21 октомври</i>	294
* ЗА ОБЛЕКЧАВАНЕ НА ЖИЛИЩНАТА НУЖДА. <i>22 октомври</i>	295
* ПО ЧЛ. 33 ОТ БЮДЖЕТОПРОЕКТА. <i>23 октомври</i>	306
* ПРОТИВ НАМЕСАТА НА СЪГЛАШЕНСКОТО КОМАНДУВАНЕ В РАБОТАТА НА ОБЩИНАТА. <i>6 ноември</i>	307

* ЗА ДЕЙСТВИТЕЛНО ОБЛЕКЧАВАНЕ НА ЖИЛИЩНАТА КРИЗА В СОФИЯ. 10 ноември.. .. .	316
ПЕРНИК.. .. .	325
ПОМОГНЕТЕ НА БОРЕЩИТЕ СЕ! 14 ноември.. .. .	331
СОФИЙСКАТА ОБЩИНА ЗА ПРЕХРАНАТА.. .. .	333
ЖИЛИЩНАТА КРИЗА В СОФИЯ.. .. .	336
ИСТОРИЯТА С ТРАМВАИТЕ И ЕЛЕКТРИЧЕСКОТО ОСВЕТЛЕНИЕ В СОФИЯ	339
ИЗБОРНИ МОШЕНИЧЕСТВА	342
ИЗБОРИТЕ ЗА ПОМОЩНИЦИ-ИНСПЕКТОРИ НА ТРУДА	343
КРАТКА РАВНОСМЕТКА	346

1920

* ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ И МЕСТНИ НАСТОЯТЕЛСТВА НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 20 януари.. .. .	{ 350
ПОСЛЕСЛОВ КЪМ БРОШУРАТА «ПИСМА НА ЛЕНИН И ТРОЦКИ ДО ИТАЛИАНСКИТЕ, ФРАНЦУЗКИ И ГЕРМАНСКИ КОМУНИСТИ»..	{ 355
ПРЕДГОВОР КЪМ БРОШУРАТА НА Г. ЗИНОВИЕВ «КОМУНИСТИЧЕСКАТА ПАРТИЯ И РАБОТНИЧЕСКИТЕ СИНДИКАТИ»	357
ПРЕДГОВОР КЪМ БРОШУРАТА НА Е. А. ПРЕОБРАЖЕНСКИ «АНАРХИЗЪМ И КОМУНИЗЪМ».. .. .	363
* ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ И МЕСТНИ НАСТОЯТЕЛСТВА НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 1 февруари.. .. .	365

КЪМ ПАРТИЙНИТЕ И СИНДИКАЛНИ ДРУГАРИ	371
СОФИЙСКИ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 12 февруари.. .. .	373
ПОХОДЪТ СРЕЩУ 8-ЧАСОВИЯ РАБОТЕН ДЕН.. .. .	374
ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 19 февруари	376
ОТ ПОРАЖЕНИЕ КЪМ ПОБЕДА.. .. .	379
КЪМ ВСИЧКИ ЖЕНИ И МЪЖЕ НА ТРУДА. Февруари	415

ПОДГОТВИТЕЛНИ МАТЕРИАЛИ	425

1919

* РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗБОРИТЕ НА 17 АВГУСТ 1919 г.	427
РЪСТЪТ НА СМЪРТНОСТТА В БЪЛГАРИЯ.. .. .	428
* КОНСПЕКТ НА РЕЧТА НА Г. ДИМИТРОВ ПРЕД СОФИЙСКИЯ ОКРЪЖЕН СЪВЕТ НА 30 СЕПТЕМВРИ 1919 г.	429

1920

* ПЛАН-КОНСПЕКТ НА БРОШУРАТА «ПОРАЖЕНИЕ И ПОБЕДА».. .. .	432

ПРИЛОЖЕНИЕ	435

1919

ЗА ЗНАНИЕ. 28 май	437

КЪМ ВСИЧКИ РАБОТНИЦИ, РАБОТНИЧКИ И СЪ- ЧУВСТВЕНИЦИ НА РАБОТНИЧЕСКОТО ОСВОБО- ДИТЕЛНО ДЕЛО В ГРАДОВЕ И СЕЛА. 20 юни.. .. .	438

* ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ И МЕСТНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТ- ВА. 25 юни	442

8-ЧАСОВИЯТ РАБОТЕН ДЕН. 2 юли.. .. .	443
КЪМ РАБОТНИЧЕСКАТА КЛАСА И ВСИЧКИ ТРУДЕЩИ СЕ В БЪЛГАРИЯ. 17 юли.. .. .	444
СТОПАНСКИЯТ СЪВЕТ И ОБЩИЯТ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ. 5 август.. .. .	449
«ЗАЩИТА И БОРБА». 7 август.. .. .	451
МАНИФЕСТ КЪМ РАБОТНИЧЕСКАТА КЛАСА И ВСИЧКИ ТРУДЕЩИ СЕ В БЪЛГАРИЯ. Август.. ..	452
* ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 4 септември	459
РЕЗОЛЮЦИЯ ПО ОБЩИНСКАТА И ОКРЪЖНА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ. 14 септември	460
* ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ И НАСТОЯТЕЛСТВАТА НА СЕЛСКИТЕ ГРУПИ. 24 септември ..	465
* ДО СЕКЦИИТЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ РАБОТНИЦИ И ДО МЕСТНИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТ В ОДРИН. 26 септември.. .. .	466
* ПО ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ПРОДОВОЛСТВИЕТО. 22 октомври.. .. .	467
ЗА ПЛЕЊНИЦИТЕ. 22 октомври.. .. .	469
* ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 30 октомври	471
* ЗА НЕЩАСТНИЯ СЛУЧАЙ В МИНА «ПЕРНИК». 8 ноември	472
ПО ИЗБОРИТЕ НА ПОМОЩНИК-ИНСПЕКТОРИ НА ТРУДА.	473
* ЗА НЯКОИ НЕРЕДНОСТИ В ЖЕЛЕЗНИЦИТЕ И ПОЩИТЕ. 19 ноември	475
ПРОТЕСТ ОТ НОВОИЗБРАНАТА СОФИЙСКА ОБЩИНСКА КОМУНИСТИЧЕСКА ГРУПА. 21 декември	479

ПРОТЕСТЪТ НА ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТ ДО МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ. 22 декември.. .. .	481
* ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА СТАЧКУВАЩИТЕ ТРАНСПОРТНИ РАБОТНИЦИ. 28 декември.. .. .	483

1920

* ДО МЕСТНИТЕ КОМИТЕТИ И МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 3 януари.. .. .	487
ПОЗИВ КЪМ ТРУДЕЩИЯ СЕ НАРОД В БЪЛГАРИЯ. 3 януари.. .. .	490
ДО КМЕТА НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА И НЕГОВИТЕ ПОМОЩНИЦИ. 5 януари.. .. .	494
ДЕКЛАРАЦИЯ НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНСКА ГРУПА НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ (тесни социалисти). 21 януари.. .. .	496
БЕЛЕЖКИ	500
ПОКАЗАЛЕЦ НА ПЕРИОДИЧНИТЕ ИЗДАНИЯ	566
ПОКАЗАЛЕЦ НА ЦИТИРАНАТА И СПОМЕНАВАНАТА ЛИТЕРАТУРА.. .. .	572
ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ	576
ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ	625
ДАТИ ОТ ЖИВОТА И ДЕЙНОСТТА НА ГЕОРГИ ДИМИТРОВ ..	630

ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

Съчинения

Том

9

Второ издание

Редактор на издателството Иванка Найденова

Художник Тотю Данов

Художествен редактор Александър Хачатурян

Технически редактор Ронка Кръстановна

Коректор Гинка Луджева

Издателски № 7598

Даден за набор на 15. VII. 1985 г.

Подписан за печат на 27. XI. 1985 г.

Излязъл м. декември

Печатни коли 40,75. Издателски коли 34,23

Условно-издателски коли 35,04. Формат 84/108/32

Тираж 20110. Цена 1,60 лв.

Код 22/95311/0102-2-85

Партиздат — София, бул. «В. И. Ленин» № 47

ДП «Димитър Благоев» — София, ул. «Н. Ракитин» № 2